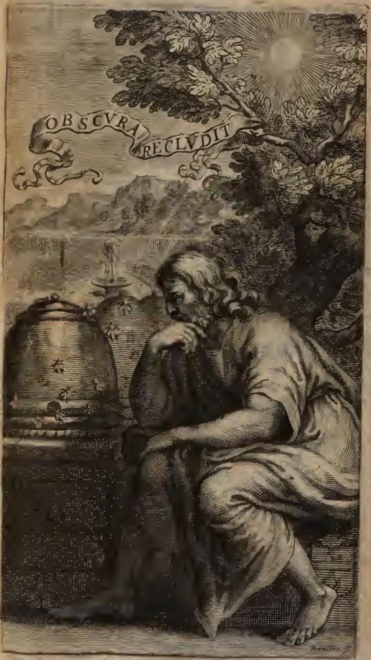
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
2 B
25

μ

12-19, a. 41

OBSCVRA RECLVDIT

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

TRIENNIVM PHILOSOPHICVM

quod

P. ANDREAS SEMERY REMVS
E Societate IESV.
In Collegio Romano
Philoſophiæ iterum Profeſſor
dictabat

IO: BAPTISTA PASSERVS
eiuſdem Diſcipulus

Eminentiſſimo, ac Reuerendiſſimo
PRINCIPI
CAROLO CARD.
BARBERINO
D. D. D.

Annus Secundus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMÆ, Typis Tinaſſij. 1674.
Superiorum Permiſſu.

12. 2. B. 25

Eminentiſſimo, & Reuerendiſſimo

PRINCIPI CAROLO CARD. BARBERINO

IO: BAPTISTA PASSERVS
Felicitatem.

DOmum ſuam ingreditur Philoſophia noſtra, dum in Conclaue tuum admittitur Emin. Princeps. Neque enim peregrinatur apud te vlla pars Sapientiæ, nec in ædibus Barberinis hoſpes eſt amor & ſtudium Veritatis. Inueniet apud te, quas vnice amat, virtutes reliquas, tuoque in ſinu, quaſi ſuo in domicilio, ſimul cum cæteris conquieſcet: mitto igitur & grandia illa nomina quibus & VRBANI OCTAVI & Barberinorum Principum inter belli paciſque artes, virtutes eximiæ ſui admi-

ratione terrarum orbem imple-
uerunt, & pronum eorumdem
in addictiſſimam ſibi familiam
noſtram fauorem, & animum, in
huiuſce Philoſophiæ noſtræ pa-
trocinium aduocare. In te vno
quamuis gentilitia hæc decora
hæreditario iure non modo vi-
geant, ſed incrementum acci-
piant; vnum ſui amorem amat
Sapientia; tuiſque non vt Pur-
purati & Principis, ſed vt ſui
amantis oculis obuerſari ſe geſ-
tit. Præfert illa ſplendidiorem
noua ſemper tuæ lucis acceſſio-
ne Barberinũ Solẽ, qui dũ OB-
SCVRA illa mellificantis natu-
ræ myſteria ſuauiſſimo tuarum
apũ RECLVDIT in opere; quã
apte, & hæ & ipſe in tuæ gentis
& Emblema & Stemma coale-
ſcant, oſtendit. Neque enim
quam ſuauiter, non ſibi, ſed
toti generi humano adlaborent
apes, vnquam patuit illuſtrius;
quam

quam cum in Propatrui tui Vrbani Octaui ſplendidiſſima beneficentia patuit orbi terrarum, id vnum Barberinos amare, vt amentur ab omnibus, omneſque in amorem ſui pertrahant blandiſſima vi beneficiorum. Huius tu dum fortunam mereris, æmularis virtutes: quas inter ſingularis tua humanitas monimentum ſui apud me ponet æternũ; ſi me meumq; hoc qualecumq; munuſculum amico vultu, amico animo non dedigneris excipere.

LECTORI BENEVOLO.

IO: BAPTISTA PASSERVS.

TRiennalem Philoſophiæ curſum quem à Magiſtro meo diligenter excepi, habes hic amice lector, ſuos ita diſtributum in annos; vt nulla ex tribus Scientijs quæ toti curſui nomen imponunt, ſine aliarum conſortio prodeat; ſed Metaphyſica phyſicis, vtriſque Logica, ex more iam in hac Vniuerſitate recepto, promiſcua videantur. Atque hoc, puto æqui boniq; conſules, cum ad id maxime impulerit commodum tuum, & meum: tuum quidem, cui quæ ſingulis annis agitari ſolent in Scholis, ſingulos diuiſa dantur in tomos, meum vero cui ſeruatum in ſcribendo ordinem, nec fas nec animus fuerit in reſcribendo inuertere. Res autem hic ita explicatas inuenies, vt ſimilitudines & exempla e numero diſcipulorum, e cathedra, e ſcamnis ex ipſo Gymnaſio alijſque id genus petantur, quæ & di anti & ſcribentibus maxime obuiæ erant, & familiaria. Quæ facile omnia condonabis, ſi non cogitantem de publica luce, cui tamen non omnino inuitus annuit vt darentur, ſed dictantem diſcipulis ſuis, ac iiſdem familiariter doctrinam ſuam inſinuantem Magiſtrum meum, tibi, dum ipſe hæc lectitas, repræſentes. vale.

IN-

INDEX QVAESTIONVM.

DISPVTATIO PRIMA

De principijs corporis naturalis.

Qu. 1. *De ratione principij vt ſic. p. 3.*

Qu. 2. *De principijs intrinſecis corporis naturalis. pag. 13.*

Qu. 3. *De compoſitione corporis naturalis. pag. 30.*

DISPVT. II.

De principijs corporis naturalis in particulari.

Qu. 1. *De quidditate & proprietatibus materiæ primæ. pag. 71.*

Qu. 2. *An, & quomodo materia ſit pura potentia. p. 88.*

Qu. 3. *An in rebus creatis eſſentia realiter diſtinguatur ab exiſtentia. p. 97.*

Qu. 4. *De potentia materiæ ad formas. 142.*

Qu. 5. *An materia omnium ſublunarium ſit vna. p. 149.*

Qu. 6. *De appetitu materiæ ad formas. pag. 154.*

Qu. 7. *An materia poſſit eſſe ſine omni forma. p. 196.*

Qu. 8. *De forma. p. 205.*

Qu. 9. *De Priuatione. p. 220.*

Qu. 10.

Qu. 10. *De Vnione.* p. 245

DISPVT. III.

In Ariſtotelis libros de natura, & arte.

Qu. 1. *DE Natura.* p. 276.
Qu. 2. *De Violento.* p. 287.
Qu. 3. *De Arte.* p. 295.

DISPVT. IV.

De cauſis extrinſecis.

Qu. 1. *DE cauſa efficiente.* p. 303.
Qu. 2. *De ſubiecto actionis.* p. 309.
Qu. 3. *De cauſa finali.* p. 318.
Qu. 4. *An omnia agentia agant propter finem.* p. 337.
Qu. 5. *De Cauſa exemplari.* p. 339.
Qu. 6. *De Cauſis per accidens.* p. 348.

DISPVT. V.

De Cauſis extrinſecis.

Qu. 1. *QVomodo materia cauſet formam.* p. 354.
Qu. 2. *Quomodo materia & forma cauſent totum.* p. 363.
Qu. 3. *An eadem actione producantur & vnio & forma.* p. 369.
Qu. 4. *De Toto.* p. 376.
Qu. 5. *De Subſiſtentia.* p. 384.
Qu. 6. *De Prioritate naturæ.* p. 406.

DISPVT. VI.

De Motu.

Qu. 1. *DE quidditate & proprietatibus motus.* p. 440.

DIS-

DISPVT. VII.
De loco, & Tempore.

Qu. 1. DE quidditate & proprietatibus loci. p.455.
Qu. 2. De penetratione corporum. p.462.
Qu. 3. De replicatione. p. 465.
Qu. 4. De Loco intrinſeco. p. 487.
Qu. 5. An extrema ſimul vnita ſint ſeparatim replicabilia. p. 496.
Qu. 6. De Vacuo. p. 516.
Qu. 7. De Tempore. p. 533.
Qu. 8. De Tempore intrinſeco. p.536.
Qu. 9. De nunquam & nullibi creaturæ exiſtentis. p. 543.

DISPVT. VIII.
De Infinito.

Qu. 1. QVid ſit & quotuplex infinitũ. p. 557.
Qu. 2. De Creatura omnium poſſibilium perfectiſſima. p. 563.
Qu. 3. An ſit poſſibile infinitum. p. 580.

DISPVT. IX.
De Quanto.

Qu. 1. QE quidditate & effectu formali quantitatis. p.607.
Qu. 2. De compoſitione continui. p.614.

DISPVT. VLT.
In Libros de Mundo & Coelo.

Qu. 1. AN Mundus ſit vnus & perfectus. p.666.
Qu. 2. De partibus Mundi. p. 670.
Qu. 3. De Syſtemate vniuerſi. p. 674.
Qu. 4. De Coelo. p. 679.
Qu. vlt. De Aeternitate Mundi. p. 705.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendiſſimo P. Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

I. de Angelis Archiep. Vrbini Viceſgerens.

Imprimatur,

Fr. Raimundus Capiſucchus Ord. Prædic. Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter.

IN ARISTOTELIS LIBROS PHYSICORVM, SEV DE PHYSICA AVSCVLTATIONE.

TItulus ipſe, quo rerum naturalium diſciplinam Naturæ genius Ariſtoteles inſigniuit, quanti momenti illa ſit, ſatis, ſuperq; demonſtrat; dum enim libros, quibus Phyſicorum ſcientiam compræhendit acroamaticos inſcripſit, hoc eſt auſcultatorios, arrectis eorundem explicationem auribus, mẽte arrectiori excipiendam eſſe ſuis auditoribus indicauit. Id verò eos præſtare decet libera-

liter, & libenter, qui id ſibi cum Philoſopho propoſuere hoc anno, vt rerum ſenſibus noſtris patentium latentes cauſas, & inquirant diligenter, & feliciter aſſequantur. Agimus igitur hoc anno de Ente naturali, inquirendo primo eius principia, & cauſas; deindè proprietates, effectus, & alia, quæ ad totius naturæ perfectam intelligentiam ducūt. Et quia in octo libris Phyſicorum de ijs dumtaxàt agendum eſt, quæ ſub lunaria ſunt: ijs libros de Mundo, & Cælo ſuperaddere oportet, vt cælū, & terra, & quidquid vtriuſq; ambitu cōtinetur in noſtrorum Auditorū notitiam veniat. Nihil autem dicturi ſumus, nihil docturi gratis. Speramus enim laboris noſtri mercedem ampliſſimam: diſcipulos ſapientes.

DISPVTATIO I.

De principijs corporis naturalis.

QVAESTIO I.

De ratione principij vt ſic.

ARTICVLVS I.

Quid ſit eſſe principium.

DEFINITIONEM principij traditurus Ariſtoteles 5. Metaph. cap. 1. varias principiorum ſpecies prius enumerat, quorum alia ſunt principia rei in fieri, alia in facto eſſe, alia in cognoſci. His enumeratis ſic concludit: : *Omnibus igitur principijs commune eſt eſſe primum, vnde quidpiam eſt, aut fit, aut cognoſcitur.* Vt ab vltimo incipiamus: principia, vnde aliquid cognoſcitur, ſeu principia in cognoſcendo ſunt ſuppoſitiones, vt ait Philoſopus, ſeu axiomata, ſeu propoſitiones, ex quibus ſcientiæ ſuas eruunt concluſiones, putà apud Mathematicos eſt primum principium: *Omnis linea poteſt ſecari bifariam.* In Phyſica: *Omne alterabile eſt corruptibile.* In omni ſcientia, immò apud omnem intellectum:

Quodlibet eſt, vel non eſt. Omne totum eſt maius ſua parte. Et ſic de alijs. Dicuntur autem propoſitiones huiuſmodi principia cognoſcendi, quia quælibet ſcientia ità ijs innititur, vt ea vlteriùs non probet, putà Geometria non probat principia Geometriæ, nec Phyſica Phyſicæ, ſed ſupponit. Quod ſi aliquid contra ea opponatur, ſpectat ad aliam ſcientiam oppoſita diſſoluere, vt docet Philoſophus initio Phyſicorum diſputans contra Parmenidem, & Meliſſum: vbi oſtendit non teneri Phyſicum demonſtrare, quod dentur multa entia; adeoq. quod omnia nō ſint vnū. Iure enim aſſumit Phyſicus in natura oriri multa, multa interire, cū vtrumq. ad ſenſus pateat. Quod ſi contra, ſophiſmata aliqua proponantur, non tenetur ea ſoluere Phyſicus, cum iure ſuo poſſit contemnere. Poterit tamen ad abundantiam.

Principia cognoſcendi vocantur communiter principia complexa. Quænam autem ſint incomplexa varij variè. Aliqui incomplexa vocant terminos ipſos, ex quibus prædictæ propoſitiones conſtant, alij appræhenſiones ipſas, præuias huiuſmodi propoſitionibus; alij obiecta ipſa, per quæ in aliorum obiectorum cognitionem venimus. Hæc controuerſia non tanti eſt, vt in ipſa, vel momentum immoremur.

Principia vnde res eſt, aut fit: ſunt ea, ex quibus primo eſt, aut fit, putà principium nauis, vnde eſt, & fit, eſt carina: principium domus eſt fundamentum, vt exemplificat idem Philoſophus: quia nimirum & motus, per quem fit nauis, incipit à carina, & motus, per quem fit domus, incipit à funda-

men-

mento. Item primum, quod in naui eſt, eſt carina, ſicut primum quod in domo eſt, eſt fundamentum.

Quia verò hæc principij definitio æque principijs extrinſecis, ac intrinſecis conuenuenit, oportet hæc principia diuidere in intrinſeca, & extrinſeca. Intrinſeca ſunt, ex quibus res, tamquàm ex conſtitutiuis conſtat, ſeu tamquam ex partibus componentibus. In homine, v. g. principia intrinſecà ſunt corpus, & Anima: ex corpore enim, & anima conſtat homo. Extrinſeca autem ſunt ea, vnde res habet vt ſit, tamquam ab exteruo mouente. Ità principium huius fabricæ eſt Architectus: principium totius vniuerſitatis creatæ eſt Deus.

Aduertendæ ſunt in hàc eadem definitione pręſertim duæ particulæ, videlicet: *Primum*, & *Vnde*, dicitur enim: *Primum vnde aliquid eſt*, &c. Porrò manifeſtum eſt per hanc particulam: *Primum* importari prioritatem quamdam principij reſpectu rei, cuius principium eſt; & per hanc aliam, *Vnde* connexionem àliquam inter vtrumque, & conſequtionem quandam vnius ad alterum: hæc autem conſequtio non neceſſario requiritur talis; vt ſit dependentia rei à principio:nam etiam in diuinis Pater dicitur propriſſimè principium Filij; cum tamen Filius non dicatur habere dependentiam à Patre: idem dic de Patre, & Filio, qui ſunt vnum indiuiſibile principium Spiritus Sancti; qui tamen à neutro dependet. Proptereà D. Thomas 1. pàr. quæſt. 23. art. 1. ait: per hoc nomen *principium* nihil aliud ſignificati, quam id, à quo aliud procedit.. Quia verò, etiam

 ſi ra-

ſi ratio principij non dicat excellentiam ſupra terminum, cuius dicitur principium; ratio tamen principiati ex vſu, & modo loquendi ſonat apud Latinos inferioritatem quandam reſpectu principij: propterea dicunt correlatiuum principij non eſſe *Principiatum*: dixi apud Latinos, quia vt notat D. Thomas inuenitur apud Græcos de Filio, & Spiritu Sancto, quod principientur. In hoc autem toti ſunt Patres, tam Latini, quàm Græci, vt perfectam inter Perſonas Sanctiſſimæ Trinitatis æqualitatem contra hæreticos tueantur: huic timent nè officiant Latini, ſi vnam perſonam principium vocent, alteram principiatam. Non timent Græci: vtriq. ſapienter: ob diuerſum vſum eiuſdem penè ſermonis. Vbi aduerte totam hanc doctrinam D. Thomæ intelligendam eſſe de principio extrinſeco: principium enim intrinſecum, quale eſt v.g. in ſubſtantia phyſica, & materia, & forma non niſi valde improprie dicitur eſſe id, à quo totum procedit; rectè autem id, ex quo primo res conſtat.

Diximus prioritatem ſimul, & connexionem aliquam requiri inter *A*, & *B*, vt *A*. reſpectu *B* rationem principij ſortiatur. Neque enim quælibet præcedentia vnius ad alterum facit vnum eſſe principium alterius. Bellum Cretenſe ſuperioribus annis abſolutum præceſſit bellum Ollandicum, quod nunc eſt: abſurde tamen diceres bellum Cretenſe principium fuiſſe belli Ollandici: non abſurde autem dixeris leuem aliquàm contentionem, ſiue iurgium inter homines vtriuſq. partis, belli principium extitiſſe;

ſicut

ſicut Helenæ raptus belli Troiani principium appellatur.

Sed neque prioritas quælibet ſufficit ad rationem principij; requiritur enim, vt non ſolùm præcedat, ſed etiam vt in illa ſerie, ſiue in illo ordine, à nullo alio præcedatur. Ità in duratione horaria non rectè dixeris, etiam ſi loquaris verſus finem eiuſdem, ſecundum quadrantem eſſe principium talis durationis; quia quamuis ſecundus quadrans præcedat finem, habet tamen ante ſe alium quadrantem, conſtitutiuum eiuſdem durationis horariæ.

Dices: ad rationem principij non requiritur vlla prioritas: ergo primum requiſitum à nobis eſt falſum. Probatur antecedens, quia in diuinis Pater eſt principium Filij; Pater, & Filius principium Spiritus Sancti; & tamen nec Pater habet prioritatem reſpectu Filij, nec Pater, & Filius reſpectu Spiritus Sancti. Imò hanc prioritatem expreſsè negat loco citato D. Thomas; aiens per hoc nomen: *Primum*, non ſignificari prioritatem, ſed originem.

Reſp. neg. antec. Ad probationem dic in Diuinis nō dari prioritatem, nec naturæ, nec temporis. Non temporis, quia æqualiter ſunt æternæ, imò eadem indiuiſibiliter æternitate ſunt æternæ. Non naturæ, quia vna non eſt cauſa alterius; hanc prioritatem D. Thomas à Patre, reſpectu Filij, à Patre, & Filio reſpectu Spiritus Sancti amolitur: non autem prioritatem originis, per quam videlicet non importetur vlla præcelletia vnius perſonæ ſupra aliam, nulla ſignificetur inæqualitas inter ipſas.

ARTICVLVS II.

Reſpondetur nonnullis dubitationibus.

DVbitabis primò, an idem ſit in creatis eſſe principium, ac eſſe cauſam. Dixi *In creatis*, quia ex dictis apparet rationem principij reperiri in diuinis, vbi non inuenitur ratio cauſæ. Occaſionem huic dubitationi præbet Philoſophus, qui 4.metaphyſ. textu 3. hæc habet *Si itaque ens, & vnum idem, ac vna natura ſunt, propterea quod ſe inuicem ſequuntur; quemadmodum principium, & cauſa: ſed non quod vna ratione ſignificantur.* Quibus videtur diſertè affirmare Philoſophus, principium, & cauſam ad conuertentiam dici, ſicut ens, & vnum: adeoq. & omne principium eſſe cauſam, & omnem cauſam eſſe principium, ſicut omne ens eſt vnum, & omne vnum eſt ens.

Ex alio capite idem Philoſophus 5. de Generat.animal.cap.7.ait ad rationem principij pertinere: *Vt ipſum quidem cauſa ſit multorum, ſed ipſius nulla ſit ſuperior cauſa*, cui ſi ſubdideris: ſed ad rationem cauſæ non ſpectat, vt ipſius nulla ſit ſuperior cauſa: ſtatim inferes, ergo aliquid requiritur ad rationem principij, quod non requiritur ad rationem cauſæ:& conſequenter principium, & cauſa non dicuntur ad conuertentiam.Minor eſt manifeſta, nam ignis *B* eſt cauſa ignis *C*, habens ignem *A* cauſam ſui:& in creatis datur ſeries infinitarum cauſarum ſibi inuicem ſuccedentium, vt inductione cōſtat enume-

merando ab Adamo vſque ad vltimum, qui ex eiuſdem ſtirpe naſcetur.

Prætereà idem Philoſophus 5. metaphyſ. cap. 1. poſt enumerata varia genera principiorum; dicit: *Toties autem cauſæ quoque dicuntur: Omnes namq; cauſæ principia.* Atque aduertendum eſt ibidem ſupponere Philoſophum ſe rationem principij adæquatè ſuas in ſpecies diuiſiſſe: cōcludit enim: *Omnibus igitur principijs commune eſt eſſe primum, vnde, &c.* quod dicere non poſſet, niſi ſupponeret enumerata à ſe omnia principia.

Reſpondetur ex his omnibus apparere Philoſophum rationem principij, & cauſæ modo in maiori, modo in minori amplitudine accepiſſe. Si accipiatur nomen cauſæ ſecundum quandam reſtrictionem; dicetur minus; ſi ſecundum quandam amplitudinem; dicetur magis latè patere: ſecundum vnam acceptationem dicetur, ſecūdum aliam non dicetur ad conuertentiam cum principio. Vbi Philoſophus dicit principium, & cauſam ad conuertentiam dici, cauſam accipit in maiori, vbi dicit non conuerti, cauſam accipit in minori amplitudine.

Ad illud ex 5. de Generat. anim. vbi nimirum dicit de ratione principij eſſe, quod ipſum quidem cauſa ſit multorum, ſed ipſius nulla ſit ſuperior cauſa; dic Philoſophum ibi non loqui de principio vt ſic, ſed de aliquo principio, quod ſit ſimpliciter, & abſolutè primum: principij autem ſimpliciter, & abſolutè primi non datur aliud principium: ſed neque cauſæ ſimpliciter, & abſolutè primæ datur ſuperior cauſa. Imò per

hoc ipſum, quod tam principium, quàm cauſa ſuſtineant rationem primi; excludunt in ea ratione, ſiue in illo ordine, quodlibet prius ſe.

à Dices: Priuatio non eſt cauſa; & tamen à Philoſopho, & Peripateticis communiter eponitur inter principia corporis naturalis: eſt enim familiare Peripateticis ponere corporis naturalis in fieri tria principia: materiam, formam, & priuationem: duo in facto eſſe: materiam, & formam.

Reſp. Philoſophum 12. metaph. textu 10. etiam priuationi nomen cauſæ impertiri; vbi dicit: *Tres igitur cauſæ, & tria principia: materia, forma, & priuatio.*

Dubitabis ſecundò. An quæcumq. dicuntur principia, & ſunt entia poſitiua, fortiantur etiam in rigore rationem cauſæ. Qui ſic dubitat ſuppponit rationem cauſæ non ſumi rigoroſè, quando tribuitur priuationi; adeoq. impropriè ſumi, quando ità amplè accipitur, vt conuertatur cum ratione principij. Ratio autem dubitandi eſt, quia in multis, vt obſeruat Suarez, vſurpamus nomen principij, in quibus non vſurpatur denominatio cauſæ: putà Aurora rectè dicitur principium diei, nec tamen dicitur cauſa diei. Item Petri habentis plures filios primogenitus rectè dicitur principium filiorum: cum tamen dici nequeat cauſa filiorum eiuſdem Petri.

Reſp. principium in vtroque caſu allato idem ſignificare, ac initium. Aurora enim eſt initium diei, & primogenitus inter filios Petri eſt initium ſobolis, hoc eſt filiorum eiuſdem Petri. Certum eſt autem initium,

et

& quamlibet partem cuiuslibet totius eſſe cauſam intrinſecam eiuſdem: & conſequenter & Aurora, cum ſit prima pars diei, eſt cauſa intrinſeca diei, & primogenitus Petri, cum ſit pars intrinſeca totius prolis, eſt cauſa intrinſeca illius totius.

Denique ſatis apparet ex dictis, principium ſecundum totam ſuam latitudinem acceptum non conuerti cum cauſa: nam in diuinis datur ratio principij, cum non detur reſpectu diuinorum ratio cauſæ. Hinc D. Thomas ait principium communius eſſe quam cauſam; ſicut cauſa eſt quid communius quam elementum, nam omnis quidem cauſa principium eſt, non autem omne principium cauſa: ſicut & omne elementum eſt cauſa, non omnis cauſa elementum: quod ſi omne elementum eſt cauſa, & omnis cauſa principium, manifeſtum eſt, quod omne elementum eſt principium. Propterea paſſim confuſa reperies apud Philoſophum, & Peripateticos nomina elementi, & principij.

Vide autem ne nomine elementi intelligas hic ignem, aerem, aquam, & terram; quæ tamen à vulgo quatuor elementa vocantur. Per elementa enim debes intelligere ea, quæ per inexſtentiam ſui conſtituunt quodlibet compoſitum. Hoc modo litteræ, quibus quælibet vox deſcribitur, eiuſdem vocis elementa dicuntur. Dicit igitur D. Thomas quod omne quidem elementum eſt cauſa, intrinſeca videlicet, rei cuius dicitur elementum; non autem omnis cauſa eſt elementū: quandoquidem præter cauſas intrinſecas, materiam puta, & formam, dantur etiam cauſæ extrinſecæ; puta efficiens, & finalis.

Dices: quodlibet elementum eſt principium: quodlibet conſtitutiuum intrinſecum eſt elementum: ergo quodlibet conſtitutiuũ intrinſecum eſt principium: ergo quodlibet inſtans conſtituens horam *A* eſt principium horæ *A*: ſed tam vltimum quam primum inſtans horæ *A* conſtituit horam *A*: ergo tam vltimum, quam primum inſtans horæ *A* eſt principium horæ *A*. Hoc autem eſt ineptum ex terminis.

Reſp. hoc nomen: *principium* in motu idem ſonare, ac initium: tam autem vltimum inſtans, quam primum non eſſe initium horæ; manifeſtum eſt. Ex hoc patet ad argumentum. Omne conſtitutiuum eſt elementum; ſed non omne conſtitutiuum eſt initium. Porro quemadmodum hanc vocem: *amor* reſoluis in ſua elementa, dum reſoluis in quatuor caracteres, quibus componitur: ita horam reſoluis in ſua elementa, dum reſoluis in inſtantia, quibus conſtat. Male autem vſurpas nomen principij pro quolibet inſtanti, quia ex modo loquendi, in tempore, & quolibet motu ſucceſsiuo principiũ accipitur pro initio: quamuis non magis primo, quam vltimo inſtanti conueniat eſſe id, ex quo fit, & eſt talis motus: vno Verbo dicere poſſes: quodlibet inſtans eſt principium acceptum pro initio: nego; acceptum pro intrinſeco componente: concedo.

QVAESTIO II.

De principijs intrinſecis corporis naturalis.

ARTICVLVS I.

Definitur principium intrinſecum & examinatur hoc dictum. Ex nihilo nihil fit. &c.

DE principijs. Extrinſecis nihil hic ex profeſſo. Intrinſeca definit Philoſophus 1. Phyſic. textu 42. *Oportet principia neque ex alterutris eſſe, neque ex alijs; ſed ex his omnia*: hoc eſt principia intrinſeca cuiulibet rei ſunt ea, quæ neque ex ſe inuicem, neque ex alijs; ſed ex quibus omnia fiunt. Definitionem hanc, ſi accipiatur vt ſonat, inſufficientem eſſe contendit Hurtadus; cum etiam ad principia extrinſeca extendatur. Et primò quidem principium extrinſecum ſi ſit primum, oporret non eſſe ex alio, vt ſupra dictum eſt ex Philoſopho. An autem etiam ipſi rigoroſe conueniat, vt alia ſint ex ipſo, multi Phyſici grammaticè certant pugnam inſtituentes inter particulas *ab* & *ex*: aientes reſpectum rei principiatæ ad principium extrinſecum, præcipue autem ad principium efficiens non recte explicari per particulam *ex*; ſed dumtaxat per particulam *ab*.

Verumtamen Hurtadus ipſe litem hanc videtur dirimere, dum dicit ex Euangelio:

Qui ex Deo eſt verba Dei audit; & Iudæis perfidis & rebellantibus: *Vos ex patre Diabolo eſtis.* Vbi particula *ex* ſignificat reſpectum ad principium extrinſecum. Et quia poſſent aliqui ab Euangelio ad Grammaticam appellare; ideo etiam Marcus Tullius pro particula *ex* inuocatur; qui in tertia Tuſculana: *principij*, inquit, *nulla eſt origo, nam ex principio oriuntur omnia; ipſum autem ex re nulla alia naſci poteſt*.

Nos vero inutile putamus, hærere tamdiu in particula *ex*. Dicimus igitur principia corporis naturalis intrinſeca eſſe, quæ neque ex alijs, neque ex alterutris, ſed ex quibus omnia, vt inexiſtentibus fiunt. Per hanc particulam *vt inexſtentibus* totam controuerſiam de particula *ex* reſecamus: etiamſi enim reſpectus ad principium extrinſecum ſignificari poſſit per ipſam: nulli tamen extrinſeco conuenit eſſe id, ex quo inexiſtente aliud fiat.

Axioma autem in titulo poſitum, *ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*; conſentientes de ſui veritate habet Philoſophum, & Veteres, cum quibus Philoſophus diſputauit. Facile tamen eſt, vt in errorem inducat incautos vt reipſa induxit ex veteribus non paucos. Senſus axiomatis non eſt; nihil poni in natura de nouo, quod non ex aliquo conſtet ſibi præexiſtente: ſed ſenſus eſt: ea, quorum Philoſophus hic, & veteres principia inquirebant; neceſſario ex aliquo ſibi præexiſtente conflari. Inquirebant autem principia eorum omnium, quæ ſenſu teſte oriuntur, & occidunt; hoc eſt omnium corporum generabilium, & corruptibilium.

Hoc

Hoc igitur poſito fuit opinio ſatis communis inter veteres omnia componi ex atomis: hoc eſt corpuſculis quibuſdam indiuiſibilibus, quæ diuerſimode inter ſe compoſita, diuerſas, quas videmus ſubſtantias, conflarent.

Hanc autem combinationem ſeu motum illum, per quem prædicta corpuſcula combinarentur alij caſui, alij Menti cuidam omnia gubernanti adſcribebant. Plerique autem corpuſcula huiuſmodi putauerunt æterna; præter entia autem ſenſibilia nulla alia dari. Errabant in vtroque: nam & præter ſenſibilia neceſſe eſt alia multa admittere; vt oſtendetur in loco: & Mundus ipſe, & quidquid in mundo eſt, temporale eſt, non autem æternum.

Inter cæteros autem inſignis eſt error Democriti, qui omnia caſu fieri aſſerebat. Contra hunc non ſolum Auguſtinus in libris de ciuit. Dei; ſed etiam ſapientes ex gentibus, tamquam contra delirum ſenem inuehuntur: inter quos legi poteſt Marcus Tullius de natura Deorum. Profecto nemo ſapiens dicet Homeri Iliadem factam eſſe ex caſuali, & fortuita congregatione omnium characterũ, ex quibus conſtat: ſed omnes in ea, admirabile Homeri ingenium recognoſcunt, à quo tam eleganter, tam ſapienter prædicta Ilias compacta eſt. Ab *Homeri* Iliade animum transfer ad admirabilem ſtructuram Vniuerſi; & vide an in animum ſapientis cadere poſſit hæc inſana ſuſpicio, totum videlicet hunc Mundum ex atomorum concurſu fortuito natum eſſe. Idem argumentum habes in Pictura, in Palatio, & in quolibet alio huiuſmodi. *His* argumentis etiam Gentiles

ipſi contra Atheos efficaciſſime philoſophantur. Et huiuſmodi argumenta longe validiora ſunt quam quædam alia, quibus exiſtentiam Dei demonſtrare conati ſunt, qui ſibi ſapientiores viſi ſunt, quam D.Thomas, Auguſtinus, & alij huiuſmodi.

Atomiſtæ recentiores in huiuſmodi erroribus non verſantur: nec enim ſuas atomos caſu componi ſeu congregari exiſtimant. Earum autem motui Mentem aliquam præſidere alij aiunt, alij atomos ab atomis trahi, ſiue atomos ad atomos ferri exiſtimant; ea fere ratione qua Magnes attrahit ferrum, & qua quælibet virtus ſympatica ſimilia ſimilibus coniungit. Potiſſimum autem fundamentum opinionis huiuſmodi, ſenſibilia omnia ex atomis componentis; eſt, quia *nihil ex nihilo.* Nihil autem ex nihilo fiet, ſi ſola atomorum diſpoſitio immutetur: nam eædem atomi vno modo diſpoſitæ vnum; alio modo, aliud corpus conſtituent: ipſa autem diſpoſitio, etiamſi de nouo ſit, & ex nihilo: non propterea ex nihilo eſt vllum corpus ſenſibile, vt eſt manifeſtum.

Hanc autem Atomiſtarum ſententiam, vt melius intelligas, placet breuiter ob oculos ponere. Non omnes vno modo de ijs philoſophantur: has enim alij aſſerunt eſſe omnes eiuſdem rationis; ſubſtantias autem ſeu corpora, quæ ex ipſis conflantur differre inter ſe per diuerſitatem figuræ, ordinis, & ſitus earundum atomorum. Hoc modo ex viginti quatuor litteris Orationes, Epigrãmata, Tragædiæ, & Comediæ fiũt. Rurſus ex ijſdem omnino litteris diuerſimode inter ſe ordinatis fiunt voces diuerſæ. Puta ex litteris vno

OIIO

ONO ON

OIIO OI(

ris vno modo ordinatis fit hæc vox : *amor*; & ex ijſdem , ſed alio modo diſpoſitis fit : *Roma*, & ex ijſdem : *Mora*, &c. Quæ apud Humaniſtas dicuntur anagrammata pura: ita aiunt ex ijſdem omnino corpuſculis diuerſimode ordinatis corpora fiunt, inter ſe omnino diuerſa. Hæc ſententia non ponit diuerſitatem inter elementa huius , & illius corporis naturalis. Alij non ijſdem, ſed diuerſis atomis diuerſa componunt : diuerſitatem autem atomorum conſtituunt in diuerſitate figuræ : in hac ſententia vna ſubſtantia differt ab alia, non ſicut hæc vox: *Roma* ab hac alia : *Mora* ; ſed ſicut hæc : *Roma* , ab hac alia : *Deus*. Conſtant enim hæ duæ diuerſis characteribus , non vero ijſdem diuerſimode collocatis .

Alij præter differentiam in figura , & ordine; aliam differentiam obſeruarunt,quam dicunt in ſitu : itavt eædem atomi eiuſdem figuræ, & ordinis, diuerſimode ſituatæ, corporum diuerſitatem efficiant . Exemplum habes item in litteris Alphabeti, ſi enim litteram *p* hoc vel illo modo inuertas, videbis te diuerſas litteras efficere, per ſolam diuerſitatem ſitus eiuſdem omnino characteris. Idem habes in littera *n*, quam ita inuertere potes, vt facias *u*, & in alijs huiuſmodi.

Per huiuſmodi atomorum congregationẽ, & earundem diſgregationem explicãt etiam recentiores generationem , & corruptionem ſubſtantiarum ſenſibilium . Has autem atomos plerique nihil aliud eſſe exiſtimant, quam minutiſſimas elementorum particulas, ex quibus ſenſibilia omnia coagmentantur. Si igitur petas ab Atomiſtis quid ſit generari

de

de nouo Canem? reſpondent nihil aliud eſſe, quam innumeram multitudinem atomorum tali diſpoſitione,& ordine inter ſe congregari: ſi petas quid ſit deſtrui ſeu corrumpi illum eundem? nihil aliud eſſe, quam congregationem illam diſsolui, & atomos ire in diſperſionem gentium.

Quia verò ex mutationibus, quas ob oculos habemus, aliæ ex Philoſophis vocantur generationes alię alterationes, & magnũ inter vtraſq. diſcrimen eſt;generationẽ ab alteratione diſcernũt per hoc,quod ad primã notabilis atomorum diſſolutio,vel variatio;ad ſecundam leuis, immò & leuiſſima requiratur: putà longè alia variatio fit, quando ex ligno fit ignis, quod dicitur generatio, ac quando lignum ipſum ex frigido fit calidum, aut ex humido ſiccum, quod dicitur alteratio. Porrò huiuſmodi corpuſcula Chriſtiani Atomiſtæ non ponunt æterna, ſed creata in principio, quando Deus creauit Cœlum, & terram. Quamuis autem diuerſitatem atomorum non in ſola figura conſtituant, diuerſis tamen diuerſas figuras attribuunt, per quas earumdem motus, & actiuitas faciliùs explicetur: putà particulis terreis cubicam, igneis piramidalem, ſeu cuſpidatam, aqueis rotundam, aereis conicam.

Mutationes igitur, quas dicimus accidentales, ità concedunt; vt tamen accidentia realia, ſi non omnes, ſaltem pleriqe ex ipſis, omninò negent. Ità incaleſcere ſubiectum aliquod, nihil aliud aiunt eſſe, quam ad illud plures particulares igneas accurrere, illiq. adhæreſcere; infrigidari verò eſt, vel coniungi cum ipſo corpuſcula aquea,

vel

vel terrea, vel ab ipſo auolare corpuſcula ignea.

ARTICVLVS II.

Oſtenditur dari aliqua accidentia.

QVia Atomiſtæ in hoc præcipuè incumbunt, vt accidentia planè excludant, oportet illa cum Peripateticis ſuſtinere. Et primo quidem motum, impulſum, diſpoſitionem localem atomornm, quæ omnia ab atomis diſtinguuntur, negare nullo modo poſſunt: ipſi enim per motus locales corpuſculorum rerum generationes explicant: adeoq. non ſunt adeò fatui, vt negent quidquam omninò de nouo poni in rerum natura.

Prætereà dari accidentia intentionalia, cognitiones, volitiones, & alios huiuſmodi actus diſtinctos tum à principio, à quo eliciuntur, tum à ſubiecto, in quo recipiuntur; ità vnuſquiſq. experitur, vt non poſſit, niſi inſipienter in dubium reuocari. Proptereà controuerſia reducitur ad accidentia, vt vocant, realia, ſeu phyſica, qualia ſunt lux, color, calor, ſapor, & alia huiuſmodi; quæ ab Atomiſtis explicantur per atomos tranſmiſſas ad organa illorum ſenſuum, quæ circa huiuſmodi exercentur: v. g. ſentire calorem nihil aliud eſt, quam organum tactus titillari per corpuſcula ignea: ſentire frigus eſt titillari per oppoſita: putà per terrea, vel aquea: videre colorem eſt organum viſus titillari per corpuſcula immiſſa ab illis corporibus, quæ colorata dicuntur. Fit autem

talis titillatio per tenſionem, aut compreſſionem, rarefactionem, aut ſpiſſationem fibrarum, neruorum, aut aliorum huiuſmodi concurrentium ad illos actus, quos vitales, & ſenſitiuos vocamus. Cùm igitur ea omnia fiant tum per corpuſcula immiſſa ab obiectis, tum per motus locales organorum, conſtituentium potentiam ſenſitiuam; aiunt Atomiſtæ, pro commentitijs habendæ ſunt qualitates, & accidentia, quibus ſcatet tota phyſica Peripatetica. Dixi: *Tum per motus locales, &c.* quia tenſiones illæ, & compreſſiones aliæq. ſenſuum affectiones habentur formaliter per motum localem: tendi enim fibram *A*, v. g. nihil eſt aliud, quam partem fibræ *A* ab alijs partibus eiuſdem magis remoueri, comprimi eſt motus oppoſitus, vt experientia conſtat.

Hanc Atomiſtarum ſententiam vt principijs Catholicæ fidei parum conſentaneã cõmuniter dãnãt Catholici peripatetici. Impugnatur autẽ primò ex myſterio fidei. Eſt de fide quod in venerabili Sacramẽto Euchariſtiæ deſtructa ſubſtantia panis, remanent ſpecies panis; & deſtructa ſubſtantia vini remanent ſpecies vini; ergo dantur accidentia realia. Conſequentia probatur, quia per ſpecies panis intelligunt omnes Catholici colorem panis, ſaporem, grauitatem, calorem, vel frigus, humiditatem, & ſiccitatem & alia huiuſmodi. Idem dic de ſpeciebus vini. Hæc autem ſunt accidentia realia de quibus Philoſophus, & nos cum illo. Hinc iſta paſſim apud ſcriptores Catholicos confuſa reperies: *accidentia* & *ſpecies*: habent enim pro eodem remanere ſpecies, ac remanere accidentia,

Hoc

Hoc argumentum eſt maximi roboris. Huic tamen ſatisfacere conantur Atomiſtæ ſic. Remanere ſpecies panis in Euchariſtia nihil aliud eſt, quam remanere apparentiam panis, pane realiter non remanente; idem enim intelligunt Concilia ſub nomine ſpecierum, quod ſub nomine apparentiæ; cum nihil aliud velint, niſi quod Corpus Chriſti Domini ſit in Sacramento vere, & realiter, ſed ſub apparentia panis: in doctrina Atomiſtica Chiſtus eſt in Sacramento ſub apparentia panis: ergo Atomiſtæ nihil ſentiunt, nihil docent, huic myſterio aduerſum. Minor probatur, quia Corpus Chriſti Domini Sacramentatum determinat ad omnes illas ſenſationes, ad quas determinabat panis. Puta immittit ad potentiam viſiuam tales atomos, vt determinet ad illam ſenſationem, quæ dicitur perceptio coloris. Ad palatum alia corpuſcula immittit, quæ determinant ad guſtationem, & ſic de cæteris. Dum igitur ita decipiuntur omnes ſenſus, circa Sacramentum Euchariſtiæ, vt inducant, quantum eſt ex ſe, ad iudicium, quod ſit panis; recte dicitur corpus Chriſti Domini latere ſub ſpeciebus. Idem dic proportionaliter de ſpeciebus vini. Quemadmodum autem loquũtur de ſpeciebus, ſic etiã loquũtur de accidẽtibus, ſi per nomen accidentis vrgeantur.

*H*æc tamen reſponſio Atomiſtarum eſt inſufficiens, & eorum principijs aperte inimica. Nam ſubſtantia panis apud ipſos nihil aliud eſt, quam prædicta corpuſcula congregata; quæ, dum immittuntur ad ſenſus, ſui ſenſationem efficiunt: ſi igitur remanent in Euchariſtia corpuſcula, quæ ita afficiant ſenſum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſum; remanent in Euchariſtia ea, ex quibus conſtat panis: & cum panis nihil ſit, præter ea corpuſcula, ex quibus conſtat; remanet in Euchariſtia vere, & ſubſtantialiter panis.

Duo reponere poſſunt Atomiſtæ, alterum falſum, alterum ineptum. Primum eſt ſi dicant in qualibet ſubſtantia præter atomos, quibus conſtat, dari alias atomos, quibus ſēſum immediate afficiat. Secundum eſt Chriſtum Dominum in Euchariſtia decipere omnes ſenſus, ſupplendo defectum atomorum, quæ huiuſmodi ſenſationes efficerent. Hoc ſecundum eſt omnino ineptum. Ad quid enim hæc figmenta, niſi vt Atomiſtæ poſitū tueantur? preterea falſum eſſet quod aiunt tum Concilia, tum Patres; remanere videlicet ſpecies, & accidentia panis: non enim iudicamus falſum, dum iudicamus remanere in Euchariſtia colorem, ſaporem, grauitatem panis: ſed ſolum quando iudicamus ex illis accidentibus in Euchariſtia exiſtere panem. Primum autem, quod ſcilicet præter atomos, quibus conſtat panis, dentur aliæ atomi quibus ſentimus panem; & iſtæ remaneant, pereuntibus alijs, in Sacramento; eſt falſum, & principijs Atomiſtarum repugnās; nam omnes atomi, quomodocunque congregatæ, conſtituunt ſubſtantiam, & conſequenter panis, immixtus huiuſmodi atomis, eſſet ſubſtantia immixta alteri ſubſtantiæ, quod eſt ineptum. Adde, quod fingere præter atomos componentes ſubſtantiam, alias atomos ipſam qualificantes, eſt reijcere nomen qualitatis, rem retinere, cum minori probabilitate.

Inſuper: ſi ea, quæ immituntur ad ſenſum, ſunt corpuſcula: per motum localem immittuntur ad ſenſum. Eſt autem euidens quęcunque mouentur motu locali ſucceſſiue moueri: rurſus manifeſtum eſt ſpecies emiſſas ob obiectis non ſucceſſiue, ſed inſtantanee ad oculum ferri: igitur manifeſtum eſt, ſpecies, quæ emittuntur ad ſenſum, ad obiectis, non eſſe corpuſcula. Minor experientia patet, qua conſtat obiecta remota, ſimul cum propioribus, viſu attingi. *H*inc dubitatur an ſonus propagetur per ſpecies, quia videlicet non inſtantanee venit ad aurem. Habes in hac re familiare experimentum. Si ſis in aliqua diſtantia à fera, quam ferit venator, & etiam ab ipſo venatore; videbis prius feram occiſam, quam audias ictum ſclopeti. Imo prius videbis ignem erumpentem ab ipſo ſclopeto, quam ictum exaudias. Ex quo apparet aliter ferri ad viſum obiectum viſus, quam ad aurem obiectum auditus.

Probatur ſecundo dari accidentia realia ex diffuſione lucis, quam videmus, quamque impoſſibile eſt ſaluari per emiſſionem corpuſculorum. Petere enim quod à ſole, vel quolibet alio corpore lucido inſtantianee emittantur corpuſcula lucida, totum emiſpherium replentia; magna, inquit Philoſophus, hoc eſt, ridicula poſtulatio eſt: quantalibet enim velocitate moueantur, ſucceſſiue mouentur in ijs autem, quæ mouentur velociſſime, ſi ad magnam diſtantiam moueantur, ſemper per ſenſum ſucceſſio depræhenditur. Apparet hoc in motu Firmamenti, & Sydetum, quæ ad motum firmamenti mouentur. In ſole, &c. Igitur ſi prædicta corpuſcula

propagantur per motum localem, eſt phyſice impoſſibile in huiuſmodi motu non deprahendi ſucceſſiuitatem.

Præterea conpuſcula lucida ſunt de natura ignis; eſt autem contra naturam ignis deorſum moueri, niſi ab extrinſeco mouente moueatur. Quomodo igitur tanta celeritate per immenſum ſpatium deorſum cadunt; vt non ſolum velociſſime ſed inſtantanee moueri videantur?

Denique lucem inſtantanee diffundi, in candela patet, qua accenſa ſtatim medium illuminatur: Qua extincta ſtatim obſcuratur: numquam enim explicabit Atomiſta quo tam cito abeant infinita illa corpuſcula lucida ad extinctionem lucernæ.

Sunt qui putent ſe aliquid boni inueniſſe: dum excogitarunt corpuſcula lucida eſſe ſemper,& per omne medium diaphanum diſperſa, ſed nō vltimo actuata;actuari autem ad præſentiam luminoſi. Noctu v.g. totus aer plenus eſt corpuſculis lucidis: ſed apparente ſole illa actuantur, & conſtituunt aerē lucidum. Hoc pacto probabile eſt colorata etiam noctu diffundere vndequaque ſpecies ſui, ſpecies autem illas mouere Senſum viſus duntaxat, quando, lumine ſuperueniente, vltimo ad id præſtandum actuantur.

Hæc tamen ſpeculatio vel nihil dicit, vel recurrit ad doctrinam peripateticam; ſi enim ad præſentiam luminoſi prędicta corpuſcula actuantur, vel actuantur per emiſſionem aliorum corpuſculorum,& idem dic de iſtis quod de illis;vel per productionem qualitatis, à luminoſo diffuſæ per totum medium;& tunc admittitur qualitas, quam petūt

Pe-

Peripatetici, ſolumque ſuperadduntur corpuſcula, quod non facit ad rem: nec enim Peripateticus negat corpuſcula, ſeu minimas quaſdam particulas corporum vndecunque diſpergi: negat ſolum per huiuſmodi corpuſcula ſaluari mutationes tum ſubſtantiales, tum accidentales rerum naturalium.

ARTICVLVS III.

Præter diſpoſitionem localem Atomorum requiritur alia forma in toto naturali.

CIrca ea, quæ articulo Superiori explanata ſunt, deſiderare poſſet Auditor aliquid vlterius. *Dictum* eſt enim Atomiſtas explicare ſenſationes, puta viſiones, auditiones &c. per meram tenſionē, compreſſionem, aut aliquem alium huiuſmodi motum localem partium, conſtituentium organum ſenſus, determinatarum ad motus huiuſmodi à corpuſculis, quibus feriuntur. *Hoc* autem non videtur reprobatum, quamuis à Schola peripatetica reprobetur. Dicendum eſt hoc quidem reprobatum iri, ſed in libris de Anima, vbi oſtēndetur viſionem, auditiónem & alios actus vitales non ſaluari per prædictos motus, qui etiam in carentibus anima inueniuntur; cum tamen, quæ Anima carent, nec audiant, nec videant. Interim ſcopus præſentis Articuli eſt oſtendere, præter atomos prædictas, requiri in quolibet corpore naturali aliquid aliud, quod à Peripateticis dicitur forma totius.

Probatur autem hoc primo ex differentia inter totum naturale, & totum artificiale,

Nam diuerſi effectus, qui ab vtroque procedunt, notabile inter vtrũque diſcrimen manifeſtant. Quæcunque atomorum variatio fiat in artefactis ; hoc eſt quomodocunque varietur localis diſpoſitio primo componentium artefacta ; numquam hæc in priſtinum ſtatum ſeſe reſtituunt. Fac enim, vel leuiſſime, decruſtari hunc parietem : per totam æternitatem modicum illud cruſtæ non reparabit in ſe paries; ſed ſi uis recruſtari, accerſendus eſt ab extrinſeco recruſtator. Secus accidit in naturalibus : conſtat enim viuentia labefactata ſuas ab intrinſeco labes reparare. Quod indicio eſt, dari in toto aliquod principium, conſulens bono totius.

Explicatur hæc noſtra ratio progrediendo per plures ſpecies ſubſtantiæ naturalis. Certum eſt primo in homine rationem, per quã illud totum eſt, ſaluari non poſſe per meram diſpoſitionem localem atomorum, ſeu corpuſculorum, ita vt homo a ſtatua hominis ſolum differat per hoc, quod in ſtatua ſolum extima corpuſcuta recte collocentur, interiora autem inepte ad rationem compoſiti humani; cum in homine tam intima quam extima aptiſſime inter ſe compingantur ad hoc vt ſint principium humanarum operationũ. Hoc inquam certum eſt in homine, & etiam ab Atomiſtis vltro conceſſum. Ab homine gradum faciamus ad Brutum. Sine aliquo principio continente omñes partes compoſiti equini, & ordinante illas in bonum totius, ſaluari non poteſt compoſitum equinũ. Hoc autem principium eſt illud ipſũ, quod Peripatetici vocant formam ſubſtantialem prædicti compoſiti. Quod autem principium

huiuſmodi debeat admitti in equo;probatur primò à pari,quia videmus equum , canem, & alia huiuſmodi in operationibus proprijs vitæ ſenſitiuæ eodem plane modo ſe habere, ac ſe habet homo: Nam equus guſtat,tangit &c. allicitur ab obiectis ſibi proficuis , puta ab hordeo,& palea ; terretur à ſibi noxijs, puta à ſaxo,vel baculo ; habet ſpecies memoratiuas,ſicut homo &c. ergo quemadmodum in homine ponitur principium aliquod ſubſtantiale, &c. ita etiam ponendum eſt in bruto: principium , inquam , ordinatinum operationum in bonum totius. Omnes enim operationes huiuſmodi non habere aliud ſui principium, quam meram vbicationem, ſeu diſpoſitionem localem atomorum, ex ſe indifferentium,vt conſtituant vel viuens,vel non viuens ; eſt incredibile ſapienti. Hoc enim eſt aſſignare pro differentia adęquata, & totali inter viuens,& non viuens , puram diſpoſitionem localem , ex quo alia etiam abſurda inferemus inferius. Interim.

Confirmatur hoc idem experientia. Conſtat enim Canem,Equum,& alia huiuſmodo componi ex multis organis , & partibus eterogeneis : hoc eſt diſſimilibus, quæ omnes conſpirent in bonum totius. Conſtat inſuper,quod ſi illa organa diſcordent inter ſe,& aliquid deperdant requiſitum ad operationes proprias animalis, vel aliquid recipiant noxium eidem animali ; datur aliquid in animali remouens ab ipſo id, quod eſt noxium,& diſtribuens in ipſo ſecundum eiuſdē indigentiam id, quod eſt ipſi proficuum. Quomodo autem hoc ſiat facillime explicāt Peripatetici,ponentes in quolibet toto ſub-

ſtantiali formam quandam, quę qualitates, & accidentia toti conſentanea vel conſeruet, vel producat, & qualitates noxias, quantum poteſt, ab eodem repellat.

Ab Homine, & Bruto deſcendendum eſt; vel ſi vis aſcendendum ad Arbores, quæ etiã ipſæ in multis, hoc eſt in omnibus pertinentibus ad vitam vegetatiuam aſſimilantur animalibus. A Plantis ad alia mixta, à mixtis veniendum ad Elementa. Et quidem pro elementis, in quibus Peripatetici compoſitionem agnoſcunt ex materia & forma, res apparet ſatis manifeſte in aqua: certum eſt enim dari in aqua principium aliquod, per quod reducitur ad frigus ſibi debitum, ſi quando ab aliquo agente extrinſeco calefiat; hoc autem principium nequit melius aſſignari, quam dicendo illud eſſe formam ſubſtantialem totius: ergo &c. Maior experientia conſtat: nam aqua calefacta in lebete ab igne ſuppoſito, ſi remoto igne ſibi relinquatur, ipſa paulatim reducit ſe ad priſtinum frigus: nomine autem formæ ſubſtantialis nihil aliud intelligunt Peripatetici; niſi id, quod in toto eſt veluti radix accidentium & qualitatum, quæ debentur toti: cum igitur aquę debeatur frigus, dum videmus hanc ſine adminiculo agentis extrinſeci ad frigus ſuũ reuerti; congruenter arguimus dari in ipſa principium intrinſecum, expulſiuum caloris & frigoris recuperatiuũ. Hoc idem apparet in plumbo, & quolibet alio metallo liquefacto, quod habet vim reducendi ſe & ad frigus, & ad ſoliditatem debitam ſuæ naturę.

Dices primò talem reductionem ad frigus tribui poſſe agenti extrinſeco, puta aeri

cir-

circumfuſo, refundenti in aquam corpuſcula frigida. Sed contra eſt primò, quia & aqua & prædicta metalla magis frigeſiunt, quam aer circumfuſus: aer autem nequit magis frigifacere, quam ipſe frigeſcat. Secundo corpuſcula frigida ſunt ſecundum Aduerſarios ſubſtantialiter aqua, vel terra: ergo aer, refundendo talia corpuſcula in lebetem, nouam aquam refundit: quod quis credat? Tertio huiuſmodi reſponſio pugnat contra principia Atomiſtarum. Nam manifeſtum eſt in aqua bulliente, & plumbo liquefacto plus eſſe caloris, quam frigoris; & conſequẽter plura eſſe corpurcula calida, quam frigida: cum itaque ſecundum ipſos ſimile accurrat ad ſimile; congruentius dicerent corpuſcula calida, quæ in aere circumfuſo circumuolitant, ad ſua ſimilia accurrere; adeoq. aquam ſemel calidam ſemper magis magiſq. incaleſcere. Hoc eſt maxime ſecundum ipſorum principia, ſed contra manifeſtam experientiam. Adde, quod corpuſcula calida ſunt omnium actiuiſſima, & omnium, vt ita dicam, attractiuiſſima ſuorum ſimilium: ita vt vel vnica ſcintilla ex viſceribus pulneris tormentarij, vaſtiſſimum trahat incendium, hoc eſt infinitam ſcintillarum antea deliteſcentium multitudinem.

Dices ſecundo in aqua calefacta, in plumbo liquefacto, &c. remanere quaſdam particulas, ſiue quædam corpuſcula frigida, à quibus calida, que ab igne intruſa fuerant, expelluntur; & ſimul ſimilia reuocant, quæ ad contrariorum introductionem fuerant diſſipata.

Sed contra eſt. Si Aduerſarius manum

immergat in plumbum liquefactum; difficile inueniet corpuſcula illa refrigerantia; idem dic, ſi hauriat. Deſipientis eſt negare in tali maſſa plura eſſe, & quidem longe plura corpuſcula cálida, quam frigida. Cur igitur calida expelluntur à frigidis, & non è conuerſo? Ex hoc eodem ſequitur in aqua bulliente plus eſſe ignis, quam aquæ; & alia huiuſmodi. Sapienter igitur Peripatetici in aqua, alijſque ſubſtantijs ſenſibilibus ponunt principium quoddã intrinſecum, quod ſit radix proprietatũ, debitarum ſubſtantiæ. Hoc principium non oculis patet, ſed intellectui.

QVAESTIO III.

De Compoſitione Corporis naturalis.

ARTICVLVS I.

Proponitur ſententia Peripatetica & probatur.

ATomiſtarum Argumentis ſatisfaciemus poſt aſſertam veritatem peripateticam. Interim ad intelligentiã dicendorum, diſtinguere debes in eodem cõpoſito duplex genus partium. Alię enim dicuntur partes integrantes, alię eſſentiales. Integrantes ſunt, quarum ſi aliquam abſtuleris, non illico rem deſtruis, ſecundum ſuum conceptum quidditatiuum. Secus in eſſentialibus accidit, quarum altera ablata, totum

deſtrui-

deſtruitur ſecundum conceptum quidditatiuum ipſius. Exemplum habes in homine, à quo ſi manum, vel auriculam amputaueris, nòn propterea non remanet ſubſtantia ex corpore & Anima rationali conſtans: at ſi vel Animam, vel corpus abſtuleris: hoc eſt ſi Animam à corpore ſeparaueris, non remanet homo in rerum natura. Auuris, brachium, naſus, & alia huiuſmodi, dicũtur partes hominis integrantes; corpus & Anima dicuntur partes eſſentiales.

Vt autem eſſentialem corporis naturalis compoſitionem inueſtiget Philoſophus: ſupponit cum antiquis principium illud: *ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*: in omni igitur generatione præſupponitur aliquid in rerum natura, ex quo illud fiat, quod de nouo fit. Puta quando gignitur ignis, ignis ille non fit ex nihilo, ſed ex aliqua materia, in quam per virtutem, & actionem ignis applicati, introducitur ratio ignis.

Rurſus alia mutatio eſt ea, per quam in combuſtione ligni ex non igne fit ignis; ab illa, per quam lignum ex non albo fit album, ex non calido calidum. Quando enim ex nõ calido fit calidum per aquiſitionem caloris, non deſtruitur in eſſe ligni; ſed remanet ſimul & lignum, & calidum. At per aquiſitionem illius rationis, ſeu formæ, quæ conſtituit ignem, corrumpitur in eſſe ligni, nec eſt ſimul & lignum, & ignis. Hæc dicitur mutatio ſubſtantialis, per quam nimirum ex vna ſubſtantia fit alia; illa dicitur mutatio accidentalis; per quam vna eademque ſubſtantia, à priuatione alicuius accidentis, trã-

ſit ad habitum illius eiuſdem.

Quemadmodum autem in mutatione accidentali, quæ etiam dicitur altaratio, ſubiectum, puta lignum, tranſit à priuatione ad habitum formæ accidentalis; ita etiam in mutatione ſubſtantiali, quæ etiam dicitur generatio; debet dari aliquod ſubiectum, quod à priuatione formę ſubſtantialis tranſeat ad habitum eiuſdem. Quando ex non albo fit album, aliquod ſubiectum, tranſit à non albedine ad albedinem; quando ex non igne fit ignis, aliquod ſubiectum tranſit à nō ratione ignis ad rationem ignis. Hoc autem quod tranſit ex non igne in ignem, ſeu potius hoc ſubiectum, quod ex non habente formam ignis, fit habens formam ignis; non eſt lignum ipſum: lignum enim non manet ſub forma ignis; quando quidem per productionem ignis lignum diſtruitur: igitur illud idē quod in ligno ſuſtinebat formam ligni, in igne ſuſtinet formam ignis, vt patebit inferius.

Naturalem hanc corporis ſenſibilis compoſitionem frequentiſſime declarat Philoſophus per mutationem artificialem. Ars enim imitatur naturam. Quando ex marmore fit Statua Alexandri; illud idem marmor, quod per actionem Statuarij recipit in ſe figuram, & ſimilitudinem Alexandri, tranſit à priuatione talis figuræ ad hanc eandem Figuram: adeoque & ſub priuatione, quæ eſt terminus à quo, & ſub figura, quæ eſt terminus ad quē, idem omnino ſubiectum reperitur. Hoc autem ſubiectum, ante talem mutationem, erat Statua Alexandri ſolum in potentia, & per talem mutationem euadit Statua Alexandri

in

in actu. Idem proportionaliter contingit in qualibet mutatione ſubſtantiali; eſt enim de conceptu mutationis eſſe tranſitum non habentis, niſi in potentia, formam, ad habens formam in actu: putà in mutatione ex non igne in ignem, aliquid tranſit à non forma ignis ad formam. Id autem quod in inſtanti *A* caret forma ignis cum aptitudine ad illam recipiendam; eſt illud idem ſubiectum, quod in inſtanti *B* illam recipit, & illa informatur. Propterea Peripatetici cõmuniter aiunt tria eſſe principia corporis naturalis in fieri: materiam, ſcilicet, formam, & priuationem, duo autem in facto eſſe: materiam, ſcilicet, & formam.

Tria ponuntur in fieri, quia fieri aliquam ſubſtantiam, vt de facto fit, eſt ſubiectum acquirere aliquam formam ſubſtantialem, quam immediatè antea non haberet; hoc autem in ſuo formali conceptu intrinſeco importat materiam, formam, & priuationem. Nam ſubiectum tranſire à non forma ad formam, ſiue à priuatione ad habitum: dicit ſubiectum ſub vtroque termino, & ab vno tranſiens ad alterum: hoc modo corporis in fieri prædicta tria principia declarantur. Si enim intelligas ſolum materiam ſimul, & formam; intelligis quidem compoſitum, ſed non intelligis fieri: hinc eſt, quod rei in facto eſſe duo tantum principia ſunt: materia ſcilicet, & forma, quæ duo remanent quamdiu manet res ipſa.

Dari autem materiam primam efficaciter probat Philoſophus hoc pacto. Dantur trãſmutationes ſubſtantiales: ergo datur materia prima, ſeu primum ſubiectum talium

 tranſ-

tranſmutationum. Antecedens experientia conſtat. Elementa in ſe inuicem tranſmutantur: aqua in aerem: aer in ignem, &c. & ex quolibet per mutationes, vel mediatas, vel immediatas, fit quodlibet. Conſtat hoc in nutritione animalis, per quam cibus in Chilum, Chilus in ſanguinem, et tandem ſanguis in ſubſtantiam aliti tranſmutatur, et fit pars animalis. Palea, lignum, ſtuppa, et cætera mutantur in ignem: et negare huiuſmodi tranſmutationes eſt apoſtatare à ſēſibus. Probatur iam conſequentia, quia ſi in huiuſmodi mutationibus non datur commune ſubiectum, ſubſtans tam foormæ, quæ expellitur, quam formæ, quæ de nouo inducitur; ſubſtantia, quæ corrumpitur, non poteſt dici tranſmutari in eam, quæ gignitur; nec ea, quæ gignitur, generari ex ea, quæ corrumpitur. Et conſequenter non erit mutatio vnius in aliud, ſed reductio vnius ad nihilum, & alterius productio ex nihilo, cōtra aſſumptū. *Ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*.

Explicatur hoc idem, quia niſi detur ſubiectum commune, in igne nihil eſt, quod anteà eſſet in palea: ergo ignis eſt ſecundum ſe totum adæquatè ex nihilo. Item ſi in corruptione paleæ nihil remanet, quod anteà eſſet in palea, manifeſtum eſt paleam abire in nihilum.

Promouetur hæc eadem ratio. Si de ſubſtantia, quæ corrumpitur, nihil remanet in ea, quæ gignitur; non eſt cur agens naturale faciat ignem potius ex ligno, quam ex lapide, immò quam ex nihilo. Hoc autem eſt manifeſtè abſurdum. Sequela probatur, quia in

in ligno nihil concurrit ad productionem ignis, nec in ligno quidquam eſt, ex quo confletur ignis: non igitur magis concurrit lignum, quam lapis. Cur igitur ex ligno faciliùs, quam ex lapide ignis generet ignem? Reſpondet Peripateticus, quia ignis faciliùs expellit à ſubiecto communi formam ligni, quam formam lapidis: ratio huius eſt, quia quamuis in neutro caſu materia ſecundum ſe repugnet, aut expulſioni veteris formæ, aut introductioni nouæ, cum æqualiter ſe habeat ad omnes formas; tamen accidentia, quæ concomitantur in materia formam ligni, conſtituunt illam magis diſpoſitam ad formam ignis, quam accidentia, quæ in eadem materia cõcomitantur formam lapidis: adeoq. ſicut ex ligno ſicco faciliùs, quam ex viridi, facimus ignem; ità proportionaliter ex ligno faciliùs, quam ex lapide, aut aliqua alia ſubſtantia minus diſpoſita ad formam ignis. Item cur potiùs ex ligno, aut qualibet alia ſubſtãtia, ignis generat ignem, quam ex nihilo: niſi quia in qualibet ſubſtantia ſenſibili datur materia, quæ adiuuet agens, vel ſuſtentando ipſius actionem, & recipiendo in ſe formam, quæ de nouo producitur, vel aliqua alia ratione cooperando, quod præſtari nequit à nihilo.

Probatur ſecundò. Eadem Concluſio. Anima rationalis dicitur creari à Deo, & ſuperare vires, & actiuitatem cuiuſlibet alterius agentis; & tamen prærequirit ſubiectũ, in quo recipiatur, & in ſubiecto diſpoſitiones quaſdam præuias, quibus ſubiectum ſit recipiendæ formæ idoneum. Hoc Aduerſarij concedunt: loquimur enim hic cum Chri-

ſtianis: nequeunt igitur iidem aſſerere agens naturale non prærequirere vllum ſubiectum, nec vllas diſpoſitiones in ſubiecto ad productionem nouæ ſubſtantiæ, ergo illam producit ex nihilo modo quodam excellentiori, quam Anima rationalis producatur à Deo. Probatur hoc, quia terminus productus ab agente naturali eſſet adæquata, & ſecundum ſe totam ſubſtantia; adeoque terminus, qui ponitur in rerum natura ab agente naturali, in nullo ſubiecto recipitur: ſubſtantia enim adæquata non eſt in ſubiecto.

Probatur tertio. Experientia. In multis mutationibus ſubſtantialibus eſt euidens ſubſtantiam, quæ corrumpitur, non perire ſecundum ſe totam, ita vt nihil de ipſa remaneat: ergo ita contingit in omnibus. Conſequentia patet, quia natura pariformiter operatur in omnibus, & ab ijs, quæ patent, arguere debemus ad ea quæ latent. Antecedens autem probatur in morte cuiuſlibet viuentis, homo mutatur per mortem in cadauer; idem dic de Bruto, & Planta: certum eſt autem, & euidens remanere aliquid & de ſubſtantia hominis, & de ſubſtantia Bruti, & de ſubſtantia Plantæ. Aduerſarius nihil hic ſapienter negabit. Non negabit hominem mori, aut Brutum, aut Plantam: ſi autem neget quidquam remanere ex ipſis; non inueniet qui ipſi credat. Hoc autem, quod remanet, eſt illud ipſum, quod cum forma Plantæ faciebat Plantam; cum forma Bruti faciebat Brutum, & iam cum forma cadaueris facit cadauer. Propterea vocatur ſubiectum commune.

Hoc autem ſubiectum eſſe primum ſubiectum,

ctum, ſeu materiam primam facile probabis. Nam vel ſupponit aliquod aliud ante ſe, vel non: ſi non ſupponit; eo ipſo eſt primum: ſi ſupponit; de hoc eodem quæritur vnde ſit, & an ſit primum. Si eſt ex aliquo alio; illud aliud eſt primum, ſi non ex alio; ipſum primum erit, adeoque manifeſtum eſt in quolibet naturali compoſito dari primum ſubiectum: cum repugnet numquam deueniri ad vnum, vltra quod non ſit aliud inquirendũ.

Iam vero præter illud ſubiectum commune, & indifferens, quod promiſcue primum, & vltimum nuncupatur; detur aliquid aliud, per quod quęlibet ſubſtantia phyſica ſit hæc potius, quam illa ſecundum ſpeciem, manifeſte apparet. Implicat enim hanc, & illam ſubſtantiam conſtitui in hac, vel illa ſpecie determinate per id præciſe, quod ſecundum ſe eſt indifferens ad hanc, vel illam, ex omnibus ſpeciebus ſubſtantię ſenſibilis. Planta igitur & lapis: lignum & ignis: equus & canis præter id, quod eſt vtriſque commune; debent habere aliquid, per quod inter ſe differant, & conſtituantur ſubſtantiæ diſſimiles ſubſtantialiter. *H*oc autem eſt id, quod dicitur forma. Habitis vero materia & forma ſimul, habes totam ſubſtantiam naturalem. Hoc idem clariſſime explicatur à Philoſopho per artificialia: Idem æs eſt indifferens ût ſit phiala, vel vrceus; adeoque non ſunt diuerſa phiala, & vrceus per ipſum æs: ſunt autem diuerſa per hoc, quod æs in vno habeat formam hanc: in alio, illam aliam.

Denique ſicut euidens eſt, quod habitis materia, & forma ſimul, habes rem: ita euidens eſt te non habere per hæc præciſe rem in

fieri

fieri, ſeu primo poni rem: rem enim primo poni in natura, eſt ita poni, vt immediate antea non eſſet. Propterea, vt dicatur res fieri, oportet vt ſubiectum à priuatione formæ tranſeat ad habitum eiuſdem, & hoc eſt dari tria principia corporis naturalis in fieri: materiam videlicet, formam, & priuationem. Materia eſt ſubiectum tranſiens ab vno extremo ad aliud: tranſit enim à priuatione formæ ad formam: hinc in illo tranſitu priuatio dicitur terminus à quo: forma vero, terminus ad quem. Ita compoſitionem corporis naturalis explicauit Philoſophus; Philoſophum autem ſequuti ſunt quotquot inter Philoſophos ſapientiæ nomine claruerunt, vt ſunt D. Thomas, Scotus, & alij infiniti.

Pro hac eadem ſententia afferuntur alia argumenta. Præcipue autem, quod quando vnum gignitur ex alio apparent in genito quædam, quæ præerant in corrupto. Puta vermes, qui gignuntur ex caulibus, retinent colorem caulium; qui ex floribus rubris, vel flauis, rubri etiam ſunt, vel flaui. Conſtat etiam ignem, ſeu flammam ex diuerſis lignis; diuerſi coloris eſſe puta quæ ex ramis oliuæ, alterius coloris eſt, quam quæ ex vite, vel quercu. Hinc inferunt accidentia huiuſmodi, prædictos videlicet colores, tranſire ab vna ſubſtantia in aliam; adeoque & ſubiectum talium colorum: accidentia enim ab vna in aliam rem tranſmigrare non poſſunt, niſi per tranſmigrationem ſubiecti, cui inhærent. Subiectum autem hoc, eſt materia prima. Datur igitur materia prima communis vtrique compoſito, ſeu vtrique corpori, & ei videlicet, quod fit; & ei, quod deſtruitur.

tur. Hoc argumentum eſt bonum, ſed eludi facile, propter diuerſitatem opinionum in ipſamet Schola peripatetica circa ſubiectum accidentium, & circa poſſibilitatem, vel impoſſibilitatem tranſitus accidentis de ſubiecto in ſubiectum. Quæ quia hic pro dignitate tractari nequeunt, vtpote pertinentia ad libros de ortu & interitu, ideo ſolum obiter indicaſſe ſufficiat.

ARTICVLVS I.

Satisfit obiectionibus contra numerum Principiorum.

OBijcitur primò. Ad habendum adæquate compoſitum non ſufficit habere materiam, & formam; ſed inſuper requiri inter vtramque vnio, per quam conſtituant vnum. Item requiritur ſubſiſtentia, per quam tale compoſitum ſit in genere entis vltimo completi. Item impoſſibile eſt eſſe tale compoſitum, quin duret, hoc eſt quin aliquando ſit: quin vbicetur, hoc eſt: quin alicubi ſit: ergo & vnio, & ſubſiſtentia, & duratio, & vbicatio ſunt alia principia rei in facto eſſe.

Reſp. tranſ. ant. neg. conſeq. Vt autem intelligas quid obijciat Aduerſarius; ſcias oportet nomine durationis intelligi accidens quoddam modale, per quod formaliter res eſt in aliquo determinato tempore: nomine vbicationis, aliquid, per quod res eſt in aliquo loco: nomine ſubſiſtentiæ rationem aliquam, per quam ens aliquod conſtituatur in genere entis vltimo terminati ſeu completi. His poſitis dic vnionem non eſſe principiũ;

ſed;

ſed nexum, ſeu vinculum, quo materia, & forma ſimul principiant, & conſtituunt intrinſece totum; quod ideo dicitur conſtare ex materia, & forma vnitis; ſubſiſtentiam non eſſe principium, vel quia præſupponit totum compoſitum naturale, cui ſuperuenit: quæruntur autem hic principia corporis naturalis; vel quia ratio ſubſiſtentiæ habetur per hoc præciſe, quod materia, & forma vnitim exiſtant, & nulli alteri vniantur. Duratio, vbicatio, & alia huiuſmodi ſunt mera accidentia, quæ non ingrediuntur conſtitutionem ſubſtantiæ phyſicæ, cuius adæquata quidditas præſcindendo ab his omnibus, recte intelligitur, & habetur.

Obijcitur ſecundò. Materia conſtat ex partibus ipſam intrinſece componentibus. Idem dic de forma materiali, puta de forma ignis, ligni, & cæteris huiuſmodi: ergo & materia, & forma fiunt ex alijs: ergo non ſunt principia. Hæc vltima conſeq. probatur, quia de ratione principiorum eſt, quod non fiant ex alijs.

Reſp. diſt. ant. materia, & forma materialis conſtant ex partibus integralibus; omitto ant. ex partibus eſſentialibus: nego ant. & eodem modo diſtincto primo conſequenti; nega vltimam conſequentiam. Dictum eſt ſupra nos agere hic de principijs eſſentialibus. Quamuis autem tam materia, quam forma materialis, vtpote diuiſibiles, in plures partes, conſtent ex pluribus partibus: tamen vna pars materiæ reſpectu alterius non ſe habet, ſicut actus ad potentiam; vt contingit in compoſitio ex materia, & forma; quarum hæc quidem eſt actus, illa autem

tem potentia. Nomine formæ materialis intellige quamlibet formam cuiuſlibet ſubſtantiæ ſenſibilis, vna Animâ rationali excepta.

Dices: Etiam materia, & quælibet forma conſtat partibus eſſentialibus: ergo nulla reſponſio. Probatur ant. quia & materia, & quælibet forma eſt definibilis per genus, & differentiam: genus & differentia ſunt partes eſſentiales: ergo, &c.

Reſp. neg. antec. Cuius probatio probat etiam formas ſpirituales, & quamlibet rem, quamtumuis ſimpliciſſimam, conſtare partibus. Genus, & differentia non ſunt partes phyſicæ, vt vidimus in Logica; ſed partes, ſeu potius gradus metaphyſici, de quibus hic nihil dicimus.

Obijcitur tertiò. Priuatio eſt principium corporis naturalis in fieri: ergo dantur quatuor principia corporis naturalis in fieri. Conſ. probatur, quia ſi priuatio eſt principium, etiam forma antecedens eſt principiũ: ſi forma antecedens aſt principium dantur quatuor principia: ergo ſi priuatio eſt principium, dantur quatuor principia. Quando dicimus: *forma antecedens*: intellige formam, quæ expellitur per introductionem nouæ. Probatur iam maior, quia materia in mutatione ſubſtantiali tam tranſit à forma veteri, quam deponit quam à priuatione formæ, ad nouam formam v. g. quando ex palea fit ignis, materia tam tranſit à forma paleæ, quam à priuatione formæ ignis, ad formam ignis. Idem contingit in qualibet alia tranſmutatione. Cum enim materia prima numquam exiſtat ſpoliata omni forma ſub-

ſtan-

ſtantiali; numquam tranſit à pura, & præciſa priuatione formæ ad formam; ſed inſuper ab vna forma tranſit ad aliam, & conſequenter addendum eſt quartum principium, forma videlit antecedens.

Reſp. conc. ant. neg, conſeq. Ad probationem varij varie. Sunt qui dicant formam. quæ expellitur includi in tertio principio, videlicet in priuatione: ratio eſt, quia priuatio non eſt præciſa carentia formæ in ſubiecto, ſed carentia cum aptitudine ad formã: per formam autem antecedentem aptatur ſubiectum formæ ſubſequenti, puta per formam ligni, aut paleæ, formæ ignis. Hæc eadem doctrina ponit ſub nomine priuationis omnia accidentia, per quæ ſubiectum diſponitur ad nouam formam. Hoc poſito non dantur quatuor principia, ſed carentia formæ cum omnibus, quomodolibet conſtituentibus aptitudinem ad ipſam, habent rationem termini à quo, ſeu priuationis.

Alia reſponſio eſt negando mai. Ad probationem omitte ant. quod videlicet ſubiectum tam tranſeat à forma veteri ad nouam, quam à priuatione ad formam; & nega conſ. quod videlicet tam forma vetus, quam priuatio ſit principium. Ratio diſparitatis eſt, quia tranſitus ille, in quantum mutatio eſt, dicit per ſe priuaaionem formæ, vt terminũ à quo: formã auté veteré ſolũ per accidens. Mutari materiam conſiſtit in hoc; quod ex non habente formam fiat habens formã. Hoc idem exemplificat Philoſophus in ijs mutationibus, in quibus ſubiectum non tranſit à forma ad formam, ſed præciſe à non forma ad formam: quæ tamen ſunt veræ, & propriè

IOI 30E 30E IOI IOI

mutationes. Puta cum homo ex immuſico fit muſicus, ex immathematico mathematicus: non tranſit à forma ad formam, quamuis mutetur; neque enim aut immuſica, aut immathematica formæ ſunt, ſed carentiæ formarum. Idem contingit quando aer ex tenebroſo fit lucidus.

Dices: niſi materia tranſiret ab vna forma ad aliam formam, talis tranſitus, ſeu talis mutatio non eſſet naturalis: ergo ad conceptum corporis naturalis in fieri per mutationem naturalem requiritur trāſitus ab vnâ forma ad aliam formam. Cum igitur hic ſermo ſit non de mutatione vt ſic, non de corpore naturali in fieri quomodocunque ſed de corpore naturali in fieri per mutationem naturalem; debet in ipſius conceptu includi tam forma, à qua trānſit ſubiectum, quam ipſa met priuatio: & conſequenter niſi forma vetus includatur in priuatione, erunt quatuor principia corporis naturalis in fieri.

Confirmat hoc argumentum Fonſeca; quia, agens, inquit, naturale agere nequit in materiam nudam; prærequirit enim in ipſa diſpoſitiones quaſdam. Hinc ſi igni v. g. approximaretur materia ſpoliata omni forma, non poſſet ex ipſa educere formam ignis: ergo ad hoc, vt materia mutetur per agens naturale ex non igne in ignem, mutari debet hęc ſubſtantia in illam ſubſtantiam. Immo ex communi modo loquendi non dicitur mutari materia, ſed ipſa met ſubſtantia.

Reſp. 1. fortaſſe falsū eſſe id, quod ſupponitur à Fonſeca; quod videlicet ignis non induceret in materiām nudam, & omni accidente ſpoliatam formam ignis. Quamuis

enim

enim verum ſit formam ignis non induci, niſi poſt præuias diſpoſitiones: hoc non facit ad rem; quaſi vero ignis ipſe nequiret in eandem materiam inducere prius diſpoſitiones, & poſtea formam ipſam, ſicut de facto facit, cum ex ligno facit ignem. In huiuſmodi autem caſu vere haberes ignem in fieri: quamuis materia non tranſiret à forma ad formam; ſed præciſe à priuatione ad formam: Et quidem rem in fieri naturaliter; quamuis enim præſuppoſitio ipſa materiæ carentis omni forma ſit præſuppoſitio alicuius miraculi: tamen id, quod ſit per actionem ignis applicati ad talem materiam naturaliter fit.

Præterea eſt diſcrimen inter priuationem, & formam antecedentem ſatis notabile, quoad punctum præſens. Fieri ignem de nouo determinate dicit priuationem formæ ignis, à qua tranſeat ſubiectum: non autem determinate dicit formam paleæ, aut formam ligni: quamuis igitur æque neceſſarium ſit materiæ tranſire ab aliqua forma, ac tranſire à priuatione: tamen quia nulla determinate forma, determinate autem priuatio formæ inducendæ requiritur; recte priuatio, ſecus forma antecedens ſortitur rationem principij. Aſſignat enim hic Phyſicus pro principijs ea, quæ determinate requiruntur ad conceptum rei in fieri.

Denique conceptum mutationis, per quã res fiat de nouo, habes præciſe per hoc, quod intelligas tranſire materiam à priuatione ad formam: quamuis enim, ſi formam antecedentem excluderes, fortaſſe non conciperes rem in fieri modo naturali: tamen, dum præſcindis, non concipis rem fieri aliter, quã

modo

modo naturali. Hic igitur conceptus: *materia tranſiens à priuatione formæ ad formam*, eſt adęquatus rei naturalis in fieri; quamuis præſcindat an ſimul cum tali priuatione in eadem materia exiſteret, vel non exiſteret forma poſitiua incompoſſibilis cum ſubſequente. Ex his omnibus habes formam antecedentem impertinenter ſe habere ad rationem principij.

Obijcitur quartò. Non eſt potior ratio cur priuatio antecedens formæ nouę ponatur pro principio, quam priuatio ſubſequens formæ deſtructæ: ergo vel vtraque poni debet, vel neutra. Antec. probatur, quia tam neceſſe eſt neceſſitate naturali per mutationē prædictā deſtrui formam veterem, ipſiuſque priuationem ſuccedere; quam poni formam nouam, & ipſius priuationem expelli: ergo vtraque priuatio pertinet ad conceptum rei in fieri. Exemplo res patet: quando ex ſtuppa fit ignis per aduentum formæ ignis; tam ponitur in materia priuatio formæ ſtuppæ, quam excluditur ab eadem priuatio formæ ignis. Quemadmodum igitur priuatio formæ ignis habet rationem termini à quo, priuatio formæ ſtuppæ habebit rationem termini ad quem: ad hanc enim ab illa fit tranſitus.

Reſp. neg. ant. Priuatio formæ de nouo productæ eſt de conceptu intrinſeco, & eſſential rei in fieri; ſecus priuatio formæ deſtructæ: quamuis realiter vtraque priuatio ſit naturaliter neceſſaria cum res de nouo ſit. Concipe materiam tranſire à non forma ad formam ſubſtantialem; habes rem fieri per mutationem ſubſtantialem. Hic autem nihil

attingis formaliter de priuatione formæ deſtructæ, quamuis hanc inferas conſequenter: aliud autem eſt id, quod pertinet ad conceptum rei in fieri per modum conſtitutiui; aliud, quod pertinet ad eundem, per modum legitimi conſequentis. Eſſe autem de conceptu formali rei in fieri priuationem formæ, quæ ponitur, eſt euidens: nam primo eſſe eſt ita eſſe, vt immediate ante non eſſet.

Præterea ſi priuatio formę deſtructæ, quia eſt in materia, ponenda eſſet pro principio; deberent poni principia infinita: neque enim eſt in illa materia ſimul cum forma ignis ſola priuatio formæ ſtuppæ, ſed inſuper priuatio omnium formarum, quarum eſt capax materia, incompoſſibilium cum forma ignis. Adde, quod natura in operando bene habet pro termino aquo priuationẽ formæ acquirendæ; priuationem vero formæ deſtructæ, habere nequit, neque pro termino aquo, quia ſtat cum forma producta, neque pro termino ad quem, quia non tendit ad non ens; ſolum autem per accidens ad terminum à natura intentum conſequitur aliquod non ens, propter incompoſſibilitatem vnius cum alio. Hoc D. Thomas ex Philoſopho paſſim, & fuſe explicat oſtendens actionem ignis tendere ad alium ex intentione naturæ primaria: ponere autem ſimul priuationẽ formę, quam deſtruit eſt præter intentionem primariam, & ſolum propter incompoſſibilitatem vnius formæ cum alia.

Obijc. quintò. Si Deus in eodem inſtanti crearet ſimul materiam cum forma, vt poteſt, & vt fecit in prima creatione rerum; tunc non præcederet priuatio formæ ignis:

&

& tamen vere fieret ignis de nouo: ergo falſum eſt, quod fieri ignem de nouo includat eſſentialiter antecedentem priuationem formæ ignis. Quod fieret ignis de nouo, eſt euidens: quod non precederet priuatio formæ ignis oſtenditur, quia priuatio eſt carentia formæ in ſubiecto apto; ſed in caſu poſito non præceſſit ſubiectum aptum: ergo in caſu poſito non præceſſit priuatio.

Reſp. ſermonem hic eſſe de conceptu rei naturalis in fieri, vt de facto fit, non autem vt fieri poteſt à Deo, & vt facta eſt in creatione mundi. Deus enim non produxit per mutationem ſubſtantialem prima corpora naturalia, quæ creauit. Etiam tamen in tali caſu non eſſe rei præceſſit rem. Aiunt autem aliqui caſum proponi poſſe dupliciter, primò itaut in illo eodem inſtanti, in quo creat materiam, creet ſimul & formã, hoc eſt formam producat independenter à concurſu materiæ. Secundò itaut in illo eodem inſtãti, in quo creat materiam, educat formam de potentia materiæ, ſeu producat formam concurrente materia, per modum cauſæ paſſiuæ. Si res accidat primo modo; materia non habet vllam prioritatem reſpectu formæ: non tẽporis, quia in eodem inſtanti producitur; non naturæ: quia forma fit independenter ab ipſa. Quod ſi accidat ſecundo modo; materia non habet quidem prioritatem temporis reſpectu formæ, quia ſimul tempore producuntur: habet tamen prioritatem naturæ, quia forma producitur dependenter ab ipſa. Primo modo, inquiunt, non præcedit priuatio, ſecundo præcedit, ſicut præcedit materia.

Hæc

Hæc doctrina non ſubſiſtit, quia nequit dari in eodem inſtanti priuatio formæ, & forma, cum igitur in illo eodem inſtanti, in quo primo eſt materia, ſit etiam forma; euidens eſt in illo eodem inſtanti non dari priuationem ipſius. Decipiuntur autem, qui ſic philoſophantur in hoc, quod putent idem eſſe, quod materia non habeat in illo priori formam, ac quod habeat in priori priuationem formæ: cum tamen hæc duo tam diſtent, quàm diſtat non includere formam, & formam excludere; primum dicit præciſionem, ſecundum negat id, à quo purè præſcinditur. Ad argumentum in forma conc. antec. diſtin. conſeq. ignem fieri de nouo, vt de facto fit, non includit priuationem: nego; vt fieri poteſt, & vt fortaſſe primo factus eſt à Deo: omitto conſequ. eſt autem ſermo de rebus in fieri, vt fiunt; videlicet per tranſmutationem vnius ſubſtantiæ in aliam.

Obijc. ſextò. De conceptu intrinſeco rei in fieri eſt etiam agens: ergo debet poni pro quarto principio. Anteced. probatur, quia implicat aliquid fieri, & nullo agente fieri: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. fieri ignem per mutationem ſubſtantialem eſt ſubiectum tranſire à priuatione formæ ignis ad formam; ſiue hoc fiat aliquo agente extrinſecus mouente ſubiectum, ſiue non: ſemper fit ignis. Verum eſt hunc tranſitum non poſſe fieri, niſi aliquo extrinſecus mouente: ſed hoc mouens extrinſecum non eſt quid intrinſecum rei in fieri vt tali. Concedimus autem etiam agens eſſe principium rei, quæ fit, ſed extrinſecum.

AR-

ARTICVLVS III.

Satisfit alijs obiectionibus.

PRæcedenti articulo dictum eſt ab Aduerſarijs contra numerum principiorum; præſenti articulo dicetur contra principia, quæ ipſi ſtatuimus, rei naturalis.

Obijciunt igitur. Principia ex Philoſopho debent eſſe contraria: materia, & forma nõ sũt contraria: ergo non ſunt principia. Maior cõſtat tum ex 1. Phyſ. tex. 48. tum ex alijs locis, in quibus ait Philoſoph. omnes veteres, qui rationabiliter philoſophati ſunt, veritate cogente in hoc conueniſſe, quod contraria quodammodo principia eſſe putarent. Hinc alij dixerunt principia rerum omnium eſſe humidum, & ſiccum: alij eſſe vacuum, & plenum, alij quorum Princeps Empedocles eſſe litem, & amicitiam: naturalia, vt puto, ethicis, & politicis metientes, in quibus amor, & odium omnia moderantur. Minor autem eſt certa, actus enim, & potentia, qualia ſunt forma, & materia contrarietatem non habent.

Reſp. adeò falſum eſſe omnia principia in doctrina Philoſophi debere eſſe contraria, vt doceat paſſim, præcipuè autem 12. Metaphyſ. materiam eſſe ſubiectum contrarietatis: hoc eſt priuationis, & formę: materia enim modo eſt ſub priuatione, modo ſub forma, & conſequenter cum neutra contrarietatem habet. Contrarietas igitur eſt inter aliqua, videlicet inter priuationem, & formam, Ex quo patet eſſe contrarietatem inter

ens, & non ens: non autem inter ens, & ens.

Dices. Ex Philoſopho album fit ex non albo, & non ex omni non albo, ſed vel ex nigro, vel ex medijs: putà flauo, vel cęruleo, vel aliis huiuſmodi: ergo ſecundum Philoſophum non ſufficit contrarietas, ſeu oppoſitio priuatiua, qualis eſt inter non album, & album, ſed requiritur poſitiua, qualis eſt inter nigrum, & album.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Senſus Philoſophi eſt, non quodlibet non album poſſe fieri album: ſunt enim non alba incapacia, & albedinis, & cuiuslibet alterius coloris, puta Angelus, quamuis ſit non albus, nequit fieri albus, aut quomodolibet coloratus. Propterea non ſufficit ſubiectum eſſe non album, ſed oportet eſſe ſubiectum colorabile, adeoq. alicuius coloris: cum omne colorabile alicuius coloris ſit, & ideò per rationē colorati explicat Philoſ. rationem colorabilis.

Obiicitur inſuper: forma fit ex materia, & ex priuatione: ergo formæ non conuenit definitio principii. Conſeq. probatur, quia in definitione principiorum dicitur, quod non fiunt ex alijs, neque ex alterutris. Ant. autem probatur, quia forma plantæ, vel ignis non eſt ex nihilo, ſed ex ſubiecto: eſt autem etiam ex priuatione tamquam ex termino à quo.

Reſp. diſt. antec. forma eſt ex materia, & priuatione tãquam ex partibus ipſam componentibus: nego; tamquam ex ſubiecto, & termino à quo: conc. ant. & nego conſeq. Verum eſt principia non fieri ex alterutris, accipiendo legitimè particulam *ex*, videlicet, prout denotat halitudinem partis compo-

nen-

nentis. Aliud enim eſt priuationem, materiam, & formam componere intrinſecè hoc totum, quod eſt rem fieri, aliud priuationem, aut materiam componere formam, ſeu formam conſtare ex materia, & priuatione. Hoc ſecundum eſt falſum, primum eſt verum.

Hinc rectè docet Philoſophus principia, quia contraria ſunt, non fieri ex alterutris; quia prima, non ex alijs; quia principia, ex his omnia; quia contraria, non fiunt ex alterutris, tamquam ex partibus componentibus: nam, vt obſeruat Plato in Phædone, quamuis vnum contrarium ex alio contrario fiat, tamquam ex termino à quo: imò vnumquodque ex ſuo contrario fiat: viuens ex non viuente, & ex viuenti non viuens: vnum tamen cōtrarium non conſtat intrinſecè ex ſuo contrario, putà viuens non conſtat ex non viuente, nec è conuerſo.

Obijcitur vltimo. Priuatio vel principiat quando eſt, vel quando non eſt: neutrum dici poteſt: ergo non eſt principium. Maior eſt indubitata: eſt enim diſiunctiua inter contradictoria. Minor probatur, quia ſi dicas principiare quando eſt, contra eſt: nam quādo eſt priuatio, corpus naturale non principiatur: ergo priuatio non principiat quando eſt. Patet hæc conſequentia: implicat enim in terminis corpus naturale principiari, quando non principiatur. Si autem dicas priuationem principiare quando non eſt, etiam contra eſt, quia implicat non eſſe, & principiare: ipſum enim exercitium principiādi, ſeu actus ſecundus principiandi ſupponit eſſe. Addo, quod quādo non eſt priua-

tio eſt forma tali priuationi oppoſita:adeoq. ſimul principiarent priuatio, & forma; & cõſequenter ſimul eſſent.

Reſp. conc. mai. neg. min. Dico autem priuationem principiare quando eſt. Ratio eſt, quia rem fieri, vt fit, eſt ſubiectum tranſire à non forma ad formam; adeoque in inſtanti *A* eſſe ſub non forma, & in inſtanti *B*, eſſe ſub forma; & conſequenter hoc totum, quod eſt rem fieri, componitur ex priuatione, tamquam ex termino à quo, ex forma tamquam ex termino ad quem, ex materia ab vno ad alterum terminum tranſeunte. Materia vtrique termino coexiſtit, termini autem non ſibi coexiſtunt; & conſequenter hoc totum numquam eſt ſimul, ſed ſucceſſiuè per partes: in inſtanti *A* materia eſt cum priuatione: in inſtanti *B* eſt cum forma, adeoque in tempore conſtante ex *A*, & *B* datur totum fieri. Hinc quando datur priuatio, non datur fieri ſecundum ſe totum; datur tamen ſecundum partem ſui; adeoq. verum eſt, quod quando eſt priuatio, non datur principiatum ſecundum ſe totum; falſum quod non detur ſecundum aliquid ſui.

ARTICVLVS IV.

Suſtinetur materia prima.

NEceſſitatem materiæ primæ ex hoc potiſſimum capite demonſtrat Philoſophus, quod ex nihilo nihil fit, poſſe autem hoc principium ſtare ſine materia prima probare conantur hoſtes materiæ primæ. Eius igitur exiſtentiam impugnant.

Pri-

Primò : ſi in generatione nouæ ſubſtantię ſubſtantia vetus ità perit, vt nihil de ipſa remaneat, non requiritur commune ſubiectum : poteſt res ita contingere, & ſimul eſſe verum : *Ex nihilo nihil fit*, ergo ad veritatem huius principij non datur neceſſitas materiæ primæ. Maior eſt euidens; minor probatur : ſi ſupponatur in natura hæc lex, vt nullum agens quidquam de nouo producat, niſi aliud deſtruendo, cuius in locum ſuccedat id, quod de nouo producitur : non requiritur ſubiectum commune, & vnaquæq. res ex alia fiet; ergo &c.

Reſp. conc. mai. neg. min. ad probationem dic huiuſmodi legem eſſe adeò ineptam, vt tribui nequeat naturæ. Deſtruere vnum, & in locum illius inducere aliud, non eſt producere, ſeu facere vnum ex alio. Non facit Statuarius ex cathedra ſcamnum, ſi nihil ſit in ſcamno, quod antea eſſet in cathedra ; nec ex Cane Leporem, niſi illud idem marmor, quod erat in Cane, & materia Canis, maneat in Lepore, & materia leporis. Quemadmodum autem in arte vnum artefactū fit ex alio, ſtante ſub vtriuſque forma eadem materia artis ; ſic etiam in natura vnum ex alio fit, ſtante ſub vtraque forma eadem materia. Materia naturæ dicitur materia prima, quia non habet formam, niſi quam recipit à natura : materia artis eſt materia ſecunda, quia ante formam inductam ab arte eſt alia forma; ſiue quia ars agit in ſubſtantiam completam, & ideò facit vnum per accidens ; natura agit, & inducit formam in ſubſtantiam incompletam, & facit vnum per ſe. Ars non facit ſubſtantiam,

ſed ſupponit; natura non ſupponit, ſed facit: ars ſupponit opus naturæ, circà quod operatur: natura nullius alterius opus ſupponit: materia enim prima non dicitur opus, ſed pars operis: quamuis actio creatiua terminari poſſit ad ſolam materiam, adeoq. materia dici poſſit opus Dei.

Obijc: ſecundò. Poteſt remanere aliquid commune corrupto, & genito, quod non ſit materia prima: ergo ex neceſſitate alicuius, quod ſit vtrique commune, non probatur neceſſitas materiæ primæ. Antec. probatur, quia ſi ponas accidentia communia, & paleę, quæ deſtruitur; & igni, qui gignitur: habes aliquid commune vtrique ſubſtantiæ: & tamen non habes materiam primam, ergo ſine materia prima habes aliquid commune vtrique ſubſtantiæ.

Reſp. vnam ſubſtantiam non fieri ex alia per hoc, quod habeat aliqua accidentia, quæ eſſent in alia: ſubſtantia enim non conſtituitur per accidentia. Prætereà ex hac ipſa communitate accidentium, ſi detur, probabimus alibi communitatem ſubiecti, cum accidentia non ſint ſine ſubiecto, nec tranſeant de ſubiecto in ſubiectum. Denique mutatio vnius ſubſtantiæ in aliam, nihil remanente vtrique communi, præter accidentia, vocatur tranſubſtantiatio, quæ non fit, niſi in venerabili Sacramento Euchariſtiæ, in quo deſtructa ſubſtantia panis, & vini, ponitur ſubſtantia corporis, & ſanguinis Chriſti Domini. Hanc mutationem, vt omninò ſingularem, & ab ijs alienã, quæ per naturam fiunt, ſingulari, & nouo nomine, Concilia, & Patres tranſubſtantiationé appellãt,

Ex

Ex his patet ad argumentum. Non ſufficit vtriuſque ſubſtantiæ aliquid eſſe commune; ſed requiritur, vt illud aliquid ſit ſubſtantiale.

Obijc. tertiò. Neque hoc principium: *Ex nihilo nihil fit*, ſaluari poteſt in ſententia peripatetica; ergo quoad hoc minus valet doctrina Ariſtotelis, quam alia. Antecedens probatur, quia etiam in ſententia peripatetica forma fit ex nihilo; cum tamen in ſubſtantia ſit pars præcipua, ergo, &c. Probatur hoc ſecundum antecenens, quia formam fieri ex materia nihil aliud eſt, quam formam, quæ antea nihil erat, in materia produci. Si enim anteà nihil erat, manifeſtum eſt, quod ex nihilo fit: fieri enim in materia non tollit fieri ex nihilo, ſicut non tollit fieri ex nihilo, ſi Angelus fiat in hac Schola.

Hoc argumentum eſt Achilles Atomiſtarum, Et quia multipliciter, & diſcorditer ſoluitur à Peripateticis: non enim vno omnes modo explicant quid ſit fieri ex materia, ideò opinantur non ſolui. Alij enim ſic aiũt. Formam educi de potentia materiæ nihil aliud eſt, quam materiam, quæ potentia erat lignum, & ignis, vel quodlibet aliud huiuſmodi, virtute agentis naturalis fieri lignum, aut ignem, aut quidlibet aliud huiuſmodi. Hæc explicatio maximè cõſonatijs omnibus, qui negant materiam per ſeipſam formaliter eſſe, exiſtimantes hanc habere eſſe formaliter per quamlibet formam, à qua informetur. Sed quærunt Atomiſtæ quid hoc ipſum ſignificet: nam quomodo marmor, quod potentia eſt Conſtantinus, fiat actu Conſtantinus facile intelligitur: per hoc

enim ipſum, quod Berninus hinc inde decidat hoc, vel illo modo particulas marmoris; marmor è marmore rudi in Conſtantinum euadit. Quomodo autem lignum euadat in ignem; aut potius quomodo materia prima euadat in ignem, aut lignum, aut quamlibet aliam ſubſtantiam non eſt facile intelligi: facile autem intelliges, ſi de operibus naturæ ità philoſopheris, ſicut vides contingere in operibus artis. Quædam opera artis fiunt per deciſionem partis à parte, ſicut accidit in Sculptoria: Marmor enim euadit quælibet Statua per hoc, quod Statuarius particulas ab ipſo hoc, vel illo modo decidat. Secus accidit in Pictoria: Pictor enim quamlibet imaginem facit, non per deciſionem partis à parte, ſed per iuxta poſitionem partis ad partem, coloris videlicet ad colorem, propterea doctrinam Atomiſticam etiã rudes facile intelligunt, quia eodem modo putant operari naturam, quo vident operari artifices, etiam operum rudiorum. Quemadmodum enim artifex nihil ponit de nouo, niſi diſpoſitiotem partium componentium artefactum: ità putant naturam nihil ponere de nouo, præter diſpoſitionem partium, componentium ens naturale.

Dicunt alij formas ipſas latitare in materia prima, & virtute agentis naturalis ſuis è latebris euocari. Hoc etiam ſi metaphoricè dicatur, nihil dicitur; ſi propriè, abſurde dicitur. Si enim ante actionem agentis ſint in rerum natura, idque vnum obtinet agens naturale, vt appareant: vere, & realiter hoc habetur, vt appareat quod latebat, non autem vt fiat, quod non erat; & conſe-

quen-

quenter non ſit vnum ex alio; cum tamen vnum ex alio fieri omnes admittant.

Dicendum eſt igitur Atomiſtas craſſam æquiuocationem pati in argumento propoſito. Dictum eſt iam ſupra quiſnam eſſet ſenſus huius proloquij: *Ex nihilo nihil fit*. Philoſophus, & veteres loquitur de ipſis ſubſtantijs, ſeu corporibus, quæ oriuntur, & occidunt: & in hoc conueniunt, nullum corpus fieri de nouo, quod non ex aliquo ſibi præexiſtente conſtet: ly *Ex aliquo*, intelligunt Atomiſtæ ex aliquo corpore; Peripatetici, non ex aliquo corpore, ſed ex aliqua re communi corpori, quod fit, & corpori ex quo fit. Vtrique autem rectè ſaluant hoc principium: *Ex nihilo nihil fit*. Hoc autem, quod vtrique corpori commune eſt vocant materiam primam, quæ cum prima forma, priſtinum: cum noua, nouum corpus conſtituit.

Quod ſi formam ſolam conſideremus, illamq. dicamus fieri; certum eſt illam antea non fuiſſe, adeoq. fieri ex nihilo ſui: ſicut etiam diſpoſitio illa localis, quam vnice ponunt Atomiſtæ pro forma, quam dicimus, ſubſtantiali, antea non erat, & fit ex nihilo ſui. Quemadmodum autem inepte vrgentur Atomiſtæ hoc argumento, quod videlicet ipſa localis diſpoſitio, & alia huiuſmodi fiant ex nihilo, adeoq. non ſaluatur apud ipſos hoc principium: *Ex nihilo nihil fit*: ità ineptiſſimè vrgemur ab ipſis contra idem principium, ex eo quod ipſamet forma, vt dicimus, ſubſtantialis ex nihilo fiat. Solum igitur in hoc differimus, quod ipſi putent naturam nihil operari poſſe, niſi per motum

localem, nos aliquid aliud poſſe dicamus. In hoc autem euidens eſt ipſos nimis craſſe philoſophari.

Quid ſit autem fieri ex nihilo ſui, quod concedimus formæ, & concedunt ſuæ diſpoſitioni locali Atomiſtæ facile explicatur: nihil enim aliud eſt, quam formam, quæ antea non erat, modo eſſe; quid autem ſit non eſſe ex nihilo ſubiecti, ſed eſſe ex ſubiecto, ſeu fieri ex ſubiecto, non adeò facile explicatur. Explicatio autem pertinet ad tractatum de Cauſis, vbi oſtendetur cauſalitas materiæ primæ in formas, quæ propterea dicuntur materiales. Interea, educi formam de potentia ſubiecti non eſt fieri in ſubiecto: nam etiam Anima rationalis fit in corpore, nec tamen de potentia corporis educitur, cum creetur: nec eſt formas ante latentes, tandem apparere, cum hoc non ſit fieri, ſed monſtrari: fieri igitur, ſeu educi ex ſubiecto dicit verum, & realem concurſum materiæ primæ in formam, quem ſuo loco dicemus. Ad argumentum in forma, patet ex dictis. Nam vel fieri dicitur de ſubſtantia, ſeu de corpore; & tunc manifeſtum eſt non fieri ex nihilo, cum intrinſecè conſtet ex aliquo ſubſtantiali, quod ineſſet corpori, ex quo fit. Vel fieri intelligitur de forma; & tūc illa quidē fit ex nihilo ſui, nō autē ex nihilo ſubiecti: ſicut & diſpoſitio, & motus, per quē diſpoſitio Atomorū habetur. Concurrit autē ſubiectum non per modū diuerſimodè diſpoſiti in partibus ſuis ſecundum locum, ſed alio genere concurſus; per quem ponitur in rerum natura plus aliquid de nouo, quam localis diſpoſitio partium. Peripatetici enim

pro

pro certo habent naturam plus aliquid poſſe, quam localiter mouere corpora; cum nihil amplius illi concedant Atomiſtæ.

ARTICVLVS V.

Satisfit obiectionibus contra formam ſubſtantialem.

ARguunt Atomiſtæ poſſe corpuſcula per diuerſam diſpoſitionem facere diuerſa corpora ex eo, quod ex litteris alphabeticis diuerſimodè collocatis habeantur diuerſiſſima opera, putà opera Platonis differunt ab operibus Ariſtotelis; & ſic de alijs, cum tamen viginti quatuor characteres omnibus ſufficiant. Idem videre eſt in opere muſæo, conſtante ex lapillis hoc, & illo modo diſpoſitis. In opere artis pictoriæ, in qua vnū artefactum ab alio non differt, niſi ſecundum diuerſam collocationem eorundem colorum. Prætereà neq; hoc requiritur, vt eadem omninò corpuſcula nec plura, nec pauciora ſint in vno corpore, quæ in alio: dummodò nulla de nouo fiant: nihilque natura noui efficiat, niſi congregare dum gignit, diſgregare dum deſtruit corpuſcula, initio mundi abundanter creata à Deo. Sic igitur arguunt. Ex litteris alphabeticis: ſiue ijſdem variè collocatis, ſiue partim ijſdem, partim diuerſis, fiunt diuerſæ voces, & diuerſa epigrammata, &c. ergo ex ijſdem atomis varie collocatis, vel partim ijſdem, & partim diuerſis fient diuerſa corpora naturalia.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. Inter corpus, & corpus eſt diuerſitas ſecundum ſubſtanti-

tiam;inter carmen, & carmen,eſt diuerſitas ſecundum accidens. Quod autem ad illud eſſe ſubſtantiale,quod tribuimus formæ,non ſufficiat diſpoſitio localis,ſiue earundem,ſiue diuerſarum atomorum; oſtenſum eſt ſupra ex eo,quod in quolibet toto, quod eſt à natura, reperiatur principium quoddam cõſeruatiuum, & recuperatiuum earum qualitatum, quæ ipſi debentur. Si in carmine Virgiliano vel Homerico vel vnum characterem loco dimoueris; nũquam ſe in ſuum locum reſtituet, ſecus ſi alteraueris corpus naturale. Et hæc diſparitas eſt phyſice euidens; facitque phyſice euidens, corpus naturale ſuos motus habere ab intrinſeco; artefactis autem omnia ab extrinſeco adeſſe. Hinc apparet neceſſitas ponendi vltra diſpoſitionem atomorum aliquid aliud, quod ſit principium prædictorum motuum: vnde ſi diceret Atomiſta etiam inter hanc, & illã vocem dari diuerſitatem ſubſtantialem, eo quod ſit æque notabilis,ac diuerſitas, quæ eſt inter ignem, & paleam; permitte illi, vt diuerſitatem ſuam vocet vt voluerit: tene autem quod negare nequit,niſi deſipiat, dari in corpore naturali principium aliquod,per quod ab intrinſeco hoc, & illud præſtet;hoc principium non dari in vllo artefacto. Hoc principium vocatur forma ſubſtantialis, quod quia in diuerſis diuerſum eſt, ideo corpus à corpore ſubſtantialiter differt.

Immo, vt obſeruat Philoſophus, motus, qui artefactis ineſt ab intrinſeco, ineſt illis non ſecundum formam, ſed ſecundum materiam puta ſi Statua marmorea ſibi relinquatur,non mouebitur ſecundum formam,quam habet

habet ab arte motu videlicet progreſſiuo, qui eſt proprius pedatorum; ſed deorſum ruet, qui motus eſt ſecundum naturam marmoris. Materia autem artis eſt ſubſtantia completa adeoque conſtans ex materia, & forma ſubſtantiali: vnde motus, qui artefactis ineſt ab intrinſeco, ineſt illis à forma naturæ, nou à forma artis. Et propterea quãdoque artefacta corrumpuntur, quia eo tendunt ſecundum formam naturæ, quo ferri nequeunt ſine præiudicio formæ artis.

Obijcies ſecundo vnumquodque componitur ex his, in quæ reſoluitur; ſed omne corpus ſenſibile reſoluitur in corpuſcula; ergo omne corpus ſenſibile componitur ex corpuſculis. Maior eſt indubitata. Domus reſoluitur in cæmenta, lapides, & ligna: cõponitur ex cæmentis, lapidibus, & lignis. Vox polyſyllaba reſoluitur in ſyllabas ſyllabæ in litteras: vox ex ſyllabis, ſyllabæ ex litteris conſtant, Homo reſoluitur in corpus, & Animam: ex corpore & Anima homo conflatur, Eſt igitur vniuerſaliter verum ex eo cõponi quodlibet, in quod reſoluitur, ſeu in id, quod ipſius diſſolutioni ſuperſtes eſt.

Minor autem probatur, quia corpus ſenſibile vel eſt ſimplex, vt ſunt elementa: ignis aer, &c. vel eſt mixtum, vt ſunt metalla, lapides, ligna, plantæ, animalia. Si eſt ſimplex, reſoluitur in multas particulas eiuſdem rationis. Ita quælibet, vel minima, moles aquæ in multas guttulas; quælibet moles ignis in multas ſcintillas. Si vero ſit mixtum; in quatuor elementa reſoluitur: nam ex qualibet planta, & ex quolibet mixto extrahuntur terra & aqua &c.

Reſp.

Reſp. primò, quod qui totum daret Aduerſarijs, nihil daret. Hoc autem argumentũ non magis probat non dari formam ſubſtantialem in toto, quam non dari formam artificialem in domo. Verum eſt conſtare vnũquodque ex ijs, in quæ reſoluitur; falſum eſt ex ijs dumtaxat. Domus ipſa conſtat ex cęmentis, lapidibus, & lignis, quæ ipſius diſſolutioni ſuperſunt; ſed in ſuper forma artificiali, quæ non ſupereſt diſſolutioni domus. Conſtent igitur planta, & pecus, & aduerſarivs ipſe, ſi velit, corpuſculis, quæ remanent poſt eius interitum; dummodo inſuper in ſuo eſſe includat formam non artis, ſed naturæ, quæ in pecude quidem interit, in aduerſario non interit.

Reſp. ſecundo interrogando quid intelligat Aduerſarius per corpuſcula. Si enim nihil aliud intelligat, quam tenuiſſimas quaſdam particulas huius, vel illius rationis manifeſtum eſt vnumquodcunq. corpus in corpuſcula abire. At controuerſia non eſt circa hoc punctum inter Atomiſtas & Peripateticos; illi enim negant poni in rerum natura quidquam de nouo, præter diſpoſitionem localem atomorum præexiſtentium: hi affirmant aliquid poni, pro certo habentes naturam aliquid plus facere, quam mouere, & diſponere localiter corpora.

Præterea circa hæc ipſa corpuſcula, ſeu minutiſſimas particulas corporum diſſentiunt à Peripateticis Atomiſtæ; dum aiunt ea eſſe ingenerabilia, & incorruptibilia: cuius poſitionis falſitatem demonſtrat Philoſophus ex tranſmutatione, qua in ſe inuicem aqua in aerem, aer in aquam, & quodlibet

in

in quodlibet tranſmutantur, vnde hæc ipſa corpuſcula conſtant ex materiâ,& forma, vt oſtendetur in libris elementorum. Ad argumentum in forma diſtingue: vnumquodque componitur ex his &c. ſolum: nego; ex his, & aliquo alio: omitto. Veritas huius diſtinctionis eſt ab oculos in omnibus artèfactis.

Obijc. tertio. In quolibet corpore naturali debent admitti multi ſpiritus, quibus abeuntibus deſtruitur corpus naturale; ergo corpus naturale componitur ex illis ſine vlla alia forma ſubſtantiali. Conſeq. probatur, quia poſito quod huiuſmodi ſpiritus dentur in corpore naturali, & ex defectu ipſorum corpus corrumpatur; ſine fundamento ponitur forma ſubſtantialis diſtincta ab ipſis, vel à coordinatione, ſeu diſpoſitione locali ipſorum. Antec. patet experientia. Si vinum ſine operculo diu reliqueris, e vino fiet acetũ non alia de cauſa niſi quia ex vino effluent multi ſpiritus, quos etiam oculis vſurpamus dum effluunt. Idem dic de multis alijs liquoribus, de pulueribus, vnguentis, & alijs huiuſmodi, quæ propterea maxima cura aſſeruari debent. Conſtat hoc etiam in animalibus, & inter cætera in homine: nam ſtomachus, vt docet Ariſtoteles, ideo eſt debilior æſtate quam hieme, & hieme calidior quam æſtate; quia hieme ob frigus aeris circumfuſum pori coarctantur, & continent intra ſtomachum ſpiritus igneos, æſtate verò circumfuſò càlore aeris pori dilatantur, & per apertos poros prædicti ſpiritus facile effluũt. Vnde oritur debilitas ſtomachi, quæ aliquãdo tanta eſt, vt animal intereat.

Reſp. non eſſe dubium dari prædictos ſpiritus, & ex ijs pendere vitam animalis: debet tamen, præter illos, admitti forma ſubſtantialis, quæ indiget huiuſmodi ſpiritibus, quibus vtitur ad operationes vitæ, tam vegetantis in vegetabilibus, quam ſentientis in ſenſitiuis. Immo iſti ſpiritus, habenti ſpiritum probant exiſtentiam formæ. Conſtat enim elaborari de nouo, & ab aliquo principio intrinſeco ſpiritus huiuſmodi, quibus animalis infirmitati ſubueniatur. Quemadmodum autem requiruntur ad conſeruationem animalis, ita proportionaliter ad conſeruationem aliorum, in quibus ait Aduerſarius eos reperiri. In animalibus ſpiritus huiuſmodi non ſunt pars animalis: probabile eſt in vino, alijſue liquoribus, aut vnguentis habere rationem partis; vnguenta enim, & alia huiuſmodi ſunt mixta imperfecta, non habentia vnam formam, ſecus animalia. Vocantur mixta imperfecta aggregata ex multis corporibus tritis, & contritis inter ſe, ſicut accidit in Thiriaca & alijs.

Ad id quod dicitur: ſtantibus huiuſmodi ſpiritibus ſtat animal; deficientibus Animal deficit; reſponde cum diſtinct. his ſtātibus ſtat, his deficientibus deficit formaliter per huiuſmodi defectum, nega; dificit cōſequenter; concede. Deficiente quolibet ad vitam neceſſario, deficit vita: ſi hoc neceſſarium eſt conſtitutiuum viuentis, per defectum ipſius formaliter deficit viuens; ſi nō eſt conſtitutiuum, ſed aliquid, quo indiget viuens, ipſo deficiente, conſequenter deficit viuens.

Obij. vltimo: ordo, qui eſt inter partes vni-

vniuerſi, recte ſaluatur ſine forma totali vniuerſi; ergo pariter in quolibet toto puta in leone, in cane &c. ſaluari poteſt ordo totius, ſine forma totius. Antec. probatur, quia ordo vniuerſi non ineſt illi à principio intrinſeco, ordinante ſingula in bonum totius, ſed ab extrinſeco, videlicet à Deo, qui omnia facit in pondere, numero, & menſuræ.

Reſp. conc. ant. & probatione eiuſdem neg. conſ. Diſparitas eſt, quia vniuerſum eſt aggregatum per accidens, ſiue vnum per accidens: Leo vero; & quidlibet aliud huiuſmodi eſt vnum per ſe. In vno autem per ſe recte ponitur principium intrinſecum, ordinatiuum partium in bonum totius: ſecus in vno per accidens, conſtante ex innumerabilibus vnis, ſeu entibus per ſe. Fuere qui dicerent mundum eſſe vaſtum quoddam, & immenſum animal. Fuere qui dicerent hominē ab Anima regi, ſicut nauis regitur à Nauta, equus à ſeſſore. Suo loco oſtendemus mundum regi à Deo, vt regitur nauis a nauta; hominem vero, ab Anima, non tamquam à forma aſſiſtente, ſed tamquam ab informante corpus, eſſe hominem; etiam patebit in loco.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Clauditur prima diſputatio.

AD concluſionem cæpti operis in hac diſputatione aduerte ſententiam peripateticam duas aduerſum ſe opiniones habere extremè oppoſitas. Altera ex prędictis opinionibus eſt Atomiſtarum nihil de nouo

fieri

fieri aientium, præter diſpoſitionem atomorum ſecundum locum. Contra hos ex profeſſo Phyſicus peripateticus, oſtendens aliquid aliud naturam poſſe, quam mouere localiter. Porro ſi per ſolum motum localem atomorum preexiſtentiũ omnia fierent non apparet cur Dæmones nequeant ſuſcitare canes, & Elephantes, & in naturam reuocare corrupta: immo cur nequeant homines ſuſcitare, cum tamen hoc agere ſit opus diuinæ virtutis. Nam quemadmodum Peripaticus ait materiam ita diſpoſitam petere connaturaliter à Deo informari Anima rationali: ita talis diſpoſitio talium atomorum idem petit ſecundum Atomiſtas; cum igitur nihil ſit facilius Dęmoni, quam huiuſmodi corpuſcula congregare; non videtur difficile, quod homines ad vitam reuocet.

Aduertendum eſt inſuper Atomiſtas, vt opinionis ſuæ inuidiam leuent didiciſſe loqui cum peripateticis, & appellare, formã ſubſtantialem in toto: ſed dum vocant ſubſtantialem, non id intelligunt quod peripatetici: tribuunt autem hoc nomen prædictæ coordinationi atomorum, & propterea formam ſubſtantialem negãt eſſe formam abſolutam; intelligentes ſub nomine formæ ſubſtantialis formam infimi generis inter accidentales, videlicet formam modalem.

Altera ſententia eſt non Atomiſtarum, ſed Annihilantium, & viciſſim ex nihilo omnia facientium. Contra hos non diſputat Phyſicus cum repugnent euidentiæ ſenſuum, cui innititur hoc principium: *ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*; adeoque inter veteres nemo de veritate huius principij

dubi-

dubitaſſe videtur, cum omnes tranſmutationem rei in rem oculis vſurparent. Generationem vnius eſſe corruptionem alterius, & è conuerſo, oſtenditur in libris de ortu & interitu, hic vero ſupponitur.

Aduertendum eſt inſuper productionem, per quam fit corpus naturale, eſſe generationem, mutationem, & conuerſionem; Eſt generatio, quia aliquà ſubſtantia de nouo producitur, itavt vel forma educatur de potentia ſubiecti, cui vnitur; vel vnio ipſa, quà forma communicatur ſubiecto, ex ſubiecto ipſo vel ex ſubiecto ſimul, & forma educatur. Eſt mutatio, quia per productionem corporis naturalis materia mutatur ſubſtantialiter: hoc eſt, è non habente vnam formã ſubſtantialem fit illam habens; ſiue quia à priuatione formæ tranſit ad formam. Eſt conuerſio, quia vna ſubſtantia in aliam conuertitur, puta lignum in ignem.

Quamuis autem iſtę tres rationes generationis, mutationis, & conuerſionis in vnum eundemque motum re ipſa conueniant; ſunt tamen non ſolum ratione, ſed re inter ſe ſeparabiles. Poteſt dari generatio, quæ non ſit neque mutatio, neque conuerſio; puta ſi Deus in inſtanti *A* creet materiam primam proximam igni, & vltimo diſpoſitam ad formam ignis: tunc generabitur ignis, nec fiet phyſica mutatio, cum materia non præſupponatur ſub non forma; adeoque non concipiatur phyſice tranſiens à priuatione ad formam: nec erit conuerſio, cum per huiuſmodi productionem nulla ſubſtantia conuertatur in aliam, vt patet.

Poteſt dari mutatio, quæ non ſit conuer-

ſio,

ſio, putà ſi in inſtanti *A* materia ſit ſine omni forma ſubſtantiali, & in inſtanti *B* formam ſubſtantialem acquirat. Item erit mutatio, & non conuerſio, ſi materia ſimul retineat veterem formam, & aliam nouam acquirat. Dari etiam poteſt mutatio, quæ non ſit generatio; ſi nimirum materia ſpolietur omni forma ſubſtantiali: tam enim mutatur ſi à forma tranſeat ad priuationem, quam ſi à priuatione ad formam. Denique dari poteſt conuerſio, quæ neque ſit generatio, neq; mutatio; videlicet ſi vna ſubſtantia adæquate ſecundum ſe totam deſtruatur, & alia adæquate ſecundum ſe totam ſuccedat ſine vllo ſubiecto communi. Ita contingit in Venerabili Sacramento Euchariſtiæ, in quo ex ſubſtantia panis, & vini nihil omnino remanet; adeoque in quo nihil eſt ſubſtantiale commune ſubſtantiæ, quę deſtruitur, & ſubſtantiæ, quæ de nouo ponitur ſub accidentibus. Dixi: *quæ de nouo ponitur*; quia corpus Chriſti in Sacramento non producitur de nouo, ſed de nouo ponitur, vbi non erat. Ex quibus apparet nos loqui hic de eo, quod accidit, aut accidere poteſt per potentiam Dei abſolutam.

Triplicis huiuſce rationis in vno eodemque motu realiter identificatæ oportuit hic meminiſſe ad perfectiorem intelligentiam eorum, quæ dicta ſunt, & dicentur inferius. Nam in generatione corporis naturalis, quæ & conuerſio, & mutatio eſt, non ex conceptu conuerſionis, ſed ex conceptu mutationis tria eſſe principia demonſtrat Philoſophus: cum enim conuerſio ſit non materiæ in totũ, puta non materiæ in ignem, ſed totius in to-

tum,

tum, puta ligni in ignem; ſub conceptu conuerſionis non ſolam priuationem formæ ignis, ſed inſuper formam ligni, aut quamlibet aliam, à qua tranſitus fiat, pro principio aſſignaſſet. Sicut enim de conceptu generationis, qua mutatio eſt, dicimus eſſe vt materia à priuatione formæ tranſeat ad formam; ita de conceptu eiuſdem, quà conuerſio eſt, erit forma vetus, à qua materia tranſit ad nouam. Hinc eſt quod aiunt conuerſionem dicere tam terminum à quo, quam terminum ad quem poſitiuum, quia eſt tranſitus ab vna forma ad aliam, cum mutatio generatiua dicat ſolum alterum ex terminis poſitiuum, videlicet illum, ad quem ſit tranſitus.

Quod autem de principijs intrinſecis corporis naturalis in fieri, non ſub conceptu conuerſionis, ſed ſub conceptu mutationis Philoſophus hic inquiſierit; facile arguitur ex eo, quod ipſe cum veteribus hic aſſumit, videlicet: *ex nihilo nihil fit*, cuius ſenſus eſt omne corpus naturale ex aliquo ſibi præexiſtente intrinſece conſtitui. An vero id, ex quo ſibi præexiſtente fit corpus, eſſet coniunctum alicui alteri, an non: nihil refert ad hoc, vt id, quod ex ipſo fit, vere non ex nihilo fiat. Præterea quãuis re ipſa numquam fiat ignis niſi cum deſtructione ligni, vel alicuius alterius ſubſtantiæ: iuxta illud: *Generatio vnius eſt corruptio alterius*: tamen deſtructio ligni eſt omnio per accidens ad conceptum generationis ignis: ſi enim nihil aliud fieret in materia, quam acquiſitio formæ ignis; per hoc formaliter haberetur conceptus adæquatus generationis ignis per mutationem ſubſtantialem. An autem introductio

formæ ignis in materiã ſit vel formaliter, vel conſequenter, vel concomitanter, vel quolibet alio modo deſtructio formæ ligni: hoc eſt an, & quomodo, & quæ formæ ſubſtantiales ſint in eodem ſubiecto incompoſſibiles, abſtinet Philoſophus, & Peripaterici cũ ipſo hic inueſtigare: cum id vnum quærant quæ nam ſint intrinſece componentia corpus naturale, tum in fieri, tum in facto eſſe.

Apparet hoc idem clariſſime ex eo, quod Philoſophus hic prpmiſcue inquirat, & aſſignet principia in fieri tam totius accidentalis, quam totius ſubſtantialis. Immo frequentius, & clarius in toto accidentali ſuam doctrinam explicat, quam in toto ſubſtantiali. In fieri autem totius accidentalis frequentiſſime vſurpat tranſitum illũ, per quem immuſicum ex immuſico fit muſicum; at procul dubio muſicum ex immuſico non fit, niſi per tranſitum à priuatione muſicæ ad muſicam. Nec enim immaginandum eſt Immuſicam eſſe formã aliquam oppoſitam Muſicæ, ſicut opponitur frigori calor. Manifeſtũ eſt igitur hic à Philoſopho inquiri principia corporis naturalis, & eadem aſſignari ſecundum vnum, & præciſum conceptum generationis, quæ per mutationem ſubſtantialem fiat, per quam videlicet materia à priuatione formę tranſit ad formam.

Denique ex his patet non in eodem ſenſu ignem fieri ex ligno, in quo, fit ex materia, ſibi & ligno, communi. Nam ex tali materia fit tamquam ex intrinſece componente, cum non intrinſece componatur ex ligno.

DISPV-

DISPVTATIO II.

De principijs corporis naturalis in particulari.

QVAESTIO I.

De quidditate & proprietatibus materiæ primæ.

ARTICVLVS I.

Definitur materia prima.

DEFINITIONI materiæ primæ diuiſionem materiæ in primam, & ſecundam præire oportet. Materia prima eſt: *primum ſubiectum*, ait Philoſophus, *ex quo fit aliquid, &c*, ſecundum hanc rationem accipitur materia nude, & præciſe ſecundum ſe, nullis accidentibus, aut diſpoſitionibus induta, per quas vni potius, quam alteri formæ idonea fiat. Materia autem ſecunda dicitur illa eadem, provt veſtita aliquibus accidentibus, ſeu diſpoſitionibus ad aliquam formam determinate, vel etiam provt vnita alicui formæ ſubſtantiali. Inimo ſæpe, & quidem proprie tota ſubſtantia, ex mate-

materia videlicet conſtans, & forma, materia ſecunda appellatur.

Materia prima eſt primum ſubiectũ, quod per operationes naturæ intrinſece immutatur, recipiendo primò diſpoſitiones ad aliam formam, deinde formam ipſam. Puta ignis ad generandum alium ignem prius inducit in materiam calorem, ſiccitatem, & quidquid aliud prærequiritur formæ ignis, quam tandem inducit. Materia ſecunda eſt ſubiectum, quod intrinſece immutatur per operationes artis. Dictum eſt enim hanc recte accipi pro ſubſtantia completa. Ita diximus materiam Fęnifactoriæ eſſe ferrum; Lignariæ, lignum: quia & Fęnifactoria circa ferrum, Lignaria circa lignum occupatur; non autem ſolum circa id, quod in ligno, & ferro reſpectu formæ, quæ eſt à natura, habet rationem ſubiecti. De hac materia ſecunda non quærimus hic quid ſit. Materię autem primæ definitiones duas afferimus ex Philoſopho, & explicamus.

Prima definitio habetur 7. Metaph. textu. 8. *materia per ſe ipſam neque quid, neque quantum, nec aliud quidpiam dicitur eorum, quibus ens determinatur: neque etiam negationes eorum, ſed eſt quid, de quo ſingula horum prædicantur*. Materia per ſeipſam non eſt *quid*, quia ſecundum ſe præciſe conſiderata non eſt neque hæc, neque illa ſpecies entis phyſici, ſeu ſubſtantiæ, de qua dicitur ſimpliciter, & abſolute *quid*; & per quã reſpondetur ad queſtionem quid eſt? Interroganti enim de quodlibet: quid eſt hoc? bene reſpondes dicendo: eſt lignum: eſt ignis: eſt equus. Materia autem prima ſecundum

dum ſe neque eſt lignum, nec ignis nec equus, nec vlla alia ſubſtantia.

Neque quantũ, neque aliud quid piã, eorũ quibus ens determinatur, quia ſecundum ſe non eſt vllius aut quantitatis, aut qualitatis, aut qualitatis, aut vllius alterius rationis, determinantis ipſam vt ſic, vel ſic ſe habeat. Qualitas enim determinat ſubiectum vt ſit tale, quantitas vt ſit tantum, & ſic de cæteris, quorum nihil materiæ primæ per ſeipſam conuenit. *Neque negationes eorum*, quia quemadmodum ſecundum ſe præciſe conſiderata non habet vllam formam ſubſtantialem, per quam ſit aut ignis aut planta; neque accidentalem, per quam ſit alba, vel nigra; ita etiam per ſeipſam nihil eorum omnium excludit, aut à ſe, aut à rerum natura: ſed neque habens ex ſe, neque excludens formas huiuſmodi parata eſt & cuilibet ſubſtare, & qualibet illarum carere.

Additur: *ſed eſt quid, de quo ſingula horum prædicantur*, quia quamuis materia prima nihil ſit eorum omnium; ea tamen omnia recipiuntur in ipſa, illamque conſtituunt in quolibet prædicamento. Nam per formam quamlibet ſubſtantialem conſtituitur in prædicamento ſubſtantiæ: non quod ipſa vnquam ſit adæquata ſubſtantia, ſed quia euadit pars actualis adæquatæ ſubſtantiæ. Per qualitatem conſtituitur in prædicamento qualitatis, & ſic de cæteris. Vbi aduerte obiter in tam breui definitione hanc voculam *quid* bis poni à Philoſopho: ſemel in vno ſenſu, ſemel in alio. Dicitur enim *non eſſe quid*, ſed *eſſe quid*; non *quid* vt ſonat ſubſtantiam, ſed *quid* vt eſt indifferens

ad ſubſtantiam, vel partem ſubſtantiæ.

Dicuntur autem ea omnia prædicari de materia non quomodocunque: ſi enim dicas: *materia prima eſt ignis. Materia prima eſt color, &c.* falſum dicis, quia hæc prædicas per identitatem de ipſa, cum tamen nulli ex his identificetur, hoc eſt cum ipſa nullum ſit eorum. Prædicantur autem quatenus per huiuſmodi in quolibet ex prædictis prǽdicamentis collocatur: nam per formam ſubſtantialem ſibi vnitam collocatur in prædicamento ſubſtantiæ, per accidentalem in prædicamento qualitatis, aut quantitatis; adeoque non in abſtracto ſed in concreto prædicamenta de ipſa dicuntur. Diximus in Logica partem in illo prædicamento eſſe, in quo eſt totum: quod facit ad rem præſentem, vnde accidit idem in diuerſis imo in omnibus ſimul prædicamentis eſſe. Idem enim eſt ſubſtantia calida, quinquipalmaris, ſtans, agens, & patiens, induta pulchris veſtimentis, in hoc loco, & tempore, ſimilis alteri ſubſtantiæ.

Dicit autem Philoſophus 1. Phyſic. textu 69. ſubiectam naturam, hoc eſt naturam, quę in compoſitio rationem habet ſubiecti, ſiue materiam primam, cognoſcibilem eſſe ſecundum analogiam ad materiam rerum artificialium: & ibidem illam explicat per ſimilitudinem quandam, & proportionem ad æs, lignum, & alia huiuſmodi, quæ ſecundũ ſe præciſe conſiderata non ſunt neque hoc, neque illud artefactum: puta neque Statua, neque Lectus; ſunt tamen hæc omnia in potentia: quatenus ex ipſis & Statua, & Lectus conſtruitur. Ita materia prima ſecundum ſe

non

non eſt neque hæc, neque illa ſubſtantia, neque hoc, neque illud ens accidentale: nec leo, nec lapis, neque calidum, neque quantum; ſed hęc omnia in potentia; quatenus ex ipſa & lapis, & leo, & calidum, & frigidum fiunt. Et quemadmodum informitas illa artificialis, ſeu ratio infigurati formaliter tollitur per formam artificialem, quam recipit æs, & lignum: ita informitas naturalis tollitur formaliter per formam naturalem, quā materia recipit.

Alia materiæ primę definitio eſt ex eodem Philoſopho 1. Phyſic. textu 82. *Dico materiam vltimum ſubiectum vniuſcuiuſque ex quo fit aliquid, cum inſit, non ſecundum accidens: & ſi corrumpitur aliquid, in hoc abibit vltimum.* Explicatur hæc materiæ definitio partim per ea, quæ diximus in explicatione præcedentis, partim per ea, quæ tenenda ſunt ex præcedenti diſputatione. Oſtenſum eſt enim ex tranſmutatione vnius in aliud dari ſubiectum cōmune, quod probatum eſt, eſſe primum, ne videlicet detur proceſſus in infinitum. Idem autem intelligit hic Philoſophus nomine vltimi ſubiecti, quod & nos, & ipſe alibi, intelligimus nomine primi. Nam nomine primi intelligimus ſubiectum, in quod ita corpora reſoluantur, vt ipſum in vlterius ſubiectum reſolui nequeat; quod ſi poſſet, non eſſet primum.

Dicitur autem *ſubiectum vniuſcuiuſque* quia in qualibet ſubſtantia ſubijcitur formę, cū qua conſtituit totū per ſe, & accidentibus, cum quibus conſtituit vnum per accidens. Dicitur *ex quo fit aliquid cum inſit:* hoc eſt

ex quo inexiſtente, ſeu ex quo, tanquam ex principio intrinſeco, quodlibet corpus componitur. Dicitur: *& non ſecundum accidens*, quia totum fit ex ſubiecto per ſe, & tanquam ex parte ſubſtantiali totius. Denique additur: *& ſi corrumpitur aliquid in hoc abibit vltimum*, quia quælibet ſubſtantia, quæ corrumpitur reſoluitur in materiam primam, omni corruptioni ſuperſtité; adeoque retinentem in generatione rei, quæ fit, rationem ſubiecti. Ex quibus facile apparet bonitas vtriuſque definitionis.

Obijc. primò. Materia prima eſt in aliquo prædicamento; ergo falſum eſt eam non eſſe quid, neque quidpiam eorum, quibus ens determinatur. Antecedens patet ex dictis in Logica, vbi materiam collocauimus in prædicament o ſubnſtātiæ.

Reſp. neg. ant. Ad probationem iterum nego ant. Materia pertinet quidem ad prædicamentum ſubſtantiæ, ſed non formaliter, ſeu directè, de qua pertinentia hic agitur. Pertinet autem reductiuè, & vt pars illius ſubſtantiæ, quæ directè ponitur in prædicamento. Et hoc dictum eſt in Logica.

Obijc. ſecundo. Materia prima definitur; ergo eſt in aliqua ſpecie entis: ergo habet aliquid, per quod ad hanc potius, quam ad aliam ſpeciem entis determinetur. Ant. eſt euidens, cum dupliciter illam definiuerimus. Conſeq. patet Omne enim quod conſtat ex genere, & differentia; eſt in aliqua ſpecie entis: omne quod definitur, conſtat ex genere & differentia: ergo omne quod definitur eſt in aliqua ſpecie entis.

Reſp. Nos non negaſſe materiam primam

eſſe

eſſe per ſeipsã in aliqua ſpecie entis. eo enim ipſo quod eſt, eſt aliqua ſpecies entis; ſed diximus eam per ſe ipſam non eſſe vllã ſpeciem ſubſtantiæ phyſicæ completæ, adeoque ad argumentum in forma conc. ant. diſting. conſ. eſt in aliqua ſpecie entis phyſici completi: nego conſ. in aliqua ſpecie logica, vel metaphyſica entis: conc. conſ.

Obijc. tertiò. Vel definitur hic materia prima ſecundum rationem præciſam materiæ, vel ſecundum rationem propriam materiæ primæ: neutrum dici poteſt; ergo, &c. Minor probatur ſi enim dicas definiri ſecundum rationem præciſam materiæ, contra eſt, quia ratio materię, & ratio ſubiecti ſunt vna ratio: definitio autem allata non conuenit rationi ſubiecti vt ſic; ergo per ipſam non definitur ratio ſubiecti vt ſic. Si autem dicas definiri materiam primam ſecundum rationem propriam materiæ primæ; contra eſt, quia ita debet definiri, vt per huiuſmodi definitionem habeatur notitia ſubiecti vt ſic.

Reſp. conc. mai. neg. min. Definitur materia prima ſecundum rationem propriam materiæ primæ. Differentia autem, ſeu ratio propria ſubiecti vt ſic, ibi explicabitur, vbi de conceptu proprio formæ, per comparationem ad quam dicitur ſubiectum, quidquid eſt ſubiectum.

ARTICVLVS II.

Materia prima eſt ingenerabilis & incorruptibilis.

INgenerabilitatem atque incorruptibilitatem materiæ primæ vide ne ita intelligas quaſi nec Deus illam facere ex nihilo, nec eandem in nihilum redigere poſſit. Immo neque hic quærimus an agens naturale non ſuis viribus, ſed eleuatum à Deo poſſit aliquid ex nihilo facere, aut aliquid in nihiliũ redigere. Quis enim hic quærat quid natura poſſit, ab eo eleuata, qui omnia poteſt? Senſus igitur quæſtionis eſt an agens naturale virtute ſibi connaturali poſſit generare, aut corrumpere materiam primam, & in hoc ſenſu reſponſum eſt per titulum articuli. Materia prima eſt ingenerabilis, & incorruptibilis.

Hæc concluſio eſt Ariſtotelis, & omnium Peripateticorum. Probatur autem ſic. Si agens naturale poſſet generare materiam primam deberet illam generare ex aliquo ſubiecto præexiſtente: nequit hoc facere: ergo nequit illam generare. Maior probatur quia facere aliquid independenter à ſubiecto eſt ſupra vires agentis pure naturalis, reſpectu cuius vniuerſaliſſime dicitur: *ex nihilo nihil fit.* Minor autem probatur, materiam videlicet primam produci non poſſe dependenter à ſubiecto: quia nequit vllum ſubiectum præſupponi primo ſubiecto: ſi enim aliquod ſubiectum præſupponas, ipſum dicimus materiam primam, & quia in ſubie-

ctis

ctis nequit dari proceſſus in infinitum, deueniendum eſt ad aliquod, vltra quod non ſit aliud inquirendum. Hoc autem eſt quod dicitur primum, ſiue vltimum ſubiectum. Hæc ratiocinatio reducitur ad hoc. Materia prima produci nequit neque dependenter, neq; independenter à ſubiecto; ergo ſimpliciter produci nequit? Antecedens probatur. Et primò quod non independenter; quia eſt ſupra modum agendi agentis creati. Secundò quod neque dependenter: quia eo ipſo primo ſubiecto ſubiectum præſupponitur, quod dicitur materia prima.

Hoc argumentum eſt Ariſtotelis 1. Phyſic. cap. vltimò. *Materiam inquit primam incorruptibilem, & ingenitam eſſe neceſſe eſt. Si enim fiat ſubiici aliquid oportet, ex quo inexiſtente fiat; hoc autem eſt ipſius natura: quare erit ante quam fiat*: Hoc eſt: ſi fit materia prima, ex aliquo primo ſubiecto fit: ſed eſſe primum ſubiectum eſt natura, ſeu quidditas materiæ primæ; ergò ſi fit materia prima, fit ex materia prima, adeoque fit ex ſeipſa: rurſus id ex quo fit ipſa, præexiſtit ipſi; ergò ipſa ſibi præexiſtit, adeoque eſt antequam fit, quod eſt impoſſibile.

Verum ſi quis argumentum Philoſophi accipiat vt iacet, facile proprio gladio Philoſophum petet contra formam ſubſtantialem, arguendo ſic. Si forma ſubſtantialis fiat, ſubiici aliquid opportet, ex quo inexiſtente fiat: formæ nihil ſubijcitur, ex quo inexiſtente fiat: ergo forma non fit. Minor probatur, quia quamuis aliquid ſubijciatur formæ, tamen forma ex ſubiecto non fit, tamquam ex parte ſibi inexiſtente. Toti quidem,

& materia, & forma inexiſtunt, materia autem formæ non inexiſtit: ambæ ſunt partes totius; neutra eſt pars alterius.

Non eſt igitur hæc particula: *inexiſtente*: ſic intelligenda vt idem ſonet inexiſtere, ac eſſe partem, cum manifeſtum ſit neque in ſententia peripatetica materiam eſſe partem formæ: ly autem *inexiſtere* idem ſonat in argumento Philoſophi, ac eſſe ſubiectum, ex quo aliquid fiat, & cum quo id, per quod formaliter noui aliquid habetur in rerum natura, faciat vnum. Propterea ita propoſuimus argumentum, vt ab illa voce: *inexiſtente*; abſtineremus. Poſſet etiam ita intelligi Philoſophus, vt per ly *inexiſtente* nihil aliud intelligeret, quam ſubiectum præſuppoſitum, ex quo neceſſe eſt vt fiat omne, quod fit: ſiue autem fieri cadat ſupra totum, ſiue ſupra formam; vtrumque ex aliquo præexiſtente fit: eo enim ipſo quod materia eſt ſubiectum formæ; habet in toto rationē ſubiecti, propterea vocatur materia primò Phyſic. textu 69. *ſubiecta natura*. 133

Quemadmodum autem ex eo, quod ex nihilo nihil fit, probat Philoſophus non fieri materiam primam: ita ex eo, quod in nihilum nihil reuertitur probare poſſet eam non corrumpi: ſi enim corrumpitur in aliquid abibit vltimum: hoc autem eſt ipſius natura; adeoque per corruptionem in ſe ipſam abibit: & erit quando amplius non erit. Quemadmodum autem impoſſibile eſt rem eſſe antequam ſit, ita impoſſibile eſt rem eſſe, quando amplius non eſt.

Vides hoc etiam argumentum ſtatim retorqueri contra torquentem. Probabitur

enim

enim formā non corrūpi. Si enim corrūpitur in aliquid abibit: ſi autem in aliquid abit, remanet aliquid ipſius, & conſequenter non tota perit. Hæc tamen retorſio non facit ad rem, quia ſicut forma, quamuis ſit ex nihilo ſui, non tamen eſt ex nihilo ſubiecti: ita quamuis abeat in nihilum ſui, non abit in nihilum ſubiecti. Et ſicut fit ex materia, non tamquam ex parte ſui, ſed tamquam ex ſubiecto, ita abit in materiam, non tamquam in partem ſui, ſed tamquam in ſubiectum: adeoque formæ ſuperſtes eſt non pars formæ, ſed ſubiectum formæ; & conſequenter tota forma perit. Vice verſa ſicut materia nequit eſſe ex materia ſibi præſupposita, neque tamquam ex parte, neque tamquam ex ſubiecto: ita ſi deſtrueretur, non haberet ſibi ſuperſtitem materiam, neque vt partem, neque vt ſubiectum; adeoq. abiret in nihilum ſimpliciter.

Probatur vlteriùs incorruptibilitas materiæ primæ. Quia omne quod deſtruitur, vel ab aliquo ſibi contrario deſtruitur; vel ex defectu cauſæ, à qua conſeruabatur in eſſe: ſed materia prima nec à contrario, nec ex defectu cauſæ conſeruantis deſtrui poteſt: ergo materia prima eſt naturaliter indeſtruibilis. Maior explicatur; frigidum à calido, lignum ab igne corrumpitur: in quantum hæc aliquam inter ſe contrarietatem habent, ſiue ſecundum qualitates, ſecundum quas agunt, ſiue ſecundum formas ſubſtantiales; de quo nihil hic. Non ſolùm autem frigidum à calido, lignum ab igne deſtruitur, inter quæ contrarietas eſt: ſed inſuper exortam in aere lucem interire videmus, cum hæc ta-

men non habeat vllum contrarium: neque enim imaginandum eſt tenebras eſſe fuliginem quandam, diſperſam per aerem, illumque denigrantem, & per ſui inexiſtentiam expellentem candorem lucis, ſicut ſi lac atramento dilueres candorem lactis excluderes. Propterea diximus ea, quæ pereunt perire, vel à contrario, vel ex defectu cauſæ conſeruantis. Cauſa conſeruans lucem eſt, vel fax accenſa, vel Sol, vel quodlibet aliud luminoſum: propterea vel extincto, vel remoto luminoſo neceſſe eſt lucem perire, quia ſic deficit cauſa conſeruatiua.

Minor autem probatur, videlicet neutro ex his modis materiam interire: non ex defectu cauſæ conſeruantis, quia non habet aliam ſui cauſam nec effectricem, nec conſeruatricem, quam Deum: Deus autem nequit aut non eſſe, cum neceſſario ſit, aut abeſſe, cum neceſſario vbique ſit; igitur materia prima perire nequit ex defectu cauſæ. Quod autem neque à contrario deſtrui poſſit, patet ex dictis, quia non habet contrarium: immò eſt ſubiectum æqualiter ſe habens ad contraria, vnde dicitur à Philoſopho ſubiectum contrarietatis: ſiue hanc contrarietatem ſumas inter formã, & formam; putà inter calorem, & frigus; ſiue inter formam, & priuationem formæ.

Ex hoc quod materia nec vllum habeat contrarium, nec vlli ex contrarijs inter ſe repugnet, quod eodem recidit, ſequitur illam eſſe aptiſſimam rerum omnium generationi: ignis agit in lignum, vt ex ligno faciat ignem: reſiſtit lignum, ſed non materia, cui perinde eſt eſſe ſub ignis forma, ac

ſub

ſub forma ligni: adeoque quodcumq. agens agat in deſtructionem ignis, ſicut ignis egit in deſtructionem ligni: æque admittet actionem alterius contra ignem, ac admiſit actionem ignis contra lignum. Dixi: *Ignis agit in deſtructionem ligni*: quod non ità intelligendum eſt, quaſi intentum naturæ ſit deſtructio entis; agens enim naturale per actionem ſuam non tendit ad non ens: vnde eſt quod aiunt: *Non entis non eſt cauſa per ſe*: ſed in tantum ad hanc actionem ſequitur nõ ens, ſeu non eſſe ligni, in quantum hæc actio terminatur ad ignem, ſeu ſi vis, ad formam ignis, incompoſſibilem in eadem materia cum forma ligni.

Obijc. primò. Si materia eſt incorruptibilis; homo eſt naturaliter incorruptibilis: conſeq. eſt falſum; ergò & ant. Veritas minoris patet experientia; vix enim eſt vnum momentum, in quo aliquis homo non moriatur, iuxtà illud: *Omnes morimur, & ſicut aquæ dilabimur ſuper terram.* Maior autem probatur, quia totum, cuius nulla pars eſt corruptibilis, nec ipſum eſt corruptibile: hominis nulla pars eſt corruptibilis: ergo nec homo. Patet vltima minor, quia nec materia, nec Anima rationalis eſt corruptibilis, cum tamen his duabus dumtaxat partibus homo conſtet.

Reſp. neg. ſequelam mai. ad cuius probationem nego mai. Corrumpi, ſeu deſtrui totum non eſt corrumpi, vel deſtrui aliquam partem totius, ſed ſeparari partem à parte, ſiue illa intereat, ſiue non: mors igitur hominis, ſiue hominis corruptio conſiſtit in ſeparatione Animæ à materia, quæ quamuis

 ſint

ſint ambæ incorruptibiles, non ſunt tamen à ſe inuicem inſeparabiles. Quod dico de corruptione hominis, dic de corruptione cuiuslibet alterius ſubſtantiæ phyſicæ. Lignum deſtruitur per hoc formaliter, quod forma ligni ſeparetur à materia: quod autem præterea talis forma pereat, non facit, ſeu non addit quidquam ad conceptum corruptionis. Hinc æque proprie moritur homo, ac equus; quamuis Anima hominis ſit immortalis, non anima equi.

Obijc. ſecundò. Sequeretur materiam eſſe quid perfectius forma: conſeq. eſt abſurdum; ergo & antec. ſequela maioris probatur, quia incorruptibile eſt perfectiùs corruptibili; materia eſt incorruptibilis, forma verò corruptibilis; ergo materia eſt quid perfectius forma. Minor autem probatur, quia materia, inquit Philoſophus, appetit formam, ſicut turpe pulchrum: turpe autem ad pulchrum ſe habet, ſicut imperfectius ad perfectius. Quod autem incorruptibile ſit perfectius corruptibili; probatur: quia incorruptibilitas eſt participatio quædam diuinæ æternitatis, quæ eſt ſumma, & infinita perfectio: de qua magis, qui diutius; minus, qui minus diu durant, participant: quæ autem perpetua ſunt, maxime.

Reſp. hoc eodem argumento, quod nihil probat, probatum iri ad Aduerſario materiam primam eſſe quid perfectius toto: nam totum eſt corruptibile, materia autem incorruptibilis. Aequiuocatio eſt in hoc, quod ab vna perfectione arguunt ad complexum perfectionum; ſiue à perfectione ſecundum quid, ad perfectionem ſimpliciter, quæ eſt fal-

fallacia ſatis frequens apud puſillos. Probabis etiam hoc argumento Coruos, & Ceruos eſſe perfectiores homine, quia diutius viuūt, quod etiam magis valet de ſtipitibus, & ſaxis, quæ cæteris omnibus diutius durant; & conſequenter plus participant de diuina æternitate. Ex his patet ad argumentum in forma. Nega materiam eſſe quid perfectius forma. Ad probationem nega mai. vniuerſaliter, vel ſi vis diſtingue: incorruptibile eſt perfectius corruptibili ſecundum quid. Omitte, ſimpliciter: nega. Omittimus incorruptibile, ſeu perpetuum eſſe ſecundum quid perfectius corruptibili, quia fortaſſe cæteris paribus: hoc eſt ſi æqualis ſit in cæteris vtriuſque extremi perfectio, ſi alteri ſuperaddas perpetuitatē, facis illud melius. Dixi *Fortaſſe*, quia in quibuſdam non perpetuitas, ſed breuitas durationis eſt expetibilis. Modus autem inueniendi ex duobus extremis, vtrum ſit perfectius, eſt conſiderare in vtroque totam collectionem prædicatorum, & illi præeminentiam dare, cuius adæquata perfectio vincit adæquatam perfectionem alterius. Homo eſt perfectior equo, quamuis equus in multis hominem vincat: puta plus participet de diuina immēſitate, quod multò magis dices de Elephante: quia tota collectio prædicatorum conuenientium homini ſuperat ſimpliciter, & abſolutè totam collectionem prædicatorum, quę conueniunt equo.

Objicitur tertiò. Omne quod poteſt alterari poteſt corrumpi: materia prima poteſt alterari, ergò poteſt corrumpi; maior probatur, quia videtur primum

prin-

principium in Phyſica: *Omne alterabile eſt corruptibile.* Ratio eſt, quia alteratio eſt diſpoſitio ad corruptionem: implicat autem naturam poſſe diſponere ad corruptionem id, quod nequeat corrumpere, nè aliquid incipiat, quod non valeat conſumare. Præterea ſi poteſt alterare incorruptibile, poteſt diſponere ad impoſſibile, quod repugnat in terminis. Probatur hoc, quia alterare eſt diſponere ad corruptionem; ergo alterare incorruptibile eſt diſponere incorruptibile ad corruptionem: corruptio autem rei incorruptibilis eſt repugnans in terminis: ergo &c.

Reſp. conc. mai. neg. min. materia ſicut per receptionem formæ ſubſtantialis non generatur, aut per amiſſionem eiuſdem non corrumpitur; ità neque per receptionem, neque per amiſſionem formæ accidentalis alteratur.

Dices: materia prima aliter ſe habet intrinſecè cum calore, àliter ſine calore: alterari autem nihil aliud eſt, quam aliter ſe habere ſecundum accidens; ergo materia prima per calorem, & carentiam caloris alteratur.

Reſp. poſſe eſſe hic quæſtionem de re, vel de voce: Si alterari nihil aliud eſt, quam aliter ſe habere, materia prima alteratur: ſed tunc falſum eſt omnem alterationem eſſe diſpoſitionem ad corruptionem. Alterari autem apud Phyſicos idem eſt, ac diſpoſitiuè corrumpi; vnde promiſcuè dicuntur, qualitates alteratiuæ, & corruptiuæ. Hinc aiunt aerem per lucem, aut priuationem lucis non alterari, quamuis certum ſit per lucem, &

pri-

priuationē ipſius aliter & aliter ſe habere. Retinēdo igitur verū conceptū alterationis: nega materiam alterari, recedendo à vero conceptu, concede alterari materiam, ſed nega: proptereà poſſe corrumpi, quia tunc falſum eſt alterationem eſſe viam ad corruptionem.

Inſtabis: materia prima eſt ſubiectum qualitatum corruptiuarum: ergo materia prima eſt corruptibilis.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Qualitates corruptiuæ, quæ in materia recipiuntur non ſunt corruptiuæ materiæ, ſed totius. Quemadmodum enim calor in materia receptus non inducit materiam in materiam, ſed formam in materiam; ità nec expellit materiam à materia, ſed formam à materia. Porrò eodem iure, quo qualitates huiuſmodi dicuntur corruptiuæ, dici poſſunt & generatiuæ, quia corruptio vnius eſt generatio alterius. Corruptiuæ autem dicuntur eædem, quæ contrarię; non corruptiuæ autem, ſed pure perfectiuæ, quæ contrario carent. Primi generis ſunt calor, frigus, & aliæ huiuſmodi: ſecundi lux, & ſi qua eſt alia, quæ contrario careat, de quibus alibi.

QVAE-

QVAESTIO II.

An, & quomodo materia ſit pura potentia.

ARTICVLVS I.

Statuitur vera ſententia.

NIhil frequentiùs auditur in Scholis Phyſicæ, quàm quod materia prima ſit pura potentia. Quod vt intelligas ſciendum eſt tripliciter accipi poſſe hoc nomen *Potentia*. Primò pro potentia actiua; & hoc modo datur in igne potentia ad calefaciendum; ſiue huiuſmodi potentia ſit ipſamet ſubſtantia ignis, ſiue aliquid ſuperadditum ſubſtantiæ ignis; vtrumlibet enim dicas, ſemper verum eſt: ignis poteſt calefacere. Secundò pro potentia paſſiua; & hoc modo datur in aqua potentia recipiendi caloris. Quemadmodum enim ignis poteſt calefacere, aqua poteſt calefieri. Tertiò pro potentia obiectiua, ſiue logica; & hæc nihil aliud eſt, quam non repugnantia ad eſſe, ſiue eſt ipſamet poſſibilitas rei, quæ dicitur eſſe in potentia. Ità Mundus antequam eſſet, erat potentia, & quia eſſe potentia nihil aliud eſt, quam eſſe poſſibilem, poſſibilitas autem ipſius nihil aliud eſt, quam ipſe; propterea antequam eſſet, erat ſui ipſius potentia: quia verò non erat ſimpliciter, ſed ſolum in eſſe obiecti: ideò po-

potentia huiuſmodi dicitur obiectiua. Et quia eſſe obiectū eſt eſſe id, de quo dici aliquid poteſt, ideò eſſe obiectiue, & eſſe logice, ſunt vnum, & idem.

Materiam primam non eſſe puram potentiam in hac tertia acceptione, eſt extrà controuerſiam. Non enim controuertitur, an materia prima ſit pure poſſibilis, cum impoſſibile ſit exiſtere corpus naturale, quin exiſtat id, ex quo eſt ipſum; hoc autem eſt materia prima. Rurſus neque quæritur, an materia prima ſit potentia ſecundum primam acceptationem, hoc eſt, an materia prima agere poſſit. Senſus igitur Quęſtionis eſt, an materia prima ſit pura potentia paſſiua. Vbi aduerte non diſputari, an materia prima ſit potentia, ſed an ſit pura potentia. Ratio eſt, quia cum potentia, & actus oppoſitionem dicant: ſi materia prima ſit pura potentia, videtur excludere à ſe omnem identitatem cum quolibet actu: ſeu: ſi ſit pura potentia, videtur eo ipſo non eſſe vllus actus.

Ad reſolutionem quæſtionis propoſitæ duplex genus actuum conſiderari poteſt. Aller enim actus eſt actus phyſicus, determinatus ex ſe & determinans id, cuius eſt actus ad aliquam ſpeciem entis phyſici: ſeu ad aliquam ſpeciem ſubſtantiæ; & huiuſmodi actus dicitur forma totius, cuius eſt actus metaphyſicus ſeu entitatiuus, eſtq. entitas ipſa, ſiue ipſa eſſentia rei, cuius dicitur actus: ſiue: eſt ipſa met realitas, qua res dicitur eſſe id quod eſt. His poſitis, ponitur.

Prima Concluſio. Materia prima eſt ita pura potentia, vt ſecundum ſe non ſit actus phy-

phyſicus. Probatur concluſio ex dictis. Materia enim non eſt ſecundum ſe, neque quid, neque,&c. Vno verbo materia per ſe ipſam non eſt vlla ſubſtantia ſimpliciter,& abſolute;quamuis ſit pars cuiuſlibet ſubſtantiæ ſeu cuiuſlibet corporis naturalis.

Secunda Concluſio: Materia prima non eſt ita pura potentia, vt non ſit ſuus actus metaphyſicus, ſeu entitatiuus. Hoc quod dicimus,& proprie dicimus:materia eſt ſuus actus entitatiuus; dicunt communiter alij: materia habet proprium actum metaphyſicum,& entitatiuum: vbi ly *habet* ſumitur intranſitiue cum idem ſit id quod habet, & id,quod habetur. Probatur concluſio, quia materia per ſe ipſam eſt aliquid, & aliqua realitas, cum ſit pars eſſentialis ſubſtantiæ phyſica,contradiſtincta ab alia comparte, cũ qua facit vnum. Item eſt id,ex quo inexiſtẽte fit quod libet, quod fit,& in quod vltimũ abit quando corrumpitur omne, quod corrumpitur; ergo materia prima per ſeipſam eſt ſuus actus,ſua entitas, ſiue materia prima per ſe ipſam formaliter eſt id quod eſt. Quamuis enim à forma habeat conſtituere hanc potius quam illam ſubſtantiam; habet tamen per ſeipſam eſſe id, ſiue illud aliquid, ex quo & qualibet forma,fieri poteſt qualibet ſubſtantia.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijc. primò. Ex Philoſopho primò de Generat. textu 12. materia non eſt hoc

hoc & ens, ergo materia prima ſecundum ſe non habet actum entitatiuum. Probatur cōſequentia, quia quod habet actum etiam entitatiuum eſt hoc & ens. Hoc Ariſtotelis dictum explicat contra actum materiæ Ruuius ſic. Nullus actus entitatiuus eſt actus vt ſic, ſed eſt aliquis actus in particulari: ſed materia prima nō poteſt eſſe vllus actus in particulari: ergo materia prima non poteſt eſſe ſibi ſuus actus entitatiuus. Maior eſt manifeſta ex ijs, quæ diximus in Logica agentes de vniuerſalibus. Diximus autem omne, quod eſt, eſſe aliquid ſingulare; & à parte rei præter ſingularia nihil exiſtere. Puta nō exiſtit homo vt ſic, Leo vt ſic: ſed hic & ille homo: hic & ille Leo: igitur non eſt à parte rei actus vt ſic, ſed hic & ille actus: minor autem probatur, quia quod eſt potentia ad omnem, & quemlibet actum, non eſt ſecundum ſe hic, nec ille actus: ſed materia prima eſt potentia ad &c. ergo materia prima non eſt ſecundnm ſe hic, neq. ille, neque vllus actus.

Reſp. per *hoc* & *ens* ibi nominatim intelligi à Philoſopho ſubſtantiam ſimpliciter; adeoq. conc. ant. nega conſ. & probationem eiuſdem. Ad explicationem Ruuij conc. mai. eiuſq. probatione nega min. Ad probationem minoris dic materiam primam eſſe potentiam ad quemlibet actum phyſicum: non autem ad vllum actum entitatiuum: eſt in potentia ad quemlibet actum phyſicum, quia per quemlibet actum huiuſmodi eſt complebilis. & determinabilis ad quamlibet ſpeciem ſubſtantiæ: non eſt autem potentia ad vllum actum entitatiuum ſeu Meta-

taphyſicum, quia ſeipſa formaliter eſt id quod eſt, & hæc potius quam illa entitas, ſuſtinens hanc potius quam illam definitionē, vt conſtat ex dictis.

Obijc. ſecundo materia prima eſt pura potentia, ergo nullum omnino habet actum. Conſeq. probatur, quia pura potentia perfectè opponitur puro actui: ſed purus actus nullam omnino potentialitatem habet, ergo pura potentia nullum omnino habet actum.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. Immo ex antecedenti recte inferes oppoſitam conſequētiam. Agimus enim hic non de potentia Logica, ſiue obiectiua, ſiue metaphyſica; ſed de potentia phyſica, & quidem paſſiua. Eſſe autem realiter puram potentiam paſſiuam conuenit materiæ per identitatem, ſicut conuenit homini eſſe animal rationale: eſſe autem potentiam huiuſmodi realiter & phyſice eſt eſſe realiter & phyſice aliquid: conſta: hoc euidenter ex dictis, nam ſubſtantia phyſica non habetur adæquate per ſolā formam, includit igitur, vt alterum ſui conſtitutiuum, materiam primam, quæ quamuis non ſit adæquata entitas ſubſtantiæ phyſicæ; eſt tamen entitas ſui ipſius. Ad probationem nega mai. Pura potentia, vt accipitur ab aduerſario, puta pro carentia omnis omnino perfectionis non eſt aliquid, quod poſſit vere & proprie eſſe. Omne enim quod eſt eo ipſo aliquid eſt, adeoque aliqua perfectio eſt. Qui autem comparat purā potentiam, quæ dicitur de materia, cum puro actu, qui dicitur de Deo, hallucinatur in hac voce *pura potentia*. Dicitur Deus eſſe purus actus; quia implicat in Deo potentialitas ad vllam

vllam perfectionem: cum actu ſit omnis omnino perfectio : vt daretur pura potentia diametraliter oppoſita puro actui, deberet dari aliquid, quod ſecundum ſe nulla eſſet perfectio, eſſet autem capax huius, vel illius perfectionis: hoc autem ex duplici capite, præter cætera, manifeſtam inuoluit repugnantiam. Primo quidem, quia repugnat in terminis exiſtere aliquid vere, & phyſice, quod non ſit vlla res: ſiue exiſtere aliquid, quod nihil ſit, eo ipſo autem quod *A* eſt aliquid, eſt aliqua perfectio: cum ens, & perfectio dicantur ad conuertentiam. Secundo quia etiamſi dones Aduerſario exiſtere id, quod dicit nullam eſſe perfectionem; ſibi ipſe contradicit, dum dicit id eſſe capax huius, vel illius perfectionis: hæc enim ipſa capacitas eſt aliqua perfectio, cum ſit aliquod bonum: bonum enim eſt eſſe aptum bono recipiendo.

Quemadmodum Aduerſarij ex hoc, quod detur purus actus inferunt dari puram potētiam, ita alij ex hoc, quod detur purum bonum inferunt dari purum malum. Vtrique male; propter eandem rationem. Implicat enim aliquid eſſe, & non eſſe aliquod bonū: non autem implicat aliquid eſſe, & non eſſe aliquod malum: imo neceſſarium eſt, vt oſtēdetur in loco, aliquod bonum exiſtere, quod ſit ſolum, & pure bonum. Ratio à priori, & altiſſima eſt, quia eo ipſo quod aliquid eſt, ex Deo eſt: non autem ex eo quod aliquid eſt, ex nihilo eſt. Per hoc quod creatura quælibet ex Deo eſt, bona eſt; per hoc quod ex nihilo eſt, deficit à bono; non tamen mala eſt: non enim dicitur malum quid, per hoc, quod

quod careat vlteriori bono; ſed per hoc, quod careat bono ſibi debito: nulli autem creaturæ deeſt bonum ipſi debitum, niſi ipſa ſponte deficiat à bono, quod ideo ipſi debetur, quia tenetur illud velle, & volenti datur. Puta homo per culpam fit malus, quia caret adhæſione ad ſummum bonum, quæ adhæſio in tantum eſt illi debita, quia tenetur illam velle per gratiam, quæ illi datur vt velit, & volenti hoc pacto, non negatur quod vult. Carentia vlterioris boni, ſi ſit debitum, facit malum: ſi non ſit debitum, ſed tantum poſſibile, facit imperfectum. In Deo autem non reperitur eſſe ex nihilo, & conſequenter non reperitur vnde deficiat à bono: immo eſſe ens à ſe ita eſt proprium Dei, vt differentiam, per quam contrahitur ratio entis ad rationem diuini, communiter conſtituant in aſeitate.

Denique quemadmodum pura potentia, ex hoc ipſo, quod ſit aliquid, oſtenditur eſſe aliquod bonum: & ex hoc ipſo quod ſit popotentia ad formam; & quidem ad omnem formam, oſtenditur eſſe hoc ſpeciale bonum. Quod probat Auguſtinus libro de natura boni cap 8. Ita etiam probatur quod ſit aliquis actus. Eo ipſo enim quod aliquid eſt, & aliquod bonũ eſt; eſt participatio primi entis, & primi boni: idem autem eſt primum ens, & primum bonum, ac purus actus: & conſequenter participatio primi boni eſt participatio primi actus. omnis autem participatio primi actus eſt aliquis actus, ſicut omnis participatio primi boni eſt aliquod bonum. Vbi aduerte iſtos terminos: *ens perfectio, bonum actus* & ſi qui ſunt alij huiuſ-

iuſmodi, eſſe omnes æqualiter tranſcendentales.

Obijc. tertio materia prima dicitur medium inter ens & nihil: ergo materia prima non eſt ens: implicat enim medium inter album & nigrum, eſſe album.

Reſp. etiam implicare quod medium inter album & negrum ſit nigrum; ergo implicat quod materia prima, quæ eſt medium inter ens & nihil, ſit nihil; tam enim vnum quam alterum extremum non eſt medium. Dicitur ergo materia prima medium inter nihil & ens, quia mediat inter nihil, & ſubſtantiam ſimpliciter. hoc eſt quia neque eſt nihil, neque ſubſtantia. Quando negamus ſubſtantiam de materia ſemper intellige ſubſtantiam completam, quæ ſola hic dicitur ſubſtantia ſimpliciter.

Obijc quarto Si materia prima haberet proprium actum entitatiuum haberet propriam exiſtentiam Conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Minor eſt communis ſẽtentia Thomiſtarum. Sequela maioris probatur, quia eo ipſo quod eſt aliquis actus, eſt aliqua exiſtentia: idem enim & vnum ſunt: *actus* & : *exiſtentia.* Porro ſi eſt actus, ſunt in compoſito duo actus, argumenta enim, quę probant materiam eſſe aliquem actum, probant à fortiori formam eſſe aliquem actum: cum igitur in compoſito ſint & materia, & forma, erunt in compoſito duo actus. Ex quibus ſic argues: ſunt in compoſitio duo actus; actus & exiſtentia ſunt vnum & idẽ; ergo ſunt in compoſito duæ exiſtentiæ. Pręterea: ſunt in compoſito duo actus, ergo cõpoſitum non eſt ex potentia & actu, ſed ex

actu

actu & actu. Hæc & ſimilia cogitant, & loquuntur qui ſententiam Philoſophi nec bene cogitant, nec bene loquuntur.

Reſp. hoc argumentum eſſe ſegetem magnarum diſcordiarum, & occaſionem præbere quæſtioni, quam alij putant differendam in finem Metaphyſicæ; nos hic tractandam putamus. Videlicet: an in rebus creatis eſſentia & exiſtentia diſtinguantur realiter. Hic tamen ſuppoſita tali diſtinctione ſic aliqui reſpondent. Si materia prima haberet propriũ actũ entitatiuum haberet propriã exſtẽtia: nego ſequelam maioris, &c. ad probationem negant omnem actum eſſe aliquam exiſtentiam. Aliud enim eſt, inquit, actus, ſiue actualitas eſſentiæ: aliud actus, ſiue actualitas exiſtentiæ. Per actualitatem eſſentiæ materia prima eſt actualis potentia ad formam, & exiſtentiam formæ; adeoque ad exiſtentiam ſui ipſius, cum exiſtat per exiſtentiam formæ. Hac diſtinctione ſuppoſita inter actualitatem eſſentiæ, & actualitatem exiſtentiæ: facile eſt dicere compoſitum cõponi ex actu & actu, ſed ex actu ſecundum quid, & ex actu ſimpliciter; ſeu ex actu entitatiuo, & actu exiſtentiali: actus autem entitatiuus ſe habet vt potentia ad actum exiſtentialem. Hinc patet non eſſe duas exiſtentias, quamuis ſint aliqualiter duo actus. Falſum enim eſt omnem actum eſſe aliquam exiſtentiam. Hæ tamen reſponſiones non ſubſiſtunt, vt ex ſequentibus patebit.

QVAE-

QVAESTIO III.

An in rebus creatis eſſentia realiter diſtinguatur ab exiſtentia.

ARTICVLVS I.

Prænotantur aliqua.

NOmine diſtinctionis realis intelligimus hic tam diſtinctionem, quæ eſt inter rem & rem, quam diſtinctionem, quæ eſt inter rem, & modum rei. Diſtinctio, quæ eſt inter materiam & formam, eſt diſtinctio inter rem & rem. Diſtinctio, quæ eſt inter rem & durationem, vel vbicationem rei, eſt diſtinctio inter rem & modum. Differunt iſtæ duæ diſtinctiones, vt aiunt, quia per primam habetur mutua ſeparabilitas, per ſecundam ſeparabilitas quidem, ſed non mutua: quamuis enim implicet eſſe hanc vbicationem ſine me, non tamen implicat eſſe me, ſine hac vbicatione. Oportuit hoc præmittere non quod approbem hanc diſtinctionum diſtinctionem; ſed vt intelligantur Thomiſtæ, qui quamuis diſtinctionem phyſicam inter eſſentiam & exiſtentiam rerum creatarum fere omnes concedant; non tamen omnes conueniunt in hoc nomine diſtinctionis realis; dum alij realē, alij modalem appellant. Nos vero nomine diſtinctionis realis ita vtramque accipimus, vt tam modalem, quam aliam repellendam putemus, ſine multiplicatione vocabulorū

e dum

dum igitur intelliges repelli realem, ſcias hoc nomine repelli & modalem. Ad hoc autem vt clare in hac materia procedamus.

Suppono primò eandem rem aliquando exiſtere, & aliquando non exiſtere; ſiue aliquando eſſe, & aliquando non eſſe. Hoc eſt manifeſtum. Petrus hodie eſt, & heri non erat; Paulus heri erat, & hodie non eſt: adeoque eſſe & non eſſe de eodem ſubiecto verificantur, non quidem ſimultanee, ſed diuiſim ſeu ſucceſſiue.

Suppono ſecundo quod quamuis eſſe & non eſſe ſimpliciter, & ſine addito verificentur de eodem ſubiecto: *Petrus eſt: Petrus non eſt*; tamen eſſe, & non eſſe cum addito prædicati eſſentialis nequeunt verificari nec ſimultanee, nec ſucceſſiue de eodem. v. g. iſtæ duæ propoſitiones: *Petrus eſt homo: Petrus non eſt homo*, nec ſimultanee nec ſucceſſiue verificantur; ſed affirmatiua: *Petrus eſt homo* eſt ſemper, & neceſſario vera. Ratio eſt, quia eſſe ſimpliciter, eſt aliquid contingens Petro, & cuilibet alteri creaturæ, at eſſe hominem non eſt Petro contingens, nec eſſe equum Bucephalo, neque cuilibet alteri eſſe id quod eſt.

Hinc inferes hanc voculam *eſt* aliter accipi, quando effertur ſine addito; aliter quando effertur cum addito prædicati eſſentialis. Quando effertur ſimpliciter, & ſine addito habet vim verbi, & ſignificat idem ac: *exiſtit*: ita dicere *Petrus eſt* idem eſt, ac dicere: *Petrus exiſtit*. Et quia aliquando Petrus exiſtit, aliquando non; ideo hæc propoſitio: *Petrus eſt*, aliquando eſt vera, aliquando falſa; Quando autem effertur cum addito prædica-

ti eſſentialis dicendo: *Petrus eſt homo* tunc li *eſt* habet vim copulæ, & denotat connexionem inter hoc ſubiectum *Petrus*, & hoc prędicatum *homo* & quia eſt talis connexio inter hoc ſubiectum & hoc prædicatum vt omnino impoſſibile ſit dari hoc ſubiectum, quin eo ipſo detur hoc prædicatum : ideo tales propoſitiones dicuntur neceſſariæ: vt dictum eſt alibi.

Hoc idem aliter explicabis ſi dixeris huiuſmodi propoſitiones *Petrus eſt homo* : & : *homo eſt animal rationale* facere ſenſum conditionalem, videlicet: Si Petrus eſt ; homo eſt: Si homo eſt ; animal rationale eſt. Vel : da Petrum, & dabis hominem : da hominem, & dabis animal rationale. Et quia, vt fert Summuliſtarum proloquium, *conditionalis nihil ponit in eſſe* prædictæ propoſitiones nihil ponunt : adeoque differunt eſſentialiter ab illis, per quas aliquid ponitur in eſſe : quales ſunt hæ : *Petrus eſt: Homo eſt*, per quas affirmatur, non quid Petrus aut homo ſint, ſed quod Petrus, aut homo ſint : cum igitur hæc : *homo eſt* aliquid ponat in eſſe : & hæc alia *: homo eſt animal rationale* nihil : manifeſtum eſt accidere poſſe vt vna ſit vera, altera falſa ; & conſequenter à veritate vnius male inferri veritatem alterius, & è conuerſo : dicendo : *homo eſt animal rationale ; ergo homo eſt* : aut : *homo non eſt ; ergo homo non eſt animal rationale.*

Hinc etiã eſt quod dicitur prædictas propoſitiones: *Petrus eſt homo: Homo eſt animal* & alias huiuſmodi præſcindere ab omni tempore, ſiue in huiuſmodi propoſitionibus

particulam *eſt* non accipi cum ſtatu, ſed ampliatiue: cum de alijs dicatur particulam *eſt* accipiendam eſſe cum ſtatu. Atq. ex hoc ipſo capite habetur ſufficiens diſparitas inter vtraſque propoſitiones;& conſequenter ratio cur ex ipſis vna poſſit eſſe vera, & altera falſa. Si enim in hac propoſitione: *homo eſt*, ly *eſt* accipiatur cum ſtatu: & in hac alia: *homo eſt animal* non accipiatur cum ſtatu; ſi hæc propoſitio: *homo eſt* affirmet eſſe hominem nunc in rerum natura: hæc autem alia: *homo eſt animal* non affirmet hoc, ſed ſolum quod quotieſcunque datur homo; datur animal: apparet vnde cum veritate vnius ſtet falſitas alterius: ſicut appareret in his duabus propoſitionibus: *Petrus mouetur* &: *quotieſcunq. Petrus currit, toties mouetur.* Si primam efferas Petro immoto falſum dicis: ſecus ſi ſecundam. Hæc ſunt adeo clara, vt ad intelligentiam ſui nihil, præter intellectum, requirant.

ARTICVLVS II.

Statuitur vera Concluſio

ESſentia in rebus creatis eſt realiter indiſtincta ab exiſtentia. Probatur Concluſio, quia ſi quælibet eſſentia: puta, ſi eſſentia Petri deberet exiſtere per exiſtentiam ſibi ſuperadditam, etiam ipſamet exiſtentia Petri deberet exiſtere per aliam exiſtentiam ſibi ſuperadditam: conſequens, etiam apud aduerſarios, eſt abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia iutã-tum eſſentia Petri exiſtit per exiſtentiam ſi-

bi

bi ſuperadditam, in quantum eſſentia Petri eſt ſecundam ſe indifferens ad hoc vt exiſtat, vel non exiſtat: ſed ipſamet exiſtentia Petri eſt indifferens vt exiſtat, vel non exiſtat; ergo ipſa etiam exiſtentia exiſtere debet per exiſtentiam ſibi ſuperadditam. Minor probatpr, quia ſi exiſtentia Petri non eſt indifferens vt ſit, vel non ſit in rerum natura, ſequitur illam vel neceſſario eſſe, vel impoſſibile eſſe vt ipſa ſit; vtrumque autem repugnat. Si enim impoſſibile eſt ipſam eſſe, repugnat Petrum exiſtere: ſi autem neceſſario eſt; etiam ipſe Petrus neceſſario eſt: cum impoſſibile ſit dari in rerum natura exiſtentiam Petri, & Petrum non exiſtere.

Non defuerunt qui inter eſſentiam & exiſtentiam talem diſtinctionem concederent vt exiſtentiam ſine eſſentia conſeruari non repugnaret: itaut poſſit eſſe vera hęc propoſitio: *datur nunc exiſtentia Petri* & ſimul falſa hæc: *nunc exiſtit Petrus*. Sicut v. g. deſtructa ſubſtantia panis in venerabili Sacramento Euchariſtiæ verum eſt: *datur albedo panis*; falſum: *datur panis*. Ita Bannes prima parte Quæſt. quarta art. ſecundo: iuxta quem quamuis eſſentia conſeruari nequeat ſeparatim ab exiſtentia; poteſt tamẽ exiſtentia conſeruari ſeparatim ab eſſentia. Huiuſmodi tamen ſententia communiter reijcitur à Thomiſtis, qui potius exiſtentiã ponunt pro modo eſſentiæ, quam eſſentiam pro modo exiſtentiæ, & in hoc, ſuppoſita diſtinctione, ſapiũt; ita vt ſi alterutra tantũ, poſſit eſſe ſeparatim ab altera, multo conuenientius admittatur de eſſentia, quam de exiſtentia. Sed quidquid ſit an poſſibile ſit

exiſtentiam ab eſſentia ſeparari, poſita inter vtramque diſtinctione, ſemper valet argumentum adductum pro exiſtentia ſuperaddita exiſtentiæ. In quo obſerua, quod illa altera exiſtentia ſuperaddita exiſtentiæ eodém plane argumento probatur indigere alia exiſtentia; & hæc alia, & ſic in infinitum.

Reſpondent igitur ſatis communiter magnam eſſe diſparitatem inter eſſentiam, & exiſtentiam, quoad indifferentiam vtriuſque ad exiſtendum, vel non exiſtendum. Nam eſſentia, aiunt, exiſtit vt quod; exiſtentia autem exiſtit vt quo: ſiue: eſſentia eſt id, quod exiſtit; exiſtentia autem non eſt id, quod exiſtit; ſed id, quo eſſentia exiſtit. *Hinc*, ipſamet eſſentia exiſtentiæ non exiſtit per exiſtentiam ſibi ſupperadditam; quamuis eſſentia ſimpliciter; puta eſſentia Petri, vel cuiuſlibet alterius huiuſmodi exiſtat per exiſtentiam ſibi ſuperadditam. Probari ſimul, & explicari poteſt hæc reſponſio inductione, facta per formas innumerabiles, quæ ſine vllo Sibi ſuperaddito ſuſtinent denominationem quam tribuunt ſubiecto, cui ſeipſas ſuperaddunt.

In compoſitio phyſico materia prima eſt indifferens vt vniatur, vel non vniatur formæ; ob hãc indifferentiã ponũt phyſici vnionẽ materiæ, & formæ ſuperadditã: ipſa autẽ vnio alia vnione non indiget, vt vtriq. extremo vniatur: ſed ſe ipſa formaliter vnit, & extrema inter ſe, & ſe ipſam extremis; adeoque ita eſt formaliter vnio extremorum vt ſit etiam vnio ſui. Petrus eſt indifferens vt ſit, vel non ſit in hoc loco; propterea per aliquid ſibi ſupperadditum determinatur vt

ſit potius, quam non ſit, in hoc loco: hoc ſuperadditum vocant vbicationem, quæ dicitur locus intrinſecus rei locatæ. Hæc autem vbicatio non indiget alia vbicatione, per quam ipſa ſit in hoc loco, ſed per ſe ipſam formaliter ponit, & Petrum, & ſe in hoc loco, & ſic de alijs infinitis: ergo à pari, cum eſſentia Petri ſit id, quod exiſtit; eſſentia autem exiſtentiæ Petri ſit eſſe id, quo Petrus, ſiue eſſentia Petri exiſtit: Petrus debet exiſtere per exiſtentiam ſibi ſuperadditam; ipſa autem exiſtentia ſe ipſa formaliter exiſtet: ſicut Petrus ipſe vbicatione ſibi ſuperaddita vbicatur, ipſa autem vbicatio ſe ipſa formaliter vbicatur.

Ratio, inquiunt, vniuerſaliſſima, & à priori eſt, quia quotieſcunque aliquod ſubiectũ eſt indifferens vt ſit tale, vel non tale, toties per formam ſibi ſuperadditam debet determinari ad eſſe tale, potius quam non tale; forma vero ipſa determinans ad eſſe tale, potius quam non tale non debet per vlteriorem formam determinari. Ita quia Petrus eſt indifferens vt ſit, vel non ſit in hoc inſtanti, per aliquam formam videlicet per durationem ſibi ſuperadditam, determinari debet vt ſit potius, quam non ſit in hoc inſtanti: at ipſamet duratio quæ eſt forma determinans, non debet per vlteriorem durationem determinari. Et hoc vniuerſaliſſimum eſt in ijs quæ ſunt vltima determinantia ad hos, & illos effectus formales: imo ratio vltimi determinatiui dicit hoc formaliter: videlicet non indigere vlteriori determinatiuo.

Hæc Aduerſariorum reſponſio continet optimam doctrinam, ſed peſſime applicatam

ad rem preſentem. Nam in tantum in formis vltimo determinatiuis ad aliquam denominationem non requiritur vlterior forma, per quam eandem denominationem & ipſæ ſuſtineant; inquantum in prædictis formis non reperitur eadem indifferentia, quæ reperitur in ſubiecto, quod vltimo determinant. V. G. intantum vnio non vnitur alia vnione, nec vbicatio alia vbicatione vbicatur & ſic de cæteris; inquantum nec in vnione datur indifferentia vt vniatur, vel non vniatur huic, & illi extremo; nec in vbicatione indifferentia vt ſit, vel non ſit in hoc loco, vel potius vt ſit, vel non ſit hic locus. Cæterum ſi quemadmodum eſt indifferēs Petrus, eſſet indifferēs vbicatio Petri; eodē modo deberet aliquid ſuperaddi vbicationi, ſicut aliquid ſuperadditur Petro. Ratio igitur cur huiuſmodi formæ non indigeant alijs formis, ſeu ratio cur ſint vltimo determinātes, eſt, quia ipſæ nō ſunt indifferentes, ſed per ſuam eſſētiā determinatæ ad hanc, vel illam denominationem, quam ſuſtinent.

Vbi aduerte, quod illa ipſa vbicatio, quæ non eſt indifferens vt ſit hic, vel non ſit hic, poſito quod ſit; vt vbicet vel non vbicet Petrum, poſito quod ſit: eſt tamen indifferens vt ſit, vel non ſit: adeoq. hæc ipſa indifferētia tolli debebit per aliquid ſuperadditum per quod formaliter determinetur ad eſſe potius quam non eſſe: cum autem neq. ipſa ſit hic, neq. ponat Petrum hic, niſi ipſa ſit, ad huc verum eſt quod ad eſſendum hic, aut vbicandum Petrum hic, indiget aliquo ſuperaddito. Si tamen ſtent Aduerſarij huic principio: *quod eſt indifferens vt ſit vel*

non

non ſit non eſt per ſeipſum formaliter; eodè modo philoſophandum eſt de exiſtentia Aduerſariorum, Exiſtentia Petri non eſt indifferens vt ſit, vel non ſit, poſito quod ſit, neq. vt faciat exiſtere Petrum, aut non faciat, poſito qnod ipſa ſit. Eſt tamen indifferés vt ſit, vel non ſit in rerum natura, vt concedere debet quicunque habet intellectum; implicat igitur quod per ſe ipſam formaliter ſit.

Igitur ad rationem à priori dic, quod quotieſcunque forma eandem indifferentiam habet ad aliquam denominationem, quam habet ſubiectum, toties ipſa etiam eandem indigentiam habet, quam ſubiectum, alicuius determinatiui. Quamuis igitur concipias exiſtentiam Petri vt formam eſſentialiter determinatiuam Petri ad eſſe, ex ſuppoſitione quod ipſa ſit: tamen quia hoc ipſũ quod ipſa ſit, eſt aliquid ipſi contingens debet hoc ipſum illi conuenire per aliquid ſuperadditum, ſicut & Petro; vel nec illi, nec Petro.

Dices. Quamuis exiſtentia Petri ſecundum ſuum conceptum quidditatiuum, & eſſentialem ſit ſimpliciter indifferens vt ſit, vel non ſit; tamen per hoc ipſum formaliter, quod ſit, intelligitur exiſtere: nulla intellecta exiſtentia ipſi ſuperaddita; ergo ad exiſtentiam non requiritur exiſtentia ſuperaddita. Antecedens explicatur. Vbicatio quamuis ſit indifferens vt ſit, vel non ſit, per hoc ipſum formaliter quod ſit, vbicat, & intranſitiuè ſe ipſam, & tranſitiuè ſubiectum: eodem modo exiſtentia Petri, quamuis ſecundum ſuum conceptum quidditatiuum ſit indifferens vt ſit, vel non ſit, per hoc ipſum tamen forma-

liter quod ſit, exiſtentiat & ſeipſam intranſitiuè, & tranſitiuè *Petrum*.

Reſp. concedendo totum. Noſtrum intentum non eſt probare, quod exiſtentia Petri debeat exiſtere per exiſtentiam ſibi ſuperadditam: cum hoc ipſum dicamus eſſe abſurdum, ſed quod quemadmodum exiſtentia ſine alia exiſtentia ſibi ſuperaddita exiſtit, quamuis ſit indifferens vt ſit, vel non ſit: ità etiam ipſemet Petrus, ſiue ipſamet eſſentia Petri, & quælibet alia creatura. Hoc autem probamus eodem planè argumento; videlicet quamuis eſſentia Petri ſecundum ſuum conceptum quidditatiuum ſit indifferens vt ſit, vel non ſit; tamen per hoc ipſum formaliter quod ſit, intelligitur formaliter eſſe: eſſe autē ſimpliciter eſt exiſtere. Si Aduerſarius neget Petrū per hoc formaliter intelligi exiſtere, quod intelligatur quod ſit, negabis tu hoc idem de exiſtentia: vterque malè; ſi hoc conceſſo dicat vlterius requiri exiſtentiam ſuperadditam pro Petro; dices & tu requiri exiſtentiam ſuperadditam ipſimet exiſtentiæ. Et vterque hoc etiam malè. Abſurdum eſt enim intelligere in Petro aliam indifferentiam ad eſſe, & non eſſe, quam quę datur in eiuſdem exiſtentia. Si enim putes dari in natura eſſentiam Petri indifferentem ad eſſe, & non eſſe: ſicut datur hic paries indifferens ad album, & non album; deciperis, cum indifferentia quam concedimus eſſentiæ ſit indifferentia purè logica, quam ſimul, & eandem agnoſcimus in exiſtentia, conſiſtit autem huiuſmodi indifferentia, non in potentia quadam phyſica ſuſtinendi alterutrum ex contradictorijs cum conſtantia

ſu-

ſubiecti denominati: ſed in hoc præcisè, quod illud ſubiectum ita ſit in rerum natura, vt poſſit illud idem non eſſe, vel ita non ſit, vt poſſit eſſe.

Dices ſecundò. Exiſtentia Petri non exiſtit; ſeu non eſt in rerum natura; ſed eſt id, quo eſſentia exiſtit, ſiue eſt in rerum natura.

Reſp. te ludere in verbis. Nam vel eſt, vel non eſt in rerum natura ratio formalis, qua Petrus exiſtit. Si primum; ergo exiſtentia Petri eſt in rerum natura, adeoq. exiſtit: ſi ſecundum; ergo Petrus vel non eſt in rerum natura, vel eſt in rerum natura per rationem formalem eſſendi, quæ non eſt in rerum natura. Eſſe autem formaliter per aliquid, quod non eſt, eſt chimericum.

Replicabis: eſſentia Petri eſt ipſummet poſſe eſſe, & nõ eſſe: exiſtẽtia verò Petri non eſt ipſummet poſſe eſſe, & non eſſe; ſed ipſemet actus eſſendi. Quod autem eſt ità indifferens ad eſſe, & non eſſe, vt ſit ipſummet poſſe eſſe, & non eſſe; debet eſſe per aliquid ſuperadditum: quod verò eſt ita indifferens, vt non ſit ipſummet poſſe eſſe, & non eſſe, ſed ipſemet actus eſſendi: non indiget alio ſuperaddito vt ſit, potius, quàm, non ſit: ergo datur ratio cur eſſentia Petri indigeat exiſtentia ſuperaddita, quæ non militat pro exiſtentia ſuperaddita exiſtentiæ:

Reſp. neg. ant. Non aliter eſſentia Petri eſt ipſummet poſſe eſſe, & non eſſe, quam exiſtentia ipſa. Hæc eſt ipſummet poſſe exiſtentiæ, illa ipſummet poſſe eſſentiæ: vtraque poſſe eſſe, & non eſſe ſui: adeoq. eandem omninò indifferentiam habes in exiſtentia, quam habes in eſſentia. Quidquid ſit, an

vna ſe habeat vt quo, altera vt quod: hoc enim nihil facit ad rem, ſi tam in eo, quod eſt vt quo, quàm in eo, quod eſt vt quod, eadem indifferentia inueniatur; quam inueniri eſt euidens.

Explicatur hoc idem vlteriùs. In ipſamet quidditate exiſtentiæ Petri intelligis hanc eſſe actum, ſiue actualitatem eſſendi in Petro. Si enim rogeris quid ſit exiſtentia Petri, aut quid ſit exiſtentia Antichriſti: rectè reſpondebis: eſt actualitas, qua Petrus ſimpliciter eſt: eſt actualitas, qua Antichriſtus ſimpliciter eſt: & tamen cum toto hoc conceptu quidditatiuo remanet indifferentia vt ſit ſimpliciter, vel non ſit: ergo remanet tota ratio, cur debeat illi ſuperaddi exiſtentia. Eſſe vt quo non facit, vt neceſſario ſit, ſed ſolum vt quando eſt, ſit id, quo aliud eſt: quod autem quando eſt, ſit id, quod aliud eſt: non tollit quin ſit indifferens vt ſit, vel non ſit; adeoque quin aliquando ſit, aliquando non ſit.

Ratio à priori eſt, quia quemadmodum poſſe exiſtere eſt ratio communis omni rei poſſibili intelligendo nomine rei poſſibilis, & res abſolutas, & modos rerum, & quodlibet non chimericum: ita eſſe indifferens ad exiſtendum, & non exiſtendum, eſt ratio communis ad omnia contingentia, ſiue ſint entia abſoluta, ſiue modalia. Cum igitur ipſamet exiſtentia ſit aliquid poſſibile, neceſſariò conuenit illi poſſe exiſtere; & cum ſit aliquid contingens; conuenit illi eſſe indifferens ad exiſtendum, & non exiſtendum: & conſequenter tam in ipſa, quàm in qualibet alia re; vel nec in ipſa, nec in vlla alia re-

de-

debet huiuſmodi indifferentia tolli per rationem formalem eſſendi ſuperadditam.

ARTICVLVS III.

Probatur vlterius eadem concluſio Aduerſariorum obiectionibus.

OBijc. 1. Quæcumq. ſuſtinent prædicata contradictoria diſtinguntur: ſed eſſentia, & exiſtentia ſuſtinent prædicata contradictoria, ergo eſſentia, & exiſtentia diſtinguntur. Maior eſt euidens. Minor probatur afferendo diluuium contradictoriorū cōuenientiū eſſentiæ, & exiſtētiæ, putà eſſentia Petri, eſt æterna, exiſtētia non eſt æterna. Eſſentia Petri eſt neceſſaria, exiſtētia Petri nō eſt neceſſaria. Exiſtentia Petri eſt libera Deo: eſſentia Petri non eſt libera Deo. Exiſtentia Petri eſt contingens; eſſentia Petri non eſt contingens: & alia huiuſmodi, quibus non vacat hic inundare veſtros quaterniones. Probantur autem hæc contradictoria, tum ex dictis in Logica, vbi de obiecto ſcientiarum, tum ex innumerabilibus locis Philoſophi, in quibus circa eſſentias rerum dari ſcientiam dicit, quia ſunt neceſſariæ; circa exiſtentiam autem non dari, quia eſt contingens. Tum etiam, quia euidens eſt eſſe liberum Deo, quod Petrus ſit, vel non ſit, non autem quod Petrus ſit homo, vel non ſit homo; quod ſit homo eſt eſſentia quod ſit, eſt exiſtentia; ergo libera eſt Deo exiſtentia Petri; non autem eſſentia. Propter huiuſmodi argumenta, ſunt qui recedant à vero.

Reſp. primò totum hoc argumentum, ſi-

cut & cætera quæ fient, euidentiſſimè retorqueri contra eſſentiam, & exiſtentiam ipſiuſmet exiſtentiæ. Nam eſſentia exiſtentiæ eſt æterna; non autem exiſtentia, & ſic de cæteris. Quod exiſtentia Antichriſti ſit actualitas Antichriſti non eſt liberum Deo, quod exiſtentia Antichriſti ſit, vel non ſit, eſt liberum Deo: quod ſit, eſt exiſtentia; quod ſit actualitas, eſt eſſentia, ergo exiſtentia ſecundum ſui eſſentiam non eſt libera: ſecundum ſui exiſtētiam eſt libera. Neq. enim putandū eſt eſſentiam exiſtentiæ Petri eſſe ipſummet Petrum: quod ſi aliquis diceret, eo ipſo diceret Petrum exiſtere formaliter per ſuam eſſentiam: adeoq. Aduerſarijs contradiceret. Patet hoc ex terminis, nam eſſentia Petri eſt eſſentia exiſtentiæ Petri: eſſentia exiſtentiæ Petri eſt exiſtentia Petri; ergo eſſentia Petri eſt exiſtentia Petri. Minor ſi falſa eſt, in exiſtentia diſtinguitur eſſentia ab exiſtentia: ſi vera eſt, ſimul cum maiori concludit. Petrum exiſtere formaliter per ſuam eſſentiam: vtrumque apud Aduerſarios eſt abſurdum.

Reſp. igitur conc. mai. neg. min. Ad probationem dic totum illud diluuium contradictoriorū, nè guttulam quidem probationis habere contra noſtram ſententiam. Tota æquiuocatio conſiſtit in mala intelligentia illius neceſſarietatis, æternitatis, & aliorum huiuſmodi, quæ tribuuntur eſſentiæ. Itaque reſpondere poteris negando eſſentiam Petri eſſe æternam; eſſe neceſſariam, non eſſe liberam Deo: non eſſe contingentem. Eſſentia Petri non eſt æterna, ſed in tempore: non eſt neceſſaria, ſed contingens: eadem planè con-

tingentia, qua contingens eſt exiſtentia: vice verſa exiſtentia *Petri* eſt æterna, eſt neceſſaria, ea æternitate, & neceſſarietate, qua æterna eſt, & neceſſaria eſſentia: æternitate videlicet, & neceſſarietate purè logica. *Poſſes* etiam diſtinguere: eſſentia eſt æterna, exiſtentia non eſt æterna eodem genere æternitatis: nego; diuerſo genere æternitatis: concedo. Quis autem probet inde diſtinctionem inter eſſentiam, & exiſtentiam. Quod dico de æternitate, dic de quolibet alio prædicato, quod dicatur ab Aduerſarijs de eſſentia: negetur autem de exiſtentia. Quod *Petrus* ſit homo eſt eſſentia *Petri* in eſſe logico, & obiectiuo: & hoc idem eſt exiſtentia *Petri* in eſſe logico, & obiectiuo; quod *Petrus* ſit, eſt exiſtentia *Petri* in eſſe phyſicè; & hoc ipſum eſt eſſentia *Petri* in eſſe phyſicè: adeoque vt vides, eſſentia *Petri* eſt omninò idē, ac exiſtentia: eſſentia poſſibilis, exiſtentia poſſibilis: eſſentia actualis, exiſtentia actualis: eſſentia præſcindens a poſſibili, & actuali, exiſtentia præſcindens à poſſibili, & actuali. Quæ omnia patebunt clarius ex dicendis.

Obijc. ſecundo. Quæ ſunt à ſe inuicem ſeparabilia ſunt à ſe inuicem diſtincta; eſſentia, & exiſtentia *Petri* ſunt à ſe inuicem ſeparabiles: ergo à ſe inuicem diſtinctæ. Maior eſt primum principium; nihil enim à ſe ipſo ſeparabile eſt. Minor verò probatur, quia deſtructa exiſtentia *Petri*, remanet *Petri* eſſentia. Adhuc enim *Petro* non exiſtente, verum eſt: *Petrus eſt homo*; quæ propoſitio verificatur per eſſentiam *Petri*; & conſequenter remanet eſſentia *Petri*, cum ne-

quear

queat verificare propoſitionem, niſi ipſa ſit. Præterea eſſentia *Petri* eſt eſſe hominem. Eſſentia hominis eſt eſſe animal rationale; ſed adhuc deſtructo *Petro* datur *Petrum* eſſe hominem; & deſtructo homine datur hominem eſse animal rationale: ergo adhuc ablata exiſtentia, & à *Petro*, & ab homine, remanet eſsentia *Petri*, & eſsentia hominis; adeoque in *Petro*, & in homine; & conſequenter in qualibet creatura eſsentia, & exiſtentia ſunt inter ſe ſeparabiles: quod erat demonſtrandum.

Reſp. primò totũ hoc de more retorqueri contra Aduerſarios, circa eſsentiam, & exiſtentiam ipſius met exiſtentiæ. Nam etiam nunc de non exiſtente exiſtentia Antichriſti verum eſt, quod ſit actualitas Antichriſti, ex quo emanant argumenta contra ipſam, quæ contra nos fiunt.

Reſp. ſecundo conc. mai. neg. min. ad probationem nega, quod deſtructa exiſtentia maneat eſſentia. Ad cuius probationem dictum eſt in Logica, vbi oſtenſum eſt ad veritatem harum propoſitionum: *Petrus eſt homo: homo eſt animal rationale*, non requiri, vt quidquam exiſtat. Ad illud: non exiſtẽte *Petro* datur *Petrum* eſse hominem, habes ex dictis quod reſpondeas: datur logicè: concedo: phyſicè: nego. Ly *Datur* non aliud ſonat, quam: *Verum eſt*. Eſt autem verum per ipſummet obiectum, quod attingitur: quod eſt ſibi neceſſitas eſsendi id quod eſt, adeoq. verificatiuũm propoſitionis, qua dicitur eſſe neceſsario id quod eſt, vbi nota diſcrimen inter neceſſitatem eſsendi, & neceſſitatem aſsendi id, quod eſt.

pri-

prima eſt ſolius Dei:ſecunda eſt cuiuslibet.

Reſp.tertio diſtin. mai. quæ ſunt ſeparabilia phyſicè, ſunt diſtincta: concedo: quæ ſunt ſeparabilia logicè: nego: & eodem modo diſt.min. nega conſ.Idem à ſe ipſo logice ſeparari nihil aliud eſt, quam idem modo hanc, modo oppoſitam prædicationem ſuſtinere: hoc autem vni eidemq. rei conuenire, patet ex dictis, & ab Aduerſario ipſo debet concedi. Nam illa ipſa eſsentia *Petri*, aliquando ſuſtinet, aliquando non, exiſtentiam, per quam eſt: eſse autem ſubiectum huius exiſtentiæ, eſt aliquod prædicatum, quod ſuſtinet per ſeipſam formaliter: non autem per aliquid ſuperadditum: & tamen hoc ipſum prædicatum aliquando ſuſtinet, aliquando non.

Obijc.tertiò. *Potens* videre, & non videre, non eſt ſua viſio. *Potens* ſedere, & non ſedere, non eſt ſua ſeſſio: ergo potens eſse, & non eſse, non eſt ſuum eſse: ſed eſsentia eſt potens eſse,& non eſse: eſse verò eſt exiſtentia; ergo eſsentia non eſt exiſtentia. Antecedens, quamuis ſit euidens, longa inductione,& ratiocinatione probatur ab Aduerſarijs, putantibus bonam eſse conſequentiã, quam propterea non probant.

Reſp. conc. ant. diſt. conſ. non eſt ſuum eſſe phyſice quando eſt phyſice: nego; non eſt ſuum eſſe phyſice; quando eſt ſolum logice: conc. conſ. Poſſes etiam ſine vlla diſtinctione conceſſo antecedenti; negare conſequentiam. Ad hoc, vt omnimoda identitas detur inter eſſentiam, & exiſtentiam; oportet vt eſſentia quando non eſt, non ſit ſimpliciter exiſtentia, & per hoc formaliter

exi-

exiſtentia non ſit, quod eſſentia non ſit. Et vt quando, eſt formaliter eſſentia, & realiter, ſit formaliter, & realiter exiſtentia; & exiſtentia formaliter ſit per hoc, quod eſſentia ſit. Igitur eſſentia poſſibilis eſt exiſtentia poſſibilis. Eſſentia actualis eſt exiſtentia actualis; eſſentia futura eſt exiſtentia futura: & quia alibi actum eſt de impoſſibili, hoc etiam adde: eſſentia impoſſibilis eſt exiſtentia impoſſibilis: ita vt recte definiatur impoſſibile: *id cui intrinſece* hoc eſt quidditatiue, & per identitatem *repugnat exiſtere*.

Potens videre, & non videre non eſt ſua viſio, quia potentia viſiua phyſice præſupponitur actui videndi. Idē dic de alijs potentijs, quas armant aduerſum nos Aduerſarij. Potentia vero eſſendi, vel non eſſendi non præſupponitur phyſice ad eſſe, & non eſſe. Hinc eſt, quod per hoc formaliter, quod intelligas poni potentiam videndi, non intelligis formaliter poni viſionem. Per hoc autem, quod ſiue eſſentiam, ſiue quidlibet excogitabile, intelligas poni in rerum natura, per hoc ipſum formaliter intelligis poni aliquod eſſe. Mirum eſt hoc negari ab ijs, qui per Deum, & diuinam eſſentiam de omnibus philoſophantur, hoc eſt qui inuerſo modo philoſophantur. Id enim, quod ſuſtinet exiſtentiam, ſeipſo eſt aliquid; neque enim illa exiſtentia in nihilo recipitur, quando in eſſentia recipitur. Si autem eſt aliquid, eſt aliqua participatio primi actus. Nomine primi actus intellige primum ens, hoc eſt Deum: ſi autem eſt aliqua participatio primi actus; manifeſtum eſt eſſe aliquem actum. Hinc falſum eſt exiſtentiam ſuperuenientem eſſentiæ

tiæ nō ſuperuenire vlli actui;adeoq.diſparitas,quā aſſignāt Aduerſarij inter potentiā videndi, & potentiā eſſendi, ad repellendā diſparitatem,quam attulimus, nihil facit ad rē.

Solent enim dicere potentiam videndi phyſice præſupponi ad actum,quia actus videndi non eſt primus actus, ſed ſecundus:potentiam autem eſſendi non præſupponi phyſice ad actum eſſendi, quia eſſe, eſt primus actus, cui propterea nullus alius actus præſupponitur. Verum eſt viſioni præſupponi actum potentiæ, ſeu actum,quo potentia eſt, qui dicitur actus potentiæ non tranſitiuè,ſed intranſitiue. potentiæ vero eſſendi; ſiue potius actui eſſendi non præſupponi actum potentiæ, ſeu actum, quo ſit ipſa potentia eſſendi. Sed hoc facit pro nobis aientibus ipſammet potentiam eſſendi, quando eſt, eſſe formaliter per ſeipſam, quando non eſt, formaliter non eſſe per defectum, ſeu negationem ſui ipſius.

Illa igitur eadem res, quæ conſiderata ſecundum ſua prædicata quidditatiua non neceſſitat intellectum ad dicendum quod ſit, neque ad dicendum quod non ſit, dicitur eſſe intrinſece indifferens ad eſſe, & non eſſe; quia illa eadem ita non eſt, quando non eſt, vt poſſit eſſe; & ita eſt, quando eſt, vt poſſit non eſſe. Per hoc autem præciſe, quod intelligas in rerum natura id, cui Aduerſarius imaginatur ſuperuenire exiſtentiam; intelligis rem non amplius in pura ratione obiecti, ſed vere & proprie in ratione exiſtentis; punctum igitur difficultatis non eſt,an eſſentia rei creatæ ita per ſeipſam ſit, vt quemadmodum ſemper eſſentia eſt eſſentia; ita etiam

eſſentia ſemper ſit. *Hoc* enim de contingentibus eſt falſum: ſed an quando illa eadem eſſentia, quæ ſimpliciter non erat, ponitur ſimpliciter in rerum natura, neceſſario ponatur, & ſit formaliter per aliquid, quod non ſit ipſa. Dicimus eſſe formaliter per ſeipsã. Obiter nota totam obiectionem, & quidquid aliud dictũ eſt occaſione obiectionis, valere pro eſſentia, & exiſtẽtia, ipſiuſmet exiſtentiæ.

Obijc. quartò. Contingit cuilibet creaturæ eſſe quando eſt, nulli creaturæ ocntingit eſſe id, quod eſt; ergo nulli creaturæ eſt idem eſſe, & eſſe id quod eſt. Eſſe eſt exiſtentia; eſſe id quod eſt, eſt eſſentia; ergo nulli creaturæ eſt idem eſſentia, & exiſtentia.

Reſp. idem dici contra exiſtentiam ipſam, vt patet. Cuilibet exiſtentiæ creatæ contingit eſſe, quando eſt; nulli exiſtentię creatæ contingit eſſe id quod eſt, ergo null exiſtentię creatę eſt idẽ eſse, & eſse id, quod eſt; ſecundũ eſt eſſentia, primũ eſt exiſtentia; ergo nulli exiſtentię creatæ idem eſt eſsentia, & exiſtentia. Immo hoc idem valet pro toto cõplexo ex eſſentia, & exiſtentia. Hoc enim ſi conſideretur in eſſe obiecti, non eſt Chimera, ſed aliquod obiectum reale. Non tamen eſt aliquod obiectum, quod neceſſario ſit in rerum natura, ſed indifferens vt ſit, vel non ſit; adeoque cui contingat eſse, quando eſt; non eſse, quando non eſt. In hoc complexo videbis neceſsarium eſse eſsentiæ hoc prædicatum, quod ſit actuabilis ab hac exiſtentia: & huic exiſtentiæ neceſsariũ hoc aliud: quod ſit actuatiua huius eſsentiæ: toti autem, quod ſit aliquid conſtans ex actuabili, & actuante. Quod totum, cum totum ſit in

eſse obiecti quin ſit in eſse rei, ſiue cum ſit ens nominaliter, quin ſit ens participialiter; oportet vt per aliquid ſibi ſuperadditum ab vno ſtatu tranſeat ad alium, hoc eſt ex non exiſtente fiat exiſtens.

In forma igitur ad argumentum diſtingue: omni creaturæ contingit eſse, quando eſt, &c. contingit intranſitiue: concede; contingit tranſitiue: nega. Contingit intranſitiue, quoniam ipſa creatura eſt contingens; non autem tranſitiue, quoniam vt ipſa ſit, non eſt neceſse, vt ipſi aliquid adueniat ſupra ipſam. Adeoque idem eſt eſsentię ſuperuenire intranſitiue exiſtentiam, ac ipſam rem ſuperuenire naturæ; ſuperuenit autem naturæ, & quidem tranſitiue, quia de nouo ponitur in natura. Hæc autem ſuperuenientia importatur per particulam *eſt* poſitam in vi verbi ſecus per eandem particulam, poſitam in vi copulæ, ſicut poni ſolet in propoſitionibus definitiuis.

Dices: de conceptu quidditatiuo cuiuſlibet eſsentiæ creatæ eſt indifferentia ad eſse, & non eſse: de conceptu quidditatiuo exiſtentiæ non eſt huiuſmodi indifferentia; ergo eſsentia, & exiſtentia diſtinguntur. Probatur, quia de conceptu quidditatiuo exiſtentiæ eſt eſse ipſum met actum eſsendi; ergo non eſt de conceptu quidditatiuo ipſius indifferentia ad eſse, & non eſse.

Reſp. neg. ant. tam enim eſt de conceptu quidditatiuo exiſtentię, quam de conceptu quidditatiuo eſsentiæ prædicta indifferentia, vt ſatis apparet ex dictis. Ad probationem conc. ant. nego conſ. Eſſe quidditatiue actũ eſsendi non eſt neceſsario eſse: ſicut eſse vnionem

nionem non eſt neceſsario vnire: ſed eſt eſse actu actum eſsendi, quando eſt: eſse actu rationem vnientem quando eſt; hoc autem non dicit neque hanc eſse ſemper in exercitio vniendi, neque illum eſse ſemper in exercitio actuandi. Vbi aduerte hanc vocem *exiſtentia*: *actus*, & alias huiuſmodi aliquando ita accipi, vt importent exercitium ſui; & faciunt propoſitiones contingentes; aliquando vero ita vt non importent exercitium, ſed aptitudinem ad exercitium, & hoc modo faciunt propoſitiones ęternę veritatis. Hinc eſt quod aiunt voculam *eſt* in definitionibus non importare actum, ſed aptitudinem.

Obijc. quintò. Hæc propoſitio: *Antichriſtus eſt homo* eſt neceſſario vera: hæc alia: *Antichriſtus eſt*, non eſt neceſſario vera; imo eſt falſa; ergo aliud prædicatur in prima, aliud in ſecunda: in prima prædicatur eſſentia, in ſecunda exiſtentia; ergo aliud eſt eſſentia, aliud exiſtentia.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Non aliud prædicatur in vna; aliud in altera; ſed idem aliter in vna, aliter in altera prædicatur: in prima ita prædicatur hoc de illo, vt neque hoc ponatur in natura, neque illud: in ſecunda ponitur in natura hoc, & conſequenter illud, quandoquidé hoc & illud ſunt idem. Quemadmodum igitur ex hoc, quod ſubiectum talis propoſitionis ſit hoc & illud, male inferes ſubiectum eſſe; ita etiam ex hoc, quod per vnam, & alteram prædicationem idem attingatur, male inferes vtramque eſſe veram, ſi alterutra: cum per vnam dicatur de ſubiecto quod ſit, per alteram, non quod

ſit; ſed quod ſit hoc, & illud. Recte etiam dices per primam non affirmari ſubiectum, ſed affirmari aliquid de ſubiecto. Per ſecundam autem nihil affirmari de ſubiecto, ſed affirmari ſubiectum. Prima ponit prædicatum in ſubiecto ſecundum eſſe obiecti: ſecunda ponit ſubiectum in natura ſecundum eſſe ſimpliciter.

ARTICVLVS IV.

Satisfit alijs obiectionibus.

ALia afferuntur petita ex authoritate, tum ſacra, tum prophana. Primum eſt id, quod Deus de ſeipſo dicit. *Ego ſum qui ſum*, cuius ſenſus eſt, aiunt, *ego ſum meum eſſe*: ſi creatura ipſa etiam eſſet ſibi ſuum eſse, Deus non diſcerneretur à creatura per hoc, quod ſit ſuum eſse: ſed per hoc diſcernitur; ergo creatura non eſt ſuum eſse.

Reſp. hoc argumentum ſupponere, quod Iſraelitæ iam habuerint pro demonſtrata, ſententiam Aduerſariorum: quibus nimirum iam certum erat, ſe non eſſe ſuum eſse, Deum autem eſse ſuum eſse.

Reſp. ſecundò in hoc confundi Deum cum exiſtentia cuiuſlibet rei creatæ, quæ eſt ſuum eſse. Quod ſi eſse ſuum eſse ſit infinita perfectio, etiam minima creatura exiſtit per infinitam perfectionem, cum exiſtat per rationem eſsendi, quæ ſibi eſt ſuum eſse: neque enim ratio formalis eſsendi quæ eſt exiſtentia per aliquid ſibi ſuperadditum eſt in natura. Audi ſenſum huius dicti, ex ſapientibus. Dum Deus ſic loquitur: *Ego ſum qui*

ſum

ſum emphatice loquitur, & pluſquam verba ſonent. Videlicet, ego ſum qui immutabiliter, & neceſſario ſum; non ſicut Cœlum & terra, & quælibet alia creatura, quæ mutabiliter eſt, & tamdiu eſt, quamdiu mihi placet vt ſit; nam *ſicut amictorium mutabo eos, ego autem idem ipſe ſum & anni mei non deficient*. Vide quam inepte ex eo, quod Deus dixerit: *ego ſum qui ſum* inferatur: ergo eſt ſuum eſſe: quaſi vero nequeat prædicari de ſubiecto per verbum *ſum, es, eſt* niſi id, quod conuenit ſubiecto per identitaté: adeoque Aduerſarius nequeat dicere de ſeipſo: ego ſum Philoſophus, niſi Philoſophia Aduerſario in ſit per identitatem.

D. Thomas, Auguſtinus, & alij huiuſmodi, dum explicant hoc dictum: *ego ſum qui ſum*, itaut ſenſus ſit: ego ſum meum eſſe; ita explicant, vt in hoc Deus differat à creatura, quod ipſe ſit ſibi omnis perfectio, quæ prædicatur de ipſo; quod non conuenit vlli creaturæ: adeoque Deus per identitatem habet omne eſſe; cum creatura non habeat niſi aliquod, & limitatiſſimum eſſe. Deus eſt bonus, & eſt ſibi ſua bonitas, per quam eſt bonus. Eſt ſapiens, & eſt ſibi ſua ſapientia per quam eſt ſapiens: eſt vbique, & eſt ſibi ſua vbiquitas. Et ſic de cæteris. Homo eſt bonus, ſed non eſt ſibi ſua bonitas: eſt ſapiens, ſed non eſt ſibi ſua ſapientia: eſt in loculo, ſed nec eſt ſibi ſua ratio eſſendi in loculo. En verum, & germanum ſenſum, ſecundum quem Deus diſcernitur à qualibet creatura per hoc, quod ſit ſuum eſſe. Hinc patet ad argumentum in forma. Conc. maior. nega minorem, &c.

Dices:

Dices: ſequeretur creaturam eſsentialiter exiſtere; conſ. eſt falſum; ergo & ant. Sequela probatur, quia creatura exiſteret per ſuam eſsentiam; ergo exiſteret eſsentialiter. Minor autem probatur, quia nihil certius eſt, quam Deum ſolum eſsentialiter exiſtere.

Reſp. quod Aduerſarius deberet in probatione minoris excipere ſaltem exiſtentiam, quæ, ſiue per ſeipſam, ſiue per eſsentiã, quam modificat, exiſtat, eſsentialiter exiſtit; quandoquidem exiſtere eſsentialiter nihil aliud eſt, quam exiſtere per eſsentiam. Hæc igitur propoſitio: *creatura eſſentialiter eſt*, eſt eſſentialiter falſa, quia facit ſenſum creaturam neceſsario eſse: creaturam autem neceſsario eſse eſt neceſsario falſum. Quamuis enim creaturam eſse, ſit aliquando verum, aliquando falſum: tamen creaturam neceſsario eſse, eſt ſemper falſum. Deus dicitur eſsentialiter eſse, ſeu exiſtere propter duo. Primum eſt, quia neceſsario eſt, & per ſuam eſsentiam petit ſemper eſse vtpote inuoluens repugnantiam ad non eſsendum. Secundum eſt; quia ita per ſuam eſsentiam eſt vt excludat à ſe non ſolum omnem cauſam formalẽ diſtinctam à ſe, per quam ſit, ſed etiam omnem cauſam efficientem. Neutrum conuenit creaturæ: hæc enim contingenter eſt; & quãuis non indigeat vllo alio in genere cauſæ formalis, vt exiſtat; indiget tamen alio in genere cauſæ efficientis. In forma ad argumentum: nega ſequelam: ad probationem diſtingue: exiſtit per ſuam eſsentiam, excludendo omne aliud in genere cauſæ formalis: concede: excludendo omne aliud in omni genere cauſę: nega. Exiſtere per ſuam eſ-

ſentiam multipliciter dicitur : in vno ſenſu nihil dicit, niſi excluſionem exiſtentiæ ſuperadditæ rei exiſtenti : & ſic quidquid eſt, ſiue exiſtit, per ſuam eſsentiam eſt, ſiue exiſtit. In alio, excludit omnem omnino dependentiam, quoad exiſtendum, à re exiſtente : & in hoc ſenſu ſolus Deus per ſuam eſsentiam exiſtit.

Authoritati diuinæ ſubijcitur authoritas Ariſtotelis 2. poſter. dicentis, quod nulli rei eſſe eſt ſubſtantia, ſeu eſſentia: & conſequenter, quod nulla res per ſuam eſſentiam exiſtit, in genere etiam cauſæ formalis. Hunc eſſe ſenſum Philoſophi patet, quia ibi agit de eo, quod ponendum eſt in definitione cuiuſlibet rei : ait autem in nullius rei definitione poni ipſum eſſe, eo quod nulli rei eſſe ſit ſubſtantia, ſiue eſſentia: ex quo ſic argues. In definitione rei ponitur tota quidditas rei; in definitione rei non ponitur exiſtentia; ergo exiſtentia non eſt quidditas rei. Ratio à priori eſt, quia definitio debet ſemper conuenire rei definitæ : non autem ſemper conueniret, ſi poneret exiſtentiam; cum res non ſemper ſit, ſed aliquando ſit, aliquando non: ita eſſet inepta hominis definitio. *animal rationale exiſtens*.

Reſp. primò hoc idem omnino valere contra exiſtentiam ipſam, quæ aliquando eſt, aliquando non eſt. Quemadmodum vocula *eſt* multipliciter, & æquiuoce ſumitur; ita etiam hæc ipſa vox: *exiſtentia* poteſt æquiuoce accipi. In aliquo ſenſu non ponitur in definitione *eſt*, & in aliquo ponitur. Vt ponit in natura rem definitam, non ponitur in definitione : vt ſignificat conuenientiā defini-

definitionis cum definito ponitur, propter rationem, quam adduximus, quia videlicet prædicata definientia ſemper conueniunt ſubiecto, quod definitur; ipſum autem ſubiectum non ſemper eſt. Quando dicit Philoſophus ipſum eſſe non poni in definitione, hoc ipſum intelligit, quod ſupra diximus nulli rei *ipſum eſſe* eſse neceſſarium: quod idem eſt, ac nullam rem (intellige creatam) neceſsario eſse: quamuis quælibet res neceſſario ſit hoc, & illud. Et quia *eſſe hoc, & illud* non ſignificat exercitium eſsendi, quod ſignificatur per *eſſe* ſimpliciter, & ſine addito: hinc eſt quod *eſſe hoc, & illud*, non autem *eſſe* ſine addito ponitur in definitione. Imo ipſum *exiſtere* cum addito ſæpe inuenies apud Philoſophum definientem: puta loco particulæ *eſt* ſæpe ponit: *exiſtit* v. g. *homo exiſtit animal rationale*, in qua definitione vix Aduerſarius diceret non poni exiſtentiam: cum tamen, ſi recte loqui volueris, dicere debeas: exiſtentiam rei non poni in definitione rei: quod nihil aliud ſignificat, niſi te dum definis non affirmare, quod res definita ſit in rerum natura.

Ad argumentum in forma reſponde cum diſtinctione: exiſtentia non ponitur nominaliter in definitione: nega; non ponitur verbaliter: concede: item: nulli rei eſse nominaliter eſt ſubſtantia: nega; eſse verbaliter: concede. Exiſtentia non ponitur verbaliter, quia non affirmatur per definitionem, quod res ſit; ponitur nominaliter ſub ijſdem nominibus, ſub quibus ponitur ipſa eſsentia, & hoc modo intelligimus poni nominaliter. Quod non ponatur in definitione ſub

hoc nomine ſiue etiam ſub hoc conceptu: *exiſtentia* non eſt quod exiſtentia, etiam ſub hoc conceptu, non pertineat ad eſſentiam cuiuſlibet rei creatæ: de qualibet enim re, recte prædicaueris quod ſit ſua exiſtentia: ſed ideo hoc non ponitur in conceptu definiente, quia eſt prædicatum tranſcendens: prædicata autem traſcendentia non ponuntur in definitionibus.

Poſſes etiam aliter diſtinguere: in definitione ponitur quidditas rei, præſcindendo ab eo, quod ſit vel potentia, vel actu: concedo; ponitur eſſentia vt actu: nego. Sicut autem ponitur eſsentia præſcindens, ita & exiſtentia: non aliter igitur diſtinguitur eſſentia ab exiſtentia, quam hæc à ſe ipſa: vtraque enim aliquando eſt, aliquando non eſt, & vtraque eadem eſt, & quando eſt, & quando non eſt; vnde de hac dicere ſimul *eſt & non eſt* eſt impoſſibile.

Denique authoritati Ariſtotelis ſuccedit authoritas omnium hominum, aliter loquentium de eſsentia, aliter de exiſtentia. Puta exiſtentia eſt donum Dei; eſsentia non eſt donum Dei. Hinc ago gratias Deo quod ſim; non ago gratias quod ſim animal rationale. Præterea non ſolum aliud dicitur de eſsentia, aliud de exiſtentia; ſed per propoſitionem veram exiſtentia negatur de eſsentia: recte enim dicitur: eſsentia Antichriſti non eſt; implicat autem, quod idem negetur de ſeipſo.

Reſp. diuerſæ loqutiones non oſtendunt diuerſas res: quis enim prohibet; imo quis non iubet nos de eadem re diuerſimode loqui. Roga Aduerſarium, & humiliter roga,

an

an ſit iuſta hæc propoſitio: *homo habet animal rationale.* negabit. Roga iterum an iuſta ſit hæc alia: *homo habet identitatem cum animali rationali*: eadem ſapientia, qua negauit primam, dabit, puto, ſecundã. Quid autem eſt in ſecunda, quod non ſit in prima? Tam enim homo eſt identitas ſui cum animali rationali, quam eſt animal rationale, & quam eſt homo. Deſinat igitur obijcere: recte dicimus: *Petrus habet exiſtentiam*: non recte dicimus: *Petrus habet hominē*: ergo &c.

Ad propoſitiones ſuprapoſitas dic exiſtentiam eſſe donum Dei, non tranſitiue, ſed intranſitiue: vel ſi vis concede etiam eſſe donum tranſitiue, non tibi factum, ſed mundo: Deus enim donauit te, non tibi, ſed mundo, vnde etiam de filio Dei dicitur: *Puer datus eſt nobis, & filius natus eſt nobis*: per quæ explicatur cui, proprie loquendo, donetur à Deo id, quod de nouo ponitur in rerum natura. Gratias autem ago Deo, non quod me mihi tranſitiue donauit, dum gratias ago quod ſim; ſed quod intranſitiue mihi, tranſitiue mundo & Reip. Non ago gratias quod ſim animal rationale: quia poſſum eſſe animal rationale, & ſimpliciter non eſſe, adeoque nihil eſſe. Hæc omnia ſub alijs terminis habes alibi explicata.

Ad aliam propoſitionem: falſum eſt exiſtentiam negari poſſe de eſſentia Falſa enim eſt hæc propoſitio: *eſſentia Antichriſti non eſt exiſtentia Antichriſti*. Quando dicitur: *Antichriſtus non eſt* non negatur exiſtentia de eſſentia: ſed negatur ſimpliciter eſſentia: hoc eſt tollitur intentionaliter è rerum natura Antichriſtus.

ARTICVLVS V.

Inferuntur aliqua ex dictis.

INferes primò ſuppoſitionem, quæ ab aliquibus fit, quod eſsentia diſtinguatur ab exiſtentia, eſse ſuppoſitionem per impoſſibile. Patet hoc ex dictis. Oſtenſum eſt enim eſſentiam & exiſtentiam eſſe vnum, & idem: idem autem à ſeipſo diſtingui eſt impoſſibile. Igitur quando facta tali hypotheſi quæritur an ſi ita eſſet, materia poſſet exiſtere per exiſtentiam formæ: quæritur an impoſſibili ſuppoſito, poſſet materia recipere exiſtentiam à forma. In hac quæſtione vide quid quæratur, & vt hoc videas forma hanc propoſitionem: *eſſentia eſt quid diſtinctum ab exiſtentia*. In hac propoſitione ſubiectum eſt *eſſentia*: prædicatnm vero: *quid diſtinctum ab exiſtentia*.

Præterea reuoca in mentem, quod dictum eſt initio huius controuerſiæ circa opinioné Thomiſtarum: attendendam videlicet eſſe actualitatem eſſentiæ; & actualitatem exiſtentiæ: per primam eſſentia eſt actu eſſentia: per ſecundam eſſentia actu eſt ſimpliciter, & ſine addito. His poſitis: vide an hæc propoſitio videatur repugnans: *quid diſtinctum ab exiſtentia recipit exiſtentiam à ſe diſtinctam*. Si videantur iſta extrema inter ſe repugnare: etiam facta tali hypotheſi repugnat eſſentiam exiſtere per formam ſibi ſuperadditam: ſi ſecus, non repugnat. Si autem non repugnat; nec repugnabit in prædicta hypotheſi materiam exiſtere per exiſtentiam

ſtentiam formæ; cum nomine materiæ nihil veniat, niſi eſſentia materiæ.

Vbi hoc etiam aduertendum eſt: nos, videlicet, nihil hic attendere, niſi prædicatum hypotheſi;hoc eſt rationem diſtincti ab exiſtentia, quod vnice attendendum eſt, vt videatur formalis conſequentia vnius ex alio. Dicendum eſt igitur, quod in prædicta hypotheſi non repugnat materiam primam exiſtere per exiſtentiam formæ.

Probatur hæc Concluſio, quia diſtinctum ab exiſtentia, per quam exiſtat,non repugnat exiſtere per exiſtentiam à ſe diſtinctam: ergo facta hypotheſi quod materia ſit quiddam diſtinctum ab exiſtentia, per quam exiſtat, non repugnat quod exiſtat per exiſtentiam ſibi ſuperadditam, ſeu à ſe diſtinctam. Antecedens eſt manifeſtũ. Adeo enim nõ repugnat, vt neceſſarium ſit, ſi exiſtat, exiſtere per exiſtentiam à ſe diſtinctam, quidquid diſtinctum eſt ab exiſtentia, per quam exiſtit: cum implicet *A* diſtingui à *B*, & viciſſim *B* non diſtingui ab *A*. Conſequentia autem eſt euidens. Rurſus ſi non repugnat materiam exiſtere per exiſtentiam à ſe diſtinctam, non repugnat exiſtere per exiſtentiam formæ; ergo in prædicta hypotheſi non repugnat materiã primam exiſtere per exiſtentiam formę. Minor ſubſumpta probatur rogando Aduerſarium vt aſſignet ſpecialem aliquam repugnantiam in materia ad exiſtendum per exiſtentiam formæ, ſemel admiſso quod poſſit exiſtere per exiſtentiam à ſe diſtinctam.

Dices implicat rem exiſtere formaliter per exiſtentiam ſui effectus: ſed forma, & exiſtentia formæ eſt effectus materiæ: ergo

implicat quod materia exiſtat per exiſtentiam formæ. Probatur maior, quia omnis cauſa neceſſario præexiſtit ſuo effectui; ergo nulla cauſa poteſt recipere à ſuo effectu quod exiſtat. Minor autem ſupponitur hic pro certa ex dictis, & dicendis circa cauſalitatem materiæ in formam.

Reſp. neg. mai. Ad probationem nego ant. De cauſa efficienti verum eſt, aut ſaltē pro vero dari poteſt, quod nequeat exiſtere formaliter per ſuum effectum, cui neceſſe eſt quod ipſa præexiſtat. De cauſa vero materiali aliter philoſophandum eſt: materia prima eſt cauſa, & formæ, & exiſtentiæ formæ; ſed cauſa paſſiua; de cuius conceptu eſt, non dare, ſeu recipere: ſi igitur id, quod recipit ſit ipſum met eſse, non eſt de conceptu ipſius præhabere eſſe.

Hoc idem argumentum, quod fit contra exiſtentiam formæ; fieri poteſt contra exiſtentiam quamlibet diſtinctam à materia, per quam materia ſimpliciter ſit. Nam etiam reſpectu talis exiſtentiæ materia eſſet cauſa paſſiua; ſed de ratione cauſæ eſt, quod præexiſtat effectui, ſiue rei cuius eſt cauſa; ergo materia prima debebit præexiſtere illi cuicunque exiſtentiæ, per quam ſit.

Dices non eſſe eandem rationem pro qualibet exiſtentia diſtincta à materia, ac pro exiſtentia formæ. Formæ enim materiam eſſe cauſam paſſiuam iure ſupponitur: non autem ſupponitur eſſe cauſam paſſiuam cuiuſcunque exiſtentiæ, per quam formaliter ſit.

Reſp. quod illi ijdem, qui ponunt materiam, & ipſius exiſtentiam inter ſe diſtingui; ponunt

ponunt materiam pro cauſa paſſiua ſuæ exiſtentiæ: aiunt autem eſſe cauſam ſuæ exiſtentiæ, non per illam actualitatem, per quā ſimpliciter ſit; ſed per illam, per quam actu eſt id, quod eſt: ſiue, dicunt materiam primam per actualitatem eſſentiæ eſſe cauſam paſſiuam actualitatis exiſtentię. Si autem huiuſmodi actualitas ſufficit, vt de ipſius potentia educatur exiſtentia, ſiue actus exiſtentialis; non eſt cur non ſufficiat ad hoc, vt de ipſius potentia educatur ipſa met forma, & exiſtentia formę.

Inſtabis: eſt de ratione cauſæ etiam paſſiuæ quod ſit prior natura reſpectu rei, cuius eſt cauſa: ergo eſt de ratione materiæ quod ſit prior natura reſpectu formæ. Sed ſi eſt prior natura, pręexiſtit: ergo eſt de ratione materię quod præexiſtat formæ.

Reſp. Totum hoc valere contra quamlibet exiſtentiam a materia diſtinctam: cum tamen euidens ſit ipſam non debere præexiſtere omni exiſtentiæ. Verum quidem eſt hęc argumenta nobis etiam valde probari; ſed quatenus probant impoſſibilitatem hypotheſis, quam ſupra fecimus. Ceterum retenta hypotheſi, quod videlicet detur ſtatus ille medius inter poſſibile, & exiſtens, quam vocant actualitatem eſſentiæ; ſicut in eo reperitur vnde patiatur exiſtentiam, ſic etiam reperitur vnde patiatur formam. & ſicut habes prioritatem naturæ ſufficientem ad vnum, habes ſufficientem & ad alterum.

Dices iterum: poteſt ſupponi exiſtentia diſtincta à forma & à materia quæ recipiatur in ipſa materia, non tamquam in cauſa, ſed tamquam in ſubiecto: ſeu quam materia pu-

re recipiat, ſed non patiatur. In tali hypotheſi eſſet ſpecialis ratio contra formam, quę non militaret contra quamcunque exiſtentiam. *H*oc vt intelligas, ſuppone rationem ſubiecti conuenire tam ſubiecto ſuſtentationis, aut inhæſionis, quam ſubiecto adhæſionis. Subiectum ſuſtentationis aut inhæſionis vocant, quod reſpectu rei, quam recipit, exercet munus cauſæ paſſiuæ: adhæſionis vero illud, quod ita rem recipit, vt illam non cauſet. Primi generis eſt materia prima reſpectu formæ ſenſibilis, cuius propterea dicitur cauſa materialis. Secundi generis eadem materia reſpectu actionis, qua creatur; ſi actio, qua creatur, ab ipſa diſtinguitur. Materiam primam præſupponi phyſicè illi formæ, quæ ex ipſa educitur, facile intelligis: præſupponi autem phyſicè actioni, qua creatur, numquam, niſi male intelliges: hanc tamen actionem in aliquo recipi neceſſe eſt: non in Deo creante; igitur in re, quæ creatur: recipiens autem eſt ſubiectum recepti; igitur materia erit ſubiectum actionis creatiuæ ſui. Vides igitur poſſe aliquam formam recipi in ſubiecto, abſque eo quod illud ſubiectum ſit cauſa. Illa autem actio creatiua denominat & conſtituit formaliter materiam creatam.

Porro quemadmodum creatio conſtituit creatum, ſubiectum, in quo eſt, cum tamen non pendeat ab ipſo: imo cum ſubiectum potius ab ipſa dependeat: poterit etiam exiſtentia denominare ſubiectum exiſtens, etiamſi ab ipſo non pendeat; & in ipſo recipi, abſque eo quod ſibi phyſicè præſupponatur. Ex quo fit poſſe fieri talem hypotheſim, ex qua

non

non repugnet materiam exiſtere per exiſtentiam à ſe diſtinctam; repugnet autem exiſtere per exiſtentiam formę.

Reſp. Hæc omnia eſſe clariſſima, ſed non manere in præciſa hypotheſi, quam ſupra fecimus. Quod ſi pro libito fingamus hypotheſim quamcunq en tibi hypotheſis, in qua non repugnet exiſtere per exiſtentiam formæ: repugnet autem exiſtere per quamlibet aliam exiſtentiam à ſe diſtinctam. Non repugnat, & formam, & exiſtentiam formæ fieri independenter à materia: finge igitur ita fieri de facto, & recipi in ipſa: in tali hypotheſi non habebit rationem cauſæ paſſiuę, ſed purè rationem ſubiecti adhæſionis: recipietur igitur in tali caſu forma, & exiſtentia formæ in materia; ſicut actio creatiua in re creata. Vice vera finge quamlibet aliam exiſtentiam fieri dependenter à materia, tamquã à cauſa paſſiua: in tali caſu repugnabit illam exiſtere per vllam aliam exiſtentiam à ſe diſtinctam, quam per exiſtentiam formæ. Ratio eſt euidens, quia eo ipſo, quod exercebit munus cauſæ paſſiuæ reſpectu cuiuſlibet alterius exiſtentiæ; erit ſpecialis ratio contra qoamlibet aliam exiſtentiam.

Standum eſt igitur non in hypotheſi, quam quilibet ſibi fingat, ſed quam pro vera habẽt non autem pro impoſſibili ij, contra quos diſputamus. Hypotheſis autem eſt, quod materia non per ſuam exiſtentiam; ſed per ſuam eſſentiam ſit cauſa paſſiua rei, cuius eſt cauſa paſſiua. Hac hypotheſi retenta; per eſſentiam æque ſaluabis cauſam formæ, & exiſtẽtiæ formæ, ac cuiuſlibet vlterius exiſtentiæ. Hanc autem eſſentiam eſſe cauſam ſuæ exi-

ſtentiæ dicit Thomiſta per illam actualitatem, quam vocat actualitatem eſſentiæ.

Verum contra hanc actualitatem eſſentiæ eadem omnino argumenta pugnant, quæ à Thomiſta proponuntur contra exiſtentiam identificatam cum eſſentia. Nam eſſentia eſt indifferens ad habendum, vel non habendum huiuſmodi actualitatem: igitur hæc actualitas aliquando eſt, aliquando non eſt; & conſequenter accidit eſſentiæ: ſi autem accidit eſſentiæ; cum ante ipſam nihil eidem accidat, eſt primum eſſe contingens eſſentiæ: primum autem eſſe contingens, & exiſtentia ſunt vnum, & idem. Ex quo conficitur illam ipſam actualitatem eſſentiæ eſſe formaliſſime exiſtentiam. Igitur ſi velit Thomiſta eſſentiam per huiuſmodi actualitatem eſſe cauſam ſuæ exiſtentiæ; vult eſſentiam per ſuam exiſtentiam eſſe cauſam ſuæ exiſtentiæ. Ex quibus patet ſuppoſitionem prædictam inuoluere contradictoria.

Confirmatur hoc idem, quia eſſentia per actualitatem prædictam extrahitur è ſtatu puræ poſſibilitatis; & conſequenter per ipſam formaliter eſt in rerum natura: eſſe autem in rerum natura prædictam eſſentiam, & exiſtere ſunt vnum, & idem; & conſequenter ſtatus ille medius inter eſſe poſſibile, & exiſtere eſt ſtatus omnino Chimericus.

Inferes ſecundo ex ijs, quæ dicta ſunt, rem poſſibilem, & rem exiſtentem non eſse aliud. & aliud. Idem enim ille Antichriſtus qui eſt poſſibilis, erit aliquando ſimpliciter: erit autem efficienter per Deum, & parentes ſuos formaliter autem per ſeipſum; ita vt ſi nihil aliud intelligas in rerum natura de nouo,

præ-

præter illam eſsentiam, quam voeas Antichriſtum, intelligas per hoc formaliter exiſtere Antichriſtum: indifferentia autem, quã concipis in Antichriſto ad exiſtendum, & non exiſtendum; tollitur efficienter per cauſas productiuas ipſius, formaliter autem per ipſum, qui numquam intelligendus eſt in natura ſine ſeipſo, nec eſſe in natura per aliquid, quod non ſit ipſe.

Inferes tertio Argumenta, quæ communiter à Thomiſtis congeruntur pro diſtinctione inter eſsentiam, & exiſtentiam, parum valere. Huiuſmodi ſunt: Deus ſolus eſt ita ſimplex, vt neque ex genere, & differentia: neque ex eſsentia, & exiſtentia componatur. Quidquid enim ſit an vere Deus careat cõpoſitione metaphyſica, ſeu logica ex genere, & differentia, de quo alibi dictum eſt; non ſolus non componitur ex eſſentia, & exiſtentia, cum in nulla creatura hæc à ſe inuicem diſtinguantur. Simplicitatem Dei explicatã habes tùm in Logica, tùm in paraphraſi, quã fecimus in illud: *Ego ſum qui ſum* vbi habes omnem perfectionem, quæ de Deo dicitur, Deo competere per identitatem: quod eſt ſummæ ſimplicitatis. Hinc verius dicis: Deus eſt miſericordia infinita: quam. Deus habet miſericordiam infinitam: vnde prædictæ perfectiones, iuſtitia videlicet, miſericordia, ſapientia, & aliæ huiuſmodi ſunt in nobis formæ reales, in Deo autem formæ ſecundum dici: non quod miſericordia, & iucundum dici: non quod miſericordia, & iuſtitia diuina non ſit quid reale, ſed quia realiter non ſunt in Deo tamquam in ſubiecto, cum ſint realiter Deus ipſe: dicuntur autem formæ ſecundum dici, quia ex imperfe-

cto noſtro modo dicendi importantur quaſi formæ.

Infetes vltimò non remanere locum controuerſiæ, an materia prima exiſtat per exiſtentiam propriam, an contra per exiſtentiā formæ. Eſt enim ex dictis manifeſta concluſio. Materia prima exiſtit per exiſtentiam propriam, non autem per exiſtentiam formæ. Hæc tamen concluſio defendenda eſt contra Thomiſtas ſolutione argumentorum.

ARTICVLVS VI.

Soluuntur argumenta contra vltimam concluſionem.

OBijc. primo. Si materia prima exiſteret per propriam exiſtentiam, forma adueniens conſtitueret cum ipſa vnum per accidens: conſ. eſt falſum, ergo & ant. Minor eſt indubitata, nam forma ignis, plantæ, & quælibet alia huiuſmodi facit cum materia vnum per ſe, ſiue vnam ſubſtantiam. Sequela autem maioris probatur, quia quidquid aduenit enti in actu, facit cum ipſo vnum per accidens. Puta albedo adueniens Socrati facit vnum per accidens, & ſic de cæteris: ſed ſi materia prima exiſtit per propriam exiſtentiam, forma ipſi aduenens aduenit enti in actu: ergo &c. Minor probatur, quia ens exiſtens, eo ipſo eſt ens in actu: idē enim eſt eſſe ſimpliciter, & eſſe actu. *Hoc* idem argumentum alijs terminis proponitur ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe; ergo ex materia præexiſtente, & forma non fit vnum per ſe.

Reſp. neg. ſequelam mai. ad probationē di-

diſtinguo ma. quidquid aduenit enti in actu in ſenſu Philoſophi, facit vnum per accidens: concedo; in alio ſenſu: nego; & eodem modo diſt. min. nega conſ. Per ens in actu intelligit Philoſophus ſubſtantiam ſimpliciter, qualis eſt Socrates, & quodlibet aliud huiuſmodi. Huic quidquid aduenit facit vnum per accidens; quod tamen nequit ſuſtineri ab aliquibus, apud quos, eſt pri-principium. Nam ſubſiſtentia per ipſos eſt aliquid ſuperadditum materiæ exiſtenti per formam; adeoque toti compoſito phyſico.

Quod ſi per ens in actu nihil aliud intelligeret, quam ens quodcunque poſitum extra ſuas cauſas, ſiue extractum è ſtatu poſſibilitatis; manifeſtum eſt, quod etiam tum ex materia, & forma non fieret vnum per ſe, etiā ſi ſupponas materiam exiſtere per exiſtentiā formæ: nam & materia eſt extra ſtatum poſſibilitatis dum actu componit, & etiam forma; materia autem, & forma ſunt duo: quamuis ſint vnum compoſitum. Ex duobus in actu, hoc eſt non pure poſſibilibus, ſed actualiter exiſtentibus non fit vnum per ſe: ſed materia, & forma ſunt duo exiſtentia; ergo ex materia, & forma non fit vnum per ſe.

Dices: quiquid aduenit ſubſtantiæ completæ facit vnum per accidens: quod aduenit materiæ exiſtenti, aduenit ſubſtantiæ completæ; ergo &c. Minor probatur, quia materia prima per exiſtentiam completur, ergo, &c.

Reſp. conc. mai. neg. min. ad probationē nego ant. quod eſt falſum etiam in ſententia Aduerſarij. Nam eſſentia, & exiſtentia diſtin-

ſtinguuntur realiter in qualibet re creata: ergo forma, & exiſtentia formæ diſtinguuntur realiter. Hoc poſito roga an exiſtentia formæ, ſecundum ſe præciſe accepta, conſtituat cum materia ſubſtantiam completam hoc eſt ſubſtantiam ſimpliciter? Si affirmet; ergo forma ſuperadditur ſubſtantiæ ſimpliciter: ſi neget; ergo falſum eſt materiam, per hoc præciſe quod exiſtat, eſſe ens completũ ſimpliciter. Quod ſi replicet exiſtentiam formę eſſe non poſſe in materia, quin ibidem ſit forma; dic: hoc non facere ad rem: Nam nec ipſa forma poteſt eſſe in materia ſine ſui duratione, & tamen cum hac duratione ſit vnum per accidens. Aliud eſt hanc, & illam rationem eſſe inſeparabiles, aliud vnum, eũdemq. effectum formalem præſtari per vtraque: primum contingit eſſe verum: ſecundum autem ſemper eſt falſum.

Obijc. ſecundo materia prima eſt indifferens ad quodlibet eſſe, ergo non habet vllum eſſe ſibi proprium. Ant. probatur, quia eſt pura potentia ad eſse vel ignem, vel aerem, vel plantam, vel quodlibet aliud huiuſmodi. Conſ. probatur, quia quod eſt indifferens ad omnem colorem non habet vllum colorem ſibi proprium: ergo quod eſt indifferens ad omne eſse non habet vllum eſse ſibi proprium. Secundum antecedens apparet in Camaleonte, de cuius colore ſi quæras, reſpondebitur nullum eſse. Ex quo obiter nota poſse impugnari Philoſophum dicentem: *ex non albo fit album, verum non ex omni non albo; ſed ex nigro vel medijs.* Camaleon enim fieri poteſt albus; cum tamen nec niger ſit, nec vllius alterius coloris.

Reſp.

Reſp. diſtin. ant. materia eſt indifferens ad quodlibet eſſe complens : conc. ant. ad quodlibet eſſe complebile : nego ant. Eſt per ſeipſam quid complebile,& actuabile ad qamcunque ſpeciem ſubſtantiæ. Ad probationem retorquetur : nam ſicut quod eſt indifferens ad omnem colorem , non eſt vllius coloris,ſed tamen eſt colorabile : ita quod eſt indifferens ad quamcunque ſpeciem actus complentis, quamuis ſe ipſo non ſit vllus actus huiuſmodi,eſt tamen ſeipſo quid actuabile. Materia autem prima ita eſt actuabilis per quamcunque formam,vt ſit cauſa paſſiua cuiuſcunque formæ , intellige de forma ſenſibili. Ex hoc autem quod ſit cauſa paſſiua legitime infertur , quod cuiliber,ſi non tempore,certe natura præexiſtat. Eſt enim de ratione cauſæ paſſiuæ præexiſtere rei , cuius eſt cauſa,& ad illius effectionem , ſimul cum agente,concurrere.

Dices primo : materia prima per ſuam eſſentiam eſt cauſa paſſiua formæ , ergo ſufficit ad rationem materię preſuppoſitio ipſius ad formam ſecundum eſſentiam ; ergo nõ requiritur præſuppoſito ſecundum exiſtentiam.

Reſp. quod æque præſupponitur cauſa paſſiua,ac cauſa efficiens ; adeoque eodem modo præexiſtentia cauſæ paſſiuæ,ac præexiſtentia cauſæ efficientis. Dum dicit Aduerſarius præſupponi materiam ſecundum eſſẽtiam , non autem ſecundum exiſtentiam;nihil dicit,aut ſibi contradicit. Quid enim eſt aliud præſupponi materiam ſecundum eſsẽtiam,quam præsupponi in natura eſsentiam materiæ ? Præſupponi autem hoc modo eſt

for-

formaliſſime præexiſtere, nec aliud intelligimus per exiſtens, quam id, quod eſt in rerum natura. Si enim præſupponi ſecundum eſsentiam nihil aliud ſit, quam præſupponi ſecundum poſſibilitatem, aut ſecundum conceptum quidditatiuum, falſum eſt eſsentiam materiæ præſupponi formæ, nam vtriuſque poſſibilitas, & conceptus quidditatiuus æque eſt ab ęterno. Nec prius eſt materiam non eſse quid, neque quantum &c. quam formam eſse rationem determinantem ad quid: vtrumque enim æternum eſt, modo millies explicato. Ad argumentum in forma conc. ant. & primam conſequẽtia nega ſecundam, quæ aperte contradicit primæ.

Dices ſecundò. Materiam præexiſtere formæ, quæ de nouo educitur per exiſtentiam formæ, quæ deſtruitur, v. g. quando ex ligno fit ignis materia per formam, ſiue per exiſtentiam formæ ligni præexiſtit phyſicè formæ, ſeu exiſtentiæ formæ ignis. Et quia numquam ex materia nuda fit quidquam, ſed ſemper ex vna ſubſtantia fit alia; ideò ſemper eſt aſſignabilis in materia aliqua exiſtentia, qua præcedat exiſtentiam formæ, quę de nouo ponitur, & ad quam paſſiuè concurrit.

Neque hęc doctrina ſubſiſtit, ſicut nõ ſubſiſteret in cauſa efficienti. Prioritas naturæ eſt in eodem inſtanti, in quo res fit; adeoq; cauſa efficiens, vt in inſtanti *B* exerceat ſuã prioritatem, debet in inſtanti *B* habere exiſtentiam, per quam natura præcedat ſuum effectum; nec ſufficit illi præceſſiſſe in inſtanti *A*. Eodem modo philoſophare de cauſa paſſiua, quæ in illo eodem inſtanti præ-

intel-

intelligitur, & præſupponitur rei, ad quam paſſiuè concurrit, conſtituendo cum cauſa efficiente actum primum phyſicum rei, quæ in illo eodem inſtanti de nouo fit. Hæc omnia vt proderunt ad intelligentiam prioritatis naturæ ſuo loco explicandæ, ſic etiam ab eadem explicatione tantùm lucis adipiſcentur, vt manifeſta fiant. Totum negotium reducitur ad hoc. Materia in eo inſtanti, in quo concurrit ad formam, eſt prior natura reſpectu formæ: non poteſt eſſe prior per exiſtentiam formæ antecedentis; ergo eſt prior per aliam, & conſequenter per ſuam. Vbi tenendum eſt, quòd alibi inſinuauimus prioritatem naturæ non haberi per præcedentiam temporis. Hoc enim eſſe prius natura reſpectu alterius nihil aliud eſt, quam hoc eſſe id, à quo alterum pendet. Rurſus formam ignis non pendere à materia exiſtente per formam ligni probatur, quia in eo inſtanti, in quo primo eſt forma ignis, primo non eſt forma ligni, ſeu exiſtentia formæ ligni; ergo implicat, quod exiſtentia formæ ligni conſtituat prioritatem materiæ reſpectu formæ ignis, ſiue implicat, quod materia ſit phyſicè prior forma per exiſtentiam formæ ligni.

Obijc. 4. materia vt ſit cauſa ſuæ vbicationis (idem dic de qualibet alia re vbicata) non requirit præubicari; ergo vt ſit cauſa ſuæ exiſtentiæ non requirit præexiſtere: ergo etiam ſi ſit cauſa exiſtentiæ formæ, poterit exiſtere per exiſtentiam formæ. Ratio à priori eſt, quia terminus de nouo ponendus non præſupponitur poſitioni ſui. Igitur prima vbicatio non præſupponit vllam vbica-

cationem in re vbicanda; eodem modo prima exiſtentia non præſupponet in re, quæ debet exiſtere, vllam exiſtentiam.

Reſp. totum hoc probare noſtram ſententiam. Terminus de nouo ponendus non ꝑſupponitur in natura; exiſtentia materiæ primæ præſupponitur in natura ad formam; ergo exiſtentia materiæ primæ non ponitur in natura formaliter per exiſtentiam formæ. Præſupponi probatum eſt ex hoc ipſo, quod forma pendeat à materia, non præſcindendo ab exiſtente, & non exiſtente; ſed vt ab exiſtente; quod eſt de ratione cauſæ phyſicè concurrentis ad rem, quæ fit. Ad vbicationem non præſupponitur vbicatio, quia præſcindendo ab vbicatione habetur cauſa adæquata phyſica vbicationis: ad formam autem, & exiſtentiam formæ præſupponitur exiſtentia materiæ, quia præſcindendo à materia non habetur cauſa adæquata formæ. Quod autem ad quemlibet terminum, qui ponatur, præſupponatur cauſa adæquata ad ipſum; eſt ità euidens, vt nequeat vlterius probari, niſi aliter explicando eoſdem terminos, putà dicendo. Implicat aliquid eſſe, & non dari ſufficientiam ad hoc vt ſit: ſufficientia autem ad hoc, vt forma ſit, quæ ꝑcedit formam, non quidem tempore, ſed natura, includit materiam, vt dictum eſt. Ad id quod dicit Aduerſarius primæ exiſtentiæ non prærequiri exiſtentiam: dic ita eſſe: ſed hoc probari exiſteutiam formę eſſe non poſſe primam exiſtentiam materiæ. Quod ſi ſupponas exiſtentiam formæ eſſe primam exiſtentiam materiæ, ſupponis eo ipſo exiſtentiam formæ præexiſtere, ſeu præhaberi exiſtentiæ formæ. Obiic.

Obijc. vltimò. Exiſtentia formæ recipitur in materia; ergo conſtituit materiam exiſtentem.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. conceditur antecedens, quia forma, & exiſtentia formæ ſunt idem: recipitur forma in materia; ergo & exiſtentia formæ. Vbi aduerte obiter, quod ſicut primæ vbicationi non præſupponitur vlla vbicatio, ità nec primæ formæ vlla forma. Negatur conſequentia, quia non quæritur hic, vtrum materia prima conſtituatur in hac, vel illa ſpecie exiſtentis per hanc, vel illam exiſtentiam illi ſuperuenientem. Certum eſt enim non ſolùm exiſtentiam formæ, ſed exiſtentias plurium accidentium cum forma, vel poſt formam ſuperuenire materiæ. Quærimus autem, vtrum ita exiſtat per exiſtentiam formæ, vt præſcindendo ab hac, non exiſtat. Et hic eſt ſenſus huius concluſionis: *Materia prima non exiſtit per exiſtentiam formæ*. Quia autem exiſtere conſiſtit in indiuiſibili, neq. ex pluribus exiſtentibus vnum plus exiſtit, quam alterum: ideò, quantumuis nouæ, & nouæ exiſtentiæ adueniant materiæ, numquam dicitur fieri magis, aut magis exiſtens. Ratio igitur, quia exiſtentia formæ non faciat exiſtentem materiam, eſt, quia iam præſupponit, & exiſtere non recipit magis, & minus. Hoc idem non dices de albedine *B*, quæ ſuperueniens parieti albo per albedinem *A*, facit illum eundem parietem album, quia facit magis album.

QVAE-

QVAESTIO IV.

De potentia materiæ ad formas.

ARTICVLVS I.

An potentia materiæ ad formas ſit quid ipſi ſuperadditum.

QVæritur hic, an potentia paſſiua, qua videlicet materia prima poteſt intrinſecè immutari per formam, quam recipit, ſit ipſiuſmet eſſentia, an potius ipſius proprietas. Eſſe proprietatem opinari viſi ſunt Auerroes, Albertus, Zabarella, & alij. Eſſe ipſammet eſſentiam materiæ tenent D. Thomas, Suarius, Ruuius, Hurtadus, & alij non tot quin plures, quibus nos etiam ſubſcribimus.

Hæc concluſio eſt Ariſtotelica, ſecundum quem materia prima eſt potentia, ſicut forma eſt actus: ſed forma eſt actus non per aliquid ſibi ſuperadditum, ſed per ſeipſam; ergo materia prima eſt potentia, non per aliquid ſibi ſuperadditum, ſed per ſeipſam. Philoſophus 2. de Anima ſic habet: *Eſt autem materia quidem potentia, forma verò actus*.

Probatur ſecundò, ex eodem Philoſopho 8. metaph. & alibi. Ideò ex materia, & forma fit vnum per ſe, quia materia eſt potentia, forma verò actus. Immò vnum per ſe nõ fit, niſi ex potentia, & actu: ergo materia prima per ſuam quidditatem eſt potentia.

Pro-

Probatur conſequentia, quia ſi potentia eſſet aliqua proprietas ſuperaddita materiæ, totum quod fit ex potentia, & forma, non eſſet vna ſubſtantia: implicat enim ex proprietate,ſeu accidente quolibet materiæ primæ,& forma fieri vnam ſubſtantiam.

Denique probatur tum ex definitione ipſiuſmet materiæ primæ,qua dicitur eſſe *Primum ſubiectum, ex quo aliquid fit, &c.* vbi vides rationem primi ſubiecti, ex quo fit, &c. ita dici de materia prima,ſicut de homine dicitur animal rationale, & de quacumque re ſua quidditas. Eſſe autem ſubiectum, ex quo fit, &c. & eſſe potentiam phyſicam, &c. ſunt vnum & idem. Tum etiam ex eo, quod ſine vllo fundamento fingatur in materia prima illa paſſio ſuperaddita, ſeu illa proprietas, per quam ſit apta recipere formam, aut diſpoſitiones ad formam. Atque hic nota me de Auerroe, Alberto, Zabarella, & alijs huiuſmodi magni momenti hominibus non dixiſſe, quod aliter ſenſerint, ſed quod aliter ſentire viſi ſint. Cæterum nihil aliud fortè ſenſerunt,niſi formam ſubſtantialem non recipi in materia prima, niſi hæc prius aliquo accidente præparetur ad ipſam, adeoq. ex materia v. g. non fit ignis potius, quam aer, niſi in eadem prius detur aliquid, per quod ſit magis idonea formæ ignis,quam formæ aeris recipiundæ. Et huic non contradicimus.

AR-

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectis.

OBbijc. primò. Cauſa efficiens agit per potentiam ſibi ſuperadditam ; ergo cauſa patiens patitur per potentiam ſibi ſuperadditam. Conſequentia patet ex perfecta conſonantia conſequentis cum antecedenti. Antecedens autem probatur, quia ignis v.g. ignem producit virtute ſibi ſuperaddita.puta calore, non autem immediatè per ſuam ſubſtantiam, vnde eſt illud Philoſophi: *Ignis agit non quatenus ignis, ſed quatenus calidus*.

Reſp. neg antec. Ignis extra ſe agit per aliquid à ſe diſtinctum, intra ſe,per ſeipſum. Vnde potius paritas eſt pro nobis. Ignis agit intra ſe per ſeipſum : ergo materia patitur intra ſe per ſeipsã. Vide an minus conſonet hęc paritas, quã illa.Cauſa actiua agit aliquando intra ſe, vt cum aqua reproducit in ſe ſuum frigus, aliquando extrà ſe, vt cum eadem refrigerat corpus ſibi proximum. Vt agat intra ſe non indiget inſtrumento ſuperaddito,ſecus vt agat extra ſe. Cauſa paſſiua patitur: pati autem non eſt aliquando intra, aliquando extrà, ſed ſemper intra, & conſequenter etiam arguendo ab actiua ad paſſiuam, hæc nullo ſuperaddito indiget ad exercendam rationem cauſæ.

Eſt & alia diſparitas inter cauſam paſſiuam, & actiuam. Terminus cauſatus per potentiam actiuam non facit vnum cum potentia, à qua efficitur : facit autem vnum cum poten-

potentia, quæ ipſum patitur, terminus ſuo modo cauſatus à potentia paſſiua. In prima ſolutione probatur noſtra ſententia à pari, in ſecunda datur ratio diſparitatis: in vtraque manifeſta fit veritas. Si enim verum eſſet cauſam actiuam nō agere, niſi per potentiam ſuperadditam, habes rationem cur non idem dicas de cauſa paſſiua.

Obijc.) ſecundò. Omnis potentia eſt alicuius ſubiecti potentia: potentia materiæ primæ eſt aliqua potentia; ergo alicuius ſubiecti eſt potentia: non: niſi materiæ; ergo materiæ. Ergo materia prima eſt ſubiectum ſuæ potentiæ· ergo potentia materiæ primæ non eſt materia. Probatur vltima conſequentia, quia nihil eſt ſubiectum ſui ipſius; ergo, &c.

Reſp. concedendo totum, prętet vltimam conſequentiam. Ad probationem diſtin. ant. nihil eſt ſubiectum phyſicum, & tranſitiuè ſui ipſius: concedo; logicum, & intranſitiuè: nego antec. & conſeq. Quidlibet eſt ſubiectum logicum ſui ipſius, quia quidlibet poteſt affirmari de ſeipſo; & in omni propoſitione definitiua idem eſt ſubiectum, & prædicatum: adeoque idem eſt ſubiectum ſui ipſius; vt eſt manifeſtum. Ità autem materia eſt ſubiectum potentiæ, vt in definitione ipſius rectè dicatur: materia eſt potentia, &c. aliam rationem ſubiecti reſpectu potentiæ nè admittas in materia.

Obijc. tertiò. Potentia, quæ dicitur de materia, vel eſt ad formas tantum ſubſtantiales, vel tam ad ſubſtantiales, quàm ad accidentales; neutrum dici poteſt; ergo huiuſmodi potentia nequit dici de materia. Minor

probatur, quia ſi dicas potentiam huiuſmodi eſſe ſolum ad formas ſubſtantiales: contra eſt, cùm materia ex ſe non minus ſit potens recipere accidentales, quam ſubſtantiales; imò ex ſe eſt immediatius idonea accidentalibus, quam ſubſtantialibus; cum has nòn recipiat, niſi prius diſpoſita per illas. Si autem dicas eſſe potentiam tam ad accidentales, quàm ad ſubſtantiales: contra eſt, quia ſecundum axioma Philoſophi, vel ſaltem Philoſopho attributum: *Actus, & potentia ſunt in eodem genere*: accidens autem, & materia non ſunt in eodem genere, vt patet. Ex his infertur materiam per aliquid ſuperadditum aptari debere, tum formis accidentalibus, tum ſubſtantialibus.

Reſp. conc. mai. neg. min. Et dico materiam primam eſſe potentiam per ſeipſam ad omnes formas ſubſtantiales, & ad totam quamlibet collectionem accidentium. Illud axioma non ſatis aptè affertur huc. Verus, & germanus ſenſus illius iam à nobis adductus eſt quæſtione ſuperiori: vbi dictum eſt vnum & idem eſſe id, quod modo eſt potentia modo actu. Antichriſtus poſſibilis eſt in genere, & prædicamento ſubſtantiæ; in eodem prædicamento eſt Antichriſtus exiſtens: non enim aliud eſt id, quod eſt, quam id, quod potuit eſſe. Hinc ad hoc argumentum: actus, & potentia ſunt in eodem genere: materia, & quantitas non ſunt in eodem genere; ergo materia, & quantitas non ſunt actus, & potentia. Si teneas ſenſum axiomatis concede totum; cum manifeſtum ſit materiam, & quantitatem non eſſe idem; itaut quantitas, quando eſt poſſibilis, ſit materia; quando ve-

rò

rò actu eſt, ſit quantitas, vel è conuerſo.

Quod ſi ſenſus axiomatis talis fingatur, vt in potentia nihil recipi poſſit, niſi quod ſit eiuſdem generis cum ipſa, hoc eſt eiuſdem prædicamenti: iam hoc axioma non erit dignitas, ſed indignitas, cum ſit manifeſtè falſum. Nam in ſubſtantia recipitur quodlibet accidens, quod propterea dicitur entis ens, cum tamen accidens non ſit in prædicamento ſubſtantiæ. Illa ipſa potentia, quam fingit Aduerſarius, nequit eſſe ſimul in genere accidentis, & in genere ſubſtantiæ; adeoque debet materiæ ſuperaddi duplex potentia, altera per quam recipiat formam ſubſtantialem, altera per quam accidentalem: immò decem potentiæ debebunt ſuperaddi materiæ, vna videlicet, per quam ſit idonea formæ ſubſtantiali, nouem aliæ, per quas aptetur nouem alijs prædicamentis, quæ omnia ſunt inepta. Denique aiunt potentiam materiæ eſſe de genere accidentis. Si ità eſt, nequit eſſe potentia ad formam ſubſtantialem, quia actus, & potentia ſunt in eodem genere.

Obijc. tertiò. Quantitas eſt ſubiectum immediatum aliorum accidentium: eſt diſtincta à materia; ergo materia prima non per ſe ipſam, ſed per aliud ſuſtinet immediatè accidentia. Minor ſupponitur hic. Maior probatur ex myſterio Euchariſtiæ; conſtat enim in Hoſtia etiam conſecrata recipi calorem, & frigus, aliaſq. mutationes huiuſmodi, & quidem ab agente naturali putà à manu tangente, ab aere circumfuſo, &c. huiuſmodi autem qualitates non creantur; ergo fiunt concurrente aliquo ſubiecto: non concurrit

autem panis, aut materia panis, quia tota ſubſtantia ità deſtruitur, vt ex ipſa nihil remaneat: non Corpus Chriſti Domini, quod in Euchariſtia nihil patitur, adeoque nec caleſit, nec refrigeratur; ergo ſubiectum concurrens, & patiens eſt ipſamet quantitas, adeoque non per ſeipſam, ſed per quantitatem materia prima immediatè ſuſtinet accidentia.

Reſp. nos propterea dixiſſe materiam eſſe per ſeipſam potentiam ad quamlibet totam collectionem accidentium, quia ſcimus à mnlt is quantitatem poni pro ſubiecto immediato aliorum accidentium. De quo ex profeſſo agitur in libris de ortu, & interitu. Interim nota ipſammet quantitatem recipi immediatè in materia ipſa, quidquid ſit, an cætera accidentia tantùm mediante quantitate, nam etiam ſi cætera accidentia quantitati inhæreant, vt ſubiecto; tamen tota collectio inhæret materiæ per inhærentiam quantitatis: non tamen propterea etiam ipſa forma ſubſtantialis inhærebit quantitati, cum ex ſubiecto, & forma fieri bebeat vnum per ſe, adeoque compoſitum ex potentia, & actu debeat eſſe in genere ſubſtantiæ, vt potentia, & actus ſint, etiam per hoc, in eodem genere, quod conſtituant ſimul vnum poſitum à Logicis in prædicamento ſubſtantiæ.

Obijc. quartò, materia prima non recipit formam ſubſtantialem, niſi præparata prius per accidentia ad huiuſmodi formam; ergo non eſt per ſeipſam potentia receptiua formę ſubſtantialis.

Reſp omiſſo ant.neg.conſeq. Virtus actiua non agit, niſi agens ſit proximum paſſo; & ta-

& tamen eſt per ſeipſam virtus agendi. Quãuis igitur in materia prima prętequiratur ad formam ſubſtantialem forma aliqua accidentalis per modum diſpoſitionis: non propterea materia non eſt per ſeipſam potentia receptiua. Controuerſia præſens non eſt circa huiuſmodi diſpoſitiones. Hoc enim ipſum ab omnibus admittitur accidentia, videlicet præire in ſubiecto aduentum formæ ſubſtantialis: & vnumquodque agens prius pręparare materiam, quam illam immutet ſubſtantialiter, hoc eſt per productionem formę ſubſtantialis. Qui volunt potentiam, quam hic impugnamus, volunt illam pręter diſpoſitiones prędictas per modum proprietatis ità phyſicè emanantis a materia prima, vt emanat metaphyſice, ſeu logice riſibilitas à rationalitate. Hanc potentiam vt ſuperfluam negamus: accidẽtia præeuntia formam ſubſtantialem admittimus.

QVAESTIO V.

An materia omnium ſublunarium ſit vna.

AN rerum omnium tàm cæleſtium, quàm terreſtrium, & inferorum ſit vna materia non eſt præſentis controuerſiæ. De hoc enim agemus in libris de mundo. Quæritur ſolum, an in omnibus ſublunaribus ſit vna materia; & quidem non vnitate numerica: ſupponimus enim Petrum adęquatè diſtingui à Paulo: ſed vnitate ſpecifica.

Dicendum eſt materiam omnium ſublunarium eſſe vnam Hæc concluſio eſt Ariſtotelica, adeoq. recepta communiter in Peripato. Probatur hæc vnitas materiæ eodem argumento, quo probatur eiuſdem exiſtentia, ſiue neceſſitas: videlicet ex tranſmutationibus ſubſtantialibus. Ex quolibet per varias tranſmutationes fit quodlibet; ergo in quodlibet reperitur aliquid aptum reperiri in quolibet, & conſequenter quantumlibet diuerſa ſint inter ſe hæc ſenſibilia; tamen in aliquo communicant, quod eſt in vnoquoque ſubiectum rationis, per quam differunt, vt patet ex dictis. Hoc argumentum probat non ſolùm identitatem ſpecificam materiæ in omnibus, ſed etiam numericam in pluribus, quorum altera ex alteris fiant.

Dices: ex aliqua materia educitur forma ſubſtantialis, quæ illam actuet: ex aliqua non educitur: ergo materia à materia differt. Ant. probatur, quia ex materia, quæ conſtituit lignum, aut plantam, educitur forma ligni, vel plantæ; ex materia, quæ conſtituit hominem, non educitur forma, quæ conſtituat hominem, ergo, &c:

Mirum eſt eſſe aliquem, qui huic argumento cedat. Accipe hoc aliud. Ex aliqua materia educitur forma ignis, & ex aliqua educitur forma aquę; ergo materia à materia differt. Conc. ant. nega conſeq. Et hoc idem fac in obiectione propoſita. Si ex aliqua materia ità educeretur forma plantę, ità vt non poteſt educi ex alia materia: differrent huiuſmodi materię inter ſe. Quod autem hęc forma ab hac, illa ab illa alia

ma-

materia de facto educatur, quid facit ad diuerſitatem? Ex nulla materia educi poteſt Anima rationalis: cuilibet autem poteſt vniri: & ex qualibet; cui vniatur, poteſt educi quęlibet forma ſenſibilis. Quod igitur ex hac materia educatur hęc forma, non autem illa alia; ſi hoc cuilibet conuenit, non facit vnam diuerſam ab alia.

Obijc. primò, ex Philoſopho: alia eſt materia, ex qua fit pituita, alia ex qua fit bilis: ergo non ex quolibet fit quodlibet. ergo materia prima non eſt vna in omnibus.

Reſp. Philoſophum loqui de materia ſecunda, hoc eſt ità diſpoſita, vt ex ipſa per immediatam mutationem fiat hoc, vel illud: non fit autem immediatè ex quolibet quodlibet, putà ex ſemine lactucę non fit cucurbita; ſed vnaquęque res ex materia ſibi per prævias diſpoſitiones proportionata. Et hoc eſt quod dicit Philoſophus 8. Metaph. textu 11. *De materiali verò ſubſtantiæ oportet non latere, quod & ſi ex eodem omnia primo: eſt tamen quædam cuiuſq. propria materia, puta pituitæ materia, ipſa dulcia, aut pinguia: bilis verò amara, aut aliqua alia.*

Obijc. 2. diuerſorũ arte factorũ diuerſa debet eſſe materia; ergo etiam diuerſorum entium naturalium. Conſeq. probatur, quia ſecundũ Philoſophũ materia naturę maximè cognoſcibilis eſt per analogiam ad materiã artis. Antec. probatur ab eodem Philoſopho: quia ſerra non fit ex lana, ſed ex ferro. Confirmatur, quia in artificialibus quędam diuerſa ſunt ſolum ſecundũ formam, vt arca, & lectus, quę ex ligno fiunt: quędam verò non ſolùm ſecundum formã, ſed etiã ſecundũ

materiam, puta enſis, & pallium; hoc enim ex lana, ille ex ferro conſtruitur.

Reſp. conc. ant. neg conſeq. Ad probationem concede materiam naturę cognoſci per analogiam ad materiam artis: nega hinc ſequi omnimodam conuenientiam vnius cum alia. Materia artis eſt ſubſtantia ſimpliciter: diuerſas autem eſſe ſubſtantias neceſſarium eſt. Eſſet autem ineptum artem non poſſe verſari, niſi circa vnam ſpeciē ſubſtantię, putà niſi circà cerā: materia autē naturæ non eſt ſubſtantia ſimpliciter. Hinc ex quolibet per varias mutationes naturę fit quodlibet: nō autē ex quolibet per vllas mutationes artis fit quodlibet. Lana ipſa putreſcens euadit alimentum plantę; planta hominis. Elaboret ars quantum voluerit circà lanam, non faciet ſerram, aut enſem ex lana. Ratio à priori eſt, quia mutationes naturę ſunt ſecundum ſubſtantiam: mutationes verò artis ſunt ſecundum accidens. Rursùs ratio agendi in naturalibus eſt à forma: vnde dicitur: *Vnumquodq. agit in quantum eſt actu:* Ratio autem agendi in artefactis non eſt à forma, ſed à forma, & materia: putà ratio ſecandi in ſerra non eſt adęquatè à dentibus, ſed partim à dentibus, partim à ferro: ſecat enim, non modo quia dentata eſt, ſed quia & ferrea, vt conſideranti patebit.

Obijc, vltimò. Sunt poſſibiles materię diuerſę, ità vt diuerſa corruptibilia ex diuerſis materijs conſtent: ergo de facto dantur? Anteced. probatur, quia non repugnat dari vnam materiam, quę apta ſit centum formis & omnibus alijs inepta: & aliam, quæ apta ſit tam prædictis centum, quā omnibus alijs: hu-

huiuſmodi autem materiæ erunt eſſentialiter diſſimiles, & conſequenter diuerſæ in ſpecie. Confirmatur hoc ex dictis: aurum v. g. idoneum eſt innumeris formis artificialibus: non tamen omnibus. Idem dic de ligno, ex quo arcam, lectum, & alia huiuſmodi: tunicam vero, vel pallium, numquam, opinor, tibi conficies.

Reſp. omiſso ant. neg. conſ. cuius falſitas ſatis liquet ex dictis. Falſitas conſequentiæ manifeſta eſt: numquam enim ex eo, quod aliquid ſit poſſibile, recte inferes dari de facto. Falſitas autem conſequentis ſatis explicata eſt ſupra, vbi dictum eſt ex quolibet fieri quodlibet. Diſparitas inter artificialia, & ea, quæ ſunt à natura, ſatis enodata eſt in reſponſione ad ſecundum.

Quæres an ſi daretur materia diuerſa ſpecie ab hac, quæ datur, faceret cum forma totum ſpecie diuerſum? v. g. an cum Anima rationali materia diuerſa ſpecie ab hac noſtra faceret hominem diuerſum ſpecie à nobis?

Reſp. huic quæſito ſatisfactum fuiſſe in Logica, vbi de diuerſitate ſpecifica. Dictum eſt ibi quamlibet diuerſitatem in eſſentia facere diuerſitatem ſpecificam: hic eſſet diuerſitas in eſſentia; ergo hic eſſet diuerſitas ſpecifica. Minor probatur quia eſſentia hominis phyſica, ſiue vt ſubſtantia phyſica eſt, habetur adæquate per materiam, & formam ſimul: variata igitur materia variatur pars eſſentiæ: implicat autem variari partem eſſentiæ, & totam eſſentiam remanere eandem.

QVAESTIO VI.

De appetitu materiæ ad formas.

ARTICVLVS I.

Quid ſit appetitus.

DIctum eſt ſupra materiam primam eſſe potentiam paſſiuam cuiuſlibet formæ ſubſtantialis: ad rationem potentiæ paſſiuæ ſufficit non repugnantia ad receptionem formæ, quam patitur; hoc modo aer eſt potentia paſſiua lucis; cera potentia paſſiua rotundi, vel quadrati. Huiuſmodi potentia conuenit materiæ primæ reſpectu cuiuſlibet formæ: ſed præterea quæritur hic vtrum non modo non repugnet, verum etiam vtrum appetat, hoc eſt vtrum inclinetur ad quamlibet formã ſubſtantialem: aliud eſt enim ita poſſe, vt non repugnes, cuius exemplum dedimus ſupra; aliud ita poſſe, vt etiam deſideres, ſiue inclineris ad id, quod potes: huiuſmodi potentia eſt in corpore humano ad moderatum calorem, & in eſuriente ad cibum: non ſolum enim eſuriens eſt capax, ſed inſuper eſt appetens cibi.

Rurſus appetitus alius eſt elicitus, alius innatus. Elicitus eſt ille, qui ſequitur in appetente appræhenſionem rei appetitæ. Puta appetitus hominis erga felicitatem æternam eſt appetitus elicitus, quia in homine ſequitur ad appræhenſionem ipſiuſmet felicitatis; item appetitus, quo canis appetit panem.

panem vel aliquid aliud huiuſmodi eſt appetitus elicitus; ſequitur enim ad cognitionem panis, vel alicuius alterius. Quia vero cognitio duplex eſt, alia intellectiua, alia ſenſitiua: ideo etiam appetitus elicitus duplex eſt, alter videlicet rationalis, alter animalis, ſeu ſenſitiuus. Rationalis eſt ille, qui ſequitur ad cognitionem intellectiuam, diciturque voluntas: reperitur autem in homine, non vero in Brutis, quibus non eſt intellectus: animalis, ſeu ſenſitiuus ſequitur ad cognitionem ſenſitiuam, diciturque appetitus: reperitur autem in homine, & in bruto: quia & homo, & brutum ſentitiue cognoſcunt.

Appetitus vero innatus non ſequitur ad cognitionem, quæ ſit in appetente, ſed eſt inditus à natura ipſa: vnde dicitur innatus: eſtque ordinatio quædam rei appetentis ad rem appetitam, tamquam ad bonum ſuum. Puta lapis habet appetitum ad centrum terræ non elicitum, quia non eſt in lapide cognitio centri, ex qua oriatur inclinatio ad ipſum; ſed innatum, quia lapis ordinatur natura ſua ad centrum terræ, tamquam ad locum ſibi debitum.

Hinc dicit D. Thomas appetitum huiuſmodi dici ſolum metaphorice appetitum, eo quod ſit, non ex cognitione, quę ſit in ipſo appetente, ſed ex cognitione, quæ ſit in ordinante rem, quæ dicitur appetens, ad rem, quę dicitur appetita, tamquam ad bonum ipſius. Quia vero vbi metaphorice loquimur non loquimur rigoroſe; ideò qui eleganter magis, quam philoſophice quęſtionem hanc tractant, ita de materia ratiocinantur; ſicut

ratiocinarentur de perſona. Quia vero perſona appetens aliquid ſibi bonum, illud deſiderat, ſi abſit; illo fruitur, ſi adſit: propterea dicunt materiam primam appetere formam appetitu deſiderij abſentem; præſentem vero appetitu complacentiæ, fruitionis & gaudij. Vides quod quemadmodum hi de deſiderio, & gaudio; nos etiam de ſpe, & metu, triſtitia, & dolore, alijſque huiuſmodi affectibus materię primę tractare poſſemus.

Prima Concluſio ſit. Materia prima non habet appetitum elicitum ad formas. Hęc concluſio eſt euidens: materia prima non eſt cognoſcitiua; ergo nec appetens appetitu orto ex cognitione.

Secunda Concluſio. Materia prima habet appetitum innatum ad formas. Hæc concluſio eſt Ariſtotelica. Hic enim & primò Phyſic. textu 81. & alibi docet, quod materia prima appetit formam, ſicut turpe appetit pulchrum: hoc eſt ſicut imperfectum, ſed perfectibile, appetit ſuum perfectiuum. Authoritates & Philoſophi, & Philoſophorum congerere non eſt operę pretium in re tam facili.

Probatur autem Concluſio, quia appetitus innatus nihil eſt aliud, quam proportio quędam vnius rei ad aliam, tamquam ad bonum ſuum: ſed materia eſt proportionata ad formam, tamquam ad bonum ſuum; ergo materia prima appetitu innato appetit formam. Maior eſt explicatio appetitus innati. Minor probatur, quia materia prima ita eſt potentia ad formam, vt per ipſam perficiatur intrinſece, & trahatur in conſtitutionem vnius ſubſtantię, vt dictum eſt alibi.

Dices:

Dices. omnis appetitus ſequitur ad aliquam formam; ſi ſit elicitus ad formam appræhenſam; ſi ſit innatus ad formam naturalem: ſed materia prima nullam habet formam, nec apprehenſam, nec naturalem: ergo materia prima nullum habet appetitum, nec elicitum, nec innatum. Maior eſt D. Thomę recepta communiter in Scholis. Minor probatur, nam materia prima non eſt cognoſcitiua; adeoque non habet formam apprehenſam, hoc eſt non apprehendit aliquid, quod ipſius appetitum valeat extimulare: ſed nec habet formam naturalem; nam materia prima ſecundum ſe eſt omnino indifferens, & ęqualiter idonea ad quamlibet formam, quod nequit illi conuenire, ſi ſecundum ſe habeat aliquam formam. Adde materiam primam non eſſe per ſeipſam, neque per vllam formam ſibi propriam, in vlla ſpecie entis phyſici.

Vt vim argumenti percipias ſciendum eſt appetitum elicitum ſequi ad formam apprehenſam, hoc eſt bonum appræhenſum à nobis eſſe rationem motiuam noſtri appetitus, ſiue amoris erga ipſum: ita bonitas ſanitatis cognita ab infirmo eſt ratio excitans in infirmo appetitum, ſeu deſiderium ſui. Item bonitas cibi, cognita à Franciſco eſt ratio mouens in ipſo, ſiue excitans appetitum eiuſdem: & ſic de ceteris; ideoque verum eſt appetitum elicitum ſequi ad formam apprehenſam, hoc eſt ad aliquam rationem boni, repræſentatam, potentiæ appetenti. Rurſus appetitus innatus ſequitur ad formam, non appræhenſam, ſed naturalem: pondus v. g. ſiue inclinatio lapidis ad centrum terræ ſequitur,

quitur, non aliquam apprehenſionem centri, quæ fit in lapide, ſed formam naturalem lapidis, cui bonum eſt eſſe deorſum.

Sciendum eſt etiam quod quemadmodum loquuti ſumus de actu, diſtinguentes inter actum phyſicum & metaphyſicum; ita etiam loquendum eſt de forma diſtinguendo inter formam phyſicam, & metaphyſicam: actus enim & forma dicuntur conuertibiliter: ſicut igitur quamuis materia ſecundum ſe non habeat actum phyſicum ſeu complentem, habet tamen actum entitatiuum; ita etiã quamuis materia non habeat ſecundum ſe formam phyſicam ſeu complentem, habet tamen ſecundum ſe formam metaphyſicam, ſeu entitatiuam. Quidquid enim eſt, alicuius ſpeciei entitas eſt, & conſequenter alicuius formæ metaphyſicæ. Hæc dicta ſunt, non ex neceſſitate, ad argumentum: potes enim breuiter reſpondere axioma prædictum: videlicet: *omnis appetitus ſequitur ad aliquam formam* intelligi de appetitu entium completorum de quibus ibi loquitur D. Thomas: & in quibus nos etiam cum ipſo appetitum exemplificauimus.

Præter hanc reſponſionẽ en tibi & aliam: omnis appetitus ſequitur ad aliquã formam, vel phyſicam, vel metaphyſicam: concede; phyſicam ſolum: nega mai. & eodem modo diſt. min. nega conſ. materia igitur etiam ſecundum ſe eſt aliquid, & conſequenter alicuius ſpeciei: quod eſt habere formam aliquam metaphyſicam. Quemadmodũ autem in ſubſtantijs completis ad formam phyſicã ſequitur appetitus, hoc eſt exigentia talis, vel talis boni proportionati formæ, quæ eſt

ratio

ratio propria taliũ ſubſtantiarum: ita etiam in materia, quæ eſt ſubſtantia incompleta, exigentia eſt ſecundum rationem propriam materiæ, hoc eſt ſubſtantiæ incōpletę, actuabilis, & determinabilis ad hanc, vel illam rationem ſubſtantię completę.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijc. primò. Materia prima ſemper habet formam; ergo numquam appetit formam. Ant. ſupponitur hic, & probabitur vbi dicetur impoſſibile eſſe, quod materia prima naturaliter ſit ſine omni forma ſubſtantiali. Conſ. probatur, quia quod habetur non appetitur: appetitus enim eſt affectio erga bonum abſens.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. ad probationem; nego ant. appetitus & amor ſunt vnũ, & idem; amor autem non eſt ſolum abſentis. Vel igitur inſiſtimus phraſi metaphoricę, vel loquimur de appetitu materiæ loqutione propria; & rigoroſa: ſi primum; materia appetit, & amat præſentem formam amore, & appetitu gaudij, vel complacentię, formam vero abſentem appetitu, & amore deſiderij. Si ſecundum: cum materia ſit æque proportionata & formæ, quam habet, & formę, quam non habet, & ad vtramque ſe habeat vt perfectibile ad perfectiuum; appetitus in hac ipſa proportione conſiſtens erit conſequenter & ad eam, quam habet, & ad eam, quam non habet: adeoque ex hoc, quod ſemper habeat; non inferes quod numquam

appetat:

appetat: immo ex eo, quod ſemper habeat, & ſemper perficiatur per aliquam formam, impotens carere omni; recte inferes quod ſemper appetat, quia ſemper habet proportionem cum forma modo explicato.

Dices: non poteſt ſemper appetere, quin eo ipſo aliquam oderit: non poteſt vllam odiſſe; ergo non poteſt ſemper appetere. Minor eſt certa ex dictis de indifferentia primi ſubiecti, quod eſt materia prima. Subiectum enim, quod aliquam formam amet, & aliquam oderit, non æqualiter ſe habet ad omnes, nec eſt æque aptum finibus naturæ, ac ſi ſit omnino indifferens, vt patet. Maior autem probatur, quia duæ formæ ſubſtantiales nequeunt eſse in eodem ſubiecto; nam præter quam quod dictum eſt alibi de ente in actu, cui quidquid ſuperuenit facit vnum per accidens; experientia conſtat vnam formam expelli ad introductionem alterius, & in generatione vnius ſubſtantiæ corrumpi aliam. Hoc poſito, materia quæ eſt ſub forma ligni nequit amare formam ignis, niſi oderit formam ligni: ergo nequit amari vna forma ſine odio alterius. Antec. probatur, quia materia nequit amare formam ignis, niſi amet coniungi cum forma ignis: non amat coniungi cum forma ignis, niſi oderit formam ligni; ergo nequit amare formam ignis ſine odio formæ ligni. Probatur hoc, quia eo ipſo, quod acquirat formam ignis, amittit formam ligni; ergo nequit amare acquiſitionem vnius, quin amet iacturam alterius: amare autem iacturam, eſt odiſſe rem, cuius iactura fit: ita Religioſi dum amant iacturam rerum ſæcularium, oderunt eo ipſo res

ſo res ſæculares: huiuſmodi ſunt honores,& diuitię,& alia huiuſmodi,quæ propter Chriſtum habenda ſunt vt ſtercora.

Reſp. neg. mai. Qui metaphorice loquũtur dicunt materiam primam exiſtentem ſub forma ligni appetere formã ignis, vel quamlibet aliam, appetitu conditionato, hoc eſt eſſe in materia huiuſmodi affectum: ſi nõn haberem formam ligni vellem aut formam ignis, aut aliquam aliam: nam quod mihi gaudium ſi nullam formam habeo? ſi reſpondeas ſine metaphora: admitte ſuppoſitum, quod videlicet materia eſſe non poſſit ſine omni forma; & nega amorem vnius eſſe odiũ alterius: nam ita materia eſt proportionata illi, quam habet; vt etiam ſit illi,quam non habet, adeoque non ſolum amor vnius non eſt odium alterius; ſed etiam amor vnius eſt amor omnium. Ad id quod dicitur: amans acquiſitionem vnius odit alteram: nega: nam ille idem amor eſt tam amiſſæ, quam acquiſitæ, quandoquidem nihil eſt aliud quam prædicta proportio.

Dices: implicat materiam habere ſimul formam, quam habet, & formam,quam non habet: ergo nequit appetere ſimul formam, quam habet, & formam, quam non habet: conſequentia eſt euidens, quia appetitus ad impoſſibile eſt ſtultus appetitus, adeoq; impoſſibilis in natura: iuxta illud: *opus naturæ opus intelligentiæ*: ex quo inferes; ergo appetitus naturæ, appetitus intelligentiæ.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. aliud eſt ſimul appetere omnes,aliud appetere omnes ſimul. Appetitus vnius eſt appetitus alterius: non tamen

tamen hic appetitus eſt vtriuſque ſimul: materia enim eſt proportionata cuilibet formæ; non eſt proportionata ſimultati formarum. Hæc omnia clara ſunt.

Obijc. ſecundò. Vel hic appetitus identificatur cum potentia materiæ primæ, vel non: neutrum dici poteſt; ergo hic appetitus non datur. Minor probatur, quia ſi dicas hũc appetitum eſſe diſtinctum à potentia: contra eſt nam hic appetitus non diſtinguitur à materia; materia non diſtinguitur à potentia; ergo hic appetitus non diſtinguitur à potentia: iuxta illud: *quæ ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe*. Si dicas identificari: item contra eſt, nam potentia eſt ad ſingulas formas determinate; appetitus autem non eſt ad ſingulas determinate, ſed ad ſingulas disiunctiue: ergo potentia, & appetitus non ſunt idem. Probatur ant. quia ſi de materia loquaris vt potente dicis: materia poteſt & hanc, & illam, & illam aliam recipere: ſi vt appetente dicis: materia vult vel hanc, vel illam, vel illam, &c. igitur potentia eſt determinate ad plures; appetitus diſiunctiuè.

Reſp. hoc argumentum facile & clare diſſolui ex dictis. Potentia dicietur proprie: appetitus metaphoricè: quid igitur mirum, ſi de eadem re ſignificata modo proprie, modo metaphorice diuerſimode loquaris? De Diabolo ſub nomine ſpiritus, quod conuenit illi proprie, non recte dices quod rugiat: de eodem ſub ſigno metaphorico leonis recte dices: *ſicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret*. Infinita ſunt huiuſmodi. Si autem loquaris extra metaphoram de appetitu, intelligaſque id quod eſt, proportionem videlicet

licet perfectibilis cum perfectiuo: hic appetitus non reſpicit diſiunctiue, ſed determinate ſingulas: materia enim prima ſeipſa eſt, quid perfectibile, & per hanc, & per illam, & per illam aliam formam, quamuis non poſſit ſimul & hoc, & illa, & illa alia perfici. Ad argumentum in forma conc. mai. nega min. & dic hunc appetitum, eſſe idem realiter cum potentia, adeoque cum ipſamet eſſentia materiæ. Ad probationem habes quod reſpondeas ex dictis, ſiue propriè, ſiue translatitiè loquaris de materia.

ARTICVLVS III.

An appetitus materiæ ſit æqualis ad formas inæquales.

FVnditur hæc dubitatio in illa ratione, qua probauimus materiam primam habere appetitum innatum ad formas. Diximus enim huiuſmodi appetitum in hoc fundari, quod forma ſit bonum materiæ. Quia autem ex formis alia eſt perfectior, alia imperfectior; adeoque alia maius, alia minus bonum, dubitatur an appetitus prædictus ſit maior vnius, quam alterius formæ. In hac controuerſia.

Dicendum eſt appetitum materiæ ad formas inæquales eſſe æqualem.

Concluſionem hanc ſatis communem, ſatis communiter probant hoc argumento. Si materia magis appeteret formam perfectiorem, quam imperfectiorem; ſequeretur quod quando ſubſtat imperfectiori eſt in ſtatu violento; conſ. eſt abſurdum; ergo & ant. Minor

nor probatur ex definitione materiæ, quę eſt primum ſubiectum, ex quo omnia. abſurdum eſt autem ſubiectum huiuſmodi violenter ſe habere ſub vlla forma. Maior autem probabatur, quia ſi materia ſpoliaretur omni forma ſubſtantiali eſſet in ſtatu violento: ergo etiam dum ſtaret ſub forma imperfectiori: conſ. probatur, quia in tantum in primo caſu eſſet in ſtatu violento, quia non haberet id, quod appetit: in ſecundo autem caſu non haberet id, quod magis appetit; & conſequenter ſicut in primo non ſatisfit, ita in ſecundo caſu non plenè ſatisfit materiæ primæ: id autem, cui non plene ſatisfit, aliquā ſaltem violentiam patitur.

Hæc probatio non eſt valde efficax. Qui contra ſentiunt facile reſpondent negando mai. ad probationem conceſſo antecedenti negant conſequentiam. Potes ita appetere duo inæqualia inter ſe vt melius magis appetas: quin propterea eo non obtento, ſed obtento minus bono, patiaris violentiam. Si v. g. appetas magiſtratum Triburtinum, vel Tuſculanum diſiunctiue: potes ita quieſcere obtento minus nobili, vt non crucieris carentia nobilioris. Sed quidquid ſit de argumento propoſito.

Probatur Concluſio ratione maxime radicali. Ratio mouens appetitum materiæ primę eſt eadem in omnibus formis; ergo materia prima non appetit inæqualiter inæquales. Conſ. eſt euidens, ant. probatur, quia ratio boni, quæ appetitur à materia, in forma, eſt ratio facientis vnum: hæc ratio eſt vna in omnibus formis; ergo &c. Minor probatur, quia *ſubſtantia non ſuſcipit magis*

gis & minus: adeoque quamuis Anima rationalis faciat cum materia meliorem ſubſtantiam, quam Anima caballina: non tamē facit magis ſubſtantiam; Hinc eſt quod exceſſus ille bonitatis in vna præ alia forma impertinenter ſe habet ad rationem formaliter mouentem materiam.

Hoc autem fuit maximę conſonum finibus naturæ. Materia enim cum ſit ſubiectū, ex quo omnia fiunt, eo melius ſecundum ſe videtur ſe habere, quo perfectius eſt ad omnes formas indifferens. Sicut v. g. Religioſus ille eo eſt perfectius obediens, quo ad omnia, quæ ab Abbate, vel Priori diſtribūtur munia eſt magis indifferens; paratus de quolibet eodem modo gaudere. Hæc ratio, quam diximus radicalem, ſit vnica. Hanc enim qui bene capit, tenet immobiliter cōcluſionem propoſitam.

Obijc. primò Appetitus materiæ ad formas, præſcindendo ab omni metaphora, nihil aliud eſt, quam perfectibilitas materiæ primæ per formam: ſed huiuſmodi perfectibilitas eſt maior per meliorem, quam per minus bonam; ergo appetitus materię eſt maior melioris, quam minus bonæ.

Reſp. Conc. mai. neg. min. Aliud eſt quod materia ſit apta magis perfici per meliorem formam, quam per minus bonam; aliud quod ſit magis apta perfici per vnam quam per aliam: eſto verum ſit primum; falſum eſt ſecundum. Perfectibilitas autem eſt aptitudo ad perfici, vnde non eſt maior perfectibilitas reſpectu melioris, quā reſpectu minus bonę.

Obijc. ſecundo. Qui eſurit, quamuis appetat

petat ſatiari, & æqualiter ſatietur per cibũ meliorem,ac deteriorem;magis tamen appetit meliorem,quam deteriorem; ergo materia prima, quæ naturaliter eſurit formam ſubſtantialem, quamuis æqualiter ſatietur, ſeu repleatur per formam imperfectiorem,ac per formam perfectiorem; magis tamen appetit hanc quam illam.

Reſpondent aliqui diſparitatem eſſe, quia qui ſurit diſcernit inter maius,& minus bonum: adeoque nihil mirũ eſt, quod appetitu magis feratur in maius, quam in minus, bonum: at materia prima, aiunt,non diſcernit inter magis, & minus: adeoque non eſt cur magis appetat vnum, quam alterum.

Hæc reſponſio non placet, quia quemadmodum materia prima non cognoſcens bonum,fertur tamen in bonum: ita etiam non diſcernens inter maius, & minus bonum,poterit ferri magis in maius, quam in minus: eſt enim eadem ratio. Quemadmodum igitur,quamuis non cognoſcat,tamen appetit; quia, aiunt, à creante materiam primam, ipſamque ad ſuos fines ordinante,forma cognoſcitur vt bonum ipſius: ita etiam, quamuis non diſcernat, deberet magis appetere maius bonum quam minus, quia à creante, & ordinante materiam primam, diſcernitur inter magis; & minus: maius cognoſcitur melius materiæ, quam minus;& conſequenter appetitus deberet eſſe maior ad vnum,quã ad aliud.

Dicendum eſt igitur dandam eſſe paritatẽ inter hominem eſurientem cibum, & materiam eſurientem formam. Qui eſurit, ſi nihil aliud appetat quam ſatiari; eo ipſo æqua-

qualiter appetit, quod æqualiter ſatiat. Si nihil aliud appetat quam nutriri, æqualiter appetit, quod æqualiter nutrit. In hoc conuenit eſuriens cum materia prima. Quia vero eſuriens aliquando appetit non ſolum ſatiari, aut nutriri; ſed inſuper delectari; ideo magis appetit vnum cibum, quam aliũ, puta magis panem candidum, quam atrum. Sed in hoc non conuenit eſuriens cum materia, quæ nihil intendit niſi actuari, & per conſortium alterius euadere in ſubſtantiam. Ex his patet ad argumentum. Diſt. ant. magis appetit, &c. appetitu ſatietatis: nega; appetitu delectationis: concede.

Obijc. tertio materia appetit appetitu innato id, quod appeteret appetitu elicito, ſi appetitum huiuſmodi haberet: ſed ſi haberet appetitum elicitum, magis appeteret formam nobiliorem, quam ignobiliorem; ergo appetitu innato magis appetit nobiliorem formam, quam minus nobilem.

Reſp. conc. mai. neg. min. Si enim haberet appetitum elicitum, haberet eliciens appetitum, quem habet, non eliciens, ſed innate: eſſet enim ſecundum naturam ipſius, hoc eſt ſecundũ rationẽ primi ſubiecti; hic autẽ nõ deberet ferri in vnã formam magis, quam in aliam; adeoq. appeteret ſicut modo appetit: quando quidem aqpetitus, quem habet, cum ſit à natura recte dicitur eſſe ab intellgentia. Quod ſi fingas in materia appetitum elicitum, ſed non ſecundum propriam rationem materiæ: tunc facile erit imaginari illam formas nobiliſſimas deperire, ignobiles vero non amare, niſi mediocriter, & vt ſupplementa meliorum.

Di-

Dices: exceſſus bonitatis in forma *A* ſupram formam *B* identificatur cum forma *A*: materia prima appetit formam *A*; ergo appetit exceſſum bonitatis formæ *A* ſupra formam *B*.

Reſp. conc. totum. Eodem amore, quo amatur *A*; amatur bonitas eiuſdem *A*, & conſequenter exceſſus bonitatis *A* ſupra bonitatem *B*: ſed ille idem exceſſus non magis amatur, quam id, quod exceditur: quia nec vnum excedit, nec alterum exceditur in ratione formaliter motiua appetitus.

Obijc. vltimò. Ratio formalis ſub qua appetuntur, quęcunque appetuntur, eſt ratio boni: ſed ratio boni ſuſcipit magis & minus; ergo ratio, ſua qua appetuntur, ſuſcipit magis & minus, ergo ratio ſub qua materia prima appetit formam ſuſcipit magis & minus: Probatur hæc vltima conſ. quia materia prima vt appetens fertur in rem appetitam ſub ratione formali appetibilis: ratio autem rei appetibilis & ratio boni ſunt formaliter idem: immo definitur bonum: *id quod eſt appetibile.*

Reſp. rationem vniuerſaliſſimam, ſub qua appetitur quidquid appetitur, eſſe rationem boni. Potentia auditiua innate appetit ſonorum, quia ſonorum eſt bonum auditus. Potentia viſiua coloratum, quia coloratum eſt bonum viſus, & ſic de cæteris; adeo vt bonum vt ſic definiuerit Philoſophus: *id quod omnia appetunt.* Conſiderato igitur appetitu ſecundum rationem vniuerſaliſſimam appetitus, non eſt inconueniens dicere eſſe maiorem maioris boni: conſiderato autem hoc eodem appetitu ſecundum ratio-

nem

nem propriā appetitus materiæ, nō habes vnde dicas eſſe maiorem melioris formæ. Ratio à priori eſt, quia quemadmodum ratio boni ſuſcipit magis & minus; ita ratio actuantis ſubſtantialiter conſiſtit in indiuiſibili. Si igitur conſideres appetitum ſecundum rationem præciſam appetitus, habes vnde dicas eſſe maiorem, vel minorem reſpectu huius, vel illius; quia comparas illum cum aliqua ratione, quę ſuſcipit magis & minus. Si autem conſideres appetitum materiæ vt materiæ, eoipſo comparas, non cum ratione boni vt ſic, ſed cum ratione talis boni. Puta conſtituentis illam in ratione ſubſtantiæ. Cum autem hæc ratio non ſuſcipiat magis & minus; non eſt cur appetat vnum magis, quam aliud.

Dices: materia prima magis appetit id, propter quod magis principaliter eſt: ſed magis principaliter eſt propter formam nobiliorem, &c. ergo magis appetit formam nobiliorem. Cum autem forma mixti ſit nobilior, quam forma elementi; materia prima magis appetet formam mixti, quam formam elementi: & cum inter mixta, viuentia ſint nobiliora non viuentibus, magis appetet formam cuiuſlibet viuentis, quam cuiuſlibet non viuentis: & cum inter materialia viuentia præſtantiſſimum ſit homo: magis appetet formam humanam, hoc eſt Animam rationalem, quam vllam aliam.

Confirmatur hoc altiſſima ratiocinatione, quia omnia ſenſibilia ſunt propter Animam rationalem, ſeu propter hominem, tamquam propter ſuum finem; vt nimirum ipſi deſeruiant, illumque excitent ad cognitionem, &

amorem ſui conditoris. Ratio vlterior eſt, quia ſenſibilia huiuſmodi non ſunt digna intendi propter ſe, cum ſint incapacia laudare, & glorificare factorem ſuum, quem neque intelligunt, neque amant: ſed neque ſubſtantijs immaterialibus, hoc eſt Angelis, deſeruire valent, vt ex ipſis Deum cognoſcant, atque glorificent. Habent enim in ſeipſis Angeli vnde & Deum intelligant, & ipſius in creando potentiam: immo ipſorū met ſenſibilium notitiam habent per ſpecies eorum ipſis congenitas; & conſequenter fruſtra ſunt ſpecies immiſſæ à ſenſibilibus ad determinandum intellectum Angelicum. Nam ſpecies immiſſæ à ſenſibilibus non immediate determinant intellectum; ſed ſolum mediantibus alijs ſpeciebus, quæ in phantaſia oriuntur: vnde dicitur intellectus noſter ſpeculari phantaſmata; cum igitur intellectus Angelicus ſit alterius rationis à noſtro: operatur omnimode independenter à ſenſibus tum internis, tum externis, cum vtriſque careat Angelus. Hinc ad cognitionem ſui ſenſibilia non excitant neque mediatè, neque immediatè intellectum Angelicum: adeoque hic intelligit hæc inferiora per ſpecies intelligibiles ſibi inditas à Creatore.

Supereſt igitur vt tota hæc collectio creaturarum ſenſibilium ordinata ad gloriam conditoris ſui, iuxta illud. *omnia propter ſemetipſum operatus eſt*: reipſa redundet in gloriam per hoc, quod homini deſeruiant ad manifeſtandam virtutem Creatoris: iuxta illud: *inuiſibilia eius per ea, quæ facta ſũt intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas*. atque ex tam manife-

niſeſta virtute exurgat homo ad laudandum, & glorificandum rerum omnium conditorē, ne cum iis reputetur, de quibus dicitur: *cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt.*

Hinc eſt quod aiunt qui diuinam Sapientiam comprahendere ſe putant, non poſſe Deum creare hæc ſenſibilia, niſi etiam hominem creet: adeoque implicare mundum, in quo nullus ſit homo. Ratio eſt, quia Deus quidquid facit, ad ſuam gloriam facit: & hunc finem intendere non eſt electionis, ſed naturæ: quamuis enim poſſit facere vel non facere prout ipſi libuerit; non poteſt tamen in faciendo non intendere gloriam ſuam: implicat autem intendere gloriam, & creare quidem vnde glorificetur, non autem à quo glorificetur: ſi autem crearet omnia præter hominem, crearet vnde poſſet glorificari, nō autem illum, qui ex huiuſmodi creaturis poteſt illum glorificare, vt patet ex dictis.

Reſp. primò quod eſſe propter hominem non conuenit ſoli materiæ, ſed omnibus ſenſibilibus, vt patet ex diſcurſu adducto: adeoque in hoc materia conuenit cum omnibus alijs rebus. Prætèrea & materia & omnia ſenſibilia; non principaliter, ſed vnicè ſunt propter hominem. Hoc idem liquet ex dictis. Nulla enim creatura Deum laudat ex creaturis ſenſibilibus, niſi homo. Quod enim dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei*, &c. item: *Benedicite omnis imber & ros Domino*: item. *Laudate eum Sol, & Luna*: & alia huiuſmodi nihil aliud ſignificant, præter affectum iſta dicentis, niſi ex omnibus iſtis ſumendum eſſe homini argumentum bene-

dicendi & laudandi Deum,cuius potentiam, bonitatem, & ſapientiam hæc omnia nobis demonſtrant.

Ex hac ordinatione non ſolius materiæ primæ,ſed omnium rerum inferiorum , hoc eſt totius naturæ ſenſibilis ad Animam rationalem excitandam ad laudes Dei, patet, non conſiderari ab Aduerſario materiam primam ſecundum rationem propriam materiæ adeoque etiamſi concederes appetitum ipſius non ſolum principaliter, ſed etiam vnicè ad Animam rationalem nihil cōcederes. Quod ſi conſideres materiam ſecundum propriam rationem,hoc eſt ſecundum rationem ſubiecti: falſum eſt hanc eſſe magis principaliter propter vnam formam,quam propter aliam. Breuiter igitur ad argumentum reſpondeo primò conc. mai. neg. min. Id enim propter quod eſt materia prima eſt ratio ſubſtantiæ ſimpliciter:hoc eſt vnius per ſe, quod dicitur hoc & ens:nō autē hoc præſtat magis per vnā quam per aliam formam, &c. Poſſes prætereà diſtinguere maiorem: materia prima magis appetit id propter quod magis principaliter eſt,tamquam propter finem proprium : omitte ; tamquam propter finem communem : iterum ſubdiſtingue: appetitu proprio materiæ: nega.; appetitu non proprio: omitte maiorem. Hæc diſtinctio ſatis explicata eſt. Homo eſt caput totius naturæ ſenſibilis; & propterea omnia ſenſibilia rectè dicuntur ordinari ad ipſum : & ſi verum eſt, futurum fuiſſe vt iſta non eſſent, niſi futurus eſſet ipſe homo : hæc omnia petunt ipſum hominem eſſe.

AR-

ARTICVLVS V.

An potentia & appetitus materiæ ſit ad omnes formas ſimpliciter.

RESpondetur affirmatiuè. Quæ reſponſio patet ex dictis.

Obijc. Si materia prima tam ſub ratione potentiæ, quam ſub ratione appetitus reſpicit omnes formas poſſibiles; ſequitur eſſe incompræhenſibilem etiam ab intellectu Angelico, conſ. eſt abſurdum; ergo & ant. ſequela maioris probatur, quia relatio non compræhenditur, niſi cognitis diſtinctè omnibus terminis, ad quos eſt: materia prima tam ſub ratione potentiæ, quam ſub ratione appetitus eſt relatio traſcendentalis ad omnes formas poſſibiles; ergo non compræhenditur, niſi cognitis diſtinctè omnibus formis poſſibilibus: ſed cognoſcere omnes formas poſſibiles diſtinctè eſt ſupra actiuitatem intellectus Angelici; ergo compræhendere materiam eſt, &c. Probatur hæc vltima minor: nam omnes formæ poſſibiles ſunt infinitæ infinitum autē non capitur vllo intellectu finito.

In hoc argumento ſunt multa, quę ad rem pręſentem nihil omninò faciunt. Si enim aliquis admittat omnes formas poſſibiles diſtinctè attingi ab intellectu Angelico nihil dicit repugnans. Ipſamet diuina eſſentia, quę habet infinitatem longè perfectioris rationis, quam formę poſſibiles, attingitur ab intellectu creato, quandoquidem *Videbimus illum ſicuti eſt.* Sed in his non eſt immo-

morandum, nè quęſtionem de infinito intrudamus in controuerſia, quam breuiter hic finire debemus. Ibi apparebit hoc idem argumentum ex hoc capite nihil valere, quod etiam militet contrà intellectum diuinum, ſi infinitas illa formarum attingi debet, vt comprehendatur materia. Qui enim infinitũ negāt,negāt infinitũ obiectiuũ in mēte diuina; aientes diuino intellectui nullã apparere multitudinem obiectiuam,quę ſit collectio omnium rerum poſſibiliũ,apparere autē diſtributiuè plures, & plures finitas collectiones in infinitum. His omiſſis.

Reſp. negando ſequelam maioris: ad probationem nega mai. materia prima tam in ratione potentiæ, quam in ratione appetitus reſpicit omnes formas ſecundum rationem, quæreſt vna in omnibus,nimirum ſub ratione actuabilis, & trahibilis per formam in vnum per ſe: hæc ratio eſt vna in omnibus formis,vt patet ex dictis:rationes autem ſpeciales formarum ſunt à cauſis effectiuis earũ; ſicut v. g. in molli cera forma leonis prę forma canis non eſt à cera, ſed ab artifice. Ita etiam in materia prima forma ignis præ forma aqua non eſt a materia ſed ab igne.

Obſerua obiter hoc argumentum longe apparentius militare contra cauſam actiuam quæ efficere poteſt plura, & plura in infinitũ etiam ſpecie diuerſa; ad quæ omnia eſt relatio traſcendentalis, vt patet ex dictis in Logica. Oculus poteſt elicere plures, & plures perfectiores,& perfectiores viſiones: auditus auditiones,iuxta illud: *non ſatiatur oculus viſu, nec aures auditu*: an propterea tam auditus quam viſus incomprehæn-

ſibiles

ſibiles ſunt intellectui Angelico?

Porro quod ad cognitionem compræhenſiuam relationis traſcendatalis non ſit neceſſe diſtinctè attingere quemlibet terminum patet ex eo, quod nemo dicat eſſe ſupra omnem intellectum creatum comprehendere muſcam: cum tamen diſtincta cognitio Trinitatis ſit ſupra omnem creaturam: etiamſi muſca per ſuam entitatem ſit relatio traſcẽdentalis ad Trinitatem. Quod ſi aliquis nomine compræhenſionis nihill aliud intelligat, quam cognitionem, qua perfectior dari non poſſit: non ſolum materia prima ſed neque vlla alia res compræhendi poteſt à creatura: cum implicet creaturam habere cognitionem, qua melior dari non poſſit.

Definitur autem compræhenſio per Auguſtinum dupliciter. *Illud*, inquit ille, *comprehenditur, quod ita totum videtur, vt nihil eius lateat videntem.* Hoc modo compræhendo me velle dictare, dum ſciens, & volens hoc dicto. Et hæc exemplificatio eſt ipſius met Auguſtini. Item: *illud*, ait idem, *compræhenditur, cuius fines circumſpiciuntur*: hoc modo compræhendis annulũ quem digito geſtas; vt exemplificat idem author. Primam definitionem exemplificauit in re intelligibili: ſecundam in re ſenſibili: materiam primam vtroque modo comprehendis: primò perfecte intelligendo quid ipſa ſit: ſecundò quia per hanc ipſam intelligẽtiam fines ipſius quodammodo circũſpicis, dum definiendo refers ad omnes formas poſſibiles, ſecundum illam rationem, quæ eſt vna in omnibus: neque enim vt hanc compræhendas, fines illi extrinſeci, ſeu termini,

ad quos refertur, debent diſtinctè tibi omnes, & ſinguli apparere.

Obijcitur inſuper: ſequeretur materiam primam eſſe perfectionis infinitæ, conſ. eſt abſurdum; ergo & ant. Minor eſt certa, cum ipſe Philoſophus ſæpiſſime dicat materiam primam eſſe prope non ens, & omnium entium viliſſimum. Sequela maioris probatur quia tot ſunt gradus perfectionis in materia, quot ſunt formæ poſſibiles: formæ poſſibiles ſunt infinitæ; ergo gradus perfectionis in materia ſunt infiniti. Maior probatur argumento calculatorio. Si daretur vna materia capax decem formarum, eſſet duplo perfectior, quam materia capax ſolum quinque formarum: rurſus materia capax viginti formarum eſſet duplo perfectior materia capaci decem formarum, & ſic de cæteris; ergo tanto perfectior eſt materia, quanto plurium formarum, eſt capax; ergo quæ eſt capax infinitarum formarum eſt infinitè perfecta.

D. Thomas dicit materiam primam habere quandam ſpeciem infinitatis: quæ ſpecies infinitatis ſatis apparet ex dictis. Eo enim ipſo, quod reſpicit terminos infinitos habet infinitatem quandam, quæ dicitur infinitas terminatiuè. Huiuſmodi autem infinitas adeo non ſonat perfectionem, vt etiam reperiatur in peccato, quod propterea dicitur habere malitiam infinitam ſecundum quid. Docet enim idem D. Thomas offenſã in Deum habere malitiam aliquo modo infinitam, quia eſt offenſa Maieſtatis ſimpliciter infinitæ: non igitur quælibet infinitas in commendationem dicitur rei, quæ vocatur quodammodo infinita. Ratio eſt quia

per

per li *ſecundum quid*, & alia huiuſmodi additamenta tam infinitas, quam aliæ rationes ita diſtrahuntur, vt nihil ſignificent, niſi ad libitum loquentis. Li enim *quodammodò* transfert terminum à ſignificatione propria ad metaphoricam, & quia ſignificatio metaphorica non eſt vna, ſed multiplex; ideo de quolibet fere dici poteſt quod ſit quoddammodo quidlibet aliud à ſe diſtinctum. Infinitas oſtenſę, quam diximus, cum ſit propter Deum, ad quem terminatur, eſt infinitas potiori titulo, quam infinitas materiæ primæ: nec tamem ex malitia quodammodo infinita argues vllum incrementum perfectionis.

In forma ad argumentum nega ſequelam maioris ad probationem, nega mai. &c. Falſum eſt eo perfectiorem eſſe materiam, quo eſt capax plurium formarum: cum hæc ipſa capacitas fundetur in imperfectione, & defectu materiæ primæ. Subſtantia non eſt capax vllius formæ ſuſcipiendæ, & tamen eſt perfectior materia prima Et inter ſubſtātias illa eſt perfectiſſima, quæ nullius formæ accidētalis eſt capax. Potentialitas apud D. Thomā, & alios ſonat imperfectionē, ſi ſit in genere potentiæ paſſiuæ: cum è contra potentia agendi ſonet perfectionem. Hinc apud eundem idem eſt habere minus materialitatis, ac habere minus potentialitatis: eſt autem idem habere minus materialitatis, ac habere plus perfectionis. Hinc in illa gradatione, quam facit ab imperfectioribus ad perfectiora, dicit brutum eſſe minus materiale quam plantam: hominem minus quā brutum, Angelum minus quam hominem;

Deum vero eſſe in ſummo genere immaterialitatis, ſeu potius in gradu ſummo immaterialitatis,

Vbi aduerte gradum hunc ſummum immaterialitatis non haberi per hoc, quod Deus careat omni materia phyſica: in hoc enim par eſt Angelus Deo; cum nec in Angelo ſit vel atomus materiæ: ſed per hoc quod ſit ſumme perfectus: ad hanc ſummam perfectionem propius accedit Angelus quam homo, homo quam equus: prout autem accedunt ad perfectionem hanc ſummam, dicuntur accedere ad ſummam immaterialitatem; adeoque recedere à materialitate: igitur accedere ad immaterialitatem, & recedere à materialitate eſt accedere ad perfectionem, & recedere ab imperfectione; ex quo inferes quod plus habere materialitatis eſt habere plus imperfectionis: ſed plus habere potentialitatis eſt plus habere materialitatis; ergo plus habere materialitatis eſt plus habere imperfectionis.

Quæ dicuntur de materialitate & immaterialitate, ſecundum perfectionem & imperfectionem, dicuntur per analogiam ad materiam primam; cuius eſt ſecundum Thomiſtas limitare ac indiuiduare rationes in ſe receptas: nam ſecundum Thomiſtas forma non recepta in materia eſſet forma infinita: puta albedo irrecepta eſſet albedo illimitata non enim haberet vnde eſſet hæc aut illa. Nos hac in re diſſentiemus ab illis: ſed interim libuit explicare doctrinam D. Thomæ circa materialitatem & immaterialitatem, vt appareret per incrementum potentialitatis non moſtrari incrementum perfectionis.

Ratio

Ratio eſt : quia quemadmodum in peccato incrementum offenſæ, quod oritur ex incremento termini offenſicum ſit incrementum malitiæ,non eſt incrementum perfectionis : ita etiam incrementum potentialitatis, cum ſit incrementum defectus & carentiæ,non eſt incrementum perfectionis. Sunt qui imaginentur materiam primam per modum infinitæ cuiuſdam voraginis , in cuius immenſa vacuitate infinitatem illam imaginantur,quã vocant infinitatem capacitatis : ſed hac ſua imaginatione decipiuntur : materia enim prima non eſt niſi capacitas vnius formæ : quamtumlibet enim reſpiciat multas, immo & omnes ; non poteſt tamen niſi vnam tenere. Sicut igitur non habet humerum infiniti roboris Baiulus ille , qui poteſt infinitas libras ſuſtinere ligni vel plumbi : ſi ſolum ſucceſſiue & vnam poſt aliam , vel centum poſt centum : ſic etiam ſi conceperis in materia prima virtutem quandam in illa capacitate ſuſtinendi formas, non capies virtutẽ infinitam , ſi ad formas infinitas ita ſe habeat vt vnam tantum poſſit ſubſtinere. Hoc idem argumentum , quod magis militat contra cauſam efficientem , ibi etiam magis ponderabitur.

Obijc. vltimò : ſi materia eſt potentia,& appetitus per ſeipſam ad omnes , & ſingulas formas poſſibiles , ſequitur quod qualibet forma implicante implicaret materia; cõſeq. eſt falſum;ergo & ant. Minor probatur:quia abſurdum eſt dicere quod implicante forma muſcæ implicaret materia ignis , ligni,leonis , &c. Probatur autem ſequela maioris, quia implicante forma muſcę impliacat cau-

ſa paſſiua formæ muſcæ: ſed hęc materia, quæ datur, eſt cauſa paſſiua formæ muſcæ, ergo implicante forma muſcæ implicat hæc materia.

Reſp. neg. ſequelam mai. Ad probationē cōc. totū, quia nō probatur quod implicaret materia, ſed quod implicaret hæc materia. Implicaret autē hæc materia, quia hæc eſt ad ōnes formas, adeoq. ad formā muſcæ. Ad probationem minoris, dic abſurdum eſſe implicante muſca implicare materiam leonis, ſi ſit diuerſa materia muſcæ, & leonis Si autem ſit eadem materia muſcæ & leonis, non eſt abſurdum implicante muſca implicare materiam leonis: quia implicante muſca implicat materia, quæ ſit leonis & muſcæ.

Dices: ergo implicante muſca implicaret leo. Probatur conſ. quia implicante materia leonis implicaret leo: ſed implicante muſca implicaret materia leonis; ergo implicante muſca implicaret leo.

Reſp. neg. conſ. Implicaret quidem Leo conſtans ex hac materia, quæ eſt leonis & muſcæ: non autem implicaret leo ſimpliciter: ex hoc enim quod daretur aliqua materia, quæ non eſſet potentia ad muſcam, vt pote impoſſibilem; non ſequeretur immediatè, & per locum intrinſecum nō eſſe poſſibilem vllam materiam, ex qua fieret leo. Qui poſſibilitatem rerum omnium non alibi conſiderant, quam in Deo; qualibet re, quæ non implicat, implicante, aiunt eo ipſo implicare omnia. Ratio eſt: quia implicāte poſſibilitate vnius rei implicat poſſibilitas omni-

omnium: cum poſſibilitas omnium ſit vna, & indiuiſibilis poſſibilitas. Nos hic tantum modo conſideramus, quid ex defectu huius materię ſequeretur in præiudicium aliarum, vel potius quid ex implicantia intrinſeca vnius rei; ſequeretur in omnes alias res.

Dices. Si materia reſpiceret omnes & ſingulas formas ſub ratione poſſibilium; etiam implicãte qualibet forma remaneret eadem materia prima hoc modo reſpicit formas; ergo etiã implicante muſca manet in natura eadem materia. Probatur mai. quia poſito tali reſpectu in materia, ad impoſſibilitatem cuiuſlibet formæ manent eadem prędicata eſſentialia materię primæ: manentibus iiſdẽ prædicatis manet eadem materia; ergo, &c. Probatur hæc vltima mai. quia hoc prædicatum reſpicientis omnes formas poſſibiles manet, etiamſi non reſpiciat formam muſcę, quę implicet: ex eo enim quod non reſpiciat formam impoſſibilem, non amittit prędicatum reſpicientis omnes formas poſſibiles: quis enim ſic arguat. Si forma muſcæ fiat impoſſibilis materia prima non reſpiciet formam muſcæ: ſed reſpicere omnes formas poſſibiles eſt prædicatum eſſentiale materiæ primæ; ergo ſi muſca implicaret deficeret in materia aliquod prædicatum eſſentiale. In hoc argumento concedetur mai. & min. & negabitur conſ. dabitur ratio negãdi quia etiamſi non reſpiciat formam muſcæ; non propterea non reſpicit omnem formam poſſibilem: quando quidem in illa hypotheſi inter formas poſſibiles non eſt forma muſcæ.

Reſp. formando aliud argumentum. Materia

teria prima non facta illa hypotheſi reſpicit formam muſcæ: in illa hypotheſi non reſpicit formam muſcæ; ergo non eſt eadem in illa hypotheſi, ac ſine illa hypotheſi: eadem inquam, ſecundum prædicatum eſſentiale: eſt enim ſimpliciter, & abſolutè neceſſarium materiæ primæ reſpicere formam muſcæ: dicere igitur materiam primam non reſpicere abſolutè vllam formam, ſed conditionatè; videlicet ſi ſit poſſibilis; eſt fingere materiam ſuo modo, non autem ſuſtinere illam, quæ de facto datur. Ad argumentum dic materiam appetere omnes formas poſſibiles, eaſq. reſpicere per modum potentiæ ſingulas determinate: adeoque eſſe relationem tranſcendentalem ad quamlibet ex poſſibilibus ſimpliciter, & abſolutè: & conſequenter eo ipſo, quod fingis in vlla ex poſſibilibus defectum poſſibilitatis: fingis conſequẽter in materia defectum relationis ad ipſam: defectus autem talis relationis eſt defectus prædicati eſſentialis. Ratio à priori cur non dicas materiam appetere formas poſſibiles appetitu quodam conditionato: hoc eſt formam muſcæ, ſi ſit poſſibilis: & ſic de cæteris eſt: quia reſpectus naturalis ſub conditione, quam impoſſibile eſt non eſſe, eſt reſpectus abſolutus: inepte enim ponitur hæc conditio: *Dummodò non ſit id, quod impoſſibile eſt deeſſe*: vel: *Dummodo adſit id, quod impoſſibile eſt non adeſſe*: immò etiam in contractu ciuili hęc conditio eſt inepta: & ridendus eſſet, qui promitteret tibi librum hac conditione: nè tali die deſit id, quod impoſſibile eſt deeſſe. Adeoque ſi quis mihi promittat daturum ſe mihi breuiarium cra-

ſtina

ſtina die, dummodò ſim,& non ſim chimera: eo ipſo non tenetur promiſſione ſua, quia eo ipſo cenſetur inſanus. Ex his patet ad omnia.

ARTICVLVS VI.

An hæc potentia, & appetitus ſit etiam ad corruptas.

INter formas ſimpliciter poſſibiles recenſeri poſſunt formæ etiam corruptæ: non enim implicat Animam Bucephali noſtris temporibus reuiuiſcere, adeoq. te etiam nunc equitare in equo Alexandri. Controuerſia eſt, an ad huiuſmodi formam materia habeat tum potentiam, tum appetitum naturalem. Ad hoc quæſitum.

Reſpondemus affirmatiuè. Ratio eſt, quia etiam ſi dicas deeſſe in natura potentiam ſimpliciter ad exiſtentiam Bucephali iampridem extincti, non propterea dicis deeſſe in natura potentiam ſecundum quid: ergo ex eo præcisè, quod nequeat naturaliter exiſtere de nouo Bucephalus non rectè inferes materiam primam non eſſe potentiam naturalem ad formam Bucephali. Conſeq. eſt euidens: nàm ex defectu cauſæ adæquatæ numquam inferes defectum cauſæ, ſaltem partialis. Sicut autem ex defectu potentiæ adæquatę malè inferes defectum potẽtiæ ſecundum quid: ità etiam ex poſitione potentiæ ſecundum quid, malè inferes poſitionem potentiæ ſimpliciter: adeoq. ſicut non valet hoc: non datur potentia adæquata ad formam Bucephali; ergo materia non eſt potentia ad formam

Bu-

Bucephali: ità nec valet iſtud: materia eſt potentia ad formam Bucephali; ergo datur potẽtia ſimpliciter ad Bucephalum, poteſtq; ſimpliciter, & abſolutè de nouo exiſtere Bucephalus.

Rursùs formá Bucephali eſt eiuſdem omninò rationis, ſiue corrupta, ſiue non corrupta; adeoq. ſi fingas dari cætera, ex quibus ſit, nihil debes immutare de conceptu materiæ ad hoc, vt habeas materiam aptam illi recipiendæ. Explicatur hoc, exemplo aliarum potentiarum: ſi Deus deſtrueret omnia combuſtibilia: ſed ſeruaret ignem: nemo diceret deeſſe in natura potentiam actiuam ad ignem: & tamen eſſet vera hæc propoſitio: nequit fieri ignis: ad hoc enim vt fiat ignis non ſufficit ignis, ſed prætereà requiritur aliquid, ex quo fiat ignis: deſtructo autem omni combuſtibili; vbi habebis, ex quo facias ignem? Item ſi Deus deſtrueret omnia colorata, ſeruaretq; in natura tuum oculum: rogo an deeſſet in natura potentia viſiua? Reſpondebis negatiuè: & tamen in tali caſu nihil poſſes videre. Eodem modo ſi deſint in natura cætera comprincipia requiſita ad formam Bucephali nequit ſimpliciter forma Bucephali denuò exiſtere: ſed non proptereà deeſt in natura ſubiectum capax ipſius.

Prætereà etiam ſi deſit principium reproductiuum eiuſdem formæ naturaliter: non tamen deeſt principium reproductiuum ſimpliciter: poſſet enim Deus formam corruptam reuocare ad eſſe. In tali caſu quid vetat hanc formam, in hac materia recipi: Et quid aliud requiritur in hac materia, vt formam huiuſmodi patiatur? Sereno Cœlo

plu-

pluere eſt impoſſibile: adeoque rectè dices: nequit terra imbribus irrigari: quod ſi Deus etiam ſereno Cœlo imbrem effundat, vt poteſt: eadem potentia, qua terra reciperet imbrem effuſum è nubibus, excipit imbrem miraculosè immiſſum à Deo. Hæc omnia videntur manifeſta.

Quod dictum eſt de potentia, dic etiam de appetitu. Hic enim conſiſtit in proportione quadam materiæ cum forma, tamquam cum ſui perfectiuo: hæc autem proportio non eſt minor cum forma, quæ fuit, & ampliùs non eſt; quam cum ea, quæ non eſt, ſed erit, vel neque eſt, neque erit. Nemo negabit compleri materiam per formam Bucephali, ſiue hæc producatur, ſiue reproducatur: ergo tam per reproductam, quàm per primò productam ſatisfit exigentiæ, quà materia petit coire in vnam ſubſtantiam ſimul cum formâ.

Obijc. 1. Si materia prima eſt potentia naturalis ad formam ſemel deſtructam, datur potentia naturalis ad naturaliter impoſſibile: conſeq. repugnat in terminis; ergo & ant. Probatur ſequela: quia de nouo exiſtere Bucephalum Alexandri eſt naturaliter impoſſibile: ſed eo ipſo quod materia prima eſt potentia naturalis ad ipſum, datur potentia naturalis ad ipſius exiſtentiam, ergo &c.

Reſp. diſt. mai. daretur potentia naturalis, quæ ſit potentia ſimpliciter: nego; quæ ſit potentia ſecundum quid: conc. mai. & eodem modo diſt. min. neg. conſeq. Hæc propoſitio: *Datur potentia naturalis ad impoſſibile*, ſonat idem ac: poteſt naturaliter exiſtere id, quod eſt naturaliter impoſſibile,

quod

quod repugnat in terminis: implicat enim aliquid exiſtere, quin detur potentia adæquata ad ipſius exiſtentiam: potentia autem adæquata non ſolùm includit potentiam paſſiuam, ſed & actiuam: & præter vtramq. omnes conditiones, & circumſtantias, quibus res naturaliter fiat. Si rogetis, an ignis Romanus poſſit naturaliter liquefacere niuem Florentinam: reſpondebis negatiuè. Si rurſùs rogeris quare? non aſſignabis defectũ virtutis in igne Romano, aut liquefactibilitatis in niue Florentina: habes igitur & ex parte agentis, & ex parte paſſi, quod requiritur ad liquefactionẽ huiuſmodi. Quid igitur deeſt, niſi conditio propinquitatis agentis ad paſsum? nihil nihil enim aucta virtute ignis, nihil liquefactibilitate niuis, hic idem ignis illam niuem liquefaciet, vt eſt manifeſtum.

. Obijc. 2. Nequit naturaliter dari in materia receptio formæ, quæ fuit: ergo materia non eſt potentia naturalis ad talem formam.

Reſp. diſt. ant. non poteſt naturaliter dari in materia receptio, &c. ex defectu materiæ nego, ex alio capite conc. ant. & nego conſ. materia prima non minus apta eſt ſuſtinere formam, quæ reproducatur, quam formam, quæ primò producatur: ſicut v.g. tellus non eſt minus apta ſuſtinere Lazarum reſuſcitatum, quam eundem Lazarum priuſquam moreretur. Si quis igitur petat, an tellus poſſit naturaliter fulcire hominem reſuſcitatum: quidquid reſpondeas benè reſpondes, dummodo reſponſionem tuam benè explices, vt facies, ſi nobis attendas. Si neges: dices non poſſe, quia nequit naturaliter dari ho-

homo reſuſcitatus: ſi affirmes; dices ideò poſſe, quia poſito, quod hic quomodolibet detur, iiſdem viribus, quibus alios ſuſtinet tellus, ſuſtinebit & iſtum.

Obiic. 3. materia prima non eſt potentia ad formam ſimpliciter impoſſibilem; ergo nec ad formam naturaliter impoſſibilem erit potentia naturalis. Conſequ. probatur, quia ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ità ſecundum quid ad ſecundum quid; ergo quemadmodum ad impoſſibile ſimpliciter deficit potentia ſimpliciter, ità ad impoſſibile naturaliter deficit potentia naturaliter.

Reſp. melius fore hoc argumentum. Sicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ità ſecundum ad ſecundum quid: ad impoſſibile ſimpliciter deficit potentia ſimpliciter; ergo ad impoſſibile ſecundum quid deficit potentia ſecundum quid. Et tunc concedes totum. Nàm & minor eſt vera, & conſequentia, & vtraque tibi militat, & veritati. Deeſt enim potentia naturalis, quæ ſit potentiam ſimpliciter, ad naturaliter impoſſibile: deeſt etiam potentia ſecundum quid, quamuis etiam ſecundum quid detur: immò ex eo quod ſolum detur ſecundum quid: hoc eſt ſecundum partem, deeſt etiam ſecundum quid, hoc eſt ſecundum aliam partem, ex hoc autem quod deſit ſecundum partem, deeſt potentia ſimpliciter, & abſolute; non tamen potentia in genere potentiæ paſſiuæ. Ad argumentum in forma conc.ant. nega conſequ. Præter ea, quæ dicta ſunt de materia, quæ eſt relatio tranſcendentalis ad omnes, ità vt determinatè ſit ad ſingulas poſſibiles: ità quidem

dem vt & qualibet ex his implicante, ipſa implicaret; & qualibet ex implicantibus non implicante, idem accideret: quia tam implicat conceptum materiæ quidditatiuum addendo, quam detrahendo mutari. Obiter nota, quod potentia, quæ eſſet ſecundum quid ad ſimpliciter impoſſibile, eſſet quoad hoc omninò fruſtranea: implicat enim id, quod implicat, non implicare. At verò potentia ſecundum quid, ſeu receptiua formæ naturaliter tantum impoſſibilis, non eſt fruſtranea; quia id, quod eſt naturaliter tantùm impoſſibile, eſt poſſibile ſimpliciter: & ſi fiat vides quam naturale ſit materiæ ipſum recipere.

Dices: non implicat dari cauſam inadæquatam totius chimerici; ergo non implicat materiam primam eſſe potentiam ad formã chimericam. Antec. probatur, quia Petrus & Chimera eſt totum chimericum: implicat enim binarium huiuſmodi dari in natura: & tamen huius binarij datur cauſa inadæquata in genere cauſæ componentis: cauſa autem inadæquata, & cauſa ſecundum quid, ſunt vnum & idem: ergo non implicat cauſa ſecundum quid totius chimerici. Probatur autem conſ. quia non eſt potior ratio de vna, quàm de alia.

Reſp. nec implicare materiam eſſe cauſam inadæquatam in genere cauſæ componentis totius Chimerici. Hoc enim idem, quod ſcripſiſti de Petro, ſcribe de materia: ſed ſicut Petrus nequit vllo modo concurrere ad exiſtentiam chimeræ: ſed ſolum faceret cum illa binarium, ſi hæc exiſteret: ità materia prima ineptè diceretur poſſe aliqualiter

ter

ter, & per modum cauſæ paſſiuæ concurrere ad exiſtentiam formæ chimericæ, cum qua ſi hæc exiſteret, faceret &ipſa binarium. Materia prima ità eſt potentia, vt ſit etiã exigentia, ſtulta eſt autem exigentia rei ſimpliciter impoſſibilis.

Dices: erit exigentia conditionata: putà: ſi forma eſſet poſſibilis, v. g. dicat materia prima: vellem excipere chimeram ſi hæc non eſſet chimera.

Reſp. huiuſmodi exigentiæ conditionatæ reſponſum fuiſſe, vbi de conditione per impoſſibile, quam diximus ineptè poni in intentionibus naturæ. Nota per huiuſmodi affectũ chimeram non amari vllo modo à materia prima; ſicut non amareris ab eo, qui diceret: O quantum amarem te, ſi non eſſes tu! Idem autem dicit, qui dicit: O quantum amarem te, ſi eſſes alius! qui affectus eſt quidem vehemens: ſed erga alium.

ARTICVLVS VII.

Defenditur appetitus.

Contra appetitum ſpecialiter pugnant Aduerſarij noſtri. Obijciunt igitur primò appetitus naturalis nequit eſſe ad terminum naturaliter inadipiſcibilem: forma reproducta eſt huiuſmodi; ergo appetitus naturalis materiæ nequit eſſe ad formam reproductam. Maior videtur manifeſta. Min. ſupponitur ex dictis.

Reſp. neg. mai. cum D. Thoma 1. parte quæſt. 76. art. 1. ad 6 Nam Anima humana, vt ait ibi S. Doctor, à corpore ſeparata habet

bet aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis vnionem: cum tamen ea Animæ cum corpore reunio, ſeu reconiunctio non ſit naturaliter adipiſcibilis. Ratio à priori eſt: quia Animæ ſecundum ſe conuenit vniri corpori; & conſequenter ea vnio à quocumq. tandem agente fiat, eſt maximè ſecundum naturam Animæ. Eodem planè modo philoſophare, & tu de materia. Materiæ ſecundum ſe conuenit vniri huic, vel illi formæ, & actuari per hanc, vel illam formam: à quocumq. igitur agente hæc, vel illa forma illi tribuatur, eſt ſecundum naturam ipſius. Vbi aduerte, & appetitum, & aptitudinem etiam ad aliquid naturaliter inacquiſibile, ſine vllo ſcrupulo vocari naturalem.

Obijc. 2. Si materia prima naturaliter exigit etiam formam corruptam non eſt vlla ratio cur nequeat illam naturaliter habere; conſeq. eſt abſurdum; ergo & ant. min probatur: quia ſi naturaliter poſſet habere formam ante deſtructam: non eſt cur nequeat redire in rerum naturam Bucephalus: hoc autem abſurdum eſſe conſtat ex eo, quod ſi quis hoc diceret, & irrideretur, & damnaretur erroris. Primò quidem, quia erroneum eſt beſtias reſuſcitari, erroneiſſimum autem reſuſcitari naturaliter. Secundò, quia admiſſa tali reſuſcitatione ſtatim oſtendetur etiam hominis reſurrectionem eſſe per naturam: quemadmodum enim forma ſenſibilis fit in ſubiecto ad exigentiam, & ex concurſu ſubiecti: ità forma rationalis fit in ſubiecto, non quidem ex concurſu, ſed ad exigentiam ſubiecti. Et quemadmodum poteſt

per

per naturam ex ſubiecto fieri, quod iam olim factum eſt, & deſtructum: ità poterit ſubiecto reſtitui, quod olim habuit, & amiſit, quamuis non omninò perierit: vtrumq. autem per naturam. Probatur autem ſequela maioris: quia ſi dixeris materiæ idcircò non poſſe reſtitui formam deſtructam, quia non eſt in natura cauſa efficiens apta illā eandem reproducere: contra eſt: quia non eſt potior ratio, cur deficiat in cauſa actiua virtus efficiendi, quàm in cauſa paſſiua virtus patiendi. Probatur hoc: quia quemadmodum forma *A*, ſiue corrupta, ſiue non corrupta: eſt eiuſdem omninò rationis, & conſequenter ſemper eodem modo proportionata materię per modum actus ipſam complentis: ita etiam cum ſit ſemper eiuſdem rationis, eſt ſemper proportionata cauſæ efficienti in ratione effectus. Ignis *B*, v.g. ſiue olim fuerit, ſiue nunquam fuerit ante productus, ſemper eſt eadem entitas; adeoque ſemper proportionatus in genere effectus cuilibet alteri igni.

Confirmatur hic diſcurſus breuiſſima ratiocinatione. Non deficit in materia potentia paſſiua; ergo nec in agente potentia actiua: ergo ex nullo capite deficit in natura potentia ſimpliciter, & abſolutè ad reproductionem rei corruptæ. Probatur hæc vltima conſequentia, quia per potentiam paſſiuam, & potentiam actiuam debetur potentia adæquata rei: habita potentia adæquata poteſt haberi res; ergo habita potentia tum paſſiua, tum actiua poteſt haberi res.

Reſp. neg. ſequelam maior. Ad probationem reſpondeo primò, etiam data virtute acti-

actiua cum potentia paſſiua non continuò dari quidquid requiritur ad exiſtentiam rei ſæpe enim deficit potentia naturalis adæquata ad aliquid ex defectu conditionum; quæ conditiones, ſi naturaliter poſſint haberi: res eſt poſſibilis naturaliter: ſi nequeant, res eſt naturaliter impoſſibilis. Te calefieri ab igne, qui ardet Perſepoli, eſt naturaliter poſſibile: non quidem ſi maneas vbi es, & maneat ignis vbi eſt: ſed ſi vel tu Perſepolim accedas; vel ignis, qui eſt Perſepoli, Romam deferatur. Quamuis igitur concederes dari, & potentiam paſſiuam, & potentiam actiuã, vtramq. naturalem: ſi deſint circumſtantiæ naturaliter requiſitæ, non propterea naturaliter fiet.

Dices: non eſt aſſignabile quid vltrà requiratur ad hoc, vt res iam destructa iterum fiat, & naturaliter fiat; ergo data vtraq. potentia debet dici, quod res naturaliter fiat:

Reſp. neg. ant. Ad aſſignandum quid deſit tenere oportet quod dictum eſt in Logica, vbi de indiuiduo. Diximus ibi indiuiduationem phyſicam nihil aliud eſſe, quam collectionem proprietatum, quæ ità inſit vni, vt in altero nunquam ſit eadem. Hæc autem collectio hoc verſiculo continetur: *Forma, figura, locus, ſtirps, nomen, patria, tempus:* quemadmodum autem nequit per potentiam naturalem duobus hæc eadem collectio conuenire: ità nec vni duplex collectio: ſi autem ponas rem, quæ ante fuit, iterum fieri: nouam ſtirpem, nouum tempus, & alia huiuſmodi eidem rei imponis. Hoc poſito: finge in qualibet re dari characteriſticam illam, quam ſuo loco reiecimus, & videbis

dari

dari repugnantiam naturalem, vt res illa, quæ anno præterito in hoc loco, & in his circumſtantijs producta eſt, produceretur hoc anno, & in his alijs circumſtantiis. Et hæc eſt ratio ſufficiens reijciendi reproductionem effectus ijs, qui huiuſmodi characteriſticam tenent.

Vide iam nos etiam, qui characteriſticam repulimus, eadem ratione fulciri: nàm etiam etiam ſi res quælibet non petat determinatè hanc vel illam, præ alia, collectionem accidentium; petit tamen indeterminatè, & aliquam, & vnam: huic autem exigentiæ, quæ eſt huius, vel illius, ſatisfacit auctor naturę non dando indeterminatam, quod implicat, ſed dando determinatam, adeoq hanc potius quam illam: cum igitur vnicuique rei determinatè ſuam aſſignauerit, eſſet contrà ordinem in natura conſtitutum; vel ſi nolis, ſaltem ſuprà ordinem huiuſmodi, ſi ſimul aliam daret: ſicut quando determinatè exigitur hæc, eſſet præter ordinem naturæ ſi alia daretur, vel ſimul cum hac, vel ſolitariè: magis autem ſi ſimul cum hac: eſt enim longè maior diſpenſatio ſi res reproducatur, quam ſi res in alio loco, vel tempore, quam ſicut exigit, producatur.

Non tamen omittendum eſt hic non valere argumentum Aduerſarij à cauſa paſſiua ad actiuam. Ratio eſt: quia etiam reſpectu formæ, quæ non poteſt per naturam produci, datur naturalis potentia paſſiua: igitur non valet argumentum: ad hanc formam datur potentia paſſiua naturalis; ergo etiam actiua. Ad fidem, charitatem, & alias huiuſmodi formas ſupernaturales non datur in

natura principium actiuum: nemo enim à natura habet, aut credere Deo, aut Deum ſuper omnia diligere: non enim ſumus potentes cogitare aliquid boni ex nobis tamquam ex nobis; immò: nemo poteſt dicere: *Dominus Ieſus, niſi in Spiritu Sancto*: & tamen datur in natura ſubiectum, ſeu potentia paſſiua ad huiuſmodi, iuxtà axioma Auguſtini 1. de Prædeſtinatione Sanctorum cap. 5. *Poſſe habere fidem, ſicut & poſſe habere charitatem naturæ eſt hominum; habere autem fidem, quemadmodum & habere charitatem gratiæ eſt fidelium.* Ex quibus habes potentiam receptiuam fidei, aliorumque habituum ſupernaturalium eſſe naturalem, quamuis cauſa effectiua eorum ſit ſupra naturam. Ratio à priori ſit: quia poſſe recipere non eſt perfectionis, perfectionis eſt poſſe dare: ex eo quod detur capacitas cum defectu, non argues dari capacitatem, non ſolum non dicentem defectum, verum etiam dicentem de ſuo conceptu perfectionem ſimpliciter ſimplicem, capacitas cum defectu eſt potentia paſſiua: capacitas non dicens defectum eſt potentia dandi, & actiua.

Aduerte autem argumentum eſſe non à pari, ſed à fortiori: ſi enim detur in natura capacitas recipiendæ formæ entitatiuè ſupernaturalis, dabitur à fortiori capacitas recipiendæ formæ entitatiuè naturalis, qualis eſt quælibet forma corrupta.

Quod ſi prædicta doctrina de indiuiduatione non ſufficit: ſufficit tibi hic reproductionem formæ non eſſe impoſſibilem ex capite materiæ primæ: vndecumq. tandem habeatur hæc impoſſibilitas. Sunt qui explicent

cent naturalem hanc impoſſibilitatem re-
deundi ad eſſe per iuſtitiam quandam diſtri-
butiuam, qua Deus, vt auctor naturæ, quo-
dammodo teneatur dare eſſe potius rei, quæ
numquam fuit, quam rei, quæ fuerit, vbi in
vniuerſo idem bonum cæteroquin per vnam
habetur, ac per aliam. Putà ex hac palea
generandus eſt ignis: eſt in poteſtate Dei,
vel ignem dare, qui numquam fuit, vel il-
lum reuocare, qui Troiam combuſſit, & ex-
tinctus eſt: cum vtrumq. poſſit, tenetur, aiunt,
per legem quandam, quam nunquam citant,
iuſtitiæ diſtributiuæ potius ponere in natu-
ra primum, quam ſecundum, melius enim
eſt, inquiunt, vt ille, qui numquam fruitus
eſt eſſe, ſemel ſaltem fruatur, quam vt ille,
qui iam ſemel fruitus eſt, iterum reuocetur,
& iterum fruatur: nàm ille ignis remanens in
ſtatu poſſibilitatis inuideret igni iterum pro-
deunti in rerum naturam, & Deum quo-
dammodo appellaret acceptorem non perſo-
narum, ſed ignium. Huiuſmodi diſcurſus
euidenter demonſtrant imbecillitatem intel-
lectus humani.

QVAESTIO VII.

An materia poſſit eſſe ſine omni forma.

ARTICVLVS I.

Ponitur duplex Concluſio.

PRima eſt. Materia nequit naturaliter ſpoliari omni forma ſubſtantiali. Probatur autem ex communi prologuio: *Generatio vnius eſt corruptio alterius*, & viciſſim: *corruptio vnius eſt alterius generatio*; ergo quotieſcũq. agens naturale expellit aliquam formã ſubſtantialem à materia, aliam item ſubſtantialem in eandem inducit: & conſequenter ex vi agentis naturalis nequit materia prima ſpoliari vna forma, quin altera veſtiatur. Conſeq. eſt euidens: quia ſi actio expulſiua vnius formæ non eſſet alterius inductiua, eſſet merè corruptiua, non autem generatiua: ergo, vt verum ſit axioma prædictum, debet cum expulſione vnius eſſe productio alterius.

Huic axiomatis fidem inuenies apud omnes; neſcio an etiam rationem. Philoſophus enim habet illud adeo pro certo, vt vix examinet. Et quidem rationem huius veritatis à poſteriori non eſt arduum inuenire: patet enim inductione tam ex nihilo nihil fieri, quam in nihilum nihil reuerti: & tam nullam ſubſtantiam de nouo fieri, niſi ex alia ſub-

ſubſtantia, quam nullam ſubſtantiam perire niſi abeat in aliam ſubſtantiam. Perit homo, & abit in cadauer: perit cadauer, & abit in vermes, &c. quæ omnia ſunt ſubſtantię. Ratio autem à priori aſſignari poteſt hæc: quia omnis actio habet pro termino aliquid: non eſſe autem rei, quæ corrumpitur, non eſt aliquid; ergo non eſſe rei, quæ corrumpitur, non eſt terminus vllius actionis: ſed eo ipſo quod non eſſe non eſt terminus vllius actionis, implicat actio pure corruptiua; ergo, &c.

Breuis hæc ratiocinatio maximè facit ad id, quod dicturi ſumus de concurſu Dei immediato cum qualibet cauſa ſecunda ad quẽlibet effectum: vbi oſtendetur, & per puram ſuſpenſionem actionis, rem, quæ antea erat, deſinere; & per negationem actionis rem non poni. Sermo autem eſt hic de actione tranſeunte in externam materiam. Poſſet enim quis contra hoc principium *omnis actio terminatur ad aliquid* ſiue: *omnis actio eſt alicuius rei poſitio*, ſic litigare: multæ actiones nihil ponunt in natura niſi ſeipſas; ergo falſum eſt quod omnis actio ſit alicuius rei poſitio: & quod omnis actio terminetur ad aliquid: conſeq. eſt euidens; nam actio quæ nihil ponit niſi ſe, adeoque quæ nihil præſtat, niſi in genere cauſæ formalis, non habet aliquid pro termino ſui: nihil enim ad ſeipſum terminatur. Ant. autem probatur ex dictis alibi, vbi de differentia actionis, & effectionis: dictum eſt enim multarum artiũ finem eſſe actionem ipſam. Item actiones immanentes quales ſunt cognitio, volitio, viſio, & aliæ huiuſmodi non ſunt vllius rei poſitio.

Propterea diximus axioma hoc intelligendum eſſe de actione tranſeunte. Sunt tamen qui etiam actionibus immanentibus aliquid, ſed etiam immanens pro termino aſſignent: diſtinguũt enim inter actionem, & actum; aſſignantes pro actu quandam ſpeciẽ qualitatis emanantem ab actione ipſa: ſed non eſt locus hic hoc examinandi: pro concluſione ſufficit inductio illa, quam ex Philoſopho, & experientia attulimus.

Ratio autem petita non ex natura actionis, ſed ex natura materiæ, eſt: quia materia non amittit vnam formam, niſi propter incompoſſibilitatem illius cum accidentibus, introductis ab agente: puta materia non amittit formam paleæ, niſi propter incompoſſibilitatem talis formæ cum tanta intenſione caloris, & ſiccitatis: contingit autem ea accidentia, quæ vni formæ aduerſantur, eſſe alterius formæ propria: puta hæc ipſa caloris, & ſiccitatis intenſio eſt propria formæ ignis: tam autem repugnat deficiente collectione accidentium formæ *A* durare in natura formam *A*, quam repugnat exiſtente collectione accidentium propria formæ *B* non exiſtere formam *B*: vnde prædictum axioma: *Generatio vnius eſt corruptio alterius*, & è conuerſo, verificatur etiam de generatione, & corruptione diſpoſitiua: quæ enim accidentia diſponunt ad corruptionem paleæ, diſponunt etiam ad generationem ignis, & è conuerſo.

Denique dictum eſt alibi naturam non tendere ad non ens, ſed ad ens. dum igitur corrumpit lignum non tendit primariò ad non eſſe ligni; ſed ad eſſe ignis: quia vero incom-

incompoſſibilia ſunt iſta duo: ignis, & lignum; oportet vt vno accedente alterum recedat. Acceſſus eſt intentionis primariæ, receſſus ſecundariæ.

Secunda Concluſio ſit. Materia poteſt ſupernaturaliter ſpoliari omni forma ſubſtantiali. Probatur Concluſio: quia materia ſpoliata omni forma ſubſtantiali non inuoluit contradictoria; ergo eſt aliquid poſſibile. Antec. negatur, & meritò à Thomiſtis. Nam idem eſt dicere: materia exiſtens ſine forma, ac materia exiſtens ſine exiſtentia: hoc ſecundum repugnat; ergo & primum. Ratio eſt: quia forma, ſiue exiſtentia formę, eſt formaliſſima ratio exiſtendi materiæ.

Hanc Thomiſtarum reſponſionem reiecimus, vbi diximus materiam non exiſtere per exiſtentiam formæ. Hanc eamdem concluſionem probant alij hoc argumento. Forma ſubſtantialis, etiam materialis, poteſt ſupernaturaliter eſſe ſine omni ſubiecto; ergo ſubiectum ipſum, ſiue materia prima poteſt ſupernaturaliter eſſe ſine omni forma ſubſtantiali. Ant. probatur: quia formæ accidentales poſſunt ſupernaturaliter eſſe ſine ſubiecto, vt conſtat ex Venerabili Sacramento Euchariſtiæ; ergo etiam formæ ſubſtantiales. Probatur autem conſeq. quia maior eſt dependentia formæ materialis à materia, quam materiæ à forma. Valeat hoc argumentum quantum valere poteſt. Melius eſt id, quod primo loco poſitum eſt: Deus enim cenſetur poſſe quidlibet, dummodo non appareat repugnantia. Hanc autem numquam oſtendet Aduerſarius in materia carente omni forma ſubſtantiali.

ARTICVLVS II.

Satisfit Aduerſarijs.

OBijcitur primò. Materiam eſſe ſine omni forma accidentali eſt etiam ſupernaturaliter impoſſibile; ergo eſt etiam impoſſibile eſſe ſine omni forma ſubſtantiali. Ant. probatur: quia implicat materiam eſſe, & numquam eſſe; eſſe & nuſquam eſſe: ergo eo ipſo quod eſt, eſt & in aliquo loco, & in aliquo tempore: eſſe autem in hoc loco non habet per ſeipſam, ſed per vbicationem ſuperadditam: eſſe in hoc tempore, per durationem ſuperadditã: ergo eo ipſo quod eſt, neceſſario neceſſitate metaphyſica habet, & durationem, & vbicationem ſibi ſuperadditam. Supponitur hoc ex tractatu de loco, & tempore, vbi cum Philoſopho dicetur id quod nullibi eſt, & numquam, eſſe ſicut Sphingem & Hyppocentaurum; hoc eſt non eſſe. Probatur autem conſeq. quia abſurdum eſt materiam magis pendere ab imperfectioribus, quam à perfectioribus formis: eſt autem euidens formas accidentales imperfectiores eſſe ſubſtantialibus.

Reſp. tranſ. ant. neg. conſ. Probationem antecedentis audiemus, vbi promittitur. Ad probationem conſequentiæ negatur ſuppoſitum: materia prima, propriè loquendo, non pendet à formis, ſed formæ pendent ab ipſa: ipſa enim eſt pro priori, & ad formam ſubſtantialem, & ad formas accidentales. Quod ſi pendere idem ſonat apud Aduerſarium, quod indigere: non eſt abſurdum quod ma-

teria

eria prima magis indigeat imperfectiori-
us, quam perfectioribus : ſicut non eſt ab-
urdum quod tu domine mi magis indigeas
eſtibus, quam ſeruis ; & inter ſeruos magis
nfimis, quam dignioribus : quis enim domi-
nus non magis indiget coquo, quam præfe-
cto cubiculi ? & inter veſtes ipſas quis non
magis indiget ſubucula & caligis, quam pal-
lio & alijs huiuſmodi, quæ pretiosè circum-
tegunt infirmitatem noſtram ?

Obijc. ſecundò. Si poneretur materia ſine omni forma ſubſtantiali, non eſt diuinabile quid de ipſa eueniret ; ergo non poteſt poni in tam miſerabili ſtatu. Probatur ant. prouocando te ad diuinandum : dic enim an in tali ſtatu connaturaliter deberet conuerſari, an deſtrui ? Non deſtrui : quia eo ipſo non exiſteret ſine omni forma ſubſtantiali : non conſeruari ; quia eſt in natura vt faciat totum: tunc autem non faceret totum; ergo, &c.

Reſp. primò etiam dato antecedenti ; negandam fore conſequentiam :

Reſp. ſecundò neg. ant. & diuino. Dico autem materiam primam in tali hypotheſi ſeruatum iri. Ad rationem in contrarium dic materiam ita eſſe vt faciat totum, vt tamen non repugnet eſſe extra omne totum : non enim repugnat Deum diſpenſare tum in legibus, tum in finibus naturæ. Addo quod etiam naturæ malius eſt materiã ſtare, quam perire : ex ea enim, quæ perijt, quid natura faciet ? ex ea autem, quæ eſt, poterit quidlibet facere, vt patet.

Obijc. tertiò. Materia prima maiorem vnitatem habet cum forma ſubſtãtiali, quam cum accidentali; ergo eſt magis inſeparabilis

à ſubſtantiali, quam ab accidentali: ſed ab omni accidentali eſt metaphyſice inſeparabilis; ergo & à ſubſtantiali: ant. probatur: quia materia cum forma ſubſtantiali habet vnitatem per ſe, cum accidentali vnitatem per accidens: vnitas per ſe eſt maior vnitas, quam vnitas per accidens. Hoc argumento frequenter vtuntur Scotiſtæ.

Reſp. neg. ſuppoſitum antecedentis. Materia prima nõ habet vnitatẽ, neque cũ forma ſubſtantiali, neque cum forma accidentali; ab vtraque enim realiter & phyſice diſtinguitur. Habet cum vtraque vnionem, ſtrictiorem quidẽ cum forma ſubſtantiali, quam cum accidentali: quis enim neget, materiam paleæ, quamuis facillimè recipiat nouam formam, puta formam ignis, mutare facilius vbicationem, ac durationem? & hoc quidem ſtat cum exigentia, cui diſpenſari nequeat, alicuius vbicationis, & durationis. Ad id igitur quod dicitur: materiam eſſe inſeparabilem ab omni forma accidentali; reſpondendum eſt negando. Immo ſeparabilis eſt ab omni: quamuis neceſſe ſit vt habeat aliquam: hoc eſt carere poteſt qualibet, ſed non omni; carere autem poteſt, & qualibet forma ſubſtantiali, & omni: ex quo non ſequitur ſtrictius vniri vlli formæ accidentali, quam vlli ſubſtantiali.

Obijc. quartò. Materia prima eſt propter formam ſubſtantialem, non autem propter accidentalem; ergo magis exigit formam ſubſtantialem, quam accidentalem. Probatur ant. quia materia prima eſt in natura, non vt faciat vnum per accidens, ſed vt faciat vnum per ſe. Probatur autem conſequentia:

quia:

quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis: ſed propter formam ſubſtantialem exigitur forma accidentalis; ergo magis exigitur forma ſubſtantialis. Maior eſt axioma, cuius veritas inductione patet. qui amat ſtudium propter ſapientiam, magis amat ſapientiam, quam ſtudium; qui amat medicinam propter ſanitatem, magis amat ſanitatem, quam medicinam; qui amat Mathematicam propter Phyſicam magis amat Phyſicam, quam Mathematicam, & ſic de cæteris. Vbi nota non modo magis amari id, propter quod amatur aliud, ſed illo eodem amore magis amari, quo amatur aliud: puta amor medicinæ propter ſanitatem, eſt maior amor ſanitatis, quam medicinæ. Minor autem eſt euidens, quia formæ accidentales habent rationem medij ad ſubſtantiales.

Reſp. quod ijs formis, quæ ſunt purè media ad ſubſtantiales, tam carere poteſt materia prima, quam ipſis ſubſtantialibus: quis autem dixerit durationem, & vbicationem eſſe media ad hanc vel illam formam ſubſtantialem? Huiuſmodi accidentia non vocantur media ad aliud; ſed neceſſariò conſequentia ad eſſe rei, quæ eſt. Poſſet igitur vel concedi totum: quandoquidem comparatio eſt inter formas, quibus omnibus carere poteſt materia: vel negari ſuppoſitum totius diſcurſus: quod videlicet omnia omninò accidentia, tam realia, quam modalia habeãt rationem medij ad formas ſubſtantiales. In forma ad argumentum negandum eſt antec. materia non eſt propter formam; ſed tam forma, quam materia ſunt propter totum: quod ſi dicas: totum nihil eſt præter mate-

riam & formam; ergo materia & forma non ſunt propter totum. Conſeq. probatur: quia aliter eſſent propter ſeipſa. Reſpondebo cum diſtinctione: vel enim accipis materiam & formam collectiuè; & tunc ſunt ipſamet ſubſtantia, quæ eſt gratia ſui; vel diſtributiuè, & tunc ſingulæ diſtinguūtur à toto; ſuntque propter ipſum, quod eſt gratia ſui.

Dices: forma ſubſtantialis dicitur finis materiæ, eo ipſo quod eſt bonum ipſius: idē enim eſt bonum, & finis: ergo magis eſt propter formam ſubſtantialem, quam propter accidentalem, quæ non eſt finis ipſius; ergo magis exigit formam ſubſtantialem, quam vllam accidentalem. Probatur vltima conſequentia: quia quod habet rationem finis & boni, magis exigitur, quam quod non habet rationem huiuſmodi.

Iam dictum eſt finem materiæ eſſe ſubſtantiam: ſi tamen mauis aliter reſpondere conceſſo primo entimemate; nega vltimā conſeq. Ad probationem diſt. magis exigitur, &c. cæteris paribus: omitto; cæteris imparibus: nego. Materia prima, vt benè ſe habeat, indiget forma ſubſtantiali; hoc eſt vt ſit in natura modo ſibi debito, & connaturali: vt autem ſit, indiget aliqua vbicatione, & aliqua duratione: quamuis autem melius ſit illi eſſe modo debito, quam aliter, tamen melius eſt illi eſſe, quam, nec ſaltem aliter eſſe. Sine forma ſubſtantiali non bene eſt; ſine duratione non eſt.

Ex dictis aduerte non probari ex prædicatis materiæ primę quod ipſa nequeat ſpoliari omni forma accidentali; ſed ex ratione communi, qua implicat aliquid eſſe, & nuſquam,

am, vel numquam eſſe: adeoque argu-
nta omnia, quæ ex appetitu materiæ ad
mas peti ſolent, laborant in ſuppoſito:
aſi vero non poſſe eſſe quin alicubi ſit, illi
nueniat quia eſt materia. Et hæc de mate-
ia ſatis.

QVAESTIO VIII.

De Forma.

ARTICVLVS I.

n quo conſiſtat ratio formæ, & an ſit tota quidditas Compoſiti?

Dictum eſt initio Phyſicæ, vbi de principijs rerum naturalium in genere, in vnaquaque ſubſtantia, præter materiam, quæ in diuerſis eſt eadem, eſſe aliud principium, per quod habetur diuerſitas vnius ab alia ſubſtantia. Hoc principium vocatur à Philoſopho forma. Videtur igitur ſecundum ſententiã Philoſophi formam nihil aliud eſſe, quam principium intrinſecum per quod ſubſtantia à ſubſtantia ſubſtantialiter differt. Et hanc definitionem proculdubio pro bona admitteret Ariſtoteles, qui centies formam appellat rationem ipſius quod quid eſt eſſe rei, ſpeciem, pulchritudinem & cętera id genus, quæ omnia conſonant huic dicto: *materia appetit formam, vt turpe pulchrum*.

Poſſet hoc idẽ probari ex dictis ſuperiùs. Materia 1. quę eſt in igne, eſt in illa eadẽ,

quæ

quæ erat in palca; ergo ignis à palea non differt per materiam: differt autem, & quidem ſubſtantialiter; ergo pręter materiam datur in vtroque aliud principium intrinſecum, & ſubſtantiale, per quod hoc quidem ignis, illud verò palea eſt. Hoc autem principium cum ſit id, ex quo huius, & illius ſpecies denominatur & eſt, rectè & ſpecies, & forma dicitur. Conſonat etiam hæc doctrina iis, quæ diximus agentes de gradibus metaphyſicis, vbi diximus genus, & differentiam eſſe materiam, & formam metaphyſicas; materiam autem, & formam eſſe genus, & differentiam phyſicam.

Quia tamen dictum eſt alibi non repugnare de potentia abſoluta materiam diuerſę rationis ab hac: non videtur ratio ſpecifica, ſeu differentialis vnius ſubſtantię ab alia ſufficienter peti ex ſola forma: probatur hoc: quia ſi forma ignis reciperetur in materia diuerſa ab hac, quæ datur; faceret cum ipſa totum, ſpecie diuerſum ab igne, qui de facto datur; hæc diuerſitas non haberetur per formam; ergo malè definitur forma: id per quod ſubſtantia à ſubſtantia ſubſtantialiter differt.

Ad reſolutionem difficultatis tenendum eſt, quod alibi dictū eſt ex Philoſopho: videlicet de materia rerū naturalium philoſophandum eſſe per analogiam ad materiam rerum artificialium. Quædam artificialia differunt inter ſe, & ſecundum materiam, & ſecundum formam: quædam ſolum ſecundum formam. Quædam ſolum ſecundum materiam. Habes exempla in phiala, & tunica. In phiala, & patina. In duabus phialis alte-

ra aurea, & altera ænea. Phiala, & tuni-
iſſerunt, & ſecundum materiam, & ſe-
dum formam: vnius enim materia lana
alterius aurum. Phiala, & patina diffe-
t ſolum ſecundum formā; vtriuſq; enim
teria aurum eſt. Duæ phialæ, altera aurea,
altera argentea, differunt ſolum ſecundum
teriam: vtriuſq. enim eadem figura eſt.
In his vltimis habes ſolutionem quæſtio-
s propoſitæ: nam tam ænea, quàm aurea
iala, phiala nominatur, & eſt. Vnde autem
nominatur, niſi à forma? Vides igitur ra-
onem vnde res nominatur hoc & illud, eſſe
rmam; nulla habita ratione materiæ. Ab
tefactis transfer animum ad naturalia. Po-
e Animam rationalem in materia, in qua
e facto eſt; habes hominem; pone illam
andem Animam in materia diuerſa ſpecie;
utà in materia cœleſti, & iterum habes ho-
minem: homo autem hic ab alio homine dif-
feret, ſicut phiala aurea ab ænea: & ſicut
vtrobique propter identitatem figuræ, hoc
eſt formæ artificialis, retinetur nomen phia-
læ; ità vtrobique propter identitatem for-
mæ naturalis retinetur nomen hominis. Ex
quibus liquet formam rectè dici: *Principium
intrinſecum ſpecialiter determinans ad hāc
vel illam rationem ſubſtantiæ*: ſiue: *ratio-
nem, qua res nomine proprio nominatur*:
ſeu: *rationem, qua res nominatur hoc, & il-
lud ſimpliciter*.

Confirmatur hæc doctrina ex communi
ſenſu omnium Philoſophorum, & homi-
num. Omnes conueniunt in hoc, quod hoc
corpus cœleſte Lunam, illud aliud Solem
appellent: non tamen conueniunt cuius ma-
teriæ

teriæ ſit hoc, & illud corpus. Alij enim materiam cœleſtium diuerſam rentur à materia ſublunarium, alij non diuerſam: vtrique probabiliter; quia neutri vllam rationem afferunt momenti vllius. Igitur ad eſſe Solem, vel Lunam nihil facit quod ſit hæc, vel illa materia. Idem etiam apparet in artefactis, in quibus conuenitur eſſe hoc, vel illud. putà eſſe amphoram, vel vrceum: dubitatur de materia, alijs ſtannum, alijs argentum, alijs plumbum, alijs aliud eſſe certantibus.

Propterea Sapienter Philoſophus *Forma*, inquit, *eſt ratio ipſius quod quid eſt eſſe rei*: ideſt ratio per ſe, & ſecundum propria prædicata expreſſa in definitione, per quam ſcitur quid res ſit. Quamuis enim in re præter formam detur aliquid aliud, videlicet materia, adeoque totum eſſe rei non ſit ſola forma: tamen quia hæc determinatè ſecundum ſuam propriam rationem; illa indeterminatè, & ſecundum pręciſam rationem materiæ requiritur vt res ſit id, quod per nomen ipſius intelligitur: ideò ab eodem Philoſopho ſępe ſola forma nuncupatur nomine quidditatis. Hoc modo loquitur 8. Metaph. cap. 4. vbi quęrens, an quidditas rei ſit idem cum re? Reſpondet cum diſtinctione: ſi res, inquit, eſt forma, & actus, quidditas rei eſt idem cum ipſa: ità quidditas Animę rationalis eſt idem cum Anima ipſa. At ſi res eſt aliquid compoſitum vt homo, tunc quidditas non eſt idem cum re; quidditas igitur hominis non eſt idem cum homine, niſi, ait Philoſophus, Animam quis hominem vocet. Quęcumq. igitur materia ſit, cui rationalis Anima vniatur, totum hoc

hoc erit homo: & ab Anima habebit quod ſit homo. En doctrinam de materia, & forma ab Ariſtotele adeò explicatam, vt vlteriori explicatione non egeat.

Dices; homo ſi eſſet ex diuerſa materia ab ea, qua conſtat, eſſet quid diuerſum ſpecie ab eo, quod eſt; ergo non ſola forma, ſed etiã materia determinat ad hanc ſpeciẽ entis; ergo nõ habet ab hac forma ſolùm quod homo ſit.

Reſp. negando vltimam conſeq. Qualibet enim materia conſtet, homo eſt: adeoq. etiam ſi varies materiam, non varias id, quod determinatè requiritur vt ſit homo. Non diximus hominem tunc fore eiuſdem ſpeciei, cuius eſt nunc, ſed fore hominem, ſicut eſt nũc. Indifferentia igitur quædam eſt circa materiam ad rationem hominis, & cuiuslibet alterius; quæ indifferentia non eſt circa formam: non enim ſi quamlibet formam ponas cum hac materia: habes hominem: ſicut habes quamcumq. tandem materiam ponas cum hac forma: ex quo manifeſtum eſt rectè dici formam rationem ſpecialiter denominantem, hoc & illud.

Replicabis: homo ex materia cœleſti v.g. differret ſpecie ab homine ex materia ſublunari; ergo tã nõ eſſet homo vnus, quàm alius.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. Veritas antecedentis patet ex dictis: patet & falſitas conſequentiæ ex hoc, quod tam phiala ænea, quàm aurea eſt phiala. Quæ igitur differunt ſecundum materiam, differunt ſecundũ partem indifferenter, ſeu indeterminatè; quæ autem ſecundum formam, differunt ſecundum partem determinatè requiſitam ad nomen

men, quod ſuſtinent. De hac re non potuit dubitare Philoſophus, apud quem nec leuis ſuſpicio fuit poſſibilem eſſe materiam diuerſam ab hac, quæ datur.

Quia vero Philoſophus loco citato, & alibi formam appellat rationem ipſius quod quid eſt eſſe rei, ſpeciem, & aliquando etiam quidditatem. Hinc ſuſpicantur nonnulli in ſola forma totam ſubſtantiæ phyſicæ quidditatem conſiſtere. Quemadmodum enim ſecundum conſiderationem logicam, & metaphyſicam per ſpeciem reſpondetur adæquate interroganti quid res ſit: ità etiam ſecundum conſiderationem phyſicam reſpondebitur adæquatè aſſignando ſpeciem phyſicam: tam enim ſpecies phyſica eſt tota quidditas phyſica, quàm ſpecies logica, ſeu metaphyſica eſt quidditas logica, ſeu metaphyſica. Huic tamen ſuſpicioni videtur obuiatum ab eodem Phyloſopho 8. Metaphyſ. cap. 4. vt dictum eſt ſuprà: quia tamen homines natura ſuſpicaces non adeò facile auctoritati cedunt; vincendi ſunt, ſi tamen poſſunt, rationibus.

Sit igitur concluſio. Forma ſubſtãtię phyſicæ non eſt tota quidditas eiuſdem. Probatur concluſio: quia per id habetur formaliter tota ſubſtantia phyſica, per quod habentur omnia conſtitutiua ſubſtantiæ phyſicæ: ſed per ſolam formam non habentur omnia conſtitutiua ſubſtantiæ phyſicæ; ergo per ſolam formam non habetur tota ſubſtantia phyſica: tota autem ſubſtantia, & tota quidditas (niſi facias quæſtionem de nomine) ſunt vnum & idem. Hinc ſi hominem non logice, aut metaphyſice, ſed ſecundum

dum quod ſubſtantia phyſica eſt, definire volueris dices eſſe compoſitum ex corpore, & Anima rationali: & hoc compoſito pereunte, quod omnibus ſemel ſaltem accidet; perit homo: facile eſt hanc quæſtionem euadere quæſtionem de nomine; accipiendo pro quidditate ſubſtantiæ, non totam ſubſtantiam, ſed partem ſubſtantiæ, à qua tota determinatur ad ſpeciem, adeoq. philoſophando per ſynecdochem.

Confirmatur noſtra concluſio ex dictis. Tota quidditas non habetur per differentiam ſolam, ſed per ſpeciem in conſideratione logicà, vel metaphyſica; immò ad interrogationẽ per *Quid eſt* melius reſpondebis per genus, quã per differentiã: optimè autẽ per genus, & differentiam, putà interrogatus quid ſit homo: melius reſpondebis: eſt animal; quam: eſt rationale; optimè autem: eſt animal rationale: quidditas igitur logica, ſeu metaphyſica non habetur adæquatè per formam. Quemadmodum autem quidditas logica eſt non per differentiam ſolam, ſed per genus, & differentiam; ità & quidditas phyſica non habetur adæquate per formam, ſed per formam, & materiam, quę ſimul ſumpta ſunt tota ſpecies phyſica, vt patet.

Ad rationem ſuſpicionis propoſitę, dic Philoſophum ſatis declaraſſe mentem ſuam 8. Phyſic. & alibi, vbi de ſubſtantia, quę ſit tota actus, & de ſubſtantia, quę ſit compoſitum ex potẽtia, & actu. Vocat autem formã ſpeciem, & quidditatem: quia eſt ratio ponens totum in tali ſpecie, & conſtituens illud aliquid, putà potius ignem, quam aquã.

Nam

Nam, vt eſt dictum, materia ſecundum ſe eſt indifferens, vt ſit hoc, vel illud, & in quolibet eſt eadem : non ſunt igitur diuerſę ſubſtantię per materiam, ſed per formam. Quod ſatis liquet.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijc primò idem eſt conſtitutiuum intrinſecum rei, & diſtinctiuum illius à qualibet alia re : ſed per ſolam formam vna ſuſtantia diſtinguitur ab alia ; ergo ſola forma eſt conſtitutiuum intrinſecum huius & illius ſubſtantiæ ; & conſequenter ſola forma eſt adæquata quidditas rei: maior eſt effatum. Minor probatur : quia Petrus v.g. non diſtinguitur à Bucephalo per materiam.

Reſp. conc. mai. neg. min. Ad cuius probationem dic Petrum diſtingui à Bucephalo per materiam, & per formam : tam enim materia Petri non eſt materia Bucephali ; quam forma vnius non eſt forma alterius. Aduerſarius æquiuocatur inter differre, & diſtingui: materia Petri diſtinguitur à materia Bucephali ; ſed non propterea differt : vnde ſicut diximus in Logica Petrum conuenire cum Bucephalo in ratione animalis, differre autem in ratione talis animalis : ita dicimus in Phyſica Petrum ſimilem eſſe Bucephalo ſecundum materiam diſſimilem autem ſecundum formam.

Obijc. ſecundo. Sequitur ex concluſione poſita hominem quando eſt puer non eſſe illum eundem qui fuit infans, nec ſenem illum

lum eundem, qui fuit puer: conſ. eſt abſurdum; ergo & ant. Probatur ſequela mai:quia ad identitatem hominis huius requiritur nō ſolum identitas Animæ, ſeu formæ; ſed etiã identitas materiæ: non eſt autem eadem materia in puero & ſene; ergo &c. Maior patet ex dictis. Minor autem probatur: quia per nutritionem adduntur nouæ partes materiæ, & ſimul aliquæ partes ex præexiſtentibus amittuntur: animal enim aliquid veteris materiæ amittit, & aliquid nouæ acquirit.

Probatur iam minor primi ſyllogiſmi. Nam vnuſquiſq. de ſe loquitur vt eodem in quacunq. ætate. Senex eſt laudator temporis acti ſe puero. Igitur ſupponit eundem ſe eſſe ſenem qui fuit puer. E conuerſo ſperat puer fore ſe aliquid, quando erit ſenex: ſupponit igitur eumdem ſe fore ſenem, qui nunc eſt puer. Et ſi quis tibi diceret te non eumdem hominem eſſe, qui fuiſti ante quatuor annos, irrideretur.

Reſp. hoc argumentum, quod eſt propter antiquitatem venerabile, etiam militare contra eos, qui ponunt totam quidditatem in ſola forma. Eſt enim opinio ſatis communis formas viuentium ſaltem imperfectorum eſſe diuiſibiles: eaſq augeri, & diminui ſecundum ętates. Serpens igitur, aut draco, qui olim non erat maior lucerta, iam autem immaniter creuit, ita vt terreat viatores, non erit idem ſerpens qui fuit. Idem dic de quercu, quę nunc annoſa tam altè exurgit, olim vero plantula erat vix ſemipalmaris. Eſt ne eadem vel diuerſa? cum etiam ſecundum formam tale habuerit incrementum.

princeps. Hic non habet perpetuam identitatem ſui eſſe tam perfectam, quam Angeli. Patitur enim mutationem non ſolum ſecundum rationem accidentium, in quibus continuò variatur, ſed etiam ſecundum partem ſui ſubſtantialem, videlicet ſecundum materiã. Habet autem partem ſui præcipuam, Animã videlicet rationalem, inuariabilem omninò ſecundum decrementum, aut incrementum: neque enim putandum eſt Animam tuam in corpore iam longiori, longiorem eſſe, quam fuerit in curtiori.

Poſt hominem ſunt ſubſtantię imperfectiores, in quibus quid contingat circa decrementum & incrementum nihil eſt certi inter Philoſophos. Sunt enim qui Bruta ipſa in plures claſſes diuidunt: aientes bruta perfectiora, qualia ſunt Elephas, Equus, Aſinus, & alia huiuſmodi, habere Animas indiuiſibiles; imperfectiora vero, qualia ſunt ſerpentes, vermes, & alia, quæ dicuntur inſecta, habere animas diuiſibiles. In primis incrementum fieret non ſecundum Animam; ſecus in ſecũdis. Quid autem in hac re ſentiendum ſit, nemo hic determinat, niſi qui extra chorum ſaltat. Eſt autem communis ſententia multa ex viuentibus, puta plantas omnes Animabus conſtare diuiſibilibus, eaſque per additionem partis ad partem augeri; decreſcere per detractionem.

Hæc tamen omnia, non obſtantibus prędictis mutationibus, ex communi modo loquendi dicuntur etiam diuerſis temporibus eadem eſſe: idem homo ſenex, qui puer: idem canis, qui catulus: eadem quercus annoſa quæ paruula. Igitur ad ſaluandum quod res

ſit

ſit eadem, non requiritur quod eadem omnino ſint eiuſdem conſtitutiua. Ex his patet ad argumentum. In forma nega te non eſſe eumdem qui fuiſti. Philoſophus ait per motum augmentationis illud idē, quod erat, fieri maius: vnde docet motū vniuerſaliter acceptū recte diuidi in quatuor ſpecies. Prima eſt generatio quæ eſt motus ad ſubſtantiam: ſecunda alteratio, quę eſt motus ad qualitatem: Tertia augmentatio, quæ eſt motus ad quantitatem: vltima, latio, quæ eſt motus ad locum.

Apparet ex dictis hominem ſtrictius eſſe eumdem quando ſenex eſt, qui fuit puer; quā ſit eadem quercus antiqua, quæ fuit noua. In hac enim mutatio fit ſecundum materiam & formam, in illo ſolum ſecundum materiam. Et quia mutatio ſecundum materiam fit inſenſibiliter; ideo homo ſecundum conſiderationem phyſicam dicitur ſimpliciter, & abſolutè idem. Hanc identitatem numericam hominis iam grandis cum ſe ipſo olim paruulo exemplificat D. Thomas in igne, qui quamdiu per ſubminiſtrationem noui alimenti durat, dicitur idem, quamuis continuò fluat materia, ex qua alitur. Longè tamen rigoroſius, idem es, qui fuiſti; quia mutatio in te non fit nec adeo ſenſibiliter, nec ſecundum vtramque tui partem, vt dictum eſt.

Obijc. vltimò. Idem reſurgemus, qui morimur: materia non erit eadem in reſurgentibus, quæ fuerit in primo viuentibus; ergo materia non pertinet ad quidditatem noſtri. Maior eſt propoſitio dogmatica, & veritatis indubitatæ: *rurſus* enim *circumdabor*

bor pelle mea, & in carne mea videbo Deū Saluatorem meum. Minor autem probatur primò: quia qui moritur infans & minimæ molis, reſurget in menſura ætatis plenitudinis Chriſti: hoc eſt in ſtatura hominis perfecti: ſed ad menſuram huiuſmodi non ſufficit materia, quæ ſufficiebat corpuſculo infantis: igitur reſurget cum alia materia, adeoque cum alio corpore, quam cum eo, quod moriens reliquit. Secundò eadem materia fuerit in multis hominibus: puta materia hominis ab alijs hominibus deuorati, fuerit, & in eo, qui deuoratus eſt, & in ijs, qui deuorauerint. Immo cum aliquæ nationes humanis veſcantur carnibus; in vno homine materia, quæ fuerit per primam productionem, fuerit etiam in alijs ſucceſſiue tum per nutritionem, tum etiam per productionem: cum enim homo generet ex ſuperfluo alimenti, homo deuoratus ab alio ſuperfluere poteſt alimento deuorantis, & euadere materia alterius hominis generandi de nouo. Cuius igitur erit in illa die, vaga illa materia pertinens ad tam multos? Hęc, & alia huiuſmodi objciunt Ethnici contra Myſterium reſurrectionis, vt videre eſt apud D. Thomam lib. 4. contra Gentes cap. 81. vbi S. Doctor facili labore has omnes difficultates diſſoluit.

Reſp. igitur quod ita reſurgemus ijdem qui morimur, ſicut viuimus ijdem qui viximus; & conſequenter quoad hoc ſoluta eſt difficultas. Hoc enim non impedit vnitatem in homine dum continuè viuit, non igitur impediet vnitatem reſurgentis: in corpore autem hominis, quamdiu viuit, nōn ſemper

ſunt eædem partes ſecundum materiam, nec propterea impeditur quin homo ſit vnus numero à principio vitæ vſque in finem. Hæc D.Thomas loco cit. Ad illud de corpuſculo infantis reſpondet D.Thomas quod ſi quid defuit ad cõplemẽtũ debitæ quãtitatis, vel quia aliquis prçuentus eſt morte, antequam natura ipſum ad perfectam quantitatem deduceret, vel quia forte aliquis mutilatus eſt; aliunde hoc diuina ſupplebit potentia, nec tamen hoc impediet reſurgentis corporis vnitatem, quia etiam opere naturæ ſuper id,quod infans habet,aliquid additur aliundè, vt ad perfectam perueniat quãtitatem, nec talis additio facit alium numero: idem enim numero eſt homo puer, & adultus.

Quoad eos autem,qui veſcuntur carnibus humanis, adeoque in quorum pluribus eadem materia ſucceſſiuè reperitur; reſpondet quod ſi aliquid materialiter fuit in pluribus hominibus reſurget in eo, ad cuius perfectionem magis pertinuit. Exemplum ponit in coſta, quam ex Adamo ſumptam ędificauit Deus in mulierem, & conſequenter quæ ab Adamo tranſmigrauit in Euam. Coſtam hanc dicit Diuus Thomas reſurrecturam in Eua, quia magis principaliter fuit in Eua, quam in Adam. Ex eadem ratione pars, quæ fuit in generante, & genito,reſurget in genito, quod enim ſuperfluum fuit generantis eſt principalis materia geniti. Quod ſi quid ſecundum eamdem perfectionem in vtroque fuerit, reſurget in eo,in quo primitùs fuerit. Hæc D.Thomas.

Præterea docet Magiſter in quolibet homini-

mine remanere ſemper partes primigenias, quæ per actionem caloris, aut cuiuslibet alterius qualitatis numquam abſumũtur. Vocant autem partes primigenias illas, quibus per generationem, non autem per aggenerationem, ſeu augmentationem, primò vnita eſt Anima rationalis; & conſequenter hominem, præter identitatem omnimodam formæ ſubſtantialis, habere etiam ſemper identitatem omnimodam materiæ primigeniæ: ſiue eamdem in omni rigore materiam primigeniam.

Hanc Magiſtri doctrinam confirmare poſſemus experientia, qua conſtat periculoſiſſimum eſſe, atque lethale, quoſdam næuos, qui nobis adnaſcuntur, abſcindere; cum cæteroquin ſine periculo mortis etiam manus, vel brachium abſcindatur. Putà ſi quis cum dente aprino naſcatur ex aliqua matris imaginatione, vt ſæpe accidit, ſine periculo omnium aliorum dentium iacturam faciet, præter quam aprini. Idem dic de alijs huiuſmodi.

QVAESTIO IX.

De Priuatione.

ARTICVLVS I.

Tam Priuationes, quàm Negationes formales nihil ſunt.

DEVS ita eſt ſimpliciter, & abſolutè, vt non poſſit non eſſe. Chimera ità ſimpliciter, & abſolutè non eſt, vt non poſſit eſſe. Cætera omnia, vel ita ſunt, vt poſſint non eſſe; vel ita non ſunt, vt poſſint eſſe. Rationem formalem per quam ſunt nō eſſe aliud ab eo quod ſunt; demonſtratum eſt vbi de eſſentia, & exiſtentia. Rationem formalem, qua non ſunt quando non ſunt, rectè inuenerimus, quando nihil eſſe ſtatuerimus. Non quærimus hic rationem veluti cauſalem, qua non ſit id, quod re ipſa non eſt, cum tamen poſſet eſſe. Scimus enim omnia contingentia eſſe, vel non eſſe, ſeu exiſtere, vel nō exiſtere ad placitū eius, quo volente eſt id quod eſt, quo nolēte non eſt id, quod non eſt: adeoq. ſi rogeris cur exiſtat mundus, qui poſſet non exiſtere, rectè reſpondebis: quia Deus vult. Si autem rogeris cur non extitit antequam exiſteret, cum tamen exiſtere potuerit, rectè reſpondebis: quia Deus noluit, ſed aliud eſt cur non ſit, aliud non eſſe.

Rurſus non eſſe rei, quæ contingenter non eſt, vel eſt non eſſe formæ in ſubiecto, vel

non eſſe rei, non in ſubiecto. Putà & alius mundus non eſt; & Antichriſtus non eſt: & viſio non eſt in oculo dormientis; & calor non eſt in hoc ligno. Neque alius mundus, neque Antichriſtus eſt res natura ſua petens eſſe in alio: neque viſio, aut calor eſt res petens natura ſua non eſſe in alio: non eſſe caloris in ligno, lucis in aere, viſionis in oculo dicitur priuatio: non eſſe alterius mundi, aut non eſſe Antichriſti in mundo ſolet appellari negatio. Hoc idem nomen *Negatio*, applicatur etiam non eſſe formæ in ſubiecto tali formæ recipiendæ inepto. V. g. non eſſe potentiæ viſiuæ in ligno, dicetur negatio; non eſſe potentiæ viſiuæ, in homine dicitur priuatio. Propterea audies aliquando negationem à priuatione differre, quod hæc ſit carentia formæ in ſubiecto apto, illa verò carentia formæ in ſubiecto inepto. Vnde aliquando per iocum homo ſtupidus dici ſolet habere, non ſolùm priuationem, ſed etiam negationem ſcientiæ; quod eſt non ſolum carere ſcientia, quod in adoleſcentibus etiam ingenioſis ſine vituperio reperitur, ſed inſuper capacitate ſciendi, quod etiam pueri erubeſcunt. Negatio tamen etiam de ijs dicitur, quæ ita non ſunt, vt ſi eſſent, non propterea eſſent in ſubiecto, vt patet ex dictis.

Quærimus igitur hic quid ſint huiuſmodi negationes, & priuationes. In qua quæſtione ſunt qui negationibus, & priuationibus, vt ita dicam, formalibus cum negationibus, & priuationibus cauſalibus omninò confuſis, nihil aliud intelligunt per non eſſe cuiuslibet rei, quam quodlibet impedimentum, ne res illa ſit, quæ re ipſa non eſt.

Ita ſi fingas obturari iam feneſtras huius ſcholæ, itaut totus hic aer tenebroſus euadat; non eſſe lucis in aere, ſeu priuatio lucis in hoc medio formaliter erunt illa obſtacula, vel lignea, vel lapidea, quibus impeditur lux ab ingreſſu huius ſcholæ. Et vbi nihil aliud eſt, aut inueniri poteſt, a quo impediatur nè ſit id, quod eſſe poteſt: paratum habent Deum prohibentem nè ſit, & propterea ſuſtinentem denominationem negationis formalis, vel Antichriſti, vel Apoſtoli, vel Elephantis, vel cuiuslibet alterius huiuſmodi. Idque ratione decreti liberi, quo hæc omnia excludit ab eſſe.

Quod autem ita non eſt vt neceſſario non ſit, hoc eſt quod impoſſibile eſt eſſe, impeditur per ipſummet Deum formaliter nè ſit; qui propterea dicitur eſſe per ſuam eſſentiam negatio omnium impoſſibilium, per ſuam volũtatem liberam, eorum contingentium, quæ non ſunt. Si igitur conſideres Deum decernentem vt non ſit Antichriſtus: habes in huiuſmodi decreto negationem formalem Antichriſti: ſi autem eumdem Deum contemplari velis, vt negationem chimeræ, imaginare illum, ita plenitudine ſuæ eſſentiæ implentem vniuerſum, eiuſdemq. rimas ita obturantem, vt nè tenuiſſima quidem chimerarum ſeſe inſinuare poſſit in rerum naturam; nè videlicet magno naturæ malo omnia ſuſdeque vertat. Hanc ſententiam excogitarunt ij, quibus viſum eſt non poſſe eſſe veram vllam propoſitionem, niſi aliquo exiſtente, quod illam verificet: ſicut non poteſt vllus paries eſſe albus, niſi aliquo exiſtente, quod illum albificet. Hi ſibi ipſis ſem-

ſemper coherentes, quamuis in falſo fundamento, dixerunt multas propoſitiones nec eſſe determinatè veras, nec determinatè falſas. Et vbi neceſſitas coegit admittendi verum circa obiecta, quæ numquam ſunt, excogitauerunt ideas pluſquam Platonicas, quibus nihil dicendo non tuerentur quidem, ſed tueri viderentur ſanam doctrinam.

Alij contra admittentes veras eſſe propoſitiones innumerabiles nullo vnquam exiſtente obiecto, per quod verificentur, neſcio qua incohærentia illis propoſitionibus: *Chimera eſt impoſſibilis. Antichriſtus non eſt Aer eſt tenebroſus. Cæcus non videt*, vt verę ſint, dixerunt aſſignandum eſſe obiectum aliquod, per quod veræ ſint: quod obiectum re ipſa exiſtat. Adeoq. diuina eſſentia per ſeipſam verificat hanc propoſitionem: *Chimera non eſt*, & *Chimera eſt impoſſibilis*: voluntas autem libera Dei verificat has alias: *Aer eſt tenebroſus. Cæcus non videt*: cum ſit formalis priuatio lucis in aere, viſionis in cæco, & ſic de cæteris.

Dicendum eſt tamen. Incompoſſibile, cum re, quæ non eſt, non niſi per tropum dicitur negatio rei. Negationes autem, & priuationes, vt aiunt, obiectiuæ, proprie loquendo, nihil ſunt.

Hæc concluſio eſt expreſſa ſententia Auguſtini latè illam explicantis tùm in libro de Beata Vita: tùm in libro de Geneſi contra Manichæos, tùm alibi paſſim. En eiuſdem verba in libro de Beata Vita. *Neſcio quomodo dicamus habet egeſtatem, aut habet ſtultitiam. Tale eſt enim, ac ſi locum aliquem, qui lumine careat, dicamus habe-*

re tenebras: quod nihil eſt aliud, quam luminí non habere. Non enim tenebræ quaſi veniunt, aut recedunt; ſed carere lumine hoc ipſum eſt iam tenebroſum eſſe: vt carere veſte, hoc eſt eſſe nudum. Non enim veſte accedente, veluti aliqua res mobilis, nuditas fugit. Sic ergo dicimus aliquem habere egeſtatem; quaſi dicamus habere nuditatem. Egeſtas enim verbum eſt non habendi. Quamobrem vt quod volo explicem ſicut poſſum: ita dicitur: habet egeſtatem, quaſi dicatur: habet non habere. Hæc Auguſtinus, quibus nihil, aut preſſius, aut elegantius dici potuit ad veritatem.

Ex his habes ipſum non eſſe rei, quæ negatur, non eſſe aliquid: multò minus eſſe ipſam rem, quæ negatur: vnde ineptum eſt dicere tenebras, v. g. eſſe lucem, quæ negatur: aut nuditatem eſſe veſtem, quæ negatur. Veſtis enim, quæ negatur quando homo dicitur nudus, eſt illa eadem, quæ illi tribuitur, quando dicitur veſtitus: ſicut ſapientia, quæ negatur quando aliquis dicitur ſtultus, eſt illa eadem, quæ ponitur, quando aliquis dicitur ſapiens. Non igitur rectè dixeris ignorantiam ſecundum id, pro quo ſupponit eſſe ſapientiam; ſecundum autem id, quod ſignificat eſſe voluntatem Dei; benè autem ignorantiam non ſupponere pro vlla re; ſignificare autem ſapiẽtiam, quam excludit, vel ſubiectum à quo excludit ſapiẽtiam, vel vtrumque.

Hoc idem explicat idem Auguſtinus de Geneſi contra Manicheos cap. 4. *Vbi lux non eſt* (ait ille) *tenebræ ſunt; non quia aliquid ſunt tenebræ, ſed ipſa lucis abſentia tene-*

tenebræ dicuntur. Sicut ſilentium non aliqua res eſt, ſed vbi ſonus non eſt, ſilentium dicitur. Et nuditas aliqua res non eſt, ſed in corpore, vbi tegumentum non eſt, nuditas dicitur: & inanitas non eſt aliquid, ſed locus vbi corpus non eſt, inanitas dicitur. Sic tenebræ non aliquid ſunt, ſed vbi lux non eſt, tenebræ dicuntur. Hoc ideò dicimus, quia ſolent dicere: vnde erant ipſæ tenebræ ſuper abyſſum antequam faceret Deus lucem? Quis illas fecerat, vel genuerat? Aut ſi nemo fecerat, vel genuerat eas, æternæ erant tenebræ: quaſi aliquid ſint tenebræ. Hæc Auguſtinus, & poſt aliqua alia: *Sicut autem ſilentium nihil eſt, ſic & tenebræ nihil ſunt.*

Hoc argumento expugnantur, qui priuationes, & negationes identificant, vel cum aliquo ente poſitiuo, vel cum quolibet alio genere entis, quod ſit diſtinctum à nihilo, ſiue illud vocetur abuſiuum, ſiue diminutum. En argumentum Manichæi. Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi: ergo aliquid erat ſuper faciem abyſſi: rurſus illud aliquid, vel eſt genitum; vel ingenitum; ſi genitum, quis illud genuerat? cum de Deo non dicatur, quod illud genuerit; cuius tamen vniuerſa creatura hic enarratur; eſt igitur quid ingenitum, & conſequenter quid æternum: vel ſi genitum, ab alio genitum, quam à Deo, qui & lucem, & alia genuit, quæ ibi exponuntur, vbi dicitur: *In principio creauit Deus, &c.* Ex quo rurſus infert id, quod vnicè intendit; videlicet quod quemadmodum eſt quoddam principium, quod fecit lucem: ità eſt aliud principium, quod fecit

tenebras: & quia lux eſt bonum, tenebræ autem malum: dantur duo principia, vnum bonorum, alterum verò malorum omnium.

Hæc omnia Manichæorum machinamenta paucis euertit Auguſtinus negando primam conſequentiam in hoc enthimemate: Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, ergo aliquid erat ſuper faciem abyſſi. Nam eſſe tenebras non eſt eſſe aliquid: ſicut enim dixit ſuperiùs: egeſtas eſt verbum non habendi: vnde ſi habes egeſtatem habes non habere: ità tenebræ ſunt verbum non eſſendi; vnde ſi ſunt tenebræ ſuper abyſſum, eſt non eſſe ſuper abyſſum. Qui autem cum Manichęis clamat. quid eſt illud non eſſe, & quis fecit illud? ridiculus eſt, nec aliam reſponſionem meretur.

Hanc Auguſtini reſponſionem nequit afferre, qui priuationes et quęlibet non entia identificat cum ente abuſiuo, aut quolibet alio ente reali. De hoc enim iure ſuo petit Manichæus reſponderi ſibi quid nam illud ſit, & quiſnam illud fecerit; cum nonniſi ridiculè quæri poſſit quiſnam fecerit non ens. Dicere autem id pro quòd ſupponit, priuatio nihil eſſe; id autem quod ſignificat non eſſe aliquid factum, petit iterum explicari quid ſit illud, pro quo ſupponat? Si reſpondeatur eſſe id ipſum, quod negatur, purà eſſe lucem. contra eſt: quia lux eſt creatura, cum tamen tenebræ non ſint creatura: dum autem dicitur, quòd tenebrę non ſunt creatura, nec aliquid, hoc dicitur de tenebris ſecundum id, pro quo ſupponunt, quod nihil eſt aliud dicere, quam *tenebras* non ſupponere pro aliqua re. Si autem dicatur tenebras

nebras ſecundum id, quod ſignificanr eſſe aliquid, rectè quidem dicitur, ſi id intelligitur quod intelligimus nos, videlicet hanc vocem *tenebræ* non ſupponere quidem pro vlla re; ſignificare autem vel ſubiectum, vel forma excluſam à ſubiecto, vel vtrumq. ſed tunc de re ſignificata ineptè dicitur, quod non ſit aliquid: ſicut & ineptè illud idem diceretur, ſi pro re ſignificata acciperetur voluntas Dei, quod nec venit, nec venire potuit in mentem Auguſtini.

Denique vlteriùs probabitur hæc noſtra concluſio argumentorum ſolutione.

ARTICVLVS II.

Reſpondetur obiectionibus.

OBijc. 1. ſi priuationes, & negationes nihil ſunt; ſequitur inter priuationem ſapientiæ, & priuationem auditus non dari vllam differentia: conſ. eſt abſurdum; ergo & antec. Sequela mai. probatur: quia tam ignorantia, quàm ſurditas nihil eſt; inter nihil, & nihil non datur vlla differentia; ergo inter ignorantiam, & ſurditatem non datur vlla differentia. Probatur autem minor: quia ſi inter ignorantiam, & ſurditatem non datur differentia, eſſe ſurdum non eſt aliud, quam eſſe ignorantem, nec eſſe ignorantem eſt aliud, quam eſſe ſurdum. Hoc autem dicere eſt ignorantis.

Reſp. negando ſequelam mai. Nam, vt docet D. Thomas ſecunda ſecundæ queſt. 87. art. 2. corpore: omnis defectus, ſeu priuatio ſpeciem ſortitur ſecundum habitum oppo-

ſitum: differunt enim cæcitas, & ſurditas ſecundum differentiam viſus, & auditus. Idem dic de quibuslibet alijs huiuſmodi. Ad probationem dic vnum nihil ab alio nihilo non differre ſecundum id, pro quo ſupponunt, quia nec vnum, nec alterum, nec vtrumq; ſimul eſt aliquid: iuxtà illud: zero cum zero facit zero; differunt tamen ſecũdum id, quod ſignificant, hoc eſt ſecundum formam, ſeu rem, per ordinem ad quam concipiuntur.

Obijc. 2. Quod eſt aliquod bonum eſt aliquid: aliqua negatio eſt aliquod bonum; ergo aliqua negatio eſt aliquid. Mai. eſt euidens. Min. probatur per illud Chriſti Domini dictum de Iuda: *Melius illi erat ſi natus non fuiſſet homo ille*: quo dicto probatur non ſolùm futuram fuiſſe aliquid boni negationem Iudæ; ſed etiam futuram fuiſſe aliquid melius, quam ipſemet Iudas. Vnde roboratur argumentum. Iudas, ſeu exiſtentia Iudæ eſt aliquid boni: negatio exiſtentiæ Iudæ eſt melior exiſtentia Iudę, ergo à fortiori negatio exiſtentiæ Iudæ eſt aliquid boni. Mai. eſt euidens: quis enim neget hominem, etiam malum, eſſe aliquid boni? Immò ijs, qui mirantur homines malos ſuſtineri à Deo reſpondet Auguſtinus, mirandum potius eſſe quod ſuſtineat bonos equos, quã quod ſuſtineat malos homines; cum certum ſit, inquit, hominem malum eſſe quid melius, quam equum bonum. Min. eſt Euangelica. Conſ. eſt euidens: quod enim eſt melius bono, euidenter eſt bonum.

Reſp. quod hoc dictum Chriſti Domini multipliciter explicatur, & à multis non explicatur, ſed magis implicatur. Res tamen

eſt ſatis facilis: vnde omiſſis aliorum explicationibus, ſit noſtra hæc. Iudas exiſtens eſt aliquid boni cum magno malo: eſt enim aliquid boni in genere boni phyſici cum magno malo in genere mali moralis. Loquitur enim Chriſtus de Iuda, vt proditore. Si autem Iudas non exiſtat, non exiſtit neque illud bonum in genere boni phyſici, neque illud malum in genere mali moralis. Suppone autem hic pro certo malum morale in ſua malitia vincere ex toto genere bonitatẽ in genere boni phyſici: vnde ſi omne bonũ in genere phyſico cõparetur cum leuiſſimo malo in genere morali, illius bonitas ſuperabitur ab huius malitia; hoc ęque certum eſt, ac certum eſt omnes aſinos non eſſe tantum boni, quantum boni eſt vel minimus homo.

Ex his manifeſtum eſt, quod exiſtente Iuda proditore, tantum mali habes in ſcelere, vt bonitas ipſius Iudæ in genere boni phyſici nullo modo compenſet illud malum, adeoq. plus incomparabiliter mali habes, quam boni. Rursùs illud malum in genere moris Iuda non exiſtente non habetur; malum enim huiuſmodi non habetur, niſi exiſtente ſubiecto, cui debetur bonum oppoſitum, & eodem à tali bono ſpontè, & liberè recedente. Melius eſt autem non exiſtere illud ſubiectum cum tanto malo, hoc eſt cum priuatione talis boni, quàm exiſtere; hoc eſt minus malum eſt non exiſtere Iudam, quam dari cum Iuda priuationem boni, in qua cõſiſtit illud malum, propter quod dicitur: Melius ei erat ſi natus non fuiſſet homo ille.

Sic autem dicitur melius non eſſe ipſum
ſimul

ſimul cum malo, quam omninò nō eſſe, quia omninò non eſſe eſt minus malum, quam eſſe cum culpa; quamuis nec non eſſe, nec non eſſe cum culpa dicat vllum bonum: ſed minus malum in comparatione maioris nomen boni non ſemel obtinuit: vnde ſi ægrotantem amicum conuenias putans illum peſte laborare, & audias illum non peſte, ſed leui febricula torqueri: lætaris quaſi de bono amici, dicisq. & ſine ſcrupulo: melius eſt illum febri teneri, quam peſte. Quamuis nec febris bona ſit, nec peſtis. Eodem modo melius eſt te non eſſe, quam eſſe cum culpa: quia te non exiſtente deficit quidem aliquid boni, ſed in genere phyſico, & quidem indebiti: te autem exiſtente cum culpâ, hoc eſt ſine iuſtitia, deficit magnum bonum in genere moris, & quidem debitum eo ipſo quod ſis: teneris enim eſſe bonus.

Ex his patet ad argumentum. In forma concede maiorem, nega minorem. Ad probationem diſtingue: melior eſt negatio exiſtentiæ Iudæ quomodocumq. quam exiſtentia Iudæ: nega; negatio exiſtentiæ Iudæ cum culpa, quam exiſtentia: iterum ſubdiſtingue: melius vt minus malum, quam eſſet malum negatio exiſtentiæ: concede, alio modo: nega. Minus malum eſt non exiſtere Iudam, quam non exiſtere cum exiſtentia Iudæ iuſtitiam debitam Iudæ. Hæc doctrina conſonat omninò doctrinæ Auguſtini, vbi agens de malo etiam in genere moris minus malum reſpectu maioris appellat melius. Putà: melius eſt te mentiri vt proſis, quàm vt noceas: cum tamen certiſſimum ſit, & ipſi Auguſtino indubitatum, ſemper malū eſſe mentiri

riri. Huiuſmodi comparationes inter mala, & mala, ſiue in eodem, ſiue in diuerſo genere habes ſatis frequentes in eiuſdem Auguſtini Enchiridio. Sæpiſſime enim vbi dici poſſet: hoc eſt minus malum, illud deterius: habes hoc eſt melius, illud deterius. Ex quo vides non valere: hoc eſt melius, ergo eſt bonum.

Philoſophus etiam in libris de Cœlo docet aliquid dici de ſubiecto comparatiue, quod tamen dici nequeat abſolute; v. g. rectè dixeris: Aer eſt grauior igne: aqua eſt leuior terra: quamuis nec recte dixeris: Aer eſt grauis, aqua eſt leuis: Elementorum enim duo grauia ſunt terra, & aqua; duo leuia, ignis, & aer.

Obijcitur tertiò. Iſta propoſitio: datur nunc negatio Antichriſti: eſt vera. Item ſi media nocte dixeris: nunc ſunt tenebræ, dixeris verum: ergo & nunc exiſtit negatio Antichriſti, & media nocte exiſtunt tenebræ. Conſequentia probatur, quia hæc propoſitio datur nunc negatio Antichriſti, & aliæ ſimiles affirmant exiſtere negationem Antichriſti, & alias negationes, & priuationes rerum, quæ negantur; ergo ſi ſunt verę debent huiuſmodi negationes, & priuationes exiſtere. Probatur ſecundum antecedens, quia prædictæ negationes affirmant aliquid exiſtere per quod ſint verę (voco hic negationes propoſitiones negatiuas) non niſi negationes, aut priuationes obiectiuas, ergo affirmant exiſtere negationes, & priuationes obiectiuas. Hoc vltimum argumentum probat etiam has propoſitiones: *non exiſtit Antichriſtus*: *non eſt lux*, veras eſſe per aliquid

quod

quod ſit negatio Antichriſti, negatio lucis, &c.

Reſp. totum hunc diſcurſum penitùs abire in nihilum per doctrinam Philoſophi partim adductam alibi, partim huc adducendam. Dictum eſt alibi. Eo quod res eſt, aut non eſſe propoſitio vera, vel falſa dicitur, quod principium omnibus habentibus intellectum eſt euidens. Eſt autem etiam euidens quod non eſſe rem, non eſt formaliter eſſe aliam rem incompoſſibilem cum ipſa. Purè non eſt Antichriſtum non eſt formaliter eſſe aliam rem incompoſſibilem cum Antichriſto. Demonſtratur hoc. Quia Deo nullam rem faciente verum eſt: non eſt Antichriſtus; falſum eſt. eſt alia res incōpoſſibilis cum Antichriſto: igitur non eſſe vnam rem non eſt formaliter, imò nec conſequenter eſſe aliam rem incompoſſibilem cum ipſa. Eſt igitur verum: non eſt Antichriſtus per hoc præciſè, quod non ſit Antichriſtus: adeoque habes iam vnde ſit vera negatio, ſeu propoſitio negatiua circa exiſtentiam Antichriſti. Idem dic de cæteris huiuſmodi. Hęc reſponſio eſt ſimul concluſionis probatio.

Ad alias propoſitiones, quæ videntur affirmatiuę iam dictum eſt. Idem enim eſt: datur negatio Antichriſti, & dantur tenebrę, ac, non datur Antichriſtus, &, non datur lux. Vt tamen ad prædictas propoſitiones breuiter reſpondeas: diſtingue: datur negatio Antichriſti, dantur tenebræ, in eſſe rei: nego; in eſſe veri: concedo. Non dantur in eſſe rei; quia non eſt aliquid quod ſit negatio, aut priuatio. Dantur in eſſe veri, quia verum eſt, non eſſe Antichriſtum; non eſſe lu-

lucem. Huc facit quod habes apud D.Thomam 1.parte quæſt.48. art.2. ad ſecundum. *Ens dupliciter dicitur: ſecundũ quod ſignificat entitatẽ rei, prout diuiditur per decẽ prædicamẽta, & ſic conuertitur cũ re, & hoc modo nulla priuatio eſt ens. Alio modo dicitur ens, quod ſignificat veritatẽ propoſitionis, quæ in cõpoſitione conſiſtit, cuius nota eſt hoc verbũ eſt: & hoc eſt ens, quo reſpond. ad quæſtionẽ an eſt. Et ſic cæcitatẽ dicimus eſſe in oculo*

Vides ſecundum Doctorem Angelicum quid reſpondeas huic argumento cæcitas vere eſt in oculo Petri. Surditas in aure Pauli, & ſic de cæteris, ergo & cæcitas, & ſurditas, & alia huiuſmodi ſunt aliquid. Probatur conſequentia, quia nec Petrus per ſeipſum eſt ſua cæcitas, nec Paulus per ſeipſum ſua ſurditas: Ergo & cæcitas Petri eſt aliquid ſupra Petrum, & ſurditas Pauli eſt aliquid ſupra Paulum. Concedit D.Thomas antecedens, & negat conſequentiam, vel diſtinguit conſequens: cæcitas, & ſurditas ſunt aliquid in ratione: rei: negat, in ratione veri: concedit. Petrus non eſt cæcus per aliquid quod habeat, ſed per hoc quod non habeat aliquid, quo ſit videns. Non eſt igitur cæcus per aliquid ſibi ſuperadditum, ſed per aliquid quod ipſi deſit, ſiue potius per hoc, quod aliquid ipſi deſit, quod eſt eſſe cęcum non per habitum, ſed per defectum.

Dices: debet dari aliquid diſtinctũ à Petro quod ſit cæcitas Petri: hoc non poteſt eſſe niſi formalis priuatio potẽtię viſiuę in Petro, ergo debet dari formalis priuatio potẽtię viſiuæ. Sed hæc formalis priuatio nequit eſſe niſi vel aliqua forma incõpoſſibilis cum potẽtia

viſiua intrinſeca ſubiecto, vel aliqua voluntas Dei remouens à Petro potentiam viſiuã, ergo illa cæcitas Petri conſiſtit formaliter vel in forma recepta in Petro incompoſſibili cum potentia viſiua, vel in aliqua voluntate Dei remouente à Petro potentiam viſiuam. Propterea aliqui vocant cæcitatem formalem vel qualitates receptas in organo impeditiuas viſus; vel decretum Dei remotiuum viſus à Petro.

Reſp. quod neque prædicta forma intrinſeca organo, neque decretum Dei formaliter excæcant Petrum. Et potius dicerem cęcum videre quam voluntatem Dei eſſe formalem cœcitatem cœci. Voluntas Dei & excœcat & facit videntem Petrum in genere cauſæ efficientis non autem in genere cauſæ formalis. Facit videntem dando potentiam videndi, facit cæcum illam eandem non dando: tam autem non eſt ratio formalis qua ſit cæcus; quam non eſt ratio formalis qua ſit videns. Quod ſi quæras quid ſit ratio formalis qua ſit cæcus? iam dictum eſt non eſſe cæcũ per hoc quod ſit aliquid, ſed per hoc quod non ſit aliquid in ipſo. Si igitur quæris rationem formalem cæcitatis in eſſe rei: nego ſuppoſitum: ſi in eſſe veri: reſpondeo quia non habet potentiam viſiuam. Si vlterius quæratur quid ſit non habere, interroga quid ſit habere, & reſponſioni quæ dabitur adde particulam *non*: nec aliud reſpondeas niſi forte mutandus ſit ſermo è latino in italicum, vel aliquem alium prout ſors feret.

Aduerte autem hic nos de priuationibus loqui ſecundũ quod dicunt de non eſſe. Non enim dubitamus denominationes priuatiuas

ponere

ponere aliquid in natura; cum ponant ſubiectum & in ſubiecto aptitudinem ad formã quæ per huiuſmodi denominationes excluditur, puta denominatio cæci ponit in natura animal cum aptitudine ad potentiam viſiuam, idem dic de cæteris. Non tamen idem dices circa denominationes pure negatiuas. Hæc enim propoſitio: *non datur Antichriſtus*: aut huic æquiualens: *datur negatio Antichriſti* nihil ponit, vt patet ex dictis.

Ad argumentum in forma diſtingue: Petrus per aliquid à ſe diſtinctum, &c. diſtinctione entis ab ente: nego: diſtinctione non entis ab ente: omitto. Cæcitas Petri non ſuperaddit aliquid Petro ſed aliquid tollit à Petro, adeoque cæcus eſt, non per aliquod eſſe, ſed per aliquod non eſſe, ſeu per defectũ alicuius eſſe.

Dices: ergo Petrus per ſeipſum præciſe eſt cæcus. Probatur conſequentia quia ad hoc vt Petrus ſit cæcus nihil debet ſuperaddi Petro; ergo Petrus per ſeipſum præciſe ſuſtinet denominationem cæci. Probatur conſequentia comparando hanc denominationem *homo* cum hac alia denominatione *albus* reſpectu eiuſdem *Petri*. Denominatio *hominis* intantum conuenit Petro præciſe ſecundum ſe accepto, inquantum non habet eſſe hominem per aliquid ſibi ſuperadditum: denominatio autem albi, intantum non conuenit Petro ſecundum ſe præciſe accepto, in quantum conuenit illi per aliquid ipſi ſuperadditum: ſed denominatio cæci conuenit Petro ſine vlla re ſuperaddita, non autem per aliquid ſuperadditũ, ergo ita Petrus eſt per ſeipſum præciſe cæcus, ſicut eſt per ſeipſum præciſe homo.

Reſp.

Reſp. negando conſequentiam. Ad probationem nego maiorem. Denominatio hominis nec ponit nec excludit: ſeu potius nihil dicit aut ponendo aut excludendo ſupra rationem Petri, ideoque dicitur præciſiua etiam dum dicitur de Petro vt patet ex alibi dictis: denominatio autem cæci non eſt præciſiua ſed excluſiua, adeoque ita nihil ponit in Petro vt excludat à Petro id quod ſecundum ſe eſt debitum Petro. Petrus ſecundum ſe & ſecundum rationem hominis præſcindit à vidente & cæco; denominatio videntis ponit aliquid ſupra Petrum, debitum Petro: denominatio cæci tollit à Petro illud idem, videlicet potentiam viſiuam. Idem hoc argumentum ſed aliter perſonatum ſic obijci poſſet.

Obijcitur itaque quarto. Iſta propoſitio: *non datur Antichriſtus* per ſeipſam præciſe eſt indifferens vt ſit vera vel falſa; ergo per aliquid à ſe diſtinctum debet determinari ad rationem veræ vel falſæ: ſi Antichriſtus eſt per exiſtentiam Antichriſti contrahitur ad rationem falſæ; ſi autem Antichriſtus non eſt, contrahitur ad rationem veræ per non eſſe Antichriſti; ergo non eſſe Antichriſti eſt aliquid. Probatur hæc vltima conſequentia quia ſi non eſſe Antichriſti nihil ſit, hęc propoſitio per nihil contrahitur ad rationem veræ: ipmlicat autem in terminis propoſitionem indifferentem ad verum & falſum determinari ad verum potius quam ad falſum, & per nihil determinari ad verum potius quam ad falſum. Confirmatur per hanc illationem quæ videtur innegabilis: nihil determinat hanc propoſitioné ad verum potius

tius quam ad falſum, ergo hæc propoſitio non eſt vera potius quam falſa. Eſſet mirabile ſi concederetur antecedens & negaretur conſequentia, ſicut eſſet mirabile hoc aliud: nihil eſt quod te determinet ad eſſe potius hic quam alibi, ergo non es potius hic quam alibi. Dicendum eſt igitur vel propoſitiones negatiuas, &c.

Reſp. hanc obiectionem eſſe ſolutam vbi diximus cum Philoſopho, eo quod res eſt vel non eſt, propoſitio vera vel falſa dicitur. Non eſt igitur per ſeipſam præciſe vera quandoquidem ad ſui veritatem exigit vt non ſit res quam negat. Quod ſeipſo præciſe eſt tale, ſiue detur, ſiue non detur aliud, eſt tale: quod autem exigit vt detur vel non detur aliud vt ſit tale, eo ipſo non eſt per ſeipſum præciſe tale. Ad argumentum in forma, conceſſo antecedenti, diſtingue conſequens: debet, &c. per aliquid à ſe diſtinctum per modum entis: nega; diſtinctum per modum non entis conc. conſeq. Ad probationem patet ex dictis. Ad probationem vltimæ conſequentiæ: diſtingue: propoſitio per nihil contrahitur ad rationem veræ: ſi li nihil accipias præciſiue: nego; ſi excluſiuè concedo. Veritas enim propoſitionis prædictæ non præſcindit ab eſſe & non eſſe, ſed excludit eſſe obiecti quod attingit. Non eſt igitur, dicendum propoſitiones negatiuas per ſeipſas præciſe eſſe veras, quandoquidem ad veritatem ſui exigunt vt non ſit in natura res quam negant. Nec etiam dicendum eſt eas ad veritatem ſui exigere vt exiſtat aliquid per quod ſint veræ, quandoquidem per hoc ſunt veræ formaliter, quod non ſit res per ipſas negata.

Replicabis: ergo veritas eſt in ſola propoſitione: ergo non eſt partim in propoſitione, partim in obiecto.

Reſp. diſtinguendo conſequens: eſt in ſola propoſitione, ſi li *ſola* ſonet excluſiue: concedo; ſi præciſiue: nego. Ad vltimum conſequens diſtingue: non eſt partim in propoſitione partim in obiecto: quod ſit: concede, in obiecto quod non ſit: nega. Denominatio veri cadit ſupra propoſitionem comparatiue ad obiectum. Si neget eſſe obiectum, & obiectum ſit; eſt falſa, & illa falſitas habetur formaliter per propoſitionem & exiſtentiam obiecti. Si autem neget dari obiectum, & reipſa obiectum non detur: vera eſt; & veritas habetur per hoc quod propoſitio ſit & non ſit obiectum. Aduerte veritatem, quamuis conſiſtat in propoſitione & obiecto, eſſe tamen denominatiuè in ſola propoſitione.

Obijcitur quinto. Eſt impoſſibile quod neque exiſtat Antichriſtus neq; negatio Antichriſti: nunc non exiſtit Antichriſtus; ergo exiſtit negatio Antichriſti. Minor eſt certa. Maior probatur quia neceſſe eſt alterutrum ex contradictorijs dari: Antichriſtus & negatio Antichriſti ſunt contradictoria, ergo neceſſe eſt vel dari Antichriſtum, vel negationem Antichriſti. Maior ſecundi ſyllogiſmi eſt primum principium: impoſſibile enim eſt aut vtrumque contradictorium ſimul dari, aut neutrum, iuxta illud: *quodlibet eſt vel non eſt*, quo principio vſi ſumus in Logicá ad probandum propoſitionem etiam de futuro contingenti eſſe vel determinate veram vel determinate falſam.

Reſp. negandō maiorem. Ad probationē diſtin-

diſtingue maiorem: neceſſe eſt alterutrum ex contradictorijs dari in eſſe veri: concedo; in eſſe rei: nego ſuppoſitum. Inſinuauimus in Logica falſum eſſe, quod aliqui putant, dari contradictoria obiectiua: itaut propoſitiones contradictoriæ obiecta etiam contradictoria reſpiciant. Propoſitiones ſunt cōtradictoriæ per hoc quod ambæ circa idem verſentur, vna affirmando & altera negando. Qui dicit: Antichriſtus eſt, reſpicit Antichriſtum: & qui dicit: Antichriſtus non eſt eundem reſpicit Antichriſtum: primus affirmando, ſecundus negando. Qui autem dicit: eſt negatio Antichriſti, vel dicit falſum, ſi affirmet exiſtentiam negationis obiectiuæ; vel ſi dicit verum, ideo dicit quia facit ſenſum ſecundo intentionalem, videlicet verum eſt non eſſe Antichriſtum: in quo ſenſu docet ex Philoſopho D. Thomas accipi nonnumquam *eſt*.

Obijcies inſuper: forma incompoſſibilis cum alia forma recte dicitur excluſiuum formale alterius formæ; ſed excluſiuum formale alterius formæ eſt priuatio alterius formæ, ergo forma incompoſſibilis cum altera forma recte dicitur priuatio alterius formæ. Maior probatur inductione. Calor dicitur excluſiuum formale frigoris. Nigredo albedinis & ſic de cæteris.

Reſp. diſtinguendo maiorem: eſt excluſiuum formale per modum contrarij: concedo, per modum contradictorij. nego. Numquam inuenies calorem & frigus appellari contradictoria. Appellantur autem contradictoria calor & non calor quia affirmatio & negatio

calo-

caloris: hoc eſt duæ propoſitiones quarum altera ſit: *eſt calor*; altera: *non eſt calor* ſunt contradictoriæ. Contradictio igitur non eſt in re, ſed in dictione: vt apparet ex hoc ipſo vocabulo: *contradictio*.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Inferuntur aliqua ex dictis.

INferes primò priuationem quam diximus eſſe principium rei naturalis in fieri per modum termini à quo ſuſtinere rationem principij, per ipſam met rationem formalem priuationis, ſecundum id quod dicit de non eſſe. Vnde recte diximus ſubiectum in mutatione ſubſtantiali tranſire à non forma ad formam. Hanc rationem termini à quo, vix ſuſtinebit in aliena ſententia. Neque enim recte dixeris ſubiectum tranſire à decreto Dei ad formam; aut à forma quæ non eſt, ad formam quæ ſit: forma enim quæ ante non eſt, & poſtea eſt, non ſunt duæ formæ, neq; duæ res, & conſequenter non ſunt duo principia quorum alterum ſit terminus à quo, alterum autem ſit terminus ad quem: oportet igitur vt ipſum non eſſe ſit terminus à quo. Ipſum autem non eſſe non eſt forma, vt patet ex terminis. Sed neque poteſt eſſe terminus à quo ipſum met decretum Dei, & conſequenter, nequit eſſe ipſum met formale non eſſe formæ, ſecundum rationem ſecundum quam eſt terminus à quo: eſt enim ineptum dicere tria eſſe principia corporis naturalis in fieri; materiam, formam & voluntatem Dei.

In

In priuatione: ſi accipias (aiunt aliqui) id pro quo ſupponit, eſt ipſamet forma quæ non eſt: ſi autem id quod ſignificatur, eſt voluntas Dei: quæ propterea recte dicitur ipſummet formale non eſſe formæ quæ negatur. Verũ vtrũlibet ex his accipias, inepte aſſignas principium rei in fieri, nec enim forma quæ non eſt, recte aſſignatur vt principiũ diſtinctum à forma quæ poſtea eſt: niſi reduplices ſupra ipſum met non eſſe ipſius: ſi autem ita reduplices, vel reduplicas ſupra nihil, vel ſupra decretum. Si ſupra decretum: abſurde reduplicas: cum abſurde ponatur pro principio intrinſeco rei in fieri: ſi ſupra nihil: recte quidem reduplicas, ſed venis in noſtram ſententiam aſſignãdo pro priuatione purum nihil. Reipſa dum defendunt principia ita philoſophantur: neque enim noſtrum eſt, ſed omnium id quod ibi diximus formam fieri ex nihilo ſui, quamuis non ex nihilo ſubiecti: ſed huius reſponſionis, aut ſignificati per hanc reſponſionem, deinde obliuiſcuntur & quidlibet aliud dicunt de priuationibus.

Inferes 2. quod quamuis voluntas Dei recte adſcribi poſſet pro verificatiuo huius propoſitionis; *eſt lux*, non tamen recte adſcriberetur pro verificatiuo huius alterius: *non eſt lux*: ratio à priori euidens eſt: quia re ipſa vt ſit lux requiritur voluntas Dei: eſt enim impoſſibile aliquid de facto exiſtere niſi Deo poſitiue volente vt exiſtat: at vero vt aliquid non ſit, ſufficit vt præciſe non velit: ſiue vt non habeat voluntatem vt res illa ſit. Hinc eſt quod diximus: quod entis recte quæritur cauſa: non entis autem inep-

te. Vt ſis: oportet Deum velle vt ſis: vt autem non ſis, non oportet velle vt non ſis, ſed ſufficit non velle vt ſis. Hoc facile intelliges ſi videas differentiam quæ eſt manifeſta inter nolle & non velle. Voluntas poteſt velle aliquod obiectum: poteſt non velle: poteſt & nolle: tam velle quam nolle exercetur per actum elicitum à voluntate: tam enim nolle eſt actus voluntatis, quam velle: ipſum autem non velle recte intelligitur ſine vllo actu: puta dormiens nec elicit actum quo velit, nec actum quo nolit: & tamen de dormiente recte dixeris ipſum non velle. Si igitur intelligas Deum præciſe non decernentem vt ſit lux, non continuo intelligis Deum decernentem vt non ſit lux: per hoc autem præciſe quod non decernat, deficit vnde ſit lux: nec tamen habetur vllus actus voluntatis diuinæ remouens lucem ab eſſe, & conſequenter voluntas Dei non requiritur neque vt formale, neque vt cauſale verificatiuum propoſitionis negatiuæ.

Quod dictum eſt de te dormiente, dic de te etiam vigilante. Vigilans enim potes & habere actum quo velis; & habere actum quo nolis; & vtroque carere: neque enim ex eo quod nunc non habeas actum quo velis imperium Turcarum, recte arguetur te habere actum quo nolis: idque etiamſi cogites de imperio Turcarum. Eodem modo etiamſi Deus omnia contingentia cognoſcat; ex eo quod non habeat actum quo velit aliũ mundum, male inferes: ergo habet actum quo nolit: neque ex eo quod alius mundus non ſit, recte inferes Deum habere actum quo nolit; recte autem: non habere actum quo

velit:

velit: ad hoc enim vt res non ſit, non requiritur formaliter vt nolit, ſufficit vt non velit: ſicut ad hoc vt res aliqua fiat, requiritur vt Deus influat: vt non fiat, non requiritur aliud genus influxus, ſed ſufficit vt non influat. Negatio illa omnis actus hoc eſt tam volitionis quam nolitionis vocatur omiſſio, de qua diſputatur ex profeſſo in libris de anima à Philoſophis, vel in tractatu de actibus humanis a Theologis controuertentibus inter ſe an ſit poſſibilis pura omiſſio libera. Hanc litem non dirimimus hic: ſed ſolum dicimus quod intellecta omiſſione huiuſmodi in voluntate diuina, eo ipſo non eſt obobiectum; ſeu non exiſtit in rerum natura res illa, quam implicat exiſtere niſi volente Deo.

Inferes tertio. Nonniſi abſurde quæri rationem cur impoſſibile non exiſtat: cum ex ipſomet ſuo conceptu quidditatiuo excludat ſe ab eſſe. Quemadmodum igitur neceſſariũ ſimpliciter eſt ſibi ſua ratio eſſendi adeoque in ſui definitione includit formaliter ipſummet eſſe: ita impoſſibile eſt ſibi ſua ratio non eſſendi, & in ſui quidditate includit ſui non eſſe: dicitur enim: id cui repugnat exiſtere. Propterea dicimus impoſſibile eſſe formaliſſime negationem ſui ipſius: non quod neget ſe eſſe id quod eſt: puta ſe conſtare ex prædicatis repugnantibus: nam hoc modo nec ipſum, nec vlla alia res, eſt negatio ipſius; ſed quia per hanc ipſammet ſui quidditatem habet non ſolum non eſſe, ſed non poſſe eſſe. Putamus autem abſurdum ponere aliquid phyſicè, vt excludat ab eodem eſſe, id cui per ſe ipſum formaliter repugnat eſſe. Hinc

negatio obiecti impoſſibilis eſt neceſſaria in eſſe veri; impoſſibilis in eſſe rei. De hoc valet illud quod in multis alijs importune dicitur: ſi eſſet: eſſet & non eſſet: quod probatur ex eo ipſo quod eſſet: nam impoſſibile eſt non eſſe ſui ipſius, igitur ſi eſſet eſſet eo ipſo non eſſe eiuſdem; ſed per hoc formaliter quod ſit non eſſe eiuſdem, ipſum non eſt, ergo eo ipſo quod eſſet non eſſet: ſed ex hypotheſi eſſet, ergo eſſet & non eſſet. Hinc negatio rei impoſſibilis dicitur negare ſeipſam; quandoquidem ipſummet impoſſibile eſt negatio ſui, hoc eſt; eſt ſibi ſua impoſſibilitas: aliæ autem negationes dicuntur negare terminum cuius ſunt negationes; quæ propterea dicuntur ponere intranſitiue ſeipſas, tollere autem tranſitiue aliud. Melius dices: negationes nihil ponere cum nihil ſint vt dictum eſt ſatis.

Inferes 4. quomodo intelligendum ſit id quod habes ex D. Thomas in qq. de Verit. *Extra animam duo inuenimus, rem ipſam, & priuationes, & negationes rei.* Senſus eſt non minus denominationes priuatiuas, ſeu negatiuas quam poſitiuas aut affirmatiuas eſſe independenter ab actibus intellectas, & in hoc ſenſu reales. Puta tam realiter Homerus eſt cæcus quam Virgilius eſt videns. Non quod æque per formam quæ inſit, aut aliquid aliud quod ſit, ille cæcutiat, quam per formam quæ ineſt, hic videt. Sed quia tam ille independer ab intellectu viſu caret, quam hic viſum habeat.

QVAESTIO X.

De Vnione.

ARTICVLVS I.

Ponuntur aliquæ Concluſiones.

PRæter formam quæ dicitur ratio quod quid eſt eſſe rei, diximus ad quidditatem ſubſtantiæ pertinere & materiam: ex his duabus tamquam ex potentiâ & actu tota ſubſtantia conſtat. Controuertitur autem an præter vtramque requiratur tertium quid, quod ſit nexus & vinculum vtriuſque. Sunt qui affirment, ſunt qui negent.

Ad reſolutionem controuerſiæ notandum eſt quod docet D. Thomas 3. parte quæſt. 2. art. 1. videlicet tripliciter aliquid vnum ex duobus vel pluribus conſtitui. Vno modo ex pluribus integris perfectis remanentibus: ſicut v. g. ex pluribus lapidibus fit vnus aceruus, aut etiam ex pluribus tum lapidibus tum lignis fit vna domus: & in his ratio faciendi vnum eſt mera iuxta poſitio, ſeu diſpoſitio ſecundum locum. Alio modo fit aliquod vnum ex perfectis ſed transmutatis, ſicut v. g. ex pluribus elementis quæ ſunt ſubſtantiæ completæ, fit mixtum: & in his ratio faciendi vnum eſt mixtio.

Tertio modo fit aliquod vnum ex aliquibus non permixtis vel permutatis, ſed imperfectis vno videlicet habente rationem po-

tentiæ, altero rationem actus;adeoque vtroque ſecundum ſe imperfecto, ſicut ex anima & corpore fit vnum. De hoc vno quærimus hic qua ratione fiat ex pluribus: an per vnionem ab vtroque extremo diſtinctam, an ſine tali vnione. Hæc vnio ab Ocamo & Nominalibus reijcitur ſatis communiter: à D. Thoma, Suario alijſque quam pluribus admittitur.

Sit prima Concluſio. Materia & forma non faciunt vnum per hoc præciſe quod ſibi coexiſtant. Probatur concluſio: quia coexiſtentia materiæ ad formam & formæ ad materiam nihil eſt aliud quam vtriuſque in eodem inſtanti exiſtentia; vel etiam ſi vis modus quidam relationis ad vtriuſq; in eodem inſtanti exiſtentiam, neceſſario reſultans: ſed hoc non ſufficit vt habeatur vnum, ſiue vna ſubſtantia; ergo per hoc præciſe quod materia & forma ſibi coexiſtant non faciunt vnum. Maior eſt definitio coexiſtentiæ tam in noſtra, quam in aliena ſententia. Minor probatur: quia nunc de facto non eſt in rerum natura Petrus nuper mortuus; & tamen materia & forma eiuſdem Petri ſibi coexiſtunt. Nam materiam cuiuſlibet corrupti remanere in natura oſtenſum eſt ſupra: de anima autem rationali nefas eſt aliter ſuſpicari. Præterea forma ignis nunc exiſtentis coexiſtit materiæ ligni & cuiuſlibet alterius ſubſtantiæ quæ de facto eſt in rerum natura; & tamen euidens eſt non fieri vnum de facto ex hac forma ignis, & qualibet materia exiſtente: ergo idem quod prius.

Dices: præter coexiſtentiam extremorum requiri intimam præſentiam vnius in alio,

actus videlicet in potentia, formæ in materia.

Sit 2. Concluſio. Ad vnum per ſe non ſufficit intima præſentia vnius in alio, etiamſi vnum ſit natura ſua actus, alterum vero natura ſua potentia. Probatur hæc concluſio quia contingere poteſt vnum eſſe intime præſens, hoc eſt componetratum cum altero, abſque eo quod faciant vnum per ſe, & tamen vnum ſit natura ſua actus, alterum vero potentia: ergo intima præſentia non eſt ratio faciendi vnum ex pluribus huiuſmodi. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur quia non repugnat abſolute corpus cum corpore penetrari. Eſt enim certũ corpus Chriſti Dñi cum marmore & parietibus vel ianuis penetratũ fuiſſe. In tali caſu forma vnius corporis ſit intime præſens materiæ alterius, & tamen non facit vnum per ſe, cum materia alterius: cum & forma ſit natura ſua actus, materia vero potentia; ergo, &c. Igitur ad habendum vnum requiritur aliquid aliud præter rationem actus in forma, rationem potentiæ in materia, & vtriuſque intimam vnius cum altero præſentiam.

Dices: Præter intimam præſentiam extremorum, requiri diſpoſitiones in materia, per quas materia ſit proxime idonea formæ cum qua cõmpenetratur.

Sed contra eſt: quia poteſt dari intima præſentia formæ in materia recte diſpoſita abſque eo quod faciant vnum per ſe: ergo hactenus dicta non ſufficiunt ad rationem vnius per ſe. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur. Non repugnat duo corpora homogenea: puta duos lapides aut duo

ligna compenetrari: in tali hypotheſi forma ligni *A* erit intime præſens materiæ ligni *B* recte diſpoſitæ ad formam ligni; & tamen ex forma ligni *A* & materia ligni *B* non fiet vnum per ſe; ergo poteſt forma eſſe intime præſens materiæ rite diſpoſitæ abſque eo quod faciat vnum per ſe: probatur hoc ſecundum antecedens ex doctrina Philoſophi: quidquid aduenit enti in actu facit vnũ per accidens: ſed in tali hypotheſi forma ligni *A* aduenit materiæ iam actuatæ per formam *B*; adeoque enti in actu ſimpliciter; ergo facit non vnum per ſe, ſed vnum per accidens.

Replicabis: præter intimam præſentiam & diſpoſitiones requiri abſentiam omnis alterius formæ ſubſtantialis ab eadem materia.

Contra eſt iterum; nam cum tota præſentia alterius formæ ſubſtantialis materia cum ſua forma non deficiunt à ratione vnius per ſe. Puta lignum *A* per hoc quod penetretur cum ligno *B* non deficit propterea à ratione ſubſtantiæ. Aliud enim eſt quod cum ſubſtantia aut cum parte ſubſtantiæ cui compenetratur non faciat vnum per ſe; aliud quod ipſum per ſeipſum etiam in ſenſu compoſito talis compenetrationis non maneat vnum per ſe: hoc ſecundum eſt falſum, primum eſt verum. Homo penetratus cum lapide, neque cum lapide, neque cum forma lapidis facit vnum per ſe: eſt tamen etiam ſic penetratus vnum per ſe. Aduerte obiter nos dicere: *etiam penetratus*: non autem: *etiam quatenus penetratus*: quam reduplicationem à male reduplicantibus ſæpe audies vel in hac, vel in alia materia. Conſtat enim ex-

perientia

perientia ſæpe ſenſum compoſitum à male reduplicantibus confundi cum ſenſu reduplicatiuo. Verum eſt hominem penetratum cum lapide etiam in ſenſu compoſito talis penetrationis eſſe vnum per ſe: quia talis penetratio non tollit ab homine rationem hominis quæ eſt ratio vnius per ſe: falſum eſt hominem quatenus penetratum cum lapide eſſe vnum per ſe: quia penetratio cum lapide non ponit in homine rationem vnius per ſe. Aliud enim eſt non tollere, aliud ponere.

Præterea quéadmodum duo corpora præexiſtentia poſſunt ſimul compenetrari, ita poſſunt cum tali penetratione produci: non enim repugnat Deum ſimul producere duo ligna ſibi mutuo intime præſentia. In tali caſu non eſt aſſignabile neque cur hęc materia potius cum hac quam cum illa forma, neque cur hęc forma cum hac potius, quam illa materia faciat vnum per ſe: & tamen ex ipſa hypotheſi eſt hoc & illud lignum; adeoque hoc & illud compoſitum ex hac & illa tam materia quam forma: neque enim dici poteſt aut hanc materiam eſſe magis proportionatam huic, quam illi formæ, aut è conuerſo: vnde igitur hæc forma cum hac potius quam cum illa materia faciet vnum per ſe?

Fuere qui dicerent in tali caſu determinari hanc formam ad illam materiam: per decretum Dei: ſed contra eſt quia prærerquã quod ineptum eſt vniuerſaliter loquendo adhibere decreta huiuſmodi in alio genere cauſæ quam in genere efficientis reſpectu creaturæ; non eſt aſſignabile quid velit tale decretum præter prædicta, quæ tamen ad

rationem vnius nuſquam ſufficiunt. Debet igitur tale decretum eſſe ratio formalis faciendi, vnum ex hac materia & illa forma quod eſt ridiculum. Si enim ponit ſolum ſeipſum, & præſcindendo ab ipſo non habetur vltima ratio faciendi vnum; neceſſe eſt ipſum eſſe rationem huiuſmodi.

Sit vltima concluſio. Inter materiam & formam requiritur modus vnionis vtrique ſuperadditus. Probatur concluſio quia habitis cæteris omnibus & non habito modo huiuſmodi, non habetur vnum ex materia & forma, ergo ad hoc vnum requiritur prædicta vnio. Antecedens patet ex dictis. Porro de hoc modo eodem modo loquendum eſt quo ſolent loqui Philoſophi de alijs modis: aiunt autem ita affixa eſſe rebus quas modificant, vt impoſſibile ſit ipſos exiſtere prædictis rebus non exiſtentibus, quamuis res quas modificant poſſint exiſtere ſine ipſis. Iuxta hanc doctrinam communem, impoſſibile eſt exiſtere vnionem qua meum corpus & mea anima mutuo vniuntur, non exiſtẽtibus & corpore & anima; non autem è cõuerſo repugnat exiſtere & corpus & animam non exiſtente tali vnione.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijcitur primò. Materia & forma immediate vniuntur; ergo non vniuntur mediante vnione ſupperaddita. Probatur conſequentia quia quæ vniuntur mediante alio, non vniuntur immediate: materia &

formà vniuntur mediante alio ; ergo &c.

Reſp. conceſſo antecedenti : negando conſequentiam. Ad probationem vel nega maiorem vel diſtingue: quæ vniuntur mediante alio quod ſit ratio vniens, non vniuntur immediate nega ; mediante alio quod non ſit ratio huiuſmodi : omitte maiorem ; & eodẽ modo diſtincta minori:nega conſequentiam. Videre aliquid immediate non eſt videre nulla viſione mediante. Efficere aliquid immediate non eſt efficere nulla mediante effectione. Similiter vniri immediate non eſt vniri nulla vnione mediante. Vniuntur autem immediate materia & forma, per hoc quod ipſa met vnio terminetur immediate ad vtrumque extremum, nõ autem mediante aliquo tertio,quod ipſa prius afficiat : ſicut ignis immediate producit calorem, per hoc quod actio eiuſdem ignis terminetur immediate ad calorem.

Obijcitur ſecundò. formæ accidentales nõ indigent vnione ſuperaddita, qua vniantur ſuis ſubiectis ; ergo nec ſubſtantiales. Conſequentia probatur:quia tam calor & lignũ *A* ſunt indifferentia vt faciant vel non faciant vnum calidum, quam materia & forma ligni ſunt indifferentia vt faciant vel non faciant vnum lignum : ergo non plus requiritur vnio ſuperaddita materiæ & formæ, qua faciant vnum lignum, quam vnio ſuperaddita ligno & calori, qua faciunt vnum calidum. Vbi enim non eſt diſſimilis indifferentia, ibi nec datur diſparitas in neceſſitate determinatiui, ſiue ablatiui indifferentiæ. Antecedens autem probatur : quia curuitas, rotunditas & aliæ huiuſmodi eo ipſo

quod ſunt, ſunt formaliſſime in ſubiecto, faciuntque illud curuum rotundum, &c. ergo non indigent vnione ſuperaddita, neque vt ſint in ſubiecto, neque vt ſubiectum ita denominent.

Reſp. negãdo antec. Ad cuius probationẽ conc. totũ. Accidentia quæ huc afferuntur ſunt accidentia modalia, de quibus non eſt eadem ratio quæ de alijs, modi enim eo ipſo quod ſunt, ſunt in ſubiectis, & ſubiecta modificant. Cætera autem accidentia, cuiuſmodi ſunt frigus color, calor, &c. non ſunt in ſubiecto per hoc formaliter quod ſint, & propterea dicuntur accidentia abſoluta. In Sacramento Euchariſtię deſtructa ſubſtantia panis remanent accidentia panis, non tamen curuitas aut rotunditas panis, quæ habentur vel adæquate vel inadæquate per vbicationem eiuſdem. Requiritur, ergo inter calorem & lignum vnio ab vtroque diſtincta, propter eandem rationem propter quam requiritur inter materiam & formam.

Obijcitur tertiò Philoſophus 8. Metaph. cap. vlt. reprehendit Licophrontem & alios quoſdam eo quod inter corpus & animã imaginarentur copulam quandam qua ex corpore & anima fieret vnum; aſſeritque ex materia & forma fieri vnum per hoc, quod hoc quidem materia, hoc vero forma eſt; & hoc quidem potentia, hoc vero actus. Immo expreſſe ait eos errare in hoc quod potentiæ & actus, hoc eſt materiæ & formæ quærant rationem vnientem, ſiue facientem vnum ex potentia & actu, cum ex hoc ipſo faciant vnum quod ſiat potentia & actus: ſed nos etiam quærimus & aſſignamus rationem vnientem

entem, ſeu facientem vnum ex potentia & & actu, ergo nos etiam cum Licophronte erramus.

Reſp. Philoſophum ibi diſputare contra nonnullos qui corpus & animam, materiam & formam conglutinari imaginabantur mediante tenui aliquo & viſcoſo corpore, ſicut v. g. duæ tabulæ vel alia huiuſmodi, mediante glutine vniuntur. Nos autem dum dicimus mediare vnionem nihil tale imaginamur. Aſſignat autem ibidem Philoſophus rationem cur ex materia & forma fiat vnum quale non fit ex ligno & ligno, ex ebore & ligno, alijſue huiuſmodi: quia videlicet materia & forma ſe habet ſicut potentia & actus; alia vero non.

ARTICVLVS III.

An talis vnio ſit accidens.

COmmunis ſententia inter Peripateticos, vnionem quæ eſt inter materiam & formam vocat modum ſubſtantialem. Aliqui tamen exiſtimarunt vnionem huiuſmodi eſſe purum accidens: adeoque dixerũt vnionem huiuſmodi dici ſubſtantialem non intranſitiue, ſed tranſitiue: dicitur ſubſtantialis non intranſitiue, quia ſeipſa eſt accidens: ſubſtantialis autem tranſitiue quia eſt modus faciens ſubſtantiam.

Dicendum eſt cum communi, modum prædictum non eſſe accidens. Probatur hæc concluſio ex conceptu communi ſubſtantiæ, ſiue vnius per ſe. Sciendum eſt enim vnum per ſe ab vno per accidens differre per hoc

quod

quod primum quidem inter ſui conſtitutiuā non admittat vllum accidens, ſecus ſecundum: ſed inter conſtitutiua vnius per ſe ſiue ſubſtantiæ reperitur vnio, ergo vnio non eſt accidens. Hinc facile oſtenditur ex eo ipſo quod non eſſet ſubſtantialis intranſitiue, nec fore ſubſtantialem tranſitiue. Implicat enim ſubſtantiam in eſſe ſubſtantiæ per vllum accidens conſtitui. Neque enim vnum per accidens, ab vno per ſe, differt per hoc, quod illud ſit complexum plurium accidentium, hoc vero complexum plurium ſubſtantiarum. Imo non datur vnum per accidens in natura quin in illo vno detur aliqua ſubſtantia; quando quidem accidentia ipſa nō ſunt niſi in ſubſtantia; & propterea accidens recte dicitur *entis ens*, per li *entis* intelligendo ſubſtantiam.

Quod autem vnio ſit ex conſtitutiuis ſubſtātiæ patet ex eo quod cæteris intellectis & non ipſa, non habetur ſubſtantia. Hinc D. Thomas 3. parte quæſt. 50. art. 4. quærens vtrum Chriſtus in triduo mortis fuerit homo, ſtatuit concluſionem negatiuam, quia inquit, in triduo mortis defuit vnio inter corpus & animam: & quia alij aliter ſentiebant Magiſtrum ſequuti, propterea addit D. Thomas hæc verba: *Magiſter ſententiarum poſuit quod Chriſtus in triduo mortis fuit homo: quia credidit quod vnio animæ & carnis non eſſet de ratione hominis, quod eſt falſum.* Igitur iuxta D. Thomam vnio eſt de ratione hominis: accidens autem non eſt de ratione ſubſtantiæ, & conſequenter vnio non eſt accidens.

Notanter dixi iuxta D. Thomam, quia S. Do-

Doctor adeo pro certo habet vnionem pertinere ad rationem hominis vt dicat eos qui dixerſit Chriſtum Dominum in triduo mortis fuiſſe hominem, dixiſſe verba erronea, quamuis non omnes ſenſum erroris habuerint in fide. Dixerunt verba erronea, quia in triduo mortit defuit vnio inter animam & carnem, & conſequenter deſijt homo: ſenſum erroris non omnes habuerunt in fide quia aliqui exiſtimarunt animam eſſe hominē vt Hugo de S Victore; alij hominem eſſe animam & corpus, ſiue coniuncta, ſiue non coniuncta, vt Magiſter ſententiarum.

Dices vnionem non pertinere ad rationē ſubſtantiæ qua ſubſtantia eſt, ſed ad rationem ſubſtantię quà vnum compoſitum eſt: & non eſſe de ratione vnionis facere ſubſtantiam, ſed facere vnum.

Sed contra eſt primo: quia quod pertinet ad rationem hominis vt homo eſt, pertinet ad rationem ſubſtantiæ vt ſubſtantiæ eſt; ſed ex dictis vnio animæ & carnis pertinet ad rationem hominis vt homo eſt, ergo pertinet ad rationem ſubſtantiæ vt ſubſtantiæ.

Contra eſt ſecondo: quia vnio non requiritur vt ex pluribus fiat vnum quomodocunque: nam etiam per puram diſpoſitionem ſecundum locum, ſiue ſine certo ordine, quæ à D. Thoma dicitur commaſſatio, ſiue cum certo ordine quæ dicitur ab eodem, figura fit ex pluribus vnum: nam & ex pluribus lapidibus temere coaceruatis & ex iiſdem certo quodam ordine inter ſe collocatis fit vnum, ſed vnum per accidens, vt dictum eſt alibi; ergo non requiritur vnio diſtincta ab approximatione vt ex materia & forma fiat

vnum

vnum præciſe & quomodocunque hoc eſt, quolibet genere vnitatis; ſed vt fiat vnum ſubſtantiale. Ergo vnio requiritur vt ratio formalis conſtitutiua non vnius quomodocunque, ſed vnius ſubſtantialis ſiue vnius per ſe.

Hæc eadem argumenta quæ contra rationem accidentis in vnione adduximus contorquere poteris contra eos qui intimam præſentiam vnius extremi cum alio dicunt ſufficere pro ratione formali qua ex pluribus fiat vnum. Hæc enim intima præſentia habetur formaliter per vbicationem vel vnam vtriuſque extremi, vel duplicem in eodem loco extrinſeco, hoc eſt in eadem diſtantia vel propinquitate cum reliquis locatis. Denique patebit concluſio ſolutione obiectionum.

ARTICVLVS IV.

Reſpondetur obiectionibus.

OBijcitur primò: non eſt neceſſe quod omnis denominatio conueniens toti conueniat cuilibet conſtitutiuo totius: ergo ex hoc quod ratio ſubſtantiæ conueniat toti, non infertur quod debeat conuenire vnioni, aut cuilibet alteri conſtitutiuo totius. Ergo etiamſi totum ſit ſubſtantia poterit vnio eſſe accidens.

Reſp. conceſſo toto primo entimemate: negando vltimam conſequentiam. Non probamus vnionem non eſſe accidens, ex hoc principio: quia omnis denominatio quæ conuenit toti, conuenire debet & parti; ſeu cuili-

cuilibet cõſtitutiuo totius Hoc enim pricipiũ eſt euidenter falſum ; toti conuenit eſſe totum, eſſe ſubſtantiam ſimpliciter, eſſe compoſitum ex potentia & actu ; quorum nihil conuenit vlli ex conſtitutiuis. Probamus concluſionem noſtram ex alio principio, videlicet: accidens non eſt de conſtitutiuo ſubſtiæ : & hoc probamus cum ex conceptu ſubſtantiæ, tum ex conceptu accidentis communiter recepto in Scholis. Hoc dictum: *accidens eſt entis ens* rite intellectum eſt argumentum euidens noſtræ veritatis ; nihil enim aliud ſignificat quam accidens eſſe totũ quantum eſt, in gratiam alterius entis hoc eſt ſubſtantiæ : datur igitur ſubſtantia contradiſtincta ab accidente in gratiam cuius ipſum ſit : cum autem hoc valeat de omni accidente, neceſſe eſt omne accidens ſupponere ſubſtantiam ſimpliciter cuius ſit, & in cuius gratiam ſit : implicat autem in terminis omne accidens ſupponere ſubſtantiam ſimpliciter à ſe contradiſtinctam, in cuius gratiam ſit, & aliquod accidens eſſe conſtitutiuum intrinſecum ſubſtantiæ.

Obijcitur ſecundò. Vnio eſt quid modale & tamen ſubſtantia ſeu totum eſt quid abſolutum : ergo non repugnat aliquod abſolutum conſtitui intrinſece per aliquod modale : ſed tam abſolutum & modale opponuntur inter ſe, quam ſubſtantia & accidens : ergo non repugnabit aliquam ſubſtantiam conſtitui intrinſece per aliquod accidens. Hoc idem argumentum ſub alijs terminis ſic proponitur : Vnio eſt quid relatiuum, totum vero eſt quid abſolutum : ſed totum conſtituitur intrinſece per vnionem,

ergo

ergo abſolutum conſtituitur intrinſece per relatiuum : abſolutum & relatiuum non minus opponuntur quam ſubſtantia & accidens ; ergo ſubſtantia poterit intrinſece cōſtitui per aliquod accidens. Vnionem eſſe quid modale dictum eſt à nobis, eſſe relatiuum ſeu potius relationem ipſam ſui ad extrema, patet ex ijs quæ paſſim diximus de modis ; eos videlicet eſſe per ſeipſos relationem tranſcendentalem ad res quas modificant.

Hoc argumentum laborat in æquiuoco quod ſolutum eſt obiectione præcedenti, oſtendendo concluſionem non probari ex hoc principio quod nulla pars poſſit ſuſtinere denominationem diuerſam ab ea, quam ſuſtinet totum. Pars ſuſtinet denominationem formæ, materiæ, quarum neutram ſuſtinet totum. *Reſponde* igitur in forma diſtinguendo minorem ſubſumptam : abſolutum & modale : item abſolutum & relatiuum non minus opponuntur quam ſubſtantia ; & accidens : eodem genere oppoſitionis: nega diuerſo genere oppoſitionis: conc. Quod ſi quærat Aduerſarius, cur ratio accidentis in conſtitutiuo, officiat rationi ſubſtantiæ in conſtituto ; cum ratio modalis aut relatiui non officiat rationi abſoluti ; petendum eſt diſcrimen ex conceptu vtriuſq. Relatiuum idem eſt ac : ad aliud : manifeſtum eſt autē ex eo quod in aliquo toto includatur aliquid quod ſit ad vtrumque extremum totius; non propterea totum ipſum eſſe ad aliud. Abſolutum igitur à modali ſeu relatiuo nō differt in hoc quod modale ſeu relatiuum includat aliquem modum aut aliquam relatio-

lationem ; ſecus vero abſolutum. Cum tamen vnum per ſe , ab vno per accidens differat in hoc;quod primum non includat vllum accidens , ſecus ſecundum : vt patet ex dictis.

Confirmatur hæc doctrina : quia hoc concretum : materia & forma locatæ: & hoc aliud : materia & forma durantes , ſunt cõcreta per accidens ſeu tota accidentalia, ergo pariter hoc aliud : materia & forma vnitæ erit concretum per accidens, ſeu totum accidentale. Conſequentia probatur quia ideo prædicta duo concreta ſunt tota per accidens quia important ſupra materiam & formam vbicationem & durationem, quæ ſunt formæ accidentales : ſed etiam hoc concretum: materia & forma vnitæ ſupra materiam & formam importat vnionem quæ eſt forma accidentalis , ergo etiã hoc concretum eſt totum accidentale. Tam autem ſe habet vt quò vbicatio in locato, & duratio in durante , quam vnio in vnito ; Quod dictum ſit ad auerruncandã diſtinctionem per *vt quo* & *vt quod* , qua ſæpe vel ad rem , vel extra rem non nulli vtuntur. Quod ſi dicas vbicationem venire non vt quo , ſed vt quod in denominatione locati ; quia eſt forma faciens locatum. Etiam vnio veniet non vt quo,ſed vt quod in denominatione vniti ; quia eſt forma faciens vnitum.

ARTICVLVS V.

An vnio ſit vna vel duplex.

HVmana imbecillitas quæ nonnullos impulit vt vnionem negarent, impellit alios vt geminent: vtroſque contra noſtram veramque ſententiam: quæ virtutis inſtar & à defectu recedit dum ſtatuit vnam, & ab exceſſu dum unicam.

Dicendum eſt igitur. Sufficit vna unio in compoſito. Probatur concluſio quia unio de ſuo conceptu eſt nexus plurium, & ratio formalis qua plura coaleſcunt in unum; ergo unica unione intellecta inter materiam & formam habes unum ex materia & forma. Explicatur hoc idem: materiam eſſe unitam formæ, eſt materiam facere unum cum forma: materiam facere unum cum forma, eſt haberi unum ex materia & forma; ergo materiam eſſe unitam formæ, eſt haberi unum ex materia & forma: ſed per unicam unionem habes materiam eſſe unitam formæ, ergo per unicam unionem habes unum ex materia & forma. Concluſio eſt euidens, ſed hanc deſeruut qui hanc deſerunt, apparenti difficultate deterriti.

Dices igitur. Poteſt intelligi materia formaliter unita formæ, quin intelligatur forma formaliter unita materię; ergo ponenda eſt duplex unio; una quæ ſit formalis communicatio materiæ ad formam, altera quæ ſit formalis communicatio formæ ad materiam. Antecedens probabis exemplo relationis, hoc eſt exemplo non faciente ad rem.

Sit

Sit album *A* & album *B*. Album *A* refertur ad album *B* formaliter per relationem ſimilitudinis receptam in albo *A*: & uiciſſim album *B* refertur formaliter ad album *A* per relationem ſimilitudinis receptam in albo *B* nec ſufficit una relatio ad hoc ut formaliter *A* ad *B*, & uiciſſim *B* ad *A* referantur. Quamuis enim impoſſibile ſit album *A* & album *B* ſibi coexiſtere, quin mutuo referantur relatione ſimilitudinis, tamen ratio illa per quã mutuo referuntur non eſt una ſed duplex. Si enim fingas modum relationis pullulare in albo *A*, non autem in albo *B*, habes relationem formalem albi *A* ad album *B*, ſed non è conuerſo: tunc enim album *B* non formaliter ſed fundamentaliter tantum refe-retur ad album *A*.

Explicabis hoc idem mirabilius. Poteſt Petrus exiſtens Conſtantinopoli diſtare formaliter à Paulo exiſtẽte Romæ, quin Paulus exiſtens Romæ diſtet formaliter à Petro exiſtente Conſtantinopoli ſi nimirũ intelligas in Petro pullulare modum diſtantiæ, non autem in Paulo. Eodem modo niſi intelligas præter unionem quę cõmunicat materiam formæ, aliam unionem quæ cõmunicet formam materiæ habebis quidem materiam unitam formæ, ſed non formam unitã materiæ.

Hoc argumentum continet duo uitia. Primum eſt falſitas antecedentis. Secundum eſt peruerſitas conſequentiæ. De relatione ſatis dictum eſt in logica ubi oſtenſum eſt per illud idem album *B* eſſe ſimile albo *A*, per quod album *A* eſt ſimile albo *B*, & ſic de cæteris, quas appellauimus relationes reci-

pro-

procas. Sunt autem pręterea quædam relationes quæ, non conſtituunt mutuo relata. Puta relatio creaturæ ad creatorem cōſtituit quidem creaturam relatam ad Deum, ſed nō è conuerſo: & iuxta Philoſophū 5. Metaph. relatio cognitionis ad cognitum non eſt reciproca ut explicatum eſt à nobis in Logica.

Vel igitur arguens comparat unionem cū ratione relationis ut ſic, & tunc eſt inepta comparatio: quia unio eſt eſſentialiter plurium unitorum unio. Sermo eſt enim de unione phyſica:cum relatio non ſit eſſentialiter plurium relatorum relatio: uel ſolum cum aliqua ſpeciali relatione, quam putat haberi formaliter per modum aliquem receptum in re,quæ dicitur relata, & hic dupliciter errat; primò quia uidimus ſuo loco relationem non conſiſtere in modo huiuſmodi: Secundo quia ſi relatū idem ſit apud arguentem ac ſubiectum relationis;non eſt idem apud nos;nec debet eſſe idem apud ipſum; vnitum,ac ſubiectum unionis: eſt enim de ratione uniti eſſe extremum quod unitur, non autem de ratione eiuſdem eſt, eſſe ſubiectū rationis quæ vnit. Adde quod etiamſi de ratione uniti eſſet eſſe ſubiectum rationis unientis, non propterea duorum unitorum deberet eſſe duplex unio: cum eadem in extremis ſimul compenetratis recipi poſſit.

Ad argumentum in forma tranſmitte antecedens, quod falſum eſt: & nega conſequentiam. Hoc eſt da arguenti duo relata puta album *A* & album *B* per duplicem relationem haberi, alteram quæ ſit in *A*, alteram quę ſit in *B*: ſed nega hinc ſequi ma-

teriam

teriā & formā unitas duplici unione, vnirī altera quæ ſit in materia, altera quæ ſit in forma. Diſparitates ſunt multæ. Prima ſit quod de ratione eorum quorum unum eſt ad aliud, non eſt quod aliud ſit uiciſſim ad ipſum: at de ratione vnionis eſt vt ſi vniat *A* cum *B* etiam vniat *B* cum *A*: eſt enim imperceptibile quod aliquid ſit phyſice vnitū cum aliquo à ſe realiter & phyſice diuiſo, ſicut eſt imperceptibile quod aliquid ſit phyſice diſtans ab aliquo ſibi phyſice proximo. Dixi phyſicè quia ſi loquamur de vnione morali ſeu affectiua, ſæpe contingit vnum eſſe intentionaliter vnitum alteri intentionaliter à ſe diuiſo; hoc eſt vnum amare alterū cui ſit odioſus: quamuis nec proprie loquēdo talis affectus dicendus ſit vnio: dum enim dicimus unionem intelligimus amorem mutuum, vt legere poteris apud eos qui de unione & charitate fraterna, qualis debet eſſe inter Chriſtianos, religioſe philoſophantur.

Secunda diſparitas ſit quod ſimilia, æqualia, & alia huiuſmodi etiam dum ſimilia & æqualia ſunt, loco ſeparantur; & conſequēter ſi per formam in ſe receptam debent hāc ſimilitudinem habere, non ſufficit una duobus; cum una in duobus loco ſeparatis eſſe non poſſit. Nec dicas quod etiamſi illa duo ſimilia compenetrarentur ad huc ſingula ſuā in ſe relationem haberent. Hoc enim non facit ad rem: nam per idem ſunt ſimilia dū penetrantur, per quod ſimilia ſunt dum ſeparatim exiſtunt: & conſequenter per aliquid ſunt ſimilia ad quod impertinenter ſe habet penetratio aut impenetratio; adeoq.

ſin-

ſingula ſingulas formas habent per quas ſibi mutuo ſimilia ſint.

Tertia ſit quod munus relationis non eſt facere ex pluribus unum: at munus immo totum eſſe unionis eſt facere unum ex materia & forma: & conſequenter eo ipſo quod eſt, facit illud unum: implicat autem in terminis fieri unum ex materia & forma, & non ex forma & mãteria. Nos autem non aliam unionem quærimus, quam qua fiat unum ex materia & forma.

Quarta ſit: quod relatio recipi debet in fundamento quia eſt ſecundùm ſe, & per ſeipſam formalis perfectio fundamenti: at vnio non eſt ipſa per ſe formalis perfectio extremorum, ſed eſt ſolum ratio qua unum ab altero perficitur: adeo ut ipſamet unio hypoſtatica non per ſeipſam formaliter, ſed per uerbum diuinum cuius eſt formalis cõmunicatio perficiat & ſanctificet humanitatem aſſumptam. Vnio igitur materiæ cum forma eſt ratio qua materia per formam perficitur; perficitur autem per hoc quod trahatur in unitatem ſubſtantiæ: per hoc uero ipſum quod trahatur materia in unitatem ſubſtantiæ cum forma, forma trahitur in unitatem ſubſtantiæ, ut patet ex terminis. Et hoc eſt quod intelligi debet quando dicitur per unionem communicari materiam formæ, & formam materiæ: coaleſcere uidelicet iſta duo in unam ſubſtantiam conſtantẽ ex utroque, adeoque ex perfectione utriuſque.

Objicitur ſecundo unio eſt connexio unius extremi cum altero extremo; ſed non eſt de ratione connexionis eſſe mutuam, ergo

non

non eſt de ratione unionis. Maior patet ex terminis: nam eſſe unionem, eſſe nexum, eſſe uinculum, eſſe connexionem ſunt ſynonima. Minor autem probatur quia creatura quælibet connectitur eſſentialiter cum Deo, & non è conuerſo: ergo connexio non eſt à toto genere mutua. Antecedens eſt euidens: implicat creaturam eſſe ſine Deo, non autem Deum eſſe ſine creatura.

Reſp. argumentum propoſitum eſſe ſimile huic: homo eſt animal: ſed non eſt de ratione animalis eſſe rationale, ergo nec de ratione hominis. Minor probatur quia brutum eſt animal, & tamen non eſt rationale. Concede maiorem & minorem nega conſequentiam. Vel ſi mauis diſtingue maiorem: unio eſt connexio quomodocunq. unius extremi cum altero: nega; eſt connexio in unitatem ſubſtantiæ: concede maiorem, & eodem modo diſtincta minori, nega conſequentiam. Non eſt de ratione cuiuſlibet cōnexionis eſſe mutuam: quod patet in modis, qui eſſentialiter connectuntur cum rebus modificatis, quamuis res modificatę non connectantur cum ipſis: eſt autem de ratione modi, cuius totum eſſe ſit facere unum ex pluribus.

Obijcitur tertiò. Vnio materiæ cum forma debet eſſe materialis, formæ verò cum materia, ſaltem in homine, debet eſſe ſpiritualis: eadem nequit eſſe materialis, & ſpiritualis; ergo debet eſſe duplex. Maior probatur, quia vnio recepta in materia nequit eſſe ſpiritualis, aut recepta in anima materialis: ſed vnio per quam materia vnitur formæ debet recipi in materia, & vnio per

quam forma vnitur materiæ debet recipi in forma; ergo debent dari duæ vniones altera materialis, altera ſpiritualis; quarum hæc in anima, illa in materia recipiatur. Item in homine vel duo extrema ſunt ambo ſubiectum vnionis, vel alterum tantum; non alterum tantum, quia non eſt potior ratio de vno, quam de altero, ergo vtrumque; ſed ſi vtrumq. eſt ſubiectum, erit duplex vnio: nequit enim vnica in duobus ſubiectis ſubiectari.

Reſp. quod ſiue extremà, quæ vniuntur ſint ambo materialia, ſiue alterum materiale, alterum ſpirituale, nihil facit ad vnitatem, aut duplicitatem vnionis. Nam & vnio ſpiritualis poterit recipi in materia: ſicut & anima ipſa quamuis ſpiritualis ſit, tamen informat materiam, & in materia recipitur: & multa materialia, iuxtà communem ſententiam, recipiuntur in anima rationali: huiuſmodi ſunt actus ſentiendi, quia tactio, auditio, viſio, &c. igitur ex hoc capite non requiritur duplex vnio.

Præterea vnio ſub conceptu vnionis non reſpicit terminum, ſiue extremum quod vnit ſub ratione ſubiecti, ſed ſub ratione extremi: immò cum certum ſit apud omnes vnionem hypoſtaticam præſtare effectum formalem vniendi, etiam reſpectu Verbi diuini, quod verè vnitur Humanitati; negant tamen præſtantiſſimi Theologi Verbum diuinum reſpectu vnionis habere rationem ſubiecti. Eſt igitur de ratione vnionis phyſicæ attingere extremum quod vnit, non autem eſſe in illo tamquam in ſubiecto.

Dices: vnio etiam in ratione vnientis perficit

ficit extrema, ſaltem ſi ſint perfectibilia: ergo debet ſubiectari in extremis. Antecedens probatur; per vnionem non ſolùm perficitur materia, ſed etiam forma, ergo &c. Notanter dicitur, ſi ſint perfectibilia: quia ſunt qui ſic philoſophentur, vt per formam intrinſecè receptam velint illud ſolum perfici, quod perfectibile eſt ex natura ſua: immò per receptionem illud ſolum immutari, quod ex natura ſua mutabile eſt. Purà inuenies qui admittant vnionem hypoſtaticam intrinſece recipi in Verbo, & ſimul negent Verbum immutari per vnionem huiuſmodi. Contra quos ſi ſic argumenteris: omne quod intrinſecè recipitur in aliquo immutat illud: ſed vnio intrinſecè recipitur in Verbo, ergo intrinſecè immutat Verbum: audies ſic reſpondentes: omne quod intrinſecè recipitur, immutat intrinſece ſi ſit capax mutationis: concedo, ſi ſit incapax mutationis: nego, & eodem modo diſtincta minori: negatur conſequentia. Hic modus reſpondendi ex hoc ſolo capite tolerabilis eſt, quia fuit magnorum virorum: qui tamen ſi ſic omnia dixiſſent, numquam fuiſſent magni viri: ſed ea eſt mortalium deploranda calamitas, vt etiam magnorum virorum vitia pro virtutibus habeant: ſed de hoc alibi.

Reſp, igitur rogando Aduerſarios, an materia, & forma ſe ſe mutuo perficiant. Reſpõdent affirmatiuè. Sic contra: Non ſolùm forma perficit materiam, ſed etiam materia perficit formam: ergo non ſolùm forma recipitur in materia, ſed etiam materia recipitur in forma. Antecedens eſt doctrina Aduerſarij; conſequentia probatur: quidquid

m ij perfi-

perficit alterum recipitur in altero; ſed non ſolùm forma perficit materiam, ſed etiam materia perficit formam, ergo non ſolùm forma recipitur in materia, ſed etiam materia recipitur in forma. Aduerſarius ſi neget maiorem, vt re ipſa neganda eſt, oro te, qui ſuſtinebit hanc illationem: vnio perficit vtrúmque extremum, ergo recipitur in vtroque extremo.

Sapienter igitur Suarius tomo 1. in tertiam partem diſp.8.ſect.3.ad tertium dicit, quòd ad rationem perfectibilis, ſeu complebilis per alterum non requiritur ratio ſubiecti: dicuntur enim duo mutuo ſe complere per hoc, quod vtrumq. dum ſimul ſunt, ſe habeant ſecundum modum ſuæ naturæ, putà forma ſecundum rationem actus, materia ſecundum rationem potentiæ: & per hoc ex vtroq.conſurgit vnum, quod dicitur ſimpliciter, & abſolute: hoc & ens.

Dices, materiam non perfici per formam, ſed per vnionem formę: hoc poſito ęque poterit perfici forma, ac materia, abſq.eo quod ęquè forma ſit ſubiectum materiæ, ac materia formæ; ergo, &c.

Reſp. falſum eſſe, quod non forma, ſed vnio perficiat materiam: non enim vnio, ſed forma eſt actus. Vnio eſt ratio, qua forma perficit materiam, non autem ipſummet perfectiuum materiæ: & hæc propoſitio: forma non perficit materiam: eſt apud Peripateticos, inaudita.

Dices iterum: ergo vnio nec recipitur in forma, nec in materia. Probatur conſequenquentia, quia nec vt perficiat formam requiritur vt ſubiectetur in forma, nec vt perficiat ma-

materiam requiritur, vt ſubiectetur in materia: ergo etiam ſi in neutra ſubiectetur, vtramq; perficiet.

Reſp. negando conſequentiam. Ad probationem conceſſo antecedenti: nega conſequētiam. Ad hoc vt perficiat vnum, & alterum, ſiue potius ad hoc vt extremum extremo cōmunicet, neceſſe eſt vt ſit: ſi autem eſt, in aliquo ſubiecto eſt, ergo ſi communicat actu extremum extremo, in aliquo ſubiecto eſt. Argumentum probat debere eſſe in aliquo vt in ſubiecto: cum autem nihil ſit in toto præter materiam, & formam, probat conſequenter debere eſſe vel in materia, vel in forma; Non autem aut in forma potius, quam in materia, aut è conuerſo, aut in vtroq. potius quam in alterutra.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur alia de Vnione.

CIrca vnionem, quà accidens vnitur ſubiecto, dicendum eſt rationem illam, quam attulimus contra vnionem intranſitiue accidentalem, ſiue contra vnionem, quæ ſit accidens, non militare. Eſt enim euidens quod ex capite accidentis non repugnat hanc eſſe de conſtitutiuo totius accidentalis. Patet etiam intimam præſentiam non poſſe reijci, vt inſufficientem pro vnione formali accidentis cum ſubiecto, ex hoc capite, quod ſit merum accidens. Ex hoc eodem capite conſtat, quod quamuis actio eductiua formę ſubſtantialis de potentia materiæ repellatur à ratione conſtitutiui intrinſeci ſubſtantiæ; ne-

quir tamen ex hoc, repelli, à conſtitutiuo intrinſeco vnius per accidens. Hinc ſequitur controuerti poſſe, an vnio illa quam diximus requiri inter ſubiectum, & accidens ſaluari poſſit, vel per meram intimam præſentiam, vel per actionem productiuam eiuſdem, ſeu eductiuam accidentis de potentia ſubiecti. In hac controuerſia.

Dicendum eſt primo vnionem accidentis, qua ſubiectum fit tale, non haberi formaliter per intimam præſentiam vnius in alio; v.g. vnio albedinis cum ſubiecto, qua videlicet ſubiectum fit album non habetur formaliter per intimam præſentiam albedinis in ſubiecto. Probatur hæc concluſio ex alibi dictis.. Per hoc quod Aethiops penetretur cum hoc pariete, vel quolibet alio corpore albo, non eſt formaliter albus: & tamen per talem compenetrationem albedo fit intime præſens Aethiopi, ergo intima præſentia qualitatis in ſubiecto non eſt ratio formalis faciendi ſubiectum tale, vel tale. Vbi nota idem dici poſſe de quolibet ſubiecto etiã capaci huius, & illius denominationis, quã tamen nõ ſuſtinet per cõpenetrationem cum qualitate nata facta denominatione huiuſmodi tribuere ſubiecto, cui vniatur.

Dices: in tali caſu albedo vniretur homini: albedo per vnionem ſui ad hominem facit hominem album, ergo in tali caſu albedo faceret hominem album.

Reſp. diſtinguendo maiorem: vniretur vnione locali concedo; alio genere vnionis: nego maiorem, & eodem modo diſtincta minori: nego conſequentiam.

Dico ſecundò. Neque actio eductiua eſt

ratio

ratio formalis faciens vnum ex ſubiecto, & accidenti. In hac materia facile eſt decipi. Eſt enim certum, quod quælibet, & qualiſcumq. aggregatio plurium facit aliqualiter vnum: dictum eſt enim ſupra etiam per iuxta poſitionem ſiue ordinatam vt eſt in domo, ſiue caſualem, vt eſt in aceruo, fieri vnum: dicitur enim & vna domus, & vnus aceruus. Senſus concluſionis eſt ſubiectum non eſſe formaliter tale, putà calidum, aut album formaliter per hoc quod qualitas, putà calor, aut albedo educantur ex ipſo. Probatur autem concluſio, quia calidum, & frigidum eſt denominatio importans permanentiam in conſtitutiuis ipſius; & idem remanens poſt actionem eductiuam, quod erat ſtante actione eductiua: manifeſtum eſt autem, quod poſt actionem eductiuam non remanet actio eductiua; igitur actio eductiua non eſt ratio formaliter conſtitutiua calidi, aut albi. Explicatur hæc ratio. Hic paries eſt albus, & permanenter albus; datur igitur in hoc pariete ratio, qua hæc albedo faciat album, & permanet in hoc pariete ratio, qua hæc albedo faciat album: ſed non permanet in hoc pariete actio eductiua albedinis ex ipſo: ergo actio eductiua albedinis, non eſt ratio qua albedo faciat hunc parietem album. Breuiter: ratio faciens hunc parietem album per albedinem, eſt quid permanens; actio eductiua non eſt quid permanens; ergo actio eductiua non eſt ratio huiuſmodi. Aduerte hoc idem argumentum militare pro vno per ſe: tam enim vnum per ſe; putà lapis, ant planta eſt permanenter lapis, & planta, quàm album, aut calidum ſunt per-

manenter album, & calidum: & conſequenter debet & in lapide, & in planta, præter actionem eductiuam vtriuſque formæ, dari alia ratio faciens formaliter vnum ex materia, & forma.

Dices: per hoc præciſe quod forma educatur de ſubiecto, potentia reducitur in actum; ergo per hoc præciſe potentia actuatur: ſed per hoc præciſe quod potentia actuetur fit vnum ex potentia, & actu, ergo per hoc præciſe quod forma educatur de ſubiecto fit vnum ex potentia, & actu: ſed per actionem formaliter educitur forma de ſubiecto, ergo per actionem formaliter fit vnum ex ſubiecto, & forma: per hoc autem per quod fit vnum ex ſubiecto, & forma, ſubiectum fit formaliter tale, ergo per actionem eductiuam ſubiectum fit formaliter tale.

Confirmatur hoc, & roboratur: quia per actionem eductiuam albedinis ſubiectum intrinſece immutatur, quandoquidem pati eſt formaliter immutari: ſupponimus autem hic actionem à paſſione non diſtingui. Quod ſi oppoſitum ſupponeres: manet idem argumentum pro paſſione, quod attulimus pro eductione. Si autem ſubiectum intrinſece immutatur, immutatur in ratione albi, hoc eſt: ex non albo fit album; igitur per actionem ipſam eductiuam, ſeu per paſſionem, ſubiectum fit formaliter tale; ità quidem vt forma denominans ſit albedo, ratio autem qua forma denominat ſit actio, vel paſſio.

Hoc argumentum ex dictis facile diluitur. Quamuis enim concedas actuari ſubiectum per ipſammet actionem, non concedis actua-

actuari actione permanenti, & conſequenter illo genere actuationis quo habetur permanéter vnum. Ratio faciens calidũ debet permanere quamdiu permanet ipſummet calidum in eſſe calidi; actio eductiua non permanet, igitur actio eductiua non eſt ratio huiuſmodi.

Prętereà aliud eſt eſſe in ſubiecto per modum effectus, aliud per modum formæ. Iſtæ duæ rationes non solùm ratione, ſed re ſeparantur. Anima rationalis eſt in corpore, vt in ſubiecto, non tamen per modum effectus, ſed per modum formæ. Anima enim rationalis non educitur de potentia ſubiecti, quamuis informet verè, & propriè ſubiectum. Poteſt igitur iſte conceptus: pars in parte, ſeu in comparte, ſeparari ab hoc alio: effectus in cauſa, & quidem paſſiua. Hinc aliud eſt immutari in ratione patiẽtis, aliud in ratione informati. Materia prima per animam rationalem immutatur ſecundum rationem informatæ, non tamen ſecundum rationem patientis, ſeu cauſæ paſſiuæ. An autem viciſſim poſſit immutari cauſa in ratione paſſiuæ, quin eo ipſo immutetur in ratione informatæ, paulò difficiliùs eſt determinare: non enim quemadmodum in promptu eſt materia quæ informatur à forma cuius non eſt cauſa paſſiua; ità etiam in promptu eſt materia, quæ ſit cauſa paſſiua alicuius formæ, à qua tamen non informetur. Veniendum eſt igitur ad conceptum vtriuſque rationis. Conceptus cauſæ paſſiuæ in actu ſecundo eſt conceptus concurrentis patiendo ad exiſtentiam formæ, quæ producitur. In hoc conceptu præciſe conſidera-

to non videtur includi conceptus informati, qui eſt: hoc vel illo modo qualificati per hanc, vel illam formam. Hinc etiam ſi dares rationem cauſæ paſſiuæ eſſe realiter inſeparabilem à ratione informatæ, non propterea dares eſſe vnam eandemq. cum illa. Sed quia quæcumq. forma educitur de ſubiecto; informat etiam ſubiectum recte dices ipſammet eductionem eſſe radicaliter vnionem, ſeu rationem, qua ſubiectum fit tale. Quod dices de actione eductiua, dices etiam de actione conſeruatiua formæ in ſubiecto; hæc enim etiam fluit. Adde quod ſi actio ipſa ſiue eductiua, ſiue conſeruatiua ſit vnio: idem calidum quod fit à Deo ſimul, & cauſa ſecunda non poſſet fieri à Deo ſolo, vt explicatur diſput. 5. Phyſic. quæſt. 2.

De vnione neceſſario aliquid aliud dicendum erit vbi de cauſis. Interim ad argumentum in forma patet ex dictis. Potentia reducitur in actum per actionem, actuatur, immutatur intrinſece, & alia huiuſmodi immutatione, actuatione cauſæ per effectum, & quidem tranſeunti; non autem actuatur aut immutatur actuatione, ſiue immutatione informationis, & permanenti. Hoc ſecundum genus actuationis requiritur ad calidum, & frigidum, & alia huiuſmodi; quod non habetur per actionem eductiuam, niſi radicaliter.

Obiter nota quod ad probãdum vnionem quæ eſt inter materiam & formam ſubſtantialem non eſſe accidens non vtimur veteri quodam ſed inani argumento; quod videlicet homo non generaret ſubſtantiam, dum homo generat hominẽ, ex eo videlicet quod hu-

humana generatio non terminaretur niſi ad accidens. Nam neque terminatur ad materiam, neque ad animam; igitur ſolum ad vnionem. hæc igitur ſi ſit accidens terminatur ad accidens & conſequenter non eſt generatio ſubſtantiæ. Hoc argumentum laborat in ſuppoſito, & æque militat contra quamcunque ſententiam. Videbimus in loco generationē terminari ad totam ſubſtantiam: immo eundo per partes etiam ad ſingulas partes ſubſtantiæ: ad animam ſeu formam quamlibet, tamquam ad terminum non quidem factum à ſe, ſed à ſe communicatum materiæ, ad materiam tamquam ad extremum cui forma communicatur; ad vnionem tamquam ad ipſam met rationem communicandi: ita vt æque proprie homo generet hominem ac ignis ignem.

DISPVTATIO III.

In Ariſtotelis libros de natura & arte.

QVAESTIO I.

De Natura.

ARTICVLVS I.

Definitur Natura.

DEFINITIO definitur à nobis in Summulis; oratio explicans naturam rei: ex quo patet naturam ſæpe pro eodem accipi ac eſſentiam & quidditatem. Natura hoc modo accepta reperitur in omnibus: cuiuſlibet enim rei ſua eſt quidditas & eſſentia.

Prȩterea naturam accipiunt aliquando pro mente diuina, quȩ rerum omnium parens & opifex à Patribus & à Philoſophis præcipue Stoicis naturȩ nomine nuncupatur: vnde eſt illud quod dici ſolet de Atheis: eos nimirū Deum aſſerere dum illum negant omnia tribuentes naturȩ.

Dixerant nullo mundum rectore moueri.
Natura voluēte vices & menſis & anni.

Quæ-

Quęnam eſt enim illa natura niſi mens diuina cuius ordinatione perſeuerat dies ; quoniam omnia ſeruiunt ipſi ? Eſt enim certum per gubernationem Vniuerſi demonſtrari exiſtentiam Dei . Hęc eadem naturę acceptio frequens eſt apud Auguſtinum aientem ſupra hanc noſtram naturã eſſe aliam naturam non creatam ſed creatricem . Mentem diuinam naturam naturantem appellant ; naturam vero creatam vocant naturam naturatam .

Accipitur pręterea natura pro vniuerſitate rerum creatarum immo rerum ſimpliciter omnium . Hoc modo dicimus Petrum eſſe in rerum natura, ſecus Antichriſtum ,

Vlterius accipitur natura pro cauſis ſecundis & etiam pro ipſo met Deo operante iuxta propenſionem agentium creatorum : & hoc modo accipitur natura in illis effatis quę per vniuerſam Philoſophiam circumferuntur. *Natura ſemper facit optimũ quod poteſt. Deus & Natura nihil faciunt fruſtra* : & ſic de cæteris . Sunt & aliæ naturæ acceptiones quibus non eſt operę pretium immorari. Hic autem accipitur natura à Philoſopho pro principio quodam ſubſtantiali motus & quietis ſenſibilis, intrinſeco illi ſubſtantiæ quæ ſenſibiliter mouetur, aut quieſcit. Iuxta hanc acceptionem.

Philoſophus 2. Phyſic. textu 3. naturam definit principium & cauſam motus & quietis, in eo in quo eſt primo & per ſe , & non ſecundum accidens. Hanc definitionem confirmat 5 . Metaph. cap. 4. prope finem , vbi ſic habet : *igitur prima, & quæ proprie dicitur natura, eſt ſubſtantia eorum , quæ in ſeipſis.*

ſeipſis vt ipſa ſunt motus principium habent.

Dicitur *principium & cauſa*, cuius nullum eſt aliud myſterium quam eiuſdem rei explicatio per duo vocabula; quamuis aliqui Myſtagogi diu hic hæreāt. Dicitur: *motus & quietis* non quod requiratur ad rationem naturæ vtrumque: moueri nimirum, & quieſcere. Fortaſſe enim & in eo quod ſolum mouetur, & in eo quod ſolum queiſcit, puta & in Cælo & in Terra naturę ratio reperitur. Dum igitur dicis: *motus & quietis* accipe particulam, &, in ſenſu accommodo; ita vt in eo quod mouetur ſit principiū motus, in eo quod quieſcit principium quietis: ita D. Thomas, Toletus & alij. Sic idem Philoſ. 2. de Anima dicit animam eſſe, id quo viuimus & mouemur, & ſentimus, & intelligimus: qua definitione, ſi particula, & copulatiue accipitur non compræhenditur omnis anima vt eſt euidens. Anima bruti non intelligit. Anima plantę non ſentit. Per particulam igitur, &, fit diſtributio accommoda: anima in intelligente, eſt id quo intelligit, in ſentiente, id quo ſentit, ſaltem radicaliter vt pręſcindamus hic an Anima per ſeipſam an per potentias à ſa diſtinctas huiuſmodi actùs eliciat.

Aduertendum eſt autem motum in definitione naturę non accipi ſolum pro motu locali. Dicit enim Philoſophus quod naturalia videnter habere principium motus & ſtatus, hęc quidem ſecundum locum, illa vero ſecundum augmentū & decrementū: quędam autem ſecundum alterationem. Iuxta quam doctrinā Philoſophi principium illius mo-

tus

tus quo aqua reproducit in ſe ſuum frigus, dicendum eſt natura.

Quemadmodum autem non ſolus motus localis dicitur motus, ita nec ſola quies à motu locali, dicitur quies. Hinc ex eo quod Cęlum ſemper moueatur localiter, male inferes illud numquam quieſcere: & ex eo quod terra numquam localiter moueatur male inferes illam ſemper quieſcere. Non enim eſt bona conſequentia. Celũ non quieſcit à motu locali, ergo non quieſcit: ſicut nec hęc alia: terra numquam mouetur localiter, ergo numquam mouetur. Nam & hęc motu alterationis moueri poteſt, etiam dum quieſcit à motu locali; & illud vel à motu alterationis, ſi forte alterabile eſt, vel in poſſeſſione alicuius perfectionis quieſcere, etiam dum mouetur localiter. Sicut enim per tendentiam ad aliquam perfectionem dicitur quid moueri, ita per poſſeſſionē illius eiuſdem dicetur quieſcere. Hinc eſt quod aiunt quieſcere dupliciter accipi poſſe, priuatiue ſcilicet & poſitiue. Priuatiue accipitur pro non moueri; poſitiue pro poſſidere terminum ad quem erat motus; qui terminus non eſt ſemper locus, ad aliquando hęc, aliquando illa perfectio.

Dicitur: *in eo in quo eſt* quibus particulis denotatur ad rationem naturæ requiri vt illud principiũ ſit intrinſecũ rei in qua recipitur talis motus, aut quies, ſicut v.g. principium radicale motus deorsũ eſt intrinſecũ lapidi in quo recipitur tam motus ad centrũ quam quies in centro. Dicitur: *in quo eſt primo*: quia ad rationem naturæ non ſufficit quod principium motus & quietis ſit intrinſecum

ſecum rei motæ vel quieſcenti quomodolibet, ſed requiritur vt ſit in ipſa primò, hoc eſt ipſi eſſentiale, non autem aduentitiũ ac ſuperadditum eſſentiæ. Ita quamuis grauitas ſit intrinſeca lapidi, & ſit principium & cauſa tendentiæ deorſum quæ eſt in lapide, non eſt tamen natura lapidis: quia eſt aliquid contradiſtinctum à lapide. Ipſa autẽ ſubſtantia à qua & grauitas, & per grauitatẽ motus oritur, dicetur natura lapidis.

Denique additur: *per ſe & non ſecundũ accidens* quibus particulis excluduntur à ratione naturæ quædam principia, quæ intrinſece quidem recipiuntur in eo quod mouetur, ſed neque ſunt ipſius ſubſtantia, nec ab ipſius ſubſtantia per ſe & neceſſario profluũt. Hæc ex duplici capite à ratione naturæ excluduntur; quatenus videlicet nec primo, nec per ſe in eo ſunt, quod per ipſa mouetur. Tam Philoſophus quam D. Thomas rem exemplificant in Medico ſeipſum curante: hic enim per artem ſibi intrinſecam, hoc eſt in ſe receptam, intrinſece mouetur ad ſanitatem acquirendam. Medicina tamen ſiue ars medica quamuis ſit aliquid intrinſecum ipſi, & per ipſam moueatur, non tamen eſt natura: eſt enim in ipſo non primo & per ſe, ſed per accidens; vnde dicitur curari non per naturam ſed per artem.

ARTICVLVS II.

Satisfit nonnullis quæſitis.

QVæres primo an materia prima dici poſſit natura?

Reſp.

Reſp. affirmatiue cum Philoſopho multis in locis & præcipue textu 4. huius libri, & 5. Metaph. cap. 4. Probatur autem quia materia eſt principium & cauſa motus in eo in quo eſt nimirum in compoſito, in materia enim recipiuntur motus innumeri augmentationis, alterationis, &c. motus ipſe eductionis formę materialis, motus receptionis ſiue informationis animæ rationalis qui ſunt ſecundum inclinationem materiæ primæ, vt patet ex dictis.

Dices: materia prima ſecundum ſe non magis inclinat ad hanc formã quã ad aliam, ergo non magis appetit productionem huius quam alterius; ergo non magis hunc motum quam alterum, ergo nullus motus huiuſmodi eſt naturalis materiæ.

Reſp. concedendo totum: præter vltimã conſequentiam. Ex eo quod materia prima non appetat magis productionẽ huius quam alterius formæ ſed omnem æqualiter, non ſequitur quod nullus, immo ſequitur quod omnis & quilibet motus productiuus formæ eſt illi naturalis.

Quæres ſecundo àn forma ſit nàtura?

Reſp. affirmatiue cum eodem Philoſ. locis citatis, vbi docet formam magis principaliter eſſe naturam, quam materia. Ratio eſt quia forma eſt pars potior compoſiti naturalis, & magis à forma quam à materia ſunt præcipui & nobiliſſimi motus, qui recipiuntur in compoſito. Immo motus qui ſunt ſecundum naturã propriam huius compoſiti vel illius, ſunt ſimpliciter à forma, vt patet ex dictis.

Dubitari poſſet hic àn ratio naturæ conue-

niat formæ quatenus ipſa eſt principiũ actiuum eorum motuum qui recipiuntur in toto, cuius eſt forma: an vero quatenus eſt principiũ paſſiuum eorundem. Si enim prædicti motus recipiuntur in toto, recipiuntur ſaltem partialiter in forma.

Reſp. formam dici naturam per hoc præciſe quod ſit principium & cauſa motus qui recipitur in toto cuius eſt forma, præſcindẽdo ab hoc quod ſit actiuum vel paſſiuum, de quo nihil hic. Eſt enim euidẽs per hanc præciſe rationem competere illi definitionem naturæ.

Queres tertio. Vtrum vnio ſit natura?

Reſp. negatiue. Vnio enim nihil eſt aliud quam nexus quo duo extrema coaleſcunt in vnam ſubſtantiam: adeoque eſt quidem ratio qua hoc & illud extremum eſt formaliter in toto, adeoque qua exercet munus naturæ, ipſa autem non eſt natura: niſi addas particulam diſtrahentem: *vt quo.*

Quæres quartò. An totum phyſicum ſit natura?

Reſp. proprie loquendo totum non dici naturam ſed naturale. Ita Philoſ. 2. Phyſic. textu 12. *Quod autem ex his*, ait, hoc eſt ex materia & forma, *natura quidem non eſt, ſed à natura: vt homo.* Non eſt tamen alienum à locutionibus eiuſdem Philoſ. D. Thomæ & aliorum dicere quod etiam totum ipſum natura ſit, cum frequentiſſime dicant materiam & formam, corpus & animam in vnam naturam coaleſcere. Vnde dicitur Verbum Diuinum naturam humanam aſſumpſiſſe, cũ nec ſolam animam, nec ſolum corpus, ſed inſuper vnionem ipſam aſſumpſerit. Hęc quę-

ſtio non

ſtio non poteſt eſſe niſi de nomine. Certe ad rationem naturæ requirit Philoſophus vt ſit in aliquo, vt apparet ex definitione: totum autem non eſt in aliquo, vt patet. Poſſet excogitari ad hoc ipſum aliqua reſponſio: ſed iam diutius in re tam leui moramur.

Dices: Philoſophus 5. Metaph. cap. 4. ſic habet: maxime autem & proprie natura dicitur ſubſtantia eorum, quæ in ſeipſis vt ipſa ſunt, motus principium habent; ſed ſubſtantia eſt totum vt dictum eſt alibi, ergo totum maxime & proprie dicitur natura.

Reſp. Philoſophum ibi nomine ſubſtantiæ intelligere formam, quæ ideo ſubſtantia appellatur; quia eſt potior & principalior pars ſubſtantiæ; & ad hanc potius quam ad illam ſubſtantiam determinans totũ. Hoc idem explicuimus ſatis.

Quęres quintò. An Anima rationalis ſit natura? Ratio dubitandi eſt quia Anima rationalis eſt intellectiua: dicit autem Philoſophus 1. de partibus animalium cap. 1. non pertinere ad ſcientiam naturalem hoc eſt ad Phyſicam de omni anima ſpeculari. Alias, inquit, ſcientia naturalis omnia ſpeculabitur: intellectus enim ſiue mens rerum intelligibilium eſt, adeoque omnium rerum notiones Naturalis vna tenebit. Pręterea 2. Phyſi. textu 12. ait formam illam ſeu ſpeciem eſſe naturam quæ non eſt ſeparabilis, niſi ſecundum rationem: ſed anima rationalis eſt ſeparabilis pluſquam ſecundum rationem; ergo, &c.

Ad reſolutionem: dic Animam rationalem ſecundum rationem intellectiuæ præciſe conſideratam non eſſe naturam; eſſe autẽ natu-

naturam ſecundum rationem taliter intelle-ctiuæ, ſicut & ſecundum rationem vegetatiuæ & ſenſitiuæ. Ratio eſt quia ſecundum primam conſiderationem non eſt principium & cauſa motus ſenſibilis in eo in quo eſt: ſecus ſecundum alias conſiderationes, ergo ſecundum has, non autem ſecundum illam, natura eſt. Vt taliter intellectiua, eſt intellectiua dependenter à ſenſibus & ebaboratiua phantaſmatum & inſtrumentorum dependẽter à quibus intelligit. De ratione autem vegetatiuæ & ſenſitiuæ non eſt dubium.

Ex his patet ad ea quæ dicebantur. Non eſt naturalis Philoſophiæ ſpeculari omnem animam, nec ipſam animam rationalem ſecundum præſam rationem mentis ſeu intellectus: poteſt autem naturalis Philoſophia ſpeculari illam vt ratiocinantem dependenter à ſenſibus. Ad illud de forma ſeparata: dic ſenſum Philoſophi eſſe de formis quę natura ſua ſeparatæ exiſtunt ab omni materia, nec aliter mouent corpora quam ſeſſor equum & auriga currum.

ARTICVLVS III.

Colliguntur aliqua ex dictis.

EX definitione naturæ cuius exiſtentiam ſupponimus, non demonſtramus ne ridiculi ſimus Philoſopho; facile eſt colligere quod ſi fingas corpus aliquod omnino immobile, fingis eo ipſo corpus non naturale.

Dices: in corpore huiuſmodi daretur principium quietis, ergo in corpore huiuſmodi daretur natura.

Reſp.

Reſp. diſtinguendo antecedens: principium quietis negatiuè acceptæ concedo: poſitiuè vel priuatiuè acceptæ: nego antecedens & conſequentiam. Dicitur natura principiũ intrinſecum poſitiui motus & poſitiuę quietis, aut ſaltem priuatiuæ, hoc eſt dicentis relationem ad motum qui fuerit, & cuius ipſa ſit terminus, iuxta illud: *motus eſt propter quietem*.

Collige ſecundo quod aliud eſt nõ poſſe, aliud non exigere moueri: vnde male argueres: ratio naturæ ſaluatur in eo quod nõ exigit, ergo & in eo quod non poteſt moueri. Si enim poteſt moueri eo ipſo priuati poteſt illa quiete & illo termino, ad quem deinde natura ſua, ſi ſibi relinquatur, redibit. Ita ſi fingeres terram ab eo loco moueri quem occupat impellente Archimede, deficiente huiuſmodi impulſu, rediret in locũ priſtinum.

Dices iterum: in corpore omnino immobili ſaluaretur ratio corporis, ergo poteſt ſaluari ratio natnræ. Antecedens probatur quia etiam in omnino immobili ſaluatur trina dimenſio, longitudo videlicet, latitudo & profunditas; ergo ſaluatur ratio corporis.

Reſp diſtinguendo antecedens: ratio corporis naturalis nego: corporis mathematici omitto. Corpus autem mathematicum ſiue habeas, ſiue imagineris, es eodem modo Mathematicus.

Inſtabis: corpus huiuſmodi haberet accidentia ſenſibilia, ergo eſſet corpus ſenſibile, ergo naturale. Confirmatur quia corpus incapax quietis poteſt retinere rationem corporis

poris naturalis; ergo etiam corpus incapax omnis motus. Antecedẽs probatur quia corpus cæleſte etiam vt mobile localiter habet rationem corporis naturalis, ergo &c.

Reſp. quod corpus habens accidentia ſenſibilia eoipſo eſt mobile ſecundum illa. Ad confirmationem dic corpus impotens quieſcere habere motum poſitiuum, qui motus ſi ſit ſecundum inclinationem ipſius dicitur naturalis. Huiuſmodi eſt corpus cæleſte. At vero corpus incapax motus non habet quietem quæ ſit terminus vllius motus: vt patet.

Collige vltimo ad rationem naturę ſufficere quod motus ſit ſecundum inclinationẽ rei quæ mouetur, etiamſi ſit ab extrinſeco; in quo caſu principium motus quod habet rationem naturę eſt principium paſſiuum cum appetentia. Cælum mouetur, vt ſentiunt plerique, ab intelligentia aſſiſtente: & tamen motus Cæli dicitur naturalis: quia eſt ipſi bonus & ab ipſo exigitus, adeoque ſecundum naturam illius. Non enim ad rationem boni naturalis ſufficit quod ſit mihi bonum, ſed requiritur vt ſit aliqualiter mihi debitum.

Denique quod natura hic definita ſit principium motus ſenſibilis aperte mentem ſuam explicat Philoſophus loco citato. Quod aduertendum fuit ad vitandas æquiuocationes in tam multiplici acceptione naturæ.

QVAE-

QVAESTIO II.

De Violento.

ARTICVLVS I.

Definitur violentum.

NAturali, inter cætera, opponitur violentum. Sed quia facile eſt decipi circa id quod opponitur naturali: oportet breuiter aliqua alia recenſere. Naturali autem opponitur ſuper naturale, liberum, artificiale; non tamen eodem modo quo violentum. Dicitur ſupernaturale ex communi Theologorum, quibus hic credimus: id quod eſt ſupra vim & exigentiam cuiuſlibet ſubſtantiæ creatæ: vt habes apud Vaſquez in prima parte diſp. 224. Huiuſmodi eſt viſio beatifica, & alia id genus. Liberum item opponitur naturali non quod nõ detur in natura vis productiua actus liberi, ſed quia naturale aliquando idem ſonat ac neceſſarium. Neceſſarium autem & liberum opponuntur. Hinc dicitur natura eſſe determinata ad vnum. Ignis v.g. neceſſariò calefacit. Petrus autem non neceſſario pugnat, ſed indifferenter ſe habet ad pugnandum & non pugnandum.

Artificiale etiam opponitur naturali; non quod non detur in natura vis effectiua veſtis vel domus, ſed ob alias rationes quas breuiter afferemus vbi de arte: Naturali autem maxime opponitur violentum, cuius definitio-

tionem aſferre hic & examinare debemus.

Philoſophus igitur 3. Ethic. cap. 1. violentum ſic definit. *Violentũ eſt cuius principium extrinſecum huiuſmodi eſt, vt ei neq. qui agit, neq. qui patitur quidpiam conferat.* Hæc definitio communiter ſic circumfertur. *Violentum eſt quod eſt à principio extrinſeco nullam vim conferente paſſo.* Exemplum violenti habes in motu lapidis, quo hic ſurſum fertur à proijciente: motus enim ille eſt à mouente extrinſeco, nullam vim lapide conferente; immo innata ſua grauitate, quantum poteſt, tali motui renitente.

Eſt autem ſenſus communis Philoſophorum definitionem hanc ita intelligi oportere, vt non ſolum nullam vim conferat paſſum, ſed etiam renitatur: adeoque violentum eſſe id quod eſt à principio extrinſeco renitente paſſo. Ita definitionem Ariſtotelicam reddidit Scotus: quem communiter ſequũtur ſcholaſtici omnes & nos cum omnibus Hoc ipſum autem multis in locis præſertim in libris de Cęlo & Ethicis docet Philoſophus. Violentum eſt, inquit, igni deorſum impelli, violentum lapidi impelli ſurſum: eſt enim contra inclinationem & renitẽtiam vtriuſque.

Occaſione definitionis adductæ ex Philoſopho dubitatur an agere, violentum eſſe poſſit ipſi agenti: hoc eſt an aliquando agés ita agat vt illi ipſi actioni renitatur qua agit. Dicit enim Philoſophus violentum eſſe id cuius principium ita eſt extra, vt ei neque qui agit, neque qui patitur quidpiam conferat: hoc eſt vt ei & qui agit & qui patitur repug-

repugnet & contranitatur. Igitur ex mente Philoſophi poteſt aliquid ita agere vt ipſi motui quo agit contranitatur.

Negant tamem ſatis communiter quod vllum agens violenter agat. Ratio eſt, aiunt quia ipſamet actio eſt propenſio & inclinatio agentis in effectum: repugnat autem in terminis violentam eſſe propenſionem & inclinationem in terminum. Verum Philoſophus non ſolum hic, vt ex ipſius verbis manifeſtum eſt, ſed etiam alibi, & nominatim libro ſecundo moralium Eudemiorum cap. 9. poſſibile affirmat vt aliquod agens violẽter agat. Poteſt, inquit, aliquis renitente Socrate arripere manum ipſius & percutere alterum. In tali caſu ipſa percuſſio non ſolum percuſſo, ſed percutienti violenta erit; ergo actio poteſt eſſe violenta agenti. Hoc modo ſimia vtitur pede felis ad detegendas caſtaneas latentes ſub prunis.

Quod ſi dicas in prædicto caſu Socratem non habere rationem agentis ſimpliciter ſed potius acti; Non contradico; immo in hoc ſenſu facile intelligitur Philoſophus in definitione prædicta. Tunc autem verum erit agens ita agere vt actioni renitatur, ſed agens ab alio impulſum, & ad hanc ipſam actionẽ qua agit, violenter actum.

An autem quædam actiones quæ ſimul ſunt paſſiones agentis non ſibi complacentis in actionibus huiuſmodi, ſed potius illas quantum in ipſo eſt reprobantis dici poſſint violentæ agenti; eſt quæſtio minus de re, quam de nomine. Puta ſi quis pungat te, elicis eo ipſo ſenſationem tibi moleſtã quam non elicit lapis ſi eadem acu pungatur. An

huiuſmodi ſenſatio quæ ſimul eſt actio & paſſio tibi ſit violenta, ſi quoſdam interroges reſpondebunt negatiue, quia, inquient, hæc ipſa ſenſatio eſt ſecundum naturam. Si quoſdam alios, reſpondebunt affirmatiue; quia, inquient, hæc ſenſatio eſt contra naturam. Vtrique ita ſe explicabunt vt non diſſentiant. Eſt enim ſecundum naturam animalis huiuſmodi ſenſationem elicere applicato pungente: ſed eſt contra naturam ipſius talis applicatio qua determinatur ad ſenſationem huiuſmodi. Eſt etiam ſecundũ naturam lapidis ſurſum impulſi, moueri ſurſum, at contra naturam eiuſdem eſt ſurſum impelli.

Obijc. primò: omne quod mouetur, confert aliquid motui quo mouetur, ergo nihil mouetur violenter. Conſequentia eſt clara, antecedens probatur: quia omne quod mouetur eſt ſubiectum motus; ergo omne quod mouetur confert, ſeu exhibet, ſeu dat ſeipſũ motui, pro ſubiecto.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem concedo totum, quia nihil facit ad rem. Poſſes etiam conceſſo antecedenti probationis negare conſequentiam: quia vere non dat ſeipſum, ſed accipitur. Dum autem dicitur nihil conferre, idem dicimus intelligi, ac ſi diceretur, reniti.

Obijcitur ſecundo. Aliquis motus violẽtus eſt ab intrinſeco, ergo non eſt de ratione violenti eſſe ab intrinſeco. Probatur antecedens. Motus corruptiuus viuentis plerunque oritur à noxia qualitate intrinſeca ipſi viuenti, & tamen huiuſmodi motus eſt violentus, ergo poteſt motus violentus ineſſe mobili ab intrinſeco. Reſp.

Reſp. hoc idem apparere in lapide qui mouetur ſurſum; motus enim huiuſmodi ineſt lapidi ab impetu recepto intrinſece in ipſo lapide,ergo eſt illi ab intrinſeco. Aequiuocatio eſt in hoc vocabulo *ab intrinſeco*: quod in obiectione idem ſonat ac à qualitate intrinſeca; in definitione autem naturalis, idem quod ſecundum proportionem rei quæ mouetur,cum motu,tamquam cum bono ſuo. Ad argumentum in forma nega antecedens. Ad probationem tolle æquiuocationem. Ab intrinſeco in ſenſu definitionis: nega; in ſenſu impertinente: concede.

Dices: mors alia eſt naturalis alia violenta, ergo alia eſt ab intrinſeco alia ab extrinſeco.

Reſp. concedendo totum. Sed quid inde? Si mors ab intrinſeco eſt naturalis quomodo probat Aduerſarius aliquod violentum eſſe ab intrinſeco? Naturale multipliciter dicitur. Mors dicitur naturalis quæ eſt ſecũdnm præuiam diſpoſitionem viuentis: vt cum quis diu male affectus in febrim vel aliam peſtem incidit,ex qua moritur; non quod hoc ipſum non ſit illi violentum: natura enim quãtum poteſt huic diuiſioni animæ à corpore renititur. Dicitur autem violenta mors quæ ab aliquo extrinſeco; puta à Sicario vel ſaxo irruente, properatur morienti. Sed hoc ex modo loquẽdi: Vni enim non minus quam alteri morti, quantum poteſt,natura contrãnititur.

ARTICVLVS II.

Satiſfit nonnullus quæſitis.

VIolentum vt melius intelligas, varias inclinationum ſpecies diſtinguere oportet. In quibuſdam ſubiectis non datur alia inclinatio quam innata, in quibuſdam præter innatam datur elicita, in quibuſdam ipſæ inclinationes elicitæ ſibi inuicem repugnare videntur. In igne, in lapide datur inclinatio tantum innata, in hoc quidem ad motum deorſum, in illo autem ad motum ſurſum. In homine datur inclinatio & innata & elicita. Rurſus inter inclinationem innatam & elicitam hominis poteſt dari repugnantia. Puta inclinatio ad incrementum ſtaturæ in adoleſcentulo eſt innata, contra hoc incrementum poſſet eſſe aliqua inclinatio elicita in deſiderante ſemper eſſe puſillum.

Præterea etiam per inclinationes elicitas contingit idem appeti & quodammodo odio haberi: vt cum ex metu maioris mali, malū aliquod eligis, quod contingit, ait Philoſophus, in iacturis quæ in tempeſtatibus fieri conſueuerunt. Nemo enim ſponte abſolute ſua abijcit, ſed ob ſalutem tum ſuam, tum aliorum, omnes, modo mentis compotes ſint, facere id videntur. Propterea de multis dubitari poteſt an ſint violenta an ſecus.

Quæres igitur an ſit tibi violentum creſcere ſiue augeri dum inclinatione elicita appetis remanere in puſillitate tuæ ſtaturæ?

Reſp. negatiue; quia quod eſt ſecundum incli-

inclinationem naturæ, non eſt violentum; ſed creſcere in homine eſt ſecundum inclinationem naturæ; ergo non eſt violentum.

Dices: creſcere in tali caſu eſt contra inclinationem elicitam: ſed inclinatio elicita eſt potior inclinatio hominis; ergo eſt contra inclinationem potiorem; ergo eſt violentum.

Reſp. conceſſa maiori: diſtinguendo minorem: inclinatio elicita eſt potior quoad quoſlibet effectus, & quaſlibet denominationes: nego, quoad aliquos, & aliquas, concedo. Quoad denominationes conuenientes homini vt animal eſt, vt viuens eſt, inclinatio elicita non eſt potior: quoad denominationes conuenientes eidē vt rationalis eſt, liber & electiuus; inclinatio elicita eſt potior. In hoc quod eſt creſcere per alimentum, Homo non differt à Sambuco.

Quæres ſecundo an qui laqueo ſe ſuſpendit aut alio modo ſe perimit; patiatur aliquid violenti.

Reſp. quod qui hoc facit dicitur eleganter ſibi violentas manus inferre. Quia de de facto facit violentiam naturę: ex quo vides actum huiuſmodi quamuis ſit voluntarius, eſſe tamen violentum. Eſt violentus quia eſt renitente natura: eſt voluntarius quia eſt ex electione voluntatis.

Quæres tertio quid dicendum ſit de actu, quo quis proijcit merces in tempeſtate ob ſalutem tum ſuam, tum aliorum.

Reſp. cum Philoſopho actiones huiuſmodi recte dici mixtas, magis tamen ſpontaneas quam violentas, imo ſimpliciter non violentas, ſed voluntarias. Ratio eſt, ait

Philoſophus, quia actiones denominantur ab illa voluntate quam homo habet hic & nunc dum operatur: voluntas autem quam habet homo dum proijcit merces, eſt voluntas electiua proiectionis præ non proiectione; ergo illa actio eſt voluntaria. Vnde ſi proijcere merces ſecundum ſe, eſſet peccatum ſicut v. g. eſt peccatum mentiri: nec in tali caſu talis proiectio eſſet licita. Nõ enim vel vt viuas licet peccare.

Ex dictis habes violentum multipliciter dici prout modo cum natura, modo cum voluntate, modo cum vtraque opponitur: & conſequenter: eundem motum eidem ſubiecto eſſe aliquando ex duplici capite violentum. Mors perimenti ſeipſum, violenta eſt ex repugnantia naturæ; non eſt violenta ex repugnantia voluntatis. Eidem, ſi ab alio & renitens perimatur, violenta mors erit, & ex repugnantia naturæ, & ex repugnantia voluntatis. Primam poſſes dicere violentiam phyſicam: ſecundam, tam phyſicam quam moralem. De alijs generibus violenti ſecundum quod voluntario opponitur: ſicut & de comparatione voluntarij cum inuoluntario, ad Ethicos magis quam ad nos agere pertinebit.

QVAE-

QVAESTIO III.

De Arte.

ARTICVLVS I.

Quid ſit ars.

IMitatricem naturæ artem vetus adagium vbique deprædicat: idque ob rationes innumeras. Ars enim naturam imitatur, tum quia naturæ operibus vtitur ſeu prototypis, ad quorum ſimilitudinem ſua opera exequatur: v. g. Pictor picturus cucurbitã, naturalem cucurbitam ſibi ab oculos ponit, quam imitetur in tela; tum etiam quia ex ijs quæ natura fiunt, occaſionem habuit ars multa artificialia faciendi: immo artes plurimæ ex conſideratione eorum quæ natura fiunt ortum habuere. Ita ex cauernis & ſpeluncis ferarum; ex nidis auium; nata eſt in hominibus ars ædificandi, & ex auium volatu didicerunt Argonautæ pandere vela, ex piſcium pinnis mouere & diſponere remos; & ex eorundum cauda gubernacula nauibus adaptare. Denique quemadmodum natura ita etiam ars, ab imperfectioribus ad perfectiora progreditur; vt conſideranti patebit.

Dupliciter autem conſiderari poteſt ars. Primo ex parte Artificis, & hanc definiuimus in Logica cum Philoſopho rectam rationem factibilium. Siue habitum recta cum ratione effectiuum. Diuiſimus etiam ibi ar-

tem in actiuam & factiuam, de quibus iterum hic agere, non decet nos grauioribus curis intentos.

Secundo conſiderari poteſt ex parte ipſius operis, ſeu artefacti: & conſiſtit in modificatione illa ſecundum quam dicitur opus eſſe conforme regulis ſeu preceptis artis. Patet hoc in quolibet artefacto: puta in calceo in domo in ſyllogiſmo. Calceus habet modum eſſendi conformem præceptis Sutoriæ, domus præceptis Architecturæ, Syllogiſmus præceptis Logicæ: vnde non ſolum in ijs qui huiuſmodi opera efficiunt, ſed etiã in operibus ipſis ſolemus dicere artem ineſſe.

*P*orro naturam & artem certum eſt aſſimilari in multis, & in multis differre. Aſſimilantur in hoc quod quemadmodum natura, ita & ars aliquid præſupponat circa quod operetur, & ex quo opus à ſe intentum efficiat. Immo dictum eſt alibi, modum operandi naturæ nuſquam melius explicari, quã per analogiam ad modum operandi artis. Prætereà qumedmodum ſubiectum naturæ ita & artis eſt ad plura opera indifferens, puta cera indifferens eſt vt ex ipſa ceruum vel leonem effingas. Item quemadmodum natura, ita & ars opus ſuum paulatim molitur & elaborat donec ad vltimam perfectionem perducat. Denique quemadmodum ex redũdatia vel inopia, vel indipoſitione aliqua materiæ, aut ex aliquo alio impedimento monſtruoſa ſunt opera naturæ, ita & opera artis, *&c.*

Differunt autem ars & natura primo in hoc quod natura eſt ipſamet ſubſtantia, vel

pars

pars ſubſtantiæ eius quod naturaliter mouetur; ars autem non eſt ſubſtantia eius, quod artificialiter. Hinc quæ mouentur ex arte moueri dicuntur ab extrinſeco. Præterea omnia conſtitutiua operis naturalis ſunt à natura: operis vero artificialis non omnia ſunt ab arte, ſed hoc quidem ab arte, illud vero à natura: in domo lapis à natura, diſpoſitio lapidis ab arte. Denique artificiale non habet vim aliud ſibi ſimile faciendi, ſecus naturale. Si enim vt ait Philoſophus, lectum humi defodias, non germinabit aliũ Lectum; ſed vt lignum putreſcet, & germinabit fungum.

Contingit autem naturam & artem in eodem reperiri. Exemplum habes in ſaltatore, qui præter naturalem potentiam mouendi ſe ſecundum locum, habet præterea artem motus huiuſmodi ita diſponendi vt hoc vel illud repræſentent; vel hunc; vel illum numerum habeant.

Conſtat ex hoc quod quamuis non ſit de conceptu artis, eſſe intra id quod per artem mouetur, non eſt tamen contra conceptum eiuſdem. Præter exemplum ſaltatoris habes exemplum Medici ſeipſum curantis. Idem diceres de infinitis iiſq. præſtantiſſimis artibus, quæ in eodem ſubiecto ſunt in quo ſunt opera earundem. Inter cæteras ſit ars artium & ianua ſcientiarum Logica, cuius laudes alij recenſebunt.

Præterea accipiendo artem minus proprie ſecundum quod eſt in opere, videlicet pro modificatione illa qua conformatur opus præceptis & regulis artis, contingit motus aliquos oriri in mobili partim à natura,

 pra-

partim ab arte. Exemplum habes in horologijs quorum motus partim materiæ ex qua conſtant puta æri, ferro vel auro tribuitur; partim etiam diſpoſitioni & figuræ partium componentium. Figura autem & diſpoſitio eſt ab arte, materia autem à natura. Hæc diſpoſitio in alia materia non ſufficeret ad huiuſmodi motus. Propterea recte diximus alibi diuerſorum artefactorum diuerſam eſſe materiam.

ARTICVLVS II.

An opera naturæ fiant per artem.

TEnendum eſt quod ſupra diximus artẽ eſſe virtutem intellectus ex cuius dictamine operamur. Loquimur autem hic de arte factiua quæ circa externam materiam occupatur; qualis eſt Frænifactoria, Chimica, aliæque huiuſmodi. In his artibus potentia executiua eſt potentia loco motiua, hoc eſt approximatiua agentis ad paſſum. Puta Faber applicando malleum ferro tundit, & extendit ferrum; Chimica applicando ignem huic vel illi corpori illud reſoluit in hæc vel illa componentia.

Dicendum eſt. Ars mediate poteſt efficere multa opera naturę. Concluſio eſt euidens. Potes enim ex dictamine artis diſponere cauſas naturaliter productiuas horum & illorum effectum. Hoc autem eſt artem mediate efficere opera naturæ. Immo artes ad vitam humanam maxime neceſſariæ, nihil aliud agunt quam applicare actiua paſſiuis, & res naturales ita componere vt naſcantur effe-

effectus intenti. Semen tritici, & aliæ fruges huiuſmodi, ſatæ & cultæ iuxta dictamẽ Agriculturæ, ſuis temporibus erumpuut in fructus. Per artem medicam applicantur ægroto ea quæ naturalem vim habent hos & illos effectus producendi, puta emolliendi dilatandi, expellendi hos & illos humores.

Preterea aiunt animalia quædam etiam per artem naſci. Ita ex folio baſilici intra duos lateres incluſo naſci aiunt Scorpionem & ex cadauere Bouis ſoli expoſito, ſi Virgilio credamus, apes. In quibus vides vim actiuam atque paſſiuam eſſe in natura, applicationem autem vnius ad alterum eſſe ex arte. Hinc habes quod ad effectus huiuſmodi per artem obtinendos duo requiruntur. Primum eſt cognitio virtutis naturalis, ſecundum potentia applicatiua eiuſdem. Secundum eſt facile, primum difficile nobis. Dæmones autem quibus natura maxime innoteſcit mirabilia mirabili celeritate efficiunt applicando actiua paſſiuis.

Habes præterea quomodo intelligendum ſit quod ait Philoſ. cap. primò libri ſecundi Phyſic. videlicet artificialia quatenus talia ſunt, non habere in ſe principium vllius motus; puta ſtatua ſecundum id quod habet de arte, non habet in ſe principium eundi ſurſum, aut deorſom, ſed prout lignea aut lapidea eſt. Quod Philoſophi dictum repugnare videtur ijs quæ diximus, videlicet in quibuſdam motum eſſe partim à natura, partim ab arte, quod exemplificauimus in horologijs, & exemplificari poſſet in ſtatuis Veneris & Dianæ quarum excellentiã laudat idem Philoſophus in Politicis, ex eo quod

ipſæ ſe mouerent aut ſaltem arte intrinſecus latente mouerentur. Huiuſmodi etiam opera feciſſe dicitur Albertus Magnus.

Dicendum tamen eſt, & Philoſophum ſibi & nos nobis conſtare. Quę enim ſic mouennon mouentur ab arte, niſi mediate. Nam ex dictamine artis hoc & illud principium naturale motus ita diſponitur, vt oriantur huiuſmodi motus. Puta motus deorsū in pondere horologij, vel aliquid ęquiualens, totā rotarum machinam mouet; & mercurius ſeu argentum fuſile infuſum à Dędalo in Statuas prędictas, eaſdem hoc & illo modo mouebat.

Verum autem aurum per artem efficere infiniti hactenus Chimici conati ſunt; vnus aut alter, vel per fabulam, vel per hiſtoriam id aſſequtus eſſe perhibetur. Credat qui poteſt. Inter cætera quæ ad probandū aliquando factum eſſe aurum contactu lapidis philoſophici eſt clauus quidam in Muſęo Magni Ducis Etruriæ, cuius altera medietas ferrea eſt, & altera aurea. Perhibent autem olim, totum ferreum fuiſſe; ſed alteram medietatem ipſius contactu lapidis philoſophici, euaſiſſe in aurū, alteram autem de induſtria manſiſſe intactam, vt in vno clauo remaneret perpetuum argumentum quo configi poſſent, qui lapidem philoſophicum negant. Confirmant hoc ratione quam philoſophicam putant: ferrum aiunt & aurum, non ſunt inter ſe ita vnibilia vt non minus tenaciter ſibi mutuo adhæreſcant quā ſi eſſent partes vnius eiuſdemque ſubſtantiæ. Poſſet hæc ratio ratione à priori firmari ab ijs qui per perfectionem philoſophantur; eſt enim talis exceſſus perfectionis in auro ſupra ferrum vt

merito dedignetur tanta tenacitate ipſi adhę-rere. Hæc dicta ſint obiter.

Reſp. tamen hunc clauum non eſſe vllum argumentum lapidis philoſophici. Ratio philoſophica quæ adducitur probat id quod non intendit, & deſtruit id quod intendit probare. Si verum eſt, aurum cum ferro non poſſe coniungi, ſtatim ac vna pars euaſit aurum, deberet ab altera ſeparari. Sicut ſi vna pars huius ligni mutaretur in aquam ſepararetur ab alia. Præterea falſum eſt aurũ non intime vniri ferro. Patet enim ferrum ita inaurari vt non prius conſumatur aurum quam ferrum.

Afferuntur præterea quędam experimenta quibus conſtat facta fuiſſe per artem Chimicam metalla inferioris ordinis. Non minus autem continentur in natura cauſæ factiuæ auri quam aliorum metallorum, igitur tam poterit fieri aurum. Probatur conſequentia quia applicatio agentium non eſt difficilior pro auro, quam pro argento.

Reſp. omittendo circa alia metalla. Quis enim velit litigare in re de facto quam tam multi teſtantur? & concedendo minorem, negando conſequentiam. Non ideo non fit aurum per artem quia cauſæ factiuæ auri deficiant in natura, ſed quia vel latent nos, vel earum acquiſitio eſt adeo difficilis, vt credibile ſit à nemine hactenus fuiſſe habitas, & debite applicatas.

Hinc cenſemus eſſe moraliter impoſſibile fieri aurum per artem. Probamus à poſteriori: quia hactenus auri effectio tentata eſt ab innumeris Chimicis: ſemper autem fruſtra:

quod autem ita eſt, eſt moraliter impoſſibile: vnde eorum Principum ſapientiam commendare oportet, qui ſubditos ſuos ab artibus huiuſmodi ſerio auocant, prudenter rati veram artem ditandi vrbes & prouincias eſſe laborem, & induſtriam ciuium.

Non eſt hic omittendum eſſe artem quandam extrahendi ab auro animam vt aiunt auri; quæ deinde refuſa in maſſam vilioris metalli, tantumdem auri efficit, vel etiã aliquid minus, quantum erat illud à quo extracta eſt. Sed in hac nihil eſt lucri, multum laboris & vigiliæ.

Ex ijs omnibus quæ dicta ſunt hac diſputatione apparet motum non diuidi adęquate in naturalem & violentum. Motus enim ſupernaturales nec naturales ſunt, nec violenti. Præterea artificiales & violenti non ita opponuntur vt nequeant in vnum eundemque coaleſcere. Patet hoc in ramorum & arborũ inflexionibus, quæ ab Olitoribus fiunt, dum ramos ſponte ſua ſurſum tendentes ita circumflectunt, vt cogant ex Plantis fieri feras, dum concinnant eos in Canes, Pauones, &c.

Denique aliquando forma ita eſt naturalis ſubiecto vt ipſius oppoſita ſit violenta: aliquando ita vt oppoſita ſit æque naturalis; aliquando ita vt vtraque naturaliter carere poſſit ſubiectum; & quidem æque bene ſe habens. Exẽplũ primæ habes in frigore reſpectu aquæ. Frigus enim ita eſt naturale aquę, vt eidem ſit violentus calor: Exemplum ſecundæ ſit in pariete, ligno, aut quolibet alio huiuſmodi, quod æque bene ſe habet cum albedine ac cum nigredine, & è conuerſo.

Exem-

Exemplum tertiæ, ſit in aere, æque bene ſe habente cum quolibet ſono, ac cum carentia omnis ſoni. Atque hęc de natura & arte ſufficiant.

DISPVTATIO IV.

De Cauſis extrinſecis.

QVAESTIO I.

De Cauſa efficiente.

ARTICVLVS I.

Quid ſit cauſa efficiens, quid eius cauſalitas?

PHILOSOPHVS 2. Phyſic. cap. 29. cauſam efficientem definit: *id vnde principium mutationis primum aut quietis.* Quam definitionem paucis ſic referunt: *primum vnde motus aut quies*: quia videlicet ab ipſa incipit moueri quod mouetur, & ipſa ceſſante, quod mouebatur, quieſcit. Hęc definitio paſſim à Peripateticis admittitur, eſtque admittenda à nobis: quamuis aliquæ contra ipſam difficultates prius enucleandæ ſint.

Prima difficultas eſt propter ly *Primum.* Hęc

Hæc enim particula videtur excludere à ratione efficientis omnem cauſam creatam. Nulla enim cauſa creata eſt principiū mutationis primum, cum hoc ſoli Deo conuenire videatur, qui propterea dicitur ſimpliciter, & abſolute primum mouens.

Præterea per eandem particulam videtur excludi cauſa inſtrumentalis, quæ tamen eſt proprie efficiens. Malleus enim, & ſerra, & alia huiuſmodi non ſunt primum vnde mutatio in ligno, aut ferro, quod ſecatur, aut tunditur; hæc enim inſtrumenta non mouent, niſi præmota à cauſa principali, putà ab artifice.

Denique principium mutationis primum videtur eſſe cauſa finalis: nam ipſa cauſa efficiens ad operandum mouetur à fine; prius igitur moueri debet agens, quam moueat, & conſequenter non eſt dicēdum primum mouens, ſeu principium mutationis primum. Hæc quod hanc particulam *Primum*.

Secunda difficultas eſt in illa particula: *Mutationis.* Videtur enim per hanc particulam excludi à ratione cauſæ efficientis cauſa creatiua: quæ tamen propriiſſimè efficit. Nam cauſa creatiua ſua actione nihil immutat: non ſubiectum, quia creatio proprie dicta eſt productio rei abſque præiacente materia. Huius exemplum habes in actione productiua Angeli. Non terminum: quia terminus ipſe non proſupponitur, qui immutetur, vt patet ex terminis.

His nō obſtantibus bona eſt definitio Ariſtotelica. Prima difficultas fundatur in equiuocatione, quæ per partes diſſoluenda eſt. Motus ille, ſiue mutatio per ordinem ad quā

defi-

definitur cauſa efficiens, eſt mutatio in ſubiecto, ex quo aliquid efficitur. Quamuis autem cauſa creata prius moueatur à Deo, quam moueat; non tamen Deus prius mouet ſubiectum, ex quo fit ignis, quam cauſa creata. Ignis *A* indiuiſibiliter cum Deo mouet, ſeu immutat paleam, ex qua fit ignis *B*, & ex hoc patet ad primam partem primæ difficultatis.

Ad ſecundam. Cauſa inſtrumentalis, vt malleus, mouetur ab artifice prius quam tundat ferrum: non tamen artifex prius quã malleus tundit ferrum, ſed vel ſolus malleus vel indiuiſibiliter Faber, & malleus.

Ad vltimam. Cauſa finalis non mouet ſubiectum, ex quo aliquid fit, ſed agens quod aliquid facit ex ſubiecto; putà ornamentum domus, vel templi, qui eſt finis facientis Statuam, non mouet marmor, ex quo fit ſtatua, ſed hominem, qui ex marmore ſtatuam facit.

Ad ſecundam difficultatem. Dic ampliandam eſſe acceptionem mutationis ad mutationem pure logicam, qua videlicet à non eſſe res tranſit ad eſſe. Certum eſt ad actionem creatiuam nõ reſpexiſſe Philoſophum, cui pro oraculo fuit *Ex nihilo nihil fit.*

Vt autem quænam ſit eius cauſalitas, hoc eſt per quid formaliter cauſet, ſtatuamus: ſciendum eſt eſſe aliquos effectus ſecundum ſe indifferentes, vt pendeant ab hac, vel illa cauſa: quamuis de ratione cuiuslibet effectus ſit ab aliqua cauſa pendere. Effectus huiuſmodi ſunt formæ, vel res abſolutæ. Calor v.g. qui pendet ab igne *A* eſt indifferens pendere à Deo ſolo, vel à Deo ſimul, & igne *A*, vel

A, vel etiam à Deo ſimul & igne *B*. Idem dic de qualibet alia re, quæ pendet à cauſa ſecunda, putà de igne *B* pendente ab igne *A*. His poſitis.

Dicendum eſt. Effectus huiuſmodi pendēt à cauſa per actionem ſuperadditam ſibi, & cauſæ. Hæc actio dicitur cauſalitas in actu ſecundo, ſeu cauſatio. Probatur autem concluſio vnico argumento. Ignem *B* pendere ab igne *A* eſt denominatio importans aliquid realiter præter ignem *A*, & ignem *B*; ergo quod ignis *B* pendeat ab igne *A*, non habetur per complexum ex igne *A*, & igne *B*. Probatur antecedens ſimul, & conſequentia; quia per hoc præcisè quod ſibi coexiſtant ignis *A*, & ignis *B* habes in natura cō-plexum ex igne *A*, & igne *B*: non habes quod ignis *B* realiter pendeat ab igne *A*; ergo in hoc complexo non includitur realiter pendentia ignis *B* ab igne *A*. Minor probatur, quia ſi ignis *B* pendeat à Deo ſolo, vel ab aliquo alio igne, quàm igne *A*, habes prædictum complexum, nec tamen habes *B* pendere ab *A*.

Ex his autem, & ex doctrina communi de modis, habes quod ſi effectus producatur à Deo ſolo, producitur per actionem diuerſam eſſentialiter ab ea, qua produceretur, ſi à Deo ſimul, & à cauſa ſecunda produceretur. Hæc enim eſt Dei, & creaturæ, illa eſt ſolius Dei. Cum igitur quilibet modus ſit eſſentialiter rei, cuius eſt modus, alia eſt eſſentialiter actio Dei, alia Dei, & creaturæ.

Obijcitur primò. Actio per quam ignis *B* pendeat ab igne *A* non indiget vllo ſuperaddito, vt formaliter pendeat ab igne *A*, er-

go

go nec ignis *B* vt pendeat ab igne *A* indiget, &c.

Reſp. conceſſo antecedenti: negando conſequentiam. Actio ignis *A* eſſentialiter pertinet ad ignem *A*: adeoq. per hoc quod ſit, eſt actio ignis *A*, ſicut dictum eſt de alijs modis: quæ propterea dicuntur vltima determinatiua: harum, & illarum denominationum. Ignis autem *B* non eſt eſſentialiter ab igne *A* cum ſit aliquid abſolutum, & nó modale, vt eſt indubitatum.

Obijcitur ſecundò. Sequeretur actionem, quæ eſt Dei, & creaturæ non poſſe eſſe Dei ſolius; conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Minor probatur, quia hæc ipſa actio eſt aliqua creatura: implicat autem vllam creaturam non poſſe eſſe à ſolo Deo, ergo implicat illam actionem, &c.

Reſp. conceſſa maiori, negando minorem. Ad probationem omiſſa maiori diſtingue minorem: creaturam abſolutam: omitte, modalem: nega. Actio Dei ſolius, & creaturæ ſimul, & Dei; non eſt creatura, ſed chimera. Implicat enim in terminis quod ipſum agere Dei, & creaturæ, ſit agere Dei ſolius, hoc eſt, ſit agere Dei, & non creaturæ. Nota tamen hanc ipſam actionem contineri totam in diuina omnipotentia, quatenus egreditur etiam à creatura, quādoquidem & ipſa creatura à qua egreditur eſt effectus diuinæ omnipotentiæ.

Obijcitur tertiò. Saltem vt pendeat à ſolo Deo non requiritur actio ſuperaddita; ergo non omnis effectus indifferens pendere ab hac, vel illa cauſa, vt pendeat ab hac potius quam ab illa, indiget actione ſuperaddita.

dita. Antecedens probatur: quia omnis effectus per ſeipſum eſſentialiter pendet à Deo: ergo ad hoc, vt pendeat à Deo, non indiget actione ſuperaddita: ſufficiet autem vt non pendeat ab vlla cauſa creata.

Hoc argumentum quamuis nihil habeat difficultatis viſum eſt aliquibus difficile, ęquiuocantibus in hoc, quod audiunt. Omnis creatura eſt per ſuam eſſentiam relatio tranſcendentalis ad Deum, ſeu dependentia ſui à Deo. In forma nega antecedens. Ad probationem diſtingue: omnis creatura per ſeipſam pendet à Deo aliquo genere dependentiæ: conc. eo genere dependentiæ, de quo hic agitur. nega. Impotentia exiſtendi quin à Deo dependeat, identificatur cum qualibet re creata. Hanc vocamus dependentiam eſſentialem à Deo, & hoc genere dependentię omnis creatura per ſe ipſam pẽdet a Deo. Hæc tamen ipſa impotentia, ſeu hęc ipſa res, quæ eſt ſibi impotentia exiſtendi independenter à Deo, aliquando eſt actu, aliquando non eſt, & per aliud genus dependentiæ transfertur à non eſſe ad eſſe; quia autem eſt indifferens, vt à non eſſe tranſeat ad eſſe, vel Deo ſolo, vel Deo ſimul cum creatura operante: hæc indifferentia tollitur, vel per actionem ſolius Dei, vel per actionem Dei, & cauſæ ſecundæ, adeoq; ponitur à parte rei, vel per dependentiam à Deo ſolo, vel per dependentiam à Deo ſimul, & cauſa ſecunda. Vbi nota, quod ſiue ponatur à Deo ſolo, ſiue à Deo ſimul, & cauſa ſecunda, ſemper ponitur eſſentialis indigentia ſolius Dei; ità enim ponitur à cauſa ſecunda, vt non eſſentialiter petat pendere ab ipſa; poſſet enim eſſe à Deo ſolo

ſolo; cum non poſſit eſſe à cauſa ſecunda ſola. Vnde habes, quòd eſſentialis dependentia à Deo ſolo in aliquo genere, eſt indifferens vt ſit actu in rerum natura, vel à Deo ſolo, vel à Deo ſimul & creatura, per aliud genus dependentiæ.

Denique nota nos de iis effectibus philoſophari, qui ſunt indifferentes, vt ab hac, vel illa cauſa procedant; de aliis enim nullam hic facimus mentionem.

QVAESTIO II.

De ſubiecto actionis.

ARTICVLVS I.

An actio, & paſſio ſint idem, & in quo ſubiecto ſint?

PHiloſophus 3. Phyſ. textu 22. actionem definit: *Actum huius ab hoc*: paſſionem uerò: *Actum huius in hoc.* Et ibidem dicit, quòd actus huius in hoc, & actus huius ab hoc, non differunt, niſi ratione, ſicut via Thebis Athenas, & Athenis Thebas. Sunt autem hæc ratione diuerſa: quia idem motus ſub conceptu actionis dicitur per reſpectum ad agens, à quo eſt; ſub conceptu autem paſſionis, dicitur per reſpectum ad paſſum in quo, vel circa quod eſt.

Dicendum eſt igitur cum Philoſopho actionem, & paſſionem eſſe realiter idem. Probatur concluſio: quia per hoc præciſe quod ego ſim videns, obiectum eſt viſum; ergo non requiritur alia forma, per quam

ego ſim videns, alia per quam obiectum ſit viſum. Hinc diximus alibi denominationem viſi eſſe extrinſecum obiecto viſo. Eodem planè ratiocinio ſic argue: poſita præcisè forma, ſeu ratione, qua ignis calefacit lignum; habes rationem qua lignum calefit ab igne; ergo per idem & ignis eſt in actu ſecundo calefacientis, & lignum in actu ſecundo calefacti. Hoc eſt adeò clarum, vt nõ indigeat vlteriori explicatione. Si enim cõſideres ignem *A* indifferentem vt calefaciat, vel non calefaciat hoc lignum, & intelligere poſſis determinatiuum, qua calefaciat potius quam non calefaciat, quin eo ipſo intelligas determinatiuum quo lignũ calefiat potius, quam non calefiat, duplica rationes determinantes: ſi autem non potes, vt re ipſa non potes, contentus ſis vnica.

Dices: in diuinis ponitur generatio actiua, per quam Pater generat filium, & generatio paſſiua per quam filius generatur à Patre. Idem dic de Spiratione actiua in Patre, & filio; & ſpiratione paſſiua in Spiritu Sancto; ergo etiam in creatis debet admitti productio actiua in agente, & productio paſſiua in paſſo; hæc erit paſſio, illa actio.

Reſp. antecedens negari ab aliquibus, ſic philoſophantibus. In creatis ad rationem producentis, & producti, ſufficit vnicum determinatiuum: ergo etiam in diuinis. Alii dicunt: duplex determinatiuum reperitur in diuinis; ergo etiam in creatis. Vtri melius philoſophantur? Apoſtolus primis fauet: vbi docet à creatis ad diuina aſcendere. Inuiſibilia enim eius per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.

Reſp.

Reſp. ſecundo conceſſo antecedenti : negando conſequentiam. Diſparitas eſt, quia in diuinis generans eſt eſſentialiter, & conſtitutiue generans ; generatus autem eſt eſſentialiter, & conſtitutiue generatus. Hoc eſt: Pater eſt eſſentialiter huius Filij Pater, & Filius eſſentialiter huius Patris Filius. Hinc & Patri eſt intrinſeca ratio conſtitutiua Patris ; Filio autem intrinſeca ratio conſtitutiua Filii: Hoc autem in creatis non valet, in quibus nec ignis *A* eſt eſſentialiter cauſa ignis *B* ; nec ignis *B* eſſentialiter effectus ignis *A*.

Poſita igitur hac actionis, & paſſionis identitate, quæritur illius ſubiectum. Sermo eſt autem de actione, quam tranſeuntem appellant : nam actio, vt aiunt, immanens dici nequit, quod non recipiatur in agente, quamuis nec negari quod recipiatur in paſſo ; quandoquidem operans immanenter eſt indiuiſibiliter principium, & ſubiectum ſuę actionis. Veritatem igitur poſitionis noſtræ conſidera vbi ignis calefacit paleam. Dico actionem qua ignis agit in paleam recipi nō in igne, ſed in palea.

Probatur hæc veritas primò ex hac ipſa diuiſione actionis in immanentem, & tranſeuntem. Quo enim potiori iure dicetur hęc tranſiens, illa verò immanens, quam quia vna remanet in principio à quo eſt, altero verò à principio tranſit in ſubiectum diſtinctum. Hoc argumentum eſt pura explicatio nominis, quam non eſt dubium facile poſſe eludi.

Probatur ſecundò, ex definitione Philoſophi. Actio enim dicitur *Actus huius ab hoc:*

paſ-

paſſio autem: *Actus huius in hoc*: ſed actio, & paſſio ſunt idem, ergo motus ille, qui eſt actio, & paſſio, eſt quidem ab agente, ſed eſt in paſſo: neque enim eſt in vtroque. Eſſe ab agente conuenit etiam rationi, quæ non eſt in agente, vt patet ex terminis; repugnat autem vt conueniat eſſe in paſſo rationi, quæ non eſt in paſſo. Confirmatur ex conceptu præciſo agentis, qui perfectiſſimè ſaluatur in Deo: quamuis in Deo non recipiatur actio: vnde dicitur in ſe immotus, & omnino immobilis mouere omnia. Quamuis igitur ratio agentis dicat actionem, non tamen dicit actionem intrinſecam agenti. Hæc eſt ſententia expreſſa S. Thom. 1. par. quæſt. 18. art. 3. vbi ſic habet: *Sicut dicitur in 9 Metaph: duplex eſt actio: vna quæ tranſit in exteriorem materiam, vt calefacere, & ſecare; alia quæ mouet agentem, vt intelligere, ſentire, & velle: quarum hæc eſt differentia: quia prima actio non eſt perfectio agentis, quod mouet, ſed ipſius moti: ſecunda autem actio eſt perfectio agentis.*

Denique probatur concluſio, quia in eo ſubiecto recipitur actio, quod per actionem intrinſece immutatur: ſed per actionem immutatur intrinſece paſſum, non agens; ergo actio recipitur in paſſo, non verò in agente, Maior eſt euidens: implicat enim quidquam recipi de nouo intrinſece in aliquo, & illud non immutari; quamuis hoc ipſum inepte limitent nonnulli addentes: ſi ſit aliquid mutabile: ſed hæc limitatio nihil facit hic, cum ſermo ſit de cauſis creatis. Minor autem probatur, quia de conceptu ignis calefacientis manum ſibi approximatam non eſt

immu-

immutare ſeipſum, ſed manum in quã agit: adeoque cum neceſſario debeat immutari paſſum; & per immutationem paſſi ab hoc agente, habeatur formaliter quidquid requiritur, vt hic effectus ſit ab hac cauſa, malè recurritur ad aliud, vt patebit ſolutione obiectionum.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijcitur primo: paſſio recipitur in paſſo, ergo actio in agente. Probatur conſequentia: quia ſicut ſe habet paſſio ad paſſum; ità actio ad agens, ſed &c. ergo &c.

Reſp. conceſſo ant. negando conſeq. Ad probationem nego mai. Eſt de conceptu paſſi non pure grammaticaliter aut logice, ſed phyſice, phyſice immutari: non eſt autem de ratione agentis phyſice, phyſice immutari, ſed aliud immutare, vt dictum eſt ex D. Thoma.

Obijcitur ſecundò. Vnumquodque agens agit vt magis perficiat ſeipſum: ſed non perficit ſeipſum niſi recipiat ſuam actionem; ergo vnumquodque agens recipit in ſe ſuam actionem. Sermo eſt de agente creato. Probatur autem maior: quia agens agit, non pure ex abundantia, ſed partim ex abundantia & partim ex indigentia; conatur enim agendo aſſimilare ſe magis & magis Deo; ſi autẽ nihil recipit per hoc formaliter quod agat, agendo non magis aſſimilatur Deo: ergo per hoc quod agat, aliquid recipit.

Reſp. negando maiorem. Agens agendo

non perficit ſeipſum ſed aliud. Et ipſum agere non ponit, ſed ſupponit perfectionem in agente: vnde ſapienter Philoſophus: vnũquodque agit in quantum eſt actu; hoc eſt in quantum perfectum eſt. Ad probationẽ nega mai. vnica ratio agendi eſt abundantia, vt patet ex eodẽ dicto. Ignis calefacit in quantum actu calidus. Aduerſarius admittit hic æquiuocationem minime contemnendam. Actio ipſa proprie loquendo non perficit neque agens neque paſſum (loquor de actione tranſeunte) ſed terminus per actionem productus. Puta actio qua producitur calor in mea manu, non eſt ipſa formaliter & vt quod, perfectio meæ manus, ſed calor ipſe. Et vniuerſaliter loquendo motus huiuſmodi non conuenit rei, ſeu, potius non recipiuntur in re, vt perfecta, ſed vt perfectibili.

Dices: nullum agens creatum non indiget vlteriori perfectione: ergo nullum agens creatum agit ex abundantia. Probatur conſequentia: quia agere ex pura abundantia, eſt proprium illius agentis quod nulla re indiget: vnde dicitur quod ſolus Deus eſt pure liberalis, eo quod dando, ſolum det, nihil autem recipiat. Homines autem dum dant plus recipiunt quam dent. puta dum das nũmum pauperi, plus accipis quam des: quia recipis in te, ipſum inet actũm donandi, qui eſt actus virtutis pretioſior omni nummo & omni lapide pretioſo.

Reſp. conceſſo antecedenti: neg. conſeq. Ad hoc vt ignis abundet in genere calidi, non eſt neceſſe vt abundet in omni genere. Ad probationem nega antecedens. Aduerſarius miſcet immiſcibilia, dum oſtendit hominem

perfici

perfici per actum liberalitatis & eleemoſinæ, & ex hoc infert ignem etiam perfici per actũ calefactionis. Homo perficitur quia per actũ immanentem & virtutis moralis determinat ſe ad donationem nummi. Non autem ita ſe habet ignis qui neceſſario calefacit paſſum ſibi proximum, nullum in ſe virtutis actum eliciens. Pro operantibus ex dictamine virtutis dictum eſt: nobilius eſt magis dare quã accipere, ſi hoc dictum ita intelligas vt per donationem ipſam perficiendus ſit donans. In agente neceſſario, & non morali, tota perfectio eſt pro priori ad ipſammet actionem.

Objicitur quartò. Si actio reciperetur in paſſo, paſſum denominaretur agens: conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Sequela probatur: quia actio eſt forma denominans agens.

Reſp. negando ſequelam maioris. Ad probationem diſtingue: denominat agens ſubieiectum in quo eſt: nego, principium à quo eſt. concedo. Hæc omnia patent ex definitione Ariſtotelica.

Dices: viſio denominat videntem ſubiectum in quo eſt; hoc eſt oculum; ergo actio denominat agens ſubiectum in quo eſt. Item viſio perficit oculum in quo eſt; ergo actio perficit agens: idem dic de omnibus alijs actionibus vitalibus.

Reſp. conceſſo antecedenti; neg. conſeq. Actiones huiuſmodi perficiunt potentias à quibus ſunt, non formaliter quatenus ſunt ab ipſis, ſed quatenus ſunt in ipſis. Eſt autẽ manifeſtum non valere hunc modũ arguendi: actio quæ eſt in potentia, à qua eſt, perficit potentiam à qua eſt; ergo etiã actio quę

non eſt in potentia à qua eſt. Ex quibus habes quod quamuis non ſit de ratione vniuerſaliſſima actionis, non recipi in agente; eſt tamen de ratione ipſius recipi in paſſo.

ARTICVLVS III.

Dubitationes aliquæ reſoluuntur.

DVbitatur primo an quando plures cauſæ ſimul producunt eundem effectum, p.. a plures ignes eundem numero calorem, ſingulæ agant per ſingulas actiones, an potius vna ſit omnium actio?

Reſp. eſſe vnam omnium actionem, ſicut vna eſt cauſa totalis effectus igitur in tali hypotheſi pendet ab omnibus ſimul, vt ab vna cauſa totali, per vnicam actionem, quæ eſt omnium. Hoc vt recte intelligas: accipe aliquem effectum indiuiſibilem; adeoq; cuius nequeat vna pars vni, altera alteri cauſæ attribui. Puta cape primum vel ſecundum gradum caloris, qui à duobus ignibus producitur in tua manu. In illo gradu, ſecundum opinionem ſatis probabilem, non eſt pars & pars, ita vt hæc quidem igni *A*, illa autem igni *B* tribui queat. Pendet igitur indiuiſibiliter totus quantus eſt, ab vtroque vnica actione indiuiſibiliter procedéte ab vtroque. Hinc dicitur effectus huiuſmodi pendere totaliter a qualibet, totalitate effectus; non autem totaliter totalitate cauſæ: pendet totaliter totalitate effectus. quia in effectu eo ipſo quod aliquid eſt quod pendeat ab *A*, nihil eſt quod non pendeat ab *A*, quandoquidem non eſt in effectu aliquid, & aliquid. Non

pendet

pendet totaliter ab vlla, totalitate cauſæ: quia præter quamlibet, eſt alia à qua pendeat.

Pendere per vnicam actionem non aiunt qui actionem collocant in agente; nequit enim eadem eſſe in pluribus. Nos autē qui ſubiectamus illam in paſſo, vnica contenti ſimus iuxta illud: *nequid nimis*. Cum enim ſufficienter per vnicam habeas effectum pendentem à pluribus; non eſt animi moderati plures appetere.

Dubitatur ſecundò. An quando Deus & creatura concurrunt ad eundem effectum; vna ſit vtriuſque actio; an contra alia ſit Dei, alia creaturæ.

Reſp. eſſe vnum eandemque vtriuſque actionem. Eſt peculiaris ratio pro hac reſpōſione; quia videlicet ipſa actio cauſæ ſecundæ non eſt in rerū natura niſi dependenter à cauſa prima: cum igitur & à Deo ſit, & à creatura, & per illam ponatur effectus; recte dicitur per actionem quæ ſit indiuiſibiliter Dei & cauſæ ſecundæ, poni hic & ille effectus. Notanter dixi: quando Deus & cauſa ſecunda concurrunt ad eundem effectū: quia non eſt hic locus diſputandi an omnis effectus & actio cauſæ ſecundæ ſit indiuiſibiliter effectus & actio cauſæ primæ.

Dubitatur tertio, an actio ſit eſſentialiter alligata conditionibus.

Vt dubitationem hanc reſoluas; ſcire oportet ignem non calefacere lignum niſi ſibi proximum, & in aliqua differentia temporis exiſtens. Dubitatur autem vtrum actio qua ignis calefacit lignum hic exiſtens ita ſit alligata huic conditioni, vt implicet eſſe ean-

dem alibi, ſi ignis & lignum alibi ponerentur. Dicendum eſt actionem non habere alligationem huiuſmodi. Ratio eſt quia per hoc præciſe quod ignis & lignum habeant hanc proximitatem, & ignis agat in lignum; habes lignũ hic calefieri ab igne. Hoc in ſuo conceptu non dicit actionem eſſentialiter affixam huic loco; ergo ſine huiuſmodi affixione habes quod ignis calefaciat hic hoc lignũ. Immo ſi poſitiue intelligas actionem indifferentem ad eſſe hic vel alibi, determinatam autem ad eſſe hic, per hanc proximitatem agentis & paſſi habes quidquid requiritur ad denominationem prædictam. Sicut concipiens Petrum indifferentem ad eſſe hic vel alibi determinatum per hanc potius quam illam vbicationem, habes formaliter Petrum exiſtentem hic potius quam alibi.

QVAESTIO III.

De Cauſa Finali.

ARTICVLVS I.

Quid ſit finis. Quæ eius cauſalitas in actu primo?

FInis ſecundum acceptionem notam lippis & tonſoribus idem eſt ac extremũ cuiuſlibet rei: ita vltimum vitæ noſtrę momentum dicitur finis noſtrę vitę. De fine hoc modo accepto nihil hic litigamus optantes illum nobis primum, & poſtea Aduerſarijs fauſtum atque felicem. De fine

hic

hic agimus ſecundum illam acceptionem, ſecundum quam eſt apud Philoſophum vbi dicitur. Id cuius gratia cætera fiunt.

Diuiditur autem primo in finem *qui*, finem *cui*, & finem *quo*. Finis *qui* eſt illud bonum ſeu illa res, quæ intenditur; finis *cui* eſt illud ſubiectum cui tale bonum intenditur: finis *quo* eſt ratio illa qua bonum intentũ fit illius ſubiecti cui intenditur. Exẽplum habes in teipſo operante propter felicitatem ſeu propter ſummum bonum. Finis *quem* intendis eſt ſummum bonum: ſubiectum *cui* intendis, tu ipſe es: finis *quo* eſt ipſamet ratio qua poſſides ſummum bonũ; hoc eſt qua ſummum bonum fit tuum.

Diuiditur ſecundò. Finis in finem operis, & finem operantis. Debemus enim hic meminiſſe eorum quæ diximus in Logica. Diximus autem ibi alium eſſe finem artis, alium operantis. Puta finis frænifactoriæ eſt ipſum frænum, quod eſt opus factum per artem; finis ipſius frȩni ſiue operis facti per Frænifactoriam eſt recta equitatio: finis vero operantis ſeu artificis eſt vel gloria, vel lucrum provt ineptit vel ſapit.

Diuiditur tertiò. Finis in vltimum & non vltimum. Vltimus eſt ad quem ita cætera ordinantur vt ipſe non ordinetur ad aliud: huiuſmodi eſt v. g. æterna felicitas quȩ dicitur finis vltimus rationalis creaturæ. Non vltimus vero eſt ille ad quem ita alia ordinantur, vt ipſe etiam ordinetur ad aliud v. g. ſanitas eſt, finis quidem ſed non vltimus ægroti ſapienti, ita ordinantis ſectionem venæ ad ſanitatem, vt ſanitatem ipſam ordinet vlterius ad bonum Reipublicȩ. Aliȩ diuiſio-

nes, ſi opus fuerit, afferentur in locis.

Dices: ſolus finis *qui* ſuſtinet definitionẽ finis ſeu cauſę finalis, ergo prima diuiſio eſt mala. Antecedens probatur: quia ſolus finis *qui* eſt id cuius gratia cætera fiunt; puta ægrotus facit quidquid facit gratia ſanitatis, ergo, &c.

Reſp. negando antecedens; ad cuius probationem nego iterum antecedens. AEgrotus non propter ſanitatem quomodocunque, ſed propter ſanitatem ſibi acquirendam ſuſtinet ſectionem venæ, & alia media quæ medicus præcipit. Medicus ipſe non ſcribit ſuum Recipe, vt exiſtat ſanitas in abſtracto, vel in concauo lunæ, ſed in Callia. Immo illo eodem amore quo AEgrotus amat ſanitatem magis amat ſe, & alios, propter quos vult eſſe ſanus. Hinc facit illud proloquiũ quod tam ſępe inaniter adhibetur. *Propterea quod vnumquodque tale & illud magis*. Puta ſi Pater familias vult eſſe ſanus propter filios ſibi dilectos, hoc eodem amore quo amat ſanitatem, magis amat filios, quia propter filios eſt amata ſanitas.

In quo autem conſiſtat cauſalitas finis in actu primo dubitatur hic.

Finis, vt apparet ax dictis, amore ſui mouet & cauſat quod cauſat. Eſt autem vetus adagium: *nihil amatum quin præcognitum*. Hinc diſputatur an uis motiua finis partialiter ſaltem conſiſtat in cognitione bonitatis illius, qua allicimur; an tota quanta eſt in ſola bonitate conſiſtat. Vis autem illa motiua dicitur cauſalitas finis in actu primo.

Dicendum eſt cauſalitem, in actu primo ſeu vim motiuam cauſæ finalis conſiſtere adequate

dęquate in bonitate obiecti quod mouet. Huic concluſioni nemo contradicit niſi deceptus à conditione in quibuſdam argumentationibus induente apparentiam cauſæ. Probatur autem. Concluſio ex ipſamet definitione cauſæ finalis. Illud mouet finaliter cuius obtinendi gratia media adhibentur: ſed ęgrotus adhibet media vt obtineat ſanitatē; non vero vt obtineat cognitionem ſanitatis; ergo ſanitas ipſa, non vero cognitio ſanitatis eſt finis, ſeu virtus finaliter motiua, ſeu ratio finalizans. Maior eſt manifeſta, minor nequit negari; ſi enim ęgrotus ſumeret potionem amaram vt acquireret cognitionem ſanitatis ęgrotaret alio morbo, quam qui curaretur per potionem huiuſmodi. Patet autem ex hoc ipſo quod amet ſanitatem, ſanitatem eſſe illi cognitam, iuxta illud: *omne amatum præcognitum*.

Hęc omnia in teipſo intelligis ſi teipſum conſideres amantem felicitatem tuam, & cætera cæteroquin inamabilia propter felicitatem. Vides enim te ob felicitatem ipſam quam ardenter amas, amare ieiunia, flagellationes, cilicia, & alia id genus, quæ propter ſe non ſunt amabilia. Amas autem non vt cognoſcas ſed quia cognoſcis, & vt obtineas rem cognitam. Propterea res ipſa non autem cognitio rei dicitur finalizare.

Reliquę probationes eiuſdem veritatis in reſponſionibus ad obiectiones inſinuabuntur.

ARTICVLVS II.

Satis obiectionibus.

Obijcitur primò. Obiectum nihil habens bonitatis, cognitum finalizat, ergo non bonitas, ſed cognitio, eſt vis motiua ſeu cauſalitas finis. Antecedens probatur; poteſt aliquis venari Hyrcoceruum putans Hyrcoceruum eſſe feram quæ capi poſſit: in tali caſu bonitas Hyrcocerui non mouet ad ponenda media, ſed ſola appræhenſio bonitatis. Quod non moueat bonitas patet: quia illa bonitas eſt nulla; quod autem vere cauſat debet eſſe aliquid.

Reſp. etiã in caſu poſito venatorem moueri non à cognitione, ſed ab ipſa met bonitate Hyrcocerui; quæ quamuis realiter nulla ſit eſt tamen apparenter aliqua bonitas. Ad illud: quod cauſat eſt aliquid, diſtingue; eſt aliquid vel realiter, vel apparenter: concede: eſt aliquid realiter: nega. Quod enim cauſat ſecundum eſſe pure obiectiuum, non eſt neceſſe vt realiter aliquid ſit. Vnde tam poteſt quis amare Hyrcoceruum, & tendere retia ad capiendum Hyrcoceruum, quam potes tu amare leporem & tendere retia lepori capiundo; dummodo tam putet capi poſſe Hyrcoceruum, quam putas capi poſſe leporem. Habes hoc ex Philoſopho 2. Phyſic. textu 31. vbi ſic habet: *id enim cuius gratia optimum & finis aliorum vult eſſe, differat autem nihil, idem dicere bonum, vel apparens bonum.* Ratio à priori eſt: quia bonum quod finaliter cauſat, non cauſat quia

eſt,

eſt, ſed cauſat vt ſit, adeoque non ſupponit ſuum eſſe, cauſando, ſed tendit ad illud mouens potentiam ad ponenda media, quę conducant, vel videantur conducere ad conſecutionem ipſius. Ad hoc autem vt adhibeas media ex intentione rei alicuius adipiſcendę non requiritur vt res illa ſit realiter adipiſcibilis, ſed ſufficit vt putes rem illam eſſe adipiſcibilem.

Eodem modo vt adhibeas aliquid vt medium rei adipiſcendæ non requiritur vt id quod adhibes ſit reipſa medium illius rei adipiſcendæ; ſufficit autem vt ſit putatiue medium. Ita contingit frequenter homines adhibere media ad obtinẽdum aliquẽ finem, quæ omnino remouent ab illo fine, & aliquid afferunt omnino oppoſitum illi. Habes infinita exempla huius rei; vnicum affertur à nobis in perfidia Iudæorum, qui fecerunt contra Chriſtum vt illum obſcurarent, & regnum temporale ſeruarent: & tamen per hęc eadem quæ putabant media ad talem finem, omnino oppoſitum obtinuerunt. Nã & Chriſtum glorificauerunt, & regnum temporale amiſerunt.

Obijcitur ſecundò. Sublata præciſe cognitione bonitatis, aufertur tota vis cauſandi in fine: ergo cognitio eſt vis cauſatiua. Antecedens probatur quia ſi feceris bonitatem incognitã; facis eo ipſo impotentem mouere; ergo ſit potens mouere formaliter per cognitionem.

Reſp. neg. ant. Ad prob. nega iterum antecedens. Sublata cognitione manet eadem omnino vis in obiecto, eo ipſo quod maneat eadem omnino bonitas: ſed illa bonitas non

uem qua eſt intentionaliter. In quo ſemper tenendum eſt quod ſupra notauimus aliud: videlicet eſſe id quod denominatur eſſe intentionaliter, aliud rationem per quã denominatur eſſe intentionaliter; Adeoque breuiter dices: cauſat ſecundum eſſe intentionaliter per rem denominatam: concedo; per rationem denominantem: nego.

Hoc quod diximus de diſtinctione inter rem denominatam & rationem denominantem valet etiã vbi obiectum denominatum eſt impoſſibile. Aliud enim eſt ipſa Chimera; aliud cognitio qua Chimera recipit eſſe intentionale. Hæc cognitio eſt aliquid reale æque proprie ac cognitio qua cognoſcitur lapis. Hinc etiã in huiuſmodi obiectis aliud eſt id quod mouet, aliud cognitio ſine qua non mouet.

Dices: Chimera cognita nihil dicit præter cognitionem, ergo per nihil aliud mouet quã per cognitionem. Antecedenns probabis quia ipſa Chimera nihil eſt, ergo; *&c.*

Reſp. neg. ant. Ad prob. diſting. nihil eſt realiter aut reale: concedo antecedens, nihil eſt apparenter, aut apparens: nego antec. & conſeq. Aliud autem eſt apparentia ipſa, aliud id quod apparet. Apparens enim eſt concretum quod importat & obiectum quod apparet, & apparentiam per quam apparet.

Objicitur quarto. Bonum non mouet niſi vt cognitum, ergo cognitio eſt ipſa met virtus mouendi. Probatur conſequentia. Valet hæc illatio; ignis calefacit inquantum calidus; ergo virtus calefaciendi eſt calor: igitur valebit hęc alia: bonũ mouet inquãtũ cognitum; ergo virtus mouendi eſt cognitio.

Reſp.

Reſp. conceſſo antecedenti: negando cõſequentiam. Ad probationem ſic argumentor, Non valet hæc illatio: ignis calefacit in quantum calidus, ergo calor eſt virtus calefaciendi. Igitur neq. valebit hæc: bonum mouet inquantum cognitum; ergo cognitio eſt virtus mouendi. Probo antecedens. Non valet hæc illatio: ignis calefacit inquãtum proximus, ergo proximitas eſt virtus calefaciendi: igitur neq. valebit hæc: ignis calefacit inquantum calidus, ergo calor eſt virtus calefaciendi. Liquet igitur reduplicationem eſſe quid indifferens vt fiat vel ſupra virtutẽ, vel ſupra conditionem, adeoq. ex ipſa non inferri pro ratione reduplicata neq. determinate rationem cauſæ, neq. determinate rationem conditionis; adeoque vtramq. eſſe aliunde petendam. Hęc omnia prædiximus in Summulis. In forma conc. ant. nega conſ. ad probationem; nega antecedens.

Obijcitur quinto. Cauſa efficiens cauſat ſecundum eſſe phyſice, ſi ſecundum appellante non ſolum id quod eſt phyſice, ſed rationem formalem perquam eſt phyſice: ergo cauſa finalis cauſat ſecundum eſſe intentionaliter, ſi *ſecundum* appellante non ſolum id quod eſt intentionaliter, ſed etiam rationem ipſam, per quam eſt intentionaliter. Probatur conſequentia quia ſicut ſe habet eſſe phyſice ad cauſandum in efficienti, ita ſe habet eſſe intentionaliter ad finalizandum.

Reſp. conceſſo antecedenti: negando conſequentiam. Diſparitas eſt euidens ex alibi dictis. In cauſa efficiẽti idem eſt id quod eſt phyſice, & id quo eſt phyſice. Eſſentia enim

&

& exiſtentia realiter ſunt idem. In cauſa autem finali & in quacunque re exiſtente intẽtionaliter,non eſt idem id quod intentionaliter eſt,& id quo intentionaliter eſt. Exiſtẽtia rei identificatur cum re exiſtente ; cognitio rei non identificatur, cum re cognita. Quod ſi ſupponeres exiſtentiam ipſam eſſe diſtinctam à re exiſtente ; diſputari poſſet an exiſtentia efficientis ſit virtus,an conditio ſine qua efficiens non cauſaret. In hac autem controuerſia putamus exiſtentiam habendam eſſe pro conditione. Ratio eſt quia vel efficiens cauſat per ſuam ſubſtantiam , vel per virtutem ſupperadditam ipſius ſubſtantiæ. Puta ignis cauſat alium ignem , vel per ipſammet ſuam ſubſtantiam , vel per calorem ſibi ſuperadditum: neutrum autem ex his eſt formaliter exiſtentia , ergo id per quod cauſat non eſt exiſtentia.

Dices : ignis cauſans dat exiſtere ſeu exiſtentiam igni cauſato , ergo exiſtentia ignis cauſantis non eſt pura conditio , ſed virtus. Probatur conſequentia quia exiſtentia nequit eſſe à non exiſtentia,ergo exiſtẽtia cauſantis conſtituit virtutem cauſantis.

Reſp. primo tranſmiſſo antecedenti : negando conſequentiam. Ratio eſt;quia eſſentia ſeu ſubſtantia actualis ignis *A* quamuis non ſit formaliter, eſt tamen eminenter aut ęquiualenter exiſtentia, & conſequenter poterit dare exiſtentiam alteri. Quamuis igitur requiratur exiſtentia in cauſante non requiritur vt virtus,ſed vt formalis actuatio virtutis ; virtus enim quæ non ſit actu , nequit agere, iuxta illud: vnumquodque agit inquantum eſt actu.

Reſp.

Reip ſecu do a multis negatum iri antecedens dicentibus exiſtentiā ignis *B* neceſſario profluere ab igne *B* poſito ab igne *A* extra ſuas cauſas: ſicut v. g. ab eodem igne *B* neceſſario profluunt alij modi, ſine quibus implicat illum eſſe in rerum natura.

ARTICVLVS III.

Quinam ſit effectus cauſæ finalis.

Bonitatem, & ſcientiā bonitatis conſequuntur multi actus & in anima & extra animā. Primo enim circa bonitatem apprehenſam oritur in anima complacentia quædā. Poſt complacentiā amor efficax eiuſdem bonitatis: ad amorem efficacem ſequitur conſultatio circa media conducentia ad ipſam: conſultationem ſequitur electio, electionem executio ipſa, ſeu poſitio mediorū, quibus bonitas obtinenda putatur. Hæc omnia tibi facile exemplificabis.

Dico igitur effectus finis eſſe quæcūq. fiūt. gratia finis Cōcluſio eſt clara. Ideo Philoſop. ſecundo Phyſic. textu 29. maciem, purgationem, medicamentā & alia eiuſmodi enumerat inter effectus finis, quia, inquit, hęc omnia finis gratia fiunt, hoc eſt gratia ſanitatis. Nam qui ægrotant, macerantur, purgantur & alia huiuſmodi agunt & patiuntur vt ſani fiant.

Concluſio igitur ex ipſa finis definitione probatur. Finis eſt id cuius gratia cætera fiūt; ergo quæ fiunt gratia finis ſunt effectus finis. Vbi aduerte ad huiuſmodi effectus non ſufficere finem niſi in vno genere cauſæ. Habent enim

enim præterea alias cauſas à quibus pendēt. In aſſignando igitur effectu adæquato cauſæ finalis attende ad ea omnia, quæ obtinendi finis gratia ponuntur ab intendente finem. Hoc poſito ſi rogeris an vocatio Medici ſit effectus ſanitatis? reſpondebis ſtatim affirmatiue: quia, inquies, gratia ſanitatis Medicus aduocatur. Hęc res non indiget vlteriori explicatione.

Dubitatur autem an amor ipſe qui oritur circa finem cognitum ſit effectus finis. Ratio dubitandi eſt: quia illud ſolum dicitur effectus finis ad quod ponendum determinamur ab amore finis: non determinamur autem ab amore finis ad ponendum amorem finis, ergo amor finis non eſt dicendus effectus finis. Explicatur hoc idem. Effectus finis eſt id ad quod determinat amor finis: ad amorem finis non determinat amor finis; ergo amor finis non eſt effectus finis. Minor probatur: quia id ad quod determinat amor finis præſupponit amorem finis: amor autem finis non pręſupponit amorem finis vt patet ex terminis.

Ex alio capite effectus finis eſt quidquid eſt gratia finis: amor ipſe finis eſt gratia finis; ergo amor finis eſt effectus finis. Vrgegetur: quia amor finis plerunque eſt indiuiſibiliter amor mediorum ad finem: amor mediorum ad finem eſt effectus finis, ergo amor finis eſt effectus finis. Maior probatur quia amor mediorum ad finem eſt maior amor finis quam mediorum, vt patuit in exēplo patris familias: ergo plerunq. amor ipſe finis eſt amor mediorum ad finem, Dixi *plerunq.* quia quamuis amor mediorum vt

tali-

talium ſit ſemper amor, & quidem intentior finis: non tamen è conuerſo quilibet amor finis eſt amor mediorum. Contingit enim ſæpe nos ardenter amare felicitatem, nihil cogitantes de medijs conducẽtibus ad ipſam: vnde patet amorem finis, aliquando eſſe ſolius finis, amorem autem mediorum numquam eſſe ſolitariè mediorum. Conſtat autem ex amore finis determinari nos ad amorem mediorum. His poſitis.

Dicendum eſt controuerſiam magis eſſe de voce, quam de re. Qui dicunt effectum finis nullum eſſe niſi ad quem determinat amor finis, dicere debent amorem finis non cauſari à fine niſi materialiter, hoc eſt non in genere cauſæ finalis, ſed in genere cauſæ purè obiectiuę, ſicut v. g. hic paries cauſat viſionem ſui. Qui autem dicunt effectum finis eſſe quidquid eſt quomodocunq. gratia finis; hoc eſt illius rei, quæ finis eſt: dicant amorem finis eſſe effectum finis. Ad ea quæ opponuntur dicat falſum eſſe quod effectus finis adæquatus determinetur ab amore finis, adeoque præſupponat amorem finis. Quod ſi requiras effectum finis eſſe ex amore finis, aliud requiris quam ſi requiras eſſe propter finem: hoc ſecundum reperies in amore finis non autem primum.

Dices: Si media ſeu poſitio mediorum eſt effectus finis ſequitur idem cauſare ſeipſum: conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur quia media ipſa cauſant finem, ergo ſi finis ipſe cauſat media, cauſat cauſam ſui: eſt autem bonũ verbum: quod eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati: adeoq; finis cauſat ſeipſum,

Reſp.

Reſp. conceſſa maiori, eiuſq. probatione: negando minorem. Quid mali eſt quod idẽ, intentionaliter exiſtens, cauſet ſeipſum ſecundum eſſe phyſice: hoc eſt quod ſanitas cognita & amata, determinet ad ſuſtinendã ſectionem venæ, vel ad quidlibet aliud ad hoc vt ab eſſe puro intentionaliter tranſcat ad eſſe phyſice.

Inſtabis: ergo datur mutua cauſalitas. Probabis conſequentiam quia finis eſt cauſa mediorum, & media ſunt cauſa finis, ergo inter finẽ & media intercedit mutua cauſalitas, Reſp. concedendo totum.

ARTICVLVS IIII.
Quænam ſit cauſalitas finis in actu ſecũdo.

Reſpondeo cauſalitatem finis in actu ſecundo eſſe ipſammet actionem qua ponitur id quod ponitur propter finem;quatenus ipſa etiam eſt à fine. Exemplo rem explico. Ponis ambulationem propter ſanitatem: bonitas ſanitatis eſt cauſalitas in actu primo; vt patet ex dictis: actio autem ipſa qua ponitur ambulatio ex intentione ſanitatis, eſt ratio qua hęc ambulatio formaliter eſt à ſanitate: eſſe autem rationem qua vnum eſt cauſa in actu ſecundo & alterum effectus; eſt formaliſſime eſſe cauſalitatem vnius in alterum.

Dices: cauſalitas finis in actu ſecundo eſt motio quædam metaphorica, ergo non eſt actio qua effectus pendet à cauſis ex intentione finis. Antecedens eſt Ariſtotelis primo de Generat. textu 45. Eſt enim,ait, effectiua cauſa vnde principium motus; cuius autem

grã-

gratia non effectiua: ideo ſanitas non eſt effectiua niſi ſecundum tranſlationem.

Reſp. omiſſo antecedenti: negando conſequentiam. Omiſi antecedens quia hic modus loquendi; *motio quædam* & quilibet alius ſimilis, eſt eorum, qui nihil volunt dicere; adeoque nolunt nobis cõtradicere. Probatio antecedentis ex Ariſtotele nihil aliud dicit, niſi quod principium motus eſt vere & proprie cauſa efficiens: finis autem non eſt efficiens niſi tranſlatitie: puta quando ambulas gratia ſanitatis acquirendæ, potentia locomotiua eſt vere & proprie cauſa efficiens ambulationis; ſanitas vero non eſt efficiens niſi metaphorice. Quod nihil aliud eſt niſi, prædicatum proprium cauſæ efficientis non conuenire proprie cauſæ finali. Ratio cur efficiens proprie efficiat, finalis autem ſolum metaphorice eſt: quia ad hunc motum determinat efficiens proprie & phyſice exiſtendo; finalis autem non proprie & phyſice, ſed pure intentionaliter; exiſtens autem pure intentionaliter non exiſtit ſimpliciter ſed metaphorice. Cæterum actio illa quæ eſt & ab efficiente & à finali eſt vere & proprie actio non autem metaphorice. Dicitur igitur cauſalitas finis motio metaphorica per denominationem ab exiſtentia pure metaphorica finis, ex cuius intentione & cuius gratia ipſa eſt: cum tamen per ipſam vere & proprie & non metaphoricè operans, moueatur.

Dices: ergo idem numero motus eſt actio, paſſio & finalizatio. Conſequentia patet, nã idem motus eſt actio, & paſſio ex dictis; dicitur autem hic eundem motum eſſe actionem

& finalizationem ; ergo actio, paſſio, & finalizatio ſunt idem.

Reſp. concedendo totum, Quod ſi diſplicet Aduerſario addemus inſuper eſſe materializationem : ſed de hoc alibi. Non eſt nouum eundem motum reſpectu diuerſorum diuerſas denominationes ſortiri. Idem motus localis reſpectu vnius termini dicitur receſſus, reſpectu alterius dicitur acceſſus.

Ex dictis. Inferes primo cauſam finalem ſeu rem illã, quæ eſt finis, finalizare quia eſt, & vt ſit : rationem autem finalizandi explicari per ly *Vt ſit*, conditionem ſine qua non finalizaret importari per ly *Quia eſt*. Nàm quia eſt intentionaliter determinat ad ponenda illa media, quæ ponuntur, vt ſit realiter. Ex quo habes ipſum eſſe realiter rei, quę finis eſt, eſſe rem amatam.

Inferes ſecundo, non eſſe de ratione conditionis, vt ſuppleri poſſit à Deo. Quamuis enim propinquitas agentis ad paſſum non eſſentialiter requiratur, vt aiunt, vt agens agat in ipſum : cognitio tamen rei amatæ eſſentialiter requiritur, vt res ſit amata: vnde non valet: ignis etiam non proximus poteſt calefacere manum de potentia abſoluta, ergo etiam bonum non cognitum poteſt de potentia abſoluta mouere voluntatem. Ratio diſparitatis eſt, quia ignis cauſat calorem in genere cauſæ phyſicæ: etiam autem non proximus, phyſice eſt: cauſa autem finalis cauſat, ſeu mouet in genere cauſæ obiectiuæ; eo ipſo autem quod non eſt cognita non eſt in genere cauſæ obiectiuæ.

Propterea vbi quæritur diſcrimen inter conditionem, & cauſam : varia à varijs aſſi-

gnau-

gnantur. Nemo tamen pro diſcrimine aſſignat, quod conditio quidem eſt ſupplebilis per diuinam virtutem, ſecus autem cauſa. Qui enim hoc diſcrimen aſſignaret, peccaret ex duplici capite. Primò, quia falſum eſt: cauſam non ſuppleri per diuinam virtutem cùm ille idem effectus, qui eſt à cauſa ſecunda, puta ille calor, qui eſt ab igne, poſſit eſſe à Deo, vt dictum eſt. Secundo, quia falſum eſt conditionem ex toto genere ſuppleri poſſe, cum cognitio ſit mera conditio, & tamen ſuppleri nequeat. Eſt enim principium metaphyſicè verum: omne amatum præcognitum, vt patet ex dictis.

Quemadmodum autem diuina virtus nequit eſſe ſupplementum in omni genere cōditionis; ità nec in omni genere cauſæ. Putà ſi ſuppleat defectum cauſæ actiuæ in productione ignis, non ſupplet in genere cauſæ paſſiuæ, quaſi verò Deus ipſe patiatur eductionem formæ ignis, ab agente producente ignem: ſed in genere cauſæ efficientis, adhibendo videlicet modum producendi creatiuum, hoc eſt independentem ab omni cōcurſu materiæ.

Pro cauſa verò formali implicat, quod ſuppleat Deus: immò implicat, quod vlla forma ſuppleat pro alia ad eundem effectum formalem. Patet hoc intelligenti terminos. Si enim in hoc pariete ponas flauedinem pro albedine, manifeſtum eſt te non habiturum album. Et ſi materiæ primæ pro anima canis, vnias animam leporis, manifeſtum eſt te non habiturum canem. Si igitur fingas Deum poſere ſe loco alicuius in aliquo toto, manifeſtum eſt non fore idem totum.

Dices

Dices: ſubſiſtentia Verbi diuini ponit ſe cum Humanitate Chriſti Domini loco ſubſiſtentiæ propriæ humanitatis eiuſdem: hęc ſubſiſtentia eſt Deus; ergo Deus poteſt ſupplere defectum formæ creatæ etiam in genere cauſæ formalis.

Reſp. negando conſequentiam. Subſiſtentia Verbi cum Humanitate non præſtat illum effectum formalem, quem præſtaret ſubſiſtentia propria: adeoque manet id quod diximus, nec Deum, nec vllam formam ſupplere poſſe pro alia ad eundem effectum formalem.

QVAESTIO IV.

An omnia agentia agant propter finem.

AGentia intellectualia agere propter finem nemo negat, qui habeat intellectum. Controuerſia eſt de non intellectualibus. Nō intellectualia autem in duas claſſes, quoad præſens negotium, diuidi poſſunt: videlicet in cognoſcitiua, cuiuſmodi ſunt Bruta, & non cognoſcitiua cuiuſmodi ſunt plantæ, & alia infrà plantas. Hac diuiſione ſuppoſita reſoluenda eſt propoſita quæſtio.

Dicendum primò. Bruta operantur propter finem. Hanc concluſionem probat Philoſophus. Operari propter finem eſt aliquid facere gratia alicuius, ſeu propter aliquid: ſed Hirundo propter aliquid nidum facit, &

quirendo, neque deliberando faciunt. Et quamuis cognoſcant & media, & finem, putà hirundo, & nidum, & pullos: aranea, & telam, & muſcas, dicuntur tamen operari propter finem ſolum materialiter: quatenus ſcilicet non comparant media cum fine: ſed per quoſdam inſtinctus: hoc eſt per quoſdam motus, quos omnes ſupponunt, & nemo probat, determinatur ad ponendum id, quod reipſa eſt medium ad illud. Putà ſi auiculæ ferenti paleam occurreres, rogareſq. ad quid illam deferat: non poſſet reſpondere ad conſtruendum nidum. Quamuis enim palea ſit reipſa materia nidi: non tamen ab auicula comparatur cum nido.

Cætera autem quæ infrà brutorum conditionem ſunt, ſolum eo modo propter finem operantur, quo diximus ea appetere. Quemadmodum enim natura appetit ſolum appetitu innato, ità etiam finem intendit intentione innata. Et quemadmodũ appetitus naturę rectè dicitur appetitus intelligentiæ; ità etiã naturæ intentio rectè vocabitur intẽtio intelligẽtiæ. Nã vt ait D. Th. q. de ideis, art. 1. operatio naturæ, quæ eſt ad determinatũ finẽ, præſupponit intellectũ præſtituentem finem naturæ, & ordinantem ad finem illum naturam; ratione cuius dicitur omne opus naturæ eſſe opus intelligentiæ.

Videtur autem dubitari poſſe de agente increato, an ipſum etiam propter finem agat. Ratio dubitandi eſt, quia cognoſcitiua dum agunt propter finem mutantur intrinſece: per intentionem enim huius, vel illius finis volens, ſeu appetens aliter, & aliter ſe habet: Deum autem mutari, ſeu aliter, & aliter ſe

habere, repugnat; ergo repugnat Deum agere propter finem. Confirmatur ex dictis in definitione cauſæ efficientis, ibi enim dictum eſt cauſam finalem eſſe quodammodo principium mutationis primum, quia quamuis non immutet paſſum phyſice, quod immutatur per efficientem; mouet tamen ipſummet efficiens.

Dicendum tamen eſt Deum agere propter finem. Finis autem Dei operantis eſt ipſemet Deus, à quo omnia procedunt, vt à primo principio, ad quem omnia ordinantur tamquam ad finem vltimum; iuxtà illud: omnia propter ſemetipsū operatus eſt Deus. Quamuis autem Deus ſit finis ſimpliciter vltimus; non propterea non operatur propter vllum alium finem. Diuiſimus enim finem in vltimum, & non vltimum: poterit igitur Deus ordinare multa in bonum ſuæ creaturæ, & de facto ſenſibilia omnia in bonum omnium ordinauit: ſunt enim vtilia homini, Deo glorioſa; & in hoc ipſo homini vtilia, quod Deo glorioſa. Sunt enim glorioſa Deo per hoc quod enarrent hominibus gloriam, & virtutem Dei, & per hoc ipſum vtilia, quia homini nihil eſt vtilius, quam ex creatura intelligere creatorem, & in omnibus glorificare, qui omnia fecit.

Ad rationem dubitandi: dic non eſſe de ratione agentis propter finem vniuerſaliſſime accepti, mutari intrinſece per intentionem finis. Quamuis enim agens natura ſua mobile modo hac modo illa intentione moueatur; agens tamen immobile, quale eſt Deus non habet voluntatum, aut intentionum viciſſitudinem, ſed immotum, & immo-

mobile in ſe manens, ęterna, & immobili voluntate omnia mouet, iuxtà illud: ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipſe es. Hoc eſt omnis viciſſitudinis, aut mutationis omninò incapax.

Ad confirmationem patet ex dictis. Ad reliqua, quæ cogitari poſſent contra concluſionem facile eſt ex dictis tùm hic, tùm alibi reſpondere. Putà ſi quis dicat: *plantæ*, lapides, & alia huiuſmodi non cognoſcunt media, neque finem, ergo non operantur ex intentione finis. Reſpondebis conceſſo antecedenti: negando conſequentiam: vel, ſi velis, diſtinguendo conſequens: non operantur ex intentione elicita: concedo, ex intentione innata, nego conſequentiam. Aut ſi vis: non operantur ex intentione, quæ ſit in illis: concedo: ex intentione quę ſit in intelligentia: nego. Vide D. Thomam loco citato vbi comparat ea, quæ mouentur à fine per naturam, cum ſagitta, quæ à ſagittante ad ſcopum impellitur.

QVAESTIO V.

De Cauſa exemplari.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Idea.

QVod apud Græcos idea; ſpecies, aut forma dicitur apud Latinos: vt ex Auguſtino dicit D. Thomas quæſt. ſupra citata de ideis. Forma autem

triplicitèr dicitur: vno modo *A qua*, alio modo *Per quam*, ſeu *Secundum quam*; tertio modo *Ad quam*. Forma *à qua* dicitur illa, quæ eſt in agente, à quo procedit effectus: in vnoquoque enim ratio agendi maxime eſt forma: vnde dicitur vnumquodq. agere in quantum eſt actu. Forma *Per quam* dicitur pars illa compoſiti, per quam ſubſtantia eſt hoc potius quam illud: putà forma per quã hæc ſubſtantia eſt potius homo, quam canis, Anima rationalis. Forma *Ad quam* eſt illa, ad cuius ſimilitudinem aliquid fit, & quam aliquid imitatur; & hæc dicitur idea, ſiue exemplar, definiturq. à D. Thoma: *Forma quam effectus imitatur ex intentione agentis determinantis ſibi finem.*

Ex hac definitione apparet ſola agentia cognoſcitiua operari ex idea; cum ea ſola agant ex intentione, imitando formam, & determinando ſibi finem. Hinc etiam intelliges, quod etiam ſi agens intellectuale, putà Pictor nihil cogitans de Socrate formet picturam ſimilem Socrati: non propterea Socrates habebit rationem ideæ, ſeu exemplaris. Ratio eſt clara, quia Pictor in tali caſu non ex intentione, & fine repræſentandi Socratem, picturam fecit. Porrò ex eodem capite, ex quo Socrates non dicitur idea, ſiue exemplar picturæ prædictæ; pictura ipſa nequit dici proprie loquendo, imago Socratis. Vnde aliud eſt picturam hanc ſimilem eſſe Socrati, aliud eſſe imaginem Socratis. Ratio enim imaginis præter ſimilitudinem dicit rationem procedentis ab eo, cuius eſt imago.

Hinc habes, quod duo quidem poſſunt eſſe inter ſe mutuo perfectè ſimilia, abſque eo

quod

quod mutuo ſint ſibi imagines. Immò implicat ſimilitudinem non eſſe duorum, quorum hoc ſit æque ſimile illi; ac illud huic. Quis enim dicat v. g. intercedere quidem ſimilitudinem inter Petrum, & Paulum, Petrum tamen eſſe magis ſimilem Paulo, quam Paulum Petro. Quamuis autem ſint iſti duo perfectè ſimiles, non ſunt tamen mutuæ ſui ipſorum imagines, cum non mutuo a ſe inuicem procedant.

Propterea quamuis in diuinis Pater, & Filius habeant perfectam ſimilitudinem inter ſe, implicat enim Filium eſſe ſimilem Patri, & Patrem non eſſe ſimilem Filio: rectè tamen & Catholicè dixeris Filium eſſe imaginem Patris: eſt enim *ſplendor gloriæ*, & *figura ſubſtantiæ eius*; malè autem, & erronee; Patrem eſſe imaginem Filij: quia videlicet Filius à Patre, non autem Pater à Filio procedit.

Dubitatur autem inter Philoſophos in quo nam conſiſtat ratio ideæ, ſiue exemplaris, alijs affirmantibus illam in conceptu formali, alijs autem in conceptu obiectiuo conſiſtere. Pro cuius intelligentia ſcire debes, quod quicumq. non caſu & temere, nec aliunde, aut à natura determinatus; ſed ex intentione elicita, & præſtituens ſibi finem operatur: priuſquā operetur pręconcipit animo opus faciendū. Putà Architectus priuſquā domū ædificet, præconcipit animo domum quandā, ad cuius imitationē domū extrà animam ædificet: immò ſæpiſſimè præter domū animo pręconceptā, domum aliā, vel cretaceam, vel cartaceam prædificat, ad cuius imitationem veram domum, & hominum

habitationē ædificet. Forma illa animo præconcepta dicitur exemplar internum: domuncula illa cartacea dicitur exemplar externum, ad quod reſpiciens artifex operatur.

Circà illam domum animo præconceptā, quæ dicitur domus intelligibilis, duo conſideranda ſunt: videlicet ipſa formalis cognitio, quæ eſt actus intellectus, & dicitur conceptus formalis; & obiectum tali cognitioni correſpondens; & dicitur conceptus obiectiuus. Sunt igitur qui cognitionem ipſam formalem ideam appellant; ſunt qui ſolum conceptum obiectiuum: plerumq. de voce magis, quam de re diſceptantes.

Decidenda eſt hæc controuerſia ex definitione ſuperius allata: Idea eſt forma quam effectus imitatur, &c. ſiue: eſt id, ad quod reſpiciens operans operatur: ſed ad obiectum reſpicit operans dum operatur; ergo conceptus ipſe obiectiuus, ſeu obiectum cognitionis, eſt idea. Minor patet in quolibet operante ex idea. Regulariter enim loquendo non ad cognitionem ipſam reſpicit, ſed ad obiectum. Confirmatur hoc ex D. Thoma quæſt. 15. art. 1. corpore; vbi dicit, quòd ſimilitudo domus, quæ eſt in mente ædificatoris, eſt idea domus faciendæ: quia artifex intendit domum aſſimilare formæ, quam mente concepit: Non dicit: cognitioni quam habet in anima: ſed formæ quam mente concepit: igitur conceptus obiectiuus congruentiùs aſſignatur pro idea, quam conceptus formalis.

Obijcies: Idea eſt forma in anima exiſtens: forma in anima exiſtens eſt cognitio; ergo idea eſt ipſa cognitio.

Reſp.

Reſp. diſtinguendo maiorem: Idea eſt forma in anima exiſtens ſubiectiuè; nego maiorem: obiectiuè: concedo maiorem, & eodem modo diſtincta minori nega conſequentiam. Cognitio cum ſit actus immanens animæ, recipitur in anima tamquam in ſubiecto. Obiectum autem cognitionis ipſius non eſt ſubiectiue, ſed obiectiue in anima: eſſe vero obiectiue in anima nihil aliud eſt, quã cognoſci. Potes igitur in mente Architecti duo conſiderare, cognitionem videlicet qua repræſentat ſibi hoc, vel illo modo templũ, vel domum, & domum ipsã ad cuius ſimilitudinem domum ædificat. Domus illa per cognitionem repræſentata dici poteſt ſimilitudo obiectiua domus faciendæ, cognitio ipſa qua talem domum ſibi obijcit dici poteſt ſimilitudo formalis. Prima dici poteſt domus intelligibilis, ſpecies, & forma; ſecũda: intelligentia domus, ſpeciei, & formæ.

Quia tamen hæc ipſa cognitio, ſeu ille ipſe conceptus formalis habet etiam eſſe ſimilitudinem ſuo modo domus faciundæ: ideò ipſe operans per cognitionem reflexam prædictam cognitionem attingens, atque conſiderans, poteſt illa vti velut idea: ſed hæc eadem, vt vides, per huiuſmodi cognitione reflexam euadit conceptus obiectiuus, diuerſus ab illo primo conceptu obiectiuo, de quo diximus ſuprà, per hoc quod ſit inſuper ſubiectiue in anima, non quidem per cognitionem reflexam formaliter, ſed præſuppoſitiuè.

In hoc ſenſu ſi intelligantur, qui ponunt rationẽ ideæ in conceptu formali, ſũt tolerabiles; dummodo ſolum dicant conceptũ

formalem aliquando habere rationem ideę: non autem affirment ſimpliciter, & abſolute, ideam conſiſtere in conceptu formali, non verò obiectiue. Conſtat enim operantem nō ſemper, immò rariſſimè prædictis cognitionibus reflexis vti in operando.

Denique confirmatur hæc doctrina à paritate ideæ, ſeu exemplaris externi. Conſtat enim quod Artifex operans ad imitationem ipſius, ad ipſum identidem reſpicit; putà Pictor picturam faciens ad imitationem Cęſaris, reſpicit identidem Cæſarem, vt illum imitetur in tela. Eodem modo qui exemplari vtitur ſolum interno, ad illud obiectum, quod ſibi repræſentat in anima, cogitationem conuertit, vt ad illius imitationem ſuū opus efficiat.

ARTICVLVS II.

In quo genere cauſæ ſit idea?

DIcendum eſt cauſam idealem rectè reduci ad efficientem. Ità ſentire videtur D. Thomas loco ſupra citato, vbi ſic habetur: *In quibuſdam agentibus præexiſtit forma rei fiendæ ſecundum eſſe naturale, ſicut in ijs, quæ agunt per naturam, ſicut homo generat hominem, & ignis ignem: in quibuſdam ſecundum eſſe intelligibile, vt in ijs, qui agunt per intellectum, ſicut ſimilitudo domus præexiſtit in mente ædificantis.* Quemadmodum igitur in ijs, quæ agunt per naturam forma naturalis conſtituit cauſam efficientem. ità etiam in ijs, quæ agunt per intellectum forma intelligibilis conſti-

tuit

tuit cauſam efficientem in ſuo genere, hoc eſt efficientem per intellectum.

Hoc idem docuit Philoſ. 7. Metaph. textu 23. *Quodammodo* (inquit) *ex ſanitate ſanitatem accidit fieri, & domum ex domo; quæ ſine materia, eam quæ habet materiam.* Hoc eſt: contingit vt domus materialis fiat ex domo immateriali, & intelligibili, quæ præexiſtit in anima Architecti: & ſanitas materialis in Callia fiat ex ſanitate intelligibili, quæ eſt in mente Medici. Quia & Architectus per domum intelligibilem in anima, & Medicus per ſanitatem intelligibilem, fit potens efficere, hic ſanitatem, ille domum; & conſequenter rectè reduces cauſam idealem ad efficientem.

Concluditur hæc noſtra ſententia breui ratiocinatione. Quod conſtituit agens proximè potens agere per modum formæ, à qua procedit effectus, rectè reducitur ad cauſam efficientem: hoc modo ſe habet exemplar, ſiue idea in artifice; ergo idea rectè reducitur ad efficientem. Maior fundatur in illo dicto Philoſophi: *Vnumquodque agit in quantum eſt actu;* quo ſignificatur rationem agendi in vnoquoq. eſſe formam.

Qui à nobis diſſentiunt, ſentiunt ideam pertinere ad cauſam formalem. Hoc autem ſuadere ſic conantur. Philoſophus ideam, ſiue exemplar ſępe formam appellat; ergo ex mente Philoſophi idea potius ad cauſam formalem, quam ad efficientem reducitur. Præterea aiunt conſiderandam eſſe duplicem formam, vnam intrinſecam, alteram extrinſecam: prima eſt illa, per quam res conſtituitur in ſuo eſſe ſpecifico, & dicitur ipſum

quod quid erat eſſe rei; altera autem eſt ad cuius imitationem fit id, quod fit, & eſt exẽplar in mente artificis exiſtens; & ad quod reſpiciens artifex operatur. His non obſtantibus ſtandum eſt dictis.

Ad authoritatem Philoſophi dic nos etiã cauſam exemplarem formæ nomine nuncupaſſe; nec propterea dicimus eſſe cauſam formalem. Ad rationem, dic diſtinctionem illam inter formam intrinſecam, & extrinſecam eſſe extrà rem. Si enim nihil aliud dicas, niſi ideam eſſe formam extrinſecam rei, quæ fit: verum dicis: ſed ly *Extrinſecá* diſtrahit nomen formæ à vera ratione cauſæ formalis: ideoque nos etiam, qui exemplar vocauimus formam, quærimus poſtea, an hæc forma pertineat ad cauſam formalem, an ad efficientem: primum negamus, ſecundum aſſerimus. Ratio eſt, quia ità ſe habet hæc forma exemplaris in ijs, quæ agunt per intellectum, ſicut forma naturalis in ijs, quæ agunt per naturam. Immò contingit vt forma naturalis exiſtens in agente operante per intellectum per accidens ſe habeat reſpectu formæ ſibi ſimilis in paſſo; per ſe autem ſe habeat reſpectu eiuſdem formæ intelligibilis. Res in exemplo patebit. Galenus ſanus Calliam infirmum curat: habes in Galeno, & formam naturalem ſimilem formæ ponendæ in Callia; & formã intelligibilem eiuſdem; eſt enim in Medico idea ſanitatis in infirmo ponendæ. Sanitas illa realis, & phyſica per accidens ſe habet ad ſanitatem Calliæ: idea verò ſanitatis, quam dicimus ſanitatem intelligibilem ſe habet per ſe; quãdoquidem Medicus etiam non ſanus curat

infir-

infirmum; carens autem idea ſanitatis faciundæ, non curat. Vides igitur formam naturalem ſæpe ſe habere per accidēs; idealem verò per ſe, in ordine ad effectum.

Denique quemadmodum aiunt hi, circa ea, quæ fiunt ab idea duplicem formam conſiderari poſſe, intrinſecam vnam, & alteram extrinſecā; & tam vnam, quàm alteram dici poſſe cauſam formalem; ità etiam dicere poſſes in ijs, quæ fiunt per naturam duplicem formam reperiri: intrinſecam vnam, quę eſt pars in effectu determinans illum ad hāc vel illam rationem entis; & alteram extrinſecam, quæ eſt in agente, à quo illa intrinſeca, vt à principio effectiuo procedit. Tam enim verum eſt hanc eſſe ab illa, quàm verum eſt in effectu procedente per intellectū, formam intrinſecam eſſe ab illa, quæ eſt in mente artificis.

Quemadmodum igitur inepte diceres: ignis *B* eſſe duplicem cauſam formalem: vnā quæ eſt in ipſomet igne *B*, alteram verò quæ eſt in igne *A*; ità etiam non recte dixeris huius domus duplicem eſſe cauſam formalem, alteram quæ eſt in domo ipſa; alteram verò quæ eſt in mente artificis.

QVAESTIO VI.

De cauſis per accidens.

ARTICVLVS I.
De Fortuna, & caſu.

DE Cauſis per accidens ſatis fusè agit Philoſophus in libris Phyſ. Et hanc, & illam rem concurrere ad illam aliam non per ſe,ſed per accidens: centies repetitur in Philoſophia. Dupliciter autem,quoad rem præſentem accipi poteſt cauſa per accidẽs. Primo ex parte cauſæ, ſecundo ex parte effectus. Dicitur cauſa per accidens ex parte cauſæ, quando cum ratione per ſe faciente ad aliquem effectum coniungitur aliqua ratio impertinenter ſe habens ad eundem.Hoc modo Muſicus eſt cauſa ædificij per accidens: muſica enim in ædificante impertinenter ſe habet ad intentum ipſius. Dicitur per accidens ex parte effectus, quando cum effectu ipſo coniungitur aliquid impertinenter ſe habens ad intentum cauſæ. Contingit autem non modo impertinenter ſe habere, ſed etiam contrariè. Putà Medicus dans pharmacum ęgroto quo purgetur, dat per accidens mortem ægroto;eo quod cum euacuatione humorum peccantium, coniungatur effluuium ſpirituũ animalium, ex quorum deficientia habetur corruptio viuentis. Inter cauſas per accidens ſunt magni nominis Fortuna, & caſus, de quibus hic breuiter.

De-

Definitur caſus: *Cauſa per accidens effectuum rarò contingentium in agentibus propter finem, ſine electione.* Dicitur *Effectuum rarò contingentium*; quia quod ſemper, vel plerumq. ità fit, non fit caſu. Hinc intelliges dictum Philoſophi, quòd nonnulli ſatis impertinenter ſæpe vſurpant: *Quod ſemper, vel plerumq. ita fit, per ſe fit, & non per accidens.* Senſus huius dicti eſt, non contingere caſu id, quod ſemper, vel plerumque contingit. Et conſequenter in ijs, quæ plerumq. accidunt nó excluditur omne eſſe per accidens, ſed ſolum aliqua ſpecies eſſendi per accidens, videlicet eſſe caſualiter.

Dicitur: *In agentibus propter finem ſine electione*: nam ex agentibus propter finem, vt dictum eſt ſupra, alia ſeipſa determinant, & ſunt electiua, cuiuſmodi ſunt agentia intellectualia; alia verò non determinant ſeipſa: ſed determinantur à natura, cuiuſmodi ſunt agentia non libera: in his vltimis dicitur caſus. Exemplum effectus caſualis habes in lapide decidente, & frangente caput Socratis; hic effectus eſt rarò contingens, eſt ab agente propter finem; lapis enim propter centrum mouetur deorſum: eſt ſine electione: nec enim lapis eſt agens electiuum. Hic idem incurſus lapidis in caput Socratis fieri potuit non caſualiter, ſed ab aliquo proijciente, & intendente fracturam capitis Socratici, vt in lapidatoribus ſæpe contingit. Poteſt etiam reſpectu proijcientis lapidem in caput Socratis eſſe per accidens mors Socratis; quatenus proijciens intendat ſolum leuiter delibare caput, & reipſa diſtringat.

For-

Fortuna autem definitur: *cauſa per accidens effectuum raro contingentium in agentibus propter finem ex electione.* Per vltimã particulam: *ex electione* differt à caſu. Fortuna enim dicitur reſpectu agentium liberorum, non autem reſpectu ſenſu carentium. Vnde, vt ait Philoſophus, nemo dicit hos & illos lapides fortunatos niſi per metaphoram, quemadmodum Poetæ dicunt de illis lapidibus, ex quibus fiunt delubra vel ſimulacra Deorum. Exemplum effectus fortuiti habes in homine fodiente terram vt vberius erumpat in fructum, & inueniente Theſaurum. Foſſor eſt cauſa per ſe huius Foſſionis, cauſa vero per accidens inuentionis theſauri; & ideo dicitur in tali caſu bene fortunatus; ſi loco theſauri draconem inueniat, dicetur male fortunatus.

Denique idem omnino effectus reſpectiue ad diuerſas cauſas dicetur Fortuitus, & non Fortuitus; per ſe, & per accidens. Exemplũ D. Thomæ eſt. Si Dominus mittat duos ſeruos, alterum nihil ſcientem de altero; occurſus ſeruorum in foro erit reſpectu ipſorum Fortuitus, non autem reſpectu domini, hunc eundem occurſum, dum vtrumq. mitteret, intendentis. Hoc pacto explicatur quomodo reſpectu Dei nihil ſit Fortuitum; quia videlicet altiſſima ſua prouidentia ſic omnia diſponit, vt quantumuis reſpectu cauſarum ſecundarum fortuiti ſint & caſuales effectus, tamen præter ipſius intentionem, aut præſcientiam nihil omnino eueniat, Deus enim adeo perfecte gubernat omnia, vt ſine ipſo nec vnus paſſer cadat ſuper terram; nec vllus capillus pereat de capite veſtro.

ARTI-

ARTICVLVS II.

De Fato.

DE fortuna & caſu non ita ſentimus, vt putemus ſine ordinatione Dei quidquam euenire, ſiue in ijs quæ in Cælo, ſiue in ijs quæ in terra ſunt. Hæc tamen ordinatio non impedit quin multa fortuito & caſualiter reſpectu cauſarum ſecundarum eueniant; putauerunt autem aliqui neque caſu neque fortuna quidquam fieri, ſed fato agi omnia; qui ſi bene intelligerent quid ſit fatum, non errarent.

Errauerunt igitur circa fatum multipliciter antiqui, & facile eſt etiam modernos Poetarum nugis nimis intentos aliquando decipi. Nomine fati intellexerunt aliqui ex veteribus quandam vim impreſſam ſyderibus, & à ſyderibus immiſſam in hæc omnia inferiora, quà ita agantur vt à nulla pendeant libertate. Hoc fatum Dijs ipſis ſtatuérũt nonulli, itaut nec Iuppiter ipſe quod vellet, ſed quod in fatis eſſet, ageret. Vnde erat illud; *ſic erat in fatis.*

Alij minus inſipientes, nomine fati intellexerunt immobilem quamdam Deorum voluntatem, qua vtpote rerum inferiorum Domini, quemlibet effectum per agentia, ſiue intellectualia ſiue ſenſu carentia ponendum, perempta omni libertate humana decernerent. Hanc voluntatem occultam eſſe, & per deorum reſponſa manifeſtari hominibus exiſtimabant: vnde eſt illud Turni apud Virgilium.

Nil me fatalia terrent,
Si qua Phryges pro ſe iactãt reſponſa Deorũ.
Sat fatis Venériq. datum eſt, tetigere quod arua
Fertilis Auſoniæ Troes. Sunt & mea contra
Fata mihi ferro ſceleratam exſcindere gentẽ.

Huiuſmodi fatum humanæ libertati inimicum certum eſt non dari: non ſolum quia de fide eſt homines eſſe liberos, ſed quia humana ratione noſtra libertas demonſtratur.

Admittendum eſt tamen fatum, ſed eo modo quo deſcribitur & quidem eleganter à Boetio, videlicet: *in rebus natura ſua mobilibus diſpoſitio immobilis, per quam diuina prouidẽtia ſuis quæq. nectit ordinibus.* Hoc fato omnia fiunt; diuina ſcilicet prouidentia vel intendente, ſi bonum eſt, id quod fit, vel permittente ſi malum eſt; omnia autem ſiue bona ſint, ſiue mala, ad ſuam gloriam ordinante. Ex quo ſequitur nihil eſſe caſuale reſpectu Dei. Non repugnat autem idẽ eſſe caſuale reſpectu cauſæ ſecundæ, non vero caſuale reſpectu primæ.

Poſt explicationem fati ſubnectitur explicatio monſtri quod referri ſolet inter effectus caſuales. De monſtris agit Philoſophus ex profeſſo in libris de Generat. Animal, & præcipue libro 4. cap. 4. & ſequentibus. Definitur autem monſtrum: *effectus naturalis à recta & ſolita ſecundum ſpeciẽ diſpoſitione degenerans.* Dicitur *effectus naturalis* quia in ijs quæ per artem fiunt, etiamſi ſint aliqui defectus, non ſolent niſi per metaphoram monſtruoſitas appellari. Exemplum monſtri habes in homine cum duobus capitibus; cum capite equino, & alijs

lijs huiuſmodi nato. Cauſæ monſtri ſeu partus monſtruoſi diligenter examinatur à Medicis; inter quas potiſſimæ ſunt redundantia vel inopia materiæ, defectus virtutis formatiuæ, indebita permixtio primarum qualitatum, mala diſpoſitio loci in quo cõcipitur fætus.

Effectus autem monſtruoſus comparari poteſt vel cum tota complexione cauſarum, à quibus procedit, vel ſolum cum aliquibus quæ in tali complexione ſunt primariæ, & quibus effectus ſimpliciter & abſolute imputatur. Si comparetur cum tota complexione cauſarum eſt effectus non caſualis: tota enim illa complexio cum nihil aliud poſſit efficere quam aliquid huiuſmodi, non caſu illud efficit. Quod ſi comparetur cum aliquibus, iiſq. dumtaxat quibus abſolute effectus tribuitur; dicitur caſualis & monſtruoſus, v. g. cauſę fætus ſunt mas & fæmina, illiſq. ſimpliciter vt cauſis tribuitur. Intendunt autem producere effectum ſibi ſimilem in ſpecie: puta vir & mulier hominem. Cõtingit autem alias concauſas cum vtroque coniungi, puta qualitates prauas, vel alia huiuſmodi à quibus determinantur ad generandum non hominem, ſed draconem, vel noctuam, vel alia huiuſmodi; puta hominẽ cum ceruice equina: quæ deinde per nundinas & fora circumferuntur, id curante humana induſtria vt ex defectu naturæ ſaltem crumena diteſcat. Partus huiuſmodi dicitur mari & fæminæ caſualis; ſecus toti complexioni cauſarum determinantium ad ipſum.

DIS-

DISPVTATIO V.

De Cauſis intrinſecis.

QVAESTIO I.

Quomodò materia cauſet formam?

Notandum primò, materiam primam poſſe comparari vel cum forma tamquam cum comparte in compoſito, vel cum ipſomet compoſito: ſi comparetur cum forma, comparatur cum aliquo quod eſt adæquate extra ipſam, dico *extra ipſam* non diuiſione, nec loco; ſed diſtinctione; materiam enim & formam eſſe inuicem adæquate extra ſe ipſas, eſt vnam adæquate diſtingui ab altera, hoc eſt neutram eſſe conſtitutiuum intrinſecum alterius. Si autem comparetur cum toto, non comparatur cum altero à ſe contradiſtincto, ſed cum aliquo cuius ipſa eſt pars, & conſtitutiuum intrinſecum vt patet ex terminis.

Hinc habes quod materia quatenus eſt cauſa formæ eſt cauſa alicuius à ſe contradiſtincti; adeoq. etiamſi vniatur cum ipſa, dicitur tamen cauſa ipſius extrinſeca: quatenus autem eſt cauſa totius, non eſt cauſa alicuius contradiſtincti, ſed alicuius ipſam includentis vt partem, ideoq. dicitur cauſa in-

intrinſeca totius. An autem per eandem cauſalitatem cauſet & totum & formam, dicetur infra.

Notandum ſecundo rationem qua probauimus dari materiam primam eſſe: quia naturaliter ex nihilo nihil fit; adeoq. agens naturale eget ſubiecto, quo adiuuante producat formam; & producendo formam illamq. materię ſeu ſubiecto vniens, generet ſubſtantiam; quæ de nouo ponitur in rerum natura. Hæc vbi de materia prima egimus ſatis abundanter explicata ſunt: nunc vero videndum eſt quomodo materia cauſet formam.

Dico igitur materia cauſat formam per ſuſtentationem. Ad intelligentiam concluſionis tenenda eſt diuiſio ſubiecti alibi inſinuata in ſubiectum adhæſionis, & ſubiectum inhæſionis ſeu ſuſtentationis. Subiectum inhæſionis confundimus hic cum ſubiecto ſubſtentationis, quia ad rem præſentem inutilis eſſet diuiſio vnius ab altero. Per ſubiectum ſubſtentationis intelligitur cauſa materialis formarum ſubſtantialium. Per ſubiectum inhæſionis cauſa materialis formarũ accidentalium. Porro ratio ſubiecti ſubſtẽtationis conſiſtit in hoc, quod ſubiectum cõcurrat cum agente ad productionem effectus concurſu paſſiue influente ad eductionem formæ: quid autem ſit concurſus ille paſſiuus non ſatis conueniunt, nec ſatis facile explicatur.

Quod vero concurſus ille materię ad productionem formæ materialis, det materię rationem cauſæ, præter alibi dicta, probari ſic vlterius poſſet. Omnis concurſus ad exi-

quod quid erat eſſe rei; altera autem eſt ad cuius imitationem fit id, quod fit, & eſt exẽplar in mente artificis exiſtens; & ad quod reſpiciens artifex operatur. His non obſtantibus ſtandum eſt dictis.

Ad authoritatem Philoſophi dic nos etiã cauſam exemplarem *formæ nomine* nuncupaſſe; nec propterea dicimus eſſe *cauſam formalem*. Ad rationem, dic diſtinctionem illam inter formam intrinſecam, & extrinſecam eſſe extra rem. Si enim nihil aliud dicas, niſi ideam eſſe formam extrinſecam rei, quæ fit: verum dicis: ſed ly *Extrinſecã* diſtrahit nomen formæ à vera ratione cauſæ formalis: ideoque nos etiam, qui exemplar vocauimus formam, quærimus poſtea, an hæc forma pertineat ad cauſam formalem, an ad efficientem: primum negamus, ſecundum afferimus. Ratio eſt, quia ità ſe habet hæc forma exemplaris in ijs, quæ agunt per intellectum, ſicut forma naturalis in ijs, quæ agunt per naturam. Immò contingit vt forma naturalis exiſtens in agente operante per intellectum per accidens ſe habeat reſpectu formæ ſibi ſimilis in paſſo; per ſe autem ſe habeat reſpectu eiuſdem formæ intelligibilis. Res in exemplo patebit. Galenus ſanus Calliam infirmum curat: habes in Galeno, & formam naturalem ſimilem formæ ponẽdæ in Callia; & formã intelligibilem eiuſdem; eſt enim in Medico idea ſanitatis in infirmo ponendæ. Sanitas illa realis, & phyſica per accidens ſe habet ad ſanitatem Calliæ: idea verò ſanitatis, quam dicimus ſanitatem intelligibilem ſe habet per ſe; quãdoquidem Medicus etiam non ſanus curat

infir-

infirmum; carens autem idea ſanitatis faciundæ, non curat. Vides igitur formam naturalem ſępe ſe habere per accidēs; idealem verò per ſe, in ordine ad effectum.

Denique quemadmodum aiunt hi, circa ea, quæ fiunt ab idea duplicem formam conſiderari poſſe, intrinſecam vnam, & alteram extrinſecã; & tam vnam, quàm alteram dici poſſe cauſam formalem; ità etiam dicere poſſes in ijs, quæ fiunt per naturam duplicem formam reperiri: intrinſecam vnam, quę eſt pars in effectu determinans illum ad hãc vel illam rationem entis; & alteram extrinſecam, quæ eſt in agente, à quo illa intrinſeca, vt à principio effectiuo procedit. Tam enim verum eſt hanc eſſe ab illa, quàm verum eſt in effectu procedente per intellectũ, formam intrinſecam eſſe ab illa, quæ eſt in mente artificis.

Quemadmodum igitur inepte diceres: ignis *B* eſſe duplicem cauſam formalem: vnã quæ eſt in ipſomet igne *B*, alteram verò quæ eſt in igne *A*; ità etiam non recte dixeris huius domus duplicem eſſe cauſam formalem, alteram quæ eſt in domo ipſa; alteram verò quæ eſt in mente artificis.

QVAESTIO VI.

De cauſis per accidens.

ARTICVLVS I.
De Fortuna, & caſu.

DE Cauſis per accidens ſatis fusè agit Philoſophus in libris Phyſ. Et hanc, & illam rem concurrere ad illam aliam non per ſe, ſed per accidens: centies repetitur in Philoſophia. Dupliciter autem, quoad rem præſentem accipi poteſt cauſa per accidẽs. Primo ex parte cauſæ, ſecundo ex parte effectus. Dicitur cauſa per accidens ex parte cauſæ, quando cum ratione per ſe faciente ad aliquem effectum coniungitur aliqua ratio impertinenter ſe habens ad eundem. Hoc modo Muſicus eſt cauſa ædificij per accidens: muſica enim in ædificante impertinenter ſe habet ad intentum ipſius. Dicitur per accidens ex parte effectus, quando cum effectu ipſo coniungitur aliquid impertinenter ſe habens ad intentum cauſæ. Contingit autem non modo impertinenter ſe habere, ſed etiam contrariè. Purà Medicus dans pharmacum ęgroto quo purgetur, dat per accidens mortem ægroto; eo quod cum euacuatione humorum peccantium, coniungatur effluuium ſpirituũ animalium, ex quorum deficientia habetur corruptio viuentis. Inter cauſas per accidens ſunt magni nominis Fortuna, & caſus, de quibus hic breuiter.

De-

Definitur caſus: *Cauſa per accidens effe-ctuum rarò contingentium in agentibus pro-ter finem, ſine electione.* Dicitur *Effectuum rarò contingentium*; quia quod ſemper, vel plerumq. ità fit, non fit caſu. Hinc intelliges dictum Philoſophi, quòd nonnulli ſatis impertinenter ſæpe vſurpant: *Quod ſemper, vel plerumq. ita fit, per ſe fit, & non per accidens.* Senſus huius dicti eſt, non contingere caſu id, quod ſemper, vel plerumque contingit. Et conſequenter in ijs, quæ plerumq. accidunt nõ excluditur omne eſſe per accidens, ſed ſolum aliqua ſpecies eſſendi per accidens, videlicet eſſe caſualiter.

Dicitur: *In agentibus propter finem ſine electione*: nam ex agentibus propter finem, vt dictum eſt ſupra, alia ſeipſa determinant, & ſunt electiua, cuiuſmodi ſunt agentia intellectualia; alia verò non determinant ſeipſa: ſed determinantur à natura, cuiuſmodi ſunt agentia non libera: in his vltimis dicitur caſus. Exemplum effectus caſualis habes in lapide decidente, & frangente caput Socratis; hic effectus eſt rarò contingens, eſt ab agente propter finem; lapis enim propter centrum mouetur deorſum: eſt ſine electione: nec enim lapis eſt agens electiuum. Hic idem incurſus lapidis in caput Socratis fieri potuit non caſualiter, ſed ab aliquo proijciente, & intendente fracturam capitis Socratici, vt in lapidatoribus ſæpe contingit. Poteſt etiam reſpectu proijcientis lapidem in caput Socratis eſſe per accidens mors Socratis; quatenus proijciens intendat ſolum leuiter delibare caput, & reipſa diſtringat.

Fortuna autem definitur: *cauſa per accidens effectuum raro contingentium in agentibus propter finem ex electione.* Per vltimã particulam: *ex electione* differt à caſu. Fortuna enim dicitur reſpectu agentium liberorum, non autem reſpectu ſenſu carentium. Vnde, vt ait Philoſophus, nemo dicit hos & illos lapides fortunatos niſi per metaphoram, quemadmodum Poetæ dicunt de illis lapidibus, ex quibus fiunt delubra vel ſimulacra Deorum. Exemplum effectus fortuiti habes in homine fodiente terram vt vberius erumpat in fructum, & inueniente Theſaurum. Foſſor eſt cauſa per ſe huius Foſſionis, cauſa vero per accidens inuentionis theſauri; & ideo dicitur in tali caſu bene fortunatus; ſi loco theſauri draconem inueniat, dicetur male fortunatus.

Denique idem omnino effectus reſpectiue ad diuerſas cauſas dicetur Fortuitus, & non Fortuitus; per ſe, & per accidens. Exemplũ D. Thomæ eſt. Si Dominus mittat duos ſeruos, alterum nihil ſcientem de altero; occurſus ſeruorum in foro erit reſpectu ipſorum Fortuitus, non autem reſpectu domini, hunc eundem occurſum, dum vtrumq. mitteret, intendentis. Hoc pacto explicatur quomodo reſpectu Dei nihil ſit Fortuitum; quia videlicet altiſſima ſua prouidentia ſic omnia diſponit, vt quantumuis reſpectu cauſarum ſecundarum fortuiti ſint & caſuales effectus, tamen præter ipſius intentionem, aut præſcientiam nihil omnino eueniat, Deus enim adeo perfecte gubernat omnia, vt ſine ipſo nec vnus paſſer cadat ſuper terram; nec vllus capillus pereat de capite veſtro.

ARTI-

ARTICVLVS II.

De Fato.

DE fortuna & caſu non ita ſentimus, vt putemus ſine ordinatione Dei quidquam euenire, ſiue in ijs quæ in Cælo, ſiue in ijs quæ in terra ſunt. Hæc tamen ordinatio non impedit quin multa fortuito & caſualiter reſpectu cauſarum ſecundarum eueniant; putauerunt autem aliqui neque caſu neque fortuna quidquam fieri, ſed fato agi omnia; qui ſi bene intelligerent quid ſit fatum, non errarent.

Errauerunt igitur circa fatum multipliciter antiqui, & facile eſt etiam modernos Poetarum nugis nimis intentos aliquando decipi. Nomine fati intellexerunt aliqui ex veteribus quandam vim impreſſam ſyderibus, & à ſyderibus immiſſam in hæc omnia inferiora, qua ita agantur vt à nulla pendeant libertate. Hoc fatum Dijs ipſis ſtatuerũt nonulli, itaut nec Iuppiter ipſe quod vellet, ſed quod in fatis eſſet, ageret. Vnde erat illud; *ſic erat in fatis.*

Alij minus inſipientes, nomine fati intellexerunt immobilem quamdam Deorum voluntatem, qua vtpote rerum inferiorum Domini, quemlibet effectum per agentia ſiue intellectualia ſiue ſenſu carentia ponẽdum, perempta omni libertate humana decernerent. Hanc voluntatem occultam eſſe, & per deorum reſponſa manifeſtari hominibus exiſtimabant: vnde eſt illud Turni apud Virgilium.

Nil me fatalia terrent,
Si qua Phryges pro ſe iactāt reſponſa Deorū.
Sat fatis Veneriq. datum eſt, tetigere quod arua
Fertilis Auſoniæ Troes. Sunt & mea contra
Fata mihi ferro ſceleratam exſcindere gentē.

Huiuſmodi fatum humanæ libertati inimicum certum eſt non dari: non ſolum quia de fide eſt homines eſſe liberos, ſed quia humana ratione noſtra libertas demonſtratur.

Admittendum eſt tamen fatum, ſed eo modo quo deſcribitur & quidem eleganter à Boetio, videlicet: *in rebus natura ſua mobilibus diſpoſitio immobilis, per quam diuina prouidētia ſuis quæq. nectit ordinibus.* Hoc fato omnia fiunt; diuina ſcilicet prouidentia vel intendente, ſi bonum eſt, id quod fit, vel permittente ſi malum eſt; omnia autem ſiue bona ſint, ſiue mala, ad ſuam gloriam ordinante. Ex quo ſequitur nihil eſſe caſuale reſpectu Dei. Non repugnat autem idē eſſe caſuale reſpectu cauſæ ſecundæ, non vero caſuale reſpectu primæ.

Poſt explicationem fati ſubnectitur explicatio monſtri quod referri ſolet inter effectus caſuales. De monſtris agit Philoſophus ex profeſſo in libris de Generat. Animal, & præcipue libro 4. cap. 4. & ſequentibus. Definitur autem monſtrum: *effectus naturalis à recta & ſolita ſecundum ſpeciē diſpoſitione degenerans.* Dicitur *effectus naturalis* quia in ijs quæ per artem fiunt, etiamſi ſint aliqui defectus, non ſolent niſi per metaphoram monſtruoſitas appellari. Exemplum monſtri habes in homine cum duobus capitibus: cum capite equino, & a-

lijs

lijs huiuſmodi nato. Cauſæ monſtri ſeu partus monſtruoſi diligenter examinatur à Medicis; inter quas potiſſimæ ſunt redundantia vel inopia materiæ, defectus virtutis formatiuæ, indebita permixtio primarum qualitatum, mala diſpoſitio loci in quo cõcipitur fætus.

Effectus autem monſtruoſus comparari poteſt vel cum tota complexione cauſarum, à quibus procedit, vel ſolum cum aliquibus quæ in tali complexione ſunt primariæ, & quibus effectus ſimpliciter & abſolute imputatur. Si comparetur cum tota complexione cauſarum eſt effectus non caſualis: tota enim illa complexio cum nihil aliud poſſit efficere quam aliquid huiuſmodi, non caſu illud efficit. Quod ſi comparetur cum aliquibus, iiſq. dumtaxat quibus abſolute effectus tribuitur; dicitur caſualis & monſtruoſus, v. g. cauſę fætus ſunt mas & fæmina, illiſq. ſimpliciter vt cauſis tribuitur. Intendunt autem producere effectum ſibi ſimilem in ſpecie: puta vir & mulier hominem. Cõtingit autem alias concauſas cum vtroque coniungi, puta qualitates prauas, vel alia huiuſmodi à quibus determinantur ad generandum non hominem, ſed draconem, vel noctuam, vel alia huiuſmodi; puta hominẽ cum ceruice equina: quæ deinde per nundinas & fora circumferuntur, id curante humana induſtria vt ex defectu naturæ ſaltem crumena diteſcat. Partus huiuſmodi dicitur mari & fæminæ caſualis; ſecus toti complexioni cauſarum determinantium ad ipſum.

DIS-

DISPVTATIO V.

De Cauſis intrinſecis.

QVAESTIO I.

Quomodò materia cauſet formam?

Notandum primò, materiam primam poſſe comparari vel cum forma tamquam cum comparte in compoſito, vel cum ipſomet compoſito: ſi comparetur cum forma, comparatur cum aliquo quod eſt adæquate extra ipſam, dico *extra ipſam* non diuiſione, nec loco; ſed diſtinctione; materiam enim & formam eſſe inuicem adæquate extra ſe ipſas, eſt vnam adæquate diſtingui ab altera, hoc eſt neutram eſſe conſtitutiuum intrinſecum alterius. Si autem comparetur cum toto, non comparatur cum altero à ſe contradiſtincto, ſed cum aliquo cuius ipſa eſt pars, & conſtitutiuum intrinſecum vt patet ex terminis.

Hinc habes quod materia quatenus eſt cauſa formæ eſt cauſa alicuius à ſe contradiſtincti; adeoq. etiamſi vniatur cum ipſa, dicitur tamen cauſa ipſius extrinſeca: quatenus autem eſt cauſa totius, non eſt cauſa alicuius contradiſtincti, ſed alicuius ipſam includentis vt partem, ideoq. dicitur cauſa in-

intrinſeca totius. An autem per eandem cauſalitatem cauſet & totum & formam, dicetur infra.

Notandum ſecundo rationem qua probauimus dari materiam primam eſſe: quia naturaliter ex nihilo nihil fit; adeoq. agens naturale eget ſubiecto, quo adiuuante producat formam; & producendo formam illamq. materię ſeu ſubiecto vniens, generet ſubſtantiam; quæ de nouo ponitur in rerum natura. Hæc vbi de materia prima egimus ſatis abundanter explicata ſunt: nunc vero videndum eſt quomodo materia cauſet formam.

Dico igitur materia cauſat formam per ſuſtentationem. Ad intelligentiam concluſionis tenenda eſt diuiſio ſubiecti alibi inſinuata in ſubiectum adhæſionis, & ſubiectum inhæſionis ſeu ſuſtentationis. Subiectum inhæſionis confundimus hic cum ſubiecto ſubſtentationis, quia ad rem præſentem inutilis eſſet diuiſio vnius ab altero. Per ſubiectum ſubſtentationis intelligitur cauſa materialis formarum ſubſtantialium. Per ſubiectum inhæſionis cauſa materialis formarũ accidentalium. Porro ratio ſubiecti ſubſtẽtationis conſiſtit in hoc, quod ſubiectum cõcurrat cum agente ad productionem effectus concurſu paſſiue influente ad eductionem formæ: quid autem ſit concurſus ille paſſiuus non ſatis conueniunt, nec ſatis facile explicatur.

Quod vero concurſus ille materię ad productionem formæ materialis, det materię rationem cauſæ, præter alibi dicta, probari ſic vlterius poſſet. Omnis concurſus ad exiſten-

ſtentiam alterius eſt vel per modum cauſæ vel per modum conditionis; concurſus materiæ primæ ad productionem formæ ſubſtãtialis non eſt per modum conditionis; ergo eſt per modum cauſę. Probatur minor paritate ab artificialibus ducta, qua fere vnica vtitur *Philoſophus* in hac materia. Certum eſt quod marmor ex quo ſtatuarius conficit ſtatuam concurrit ad effectionem ſtatuæ, cõcurſa diuerſo ab eo, quo concurrit approximatio marmoris ad Statuarium. Patet hoc: nam ſtatua fieri dicitur ex marmore, non autem ex marmoris approximatione; ſed materia prima concurrit ad opus naturæ, modo quodam ita ſe habente ad ipſum, ſicut ſe habet materia artis ad opus artificis, ergo quęmadmodum materia artis, puta marmor, & ferrum &c. concurrit non vt conditio, ſed vt cauſa; ita etiam materia prima concurrit ad opus naturæ non vt conditio; ſed vt cauſa.

Confirmatur quia materia prima ad productionem formæ materialis concurrit aliter, & alia ratione requiritur, quam requiratur ad productionem animæ rationalis: ſed ad productionem animæ rationalis requiritur per modum ſubiecti, quod informetur, & conditionis ſine qua naturaliter non produceretur; ergo ad productionem formæ materialis requiritur non vt pura conditio, ſine qua non, neq. ſecundum præciſam rationem ſubiecti informandi, ſed vt ſubiectum ex quo prędicta forma educatur. Hoc intellexit Philoſophus, quando definiuit materiam primam: *ſubiectum ex quo aliquid fit cum in ſit*, quid autem ſit educi formam è

ma-

materia multipliciter & varie à varijs explicatur.

Aliqui ; de quibus alibi aliquid indicauimus ; aiunt omnes formas materiales eſſe actu in materia prima, & ex illa hoc & illud ens completum in aliqua ſpecie fieri per hoc,quod hæc vel illa forma prius latēs in viſceribus ipſius, emergat è profundo & in ſuperficie illius appareat. Hoc modo ex aqua fieret rana,per hoc quod rana latitans in profundo emergeret,& in eiuſdem ſuperficie appareret ; & quemadmodum inepte hoc ſecundum ; ita etiam inepte illud primum aſſeritur : & hæc eſſet ſufficiens impugnatio huius ſententiæ,in qua nulla ſubſtantia fit denouo, ſed ſolum prius latens foras erũpit, & oſtendit ſe mundo.

Præterea iuxta hanc ſententiam; in materia informata forma ligni datur etiam forma ignis, forma canis, & quælibet forma ſubſtantialis ſicut datur forma ligni, cùm hoc ſolo diſcrimine,quod forma ligni eſt in ſuperficie, aliæ ſunt in profundo materiæ. Quod autem in materia informata forma ligni ſint actu omnes aliæ formæ,facit quod lignum tam ſit ignis tam leo, tam canis, tã quælibet alia ſubſtantia ; quam lignum. quod ex ſeipſo & ſua abſurditate ſe deſtruit. Adde quod inter multa diſcrimina,quæ aſſeruntur inter opus naturæ & opus artis, eſt quod forma inducta per artem, eſt in ſola ſuperficie ſubiecti præſuppoſiti ab artifice : forma autem inducta per naturam,eſt intime penetrata com ſubiecto præſuppoſito ad actionem naturæ.

Conſtat hoc in leone artificiali, & in leone

ne naturali, primi enim forma eſt tantum ſuperficialis, cum in viſceribus illius marmoris non ſit magis forma leonis, quam in quocumque alio marmore rudi: & in leone naturali forma leonis non eſt in ſola ſuperficie, ſed intimè penetrata cum toto corpore: immò forma illa extrinſeca, ſiue figura eſt merum accidens, quod profluit à forma intrinſeca ſubſtantiali; hoc eſt ab anima leonis exigente talem diſpoſitionem inter partes corporis à ſe informati.

Alij inter quos potes videre P. Maurum aſſerunt quod formam ſubſtentari à ſubiecto, nihil aliud eſt quam dependere à ſubiecto in quo recipitur: hinc inferunt animam rationalem non ſubſtentari à materia, quia quamuis recipiatur, non tamen dependet ab ipſa, formas vero materiales ſubſtentari, quia ita recipiuntur vt dependeant ab ipſa, quam dependentiam formarum materialium & independentiam Animę rationalis à materia explicant per hoc, quod Anima rationalis habeat eſſe ſeparabile à materia, vtpote forma per ſe ſubſiſtens, aliæ vero formæ vtpote formæ non ſubſiſtentes, non habeant huiuſmodi eſſe, vt docet D. Thomas 1. parte quęſt. 25. art. 2. & 3.

Si hæc inſeparabilitas formæ materialis à materia ſic accipiatur, vt neque per diuinam omnipotentiam poſſit exiſtere forma materialis extra materiam, non eſt concedenda, cũ docuerimus ſupra, formam materialem poſſe exiſtere ſeparatam ab omni materia, & materiam ab omni forma. Si autem ſic intelligatur vt nequeat naturaliter forma naturalis ita exiſtere: concedenda eſt: & in hoc forma mate-

materialis vere diſcriminatur ab anima rationali, cum eam poſſe naturaliter exiſtere extra materiam, oſtendatur in libris de Anima. Hanc rationem explicandi eductionem formę ex materia tenet Ruuius eãque deſumit ex D. Thoma 1. parte quæſt. 80. art. 2. ad 2. Vbi dicit quod formam extrahi de potentia materię nihil aliud ſit quã aliquid fieri in actu, quod prius erat in potentia: animam vero rationalem negat ita fieri actu vt prius eſſet in potentia materiæ, quia, inquit, Anima non habet ſuum eſſe dependens à materia, ergo ſecundum D. Thomam idem eſt formam educi ſiue extrahi de potentia ſubiecti, ac habere eſſe dependens à ſubiecto: Anima vero rationalis non habet ſuum eſſe dependens à materia; quia habet eſſe ſubſiſtens, vt idem docet ibidem: formę vero materiales habent eſſe dependens à materia, quia non habent eſſe ſubſiſtens vt docet quæſt. 75. art. 3.

Dices: apparet quidem in hoc quod dictum eſt, diſcrimen inter formam rationalem & materialem; ſcilicet quod illa poſſit naturaliter eſſe extra materiam: hęc vero minime. Sed hoc diſcrimen non euincit quod materia prima reſpectu formarum materialium habeat rationem cauſæ, quia etiamſi materia prima haberet rationem puram conditionis ſine qua non, reſpectu formarum materialiũ, adhuc formæ materiales non poſſent naturaliter exiſtere extra ipſam; ergo non poſſe formas materiales exiſtere extra materiam, non conuincit quod materia ſit cauſa ipſarum.

Verum: conſiderentur Animę hominis & equi

equi in eo inſtanti in quo fiunt: certum eſt quod in illo inſtanti aliud munus exercet materia prima in productione Animæ equinæ, quam in productione animæ rationalis: nam in productione animæ rationalis exercet munus conditionis ſine qua non; ergo in productione Animæ equinæ aliud munus exercet quam conditionis ſine qua non. Antecedens probatur quia productio animæ rationalis eſt creatio, non autem productio Animæ eqninæ; hæc dicitur fieri dependenter à ſubiecto, illa independenter: Anima rationalis fit à Deo ſolo ſine concurſu agentis creati, Anima equina ab agente creato: agens creatum habet indigentiam ſubiecti, vt producat formam, Deus hanc indigentiam non habet. Hæc indigentia fundatur in limitatione virtutis, & importat ex parte ſubiecti concurſum quendam in eadem limitatione virtutis actiuæ fundatum; adeoque non ſe habet vt pura conditio, ſicut ſe habet reſpectu Dei creantis animam rationalem.

Hinc facile intelliges dependentiam quam habet forma materialis, puta anima equi à ſuo ſubiecto, eſſe dependentiã à cauſa, nam anima equi habet illam dependentiam à ſuo ſubiecto, quę opponitur independentię animæ rationalis à ſuo: ſed independentia animæ rationalis à ſubiecto eſt independentia à cauſa; ergo dependentia animæ equinæ à ſubiecto eſt dependentia à cauſa. Maior probatur quia in illo eodem ſenſu dicunt Philoſophi & Theologi omnes Animam rationalem fieri independenter à ſubiecto, in quo dicunt formam equi & quamlibet aliam formam materialem fieri dependenter à ſubiecto.

iecto. Minor autem probatur: quia independentia Animæ rationalis à ſubiecto non eſt independentia à conditione ſine qua non, nequit enim fieri naturaliter Anima rationalis niſi in ſubiecto; ergo eſt independentia tamquam à cauſa.

Conſtat igitur quod quādo S. Doctor dicit Anima rationalē non habere ſuum eſſe dependens à materia; Animā vero equi habere ſuū eſſe dependens à materia: loquitur de dependentia tamquam à cauſa vt cauſa, quæ ſimpliciter & abſolute dicitur dependentia. Probatio igitur noſtræ concluſionis ex D. Thoma reducitur ad hunc Syllogiſmum. Forma equi eo modo dependet à materia, quomodo Anima hominis non dependet: ſiue Anima equi habet dependentiā à materia in ea ratione, in qua hominis Anima habet independentiam, ſed Anima hominis habet independentiam à materia non tamquam à conditione, ſed tamquam à cauſa; ergo Anima equi habet dependentiam à materia, non tamquam à conditione ſed tamquam à cauſa. Maior eſt certa, quia prædictæ formæ in hoc opponuntur, & ideo vna creari dicitur; altera vero non, ſed educi. Minor etiam eſt indubitata: quia connaturaliter creari nequit Anima rationalis niſi præſuppoſito ſubiecto, ad cuius exigentiam illa creatur.

Omitto hic proſequi alios modos explicandi eductionem formæ materialis è materia, inter quos eſt ille de inchoatione formarum. Aiunt enim aliqui formas, quæ dicuntur educi, præexiſtere ſecundum quaſdā inchoationes ſui in materia, & actione agentis vſque ad perfectionem ſui eſſe, perduci.

Reijcitur breuiter hæc ſententia: primo à paritate formarum artificialium: quis enim dicat in marmore quolibet eſſe inchoatiue formam Cæſaris, leonis, lupi, *&c.* niſi per li *inchoatiue* intelligatur eſſe in hoc marmore potentiam vt euadat Cæſar, leo, *&c.* In hoc ſenſu non eſt dubium eſſe in materia prima inchoationes formarum materialium. Secundo quia prædictæ formæ inchoatæ vel ſunt formaliter in ſuo eſſe, puta in eſſe ignis, in eſſe plantæ, &c. vel non: ſi ſunt, ergo in qualibet ſubſtantia eſt formaliter & actu quælibet ſubſtantia, quod reiectum eſt ſupra, vbi de formis latentibus. Si non: quid igitur ſunt huiuſmodi inchoationes niſi potentiâ materiæ per formam quamlibet actuabilis actione agentis? Denique ſi per inchoationes formarum intelligantur formæ quædam minimę ad quas fiat additio aliarum, actione agentis, vt in debitam molem excreſcant; præterquam quod in quolibet ponunt actu quodlibet, redit difficultas vnde illa additamenta, ſiue illę aliæ partes, quæ adduntur, habeantur, cum anteą in materia non eſſent; & conſequenter prædictæ inchoationes non faciunt quin aliquid fiat ex nihilo ſui, quod maxime fugere intendit præfatā ſententia.

Standum eſt igitur explicationi petitę ex D. Thoma locis citatis, dicendumque materiam concurrere paſſiue, ſeu paſſiue influere in formā materialē per hoc, quod concurrat concurſu quodam adiuuante inſufficientiā agentis creati: quæ eſt ratio cur agens creatū indigeat ſubiecto vt concauſa, non autem agens increatum: quamuis enim Deus ipſe

vti

vti poſſit ſubiecto vt concauſa; nequit tamen hoc facere ex indigentia, cum ſubiectum ipſum ex nihilo creet. Totam hanc doctrinam habes apud Auguſtinum lib. primo de libero arbitrio, vbi dicit illum non optime ſentire de Deo qui non exiſtimat illum eſſe rectorem iuſtiſſimũ eorum omnium quæ creauit: nec vlla adiutum eſſe natura in creando, quaſi qui non ſibi ſufficeret ex quo fit vt ex nihilo creauerit omnia: Agens autem creatum adiuuari debet aliqua natura, videlicet materia prima vt dictum eſt, non enim ſibi ſufficit ad agendum.

QVAESTIO II.

Quomodo materia & forma cauſent totum.

Dico primò: non ſicut materia cauſat paſſiue formam ſic etiam cauſat paſſiue totum, totum inquam ſecundum diſtributionem partium. Hæc concluſio eſt clara: quia ipſa materia eſt pars totius; materia non cauſat paſſiue ſeipſam; ergo non cauſat paſſiue totum ſecundum diſtributionem partium.

Dico ſecundo. Materia & forma cauſant intrinſece totum per vnionem. Probatur: quia materia & forma cauſant intrinſece totum per hoc quod ſe mutuo inuicem communicent, ſed ſe mutuo communicant per vnionem; ergo materia & forma cauſant totum per vnionem. Patet: per hoc enim formaliter habetur totum quod forma commu-

nicetur materiæ, & materia formæ: vniri autem iſta duo extrema & ſibi inuicem communicari; ſunt vnum & idem. Minus proprie vſurpatur hic vox iſta *cauſare*, magis proprie materia & forma dicerentur conſtituere totum, quam cauſare totum per vnionem.

Quæres cur non poterit dici quod cauſalitas materiæ & formæ reſpectu totius habeatur per ipſam met ſuſtentationem, qua forma educitur de potentia ſubiecti?

Reſp. non poſſe hoc vniuerſaliter dici, quia etiam vbi non datur talis ſubſtentatio materia & forma cauſant intrinſece totum. Patet hoc in compoſitio humano, in quo materia & anima rationalis ita conſtituunt vnum; vt hæc non educatur de potentia illius, cõſtituunt autem per mutuam communicationem, quæ conſiſtit in vnione, ergo per vnionem formaliter conſtituunt totum.

Præterea ratio ex pluribus faciens vnum ſubſtantiale eſt de prædicamento ſubſtantiæ, vt dictum eſt alibi, ſuſtentatio autem ſiue eductio non eſt de prædicamento ſubſtantiæ, cum pertineat ad prædicamentum actionis aut paſſionis; ergo eductio non eſt ratio faciendi vnum ex materia & forma.

Hinc habes vnionem eſſe quid realiter diſtinctum ab eductione etiam in ſubſtantijs adęquate materialibus: nam eductio eſt accidens, vnio eſt ſubſtantia modalis; ergo eductio non eſt vnio. Adde quod actio eſt aliquid tranſiens, vnio aliquid permanens; ergo idem quod ſupra. Aduertendum tamen eſt aliquando nomine ſuſtentationis intelligi vnionem formæ cum dependentia à mate-

ria, & in hoc ſenſu non eſt dubium ſuſtentationem, ſecundum vnionem, eſſe cauſalitatem materiæ & formæ reſpectu totius.

Habes præterea materiam & formam non vniri formaliter per actionem productiuam formæ, cum ab argumentatione prædicta, tum quia ſi ita eſſet; non poſſet Deus ſe ſolo facere ſubſtantiam factibilem à ſe ſimul cum alia ſubſtantia creata: puta non poſſet ſe ſolo facere ignem quem facit concurrendo cum alio igne, quod eſt abſurdum. Probatur ſequela: quia actio eſſet ratio formaliter vniens extrema, ſed actio ſolius Dei eſt eſſentialiter diuerſa ab actione Dei & ſubſtantiæ creatæ; ergo ratio formaliter vniens extrema eſſet eſſentialiter diuerſa: ſed ratio formaliter vniens extrema eſt de quidditate ſubſtantiæ; ergo aliquid pertinens ad quidditatem ſubſtantiæ eſſet eſſentialiter diuerſum, & conſequenter etiam ipſa ſubſtantia: adeoque ignis à ſolo Deo factus, eſſet ſpecie diuerſus ab igne, quē facit Deus concurrens cum alio igne. Diuerſitatem in quodlibet ex conſtitutiuis ponere diuerſitatē in cōſtituto: patet ex alibi dictis.

Cenſemus autem vnioni pro ſubiecto inhæſionis congruenter aſſignari ſolam materiam, quamuis etiam forma ſit ſubiectum adhæſionis. Quid ſit ſubiectum inhæſionis, quid adhæſionis conſtat ex dictis. ſecundum non dicit rationem cauſę ac prioritatem naturę; ſecus primum. Hoc poſito probatur concluſio: primò: quia ſufficit materia pro ſubiecto inhęſionis; nec enim ad hoc vt vnio vniat vtrumque extremum, neceſſe eſt ſubiectari in vtroque; ratio eſt: quia vnio vt

vniens reſpicit id quod vnit per modum extremi, non autem per modum ſubiecti: indiget autem ſubiecto in quo ſit, quia cum ſit modus neceſſario debet eſſe in alio. Secundo quia congruentius eſt negare quã concedere formæ prioritatem naturæ: nam eſſe id ex quo fit id quod fit, & conſequenter præexiſtere toti, eſt proprium materiæ; vt millies dicit Philoſophus: fit autem id quod fit per hoc quod fiat totum; quod ſecundum doctrinam Philoſophi ſimpliciter dicitur fieri: fit vero totum per actionem terminatã ad vnionem, quę eſt ratio formalis faciens vnum, hoc eſt faciens ſubſtantiam ex materia & forma. Habes præterea ſolitam paritatem ex artificialibus in quibus inepte diceres formam præſupponi natura ipſi arteſacto; quod ſi dicas fieri totum per hoc quod fiat forma, falſum eſt: quia ſi vnio educatur de potentia formę tam forma quam materia ſunt pro priori ad totum. Puta tam forma quam materia ignis ſunt pro priori ad ignẽ; neq. enim eſt ignis, niſi ſit vnio inter materiam & formam ignis: non fit autem formaliter totum, per hoc quod fiat aliquid præcedens totum. Præterea ęque proprie homo hominem generat, ac ignis ignem; & tamen actio generatiua hominis non terminatur ad formam, tamquam ad terminum productum, ſed ad vnionem, quæ eſt communicatio termini à Deo creati ad materiã. Denique diſpoſitiones quę ſunt in materia ad formam ignis ſunt etiam ad vnionem eiuſdem cum forma; & conſequenter melius dixeris vnionem & formam ſe habere concomitanter, quam formam eſſe priorem vnione.

Di-

Dices: prius eſt eſſe quam vniri; ergo exiſtentia formæ eſt prior vnione. Probatur antecedens: valet enim: *vnitur; ergo eſt*: non autem valet: *eſt; ergo eſt vnita*; cum impoſſibile ſit formam vniri, & non eſſe: non autem impoſſibile eſt ipſam eſſe, & non vniri.

Reſp. diſtinguendo maiorem: eſt prius prioritate naturæ: nego; prioritate logica: concedo. Quęlibet proprietas eſſendi eſt logice poſterior ad ipſum eſſe: quia quælibet differentia eſſendi infert ipſum eſſe: eſſe autem vnitum eſt aliqua differentia eſſendi, & conſequenter infert eſſe: ita moueri eſt prius quam currere, valet enim: currit; ergo mouetur: non autem valet: mouetur, ergo currit: currere eſt differentia motus ſeu potius eſt ſpecies motus; ratio inferior infert ſuperiorem, ſpecies genus.

Hinc habes vnionem eſſe materialem: nam quod educitur de potentia materiæ eſt materiale. Hoc idem haberes etiamſi tam è forma quam è materia educeretur: per hoc enim pręciſe quod paſſiue pendeat à materia, eſt materialis; ſed pendere inſuper à forma etiam ſpirituali, non tollit pendere à materia, ergo non tolletur ab vnione ratio materialis: pendere enim à ſpiritu & à materia non negat, immo ponit pendere à materia.

Dices: vnio eſt materialis; ergo eſt multiplex; ergo falſum eſt quod alibi dictum eſt, vnionem eſſe vnicam in compoſitio. Probatur prima conſequentia: quia omne materiale eſt diuiſibile, diuiſibile autem eſt multiplex, conſtat enim pluribus partibus, quarum ſingulæ ſunt in eadem ſpecie ac ip-

ſum: puta lignum palmare conſtat multis partibus quarum quælibet eſt lignum. Vnio igitur ſi diuiſibilis eſt, pluribus partibus cō-ſtat, quarum quælibet eſt vnio. Præterea iſtæ partes vnionis ſeu iſtæ vniones partiales coaleſcunt in vnam totalem, quæ eſt vnica mediantibus aliјs vnionibus, debent enim inter ſe vniri, vt coaleſcant in vnum, ſicut plures particulæ eiuſdem ligni palmaris vniri debent vt in vnum palmum coaleſcant.

Reſp. eſſe vnicam vnionem totalem, ſicut vnica eſt materia qua totū cōſtat licet, ſit diuiſibilis in plures particulas, quarū quælibet eſt materia. An autem partes illæ in quas eſt diuiſibilis vnio ſint finitæ an infinitæ, an actu, an ſolum potentia diſtinctæ, an egeant vel non egeant vnionibus, quibus inter ſe copulentur, & an huiuſmodi vniones etiam ipſę ſint diuiſibiles, an indiuiſibiles non facit ad rem pręſentem.

Si ſingulę partes vnionis vniantur diſtinctis vnionibus, huiuſmodi vniones non ſunt vniones materiæ ad formam, aut formę ad materiam: ſed vniones continuatiuæ partiū vnionis totalis, de quibus dicendum erit quod de quolibet continuo, & de quolibet diuiſibili ſuo loco dicemus. Interim nota quod etiam data duplici vnione, vna ſcilicet ex parte formæ, puta ex parte animæ rationalis, quæ ſit ſpiritualis, & altera ex parte materię, manet eadem omnino difficultas, quæ non eſt difficultas vnionis, ſed continui. Adde quod excepto homine difficile eſt in ſubſtantijs ſenſibilibus ponere vnionem ſpiritualem.

QVAE-

QVAESTIO III.

An eadem actione producantur & vnio & forma.

ACtio qua producitur vnio vocatur vnitio: eſt autem inter vnitionem & vnionem illud diſcrimen quod eſt inter albedinem & dealbationem. Albedo enim eſt illa forma qua ſubiectum eſt album. Dealbatio eſt actio illa, qua albedo communicatur ſubiecto. Vnio eſt ratio formalis qua materia & forma euadunt vnum quid; vnitio eſt illa actio qua ponitur in rerum natura vnio.

Conſideranda eſt autem in materia duplex indifferentia. Altera eſt ad concurrendum vel non concurrendum paſſiue ad productionem formæ; altera ad concurrendum vel non, ad productionem vnionis. Prima tollitur per actionem eductiuam formæ, ſecunda per actionem eductiuam vnionis. Dubitatur autem hic an vna ſit actio ablatiua vtriuſq. indifferentiæ, an duplex.

Dicendum eſt primo. Non eſt de ratione actionis qua producitur vnio, eſſe productiuã formæ, quæ per vnionem communicatur materiæ. Probatur: quia in generatione hominis actio terminatur ad vnionem qua anima rationalis communicatur materiæ, non autem eſt productiua animę, ergo &c. Hinc habes quod non quidlibet potens communicare formam materię, eſt illico potens producere formam; cum actio agentis creati communi-

cet materiæ animam rationalem, quam nequit producere.

Dicendum eſt ſecundo. Non repugnat per vnam eandemque actionem produci & formam & vnionem formæ. Probatur: quia non repugnat eandem actionem terminari ad plura: ita eadem viſio eſt & albi & nigri, eadem auditio acuti & grauis. Confirmatur ex alibi dictis: nam & forma & vnio & actio ipſa in vno eodemque ſubiecto recipiuntur.

Dices: actio ſpecificatur à termino; ergo eiuſdem actionis nequeunt eſſe plures termini. Probatur antecedens quia actio eſt motus, motus autem à termino, vt aiunt, ſpecificatur. Probatur conſequentia quia eſſent plura ſpecificatiua eiuſdem, adeoque idem eſſet multiplicis ſpeciei.

Reſp. tranſmiſſo antecedenti, eiuſq. probatione: negando conſequentiam. Ad probationem diſtingue: eſſent plura ſpecificatiua adæquata: nega, inadæquata: concede. Viſionis attingentis album & nigrum ſpecificatiuum adæquatum eſt album & nigrum; itaut viſio attingens ſolum album ab ipſa differat; ſicut & differet ſi ſolum nigrum. Actio terminata ad vnionem ſimul & ad formam ſpecificatur ab vtraque ſimul; itaut differat a qualibet terminata ad alterum dūtaxat ex prædictis.

Dicendum eſt tertio. In ſubſtantijs adæquate materialibus eadem actione ponitur in natura & forma & vnio. Probatur: quia materia prima eſt æque diſpoſita ad vtrāq. & agens æque vtriuſq. effectiuum: non eſt igitur cur multiplicentur actiones juxta il-

lud: *fruſtra fit per plura quod æque fieri poteſt per pauciora.* Quamuis autem eadem ſit actio per quam & forma & vnio ponitur in natura: dicitur tamen generatiua per hoc quod terminetur ad vnionem vt ad rationem productam, non autem per hoc quod terminetur ad formam, niſi li *terminari* intelligas pro terminari ad rationem communicatam. Non eſt autem nouum actionem recipere hanc vel illam denominationem ab hoc potius quam ab illo. Ita actio ſolis eſt illuminatiua & calefactiua: dicitur autem illuminatiua prout terminatur ad lucem, calefactiua prout ad calorem.

Contra ea quę tam hæc, quã ſuperioribus quæſtionibus dicta ſunt.

Obijcies primò. Sequitur ex prædicta doctrina hominem fieri dependenter à materia: conſequens eſt abſurdum, ergo & antecedẽs. Sequela maioris probatur: quia homo fit per illam actionem quę terminatur ad vnionem: actio quæ terminatur ad vnionem, eſt dependens à materia, & vera ſuſtẽtatio; ergo homo fit dependenter à materia, & per veram ſuſtentationem. Minor vero probatur: quia homo dicitur creari.

Reſp. conceſſa maiori: negando minorẽ. Ad probationem: homo generatur, anima creatur; adeoq. falſum eſt dici de homine quod creetur, ſicut falſum eſt dici de anima, quod fit homo. Tam autem proprie homo hominem, quam ignis generat ignem; quia videlicet ratio formaliſſima generantis conſiſtit in hoc quod producat id, quo duo extrima ſunt formaliter vna ſubſtantia; hoc autem æque producitur ab homine *A* in

homine *B* ac ab igne *A* in igne *B*.

Quemadmodum autem ęque proprie generatur homo, ac ignis: ità etiam ęque proprie corrumpitur homo, ac ignis: vtrumque videlicet per deſtructionem vnionis, ſeu per ſeparationem formę à materia, ſiue illa forma ſuperſit, ſiue nõ, deſtructioni totius. Hinc ineptum eſt hoc argumentum; actio qua ignis generat ignem ponit in natura nõ ſolum vnionem, ſed formam, actio verò, qua homo generat hominem ponit in natura ſolam vnionem: ergo magis proprie ignis generat ignem, quam homo hominem. Concede antecedens; & nega conſequentiam. Poni in natura, vel non poni per actionem *A* formam, quę per actionem *A* communicatur materię, impertinenter ſe habet ad conceptum generantis; ſicut impertinenter ſe habet ad conceptum corrumpentis tollere, vel non tollere è rerum natura, formam quę ſeparatur à materia.

Ad probationem minoris: nota actionem illam, qua educitur vnio de potentia materiæ, in generatione hominis, dici ſuſtentationem non reſpectu animę, ſed reſpectu vnionis: idem enim eſt ſuſtentari, ac eſſe in materia dependenter ab ipſa in genere cauſæ: materia autem eſt quidem cauſa vnionis non autem animę rationalis; ex quo apparet non omnem formam, quæ immutat intrinſece materiam, reſpicere materiam per modum cauſæ paſſiuæ.

Obijcies ſecundò. Omnis cauſa alicuius effectus eſt cauſa: cauſa formalis nullius effectus eſt cauſa, ergo cauſa formalis non eſt cauſa. Maior eſt certa, cauſa enim, & efficctus

ctus ſunt correlatiua. Minor probatur: quia neque totum, neque vlla pars totius pendet à forma: non forma, nec enim ipſa à ſeipſa pendet: immò eſſe à ſe, & pendere, ſunt termini repugnantes. Forma autem non eſt à ſe, nec vllo modo pendet à ſe. Non materia quæ præſupponitur ipſi; diciturq. à Philoſopho ingenerabilis, & incorruptibilis. Non vnio, vt dictum eſt ſuprà. Non totum ipſum: cum in toto nihil ſit præter materiam, formam, & vnionem, quorum ſingula ſunt independentia à forma, vt patet ex enumeratione propoſita.

Reſp. conceſſa maiori: negando minorem. Ad probationem di effectum cauſę formalis eſſe totum; quòd non dicitur reſpectu formæ effectus ſimpliciter; ſed effectus formalis. Quod ſi quæras aliquid quod ſit effectus ſimpliciter ſine addito reſpectu cauſæ formalis: abſurde petis; cum effectus ſimpliciter ſit correlatiuum efficientis, quæ etiã ſimpliciter, & ſine addito dicitur cauſa. Vnde quærenti cauſã incendij rectè aſſignatur, qui ignem applicuit: & quærenti cauſam cuiuslibet rei ſimpliciter: rectè aſſignatur, qui rem illam effecit. Effectus igitur albedinis eſt album, & quodlibet totum ſubſtantiale dicitur effectus formalis illius formæ, per quam conſtituitur in hac potius, quam in illa ratione ſubſtantiæ. Hinc vides effectum formalem formæ non contradiſtingui à forma. Ad probationem, quæ fit per enumerationem dic quòd quemadmodum nulla pars eſt totum, ita etiam nulla pars eſt effectus formalis formæ.

Nota obiter diſcrimen inter materiam, & for-

& formam. Tam hæc, quã illa determinant per modũ intrinſeci conſtitutiui totũ. Materia autem determinat inſuper per modum cauſæ ad exiſtentiã tam formæ, quàm vnionis. Hinc materia præter ſeipſam, dat toti vnionem; & formam in genere cauſæ materialiter concurrentis ad exiſtentiam vtriuſque: forma autem nihil dat, niſi ſeipſam: hinc apparet, quod etiam ſi debeat præſupponi toti materia, iuxtà illud: *Ex nihilo nihil fit*, non propterea debebit præſupponi forma, vt ſuo loco dicetur.

Facile eſt ex dictis colligere quomodo tota ſubſtantia dicatur genita ab alia ſubſtantia, putà homo ab homine, ignis ab igne. Sunt qui dicant ideò ignem *B* tribui igni *A*, quia quamuis aliqua pars conſtitutiua ipſius, putà materia non ſit ab igne *A*, eſt tamen ab igne *A*, forma, quæ vtpote pars potior in toto ſuſtinet denominationem quidditatis. Hæc doctrina infirma eſt. Quid enim dicent de homine, in quo nec materia, nec forma eſt à generante? Melius igitur dices effectum tribui ſimpliciter, & abſolutè efficienti, quia efficiens producendo vnionem communicat formam materiæ, & efficit ex duobus extremis vnum quid, vt dictum eſt.

Iam verò ad complementum huius controuerſiæ: ſatisfaciendum eſt nonnullis dubitationibus. Dubitabis igitur primo, an Deus ſupplere poſſit pro cauſa materiali.

Reſp. ex dictis cauſam materialem conſiderari poſſe, vel vt cauſam formæ, vel vt cauſam, ſeu potius conſtitutiuum totius. Vt cauſa formæ ſuppleri poteſt à Deo, non quidem generice, ſc. vt cauſam materialem: implicat

plicat enim Deum pati vel eductionem, vel formam; ſed vt cauſam efficientem. Supplebit autem per hoc, quod ſine concurſu materiæ vel ſe ſolo, vel ſimul cum efficiente creato, vberiùs influat in effectum, vel quolibet alio altiori genere ſupplendi. In genere autem cauſæ intrinſecæ, ſeu conſtitutiuæ implicat Deum ſupplere, hoc eſt implicat ex Deo, & forma ignis, fieri illud totum quod fit ex materia, & forma ignis.

Dubitabis ſecundò, An ſupplere poſſit pro cauſa formali?

Huic dubitationi, ſi benè memini, ſatiſfactum eſt alibi, vbi dictum eſt eſſe implicantiam in terminis ex Deo, & quolibet alio fieri illud totum, ſeu compoſitum, quod fit ex materia, & qualibet forma creata, ſeu quod fit ex quibuslibet creatura, & creatura. Hinc habes etiã nullam formam, immò nullã rem creatã, immò nullam rem ſimpliciter poſſe pro vlla alia re ſupplere in genere conſtitutiui intrinſeci. Quæ omnia patent ex terminis, ſicut patet binarium ex Petro, & Paulo non eſſe binarium ex Petro, & Franciſco.

Solutis dubitationibus circa materiam, & formam non eſt, quod dubitetur circa vnionem. Ideoque procedendum eſt ad aliud.

QVAE-

QVAESTIO IV.

De Toto.

ARTICVLVS I.

An totum, & partes ſint idem?

PRæter materiam, formam, & vnionem dari præterea in quolibet toto ſubſtantiali, ſubſiſtentiam, quæ ſit veluti vltimum complementum illius ſubſtantiæ; eſt ſententia ſatis communis, quamuis communiter non conueniant in determinando quidnam ſit prædicta ſubſiſtentia. Quæſtio præſens ab illa quæſtione præſcindit. Siue igitur in toto præter materiam, formam, & vnionem detur, ſiue non detur prædicta ſubſiſtentia: quærimus, an totum diſtinguatur realiter à partibus intelligendo nomine partium materiam, formam, vnionem, & ſubſiſtentiam ipſam, ſi hæc detur: materiam, formam, & vnionem præciſe, ſi ſubſiſtentia ſit aliquid pure commentitium: de quo alibi.

Dico primò: totum diſtinguitur realiter à ſingulis partibus. Concluſio eſt indubitata: totum enim de qualibet ſui parte eſt negabile, & viciſſim quælibet pars de toto, quod ipſa conſtituat. Nam verum eſt: homo non eſt anima: homo non eſt materia, ſicut verum eſt. anima non eſt homo: materia non eſt homo. Eſt enim euidens, in toto præter quamlibet partem includi aliam partem, adeo-

adeoq; totum diſtingui à parte qualibet ſicut includens ab incluſo. Hæc concluſio ſicut eſt manifeſta intelligenti, ità non intelligenti nequit probari.

Dico ſecundò Totum non diſtinguitur à partibus ſimul ſumptis. Hæc concluſio nihil aliud dicit, niſi totum nihil eſſe præter omnes ſui partes, adeoq; eſt fere æque euidens, ac prima, quamuis aliquos habeat aduerſarios, quos non habet prima. Probatur autem, quia poſitis omnibus partibus ponitur formaliter totum; ergo totum non conſiſtit in alio, quam in omnibus partibus ſimul. Nomine partium vtendum eſt hic paulò liberaliùs, intelligendo videlicet nomine partis tam id quod ſe habet vt quo, quàm id quod ſe habet vt quod, in toto.

Probatur vlteriùs eadem concluſio accipiendo illud totum, quod aiunt Aduerſarij diſtingui à partibus ſimul ſumptis. Nam vel illud totum eſt partiale conſtitutiuum ſubſtantiæ phyſicæ, vel eſt ipſamet adæquata ſubſtantia phyſica: neutrum dici poteſt, ergo illud totum diſtinctum ab omnibus partibus eſt totum chimericum. Minor probabatur: ſi enim dicas eſſe partiale conſtitutiuum ſubſtantiæ, eo ipſo non eſt totum; implicat enim in terminis quod pars ſit totum: ſi autem dicas eſſe ipſammet totam ſubſtantiam, ſeu ipſummet vnum quid; peto vt aſſignes quid ſit præter materiam, formam, & vnionem, & ſi vis etiam ſubſiſtentiam. Vel enim eſt contradiſtinctum ab omnibus illis partibus, vel ſolum diſtinctum, vtrumq. repugnat ex terminis: eſſe diſtinctum ſolum eſt eſſe, vel aliquam ex illis partibus, vel

aliquid huiuſmodi: eſſe contradiſtinctum eſt non includere, nec vllam ex prædictis partibus, nec omnes, nec includi in ipſis. Implicat autem quod & pars ſit totum, & totum pars; & quod tota ſubſtantia non includat vllum conſtitutiuum ſubſtantiæ; putà quod illud totum, quod eſt homo, nō includat corpus, animam, vnionem, &c.

Præterea ſi in toto prętet partes detur totalitas, per quam partes euadant totum, illa totalitas ſeipſa præcisè non erit totum, ſed totum conſtabit ex ipſa, & alijs partibus conſtitutiuis ſubſtantiæ; adeoque ſemper erit verum totum non diſtingui à partibus ſimul ſumptis; quia de nullo extrà partes ſimul ſumptas verum erit: eſt totum.

Propterea nemo eſt, qui rem intelligens dicat totum contradiſtingui à partibus. Quamuis nonnulli dicant totalitatem diſtingui à toto, & quidem adæquatè, quod eſt contradiſtingui, ſicut v.g. ſimilitudo contradiſtinguitur à ſimili. Et hoc modo intelligendi ſunt acutiores Scotiſtę, quando ponunt in toto formam totalitatis, quę eſt relatio quędam totius ad partes. Huiuſmodi autem relationem eo modo explicabimus in reſponſione ad argumenta, ſicut alibi explicuimus alias relationes, adeoque huic argumento: datur inter totum, & partes vera relatio; ergo vera diſtinctio: ſatisfaciemus diſtinctione iam ſupra poſita de partibus ſimul, vel ſeorſim acceptis.

Dices: accipi hoc, vel illo modo ſeorſim, vel ſimul; diſtributiuè, vel collectiuè eſt opus intellectus: opus intellectus non facit, vt hoc et illud diſtinguantur, vel identifi-

cen-

centur realiter; ergo accipere ſimul, vel ſeorſim, &c. non facit vt totum diſtinguantur à partibus, vel identificetur cum ipſis.

Reſp. concedendo totum: ſed quid ad rem? Affirmare vel negare hoc de illo eſt opus intellectus: opus intellectus non facit vt hoc ſit vel non ſit illud; ergo affirmare vel negare non facit quod hoc vel non ſit illud. *Hoc* etiam totum eſt verum; & tamen ſi affirmes de homine quod ſit animal verum dicis, ſi neges, falſum: quamuis tuum affirmare aut negare nihil mutet ex parte obiecti. Dum igitur dicis totum eſſe partes ſimul acceptas non autem ſeorſim, & è conuerſo: explicas in qua ſuppoſitione ſit li *omnes partes* quando de ipſis dicitur quod ſint totum, videlicet in ſuppoſitione collectiua nō autem diſtributiua. Habes in ſummulis duas propoſitiones quibus hoc explices. *Omnes Apoſtoli ſunt Sancti.* Et: *omnes Apoſtoli ſunt duodecim.* Prima ita vera eſt vt prædicatum dicatur de ſingulis, ſecunda ita vt prædicatum dicatur ſolum de omnibus.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijcitur primò, Ariſtoteles quinto metaph. capit. quarto dicens quod quælibet ſubſtantia dicitur vt ſex, non autem vt bis tria. Item dicit quod ſyllaba *BA* non eſt *B* & *A*; ergo ſecundum Philoſophum ſubſtantia non eſt omnes ſuæ partes, ſed aliquid aliud: Conſequentia probatur quia ſi ſubſtantia eſſet omnes ſui partes, homo eſſet

ſet corpus & anima, adeoq. ſicut tria, & tria; non autem: hoc vnum; ſicut ſex, idem dic de *B A*.

Reſp. primò. Hoc argumento probare aliquos neceſſitatem vnionis inter materiam & formam, ſicut requiritur aliquis nexus inter tria & tria vt ſint ſex, inter *B* & *A* vt ſint *BA*, nexus inter *B* & *A* eſt vnitas pronuntiationis, inter tria & tria eſt combinatio vel realis vel imaginatia in vnitatē numeri qui eſt ſenarius.

Reſp. ſecundò, pro exemplo rei euidentiſſimę afferri ſolere: duo, & tria ſunt quinque, tria, & tria ſunt ſex: ſi igitur eſt æque euidens materiam formam, & vnionem eſſe totum, ſicut eſt euidens, quod tria, & tria ſunt ſex: nemo vtens lumine naturæ poteſt noſtræ concluſioni contradicere. Dic igitur, vt faueas Ariſtoteli, tria, & tria ſeorſim non eſſe ſex, ſimul autem eſſe ſex; eodem modo omnes partes, ly *Omnes* ſupponendo diſtributiue, non ſunt totum; ſecus ſi ſupponat collectiue.

Pręterea intentum Philoſophi eſt dicere, quòd ſubſtantia non debet vocari per enumerationem partium, ſed vno nomine: *Subſtantia quęlibet*, ait ille, *ſemel dicitur*, hoc eſt vno nomine appellatur. Hinc ſi dicas ſeruo vt vocet canem non dices: materia, anima rationalis, & vnio! voca materiā, animam latrabilem, & vnionem: ſed breuiter: O Daue! voca Melampum.

Obijcies ſecundò. Ex eodem Philoſopho 2. Metaph. textu vltimo. Compoſitum quod ità eſt, vt ſit vnum totum, non ità eſt vt vnus cumulus, nec ſicut aceruus lapidum;

ergo

ergo ex mente Philoſophi totum dicit aliquid ſupra partes collectiue acceptas. Conſequentia probatur, quia etiam cumulus, & aceruus lapidum eſt omnes ſui partes collectiue acceptę, ergo, &c.

Reſp. conceſſo antecedenti: negando conſequentiam. Ad probationem conceſſo antecedenti: nega conſequentiam. Et aceruus lapidum, & homo eſt omnes ſui partes collectiue acceptę: non tamen homo eſt ſicut aceruus, quia in aceruo non eſt vnum quidem per modum potentię, alterum verò per modum actus, ſecus in homine, in quo prętèrea communicatio actus cum potentia nō eſt mera iuxta poſitio vnius ad aliud, ſicut in aceruo, lapidis ad lapidem.

Obijcitur tertiò. Partes collectiuè acceptæ ſunt cauſa totius; ergo diſtinguntur à toto. Conſequentia probatur: quia inter cauſam, & effectum eſt vera diſtinctio. Antecedens autem probatur, quia ſingulę partes ſunt cauſa partialis totius; ergo omnes partes ſunt cauſa totalis.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem omiſſo antecedenti: nega conſequentiam. Omiſi antecedens, quia partes melius dicuntur conſtitutiua, quam cauſę totius.

Dices; in eo genere, in quo dantur cauſę partiales debet dari cauſa totalis: in genere cauſę intrinſecę debent dari cauſę partiales, ergo in eodem genere debet dari cauſa totalis. Confirmatur à pari, nam ex eo quod in genere cauſæ extrinſecæ dentur cauſæ partiales, datur etiam cauſa totalis extrinſeca; ergo ſi dentur in genere cauſæ intrinſecæ cauſæ partiales, debet in genere cauſæ in-

trin-

intrinſecè dari cauſa totalis.

Reſp. idem eſſe cauſam intrinſecam, & partem componentem. Ex hoc patet ad argumentum. Eſſe cauſam adæquatam eſt eſſe cauſam, vltrà quam non ſit alia cauſa: ergo eſſe cauſam adæquatam intrinſecam eſt eſſe partem componentem, vltrà quam non ſit vllum aliud componens: repugnat autem in terminis eſſe partem componentem, & excludere quodlibet aliud componens. Hinc apparet cur non detur cauſa adæquata intrinſeca. Eſſe cauſam extrinſecam non eſt eſſe partem, ſed aliquid ex quo ſit effectus: per hoc autem quod detur aliquid, ex quo ſit effectus non excluditur, cum aliquo aliquid poni, & ex pluribus cõflari principium adæquatum, ſeu ſufficientiam adæquatam, vnde ſit id, quod fit, & conſequenter ex cauſa adæquata extrinſeca malè infertur neceſſitas, immò poſſibilitas cauſæ adæquatæ intrinſecę. Ad argumentum in forma nega maiorem, ad confirmationem tranſmiſſo antec. nega conſequentiam. Diſparitas patet ex dictis. Requiritur cauſa extrinſeca adæquata, quia implicat aliquid eſſe, & non eſſe à principio ſufficiẽti ad hoc, vt ipsũ ſit. Implicat dari cauſam intrinſecam adæquatam, quia cauſa intrinſeca, & pars ſunt formaliter idem, implicat autem in terminis eſſe partem, & non habere vllam compartem. Hinc partes dicuntur cauſę partiales: non quod ſint partes in genere cauſę, ſed quod cauſæ in genere partis.

Inſtabis: præter partes collectiuè acceptas nihil aliud intrinſecè cauſat; ergo partes collectiuè acceptæ intrinſecè cauſant.

Reſp.

Reſp. omiſſo antecedenti: negando conſequentiam. Omiſi antecedens propter æquiuocationem quam continet, adeoque qua explicabile eſt ſine damno veritatis: præter partes collectiuè acceptas nihil totaliter cauſat, quia non datur, nec dari poteſt cauſa totalis intrinſeca: & conſequenter ex eo quod nulla alia ſit cauſa totalis, malè inferes quod ipſæ ſint cauſa totalis, ſicuti ex eo quod nullus alius calamus ſit chimera, malè inferes tuum eſſe chimeram. Præter partes collectiuè acceptas ſunt eædem partes diſtributiuè acceptæ; illę autem cauſant quidem totum, ſed partialiter: hoc eſt ſingulæ earum ſunt partes, non autem totum. Quod nihil aliud eſt, niſi omnes partes accipiendo ly *Omnes* in ſuppoſitione diſtributiua facere veram propoſitionem affirmantem, quod cauſent, ſecus in collectiua.

Replicabis: illud totaliter cauſat, vltrà quod nihil aliud cauſat, ſed vltrà omnes partes collectiuè acceptas nihil aliud cauſat; ergo omnes partes collectiuè acceptæ totaliter cauſant.

Reſp. negando maiorem. Ad hoc vt aliquid cauſet totaliter non ſufficit vt præter ipſum nihil aliud cauſet: ſed requiritur vt ipſum cauſet: ità autem præter omnes partes collectiuè acceptas nihil cauſat, vt ipſæ tamen non cauſent. Si hanc propoſitionem: *præter partes collectiuè acceptas nihil cauſat* examines in rigore logico inuenies falſam: ſi enim hanc exponas ſecundũ leges in ſummulis traditas: inuenies hunc ſenſum: partes collectiuè acceptæ cauſant, & nihil aliud cauſat, quæ propoſitio eſt falſa. Ex eadem

ratio-

ratione inuenies potuiſſe concedi hanc aliam illud cauſat totaliter præter quod nihil aliud cauſat: facit enim hunc ſenſum: illud cauſat totaliter quod cauſat itaut nihil aliud cauſet. Hoc autem de partibus quæ cauſant,& ſecundum quod cauſant falſificari eſt euidens, cum euidens ſit præter quamlibet cauſam intrinſecam eſſe aliam cauſam intrinſecam.

Patet ex dictis quid dicendum ſit de relatione ſcotiſticà ſeu de forma totalitatis: relatio eſt non inter totum & omnes partes ſumendo li *omnes* collectiuè, ſed inter totum & omnes partes, ponendo li *omnes* diſtributiuè: ſicut autem eſt relatio ita eſt diſtintio. Adeoque ſicut totum refertur ad hanc & illam: ita totum diſtinguitur ab hac & illa. Et de hoc ſatis.

QVAESTIO V.

De Subſiſtentia.

ARTICVLVS I.

Status quæſtionis.

ANtiquiores Philoſophi de ſubſiſtentia nihil ex profeſſo diſputarunt: quia diſputandi occaſione caruerũt. Hanc enim quæſtonẽ inuexit in ſcholas Myſterium Incarnationis. Natura humana ſiue Humãnitas Chriſti Domini non ſubſiſtit in ſe, ſed in Verbo. Verbum diuinum aſſumpſit naturam humanam, non autem perſonã-

In

In Chriſto Domino ſunt duæ naturæ vnâ perſona. Sic loquuntur Patres & Concilia contra Neſtorium, alioſue hęreticos. Hinc orta eſt controuerſia de formali conſtitutiuo ſubſiſtentis, ſuppoſiti, perſonæ.

Eſt opinio ſatis communis inter recentiores ſubſiſtentiam conſiſtere in modo quodã ſubſtantiali vltimo complente naturam ſingularem, & præſtante illi, vt ſiſtat in ſe. Per huiuſmodi modum natura ſecundum ſe eſſentialiter indifferens ad ſubſiſtendum in ſe, vel in alio, determinatur ad ſubſiſtendum in ſe potius quam in alio. Verbum diuinum aſſumpſit ſolum naturam ſingularem, non autem ſimul modum illum propterea aſſumpſit naturam, non autem perſonam.

Operæ pretium eſt ad maiorem euidentiam veritatis aliqua diſtinguere quæ facile confunduntur: fortaſſe enim non per idem habetur ratio formaliter conſtitutiua perſonæ, per quod habetur ratio formaliter conſtitutiua ſuppoſiti; nec per idem habetur ratio conſtitutiua ſuppoſiti, per quod habetur ratio cõſtitutiua ſubſiſtentis. Explicatur hoc. Quotieſcunq; aliquæ rationes, inueniuntur diuiſæ in pluribus ſubiectis toties etiam vnitæ in vno eodemque ſubiecto non ſunt formaliter idem. v.g. ratio peccati & ratio auerſionis à Deo reperiuntur diuiſæ in pluribus obiectis: nam in peccato veniali reperitur ratio peccati, non tamen reperitur ratio auerſionis à Deo. Ideo quàmuis in peccato mortali duæ iſtæ rationes reperiantur, peccati videlicet & auerſionis à Deo, non ſunt tamen in eodem peccato formaliter idem. Item ratio ſenſitiui & ratio diſcurſiui reperiuntur diui-

ſim in pluribus diſcurſiui in homine, ſenſitiui in bruto: quamuis autem in vno eodemque homine duæ iſtæ rationes vniantur, non ſunt tamen in homine formaliter idem.

Rurſus ratio ſubſiſtentis, ratio ſuppoſiti & ratio perſonæ inueniuntur diuiſim in pluribus, ergo etiam cum ſunt in vno eodemq; non ſunt formaliter idem. Quod autem reperiantur diuiſim oſtenditur. Anima rationalis, vt ſupponitur hic, & ſuo loco probabitur; eſt quid ſubſiſtens: & tamen non eſt ſuppoſitum neque perſona. Bucephalus eſt ſubſiſtens & ſuppoſitum, ſed non perſona. Petrus vero eſt ſubſiſtens, ſuppoſitum & perſona. Ratio perſonæ ſicut & ratio ſuppoſiti dicit incommunicabilitatem, vt aiunt Theologi: nō tamen omnes, aiunt quod ratio ſubſiſtentis dicat huiuſmodi incomunicabilitatē.

Inuenies etiam qui quatuor ſubſiſtentias ponat in diuinis nimirum ſubſiſtentiam per quam natura diuina in ſe ſubſiſtat: deinde aliam per quam in Patre, aliam per quam in Filio, aliam per quam in Spiritu Sancto. Non autem inuenies qui ponat quatuor perſonas aut quatuor ſuppoſita.

Alia ſententia negat ſuppoſitum ſupra naturam addere modum ſubſtantialem aut quidlibet aliud poſitiuū. Ait autem naturā in ſua ſpecie completam, per hoc formaliter ſubſiſtere in ſe, quod intrinſece non vniatur vlli alteri ſubſtantiæ abſolutæ. Si natura hoc modo exiſtens non ſit intellectiua dicitur ſuppoſitum: ſi autem ſit intellectiua, præter denominationem ſuppoſiti, ſuſtinet denominationem perſonæ; quod nomen tribuitur dignitati fortaſſe quia com-

pa-

parent in ſcenis perſonati qui Dinaſtarum & Regum partes agunt. Quod ſi natura exiſtens modo prædicto ſit quidem incompleta, idonea tamen exiſtere ſeparata ab omni alio, cuiuſmodi eſt anima rationalis, dicetur quidem ſubſiſtens,non autem ſuppoſitum neque perſona. Hæc autem omnia dicuntur ſubſiſtere in ſe,per hoc præciſe quod ſint & nulli alteri abſolutæ ſubſtantiæ intrinſece vniantur; hoc eſt conſtituuntur in ratione ſubſiſtentis in ſe per ſuum eſſe & negationem vnionis intrinſecæ ad vlteriorem ſubſtantiam abſolutam.

Non vacat alias ſententias circa ſubſiſtentiam enumerare: ſufficienter enim refellentur quęcunq. ſunt contra nos,per probationẽ noſtræ, quam auditis prius aduerſarijs proponemus. Eſt igitur pro ſententia primo loco relata.

Prima ratio à pari. Subſiſtentiæ diuinæ per quas videlicet natura diuina ſubſiſtit in Patre,in Filio, & in Spiritu Sancto ſunt quid poſitiuum; ergo etiam ſubſiſtentia creata per quam hæc natura humana ſit hæc perſona,eſt aliquid poſitiuum.

Secunda, per ſubſiſtentiam formaliter cõſtituitur totum ſubſtantiale completum: ſed omne conſtitutiuum totius ſubſtantialis cõpleti eſt aliquid poſitiuum; ergo ſubſiſtentia creata eſt aliquid poſitiuum. Confirmatur quia ſubſiſtentia eſt vltimum complementũ, eſt terminus vltimo terminans,eſt vltima perfectio naturæ ſubſiſtentis, eſt ratio per quã ego ſum ego: hæc omnia ſonant aliquid poſitiuum, ergo ſubſiſtentia habetur per aliquid poſitiuum. Explicatur hoc. Per hoc

quod hæc mea ſingularis natura ſubſiſtat in ſe vt de facto ſubſiſtit, poſſum dicere illud *ego* quod non dicerem ſi hæc eadem ſingularis natura ſubſiſteret in alio: vnde eſt aliud *ego* quod dicitur ab illo homine qui Deus eſt, quam eſſet id quod diceretur ſi ſingularis illa natura non eſſet aſſumpta à verbo. Vide P. Maurum pro hoc ſuo *ego* egregie diſputantem.

Tertia eſt de fide & deciſum à Concilijs. Verbum Diuinum aſſumens humanitatem non aſſumpſiſſe perſonam: ergo perſona ſupra humanitatem, hoc eſt ſupra hanc ſingularem naturam, dicit aliquid poſitiuum. Conſequentia probatur: quia ſi dicit puram negationem, cum negatio nihil ſit, deciſum eſſet à concilijs Verbum diuinum aſſumpſiſſe quidem naturam ſingularem; ſed præterea non aſſumpſiſſe illud nihil: quod videtur ineptum ex terminis.

Quarta, eſt argumentum Arriagæ. Definitum eſt humanitatem aſſumptam à verbo per huiuſmodi aſſumptionem non manſiſſe perſonam: ergo vel ratio perſonæ ſuperaddit naturæ aliquid poſitiuum, vel fuit inepta definitio ſeu deciſio Concilij: Conſequentia probatur: quia ſi humanitas ſingularis conſtituitur in ratione perſonæ per ſe, & negationem vnionis intrinſecæ ad vlteriorem ſubſtantiam, Concilium definiens per vnionem ad verbum non manſiſſe perſonam, definit humanitatem cum vnione ad aliam ſubſtantiam non manſiſſe non vnitam alteri ſubſtantiæ. Videtur autem riduculum definire quod res vnita non manet in ſenſu compoſito vnionis, non vnita.

Quin-

Quinta. Fulminatur Anathema contra omnes & ſingulos qui dicunt dari in Chriſto duas ſubſiſtentias: vnam ſcilicet verbi, alteram humanitatis: hoc autem fulmen eſt inane cum torqueri nequeat niſi contra dementes; ſi ſubſiſtentia nihil ſuperaddat vt dictũ eſt. Dicere enim quod cum vnione Humanitatis ad Verbum, remanet humanitas diuiſa à Verbo magis eſt dementis quam Hæretici. Immo nequit eſſe niſi non intelligentis terminos; cum ſit contradictio in terminis.

Sexta. Dicunt communiter Theologi ſubſiſtentiam Verbi ſupplere in Chriſto ſeu potius in humanitate defectum ſubſiſtentiæ propriæ, ergo ſi ſubſiſtentia creata ſecundum id quod ſuperaddit naturæ, conſiſtit in negatione; ſubſiſtentia Verbi Diuini ſupplet defectum negationis. Conſequentia eſt euidens. Sed eſt abſurdum dicere quod verbum diuinum ſuppleat defectum negationis, ergo; &c. Minor ſubſumpta probatur quia verbum Diuinum, contradictorie opponitur tali negationi: ſed vnum contradictorium nequit ſupplere defectum alterius; ergo Verbum Diuinum ſupplere nequit pro ſubſiſtentia creata. Minor probatur; quia dicere quod vnum contradictorium ſuppleat pro altero ſiue gerat vices alterius, eſt dicere quod lux in aere ſuppleat pro tenebris, ſeu gerat vices tenebrarum, quod videtur ineptum ex terminis. His non obſtantibus.

Standum eſt ſententiæ ſecundo loco relatæ; pro qua Aduerſarij citant Scotum, & cum Scoto citare poſſent D. Thomam quem tamen citant pro oppoſita. Sed de hoc non eſt diu controuertendum. Sufficit legere D.

Thomam in quæſtionibus diſputatis quæſt. 11. & in queſtione de vnione Verbi Incarnati art. ſecundo: vbi non aliam reddit rationem cur humana natura cum tota ſua ſingularitate in Chriſto non ſit perſona; niſi quia non exiſtit ſeparata ab alio: ergo ſecũdum Doctorem Angelicum ratio perſõnę habetur in natura humana ſingulari per hoc quòd diuiſa ſit ab omni alio, cum quo faciat vnum.

Probatur autem hæc noſtra Concluſio primo ex Myſterio Incarnationis: quia videlicet hæc ſentẽtia clariſſime explicat quomodò Verbum diuinum aſſumpſerit naturã, non vero perſonam humanam: implicat enim naturam humanam vnione ſibi intrinſeca vnitam Verbo diuino habere negationem vnionis intrinſecæ an vlteriorem ſubſtantiam. Habere inquam hanc negationem in ſẽſu compoſitio vnionis; ergo per huiuſmodi negationem clariſſime explicatur ratio ſubſiſtentiæ, ſuppoſitalitatis, perſonalitatis, createę. Immo Doctores oppoſiti ex hoc capite impugnant noſtram ſententiam quia qui illam tenent nequeunt incidere in hæreſim Neſtorianam. Eſt enim euidens eandem naturam non poſſe ſimul habere & non habere vnionem intrinſecam ad aliud, & conſequenter non poſſe retinere ſuam ſubſiſtentiam ſimul cum ſubſiſtentia aliena. An autem euidens ſit modum illum ſubſtantialem ſeu quodlibet aliud poſitiuum eſſe eſſentialiter incompoſſibilem vel cum alio modo, vel cũ alia ſubſtantia: me remitto.

Probatur ſecundo. Ex definitione perſonæ apud Boetium. *Perſona eſt rationalis natu-*

naturæ indiuidua ſubſtantia. Indiuiduum autem iuxta definitionem D. Thomæ eſt *indiuiſum in ſe, & diuiſum à quocunque alio*, ergo indiuidua ſubſtantia naturæ rationalis eſt ſubſtantia naturæ rationalis indiuiſa in ſe, & diuiſa à quacunque alia; ergo per hoc quod ſit ſubſtantia naturæ rationalis in ſe indiuiſa, & diuiſa à quacunq. alia, eſt perſona. Quod autem diuiſio à quocunq. alio non habeatur ſufficienter per negationem vnionis cum alio, ſine fundamento aſſeritur. Eſſe enim diuiſum ab alio, & non eſſe vnitum cum alio, ſunt formaliter idem.

Hinc verbum Diuinum aſſumens Humanitem ſingularem & cum illa conſtituens vnum Chriſtum, aſſumpſit quidem naturam humanam ſingularem, non tamen perſonam; immo recte dicitur aſſumpſiſſe naturam, & conſumpſiſſe perſonam: implicat enim remanere rationem cum qua eſſet perſona, ſimul cum cõtradictorio talis rationis: & conſequenter implicat naturam hanc ſingularem ſua perſonalitate frui, & ſimul vniri alteri ſubſtantiæ cum qua faciat vnum.

Aduertendum eſt autem hic cum D. Thoma locis citatis & alibi per rationalem naturam intelligi omnem naturam intellectiuam, non autem ſolum illam quæ eſt diſcurſiua: aliter perſonæ diuinæ non eſſet perſonæ; vnde aliqui definitionem Boetianam emendare volentes perſonam definiuerunt: *intellectiuæ naturæ indiuiduam ſubſtantiam.*

ARTICVLVS II.

Soluuntur propoſita pro prima ſententia.

Conciliorum definitionibus noſtra ſententia impugnatur; quamuis reipſa nullo argumento firmetur ſolidius quam definitionibus Conciliorum: ſed quia etiam dum negamus, verbis vtimur poſitiuis; propterea Aduerſarij putant nullam eſſe vocem cui non reſpondeat ex parte obiecti aliquid poſitiuum. Vt igitur videas cui faueant concilia; noſtræ; an alienæ ſententiæ: ſciēda eſt cauſa quæ in Concilijs circa ſubſiſtentiam agebatur. Inter hæreticos male ſentiētes circa Myſterium Incarnationis fuit Neſtorius, qui aſſerebat in Chriſto dari duas perſonas, humanam vnam, & alteram diuinam. Vt autem hanc in Chriſto perſonarum dualitatem teneret dicebat vnionem qua Verbum diuinum humanitatem aſſumpſit, ſibique copulauit, non eſſe vnionem phyſicam, qua uidelicet Humanitas aſſumeretur à Verbo ad conſtituendum cum ipſo unum per ſe ſtans, ſed eſſe vnionem mere affectiuā, qua Filius Dei ſingulari illi Humanitati ſpecialiter aſſiſteret, illam in omnibus & per omnia amantiſſime dirigeret, & cum illa faceret vnum, eo modo, quo plurium amicorum dicitur eſſe cor vnum & anima vna. Contra hunc errorem Concilia fulminarunt ea anathemata, quę Aduerſarij inaniter contorquent contra veritatem à nobis aſſertam. Hæc firmiter tene quæ inferius per verba expreſſa Conciliorum referentur, & clipeum

habes

habes & haſtam quo tuam ſententiam tuearis, alienam conficias.

Ad primam igitur rationem partis aduerſæ tranſmitte antecedens; & nega conſequentiam. Ad diſparitatem delibandum eſt aliquid circa Myſterium Trinitatis, in quo natura immultiplicata, multiplicantur ſuppoſita ſiue hypoſtaſes, ſiue perſonæ. Tenendum autem eſt hic quod à Concilijs & Patribus ponitur vt axioma. *Omnia in diuinis ſunt vnum, vbi non obſtat oppoſitionis relatio*, hoc eſt tota & vnica ratio multiplicandi ſeu diſtinguendi in Diuinis, eſt habitudo producentis ad productum, & e conuerſo. Ita datur diſtinctio inter Patrem, & Filium; hoc eſt Pater & Filius ſunt duæ perſonæ: quia inter Patrem & Filium datur habitudo generantis & geniti: datur diſtinctio inter Filium & Spiritum Sanctum: quia inter Filium & Spiritum Sanctum datur habitudo Spirantis & Spirati.

Hinc D. Thomas & cum eo alij infiniti docent quod ſi Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non diſtingueretur ab ipſo, adeòq. non daretur Myſterium Trinitatis, ex defectu tertiæ Perſonæ: quia in diuinis omnia ſunt vnum vbi non obſtat oppoſitionis relaio: ſed in tali hipotheſi inter Filiũ & Spiritum Sanctum non daretur oppoſitionis relatio; ergo inter Filium & Spiritum Sanctum non daretur diſtinctio; adeoq. Filius & Spiritus Sanctus non eſſent duæ Perſones. Obiter nota & tibi proderit in tempore opportuno, prædictum principium: omnia in diuinis, &c. eſſe axioma etiam apud Patres Græcos, vnde per illud recte impug-

uantur ij Græci, qui negant Spiritum Sanctum procedere à Filio nolentes canere cum Eccleſia Latina: qui ex Patre Filioque procedit; cum tamen retinere velint Myſteriũ Trinitatis.

Rurſus hæc oppoſitionis relatio fundatur in generatione actiua Patris, & paſſiua Filis. In ſpiratione actiua Patris & Filij, & paſſiua Spiritus Sancti. Ex quibus ſic breuiter. Perſonæ conſtituuntur in diuinis per id formaliter per quod datur diſtinctio in diuinis; ſed per id formaliter datur diſtinctio per quod datur oppoſitio, ergo Perſonę cõſtituuntur per id per quod datur oppoſitio ſed id per quod datur oppoſitio eſt aliquid poſitiuum; ergo Perſonæ conſtituuntur per aliquid poſitiuum. Minor ſubſumpta probatur: quia oppoſitio inter Patrem & Filium habetur per generationem huius quidem paſſiuam, illius autem actiuam. Inter Filium & Spiritum Sanctum per ſpirationem tum actiuam tum paſſiuam, quæ ſunt aliquid poſitiuum.

At vero in creatis ſubſiſtentia, ſuppoſitalitas, perſonalitas non habetur per oppoſitionem vnius ad alterum intra eandem naturam. Ne que enim ideo Philippus diſtinguitur ab Alexandro quia vnus habet rationem Patris, alter rationẽ filij. Etiamſi enim diſparate ſe haberent & ſine vlla relatione producentis ad productum adhuc vere & realiter diſtinguerentur ſicut diſtinguntur Alexander & Epheſtio. Præterea Natura Diuina eſt eſſentialiter vna natura ſingularis in tribus perſonis: ſed implicat hanc eſſe, vt neceſſario eſt, tres perſonas, per negationem

vnio-

vnionis intrinſecæ ad vlteriorem ſubſtantiã; ergo per aliquid aliud debet eſſe tres perſonæ: & conſequenter per terminos poſitiuos. Min. prob. quia non eſt potior ratio cur negatio vnionis intrinſecę faciat illam tres, quam duas, aut vnam, aut centum perſonas. Certe natura ſingularis creata fit vna perſona per negationem vnionis intrinſecæ cum vlla alia ſubſtantia. Cur igitur natura diuina per negationem huiuſmodi fiet tres perſonę?

Ad ſecundam. Conc. ma. nega min. Ad confirmationem diſtingue: vltimum complementum poſitiuum: nega, negatiuum: concede. Idem dic de determino. Nega etiam ſubſiſtentiam ſecundum id quod dicit ſupra naturam eſſe perfectionem, cui aperte contradicit illud proloquium: Verbum Diuinum aſſumpſit in homine omne quod creauit; cum certum ſit non aſſumpſiſſe ſubſiſtentiam, ſuppoſitalitatem aut perſonalitatem.

De perfectione in qua conſtituunt ſubſiſtentiam ſatis incohærenter philoſophantur nonnulli. Aiunt enim perſonalitates diuinas per ſe formaliter non eſſe perfectiones; ne videlicet aliqua perfectio ſit in Patre, quæ non ſit in Filio; cum tamen per illas perſonalitates formaliter ſubſiſtat natura diuina. Aſſume igitur quod dant & ſic ratiocinare. Paternitas, Filiatio, &c. non dicunt vllam perfectionem ſupra naturam; ſed Paternitas & Filiatio ſunt ſubſiſtentiæ diuinæ, ergo ſubſiſtentiæ diuinæ non dicunt vllam perfectionem. Rurſus: ſubſiſtentia diuina habet perfectiſſimam rationem ſubſiſtentiæ; ergo perfectiſſima ratio ſubſiſtentiæ non dicit perfectionem.

Familiare eſt Aduerſarijs huic & ſimilibus argumentis reſpondere ſic. Subſiſtentia increata non ſuperaddit perfectionem, quia ipſa ſuperadditur omni perfectioni. Natura enim diuina eſt omnis perfectio. Implicat autem in terminis omni perfectioni aliquam perfectionem ſuperaddi. At vero ſubſiſtentia creata ſuperueniens naturæ creatæ non ſuperuenit omni perfectioni; nulla enim creatura eſt omnis perfectio. Hic putant ſe dixiſſe mirabilia.

Hæc reſponſio non ſtat. Nam omni perfectioni nequit ſuperaddi vlla perfectio; omni perfectioni poteſt ſuperaddi ſubſiſtentia; ergo ſubſiſtentia non eſt vlla perfectio. Verbum igitur diuinum vt docet S. Thomas dum non aſſumpſit ſubſiſtentiam non propterea non aſſumpſit omnem perfectionem quam creauit in homine, quia homo ſubſiſtit in ſe, non per perfectionem ſuperadditam naturę ſingulari, ſed per hoc quod ſeparatim exiſtat ab alio. Vnde non eſt imaginandum Verbum diuinam naturam humanam aſſumens, minorem perfectionem, maiori perfectione compenſaſſe, ſicut aiunt qui dicunt abſtuliſſe ſeu conſumpſiſſe ſubſiſtentiam creatam, quæ eſt parua perfectio, ſed loco illius dediſſe naturæ ſubſiſtentiam increatã, quę eſt perfectio ſumma. Vere enim Verbum diuinum non abſtulit humanę naturę vllam perfectionem, ſed contulit infinitam.

Ad illud de *ego* dic quod omnis homo, immo omnis creatura de ſe ſentiens vt ſentire debet in Domino dicet cum Auguſtino: *tu Domine es qui es, ego ſum qui non ſum*: vides igitur non erubeſcendum eſſe vlli vel

maximo

maximo *ego* creato, fateri quod conſiſtat ſaltem partialiter in aliquo negatiuo. Hanc autem Auguſtini orationem vt veram & propriam omnes commendant. Quomodo igitur aliqui nolunt per vllum non eſſe, in ſuo eſſe conſtitui?

Aduerte autem diſcrimen inter duas has propoſitiones. *Hæc ſubſtantia conſtituitur in eſſe ſubſtantiæ per negationem*: &: *hæc ſubſtantia conſtituitur in eſſe totius ſubſtantiæ, ſeu ſubſtantiæ totalis, ſeu totius ſubſtantiæ, quæ ſit in hoc ſuppoſito, per negationem.* De prima nihil hic pronunciamus. Secundam dicimus veram. Certum eſt enim aliquid poſſe deficere à ratione totius, non per hoc quod aliquid ipſi detrahatur; ſed per hoc quod aliquid ipſi addatur. Habes exemplum, quo nullum aliud lucidius, in luce ipſa. Vera eſt hęc propoſitio: *lux ſolis eſt tota lux quæ eſt in hac ſchola.* Hanc propoſitionē falſificabis ſi candelā in hac ſchola accenderis: per hoc enim quod pręter lucem ſolis ſit aliqua alia lux in hac ſchola, iā lux ſolis nō eſt tota lux quę ſit in hac ſchola lux igitur illa ſolis ex tota quę eſset in hac ſchola euaſit non totā nō amittēdo aliquid de ſuo, ſed per coniunctionem ſui cum altera: erat igitur tota lux huius ſcholæ per ſeipsā & negationē coniunctionis cum altera luce.

Idem dic proportionaliter de natura humana vnita Verbo. Conſidera illam diuiſam à Verbo, & in illa habes totam ſubſtantiam quæ ſit in illo homine: conſidera eandem vnitam Verbo & cum ex natura & Verbo fiat vnum, quod eſt Deus & Homo; neque

per naturam humanam ſolum; neque per Verbum ſolum, habes totam ſubſtantiam, quæ fit in illo homine: cum igitur li *ego* appellet illam ſubſtantiam totalem euidens eſt eſſe aliud *ego* in Chriſto, quam eſſet in illa natura humana, quæ in Chriſto eſt, ſi ſeparata eſſet à Verbo.

Ad tertiã. Conceſſo antecedenti nega conſequentiam. Ad probationem concede deciſum à Concilijs Naturam humanam non fuiſſe aſſumptam ſimul cum illo nihilo ſeu cum illa negatione. Ratio huius deciſionis, & ſapientiæ huius deciſionis eſt: quia Concilium debuit decidere contra errorem Neſtorij: dicebat autem Neſtorius naturam aſſumptam manſiſſe diuiſam, quia videlicet ponebat vnionem pure affectiuam cum qua ſtat vera, propria, & phyſica diuiſio ſeu ſeparatio. Audiatur hic error Neſtorij in fide Iuſtiniani Imperatoris relata 2. volumine Conciliorum. *Sin aliquis opponere conatur dicens, quod ſecundum redditam naturæ rationem oportet & humanam naturam Chriſti ſuam ſubſiſtentiam ſeu perſonã propriam habere: manifeſtus eſt talis quod ante ſubſiſtenti diuini vnitum eſſe dicit Verbum diuinum, & affectualem factam eſſe vnitatem. Duæ enim ſubſiſtentiæ, ſeu perſonæ, ſecundum ſubſiſtentiam vniri non poſſunt.*

Quicunque ingenio docili verba hæc Concilij meditatur: conuincitur veritatis. Aliquid enim hic deciditur, aliquid pro ratione redditur, quod innuitur per ſe notum. Deciditur vnionem non eſſe perſonæ ad perſonam; redditur ratio: quia duæ perſonæ vniri non poſſunt niſi vnione affectuali. Compara

ara dictum Concilij, cum noſtra ſententia, c videbis eſſe manifeſtum. Si enim ſubſi-entia naturæ nihil ſuperaddat niſi negatio-em vnionis cum alio; clarum eſt non poſſe niri, & ſimul in ſe ſubſiſtere. Non tamen, ſt clarum modum ſubſtantialem naturę aſ-ſumptæ non poſſe retineri ſimul cum aſſum-tione.

Hunc eundem conciliorum ſenſum ite-um audias ex Fotio Patriarcha Conſtantino-olitano volumine 3. Conciliorum. *Hunc num dominum Ieſum Chriſtum in duas ecare ac diuidere perſonas miſerrimus ille on veritus alium quidem nudum hominem & ſine Verbo Humanitatem ſuſcipere in pro-ria perſona confixit, alium Deum ſepara-um & à ſuſcepta nudum Humanitate. Me-uebat enim homo ſtultus ne quid Deus pa-eretur ſi incredibili adductus benignitate igmentum ſuum vt illud curaret atque re-ingeret: induiſſet. Neque illud animad-ertebat quod ſi naturam humanam à Ver-i perſona ſepararet, eam proprijs morbis la-orantem ac minime curatam & ſalutis ex-ertem reliquiſſet.*

Hanc eandem vnionem Neſtorianam qua idelicet Chriſtus non Homo Deus, ſed Ho-no Deifer efficitur anathemate quinto dam-at Concilium Epheſinum. *Si quis audeat icere hominem Chriſtum Theophorum, hoc ſt, Deiferum, ac non potius Deum eſſe ve-aciter; anathema ſit.* Ex his omnibus con-at quam ſapienter deſinierit Eccleſia hu-nanitatem Chriſti poſt vnionem, ſeu potius um vnione ad Verbum, non exiſtere ſepara-am à Verbo.

Ad quartam & quintam patet ex dictis. Non eſt riduculum definire non fuiſſe diuiſam Humanitatem in ſenſu compoſito vnionis, ſi hæreſis Neſtoriana quæ damnatur in hoc ipſo conſiſtit; quod ita dicat vnitam vt ſimul ponat diuiſam; dum ponit vnionem pure affectualem. Verum eſt quod qui tenet noſtram ſententiam, ſi admittat & credat vnitam phyſice Humanitatem Verbo, nequeat eſſe hæreticus. Sed quid inde niſi laus noſtrę ſententię?

Ad ſextam dic hoc verbum *Supplere* pa-tere multis æquiuocationibus. Supplere pro eodem accipitur, ac præſtare id, quod præſtaret aliud, pro quo ſuppletur. Itá abſente Magiſtro ſupplet Academicus: quia dictat & explicat id quod dictaret, & explicaret Magiſter. In hoc ſenſu ſubſiſtentia increata non ſupplet in Humanitate defectum ſubſiſtētię, creatæ, ſiue hæc ſuperaddat aliquid negatiuum, ſiue aliquid poſitiuum naturæ. Nam non præſtat naturæ, vt ſubſiſtat in ſe, ſed vt ſubſiſtat in alio, adeoq. præſtat effectum formalem oppoſitum illi, quem præſtaret ſubſiſtentia creata. Aliquando ſupplere nihil eſt aliud quam eſſe loco alterius, ſiue ad eundem, ſiue ad oppoſitum effectum. Et in hoc ſenſu potes intelligere negationi vnionis, ſeu potius priuationi, ſuccedere vnionem ipſam. Ad argumentum in forma diſtingue ly *Supplere* per *proprie*, vel *improprie*; *ſtricte*, vel *late*, & alia huiuſmodi, & argumentum diſſoluiſti. Ad probationem diſtingue: eſt ridiculum quod vnum contradictorium ſuppleat pro altero ad eundem effectum formalem; concedo, ad eff-

ctum formalem oppoſitum: nega. Natu-
er diuiſionem ab alio ſubſiſtit in ſe, &
in alio: per vnionem cum alio ſubſiſtit
lio, & non in ſe; quod non eſt magis
um, quam quod aer per tenebras tene-
ſus euadat; per lucem lucidus.

Aduertendum eſt autem hic poſſe labi
utos in verbo quod diximus, & paſſim
tur apud Patres. *Natura humana vni-*
Verbo non manſit perſona humana: non
nſit diuiſa: non retinuit, ſeu non retinet
priam ſubſiſtentiam, ſeu perſonalitatem:
iſit perſonalitatem creatam, &c. Hæc
nia ex modo loquendi ità ſonant quaſi
humanitas prius extiterit ſeparata à
bo, & deinde fuerit aſſumpta ab eodem,
expoliata ratione perſonæ. Non tamen
res accidit; nec enim natura extitit pro
ori ad vnionem ſui cum Verbo. Hæc igi-
phraſis: *Poſt vnionem, vel per vnionem*
gularis illa natura non manſit perſona,
m ſonat, ac hæc alia: *Illa natura ſingu-*
is, quæ ſine vnione ad Verbum fuiſſet
ſona creata, ſeu perſona humana, per
ionem ad Verbum habet non eſſe perſo-
m humanam. Idem dic de alijs.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur cætera de ſubſiſtentia.

Ræter ea, quæ dicta ſunt videtur rema-
nere aliquid vlteriùs explicãdum circa
ſiſtentiam. Videtur enim poſſe vrgeri cõ-
nos noſtra doctrina ex ipſomet Myſterio
arnationis.

Obij-

Obijcitur igitur inſuper. Sequeretur Verbum diuinum amiſiſſe propriam perſonalitatem; conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Sequela probatur, quia tam Verbum diuinum eſt vnitum Humanitati, quàm Humanitas eſt vnita Verbo; ergo tam deeſt Verbo negatio vnionis, quàm naturæ, ſeu Humanitati; ergo tam illi deeſt ſua ſubſiſtentia, quàm Humanitati. Probatur vltima cõſequentia, quia ratio perſonæ dicit negationem vnionis ad alteram ſubſtantiam.

Reſp. negãdo ſequelam maioris. Ad probationem reſp. 1. Subſiſtentiam Verbi diuini non conſiſtere in negatione vnionis, &c. Sed in aliquo poſitiuo, vt dictum eſt ſupra. 2. Non diximus rationẽ perſonæ dicere negationem vnionis cuiuſcumq. ſed vnionis intrinſecæ. Vnio autem qua Verbum aſſumpſit Humanitatem in vnitatem ſuppoſiti, eſt quidem intrinſeca Humanitati; non tamen Verbo; vt ſupponimus ex præſtantiſſimis Theologis. Eſſe autem vnitum vnione ſibi extrinſeca, & carere vnione intrinſeca non repugnant, vt patet ex terminis.

Sunt qui dicant, vnionem hypoſtaticam eſſe intrinſecam tam Verbo, quàm Humanitati: huic quidem tam paſſiue, quàm actiuè; illi autẽ ſolum paſſiuè: quia videlicet vnio hypoſtatica, & perficit Humanitatem, & ab Humanitate perficitur: Verbum autem non perficit, ſed tantum ab illo perficitur. Si hi aliquid dicant: dic te per negationem, quam ponis, excludere vnionem intrinſecam actiuè, quam aiunt non dari in Verbo.

Obijcitur iterum. Definitio Boetij eſt mala, ergo non eſt apta ſubſtinendæ veritati.

Pro-

Probatur antecedens: quia non conuenit Perſonis diuinis, putà de Patre dici non poteſt, quod ſit rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, & tamen Pater eſt perſona; ergo &c. Maior probatur, quia natura Patris, ſeu ſubſtantia Patris eſt eadem cum natura, & ſubſtantia Filij; ergo, &c.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem dic Patrem eſſe vere, & proprie perſonam. Ad rationem in contrarium concede ſubſtantiam Patris eſſe vnam eandemq. cum *natura* Filij, & Spiritus Sancti; nega hinc ſequi, quod non ſit diuiſa à quacumque alia ſubſtantia. Non valet: Subſtantia Patris eſt ſubſtantia Filij; ergo non eſt diuiſa à ſubſtantia Filij; ergo non eſt diuiſa ab omni alia ſubſtantia. Vltimum *ergo* eſt ineptum vtpote inferens ex indiuiſione à ſeipſa, indiuiſionem ab alia.

Quæres, cur dictum ſit in explicatione ſubſiſtentiæ illam conſiſtere in negatione vnionis intrinſecæ ad vlteriorem ſubſtantiam abſolutā, cum qua faciat vnum? Numquid enim ſatis dicitur, ſi dicatur illam cōſiſtere in negatione vnionis intrinſecę ad vlteriorem ſubſtantiam?

Reſp. Nos ità dixiſſe ad faciliorem intelligentiam: nam reipſa cum ſubſtantia ſimpliciter non dicatur, niſi de ſubſtantia abſoluta ſuffeciſſet dicere ſubſiſtentiam cōſiſtere & in natura, & in negatione vnionis intrinſecæ ad vlteriorem ſubſtantiam. Sed quia imperfectiores ſtatim arguerent: natura per hoc quod vniatur modo ſubſtantiali ipſam terminanti non amittit, immò acquirit rationem perſonæ; ergo ratio perſonæ

non

non dicit negationem vnionis ad vlteriorem ſubſtantiam. Propterea addidimus ly *Abſolutam*, quia per hoc quod fingas naturam ſingularem vniri formæ purè terminanti, etiã ſi illã formam modum ſubſtantialẽ, aut ſubſtantiam modalem appelles, non per hoc formaliter deſtruis rationem perſonæ.

Deniquè notandum eſt Humanitatem, de qua hic hactenus, non vniri perſonalitati, præcisè Verbi diuini, ſed Verbo diuino, quod natura, et perſonalitate conſtat: adeoque vere, & proprie vniri vlteriori ſubſtantiæ abſolutæ, v3. naturę diuinę, quidquid ſit an hæc vnio pro termino formali reſpiciat perſonalitata præciſe, an indiuiſibiliter totã perſonam, de quo nõ eſt noſtrum diſputare.

Finem huic diſputationi facere poſſet Ariſtoteles, & cum Ariſtotele Philoſophi omnes, penes quos eſt axioma: quidquid ſuperadditur ſubſtãtię completæ, facit cũ illa vnum per accidens: ſed ſubſiſtẽtia eſt forma quæ ſuperadditur ſubſtantiæ cõpletę; ergo ſubſiſtentia facit vnum per accidens. Cui reſpondebunt alij, formam illã quæ ſuperadditur vt ſuppoſitet ſubſtantiam completam non ſuperaddi ſubſtantiæ completæ in ratione ſubſiſtentis, ſed ſolum in ratione completæ in ratione ſpecifica, & indiuiduali.

Hæc tamen reſponſio non ſatisfacit Philoſopho, qui ſubſtantiæ completæ, & ſingulari nihil ſuperaddit, niſi vt faciat vnum per accidens. Eadem enim reſponſio obuia eſt contendenti albedinem ſuperuenientem homini non facere vnum per accidens. Quẽadmodum enim dicunt illi naturam ſingularem præſcindendo à forma ſuperaddita

completam ſingulariter, ſeu in ratione ſtantiæ ſingularis; non tamen in ratione ſtantiæ ſubſiſtentis: ità reſpondebit hic minem præſcindendo ab albedine eſſe cōtum in ratione hominis, non tamen in ione albi. Replicantibus autem album e vnum per accidens, ſubſiſtens verò eſſe um per ſe, facile erit reponere peti princpium. Hoc enim ipſum controuertitur, an bſiſtens vt tale ſit vnum per ſe, an vnum r accidens. Dabitur eſſe vnum per ſe ſeundum id, pro quo ſupponit; quod & de lbo datur. Negabitur eſſe vnum per ſe, tam ecundum id, pro quo ſupponit, quam ſeundum id, quod ſignificat. Hoc eſt rem lenominatam eſſe ſubſtantiam, denominaionem ipſam eſſe accidentalem. Nos dum ldiximus in ſubſtantia completa tam ſecunlum rationem ſpecificam, quàm ſecundum indiuidualem nihil aliud requiri, vt ſit ſuppoſitum: nihil patimur ab hoc argumento, vt apparet ex dictis.

Dices: hoc idem argumentum valere contra rationem vnius per ſe in Chriſto Domino. Nam etiam ſecundum nos Verbum diuinum aduenit naturæ ſingulari in ſua ratione ſpecifica completæ: ſed quicquid aduenit enti huiuſmodi, facit cum illo vnum per accidens; ergo &c.

Reſp. diſparitatem quoad hoc inter noſtram, & oppoſitam ſententiam eſſe: quod in hac aliquid ſuperuenit naturæ ſingulari in ſua ratione ſpecifica completæ, faciens cū illa vnum in eo ordine rerum, in quo dixit Philoſophus, quòd quicquid ſuperuenit naturæ ſingulari in ſua ratione ſpecifica com-

pletæ facit vnum per accidens; videlicet in ordine entis naturalis. At in noſtra: Verbum naturam ſingularem in ſua ratione ſpecifica completam aſſumens, illamque ſibi vniens, non facit cum illa vnum in eo ordine rerum, quem examinauit Philoſophus, ſed in ordine altiori, entis videlicet ſupernaturalis. An autem naturæ ſingulari creatæ eſſet vnibilis ſubſtantia increata in vnum per ſe, numquam cogitauit Ariſtoteles. In Chriſto igitur Domino Verbum diuinum eſt naturæ aſſumptæ ſumme perfectiuum per communicationem ipſius adeoq. perfectionis ſubſtantialis infinitæ, & per huiuſmodi communicationem trahens ipſam ad rationem vnius ſimpliciter, & per ſe, modo longe altiori, quam forma ſubſtantialis per communicationem ſui ad materiam trahat illam in vnitatem ſubſtantiæ.

QVAESTIO VI.

De prioritate naturæ.

ARTICVLVS I.

Quid ſit eſſe prius natura, & quibus conueniat?

DE prioribus hac queſtione agendum eſt: examinando quęnam ſint illa, quibus conueniat naturæ prioritas. Atque vt methodice procedamus. Ariſtoteles in prædicamentis cap. de *priori* varios modos enumerat, quibus vnum alt[illegible] prius dici ſolet. Prima, & no-

ſima prioritas eſt illa, quæ dicitur ſe-
um tempus. Ità annus præſens eſt prior
:o, annus exactus prior præſenti.

cunda prioritas eſt à ſubſiſtendi conſe-
tia; conſiſtitq; in hoc quod ab exiſten-
nius, inferatur exiſtentia alterius, &
è conuerſo; v. g. ab exiſtentia canis re-
nfertur exiſtentia animalis. Valet enim:
anis; ergo eſt animal; non è conuerſo:
nimal; ergo eſt canis. Hoc autem quod
rtur dicitur altero prius, vt in exemplo
to, animal eſt prius cane. Prioritatem
alibi logicam appellauimus, & con-
mus cum ſuperioritate.

'ertia prioritas eſt prioritas ordinis. Ità
cientijs addiſcendis Grãmatica eſt prior
s, quia in ordine diſcendi Grammatica
itur primo loco.

Quarta prioritas eſt prioritas dignitatis,
indum quam id quod honorabilius, di-
r prius eo, quod minus honorabile. Ità
c eſt prior ſubditis, & in multis Ciuita-
us illi, qui Magiſtratum gerunt, appel-
tur Priores, ſicut & in cœnobijs, qui alijs
ribus præſunt.

Quinta prioritas eſt prioritas naturæ: quę
ite citato ſic à Philoſopho definitur. *Eo-
m quæ conuertuntur ſecundum eſſe con-
uentiam, quod alteri quomodolibet cau-
ſt, conuenienter prius natura dici poteſt.*
Ad intelligentiam huius definitionis no-
ndum eſt primo; quod conuertentia illa,
æ ponitur in definitione prioris eſt con-
rtentia cum diſtinctione reali, inter ea,
æ dicuntur ad conuertentiam. Idem eſt
tem conuerti ſecundum eſſe conſequen-

tiam

tiam, & dici ad conuertentiam. Ratio eſt clara, quia talis conuertentia eſt inter ea, quæ habent inter ſe habitudinem cauſæ, & effectus; habitudo autem huiuſmodi eſt inter diſtincta realiter.

Notandum ſecundò iſtas particulas: *Quod alteri quomodolibet cauſa eſt*, poſſe facere varios ſenſus, valde inter ſe diuerſos. Poſſet enim aliquis ex his particulis intelligere omne id eſſe prius natura reſpectu alterius; quod quomodolibet, hoc eſt, quod in quocumque genere cauſæ, eſt cauſa illius. In hoc ſenſu quælibet cauſa ſiue extrinſeca, ſiue intrinſeca eſſet prior natura ſuo effectu: putà albedo eſſet prior natura albo, & ſic de cæteris. Alius ſenſus eſt ly *Quomodolibet* extendere rationem cauſæ etiam ad conditionem; adeoque prioritatem naturæ conuenire non ſolùm cauſis; ſed conditionibus prærequiſitis ad effectum. Porrò nomen cauſæ per ampliationem quandam extendi etiã ad conditionem inuenies paſſim etiam apud Philoſophum; vbi non ſemel proximitas agentis ad paſſum ponitur pro cauſa huius, vel illius effectus.

Poſtquam Philoſophus cap. *de priori*, prioritatem naturæ explicuit: ſequenti capite quod eſt *de ſimul*: ſimultatem naturæ deſcribit his verbis: *Natura ſimul ſunt quęcumq. conuertuntur quidem ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri cauſa eſt vt ſit.* Exemplum in re metaphyſica clariſſimum habebis ſi falſo putes è rationali fluere indiuiſibiliter, & riſibile, & flebile, vt duas potentias phyſice diſtinctas. Nam omne riſibile eſt flebile, &

omne

ne flebile riſibile; adeoq. dicuntur ſecun-
a eius, quod eſt eſſe conſequentiam: ſed
trum alteri cauſa eſt: vtrumq. autem ab
em cauſa dimanat. His poſitis.
Malè definientes prius natura facile impu-
gntur. Quidam exiſtimant prius natura
ccibi à Philoſopho 5. Metaph. cap. 11. vbi
habet: *Sunt priora ſecundum naturam,
ue ſubſtantiam quæcumq; contingit abſq;
is eſſe, illa verò ſine iſtis minime.* Aiunt
tur prius natura reſpectu alterius illud
e, quod ſine altero eſſe poteſt, cum alte-
m nequeat eſſe ſine ipſo.
Hanc definitionem impugnabis ex con-
ptu cauſæ neceſſariæ. Repugnat enim cau-
n neceſſariam eſſe ſine ſuo effectu, ęque,
effectum eſſe ſine cauſa: & tamen cauſa
ceſſaria habet veram prioritatem naturæ
ſpectu effectus. Naturaliter neque cauſa
ceſſaria poteſt eſſe ſine effectu. Supernatu-
liter etiam effectus poteſt eſſe ſine cauſa,
qua eſt, immò vt habes ex dictis, & hæc
uſa ſine hoc effectu, & hic effectus ſine hac
uſa naturaliter eſſe poſſunt. Hæc igitur
efinitio, vt ait Philoſophus, eſt Platonica,
reſpiciens ad ideas, quas putauit Plato
à eſſe cauſas ſingularium, quæ oriuntur, &
ccidunt, vt hæc quidem ſine ideis eſſe non
oſſent, poſſent autem ideæ ſine his.
Dicunt alij prioritatem naturæ conſiſtere
n independentia vnius ab alio, putà cauſæ
b effectu; poſterioritatem verò in depen-
entia effectus à cauſa. Hæc definitio pec-
at in multis. Primo ſunt infinita, à quibus
ihil pendeo, & tamen reſpectu illorum nō
abeo prioritatem naturæ. Numera ſi potes

lapides & ligna, & innumerabilia alia, à quibus nihil dependeo, & vide an ſim prior natura reſpectu eorum. Secundò: controuertitur, an ſit poſſibilis mutua prioritas naturæ, ergo prioritas huiuſmodi ita definiri debet vt non excludat formaliter rationem mutuæ, ſeu reciprocæ: & conſequenter ad rationem prioris non debet pertinere formaliter ratio independentis, hoc eſt in conceptu prioris definitiuo debet præſcindi à poſſibilitate, vel impoſſibilitate talis dependentiæ.

Prioritas igitur naturæ definita eſt, & iterum definitur à nobis: *Ordo huius ad hoc vt actus primi ad ſecundum.* Iuxtà hanc definitionem quidquid quomodolibet, hoc eſt ſiue vt cauſa, ſiue vt conditio pertinet ad actum primum alterius; reſpectu eiuſdem, prius natura conuenienter dici poteſt. Vt igitur videas, an hoc, vel illud reſpectu cuiuſlibet ſit prius: vide an in potentia, ſeu ſufficientia adæquata ipſius aliqualiter includatur. Hac poſita definitione quærendum eſt, an omnibus an ſolum aliquibus cauſis conueniat prioritas: adeoque excurrendum erit, ſed celeri curſu, per ſingulas cauſas.

Negant aliqui prioritatem naturę conuenire finali. Sciendum eſt ad prioritatem naturæ non requiri prioritatem temporis. Admittitur hoc communiter, & oſtenditur in cauſa neceſſaria, quæ in eodem inſtanti, in quo eſt, operatur; vnde ſi Solem fingas ęternum, fingis æternam & lucem. Hinc habes cauſam finalem non repellendam eſſe à ratione prioris, eo quód non antecedat tempore effectum. Poteſt igitur aliquid ante-

e cauſalitate quin antecedat tempore.
ùs hæc ipſa antecedentia poteſt eſſe, vel
ndum exiſtentiam phyſicam, vel ſecun-
exiſtentiam intentionalem; hanc ſecũ-
concedes cauſę finali, primam negabis.
eſt, quod dicitur finem eſſe primum in-
ntione, vltimum in executione.
ic igitur cauſam finalem habere prio-
em naturæ reſpectu effectus. Probabis,
in ijs quæ agunt propter finem, inten-
nis conſtituit potentiam phyſicam, &
ientiam ad obtinendum ipſum; ergo
ſecundum intentionem antecedit natu-
ipſum, & media ad ſeipſum, ſecundum
Hoc eſt, quod intelligit D. Thomas
dicit inter alias cauſas principatum te-
quodammodo cauſam finalem.
e efficienti non puto eſſe, qui dubitet;
t enim quod omne quod fit, eſt à poten-
ſum efficere, & conſequenter præſup-
re ſibi cauſam efficientem ſui. Patet
ipſum tum ex definitione efficientis:
num vnde motus, ſuperiùs explicata, tũ
icto inter ſapientes vulgari: *Vnum-*
lq; agit in quantum eſt actu.
x nihilo nihil fit. Debet igitur rei, quæ
æſupponi ſubiectum ex quo fiat. Ha-
gitur cauſa materialis prioritatem na-
reſpectu totius: totius autem, non vero
ularum partium conſtituentium totum.
t hoc. Ipſa etiam materia conſtituit to-
: materia non præexiſtit materiæ, ergo
ria non prçexiſtit omni conſtituenti
m. Huc facit quod diximus cauſam ef-
ntem non eſſe ſe ſola ſufficientiam adę-
atm, vt aliquid de nouo exiſtat, ſed in-

digere alia natura adiutrice, hoc eſt materia. ſermo eſt autem de cauſa efficiéte creata, vt ſæpius hactenus dictum eſt.

Poteſt autem materia prima comparari non ſolùm cum toto, ſed etiam cum forma. Rurſus non ſolùm cum forma materiali, ſed etiam cum immateriali. Reſpectu vtriuſque dic materiam habere prioritatem naturæ; reſpectu materialis per modum cauſæ rigoroſe ſumptæ: reſpectu immaterialis, hoc eſt animæ rationalis; per modum ſubiecti prærequiſiti. Hæc omnia clarent ex dictis.

De cauſa formali: nega quod ſit prior natura. Ratio eſt: quia forma non eſt quid requiſitum ex parte actus primi: immò illa eadem actione qua ponitur forma, ponitur effectus ſimpliciter. Putà ea actione qua ponitur albedo, ft albũ: albedo igitur non eſt aliquid quod prẹſupponatur, vt conſtitutiuum ſufficientiæ adæquatæ ad album.

Dixi: eadem actione, qua ponitur albedo, fieri album, quod pariformiter intelligendum eſt in omnibus totis, ſeu ſubſtantialibus, ſeu accidentalibus; dummodo hęc per formam materialem conſtituantur. Dictum eſt enim ſuprà eadem actione produci formam, & vnionem communicatiuam formę ad ſubiectum. In homine non ità contingit, nec enim actio eductiua vnionis eſt productiua formæ: ſed idem actus primus determinans cauſam creatricem ad productionem animæ, eſt determinatiuum ad actionem eductiuam vnionis: duæ igitur iſtæ actiones altera eductiua vnionis, altera creatiua animæ, concomitanter ſe habent, &

quam-

muis à diuerſis agentibus ſunt tamen ad
entiam eiuſdem ſubiecti indiuiſibiliter
rumque diſpoſiti. Igitur neque forma,
e vnio præcedunt natura totum: quan-
idem vtraq. præſupponit totum actum
um ad totum.

uamuis autem de forma dictum ſit ali-
ane eſſe ſubiectum adhæſionis illius
nis, cui pro ſubiecto inhæſionis adæ-
o aſſignata eſt materia: non propterea
t prioritatem naturæ reſpectu eiuſdem
nis; nàm ſubiectū adhæſionis non exer-
eque cauſalitatem, neque rationem
itionis prærequiſitæ: quod olim exem-
auimus in actione creatiua diſtincta à
no creato, adeoq. recepta in ipſo tam-
in ſubiecto, non tamen tamquam in
ppoſito. Quod exemplum; ſi terminus
us creatur actione ſibi ſuperaddita, eſt
n, & clarum: ſi ſecus, eſt clarum: quod
it.

actio ſit prior natura effectu dubita-
teſt, ab ijs pręcipuè, qui actionem viam
nt ad terminum: & de via, & termino
hiloſophantur; ſicut vulgus de via Iu-
Mole Adriani: eſt enim euidens viam
ctam pręcedere Molem, adeoq. ſi non
ns, ſaltem proximè euidenti, eſt actio-
naturâ pręcedere terminum, qui per ip-
onitur in rerum natura.

cendum eſt actionem non eſſe priorem
a; ſed ipſammet prioritatem cauſę ad
um; & indiuiſibiliter poſterioritatem
us ad cauſam. Explicatur hoc. Actio
rmaliſſima ratio, per quam cauſa dat
ffectui, & effectus recipit eſſe à cauſa,

ſ iij ergo

ergo per actionem cauſa conſtituitur cauſa in actu ſecundo huius effectus; & hic effectus conſtituitur effectus in actu ſecundo, huius cauſę. Rursùs actionem non pręcedere natura effectum probatur ex dictis; quia actio non ſe tenet ex parte actus primi, nec conſtituit potentiam adęquatam ad exiſtentiam alterius: immò actio ipſa procedit à toto actu primo, & eſt formaliſſima reductio actus primi in ſecundum.

Vt in hac materia facile fugias ęquiuocationes innumeras aduerte pro eodem ſumi prius natura, & cauſam, ampliando, vt dictum eſt, acceptionem cauſę. Sicut igitur cauſa conſiderari poteſt, vel in actu primo, vel in actu ſecundo; ità etiam prius natura conſiderari poteſt, vel in actu primo, vel in actu ſecundo, hoc eſt vel in exercitio, vel pręſcindendo ab exercitio ſui prioratus. Qua in re philoſophamur omnino cohærenter ad ea, quę diximus de relationibus. Docuimus enim ibi, id quod eſt prius, conſtitui in ratione prioris per id quod eſt poſterius; & è conuerſo. Putà ſum prior Antichriſto per durationem meam, & durationem Antichriſti; & viciſſim Antichriſtus eſt poſterior me, per durationes ſuam, & meam. Vbi vides, quod quamuis hic ad huiuſmodi prioritatem, & poſterioritatem duas durationes requiram; non tamen ad rationem effectus, & cauſæ in actu ſecundo non ſufficit vnica actio, cum ſuprà probauerimus per eandem indiuiſibilem rationem alterum agere, & alterum agi.

De prioritate in actu ſecundo loquitur Philoſophus vbi dicit prius & poſterius di-

ci ſe-

ſecundum id quod eſt eſſe conſequentiam. hoc enim quod cauſa ſit in actu ſecundo ſa, recte inferes eſſe effectum. & viciſſim eo quod ſit effectus, recte inferes eſſe cauſ in actu ſecundo. Vbi aduerte ly *in actu* *undo* non appellare actualem exiſtentiam ſæ, ſed actualem cauſationem. Sæpe enim quod eſt cauſa, actu eſt, abſque eo quod a- cauſet, quod patet in cauſis liberis, quæ npletæ ad agendum tamen otiantur, vnde oritatem quidem habent in actu primo, autem in actu ſecundo: non enim datur us vt tale, niſi per poſterius. Quæ omnia ent ex alibi dictis.

ARTICVLVS II.

An detur mutua cauſalitas?

Nomine mutuæ cauſalitatis, intellige hic quancumque mutuã prioritatem turæ, quam breuius nomine cauſalitatis mplectimur. Ita loquuturi ſumus in vni- rſa hac materia. Dico 1. non repugnat mu- a prioritas. Probatur concluſio: quia me- a & finis ſe inuicem cauſant; ergo non re- ignat quod duo ſint ſibi inuicem cauſa. ntecedens probatur: quia ſanitas eſt finis ctionis venæ, adeoque ſectionem venæ fi- liter cauſat; ipſa autem ſectio venæ cau- t ſanitatem; ergo media & finis ſe inuicem uſant. Hæc concluſio eſt expreſſa Ariſto- lis 2. Phyſic. textu 30. vbi ſic habet. *Sunt* *utem quædam & ad inuicem cauſæ: vt la-* *orare cauſa eſt bonæ habitudinis; & hæc* *borandi, ſed non eodem modo; ſed hoc qui-*

dem vt finis, illud autem vt principium motus. Videlicet laborare, hoc eſt exercere ſe eſt cauſa efficiens ſanitatis; ſanitas autem eſt cauſa finalis laborandi ſeu ſe ſe exercendi.

Conſtat hæc eadem concluſio ex dictis; vidimus enim cauſæ finali competere veram prioritatem naturæ: vidimus etiam competere efficienti: media autem ſunt cauſa efficiens finis; finis autem eſt cauſa finalizans media: media igitur & finis ſe mutuo cauſant, hic quidem ſecundum eſſe intentionaliter, illa vero ſecundum eſſe phyſice. Aduertunt hic Conimbricenſes 2. Phyſic. cap. 7. quæſt. 9. finem eſſe cauſam efficientis quoad eius cauſalitatem, non tamen quoad eius eſſe. Puta ſanitas non eſt cauſa quod ſit Galenus in rerum natura, ſed quod Galenus operetur & operante Galeno exiſtat ſectio venæ vel abſtinentia, vel quodlibet aliud huiuſmodi aptum auertuncandæ infirmitati.

Dices: ſequitur ex hac doctrina, idem cauſare ſeipſum. conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia ſanitas quæ intentionaliter eſt, non eſt alia ſanitas ab ea quæ realiter erit: prima cauſat ſecundam; ergò cauſat ſeipſam. Ergo illa ſanitas eſt à ſe: ergo eſt Deus, quia aſeitas eſt ratio differentialis Dei. Minor probatur ex hac ipſa vltima conſequentia: quia ſi cauſat ſeipſam eſt à ſe. Hinc nihil euidentius eſſe aiunt hoc principio: *omne quod ſit ab alio ſit*.

Reſp. diſtinguendo maiorem: idem ſecundum eſſe phyſice eſt à ſe ſecundum eſſe intentionaliter, & quidem vt à cauſa inadæquata: concedo; idem ſecundum eundem modum

dum eſſendi, aut vt à cauſa adæquata eſt
e. nego maiorem. Et eodem modo diſtin-
minori; nego conſequentiam. De Deo
citur quod ſit à ſe, non tamen dicitur quod
cauſa ſui, in quo facile eſt rudiores im-
ngere. Dicitur autem eſſe à ſe, hoc eſt in-
pendenter à qualibet cauſa. Vide quam
c ſit diuerſum ab illo eſſe à ſe quod tri-
imus ſanitati, non conſiſtente in alio, niſi
uod ſanitas intentionaliter exiſtens in ani-
a tum Calliç ægrotantis, tum Galeni eu-
ntis, determinet ad poſitionem mediorum
ficientium ipſam ſecundum eſſe ſimplici-
r: diximus autem ſanitatem ſecundum hu-
ſmodi eſſe, non eſſe cauſam adęquatam
i, quod patet, quandoquidem præter in-
ntionem ſanitatis ea omnia requiruntur,
uæ vere ſanitatem efficiunt.

Dico 2. Repugnat mutua cauſaulitas ſe-
undum idem eſſe in eodem inſtanti reali.
Iutuam cauſalitatem ſecundum eſse phyſice
egant in eodem genere cauſandi aliqui, qui
andem concedunt in diuerſo genere cauſæ.
Puta negant poſſibilem eſse mutuam cauſa-
itatem inter efficientem & efficientem; ita vt
A efficiat *B*, & viciſſim efficiatur à *B*. Con-
edunt autem inter cauſam materialem, &
ormalem, ita vt & materialis ſecundum exi-
entiam phyſicam concurrat ad exiſtentiam
ormæ, cauſando illam in genere cauſæ ma-
erialis; & viciſſim forma cauſet materiam
n genere cauſę formalis. Si tāti eſſet aliorum
ſeſa indagare, quāti eſt explicare noſtra, in-
uenıremus eos qui ſic loquuntur, vel decipi
nomine cauſæ formalis, vel non diſſentire à
nobis.

Noſtra concluſio eſt vniuerſalis negatiua, reijcitque omnem mutuam cauſalitatem ſecundum idem eſſe tam in eodem quã in diuerſo genere cauſæ. Oportuit autem addere: *in eodem inſtanti* quia non eſt dubium quin ægrotus ſeruatus à Medico, poſſit Medicum ſuum grauiore morbo liberare, & Pater cui vitam debet Filius, poſſet viciſſim vitam recipere, hoc eſt conſeruationem vitę à Filio.

Concluſio ſic explicata probatur: illud eſt prius natura modo dicto, quod per ſuum eſſe phyſice conſtituit actum primum ſeu ſufficientiam adæquatam ad id quod dicitur poſterius; ergo id quod eſt poſterius nequit eſſe prius natura reſpectu illius eiuſdem; ergo inter prius & poſterius repugnat mutua prioritas. Secunda conſequentia eſt euidens, prima probatur; quia ſi *A* eſſet prius *B* priori ſe, eo ipſo eſſet in actu primo ſeu inter conſtitutiua actus primi & ſufficientiæ adæquatæ ad *B*: ſi autem eſset ex conſtitutiuis actus primi ad *B*, eo ipſo eſset antequam eſſet, & conſequenter præſupponeretur ſibi ipſi. Patet hoc quia ſufficientia adæquata ad *A* præſupponit *B*, ergo præſupponit ſufficientiam adæquatam ad *B*: ſed in ſufficientia ad *B* includitur *A*; ergo *A* præſupponitur ad *A*, vt eſt manifeſtum. Hoc argumentum eſt illud idem quod alibi ex Philoſopho retulimus, vbi de ingenerabilitate materiæ.

Hoc quod poſuimus in *A* & *B* melius fortaſſe videbis in duplici igne. Suppone igitur ignem *A* eſſe cauſam ignis *B*. In hac ipſa ſuppoſitione ponis ignem *A* inter conſtitutiua potentiæ prerequiſitæ ad ignem *B*.

Quod

uod ſi rurſus ponas ignem *B* eſſe cauſam
nis *A*, iam ipſum ignem *B* ponis inter
onſtitutiua ſufficientiæ prærequiſitæ ad ig-
em *A*: & conſequenter præſupponis ignem
ad ignem *B*: rurſus præſuppoſuiſti ignem
ad ignem *A*; ergo ignem *A* præſupponis
bi ipſi: implicat enim eſse inter conſtituti-
a potentiæ adæquatæ ad potentiam adæ-
uatam ſui, & non præſupponi ad potentiã
dæquatã ſui, & ſimul implicat præſupponi
d potentiã adæquatã ſui, non præſupponi ad
e. Idem autẽ eſse antequã ſit quocũq; genere
nterioritatis videtur repugnãs ex terminis.

Decipiuntur autem in hoc quod firmiter
encãt prioritatem & poſterioritatem ſecun-
lum naturam non eſse prioritatem aut po-
terioritatem ſecundum tempus. Vident
nim repugnare in terminis aliquid quod
ncipit eſse in inſtanti *B*, præfuiſse in inſtan-
i *A*; ſed cum prioritas & poſterioritas inter
auſam & effectum ſit in eodem inſtanti fa-
ile credunt idem prius eſse ſimul & poſte-
ius, hoc eſt idem quod primo eſt in inſtanti
A, in eodem inſtanti *A* eſse antequam ſit:
quandoquidem ante & poſt ſecundum natu-
am, ſunt in eodem inſtanti.

Verum quam repugnat intelligenti quid
ſit prioritas & poſterioritas temporis, rem,
quæ primo eſt in inſtanti, *B*. præfuiſse in in-
ſtanti *A*; tam repugnat intelligenti quid ſit
prioritas & poſterioritas naturæ, rem, quæ
eſt poſterior natura in inſtanti *A*, in eodem
inſtanti *A* præfuiſse ſecundum naturam. Ra-
tio eſt quia præfuiſse ſecundum naturam, eſt
eſse inter ea quæ conſtituunt potentiam adæ-
quatã à non eſse tranſlatiuam ad eſse: repu-

gnat autem in potentia ſeu intra conſtitutiua potentiæ huiuſmodi, recenſeri vt iam tranſlatum id quod transferendum eſt à non eſse ad eſse. Propterea dicitur actus primus adæquate diſtingui ab actu ſecundo, adeoq; in toto actu primo nihil includi formaliter de actu ſecundo. Ex quibus apparet concluſionem ſuprapoſitam ipſa ſui explicatione ſatis manifeſte probari. Probabitur autem vberius reſponſione ad obiectiones.

ARTICVLVS III.
Satisfit nonnullis obiectionibus.

OBiectiones quæ fiunt contra veritatem propoſitam petuntur partim ex quibuſdam modis loquendi, partim ex quibuſdam experientijs; & rationes huiuſmodi dicentur à nobis rationes phyſicæ ad differentiam quorundam argumentorum, quæ poſtea proponentur petita ex moralibus.

Ad ſolutionem earum quæ nituntur modis loqnendi ſciendum eſt aduerſarios ſæpe abuti particulis quibuſdam aptis ſignificare quamcunque connexionem, ad probandam connexionem cauſæ & effectus, quæ cum mutuo de pluribus extremis dicantur, mutuam inter plura cauſalitatem, dependentiam, & prioritatem importare videntur. Particulæ autem huiuſmodi ſunt: *ideo*: *quia*: *ſi non*: & aliæ id genus; quaſi vero per ipſas ſemper importetur ratio cauſæ, vel conditionis præſuppoſitæ; cum certum ſit particulas huiuſmodi quamlibet connexionem aut inſeparabilitatem importare poſse. Res in exemplo apparet. *Ideo homo eſt riſibilis: quia eſt ra-*

tio-

tionalis. Ideo Petrus eſt homo quia eſt animal rationale. Si non dareturſlebile non daretur riſibile, & è conuerſo.

Per particulas huiuſmodi importatur connexio quædam, qualis autem ſit illa connexio, per eaſdem particulas non explicatur. Hinc non eſt legitima hęc conſequentia: *ideo homo eſt riſibilis quia eſt rationalis; ergo rationale eſt radix riſibilitatis.* Quamuis enim ſit verum conſequens; eſt tamen illegitima conſequentia, vt patet ex eadem forma pro conſequenti falſo: *Ideò Petrus eſt homo, quia eſt animal rationale; ergo animal rationale eſt radix humanitatis.* Patet enim, quod non ſicut ſe habet riſibile ad rationale, ità homo ad animal rationale. Hoc idem de particulis reduplicatiuis alibi notatum eſt. His poſitis.

Obijcitur primò. Materia cauſat formam, & forma materiam; ergo inter materiam, & formam datur mutua cauſalitas. Antecedens continet duas partes. Prima eſt, quod materia cauſet formam, & hæc probata eſt vbi de cauſa materiali. Secunda pars eſt, materiam viciſſim cauſari à forma. Hæc autem probatur. Primò in ſententia Thomiſtica materia exiſtit per eſſe formæ; ergo forma dat eſſe materiæ: dare autem eſſe, & cauſare ſunt idem. Secundò, quemadmodum materia eſt cauſa materialis formæ: ità etiam forma eſt cauſa formalis materiæ: quidquid autem eſt quomodolibet cauſa alterius, eſt prius natura altero; ergo tam forma eſt prior natura materiam, quàm materia eſt prior natura forma. Tertiò: ideò exiſtit materia, quia exiſtit forma; & ſi non exiſteret for-

ma non exiſteret materia, ergo forma eſt cauſa materiæ, & prior materia.

Reſp. negando antecedens; quod eſt eorum, de quibus ſupra, qui aiunt repugnare quidem mutuam cauſalitatem in eodem genere, ſecus autem in diuerſo genere cauſæ. Ad primum: dictum eſt alibi. Addo quod etiam ſi forma eſſet exiſtentia materiæ, non inde legitime inferres eſſe priorē materia: eſſet enim cauſa materiæ vt eſſentis, ſeu vt exiſtentis in genere cauſæ formalis: dictum eſt autem ſuprà cauſam formalem non eſſe priorem effectu formali, quem præſtat. Ad 2. aliud eſt eſſe cauſam formalem totius, aliud materiæ in ſententia Thomiſtica materia eſt formaliter per formam; in ſententia noſtra totum eſt formaliter per formam hoc potius quam illud, ſeu in hac potius quam in illa ratione ſubſtantiæ: in neutra ſententia neceſſe eſt prioritatem admittere. Ad 3. vel nega antecedens, vel diſtingue: ſi non exiſteret forma, non exiſteret materia ex defectu finis: omitte; ex defectu prærequiſiti: nega. Poſſes etiam omittere antecedens, & negare conſequentiam. Ex duobus inſeparabilibus ſi non exiſteret vnum non exiſteret alterum; nec tamen neceſſe eſt inſeparabilia quælibet habere inter ſe connexionem cauſæ, & effectus.

Immò ſæpe ex defectu conſequentis rectè arguitur defectus antecedentis. Putà: Antichriſtus nullibi eſt, ergo non eſt. Et: ſi nullam vbicationem haberem non exiſterem: cum tàmen certum ſit vbicationem non eſſe quid prius mea exiſtentia. Hinc alibi diximus conſequens phyſicè, eſſe logice antecedens

cedens, quia ex conſequenti rectè inferes antecedens, vt patet in hac illatione: Petrus eſt hic, ergo eſt. Item: eſt riſibile, ergo rationale. In primo conſequens phyſicum ponitur pro antecedenti, & antecedens phyſicum pro conſequenti: eſſe enim præcedit phyſicè eſſe in loco. In ſecundo conſequens metaphyſicum infert metaphyſicum antecedens: riſibile enim ſecundum conſiderationem metaphyſicam profluit à rationali.

Dices: plus requiritur ad conſeruandum materiam ſine forma, quam cum forma, ergo forma, influit actione conſeruatiua in materiam; ſed etiam & in eodem inſtanti materia influit, ſeu conſeruat in genere cauſæ materialis formam; ergo inter materiã & formam datur mutua cauſalitas. Antecedens probatur: quia agens naturale non conſeruat materiam ſine forma ſubſtantiali, conſeruat autem cum forma; ergo plus requiritur ad conſeruandum materiam ſine omni forma; quam cum aliqua forma. Probatur iam conſequentia: quia inſufficientia quæ eſt in agente naturali ad conſeruandam materiam ſine forma, adiuuatur per exiſtentiam formæ quando adeſt, ſuppletur autem ab auctore naturæ quando abeſt; ergo eſt aliquis influxus formæ in materiam, Si enim forma nihil influit in materiam cur difficilius eſt materia ſine forma, quam cum forma?

Totum hoc argumentum laborat in ſuppoſito. Cauſa faciens, & conſeruans materiam eſt ſolus Deus, vt patet ex dictis de ingenerabilitate, & incorruptibilitate materiæ. Hinc falſum eſt difficilius eſſe hanc

conſeruari ſine omni forma, quam cum aliqua forma: quamuis connaturalius ſit, & magis modo ſibi debito ſociata formæ, quā ab eadem diuiſa; forma igitur non influit in conſeruationem materię, niſi fortè in ratione finis. Nega igitur antec. Ad probationem nega iterū antec. Ad vltima, & lepidiſſimā interrogationē acriori interrogatione reſpondeas, videlicet ſi vbicatio, ſi duratio nihil influunt in eſſe Petri: cur impoſſibile eſt Petrum eſſe ſine omni vbicatione, & duratione? His, & alijs huiuſmodi interrogationibus ſatisfactum eſt, vbi dictum eſt quędam neceſſario conſequi ad eſſe, itaut res ſine quibuſdam, omnino; ſine alijs ſaltem naturaliter eſſe non poſſit. Petrus ſine omni vbicatione nequit eſſe, neque de potentia abſoluta; vt communiter aiunt. Materia prima nequit naturaliter carere omni forma ſubſtantiali, vt dictum eſt alibi.

Aduerte autem ex hoc quod Deus materiam naturaliter conſeruet cum forma; ſine forma autem miraculoſe; non inferri eundem Deum plus virtutis exerere in vna circumſtantia, quam in alia: ſed ſolum in vna circumſtantia diſpenſare legi naturæ, non autem in alia. Non requiritur autem plus virtutis ad operandum cum diſpenſatione, quam ſine diſpenſatione, ſicut non plus linguæ requiritur ad loquendum cum licentia, quam ſine licentia Superioris. Quæ omnia patent.

Obijcitur ſecundò. Actio creatiua Angeli recipitur in Angelo tamquam in ſubiecto; ergo Angelus eſt cauſa paſſiua ſuę creationis. ſed viciſſim actio creatiua eſt cauſa

Angeli; ergo inter Angelum, & creationem Angeli datur mutua cauſalitas.

Reſp. eſſe controuerſum, an actio creatiua diſtinguatur à termino qui creatur. Si non diſtinguitur negatur ſuppoſitum antecedentis. Philoſophus de huiuſmodi actione nihil habet: quia putat nihil creari, iuxtà illud: *Ex nihilo nihil fit.* Si autem diſtinguitur dic, quod alibi dictum eſt, Angelum eſſe ſubiectum, ſed non cauſam actionis prędictæ. Subiectum alibi diuiſimus in ſubiectum inhæſionis, & ſubiectum adhæſionis: quod ſufficit ad ſolutionem præſentis, hoc eſt nullius difficultatis. De actione etiam dictum eſt hanc non eſſe priorem termino, ſed ipſammet prioritatem cauſæ reſpectu termini. Sunt qui actionem priorem vocent prioritate originis nihil aliud fortaſſe intelligentes, niſi quod actio ſit ipſamet formalis origo effectus à cauſa.

Obijcitur tertio. In generatione ſubſtantiali vltima diſpoſitio ad formam eſt cauſa formæ; & viciſſim forma eſt cauſa vltimæ diſpoſitionis ad ipſam; ergo inter vltimam diſpoſitionem & formam datur mutua cauſalitas. Antecedens, quo ad primam partem probatur. Quia vltima diſpoſitio ad formã ſubſtantialem eſt vnum ex conſtitutiuis potentiæ adæquatæ ſeu actus primi completi ad exiſtentiam formæ: productio enim formæ præſupponit natura vltimam diſpoſitionem ad ipſam: imo hoc ipſum ſonare videtur hæc vox: *diſpoſitio*: cum idem ſit diſponi quod præparari ad hoc & ad illud. Probatur iam quoad ſecundam partem, quia formę in compoſito tribuitur influxus in ac-

ciden-

cidentia, quæ ſunt propria talis compoſiti; vnde dici ſolet formam eſſe radicem & principium eorum accidẽtium quæ ſunt in toto. Hinc etiam eſt quod dicitur in toto formam eſſe cauſam formalem totius; efficientem vero accidentium totius: inter accidentia autem quæ ſunt huius totius maxime proprium eſt vltima diſpoſitio. Secundam partem antecedentis alij aliter probant; videlicet: forma eſt cauſa paſſiua & ſubiectum inhæſionis vltimæ diſpoſitionis ad ipſam; eſt de ratione cauſæ paſſiuæ præſupponi natura ad id cuius dicitur cauſa; ergo forma natura præſupponitur ad vltimam diſpoſitionem.

Hæc omnia refelluntur ex profeſſo in libris de Generatione. Interim: nega antecedens, quoad ſecundam partem. Ad primam probationem nega antecedens. Ad ſecundã nega maiorem. Forma nullo modo præſupponitur diſpoſitioni ad ſe, adeoq. reſpectu vltimę diſpoſitionis non habet rationẽ cauſæ neque efficientis neq. paſſiuę. Patet hoc ex ipſo argumento Aduerſarij: implicat enim *A* præſupponi vltimę diſpoſitioni ad *A* & hoc argumento vt euidenti vtemur, vbi oſtendemus ſubiectum inhæſionis adæquatum accidentium eſſe ſolam materiam. Sed hæc ſupponenda ſunt hic, non probanda.

Obijc. quarto. Expulſio formæ veteris præcedit natura introductionem nouæ, & introductio nouæ viciſſim expulſionem veteris; ergo datur mutua præcedentia ſecundum naturam. Antecedens probatur: ideo expellitur vetus quia introducitur noua; & ideo introducitur noua quia expellitur vetus. Item non expelleretur vetus, ſi non introdu-

cere

ceretur noua; non introduceretur noua, ſi non expelleretur vetus; ergo &c.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem patet ex dictis. Nihil probatur per reuolutionem illarũ particularũ; niſi inſeparabilitas introductionis nouæ, & expulſionis veteris formæ.

ARTICVLVS IIII.

Proponuntur & ſoluuntur argumenta petita ab experientiis.

PRimum argumentum ſit illud quod petitur ex duobus carbonibus ignitis inuicem approximatis. Calor carbonis *A* conſeruat calorem carbonis *B*, & viciſſim calor carbonis *B* conſeruat calorem carbonis *A* ergo inter calores *A* & *B* datur mutua cauſalitas, ſeu mutua dependentia. Antecedens patet experientia: quia per ſeparationem contingit facilius vtrumlibet & vtrumq. calorẽ diminui, & extingui; ergo calor proximus calori, fouet calorem. Hoc idem patet infinitis alijs Experimentis, puta duæ manus calidæ mutuo fouent ſuum calorem periturum hercle ſi ſeparentur.

Secundũ petitur ex duobus baculis ſe inuicem ſuſtinentibus, ſeu ad ſe inuicem inclinatis. Vbicatio baculi *A* eſt cauſa vbicationis baculi *B*, & viciſſim vbicatio baculi *B* eſt cauſa vbicationis baculi *A*, ergo inter iſtas duas vbicationes datur mutua dependẽtia. Antecedens probatur quia remoto baculo *A* præcipitat baculus *B*, niſi proximitas baculi *A* per aliquid aliud ſuppleatur; ergo proxi-

proximitas baculi *A* influit ſeu determinat vel per modum cuſæ, vel per modum conditionis ad vbicationem baculi *B*; idem dic è conuerſo de vbicatione altera reſpectu alterius ſibi pioximæ.

Tertium petitur ex ingreſſu venti & apertione feneſtræ. Pro priori ad ingreſſum venti intelligitur aperta feneſtra: quì enim per feneſtram clauſam ventus ingrederetur? ſed viciſſim pro priori ad apertionem feneſtrę intelligitur ingreſſus venti; ergo hęc duo ſe mutuo cauſant ſeu præcedunt. Secunda pars probatur: quia cauſa feneſtram aperiens eſt ventus ingrediens; ergo pro priori ad apertionem feneſtræ intelligitur ventus ingrediens. Item: ideo ingreditur ventus, quia feneſtra eſt aperta: & ideo feneſtra aperitur, quia ingreditur ventus; ergo & c.

Quartum petitur ex motu rotæ *A* & rotæ *B* in eodem curru. Motus rotæ *A* eſt cauſa vel conditio ad motum rotæ *B* & è conuerſo motus rotæ *B* ad motum rotæ *A*, ergo iſti duo motus ſe inuicem cauſant. Antecedens probatur. Si impedias rotam *A* ſeu motum rotæ *A* non mouetur rota *B*. Idem dic de imdito motu rotæ *B* reſpectu motus rotę *A*. Hinc inferes: ergo negatio motus in rota *A* eſt impedimentum motus in rota *B*, & è cōuerſo: ergo motus rotæ *A* eſt negatio impedimenti ad motum rotę *B*, & è conuerſo. Conſequentia liquet attendenti, ergo motus rotæ *A* eſt conditio ad motum rotæ *B*. Probatur hęc vltima conſequētia: quia inter conditiones requiſitas ad effectum ponitur negatio impedimenti; ergo motus rotæ *A* eſt pro priori ad motum rotæ *B*; & è cōuerſo.

Pro-

Probatur vltima conſequentia : quia conditio non minus quam cauſa, vt dictum eſt, conſtituit actum primum proximum adæquatum effectus faciendi.

Primum argumentum diſſoluitur axiomamate : *vis vnita fortior* Duo carbones ſimul vniti validius agunt in frigidum circumfuſum, eiuſdemq. actioni reſiſtunt. Hinc ad argumentum in forma. Calor carbonis *A* conſeruat calorem carbonis *B* per mutuum influxum vnius in alterum: nego, per ſimultaneam actionem & reſiſtentiam vtriuſq. in contrarium : concedo. Idem dic in omnibus alijs ſimilibus experimentis. Moneri tamen debes conſiderandum eſſe hic nō ſolum carbonem & carbonem: ſed etiam calorem & calorem. Non negamus carbonem *A* producere aliquid caloris immo aliquid ignis in carbone *B* & viciſſim carbonem *B* in carbone *A*. Negamus illum calorem aut ignem qui à carbone *A* producitur in carbone *B*, produci ab illo eodem calore vel igne,qui eſt producens talis caloris vel ignis. v. g. Calor *A* ſi produxit calorem *B*. in alio;non producitur ipſe ab eodem calore *B*.

Ad ſecundum.Conſideranda eſt in vtroque baculo durities & impenetrabilitas. Ratione talis impenetrabilitatis vbi eſt vnum corpus nequit eſſe alterum, intellige in ſenſu compoſito. Hinc vbicàtio baculi *A* incompoſſibilis eſt cum vbicatione baculi *B* : adeoque vna vbicatio impedit aliam per modum formæ incompoſſibilis. Quæ autem ſe mutuo impediunt ut incompoſſibilia non habent ordinem inter ſe prioris & poſterioris. Hinc

recte

recte diceres ubicationes prædictas eſſe ſibi mutuas conditiones, ſed concomitantes. Sicut enim diximus ſupra non eſſe de ratione omnis cauſæ habere prioritatem, ita nec eſt de ratione omnis conditionis. Ita philoſophatur, & ſapienter Comptonus.

In forma igitur ad argumentum nega antecedens. Ad probationem Conceſſo antecedenti; diſtingue conſequens: determinat in ratione determinatiui concomitantis: concedo, antecedentis: nega. Ex his facile eſt ad reliqua. Quidquid enim ſuppleret pro proximitate baculi *A* eodem modo ſe haberet ſicut ſe habet talis proximitas ad ubicationem baculi *B*; hoc eſt pro impedimento per modum rei incompoſſibili; quod impedimentum ad differentiam impedimenti antecedentis vocare poteris impedimentũ formale: nam ex dictis ſupra, quod in qualibet denominatione ſuſtinet rationem formæ, nõ exigit rationem prioris. Impeditur igitur deſcenſus baculi *B* per vbicationem baculi *A* tamquam per impedimentum formale; hoc eſt tamquam per rem incompoſſibilem cum tali deſcenſu.

Dices præſcindendo ab vbicatione baculi *A* non datur actus primus adęquatus ad vbicationem baculi *B*, & è conuerſo; ergo & vbicatio baculi *A* pertinet ad actum primum vbicationis baculi *B*, & è conuerſo. Antec. probatur 1. quia ſi etiam præſcindendo ab vbicatione baculi *A* detur prædictus actus primus adæquate; non eſt cur deficiente vbicatione *A* deficiat vbicatio *B*; ergo &c. 2. Quia talis actus primus adæquatus nõ eſt aſſignabilis; ergo, &c.

Reſp.

Reſp. neg. antec. ad primam probationē neg. antec. Vbicatio *A* ſi deficit, deficit ex defectu actus primi proximi ad ſe ipſam; ſed actus primus proximus ad ipſam eſt indiuiſibiliter ad vbicationem *B*; ergo &c. Ad ſecundam probationem iterum nego antec. Actus primus proximus adæquatus vbicationis baculi *B* eſt vterque baculus, motus antecedens vtriuſq. ſiue à manu collocante ſiue ab alia cauſa. Impetus innati vtriq. baculo tendentes actu per hanc & illam lineā verſus centrum, adeoque vnum ad alterum inclinantes & alia huiuſmodi, quæ neutram includunt ex vbicationibus, & ad vtramque indiuiſibiliter determinant.

Ad tertium. Nega antecedens. Ingreſſus venti & apertio feneſtræ ſunt effectus ſimultanei ſeu coeffectus eiuſdem cauſæ indiuiſibiliter intrudentis ventum & pellentis feneſtram. Sicut in bilance aſcenſus lancis *A* & deſcenſus lancis *B* ſunt effectus ſimultanei eiuſdem grauitatis. Ita etiam ſupra diximus expulſionem vnius formæ & introductionem alterius indiuiſibililer, & ſine vllo ordine prioris & poſterioris eſſe ab eadem cauſa. Quod ſi Aduerſarius quærat hic quænam ſit illa cauſa feneſtram pellens & ventum intrudens: pete ab ipſo cauſam venti: & hoc firmiter tene te in effectibus ſimultaneis toties aſſignaturum cauſam vtriuſque quoties aſſignabis cauſam vtriuſlibet. Non eſt autem hic locus agendi de ventis & cauſis Ventorum, quæ omnia ad Meteoriſtas ex cōſuetudine huius vniuerſitatis iam pertinent.

Ad quartum. Similiter nega antecedens.

Etiam

Etiam iſti duo motus videlicet rotæ *A* & rotæ *B*, ſunt coeffectus cauſę indiuiſibiliter vtramq. mouentis. Quod pariter liquet in exemplo allato bilancis. Sunt autem tales coeffectus vt actus primus proximus ad vtrũlibet ſit actus primus proximus ita ad vtrũq. vt vnum ſine altero edere nequeat. Puta in caſu poſito vtriuſq. rotæ in curru; mobilitas rotæ *A* eſt de actu primo proximo non ſolum ad motum rotæ *A*, ſed etiam ad motum rotæ *B*: & è conuerſo: igitur ſi conſideres actum primum motus rotæ *A* non attendes ſolum ad mobilitatem expeditam ipſius rotæ *A*, ſed inſuper ad mobilitatem expeditam rotæ *B*. Hinc ſublata mobilitate rotæ *B*, vides è medio tolli actum primum proximum motus rotæ *A*; tolli, inquam, nõ per ablationem motus rotæ *B*, ſed per ablationem mobilitatis. Hinc impedita à motu rota *B* moueri nequit rota *A*, ex defectu alicuius antecedentis, ſeu alicuius ſe tenẽtis ex parte actus primi. Hoc autem non eſt ipſemet motus, ſed impedimentum ad motũ cum quo implicat in terminis dari expeditã mobilitatem rotæ B.

Hinc patet ad ea omnia quæ ſequũtur. Negatio motus Rotæ *A* eſt impodimẽtum motus rotæ *B*: formaliter: nega, præſuppoſitiuè: concede. Item motus rotæ *A* eſt negatio impedimenti ad motum rotę *B*: formaliter: nega; præſuppoſitiue: concede. Negatio motus rotæ *A* eſt impedimentum motus Rotæ *B*, præſuppoſitiue: quia hęc negatio eſt ex defectu proximæ mobilitatis Rotę *A*. Quæ cum ſit indiuiſibiliter proxima mobilitas Rotæ *B*, eo ipſo eſt etiam ex defectu proxi-

mæ mobilitatis Rotæ *B*. defectus autem proximæ mobilitatis præſupponitur ad non motum. Sicut autem negatio motus eſt impedimentum; ſic motus eſt negatio impedimenti: vtrumq. præſuppoſitiue. Quæ omnia liquent ex dictis. Conſidera igitur non motum ipſum, ſed ea quæ natura præcedũt motum vtrumlibet, ſiue ea ſe teneant ex parte rotæ quæ mouenda eſt, ſiue ex partæ cauſæ, cuius eſt mouere; & habebis vnde argumentis huiuſmodi plane ſatisfacias.

Fundatur hæc doctrina in doctrina Philoſophi 5. Metaph. cap, 6. textu 8. vbi obſeruat eorum quæ ſimul vinculata ſunt, vnum per ſe motum, & non poſſe aliter eſſe; vnum vero: quia indiuiſibilem. Duæ autem rotæ in caſu poſito ſunt ſimul vinculatæ, ſeu cõnexæ ſeu etiam confixæ; earum igitur vnus eſt per ſe motus; & non poteſt aliter eſſe; & conſequenter nequit motus vnius eſſe prior motu alterius.

Doctrinam hanc ſeipſa clariſſimam explicat Philoſophus exemplo lignorum, quæ nõ pure iuxta ponuntur, ſed aliquo vinculo colligantur in faſcem. Hinc etiam apparet falſum eſſe, quod aliqui concedunt, videlicet etiamſi infigatur vna rota, dari tamen totum actum primum ad motum alterius. Ex hoc enim ipſo quod eſt vnus vtriuſque motus, implicat eſſe actum primum ad motũ vnius non autem alterius. Igitur impedimẽtum ad motum vtriuſlibet, eſt impedimentũ ad motum vtriuſq.

ÁRTICVLVS VI.

Satisfit argumentis moralibus.

A Cauſis phyſicis trãſitur in hac materia ad cauſas morales. Primum igitur argumentum ſit. Dicat Petrus: nolo mouere manum dexteram niſi mouero ſiniſtram, nec ſeniſtram niſi mouero dexteram. In tali caſu motus dexteræ pendebit dependentia à à priori, à motu ſiniſtræ; & viciſſim motus ſiniſtræ à motu dexteræ; ergo dabitur mutuá dependentia à priori. Antecedens probatur: quia motus ſiniſtræ exiſtens erit motiuum voluntati ad imperandum motum dexteræ, & viciſſim &c.

Proponitur hic idem caſus inter duos: puta inter Gabrielem & Raphaelem. Dicat Gabriel: nolo facere niſi quod videro Raphaelem facientem & viciſſim dicat Raphael: nolo facere niſi quod videro Gabrielem facientem: in tali caſu actus Raphaelis erit determinatiuum antecedens ad actũ Gabrielis; & è conuerſo. Huiuſmodi caſus videntur quotidie accidere inter aulicos, qui ad quamlibet ianuam ſibi inuicem proteſtantur ſe non ingreſſuros vel egreſſuros, niſi alium viderint prȩeuntem. In quo, ſi bene aduertas, intercederet non modo mutua prioritas ſecundum naturam, ſed etiam ſecundum tempus; ex quo liquet quam inaniter & otioſe hæc argumenta excogirauerint ij, in quorum gratiam hic repetuntur.

Ad cauſum de Petro dic propoſitum huiuſmodi fieri poſſe & ſeruari. Ad rationem: nega

nega antecedens. Aduerte Petrum nihil aliud dicere niſi: nolo mouere dexteram niſi mouero ſiniſtram; quod propoſitum eſſe poteſt non mouendi niſi vtramq. manum. Hoc poſito motus vnius non pendet à motu alterius, ſed ab illa voluntate pendet indiuiſibiliter motũs vtriuſq. adeoq. duo illi motus ſunt coeffectus ab vno eodemq. voluntatis imperio ſimul pendentes. Si diceret: nolo mouere dexteram niſi prius mouero ſiniſtram; & è conuerſo; nega hoc propoſitum fieri poſſe a ſapiente; aut vel à ſtulto ſeruari.

Hanc vltimam reſponſionem dabis in caſu Gabrielis & Raphaelis. Dices enim neutrum per totam æternitatem quidquam acturum ſi ſtent promiſſis. Aulici qui ſibi mutuo ita proteſtantur ſibi mutuo mentiuntur: patet enim modo vnum, modo alterum profundiori capitis inclinatione petere veniam, quod deſit vel promiſſo vel etiam iuramento. Quod intereſt ad rem noſtram: vide quod qui mutuam prioritatem admittunt faciunt naturam ſimilem inaniter proponenti, quod exequi ſit impoſſibile. Fac enim *A* & *B* eſſe ſibi inuicem cauſas. Tunc natura dicit: non ponam *A* niſi prius poſuero *B*, nec ponam *B* niſi prius poſuero *A*. Quod propoſitum eſt inſipientis, & non intelligentis, quid demum proponat.

Aliud argumentum ſit hoc. Dicat Imperator militi pugnaturo: en tibi enſem aureũ; ſi reportabis victoriam ab hoſtibus, ſit tibi in pręmium victoriæ. Aut etiam, ſi mauis, pręuideat Imperator futuram victoriam, & gladium quo pugnaturus & victurus eſt miles, ante victoriam ipſam, det militi in præ-

 miũ

mium victoriæ. In hoc caſu & victoria cauſat donationem gladij, & donatio gladij cauſat victoriam, ergo in caſu prædicto datur mutua cauſalitas.

Ad hoc argumentum non male reſpondebis concedendo totum. Sed quid inde? Quaſi vero diceremus repugnare omnem mutuã cauſalitatem. Voctoria intentionaliter exiſtens determinat ad phyſicam donationem gladij,donatio autem ipſa gladij, & gladius ipſe phyſice exiſtentes determinant ad victoriam transferendam à ſtatu pure intentionali ad eſſe ſimpliciter. Infinita alia huiuſmodi olim proponebantur, in quibus immorari eſſet hominis otioſi.

Appendix ad tractatum de cauſis.

Quę ſuperſunt de cauſis per nõnulla quęſita explicabimus. Quæres autem primo an cauſa recte diuidatur quadrifariam; in materialem & formalem, efficientem & finalem.

Reſp. affirmatiue. Hæc reſponſio patet ex dictis. Cauſam enim exemplarem ſiue ideam quam pro quinta nonnulli afferunt,diximus pertinere ad efficientem.

Quæres ſecundo. An ſint aliæ diuiſiones cauſę?

Reſp. affirmatiue. Sed huiuſmodi diuiſiones melius afferuntur vbi fert occaſio, quã inſtituendo quæſtionem de ipſis. Puta quis non intelligit quando diſtinguitur, inter arguendum,aut reſpõdendum, per cauſam mediatam & immediatam,adęquatam & inadęquatam,& ſic de cæteris.

Eſt autem inter ceteras ſatis familaris diuiſio cauſæ in vniuocam & ęquiuocam.

Vni-

iuoca producit effectum ſibi ſimilem : vt
is ignem . ęquiuoca diſſimilem : vt ſol
ntam.

Pręterea non eſt omittenda diuiſio cauſę
liberam & neceſſariam. Neceſſaria eſt quę
ſitis omnibus prærequiſitis ad agendum
quit determinare ſe ad non agendum. Pu-
ignis proximus ſtuppæ neceſſario illam
mburit. Libera eſt quæ poſitis omnibus
ærequiſitis ad agendum poteſt determinare
tam ad non agendum, quam ad agendũ.
Iuiuſmodi eſt voluntas humana, quæ perfe-
te completa ad amandum, poteſt etiam non
mare,ex determinatione, non aliena, ſed
ua.

Poſt diuiſiones cauſæ quæres in quo diffe-
rant conditio & cauſa,in quo conueniant?

Reſp. Cauſam & Conditionem conuenire
in ratione requiſiti ad effectum. Actus enim
primus adæquatus comprehendit non ſolum
quidquid habet rationem cauſę, ſed etiam
quidquid habet rationem conditionis, dum-
modo tam hoc quam illud contineatur inter
conſtitutiua potentiæ adæquatæ ad effectũ.
Diſcrimen autem inter conditionem & cau-
ſam afferri ſolitum eſt,quod cauſa determi-
net ad effectum per modum virtutis, condi-
tio autem per modum applicantis virtutem.
Exemplo res patet, Vt ignis calefaciat ſtup-
pam tam requiritur vt ſit proximus, quam
vt ſit calidus: manifeſtum eſt autem aliter ſe
habere calorem ad calefaciendum, aliter ap-
proximationẽ. Approximatio æque requi-
ritur ad frigefaciendum : non idem di-
cẽs de calore : habet igitur ſpecialiter
aliquid calor propter quod requiratur ad

hunc effectum, quod non habet proximitas. Hoc eſt quod intelligũt nomine virtutis. Ineptum eſt putare vbicationes per quas habetur proximitas agentis & paſſi eſſe virtutẽ omnificam; cum tamen proximitas huiuſmodi requiratur ad quodlibet efficiendum; recte igitur dicetur eſſe applicatio huius & illius virtutis, à qua hic & ille effectus procedit. Conditio igitur conuenit proximitati, quia hæc pariformiter requiritur ad omnes omnino effectus inter agens & paſſum ratio autem cauſæ conuenit huic & illi qualitati, puta calori, frigori, & cæteris, quia in effectu reperitur aliqua ratio qua ſpecialiter connectitur cum hac potius quã illa. Puta calor connectitur potius cum igne quam cum aqua, & frigus cum aqua potius quam cum igne in genere effectus, quamuis tam frigus proximitatem aquæ exigat, quam calor proximitatem ignis.

His poſitis non vacat afferre huc & impugnare varias definitiones Cauſæ in communi, quæ ideo difficile definitur: quia faciliime quid ſit intelligitur: cum etiam pueri frequentiſſime in ore habeant: ego ſum cauſa huius, non ſum cauſa illius rei: Puta frater fratri dicit: ego non ſum cauſa cur vapulaueris à Magiſtro; cum tamen ſis cauſa cur vapulauerim à Præfecto; Hoc dicto nihil aliud ſignificans niſi ſe accuſatum fuiſſe à fratre quem non accuſauit. Omniũ autem definitionum receptiſſima eſt: quod cauſa ſit id quod determinat cum virtute ad eſſe aliud: conditio autem id quod determinat per modum applicantis virtutem: quæ omnia ſatis patent ex dictis.

De-

Denique. notandum eſt quod quamuis tam cauſa neceſſaria nequeat eſſe ſine effectu, quam effectus nequit eſſe ſine cauſa : non tamen de ratione vniuerſaliſſima cauſæ adæquatæ eſt non eſſe ſine effectu; ſicut de ratione vniuerſaliſſima effectus eſt ſupponere cauſam adæquatam ſui. Patet hoc in cauſa libera, quæ perfecte completa poteſt non operari; adeoq. non habet neceſſario conſequentem effectum; quamuis etiam effectus liber neceſſario præſupponat cauſam adæquatam ſui.

Huc fortaſſe reſpexit Philoſophus in definitione prioris quando dixit: ex duobus quę conuertuntur, &c. illud eſſe altero prius, quod ſine illo eſſe poteſt, quamuis illud eſſe nequeat ſine ipſo : ita videlicet vt ſenſus ſit, illud eſſe prius reſpectu alterius, ſine quo alterum eſſe nequit, quamuis ipſum ex genere ſuo ſine altero eſſe poſſit. Nam actus primus ax genere actus primi, ſeu ex ratione præciſa actus primi non neceſſario exit in actum ſecundum; vt patet ex actu primo effectus liberi. At actus ſecundus ſiue neceſſarius ſit, ſiue liber, neceſſario ſupponit actũ primum, hoc eſt ſufficientiam adęquatam ſui.

DISPVTATIO VI.

De Motu.

QVAESTIO I.

De quidditáte & proprietatibus motus.

ARTICVLVS I.

Quid & quotus ſit motus.

SI vſquam Ariſtotelis ingenium, quam alijs præſtet, conſpicuum fecit; fecit definiendo motum, Eſt autem motus, ait Ariſtoteles 3. Phiſic. cap. 2. *eius quod potentia exiſtit actus quatenus huiuſmodi.* Hęc definitio communiter ſic circumfertur. *Motus eſt actus entis in potentia prout in potentia.* Dicitur *actus* quia per motum eſt in ſubiecto aliqua actualitas, & per motum formaliter ſubiectum extrahitur ab aliqua ratione puræ potentiæ. Subiectum enim per motum fit ex mobili motum, hoc eſt ex eo quod poteſt moueri id quod actu mouetur. Dicitur *ẽtis in potẽtia*: quia quamuis ſit aliquis actus non eſt tamen actus ita extrahens formaliter ſubiectum à ratione potentię vt

per

per illum formaliter ſubiectum habeat perfectionem illam ſeu rem illam, ad quam actualiter mouetur. Patet hoc in Socrate tranſeunte è domo ſua ad Licæum; per motum illum localem, quo egreditur domo ſua, & vlterius pergit, ex mobili ſit motus, ſeu ex potente mouere ſe, actu mouens ſe: non tamen per motum huiuſmodi formaliter ex potente eſſe in Liceo ſit in Licæo exiſtens: immo in fine motus cum in Licæo exiſtet, moueri deſinet & ſedebit. Hinc patet cur addatur: *prout in potentia*.

Hæc particula *prout in potentia* aliter etiam explicari ſolet. Aiunt enim vnumquodque denominari eſſe in potentia ab illo motu quo moueri poteſt v. g. alteratio eſt motus ſubiecti alterabilis quatenus alterabilis eſt. Augmentatio motus augmentabilis. Generatio & corruptio, generabilis & corruptibilis; prout talia ſunt. Eius vero quod fertur, ideſt, eius, quod mouetur localiter, latio ideſt motus localis, vt dicit Philoſophus ſuam definitionem explicans.

Hæc definitio quam rudiores obſcuritatis inſimulant vel mediocribus eſt clariſſima; nec enim arduum eſt intelligere cum aliquo actu, ſtare aliquam potentiam; nec quemlibet actum quemlibet potentiam implere. Accipiendus autem eſt motus pro ratione communi ad omnem mutationem, ſiue ſucceſſiuam, ſiue inſtantaneam. Succeſſiua dicitur per quam terminus ad quem eſt motus acquiritur non totus ſimul, ſed per partes: inſtantanea vero per quam totus ſimul. E-

xemplum primæ ſit in mutatione aquæ ex frigida in calidam; ſecundæ in mutatione aeris ex tenebroſo in lucidum. Prima mutatio dicitur à contrario in contrarium, fitque inter terminos poſitiuos: ſecunda à contradictorio in contradictorium; fitque à priuatione ad terminum poſitiuum.

Contemplare igitur ſubiectum aliquod; puta materiam primam in triplici ſtatu: primò ſecundum rationem puræ potentiæ ad aliquam formam, puta ad formam ignis. Secundo prout per actionem alterius ignis approximati diſponitur & mouetur ad ipſāmet formam ignis. tertio prout potiencem ipſamet forma ignis. In primo ſtatu nondum mouetur, ſed eſt in potentia & ad motum, & ad formam acquiſibilem per motum: in ſecundo ſtatu non eſt in pura potentia ad motum, ſed actu mouetur: in tertio potitur non ſolum motu, ſed forma ipſa; quam per motum acquirit.

Dixi *non ſolum motu*: nam in eodem inſtanti: immo in eodem ſigno naturæ eſt in ſubiecto & actio generatiua prout ab alteratiua diſtinguitur; & forma quæ per actionem huiuſmodi ponitur in natura; diximus enim actionem non eſſe priorem natura effectu. Verumtamen cum actio diſtinguatur à forma quæ per ipſam ponitur; ſubiectum non perficitur formaliter per actionem, tamquam per terminum; ſed per formam ipſam ad quam talis actio terminatur.

Dices: ſimul cum motu inſtantaneo non eſt ſubiectum in potentia ad terminum motus: ergo etiamſi definitio Ariſtotelica quadret mutationibus ſucceſſiuis, non tamen

qua-

quadrat omnibus; & conſequenter eſt definitio, alicuius; non tamen omnis motus. Antecedens probatur: quia ſimul cum motu inſtantaneo ponitur tota forma, adeoque ponitur terminus motus ſimul cum motu; ergo in ſenſu compoſito motus ſubiectum non manet in potentia. Explicatur hoc idem. Aer v. g. fiat ex tenebroſo lucidus: non præcedit in aere motus illuminationis ad formam qua redditur luminoſus; ſed ſimul eſt in aere & motus illuminationis, & lumen ipſum, itaut illuminatio ipſa neque natura præcedat lumen; ſed ſit ratio qua lumen ab illuminante procedit. Idem dic de actione productiua formæ ſubſtantialis.

Reſp. tenendum eſſe quod dictum eſt ſupra: videlicet, quod quamuis actio non præcedat niſi origine terminum: tamen potentia ad terminum non expletur in ſubiecto niſi per terminum ipſum. Igitur in eodem inſtanti, ſeu ſigno naturæ eſt in ſubiecto & actio & terminus actionis: ſed per actionem formaliter expletur in ratione potentiæ mobilis per actionem; per terminum autem expletur ratio potentiæ perfectibilis per talem terminum. Ex hoc patet ad argumentum in forma. Diſtingue antecedens: non eſt in potentia ratione motus formaliter nega, ratione termini: concede. Et oſtendit ſubiectum formaliter perfici perfectione tenta, non per actionem, ſed per terminum actionis. Hoc autem ſufficit ad veritatem definationis Ariſtotelicæ. Inſtabis. Philoſophus quinto Phiſic. au 10. ait: *ſecundum ſubſtantiam autem*

non eſt motus : propterea quod nullum entium ſubſtantiæ contrarium eſt. Idem docet eodem libro textu 55. ſic: *quibus autem non ſunt contraria, horum mutatio quidem eſt, motus autem non eſt.*

Reſp. ergo non eſt mala definitio motus; etiamſi non conueniat mutationi ſecundum ſubſtantiam. Hæc enim non eſt motus. Reſp. ſecundo alibi Philoſophum inter genera motus enumerare eum qui eſt ſecundum ſubſtantiam. Alicubi igitur magis, alicubi minus ſtricte accipitur motus. Ex quo reſpondebis argumento.

Idem autem Philoſophus, locis ſupra citatis, tria genera motus enumerat, videlicet: *ſecundum quantum, ſecundum quale, & ſecundum locum.* Hi tres motus ſucceſſiui ſunt. ſecundum reſtrictionem motus ad tria prędicta genera, motus non comprehendit mutationem ſecundum ſubſtantiam. Alibi autem, videlicet hoc eodem libro textu 4. dicit: *mutatur enim ſemper id quod mutatur aut ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum quantum, aut ſecundum quale, aut ſecundum locum.* Hinc inuenies apud multos pro: *mutari* hanc aliam vocem: *moueri*: puta mouetur enim ſemper id quod mouetur, aut ſecundum ſubſtantiam, aut &c. ſecundum hãc acceptionem motus, mutatio ſecundum ſubſtantiam eſt motus.

Genera motus alibi etiam aliter enumerantur. Motus alius eſt ex non ſubiecto in ſubiectum; puta quando materia tranſit à priuatione ad formam: fit enim ex non ſubiecto formæ ſubiectum eiſdem. Alias ex ſubiecto in ſubiectum; vt cum ex ſubiecto

vnius

vnius qualitatis ſit ſubiectum alterius illi contrariæ: puta cum ex calido ſit frigidum. Alius ex ſubiecto in non ſubiectum, vt cum à forma tranſit ad priuationem eiuſdem. Prima & vltima ex prædictis mutationibus, eſt motus inter contradictoria; media vero inter contraria.

Dices: quando Philoſophus poſt definitionem motus à ſe traditam exemplificat in generatione & corruptione, intelligendus eſt non de ipſa generatione, & corruptione formali, quæ eſt inſtantanea; ſed de generatione & corruptione diſpoſitiua, quæ eſt ſucceſſiua; ergo Philoſophus ſub motu à ſe definito non comprehendit motum inſtantaneum.

Reſp. negando antecedens. Nam Philoſophus ibi diuidit generationem & corruptionem ab alteratione; hoc eſt mutationem ſecundum ſubſtantiam à mutatione ſecundum quale; & conſequenter generationem formalem ab alteratione. Generatio autem diſpoſitiua, et alteratio ſunt idem.

ARTICVLVS II.

De multiplici motuum oppoſitione.

SPecificari motum à termino ad quem, communis eſt ſententia. Ratio eſt, quia eſſentia motus eſt eſſe tendentiam in terminum, vel poſitionem, aut acquiſitionem termini. Cum igitur totum eſſe motus ſit propter terminum, aiunt, differentiam vnius ab alio deſumendam à differentia termini à

termino. Ità calefactio eſt motus ſpecie diuerſus à frigefactione; quia alter eſt ad frigus, alter ad calorem, qui ſunt termini diuerſi ſpecie.

Ex ijs, quæ dicta ſunt in Logica, & vbique firmiter tenenda ſunt; quidquid diſſimilat entitatiue vnum ab alio, eo ipſo diuerſificat ſecundum ſpeciem vnum ab alio. Igitur ſi præter diuerſitatem termini eſt etiam alia diuerſitas entitatiua inter motum *A*, & motum *B*; rigoroſe loquendo motus iſti ſpecie diuerſi erunt; idem dic, ſi cum identitate, vel omnimoda ſimilitudine in terminis, aut termino, erit aliquid in ipſomet motu per quod diſſimiletur ab alio. Putà ſi homo & equus tendunt ad eundem terminum cum motus equi ſit eſſentialiter affixus equo, motus verò hominis homini: duo iſti motus, cum entitatiue diſſimilentur, ſpecie different. Quia tamen in motu nihil aliud attenditur, quam eſſe propter teminum; ideò reſpicientes ad hoc ſolum prædicatum, dicemus cum alijs motum ſpecificari à termino.

Hinc docet idem Philoſophus paſſim, præcipuè verò 5. Phyſic. à textu 44. vſque ad 50. motuum contrarietatem à terminorum contrarietate deſumi: vnde motus calefactionis, & frigefactionis non ſolùm ſunt diuerſi ſpecie, ſed etiam contrarij; quia ſunt ad terminos non ſolùm diuerſos, ſed etiam contrarios.

Quæri ſolet hic, an idem ſubiectum diuerſis motibus moueri queat, non ſucceſſiue, quod eſt extrà dubium, ſed ſimultaneè. Verùm; ſi de motibus præciſe diuerſis ſer-

mo eſt, eſt etiam extra dubium idem ſubiectum ſimul habere diuerſos motus. Socrates ſimul ambulat, nutritur, calefit, loquitur, &c. adeoq. mouetur ſecundum locum, ſecundum quantum, ſecundum quale, &c. Dubium igitur eſt, an idem moueri queat motibus contrarijs. Hoc dubium multiplici concluſione per varia motuum genera euacuabitur.

Prima concluſio. Poteſt idem ſubiectum pro diuerſis ſui partibus moueri ad contraria. Hæc cóclusio eſt euidens in Socrate mouente manum dexteram verſus orientem, & ſiniſtram verſus occidentem.

Secunda concluſio. Poteſt eadem res indiuiſibilis diuiſibile ſpatium occupans, intrà ſpatium adæquatum moueri in partes oppoſitas. Hæc etiam concluſio eſt euidens. Dum enim dexteram moues ad orientem, & ſiniſtram ad occidentem; anima quæ eſt res indiuiſibilis, ſed in ſpatio diuiſibili, intrà ſpatium à ſe occupatum mouetur, & verſus orientem, & verſus occidentem. Hæc concluſio ſupponit moueri animam ad motum corporis. Ratio vtriuſque concluſionis eſt: quia tam res diuiſibilis, quàm indiuiſibilis, diuiſibile ſpatium occupans, poteſt eſſe ſimul in ſpatij partibus inter ſe oppoſitis. In quolibet enim ſpatio diuiſibili facies diuiſiones geometricas non tot quin plures, & in quaslibet partes oppoſitas.

Tertia concluſio. Nequit idem corpus naturaliter moueri ſecundum locum motibus contrarijs, aut diuerſis, ſecundum idem. Probatur hæc concluſio, quia idem corpus nequit naturaliter eſſe in multis locis ſi-

mul; ergo nequit ſimul moueri ſecundum idem ad diuerſa, aut contraria ſpatia. Antecedens probatur, vbi de corporum replicatione, quam aſſerimus, poſſibilem quidem diuinitus, naturaliter autem impoſſibilem. Dixi: *Secundum idem*: quia nec totum corpus poteſt ſimul eſſe in duplici ſpatio ſibi adæquato, nec vlla pars eiuſdem corporis. Ex impotentia autem eſſendi in duplici loco; recte infers impotentiam ſimultaneorum motuum ad duplicem locum. Immò in ipſa impotentia eſſendi in duplici loco includitur impotentia pergendi ad duplicem locum, vt conſideranti patebit.

Contra vltimam concluſionem fiunt aliquę difficultates petitæ ex motibus ſyderũ: Putà Sol motu raptus mouetur verſus oriẽtem, motu autem proprio ab oriente in occidentem. Hoc ipſum ob oculos ponitur in experimento quotidiano, putà ſi ſit Socrates in Triremi, quę remis veliſq. velociſſimè feratur verſus Occidentem: ipſe autem Socrates à prora ad puppim, adeoq. orientem verſus motu progreſſiuo feratur. Hoc quotidiè accidit. Pone deinde muſcam ſupra humeros Socratis per varios giros deambulantẽ. In tali caſu in Socrate eſt motus receptus in ipſo, & Triremi latiuus ipſius verſus occidentem: & prætereà in eodem eſt motus progreſſiuus, latiuus in oppoſitum, videlicet in orientem: in muſca autem præter motum communem omnibus contentis in Triremi, & motũ quem habet à Socrate eſt motus circumlationis circà humeros defeſentis. Datur igitur & in Socrate duplex, & in muſca multiplex motus; & quidem

tum

tum ad oppoſita, tum ad diuerſa; ergo idem ſubiectum poteſt moueri localiter, non ſolùm diuerſis, ſed etiam oppoſitis motibus. Caſum quem hic propoſui varij variè proponunt.

Reſp. admittendo caſum, negando autem quod corpus moueatur pluribus motibus, nedum contrarijs. Vt autem difficultatem, quæ tota imaginationis eſt, ipſa imaginatione diſſoluas; compara corpus, quod mouetur cum aliquo puncto vel realiter, vel immaginarie immobili. Et inuenies numquam Socratem habere, aut acquirere, niſi vnam diſtantiam à tali puncto, nec, quomodocumq. moueatur, vmquam deſcribere, niſi vnam lineam, per quam vel accedit, vel recedit; comperatiuè ad terminum, cum quo confertur.

Decipitur autem nonnullorum imaginatio: quia reipſa reſpectiue ad diuerſa, quibuſcum comparatur, ſortitur corpus prædictum denominationé moti tum verſus orientem: tum verſus occidentem. Idque quia nullum ex his quibuſcum confertur non habet & ſuum orientem, & ſuum occidentem: cum quodlibet corpus diuiſibile diuidi poſſit in partes non tot quin plures verſus quaslibet partes mundi, Rem explico in caſu poſito. Triremis in qua eſt Socrates, eſt diuiſibilis in quatuor partes, quarum vna eſt verſus Orientem, alia verſus Occidentem, &c. dum igitur Socrates accedit à prora ad puppim, v.g. reſpectu Triremis vergit in Orientem. Si tamen compares Socratem ipſum cum ſcopulo quem reliquit, & captum ſimul cum Triremi verſus Occiden-

tem; inuenies quod etiam accedens ad partem orientalem Triremis, recedit ab oriente ſimpliciter, & velociſſimè fertur ad Occidentem.

Aduerte autem, quod ſi maneret in prora tantò plùs diſtaret à ſcopulo quem reliquit, eſſetq; vicinior Occidenti quanta eſt longitudo Triremis, adeoque conatus ille factus in triremi verſus Orientem non effecit, vt non accederet ſimpliciter ad Occidentem, ſed vt tantò minus accederet. Hæc omnia benè vtenti imaginatione nedum intellectu, ſunt clariſſima. Quod præcipuè apparebit tenenti firmiter punctum prædictum, & deſcribenti lineam, quam ab illo puncto facit Socrates; quam numquam inueniet, niſi vnam. Idem dic de ſyderibus, & quibuslibet corporibus cæleſtibus; quibus varij motus tribuuntur, qui non ſunt varij ſimpliciter, ſed reſpectiuè ad diuerſa. In quolibet autem vnus eſt motus localis, quamuis plures ſint, & ad diuerſa impulſus, qui omnes ſimul non pluribus, ſed vni ſpatio, mobile applicant. Alia circà motum localem dicentur in ſequenti tractatu de loco.

ARTICVLVS III.

Aliæ concluſiones veræ doctrinæ.

QVartà concluſio. Nequit idem ſubiectũ ſecundum quantũ moueri ſimul duobus motibus contrarijs. Hæc concluſio ſola ſui explicatione probatur. Moueri ſimul duobus motibus contrarijs ſecundum quan-

tum eſt, ſimul augeri & ſimul decreſcere: nequit idem ſubiectum augeri ſimul & decreſcere; ergo &c. Minor eſt euidens. Si homini habenti decem nummos ex vna parte vnum detrahas & ſimul ex altera vnum addas, remanet cum decem nummis, adeoque nec augetur, nec decreſcit in nummis. Idem habes in quantitate. Concluſio intelligenda eſt de augmento & decremento ſecundum eandem dimenſionem. Conſtat enim homines aliquando ſimul augeri ſecundum latitudiné, & ſecundum longitudinem decreſcere.

Quinta. Concluſio. Quam oppoſitionem habent in eodem ſubiecto qualitates contrariæ, eandem habent motus ad ipſas. Circa contrarietatem qualitatum in eodem ſubiecto non eſt vna omnium ſententia. Aliqui qualitates contrarias tam in gradu remiſſo quam in intenſo incompoſſibiles eſſe exiſtimant. Secundum hos numquam in eodem ſubiecto reperitur calor & frigus, puta tepor in aqua, vel aere non eſt mixtio caloris & frigoris, ſed qualitas quædam ſimplex, ſicut v. g. Flauedo non eſt mixtio albedinis & nigredinis, ſed qualitas ſimplex, quæ dicitur media, non per participationem vtriuſque, ſed per neutralitatem ab vtraque.

Alij ijque frequentiòres inter quos Suarius, aiunt qualitates contrarias eſſe ſimul, non quidem in gradu intenſo, ſed in gradu remiſſo in eodem ſubiecto. In hac ſententia tepor eſt admixtio calidi & frigidi. Nititur autem hæc ſententia tum rationibus, quę in tractatu de Elementis afferentur; tum au-

cto-

xemplum primæ ſit in mutatione aquæ ex frigida in calidam; ſecundæ in mutatione aeris ex tenebroſo in lucidum. Prima mutatio dicitur à contrario in contrarium, ſitque inter terminos poſitiuos: ſecunda à contradictorio in contradictorium; ſitque à priuatione ad terminum poſitiuum.

Contemplare igitur ſubiectum aliquod; puta materiam primam in triplici ſtatu: primò ſecundum rationem puræ potentiæ ad aliquam formam, puta ad formam ignis. Secundo prout per actionem alterius ignis approximati diſponitur & mouetur ad ipſāmet formam ignis. tertio prout potiemem ipſamet forma ignis. In primo ſtatu nondum mouetur, ſed eſt in potentia & ad motum, & ad formam acquiſibilem per motum: in ſecundo ſtatu non eſt in pura potentia ad motum, ſed actu mouetur: in tertio potitur non ſolum motu, ſed forma ipſa; quam per motum acquirit.

Dixi *non ſolum motu*: nam in eodem inſtanti; immo in eodem ſigno naturæ eſt in ſubiecto & actio generatiua prout ab alteratiua diſtinguitur; & forma quæ per actionem huiuſmodi ponitur in natura; diximus enim actionem non eſſe priorem natura effectu. Verumtamen cum actio diſtinguatur à forma quæ per ipſam ponitur; ſubiectum non perficitur formaliter per actionem, tamquam per terminum; ſed per formam ipſam ad quam talis actio terminatur.

Dices: ſimul cum motu inſtantaneo non eſt ſubiectum in potentia ad terminum motus: ergo etiamſi definitio Ariſtotelica quadret mutationibus ſucceſſiuis, non tamen

qua-

quadrat omnibus; & conſequenter eſt definitio, alicuius; non tamen omnis motus. Antecedens probatur: quia ſimul cum motu inſtantaneo ponitur tota forma, adeoque ponitur terminus motus ſimul cum motu; ergo in ſenſu compoſito motus ſubiectum non manet in potentia. Explicatur hoc idem. Aer v. g. fiat ex tenebroſo lucidus: non præcedit in aere motus illuminationis ad formam qua redditur luminoſus; ſed ſimul eſt in aere & motus illuminationis, & lumen ipſum, itaut illuminatio ipſa neque natura præcedat lumen; ſed ſit ratio qua lumen ab illuminante procedit. Idem dic de actione productiua formæ ſubſtantialis.

Reſp. tenendum eſſe quod dictum eſt ſupra: videlicet, quod quamuis actio non præcedat niſi origine terminum: tamen potentia ad terminum non expletur in ſubiecto niſi per terminum ipſum. Igitur in eodem inſtanti, ſeu ſigno naturæ eſt in ſubiecto & actio & terminus actionis; ſed per actionem formaliter expletur in ratione potentiæ mobilis per actionem; per terminum autem expletur ratio potentiæ perfectibilis per talem terminum. Ex hoc patet ad argumentum in forma. Diſtingue antecedens: non eſt in potentia ratione motus formaliter: nega, ratione termini: concede. Et oſtende ſubiectum formaliter perfici perfectione intenta, non per actionem, ſed per terminum actionis. Hoc autem ſufficit ad veritatem definitionis Ariſtotelicæ.

Inſtabis: Philoſophus quinto Phiſic. textu 10. ait: *ſecundum ſubſtantiam autem*

non eſt motus: propterea quod nullum entium ſubſtantiæ contrarium eſt. Idem docet eodem libro textu 55. ſic: *quibus autem non ſunt contraria, horum mutatio quidem eſt, motus autem non eſt.*

Reſp. ergo non eſt mala definitio motus, etiamſi non conueniat mutationi ſecundum ſubſtantiam. Hæc enim non eſt motus. Reſp. ſecundo alibi Philoſophum inter genera motus enumerare eum qui eſt ſecundum ſubſtantiam. Alicubi igitur magis, alicubi minus ſtricte accipitur motus. Ex quo reſpondebis argumento.

Idem autem Philoſophus, locis ſupra citatis, tria genera motus enumerat, videlicet: *ſecundum quantum, ſecundum quale, & ſecundum locum.* Hi tres motus ſucceſſiui ſunt. ſecundum reſtrictionem motus ad tria prædicta genera, motus non comprehendit mutationem ſecundum ſubſtantiam. Alibi autem, videlicet hoc eodem libro textu 4. dicit: *mutatur enim ſemper id quod mutatur aut ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum quantum, aut ſecundum quale, aut ſecundum locum.* Hinc inuenies apud multos pro: *mutari* hanc aliam vocem: *moueri*: puta mouetur enim ſemper id quod mouetur, aut ſecundum ſubſtantiam, aut &c. ſecundum hanc acceptionem motus, mutatio ſecundum ſubſtantiam eſt motus.

Genera motus alibi etiam aliter enumerantur. Motus alius eſt ex non ſubiecto in ſubiectum; puta quando materia tranſit à priuatione ad formam: fit enim ex non ſubiecto formæ ſubiectum einſdem. Alias ex ſubiecto in ſubiectum; vt cum ex ſubiecto

vnius qualitatis ſit ſubiectum alterius illi contrariæ: puta cum ex calido ſit frigidum. Alius ex ſubiecto in non ſubiectum, vt cum à forma tranſit ad priuationem eiuſdem. Prima & vltima ex prædictis mutationibus, eſt motus inter contradictoria: media vero inter contraria.

Dices: quando Philoſophus poſt definitionem motus à ſe traditam exemplificat in generatione & corruptione, intelligendus eſt non de ipſa generatione, & corruptione formali, quæ eſt inſtantanea; ſed de generatione & corruptione diſpoſitiua, quæ eſt ſucceſſiua; ergo Philoſophus ſub motu à ſe definito non comprehendit motum inſtantaneum.

Reſp. negando antecedens. Nam Philoſophus ibi diuidit generationem & corruptionem ab alteratione; hoc eſt mutationem ſecundum ſubſtantiam à mutatione ſecundum quale; & conſequenter generationem formalem ab alteratione. Generatio autem diſpoſitiua, et alteratio ſunt idem.

ARTICVLVS II.

De multiplici motuum oppoſitione.

SPecificari motum à termino ad quem, communis eſt ſententia. Ratio eſt. quia eſſentia motus eſt eſſe tendentiam in terminum, vel poſitionem, aut acquiſitionem termini. Cum igitur totum eſſe motus ſit propter terminum, aiunt, differentiam vnius ab alio deſumendam à differentia termini à

termino. Ità calefactio eſt motus ſpecie diuerſus à frigefactione; quia alter eſt ad frigus, alter ad calorem, qui ſunt termini diuerſi ſpecie.

Ex ijs, quæ dicta ſunt in Logica, & vbique firmiter tenenda ſunt; quidquid diſſimilat entitatiue vnum ab alio, eo ipſo diuerſificat ſecundum ſpeciem vnum ab alio. Igitur ſi præter diuerſitatem termini eſt etiam alia diuerſitas entitatiua inter motum *A*, & motum *B* rigoroſe loquendo motus iſti ſpecie diuerſi erunt; idem dic, ſi cum identitate, vel omnimoda ſimilitudine in terminis, aut termino, erit aliquid in ipſomet motu per quod diſſimiletur ab alio. Putà ſi homo & equus tendunt ad eundem terminum cum motus equi ſit eſſentialiter affixus equo, motus verò hominis homini: duo iſti motus, cum entitatiue diſſimilentur, ſpecie differunt. Quia tamen in motu nihil aliud attēditur, quam eſſe propter teminum; ideò reſpicientes ad hoc ſolum prædicatum, dicemus cum alijs motum ſpecificari à termino.

Hinc docet idem Philoſophus paſſim, præcipuè verò 5. Phyſic. à textu 44. vſque ad 50. motuum contrarietatem à terminorum contrarietate deſumi: vnde motus calefactionis, & frigefactionis non ſolùm ſunt diuerſi ſpecie, ſed etiam contrarij; quia ſunt ad terminos non ſolùm diuerſos, ſed etiam contrarios.

Quæri ſolet hic, an idem ſubiectum diuerſis motibus moueri queat, non ſucceſſiue, quod eſt extrà dubium, ſed ſimultaneè. Verùm; ſi de motibus præciſe diuerſis ſermo

mo eſt, eſt etiam extra dubium idem ſubiectum ſimul habere diuerſos motus. Socrates ſimul ambulat, nutritur, caleſit, loquitur, &c. adeoq. mouetur ſecundum locum, ſecundum quantum, ſecundum quale, &c. Dubium igitur eſt, an idem moueri queat. motibus contrarijs. Hoc dubium multiplici concluſione per varia motuum genera euacuabitur.

Prima concluſio. Poteſt idem ſubiectum pro diuerſis ſui partibus moueri ad contraria. Hæc cóclufio eſt euidens in Socrate mouente manum dexteram verſus orientem, & ſiniſtram verſus occidentem.

Secunda concluſio. Poteſt eadem res indiuiſibilis diuiſibile ſpatium occupans, intrà ſpatium adæquatum moueri in partes oppoſitas. Hæc etiam concluſio eſt euidens. Dum enim dexteram moues ad orientem, & ſiniſtram ad occidentem; anima quæ eſt res indiuiſibilis, ſed in ſpatio diuiſibili, intrà ſpatium à ſe occupatum mouetur, & verſus orientem, & verſus occidentem. Hæc concluſio ſupponit moueri animam ad motum corporis. Ratio vtriuſque concluſionis eſt: quia tam res diuiſibilis, quàm indiuiſibilis, diuiſibile ſpatium occupans, poteſt eſſe ſimul in ſpatij partibus inter ſe oppoſitis. In quolibet enim ſpatio diuiſibili facies diuiſiones geometricas non tot quin plures, & in quaslibet partes oppoſitas.

Tertia concluſio. Nequit idem corpus naturaliter moueri ſecundum locum motibus contrarijs, aut diuerſis, ſecundum idem. Probatur hæc concluſio, quia idem corpus nequit naturaliter eſſe in multis locis ſi-

mul; ergo nequit ſimul moueri ſecundum idem ad diuerſa, aut contraria ſpatia. Antecedens probatur, vbi de corporum replicatione, quam aſſerimus, poſſibilem quidem diuinitus, naturaliter autem impoſſibilem. Dixi: *Secundum idem*: quia nec totum corpus poteſt ſimul eſſe in duplici ſpatio ſibi adæquato, nec vlla pars eiuſdem corporis. Ex impotentia autem eſſendi in duplici loco; rectè infers impotentiam ſimultaneorum motuum ad duplicem locum. Jmmò in ipſa impotentia eſſendi in duplici loco includitur impotentia pergendi ad duplicem locum, vt conſideranti patebit.

Contra vltimam concluſionem fiunt aliquę difficultates petitæ ex motibus ſyderũ: Putà Sol motu raptus mouetur verſus oriẽtem, motu autem proprio ab oriente in occidentem. Hoc ipſum ob oculos ponitur in experimento quotidiano, putà ſi ſit Socrates in Triremi, quę remis veliſq. velociſſimè feratur verſus Occidentem: ipſe autem Socrates à prora ad puppim, adeoq. orientem verſus motu progreſſiuo feratur. Hoc quotidiè accidit. Pone deinde muſcam ſupra humeros Socratis per varios giros deambulantẽ. In tali caſu in Socrate eſt motus receptus in ipſo, & Triremi latiuus ipſius verſus occidentem: & prætereà in eodem eſt motus progreſſiuus, latiuus in oppoſitum, videlicet in orientem: in muſca autem præter motum communem omnibus contentis in Triremi, & motũ quem habet à Socrate eſt motus circumlationis circà humeros deferentis. Datur igitur & in Socrate duplex, & in muſca multiplex motus; & quidem

tum ad oppoſita, tum ad diuerſa; ergo idem ſubiectum poteſt moueri localiter, non ſolùm diuerſis, ſed etiam oppoſitis motibus. Caſum quem hic propoſui varij variè proponunt.

Reſp. admittendo caſum, negando autem quod corpus moueatur pluribus motibus, nedum contrarijs. Vt autem difficultatem, quæ tota imaginationis eſt, ipſa imaginatione diſſoluas; compara corpus, quod mouetur cum aliquo puncto vel realiter, vel immaginarie immobili. Et inuenies numquam Socratem habere, aut acquirere, niſi vnam diſtantiam à tali puncto, nec, quomodocumq. moueatur, vmquam deſcribere, niſi vnam lineam, per quam vel accedit, vel recedit; comperatiuè ad terminum, cum quo confertur.

Decipitur autem nonnullorum imaginatio: quia reipſa reſpectiue ad diuerſa, quibuſcum comparatur, ſortitur corpus prædictum denominationẽ moti tum verſus orientem: tum verſus occidentem. Idque quia nullum ex his quibuſcum confertur non habet & ſuum orientem, & ſuum occidentem: cum quodlibet corpus diuiſibile diuidi poſſit in partes non tot quin plures verſus quaslibet partes mundi, Rem explico in caſu poſito. Triremis in qua eſt Socrates, eſt diuiſibilis in quatuor partes, quarum vna eſt verſus Orientem, alia verſus Occidentem, &c. dum igitur Socrates accedit à prora ad puppim, v.g. reſpectu Triremis vergit in Orientem. Si tamen compares Socratem ipſum cum ſcopulo quem reliquit, & captum ſimul cum Triremi verſus Occiden-

tem; inuenies quod etiam accedens ad partem orientalem Triremis, recedit ab oriente ſimpliciter, & velociſſimè fertur ad Occidentem.

Aduerte autem, quod ſi maneret in prora tantò plùs diſtaret à ſcopulo quem reliquit, eſſetq; vicinior Occidenti quanta eſt longitudo Triremis, adeoque conatus ille factus in triremi verſus Orientem non effecit, vt non accederet ſimpliciter ad Occidentem, ſed vt tantò minus accederet. Hæc omnia benè vtenti imaginatione nedum intellectu, ſunt clariſſima. Quod præcipuè apparebit tenenti firmiter punctum prædictum, & deſcribenti lineam, quam ab illo puncto facit Socrates; quam numquam inueniet, niſi vnam. Idem dic de ſyderibus, & quibuslibet corporibus cæleſtibus; quibus varij motus tribuuntur, qui non ſunt varij ſimpliciter, ſed reſpectiuè ad diuerſa. In quolibet autem vnus eſt motus localis, quamuis plures ſint, & ad diuerſa impulſus, qui omnes ſimul non pluribus, ſed vni ſpatio, mobile applicant. Alia circà motum localem dicentur in ſequenti tractatu de loco.

ARTICVLVS III.

Aliæ concluſiones veræ doctrinæ.

QVarta concluſio. Nequit idem ſubiectũ ſecundum quantũ moueri ſimul duobus motibus contrarijs. Hæc concluſio ſola ſui explicatione probatur. Moueri ſimul duobus motibus contrarijs ſecundum quan-

tum

tum eſt, ſimul augeri & ſimul decreſcere: nequit idem ſubiectum augeri ſimul & decreſcere; ergo &c. Minor eſt euidens. Si homini habenti decem nummos ex vna parte vnum detrahas & ſimul ex altera vnum addas, remanet cum decem nummis, adeoque nec augetur, nec decreſcit in nummis. Idem habes in quantitate. Concluſio intelligenda eſt de augmento & decremento ſecundum eandem dimenſionem. Conſtat enim homines aliquando ſimul augeri ſecundum latitudinē, & ſecundum longitudinem decreſcere.

Quinta. Concluſio. Quam oppoſitionem habent in eodem ſubiecto qualitates contrariæ, eandem habent motus ad ipſas. Circa contrarietatem qualitatum in eodem ſubiecto non eſt vna omnium ſententia. Aliqui qualitates contrarias tam in gradu remiſſo quam in intenſo incompoſſibiles eſſe exiſtimant. Secundum hos numquam in eodem ſubiecto reperitur calor & frigus, puta tepor in aqua, vel aere non eſt mixtio caloris & frigoris, ſed qualitas quædam ſimplex, ſicut v. g. Flauedo non eſt mixtio albedinis & nigredinis, ſed qualitas ſimplex, quæ dicitur media, non per participationem vtriuſque, ſed per neutralitatem ab vtraque.

Alij iique frequentiores inter quos Suarius, aiunt qualitates contrarias eſſe ſimul, non quidem in gradu intenſo, ſed in gradu remiſſo in eodem ſubiecto. In hac ſententia tepor eſt admixtio calidi & frigidi. Nititur autem hæc ſententia tum rationibus, quę in tractatu de Elementis afferentur; tum au-

ſtitate Philoſ. dicentis ſubiectum illud eſſe magis tale, quod minus babet de admixtione contrarij. Hac ſecunda ſententia ſuppoſita pro vera proponitur contra concluſionem hic caſus.

Detur ſubiectum ſpoliatum vtraque qualitate intra eandem contrarietatem; calore videlicet & frigore: ponatur inter duo agentia calidum vnum & alterum frigidum; puta inter ignem & niuem. In tali caſu moueri poterit motu calefactionis & frigefactionis: ergo in tali caſu idem ſubiectum mouebitur duobus motibus contrarijs. Probatur antecedens: quia non maiorem repugnantiam habent prædicti motus inter ſe, quam termini motuum; ſed termini motuum, calor videlicet & frigus ſaltem in gradu remiſſo, non habent incompoſſibilitatem; ergo neque motus prædicti.

Prima ſententia dicet in tali caſu ſubiectum motum iri motu repefactionis, non autem frigefactionis ſimul & calefactionis. Duo videlicet agentia contraria producent qualitatem mediam inter vtrumque: neutrum quidquam de ſua. Hæc reſponſio patet impugnationi manifeſtæ. Nam ſi tepor eſt qualitas neutra, non autem participatio caloris ſimul & frigorisquomodo à calido ſimul, & frigido producetur? ſed de hoc alibi.

Secunda ſententia ſi dicat moueri motu tepefactionis dicit eoipſo moueri ſimul ad calorem & ad frigus; quandoquidem tepor nihil aliud eſt quam mixtura caloris, & frigoris. Caſus eſt naturaliter impoſſibilis. Suppoſito autem quod detur: licet vnicui-

que

que diuinare quid accideret. Sunt qui dicant neutrum ex prædictis agentibus acturum: quia ſibi mutuo impedimento ſunt ad agendum. Supponitur enim æqualis vtrinque virtus actiua. Quantum igitur caloris à calido produceretur in ſubiecto, tantum frigoris deberet ab eodem deſtrui, & viciſſim quantum frigoris à frigido, tantumdem deſtrueretur caloris. Eſt enim natura agentis calidi vt tantumdem tollat de oppoſito, quantum ponit de ſuo. Idem dic viciſſim de frigido. Hinc ille gradus caloris in eodem inſtanti in quo ponitur ab igne, tolli deberet à niue. Implicat autem in eodem inſtanti poni. & tolli, quod eſt formaliter eſſe & non eſſe.

Alij dicunt in ſubiecto productum iri calorem à calido, frigus à frigido. Quamadmodum enim ſimul eſſe poſſunt calor, & frigus, ſimul etiam poſſunt produci. Aiunt autem hanc legem inter contraria, vt videlicet tantum auferant de alieno, quantum afferunt de proprio, eſſe non vbi paſſum vtraque qualitate caret, ſed vbi eſt, vt ſemper naturaliter eſt, cum menſura qualitatis debita intra contrarietatem. Tunc enim quantum introducitur de vna, tantum expellitur de oppoſita; quandoquidem vltrà menſuram naturaliter poſſibilem, quam vulgò vocant, *Vt octo*, nullus qualitatis gradus admittitur in ſubiecto. Hæc reſponſio magis placet eſtq. mihi probabiliſſima. Admittere autem quod in prædicta hypotheſi ſubiectum ſimul moueatur motibus contrarijs modo explicato, non eſt admittere quidquam contrà poſitam concluſionem.

Immò, vt obſeruat Suarius, ſubiectum tunc non erit dicendum: neque calidum, neque frigidum; adeoq; per huiuſmodi motus, neque caleſieri, neque frigeſieri. Ratio eſt: quia ex doctriua Philoſophi, & communi ſenſu mortalium vnumquodq. dicitur, vel calidum, vel frigidum, ſecundum exceſſum, vel caloris ſupra frigiditatem, vel frigoris ſupra calorem: In tali autem caſu neutra qualitas excedet, adeoq; melius dices temperari ſubiectum ſecundum primàs qualitates, quam aut caleſieri, aut ſrigeſieri, aut caleſieri ſimul & frigeſieri.

Ex hac eadẽ rationabiliſſima doctrina implicat ſimpliciter, & abſolute, eandem rem caleſieri ſimul, & frigeſieri. Patet hoc: quia implicat quod ſubiectum ſimul habeat, & plus frigoris, quam caloris, & plus caloris, quam frigoris. Sed de huiuſmodi motibus vberius in libris de ortu, & interitu.

DISPVTATIO VII.

De Loco, & Tempore.

QVAESTIO I.

De quidditate, & proprietatibus loci.

CONVENIENTER diſputationi de motu ſuccedit diſputatio de loco: nullus enim motus euidentior eſt eo, qui eſt ad locum. Zeno inter veteres negauit motum localem; non quia non videret, ſed quia ſtulte putabat ſe non videre: ſicut faciunt ij, qui experimentis rem aliquam perſpicuam habent, eandemq. negant, quia de ea reddere nequeunt rationem.

Definit autem Philoſophus locũ: *Superficiẽ primam corporis continentis immobilẽ.* Iuxtà hanc definitionem locus vniuſcuiuſq. noſtrum eſt immediata illa ſuperficies, per quam continemur à corpore nos vndique ambiente, putà ab aere; quæ tamen ſuperficies, niſi habeat immobilitatem quandam, locus non eſt. Duo igitur requirit Philoſophus ad rationem loci. Primum eſt, vt ſit aliqua ſuperficies, inter quam & locatum nullum corpus intermediet. Secundum vt ſu-

ſuperficies ſit immobilis. Circa hanc ſecundam partem innumeræ difficultates congeruntur à Ruuio: cum tamen bene intellecta Philoſophi definitio nihil habeat aduerſum ſe vllius momenti.

Quoad primam partem; nimirum quoad rationem primæ ſuperficiei corporis continentis, dicit Philoſophus vas, in quo eſt aqua conuenire cum loco: itaut ſi ad rationem loci ſufficeret eſſe primam ſuperficiem corporis continentis, vas in quo eſt aqua, rectè diceretur locus aquæ contentæ: ſed quia uas non habet immobilitatem; circumfertur enim cum aqua, ideò vas, in quo eſt aqua, dici nequit locus aquæ. Eſt enim manifeſtum aquam in eodem vaſe manentem locum mutare: adeoq. ſi vas locus eſſet, aqua in eodem loco exiſtens locum mutaret. Hæc omnia lucidiſſima ſunt; cum tamen adeò male ſentiant aliqui de Philoſopho, vt putent illum requirere immobilitatem illius ſuperficiei materialiter conſideratæ, quæ vndique circumfunditur rei locatæ.

Videtur enim res eſſe in eodem loco, etiã ſi moueatur ſuperficies corporis eã ambientis: ſicut viſum eſt eã mutare locũ etiã ſi ſuperficies ſit eadem. V.g. columna Troiana eſt hodie in eodem loco in quo erat heri, & nudiuſtertius; quamuis circa eam centies mota ſit ſuperficies corporis ambientis, perpetua videlicet aeris abeuntis, & ſuccedentis variatione; in eodem etiam loco mãſura, ſi pro aere ſuccederet aqua.

Dicendum eſt igitur, quòd quando Philoſophus definit locum primam ſuperficiem corporis continentis immobilem: aliquid requirit

quirit determinate, aliquid indeterminate. Indeterminate requiritur ſuperficies aliqua corporis quæcumq. & cuiuſcumque illa ſit; determinate autem hæc diſtãtia à punctis, vel realiter, vel imaginarie fixis. Si igitur circa columnam idem immotus aer remaneat, & cum huiuſmodi aere aliò transferatur, mutabit locum, non mutatura, ſi, aere centies variato, eandem retineat diſtantiam ab illis punctis, quæ immota, vel tenebis vel imaginaberis.

Hoc fere pacto dicis eundem eſſe fluuium, qui nunc Romam alluit, ac qui Romam alluebat tempore Ciceronis. Eundem eſſe hodie, qui fuit heri: hic enim *fluuius* determinate dicit hunc alueum, & hanc ſcaturiginẽ, indeterminatè autem aliquam aquam ex hac ſcaturigine per hunc alueum influentem, quę quamuis numquam ſit in eadem parte alueí, cum continuò fluat; non propterea non eſt idem fluuius. Ad mutationem ſuperficiei poteſt dici, quod mutetur locus materialiter. Ad mutationem diſtantiæ, quod mutetur formaliter. Prima mutatio non dicitur mutatio loci ſimpliciter: ſecus ſecunda.

Sunt autem loci proprietates quædã enumeratæ ab eodem Philoſopho 4. Phyſic. textu 29. & ſequentibus. Prima eſt: quòd locus nõ eſt quid rei locatæ; ſeu non eſt pars aliqua rei, quæ eſt in loco. Hinc apparet falſitas opinionis, quæ imputatur Platoni, quod videlicet locus ſit materia, vel forma rei locatæ. Certum eſt enim rem eandem tam ſecundum materiam, quàm ſecundũ formam variari ſecundum locũ. Hinc apparet ſecunda proprietas, videlicet ſeparabilitas loci à re locata.

Tertia proprietas eſt locum nec minorem eſſe, nec maiorem locato. Non minorem, quia locatum continetur à loco, maius autem non continetur in minori; Non maiorem, quia ad rationem loci non requiritur vllus exceſſus ſupra locatum: ſed ſecundum id dicitur locus, ſecundum quod immediate applicatur locato. Hoc fere modo dicitur cuticula non eſſe maior, nec minor reliquo corpore ſub ipſa contento; quia inſtatur, & perfectè adaptatur, corpori cuius eſt cuticula.

Quarta proprietas eſt, quòd habeat ſursũ, & deorſum, cui etiam ſi addere velis, quod habeat ad latera nihil aliud dices, niſi locum corporum, quæ omnia ſupponuntur diuiſibilia, ipſum etiam eſſe vndecumque diuiſibilem.

Præterea locus alius eſt proprius, alius communis. Proprius rem locatam vnice continet: communis præter hanc, aliàs. Primum habes in ſuperficie te immediate circumſplectente, ſecundum in toto ſpatio huius ſcholæ. Ex his intelliges agere nos de loco rerum corporalium. Quomodo autem incorporalia ſint in loco, non eſt phyſicæ contemplationis. Certum eſt ea non circumſcribi à ſuperficie corporis ambientis; & in hoc fortaſſe sẽſu, dixit Boetius, eſſe ſapiẽtibus euidẽs, quod incorporea non ſunt in loco. Circumſcribi autem à ſeperficie corporis ambientis, eſt partes rei contentæ iuſtari, ſiue aptari intimæ ſuperficiei rei continentis. Hoc igitur loci manere poteſt incorporeis, vt ſint in hac, vel illa diſtantia, vel propinquitate cum punctis prædictis.

Obijcitur primò. Si datur locus eſt in loco,

co, ergo datur locus loci: rurſus ſi eſt locus loci hic etiam eſt in loco, & ſic in infinitum. Antecedens probatur: quia, omne quod eſt, in loco eſt, ergo ſi locus eſt, in loco eſt. Quod autem in infinitum abeatur manifeſtum eſt, quia quilibet locus cuiuslibet loci, erit in loco ex hoc ipſo quod erit. Confirmatur, quia locus eſt in alio, ergo in loco. Ità argumentatur Zeno contra Philoſophum.

Reſpondet Philoſophus negando antecedens. Ad probationem negat antecedens. Ad confirmationem. Non omne quod eſt in alio, in eo eſt ſicut in loco. Pars eſt in toto, accidens in ſubiecto; neutrum in vtrolibet, vt in loco. Locum eſſe in locato minus capiunt homines vulgi, quam locatum eſſe in loco. Vtrumq. capit Philoſophus. Si nomine loci intelligas ratiõe illam qua conſtitueris hic vel ibi; locus eſt in te: diceturq. à nobis locus intrinſecus, & eſt illa vbicatio, de qua tam multa, & tam mira dicuntur. Si nomine loci intelligas corpus ambiens, locus non eſt in locato, ſed locatum in loco: corpus autem ipſum quod locus eſt, eſt etiam in loco, quia ab alio corpore ambitur. Sed hic non proceditur in infinitum, deueniendo videlicet ad vltimam Mundi ſphæram, quę an ſit in loco, vel non; dicetur infrà. Cæterum tu es in hac ſchola. Hęc ſchola eſt in Collegio Romano. Collegium in Vrbe. Vrbs in Italia. Italia in Europa. Europa in mundo. Vbi ſit mundus diuina ſi potes.

Obijcitur ſecundò. Etiam ſi fingas totum Vniuerſũ diuelli & alio transferri adhuc columna Traiana non eſſet in eodem loco; & ſimul eſſet in eodem loco; ſi ſtandum eſt ex-

plicationi adductæ; ergo explicatio prædicta nihil valet. Antecedens probatur: quia ſi Vniverſum alio transferatur adhuc columna Traiana retinet eandem proportionem propinquitatis, & diſtantiæ, quam habebat cum alijs corporibus; ergo adhuc eſt in eodem loco. Rurſùs ſi conferas illam cum punctis fixis, quæ imaginatus es, non habet amplius eandem proportionem cum illis; ergo non eſt amplius in eodem loco; ergo ſimul eſt, & non eſt in eodem loco.

Reſp. negando antecedens: & dico tunc columnam Traianam non fore in eodem loco, vt patet ex dictis etiam in obiectione. Hoc intelliges ſi imagineris immota columna Traiana totum circa orbem in immenſũ extendi, & vltra ſpatia, quibus concluditur vndique dilatari. Si cũ tota huiuſmodi dilatatione, fixa tenes puncta, quæ imaginatus es, hæc remanent abeuntibus corporibus, cum quibus illa compenetraſti. Columna autem Traiana retinens cum illis eandem proportionem quam habebat antea, eſt in eodem loco, quamuis proportionem mutet cum corporibus abeuntibus. Sicut eſſem in eodem loco, etiam ſi parietes iſti vltrà Theologiam, & Metaphyſicam recederent.

Obijcitur tertiò. Sequitur quod Socrates non poſſit moueri localiter, niſi acquirat nouam diſtantiam à prædictis punctis; conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia moueri localiter eſt mutari ſecundum locum: locus formaliter conſiſtit in proportione prædicta, ſeu in illa ratione, per quam Petrus eſt in tali diſtantia à punctis prædictis: & conſequenter

eſt

eſt mutari ſecundum diſtantiam. Minor autem probatur hoc experimento. Sit Triremis longa quinquaginta paſſibus, attingens ſcopulum puppi. Sit in prora Socrates. Recedat puppis, ſeu Triremis per viam rectam à ſcopulo, & dum recedit Triremis feratur Socrates à prora ad puppim eadem celeritate, qua Triremis recedit à ſcopulo. Hic caſus eſt facilis. In tali caſu Socrates motus eſt localiter per quinquaginta paſſus, & tamen fuit ſemper in eodem loco; ergo poteſt quis moueri localiter, & nō mutare locum. Quod motus ſit localiter, probant quinquaginta paſſus, quibus totam Triremim excucurrit; quod non mutauerit locum, patet ex dictis, quia in illo inſtanti, in quo abſoluit quinquageſimum paſſum eſt in eadem diſtantia à ſcopulo, in qua erat priuſquam tam ipſe, quàm Triremis mouerentur, quam diſtantiā ſemper ſeruaſſe manifeſtum eſt conſideranti Hyppotheſim.

Reſp. quòd quidquid mouetur localiter mutatur ſecundum diſtantiam, & quidquid non mutatur ſecundum diſtantiam, non mouetur localiter. Ad argumentum in forma: conceſſa maiori. Nega minorem. Ad caſum propoſitum dic Socratem non moueri localiter. Vt hoc non modo intelligas; ſed videas, pone arguentem ſub arcu Pontis Miluij tanto conatu natantem aduerſus fluuium, quantò impetu fluuius fertur deorſum: ſi per totam æternitatem huiuſmodi niſu conetur cōtra fluuium ire defatigabitur quidem, ſed non mutabit locum, nec localiter mouebitur, quamuis noua ſemper, & noua aqua illi ſubterfluat. Quemadmodum huic manibus,

 pedi-

pedibuſq. nitenti contra ictum fluuij, manenti tamen in eodem loco vnda ſubterfluit; ſic Socrati ſolis pedibus nitẽti aduerſus Triremim, ipſa Triremis. Qui hoc facile capit in flumine, non autem in Triremi, imputet imbecillitati ſuæ, non doctrinæ Ariſtotelicæ.

Quęres an totus Mundus ſit in loco? Reſp. Mundum non eſſe in loco phyſico; ſeu in loco extrinſeco reali. Patet hæc reſponſio ex dictis: nullius enim corporis ſuperficies Mundum vniuerſum circumſcribit. Poteſt tamen dici quod mundus ſit in loco metaphyſico, vel imaginario; quatenus licet vnicuiq. etiam extra mundum intelligere vel imaginari puncta quibuſcum conferat Mundum vniuerſum in ratione propinqui vel diſtantis. Hinc aliqui dicunt Mundum eſſe in ſpatio imaginario; quia circa mundum imaginantur ſpatia quædam ipſum cõtinentia, quę realiter replerentur à Mundo ſi hic, follis inſtar, inflari poſſet, & vndecunque intumeſcere. In huiuſmodi ſpatijs ſunt omnia machinamenta Mathematicorum, puta pes Archimedis Mundum impellens, vel quidlibet aliud eundem librans.

QVAESTIO II.

De penetratione corporum.

ANtiquiores quibuſcum diſputauit de loco Philoſophus; dixerunt locum eſſe corpus quoddam longe lateque diffuſum: hanc opinionem refellit Pihloſophus quia, inquit, ſequeretur corpora ſimul penetrari.

Hoc argumentum Philoſophi monſtrat opinionem veterum quibuſcum agit eſſe quod locus penetratiue ſit cum locato; quod de loco intrinſeco dicetur infra. Eſt igitur apud Philoſophum impoſſibilis penetratio corporum, hoc eſt ſimultas plurium corporũ in eodem indiuiſibiliter loco; ſicut v. g. anima & corpus eundem omnino locum tenent.

Dicendum primo non repugnat ſimpliciter & abſolute plura corpora eſſe ſimul in eodem loco.

Hæc Concluſio admittitur vt certa ab ijs qui credunt Euangelio. Nam Chriſtus Dominus ingreſſus eſt ad Apoſtolos ianuis clauſis: hunc ingreſſum factum fuiſſe per penetrationem corporis Chriſti cum alijs corporibus: puta vel cum pariete, vel cum ianua ipſa, eſt certum. Ridiculum eſt enim quod aliqui dexerunt, Chriſtum Dominum ita attenuaſſe ſuum corpus, vt inſtar radiorum ſolarium per tenuiſſimas rimas illud inſinuaret & in debitam figurã intra cubiculum illud reſtitueret. Hoc inquam eſt ridiculum, tum quia eſt contra ſenſum communem Patrum; tum quia hoc eſt æque miraculoſum ac ipſamet penetratio, adeoque negare penetrationem & hoc admittere eſt ineptire. Etiam cum lapide ſuperpoſito penetrauit ſe Chriſtus Dominus reſurgendo & duplici miraculo cuſtodes ſepulcri perterrefecit.

Dicendum ſecundo. Repugnat naturaliter penetratio corporum. Hanc concluſionem admittunt Paripatetici omnes. Probatur autem experientia qua conſtat nullum corpus implere locum alterius, niſi illo depulſo.

Quod autem ſemper ita fit, neceſſario ita fit. In hac neceſſitate fundatur ludus pilæ, mallei, trudiculi & alia huiuſmodi infinita: ſi enim & pila & malleus eſſe poſſent in eodē loco, non eſt cur hic illam trudat.

Probare hanc concluſionem per rationes à priori petitas vel ex fine naturæ, vel ex quocunque alio capite, eſt velle rationibus rem clariſſimam obſcurare. Certum eſt enim euidentius eſſe penetrationem non dari quã non dari propter hunc vel quemlibet alium, qui aſſignaretur, finem. Adde quod etiã latere poteſt finis propter quem aliquid detur, quod tamen euidens ſit dari.

Sunt tamen contra concluſionem poſitã experimẽta duo. Primum ſit cyathus plenus aqua: in eo ſic pleno, modeſte ponantur multi nummi aurei. Experientia conſtat aquam non effluere: ſed etiam cum illis nũmis æque contineri ac ſine illis; ergo cyathus aqua plenus ſimul continet nummos, ergo nummi & aqua ſimul penetrantur. Sũt enim in eodem loco.

Reſp. aquam ad infuſionem nummorum, quantumlibet modeſte hæc fiat, ſurſum attolli. Adeoq. nega in eodem loco eſſe aquam & nummos. Quod ſi labrum cyathi madefiat, aqua non modo attollitur, ſed effluit, quod nõ accideret ſi penetraretur cũ nũmis.

Secundum eſt in eodẽ cyatho, cyathus inquiũt, cineribus plenus tandundẽ capit, quãtum vacuus; ergo cineres & aqua compenetrantur in cyatho. Antecedens probatur, implendo cyathum cineribus & eandem illi aquam refundendo, qua plenus erat prius quàm cineres exciperet.

Hoc etiam experimentum eſt fallax. Ad àrgumentum; nega antecedens. Ad probationem dic falſum eſſe quod tantumdem aquæ capiat, &c. Sciendum eſt autem cineres immixtos eſſe corpuſculis igneis & valde poroſos; hinc fit quod aqua infuſa & poros repleat & multos ſpiritus ſeu corpuſcula ignea ſurſum expellat. Præterea ipſa aquadum infunditur ſecundum bonam ſui partẽ abit in vapores ope corporũ quibus immiſcetur. Cineres igitur ad infuſionem aquæ comprimuntur: corpuſcula immixta cineribus ſurſum abeunt, & præterea pars aquæ; & conſequenter minus eſt aquæ, quam quæ prius implebat, & minus alterius corporis cum quo aqua miſcetur.

QVAESTIO III.

De replicatione.

ARTICVLVS I.

An idem corpus ſit in pluribus locis.

Corpora dupliciter exiſtit in loco; definitiue videlicet, & circumſcriptiue. Definitiue exiſtit Corpus Chriſti Domini in Venerabili Sacramento Euchariſtiæ; hoc eſt totum in toto ſpatio, & totum in qualibet parte ſpatii. Hic modus exiſtendi non eſt naturalis corporibus. Circumſcriptiue exiſtunt in loco reliqua corpora: hoc eſt ita vt totum corpus correſpõdeat toti ſpatio occupato, & ſingulæ partes

corporis, ſingulis partibus ſpatij continentis. Puta: Callias totus correſpondet toti ſpatio ipſum continenti, & huius ſpatij aliam partem implet caput, aliam humeri, & ſic de cæteris.

Dicendum eſt primò. Nequit naturaliter idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis, Concluſionem intellige tam contra replicationem ſecundum vbi definitiuum, quam ſecundum vbi circumſcriptiuum. Et primo quod in pluribus locis nequeat eſſe definitiue, patet: quia nequit vel in vnico; eſt enim contra rationem corporis: puta contra rationem hominis vt vbi eſt caput, ibi ſint pedes, & totus homo æque ſit in qualibet parte ſpatij occupati, ac in toto ſpatio. Hoc enim haberi nequit ſine partium compenetratione. Niſi de fide eſſet ita de facto exiſtere Corpus Chriſti Domini, multis ijſque inſignibus Philoſophis videretur impoſſibile, vt conſtabit ex ſequentibus.

Quod autem neque circumſcriptiue poſſit eſſe corpus in pluribus locis; probatur ſicut probatum eſt non poſſe plura eſſe in eodem loco. Quemadmodum enim patet ad oculũ quod accedente ſocrate in locum Calliæ neceſſe eſt Calliam recedere: ita etiam patet Calliam non pergere ad locum Socratis niſi priori loco relicto. Rationem altiſſimam aiunt eſſe petendam ex differentia inter Deum & creaturam. Infinita Dei perfectio exigit vt Deus vbique ſit: limitatio creaturę, vt vna in vno, altera in altero, nulla in multis. Hæc ratio valeat quantum poteſt.

Dicendum ſecundo. Poteſt idem corpus de potentia abſoluta eſſe in pluribus locis

defi-

definitiue. Hæc concluſio eſt certa. Corpus Chriſti Domini eſt Romæ & Florentiæ & vbicunque ſunt Hoſtiæ conſecratę totum in toto,& totum in qualibet parte.

Dicendum eſt tertio. Poteſt idem corpus de potentia abſoluta eſſe in pluribus locis, itaut in vno ſit circumſcriptiue,in alijs definitiue. Hęc etiam concluſio eſt certa. Nam corpus Chriſti Domini in Cælo eſt circumſcriptiue, & cum extenſione quam naturaaliter exigunt corpora quoad locum ; & ſimul eſt in hoſtijs innumerabilibus definitiue modo ſupra explicato. Duas haſce concluſiones defendunt Theologi contra hæreticos , adeoq. illas hic ſupponemus pro certis , vt ad alia , quæ magis noſtra ſunt procedamus.

Dicendum eſt quarto. Idem corpus poteſt de potentia abſoluta ſimul eſſe in pluribus locis circumſcriptiue.

Hæc concluſio non paucos habet aduerſarios inter quos vide P. Maurum . Probatur tamen : quia corpus eſſe ſimul in pluribus locis, puta Petrum eſſe Romæ ſimul & Florentiæ non repugnat.Non enim dicit eſſeRomæ & non eſſe Romæ , eſſe Florentiæ & non eſſe Florentiæ, aut quidlibet aliud huiuſmodi,vt patebit ex ſolutione argumentorũ.Hoc argumentum vbi agitur de poſſibili eſt vnicum; & qui putant ſe aliud inuenire decipiuntur verbis idem omnino ſignificantibus, quamuis diuerſis: puta qui dicunt : hæc perfectio admittit vnionem ſeu identitatẽ cum hac alia; ergo poteſt dari entitas huius & illius perfectionis. Nihil aliud dicunt niſi: inter hoc & illud prædicatum non datur repu-

ſequenter aliquid mirabilius quam eſſe in pluribus circumſcriptiue.

Dixi conſequentiam eſſe efficacem: non quod difficile ſit inuenire diſparitates inter vnum & alterum; quæ quamuis pure materialiter ſe habentes ad rem, poſſunt tamen aliter opinantibus videri ſufficientes. Adeoque ſtandum eſt primo argumento de non repugnantia. Aduerte autem obiter nos ab vno quod putamus maius, arguere ad aliud, quod putamus minus agentes de potentia quę eſt ad omnia. Non enim valet: hęc cauſa poteſt plus; ergo poteſt & minus. Puta non valet: Elephas poteſt gignere alium Elephãtem; ergo poteſt & gignere muſcam: quamuis elephas ſit pluſquam muſca. Ratio eſt quia ſit tranſitus de genere in genus: poteſt autem cauſa perfectior continere perfectionẽ ſui generis, & virtutem actiuam in tali genere, quin contineat virtutem actiuam in genere inferiori: ſicut contingit quod excellentiſſimus Pictor nequeat ſuere crepidam. In caſu autem noſtro ex parte cauſę non eſt poſſibile fieri tranſitum dé genere in genus, quia ſermo eſt de cauſa intendente & extendente ſuam virtutem ad omnia.

Confirmatur 2. à paritate penetrationis. Poſſunt plura corpora eſſe ſimul in eodem loco; ergo poteſt idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis. Hoc argumentum exterminat rationem cui innituntur aliqui èx Aduerſarijs vt in reſponſione ad argumenta patebit.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBijcitur primo. Si idem corpus eſſet in duplici loco circumſcriptiue, in neutro eſſet circumſcriptiue: conſequens repugnat; ergo & antecedens. Minor eſt euidens: ſequela maioris probatur: quia eſſe circumſcriptiue in loco *A* eſt ita commenſurari à loco *A*, vt a nullo alio commenſuretur: ergo ſi ſimul commenſuretur à loco *B* non eſt circumſcriptiue in loco *A*. Idem dic de loco *B* reſpectu loci *A*. Explicatur hoc idem. Eſſe in loco *A* circumſcriptiue vt in loco adæquato, eſt ita eſſe in loco *A* vt nihil ipſius ſit extra locum *A*: ſed eo ipſo quod eſt in loco *B*, falſum eſt quod nihil ipſius ſit extra locum *A*; ergo eo ipſo quod eſt in loco *B*, non eſt in loco *A* circumſcriptiue vt in loco adæquato.

Reſp. negando ſequelam maioris. Ad cuius probationem; nego antecedens. Eſſe in loco *A* circumſcriptiue, non eſt ita circũſcribi à loco *A* vt à nullo alio circumſcribatur: ſed eſt ita eſſe in ipſo, vt totus locus *A* correſpondeat toti corpori locato, & ſingulæ partes loci, ſingulis partibus locati. Hoc autem non dicit locatum non eſſe in alio loco: ſed ſolum nullam partem corporis locati non eſſe intra locum circumfuſum toti locato. Ad explicationem: nega maiorem. Eſſe in loco *A* vt in ſpatio adæquato, non eſt ita eſſe in illo, vt nihil ipſius ſit extra illud: ſed eſt ita eſſe in illo vt nihil ipſius non ſit

intrà illud. Hoc autem habes etiamſi corpus alibi collocetur. Aliud enim eſt rem non eſſe in *B*; aliud eſſe in *A*, vt patet ex terminis.

Obijcitur ſecundò. Si datur replicatio: pars eſt æqualis toti; conſequens eſt contra primum principium; ergo & antec. Minor probatur: quia omne totum eſt maius ſua parte, & conſequenter nulla pars æquatur toti. Sequela maioris probatur per hoc aliud principium: quæ ſunt æqualia vni tertio ſunt æqualia inter ſe. Hoc poſito ſic argues. Lignum palmare eſt æquale ſpatio palmari, & è conuerſo: replicetur hoc lignum, & erit æquale ſpatio bipalmari, & è conuerſo æquale ipſi ſpatium bipalmare; ergo & ſpatium palmare & ſpatium bipalmare ſunt æqualia ligno palmari: quæ ſunt æqualia vni tertio ſunt æqualia inter ſe; ergo ſpatium palmare & ſpatium bipalmare ſunt æqualia inter ſe; ſpatium palmare eſt pars & medietas bipalmaris; ergo pars & medietas eſt æqualis toti; quod erat demonſtrandum.

Reſp. neg. ſeq. mai. Ad probationem; admiſſa hyppotheſi diſtingue min. ſubſumptam: quæ ſunt æqualia vni tertio eodem modo accepto ſunt æqualia inter ſe: concedo min. quę ſunt, *&c.* uni tertio diuerſo modo accepto, ſunt, *&c.* neg. min. & conſeq. Lignum palmare vt impleat ſimul duo ſpatia palmaria, ſiue vnicum bipalmare, ponitur replicatum; ſecus dum implet vnicum: adeoque diuerſimode accipitur dum ęquat duo; quam dum vnicum. Quod dico de duobus dic de mille.

Obijcitur tertio. Idem moueri poſſet duobus motibus contrarijs: conſequens eſt falſum; ergo

ergo & antecedens. Sequela probatur. Ponatur Socrates Romæ ſimul & Florentiæ: hoc poſito poſſet Romæ moueri verſus Florentiam, & Florentiæ verſus Romam. Immo ſi & Roma Florentiam, & Florentia pergeret Romam, æquis vtrinque paſſibus: in medio itinere ipſe ſibi occurreret. Quid autem contingeret in tali caſu? Item poſſet Romę calefieri & Florentiæ frigefieri. Si nimirũ Romæ ponatur prope ignem, & Florentię prope niuem: qui motus ſunt contrarij. Præterea in caſu poſito, occurſus ſui ad ſe; pone inſuper arctam adeo viam vt duo homines nequeant ſimul per illam tranſire. In hac hypotheſi dici non poteſt an Socrates contra Socratem hæreret, an penetratiue Socrates intra Socratem pergeret. Ex vno capite deberet hærere, quia locus duplici Socrati non ſufficit. Ex alio deberet intra ſeipſum pergere: idem enim ſibi ipſi compenetrari quid obſtat?

Hæc & ſimilia argumenta contemnit Aduerſarius noſter Gabriel Vaſquez. Fiunt autem eadem ab hæreticis contra replicationé definitiuam. Nam corpus Chriſti exiſtens Romæ & Florentiæ poteſt Roma verſus Florentiam, & Florentia Romam verſus transferri. In tali caſu idem mouetur contra ſeipſum, & in partes oppoſitas. Qui reſpondent diſcrimen eſſe inter hunc caſum & alium, quod Socrates per ſe, Corpus autem Chriſti Domini non per ſe ſed per accidens, & ad motum ſpecierum, moueatur: tam loquuntur ad rem, quam loquerer ſi dicerem hominem Italum poſſe replicari, non autem Æthiopem, afferendo pro diſparitate quod

italus eſt albus, æthiops autem niger. Tam enim repugnat eſſe in duplici loco, & moueri duplici motu contrario per accidens, quã per ſe. Cæterum ſi duplex motus contrarius, dummodo per accidens ſit, ſit poſſibilis: tu etiam dic in caſu propoſito moueri dupliciter, & in partes oppoſitas idem corpus ſed per accidens; cum non per ſe ſed per accidẽs replicetur. Ad motum iſtum localem an foret duplex in eodem corpore, an ſecus, an naturalis, an connaturalis ſuppoſita replicatione dicetur infra, vbi ad argumentum P. Vaſquez.

Ad illud de calefactione & frigefactione dic idem euenturum quod eueniret ſi in vnico loco prope vtrumque agens poneretur. Si enim nix præualet igni frigefiet: ſi ignis niui, calefiet: idque ſiue ponas Socratem Romæ prope ignem, Florentiæ prope niuem, ſiue ſolum Romæ prope ignẽ & niuem. Interroganti igitur quid fieret in caſu propoſito dic quod fieret idem, quod fieret in caſu quem proponis.

Dices: ergo ignis Florentinus aget in Socratem exiſtentem Romæ; ergo aget in diſtans.

Reſp. conceſſa prima conſequentia: negando ſecundam. Socrates exiſtens Romæ non diſtat Florentia, ſi ſimul ſit Florentiæ. Nam male definies quid ſit diſtare Florentia ſi dixeris: diſtare Florentia eſt eſſe Romæ, vel alibi extra Florentiam. Bene autem ſi dixeris: eſt non eſſe Florentiæ nec prope Florentiam. Vides hoc idem valere contra corpus definitiue replicatum, Corpus Chriſti Domini exiſtens Florentiæ in ædibus S. Ma-

riæ

riæ à Flore tangitur & comeditur Romæ in templo nominis Ieſu. Vide an abſurdius ſit aut videatur vnum quam alterum. Nobis vtrumque verum: ſecundum eſt certum. Certo enim tenemus illud idem corpus quod eſt Florentiæ, comedi Romæ.

Hac eadem ratione diſſolues hoc argumentum. Implicat idem diſtare à ſeipſo: per replicationem idem diſtaret à ſeipſo; ergo implicat replicatio. Minor probatur. Petrus exiſtens Romæ diſtat à Paulo exiſtente Florentiæ per hoc quod alter ſit Romæ alter Florentiæ: ſed in caſu replicationis Socrates eſt Romæ & Florentiæ; ergo Socrates diſtat à Socrate. Confirmatur: quia vbi Romanum diſtat ab vbi Florentino, ergo etiam vbicatum Romæ diſtat ab vbicato Florentiæ.

Hæc omnia ſoluta habes in præcedentibus. Concede maiorem; nega minorem. Ad probationem nega maiorem. Petrus & Paulus ſi nihil aliud habent quam quod hic Florentię, ille ſit Romæ; non habent qua diſtent: ſed requiritur inſuper vt neque hic Romæ neq; ille Florentiæ ſit. Ad confirmationem conc. ant. nega conſequentiam. Vbi romanum non eſt Romæ & Florentiæ, ſed Romæ ſolum, adeoque diſtat ab vbi florentino. Vbicatum autem eſt Romę & Florentiæ, adeoque non diſtat neque ab vbi romano, neque ab vbi Florentino, neque ab ipſo vbicato. Hinc habes Socratem à neutro vbi diſtantem eſſe in duplici vbi; quorum vtrumlibet ab altero diſtat. Hoc dictum ſit ex ſuppoſitione quod ipſa vbi non replicentur; quod an ſit poſſibile quæretur inferius.

Inſtabis; ignis Romanus nequit impedire

niuem

niuem Florentinam niſi agendo in diſtans; nec è conuerſo nix Florentina ignem Romanum: ex conceſſis in caſu poſito nix impediret ignem & ignis niuem; ergo, *&c.* Maior probatur quia ignis diſtat à niue, & nix ab igne, ergo ſi ignis impedit niuem, & nix ignem: agunt in diſtans.

Reſp. neg. mai. Ad prob. conc. ant. nega conſeq. Ignis impedit niuem, & nix ignem non agendo mutuo in ſeipſa, ſed per hoc quod æqualiter ſe habeant ad idem corpus, in quo quantũ produceretur ab igne, tantũ destrueretur à niue. Dum igitur nix petit producere in ſubiecto gradum frigoris, ignis petit producere gradum caloris: & quia introductio vnius gradus caloris eſt expulſio vnius gradus frigoris & è conuerſo: æque nix exigit non produci de nouo illum gradum caloris, ac exigat ignis produci: ideoque nihil producitur ob æqualitatem virium in vtroque agente.

Obijc. 4. Principium propriũ ex quo per ſenſum venimus in cognitionem de diſtinctione inter homogenea ſenſibilia, non poteſt falſificari: ſed principium huiuſmodi eſt quod habeant diuerſas vbicationes circumſcriptiuas; ergo nec per diuinam omnipotentiam falſificari poteſt: ſed falſificaretur ſi replicatio circumſcriptiua eſſet poſſibilis; ergo hæc eſt impoſſibilis. Minor ſubſumpta prob. quia data replicatione, idem corpus, puta idem granum frumenti eſt in diuerſis locis circumſcriptiue: adeoque videns horreum immo ſi vis totum orbem plenum frumento non habes certitudinem metaphyſicam, quod hæc ſint plura grana: ſed dubitare poteris an

ſit vnum granum in locis innumerabilibus replicatum.

Qui hoc principium proponit vt euidens monet magnam eſſe differentiam inter has duas propoſitiones: *quæ apparent in locis diſtinctis ſunt diſtincta*: & : *quæ ſunt in locis diſtinctis ſunt diſtincta*. Prima propoſitio poteſt falſificari: ſecunda non poteſt. Hoc ipſum ſi bene penetret qui hoc proponit, inueniet ſe gladio ſuo perimi. Nam ſenſus non iudicat de rebus prout ſunt, ſed prout apparent. Præterea: grano tritici in locis innumerabilibus replicato, non eſt verum quod aliqua ſint in locis diſtinctis: ſed quod aliquid ſit in locis diſtinctis. Sed hæc modo miſſa faciamus: & intelligamus vt aduerſarius quod ab aduerſario proponitur. Ait igitur eſſe infalſificabile hoc principium: quot ſunt loca adæquata in quibus ſunt homogenea ſenſibilia, tot ſunt homogenea ſenſibilia. Ratio eſt: quia nullum eſt aliud principium, vnde per ſenſus dignoſcere poſſimus ſenſibilium omnino ſimilium pluralitatem eodem tempore exiſtentium quam pluralitas loci adæquati. Quod ſi hæc ſit indicium fallax, arguens æque trepidabit ad conſpectũ vnius militis; ac ad conſpectum ingentis exercitus: quia vnicus miles erit Aduerſario ratione replicationis centum milla militum. Hoc autem eſt magnum inconueniens.

Confirmatur hic diſcurſus quia huic principio: quæ ſunt in pluribus locis ſunt plura, aſſentimur ex terminis, & a natura determinamur ad dicendum: *ſunt plura* quotieſcunque videmus ea eſſe in pluribus locis.

Reſp. primo parum conſuluiſſe ſecuritati

fuæ

ſuæ arguentẽ niſi etiã verum ſit: *quæ apparent in locis diſtinctis ſunt diſtincta.* Aeque enim trepidabit ob vnum militem realiter implentem locum vnius exercitus, ac ſi apparenter, & è conuerſo. Quomodo enim certus erit hanc eſſe puram apparentiam, non vero rem ipſam: & conſequenter euidens eſt eandem dubitationem fore in ſententia arguentis ac in noſtra.

Reſp. ſecundò. Hoc principium patere inſtantijs adeo inſolubilibus vt euidens ſit eſſe falſum. Prima inſtantia ſit contra penetrationem quam admittit Aduerſarius. Sicut pluralitas loci oſtendit pluralitatem locatorum, ita vnicitas loci vnicitatem locati. Immo non aliter apparet pluralitas locatorum, quam per apparentiam plurium, vt ita dicã vnorum. Sicut igitur non eſt vnde dignoſcas multiplicitatem homogeneorum ſenſibilium eodem tempore exiſtentium, niſi multiplicitas loci adæquati: ita non eſt vnde dignoſcas vnicitatem corporis niſi vnicitas loci: quod ſi hæc ſit indicium fallax videns vnicũ militem dubitabis an ſit integer exercitus penetratiue poſitus in loco adæquato connaturali vnius hominis. Quod ſi debet dari aliquod principium præſeruans arguentem ab errore, dum videns exercitum integrum iudicare preſt fortaſſe eſſe vnicum militem: cur non debebit dari principium præſeruans te ab errore, dum videns vnicum militem iudicas: fortaſſe eſſe integrum exercitum.

Profectò non abſurdius, videns vnum hominem dices: fortaſſe video homines innumerabiles ſimul penetratos, quam videns homines innumerabiles: fortaſſe video vnum

homi-

hominem multoties replicatum. Cur igitur vnum admittis & alterum negas? Quod ſi dicas vtrumque, replicationem videlicet & penetrationem çqualiter impugnari ex principio poſito; eo ipſo principium eſt falſum.

Secunda inſtantia. Vbicunque video accidentia propria vini determinor à natura ad iudicandum: eſt vinum. Et vbicunque video accidentia propria panis determinor ad iudicandum: eſt panis. Accidentia enim ſenſibilia per ſenſum determinant intellectum ad iudicandum de quidditate ſubſtantię ſenſibilis. Et tamen hoc iudicium erit falſum in vino, & Hoſtia conſecrata.

In forma igitur ad argumentum nega maiorem. Nam vel ſermo eſt de principio ex quo per ſenſum venimus in cognitioné certá certitudine metaphyſica de diſtinctione inter homogenea ſenſibilia: & huiuſmodi principium non datur. Vel ſermo eſt de principio ex quo venimus per ſenſum in cognitionem certam certitudine pure phyſica & naturali; & hoc quidem datur, ſed falſificari poteſt per diuinam omnipotentiam, & conſequenter principium ſuprapoſitum eſt falſum.

Ad confirmationem patet ex dictis. Natura determinat ad iudicandum res ſe habere vt naturaliter ſe habent. Et conſequenter granum frumenti replicatum naturaliter determinat ad iudicandum quod non ſit vnum ſed multiplex: ſed non propterea iudicium huiuſmodi eſt etiam metaphyſice infalſificabile. Hinc patet ad omnes illas dubitationes. Ex ſola poſſibilitate quod hoc & illud per diuinam omnipotentiam ita ſe habeat, non niſi ſtulte inducimur ad dubitandum

quod

Quod reipſa ita ſe habeat. Eſt poſſibile per diuinam omnipotentiam vt ij quos puto eſſe meos diſcipulos & ſcribere lectionem, reipſa non ſint mei diſcipuli, ſed mera phantaſmata imponentia oculis meis: & tamen ſtultus ſim, ſi dubitem: ſicut ſtultus eſt qui putat ſe eſſe Regem & non eſt, cum tamen ſit poſſibile ipſum eſſe. Aduerſarius ipſe dum arguit contra nos non dubitat ſe argumentari contra homines, & tamen poſſibile eſt vt non contra nos arguat dum dicit ſe cõtra nos arguere; ſed contra aereas poteſtates noſtris vultibus indutas. Ex quibus patet dubitationes fundatas in mera poſſibilitate cum diſpenſatione legis naturæ, eſſe omnino irrationabiles.

Obijcitur quinto. Si lapis poneretur à Deo in duplici loco extra ſuum centrum, puta: ita vt vtraq. vbicatio eſſet in aere: tunc vel vtrobiq. lapis deſcenderet, vel ab vno loco deorſum moueretur, & in alio quieſceret, vel in vtroq. quieſceret: nihil horum dici poteſt; ergo non poteſt admitti replicatio vt poſſibilis. Minor probatur quia ſi dicas quod ab vtroque loco deſcenderet, concedis lapidi quod ſimul moueatur in duplici ſpatio. Quod ſi dicas quod lapis ab vno loco deſcenderet, ſed in alio maneret immotus; concedis eundem lapidem eſſe ſimul principium motus localis & quietis pro eadem differentia temporis, & præterea eſſe principium quietis in loco ſibi violento. Si dicat quod in vtroq. quieſceret contra eſt: quia lapis ſi nequit eſſe principium ſuæ quietis in vno loco violento, multominus poteſt in duobus. Hoc argumento

Gabriel

Gabriel Vaſquez negat poſſibilitatẽ replicationis.

Reſp. conceſſa maiori, negando minorẽ. Ad probationem poteſt multipliciter reſpõderi. Primã reſponſio eſſe poteſt lapidem ab vtroq. loco caſurũ deorſũ, ſi Deus nihil velit in lapide niſi replicationem. Nam etiam cadens eſt in duplici loco, & præterea eſt quoad motum ſecundum naturam. Secunda reſponſio: Quod lapis ab eo loco in quo eſt non per vbi miraculoſum deorſum moueretur; in illo autem vbi, in quo eſt per miraculum, conſiſteret non vt principium quietis in tali loco, ſed detentus ab extrinſeco, videlicet ab illa eadem virtute per quam ibi collocatus eſt. Nam præter vnam vbicationem quæ ita illi debetur, vt non poſſit omnis negari; quælibet alia eſt illi miraculoſa: vbicationem autem miraculoſam conſeruat ille idem qui dedit, vel loco illius dat aliã item miraculoſam ſi loco vbi permanentis in aere dat vbi fluens intra aerem à loco in quo poſitus eſt, vſque ad quemlibet alium locum, in quo collocetur.

Dices creetur in duplici loco: in hac hyppotheſi non eſt potior ratio cur ex vno ruat potius, quam ex alio; ergo ex neutro, vel ex vtroq. Ant. prob. quia non eſt aſſignabilis vtra ex his vbicationibus ſit illi debita.

Reſp. admiſſa hyppotheſi: conc. antec. neg. conſeq. ad probat. dic neutram determinatè ex prædictis vbicationibus eſſe illi debitam, eſſe tamen illi debitam indeterminate alterutram. In huiuſmodi autem, determinatio eſt à cauſa prima, vt patet ex dictis in Logica.

Quod

Quod ſi fingas caſum ita, vt Deus lapidem in duplici loco ponat in aere, & hoc facto ceſſet ab omni miraculo circa lapidem. Dico quod lapis ex vno loco deorſum cadet, & in alio eſſe ceſſabit non per motum deorſum, neque per hoc quod quaſi regrediatur intra ſe ipſum, ſed per hoc præciſe quod deſtruatur alia vbicatio nulla in locum ipſius ſuffecta. Denique prout multipliciter poteſt caſus proponi, poteſt etiam multipliciter ſolui. Poteſt enim contingere quod vtrobique quieſcat, in vno quieſcat, in altero moueatur, &c quia ex his omnibus nihil eſt quod inuoluat contradictoria.

Ex hac ſolutione habes quid reſpondeas alteri caſui ſuprapoſito: an videlicet Socrates Romæ poſitus & Florentiæ: & Florentia Romam & Roma Florentiam moueretur. Quidquid enim reſpondeas bene reſpondebis. Si dicas Petrum ab eo loco in quo eſt per vbi non miraculoſum, motum iri in partem oppoſitam; non autem ab eo in quo eſt per vbi miraculoſum, philoſopharis rationabiliter. Quia quodlibet vbi quod habeat vltra vnum vbi, miraculoſe habet: eſt igitur ſupra vires non ſolum ipſius ſed etiam totius naturæ ſuppoſito vno vbi, dare illi in ſenſu compoſito & alterum: quemadmodum igitur illud aliud vbi permanens nequit dari niſi à ſolo Deo; ita neque illud vbi fluens, per quod videlicet moueretur ab alio, dari poteſt quam à Deo. Ratio eſt: quia illud etiã vbi fluens in ſenſu cõpoſito cum altero vbi, eſt miraculoſum; adeoque mutatio vbi permanentis in vbi fluens eſt mutatio miraculi in miraculum, quod nequit fieri per natu-

ram. Hinc habes quod ſi Socrati per ſeipſum deambulanti Romæ: vbi eſt per vbi non miraculoſum, exiſtenti Florentiæ adhiberentur mille iuga boum, non poſſet è loco in quo eſt dimoueri. Ratio eſt quia mille iuga boum non poſſunt dare Socrati vbi miraculoſum.

Quod ſi reſpondeas etiam è loco vbi per vbi miraculoſum eſt, motum iri: hoc ipſum facile ſuſtinebis dicendo quod Deus ex ſuppoſitione quod ponat Socratem in duplici loco, debet in duplici loco concurrere cum ipſo ad motum localem: & ita contigiſſe narrant hiſtoriæ ex quibus replicationes SS. audiuimus puta Franc. Xauerius in duplici naui exiſtens non erat in vna per modum corporis mobilis in altera autem per modum Statuæ; ſed ambulabat hac & illac, prout præſens neceſſitas nauigantium exigebat. Quamuis autem hoc ipſum vbi fluens ſit miraculoſum eſt tamen connaturaliter conſequens ad miraculum replicationis. Eſt autem ineptum putare quod Deus poſſit quidem dare duplex vbi permanens, non vero duplex vbi fluens: & ex difficultate duplicis vbi fluentis, impugnare duplex vbi ſimpliciter: quaſi vero Deo difficilius eſſet mouere duplici motu idem corpus, quam duplici vbicatione vbicare. Supereſt ad illud de occurſu ſui ad ſe. Dic in tali hyppotheſi Socratē non compenetratum iri cum Socrate; quod repugnat; quia compenetratio eſt plurium: habiturum autem intra idem ſpatium duas vbicationes per quarum alteram reſpiciet ad orientem, per alteram ad occidentem: vt fingere facile potes in duobus diſtinctis tali modo compenetratis.

Obijcitur vltimò. Si eſt poſſibilis replicatio poteſt vna candela illuminare totum orbem: conſequens eſt abſurdum, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia ſi replicetur candela quantum replicari poteſt, immo minus etiam quam replicari poteſt, eo ipſo applicabitur ſpatijs innumerabilibus; illuminat autem quæcunque ſpatia, in quibus replicetur; ergo ſpatia innumerabilia illuminabit.

Reſp. primò. Hoc idem argumentum valere contra penetrationem. Nam innumerabilia ſpatia ſeu corpora illuminabilia poſſunt ſimul compenetrari; hoc poſito illuminabuntur omnia ab vna candela, quę per hoc ipſum quod præſens eſt cuilibet, eſt præſens omnibus.

Reſp. ſecundò. Omiſſa maiori: neg. min. Ratio eſt: quia luminoſum vt agat nihil aliud requirit quam applicari illuminabili: in caſu poſito applicaretur toti orbi terrarũ; igitur in tali caſu illuminaret totum orbem terrarum. Qui imaginantur à luminoſo effluere lucem & diffundi intra medium ſicut à fonte effluit aqua, & diffunditur intra alueum; negabunt candelam replicatam plus lucis effundere quam non replicatam: replicatio enim non eſt multiplicatio virtutis. Sed non ita accidere indicatum eſt vbi de accidentibus. Lux igitur quæ producitur in illuminabili, ſeu in medio, non egreditur ab illuminante ſed educitur de potentia ipſius medij ab illuminante applicato: ſicut calor non egreditur ab igne, ſed virtute ignis applicati educitur de potentia calefactibilis. Hinc eſt quod quantumlibet multiplicentur

calefactibilia intrà ſphæram actiuitatis agentis calidi, non propterea quodlibet ex his minus incaleſcit. Qua in re ſubueniendum eſt infirmitati imaginationis humanæ, ità rem ſibi repræſentantis quaſi ab illo igne tot gradus caloris egrederentur quot ſunt illi, qui in omnibus quæ caleſiunt producuntur.

Hinc etiam eſt, quod ſine vllo additamento, immò ſine vlla variatione in virtute tum calefactiua, tum illuminatiua poteſt agens calidum, aut illuminatiuum calefacere, aut illuminare plura, & plura ſubiecta in infinitum: nequit autem fons ſine acceſſione nouæ, & nouæ aquæ intra ſeipſum, implere non tot quin plures alueos, vt patet: non oportet igitur exiſtimare, quod aut illuminatio, aut calefactio, aut quidlibet aliud huiuſmodi fiat impendio agentis, quod vt vidimus per hoc, quod agat, nihil omninò immutarur. Quod ſi velis ab hac ſententia peripatetica præſcindere hic, & cum alijs opinari illuminationem fieri per effuſionem phyſicam lucis.

Reſp. tertiò negando ſequelam maioris. Ratio eſt: quia ſi intra medium, quo contineatur tota ſphæra actiuitatis candelæ, hæc eiaculata ſit omnia corpuſcula, quæ poteſt eiaculari; non habet alia, quæ intrà quodlibet aliud medium eiaculetur. Sicut ſi Socrates Romæ exiſtens, atque Florentiæ, vel hic, vel ibi proijciat nummos omnes quos habet; non habet quos alibi impendat.

Dices: eadem eſt ratio candelæ millies replicatæ in ordine ad illuminandum, ac baiuli millies replicati in ordine ad ferendum pondus: candela millies replicata poteſt illumi-

luminare quantū illuminarēt mille candelæ; ergo baiulus millies replicatus poſſet ferre quantum ferre poſſunt mille baiuli. Hoc autem abſurdum eſſe probatur: quia ſequeretur quod homo vnicus, putà Petrus par merum miraculum replicationis fieret par ferendo toti orbi terrarum. Confirmatur: quia homo replicatus æquiualet multis hominibus: ſed certum eſt eſſe poſſibiles tot homines, vt ſimul ſuſtineant pondus totius orbis; ergo poteſt tam multipliciter replicari Petrus, vt vnus inſtar Atlantis ſuſtineat idem.

Reſp. negando maiorem. Iam ſemel rogauimus Aduerſarium, an mille illa ſpatia, quæ illuminantur à mille candelis ſi ſimul penetrentur illuminanda ſint ab vna candela? Si reſpondet negatiuè; nega etiam illa eadem illuminanda, ſi candela in ſingulis loco diuiſis replicetur. Si affirmet, roga iam an mille pondera, quæ ſint paria humeris mille baiulorum ſimul penetrata, ſuſtineri poſſint ab vno baiulo. Si neget: nega etiam baiulum millies replicatum ſuſtenturū mille pondera, quorum quodlibet ſit par ipſius humeris. Rationem quam afferet Aduerſarius, afferes & tu dicendo videlicet eoſdem humeros non poſſe ſimul ferre tot pondera, quæ æque ſimul ferrentur cum penetratione ipſorum, ac cum replicatione humerorum: quia mille pondera ſunt ſupra virtutem latiuam, ſeu ſubſtentatiuam vnius baiuli. Tam enim eſt eadem virtus ſiue idem robur in baiulo replicato, quàm in eodem baiulo reſpectu ponderum compenetratorum. Opprimetur igitur baiulus à nimio pondere, ſiue replicetur ipſe, ſiue pondera compenetrentur.

Non enim ſine immutatione ſui, ac vitalium ſpirituum impendio ſuſtinet pondus; nec ſine ſui mutatione fert hoc & illud, ſicut candela ſine ſui mutatione calefacit, ac illuminat hoc & illud. Patet igitur diſparitas ex dictis: effectus non immutat ſuum agens; pondus immutat, & opprimit latorem ſuum, & quia quodlibet pondus ponit impetum in latore; ideò ad multiplicationem ponderum, adeò multiplicatur impetus, vt nequeat baiulus illi reſiſtere.

Ad illud de æquiualentia, dic vnum hominem æquiualere infinitis in ordine ad implendum ſpatium, non autem in ordine ad omnia. Hinc ſolues alia, quæ in hac materia congeri ſolent. Purà ſi daretur replicatio poſſet Petrus aſſentiri Florentię, quod *A* exiſtit, & huic diſſentiri Romæ. Amare Romæ *A*, & illud idem odiſſe Florentiæ, & ſic de alijs, quæ inuenies conceſſa ab aliquibus, qui fortaſſe rem non ſatis examinant. Hæc omnia neganda ſunt: nequit idem intellectus ſimul dicere eſt, & non eſt de eodem; quantumlibet replicetur; replicatio enim non facit, quod intellectus ſimul aſſentiatur cōtradictorijs, Dices: aſſentiri Florentiæ, & diſſentiri Romæ non ſunt contradictoria: in tali caſu daretur aſſenſus Romæ, & diſſenſus Florentiæ, ſeu daretur Romæ *eſt A*, Florentiæ daretur *non eſt A*, ergo non darentur contradictoria.

Reſp. quod aſſenſus, & diſſenſus impertinenter ſe habent ad locum. Et locus impertinenter ſe habet ad aſſenſum, & diſſenſum: igitur quemadmodum ſi Petrus nunc Romæ exiſtens dicat: *Eſt A*, & Paulus etiam nunc exi-

exiſtens Florentiæ dicat: *Non eſt A*; ſibi contradicunt: ità etiam ſi idem Petrus nunc & Romæ, & Florentiæ exiſtens dicat: *Eſt*, & *non eſt*, idem ſibi contradicit. Ex his patet ad argumentum, dicendo, quòd contradictio conſiſtit in hoc quod idem de eodem dicat: *Eſt*, & *non eſt*, & conſequenter nequit vllo modo vtrumq. eſſe in eodem intellectu. Vbi aduerte diſcrimen inter hominem exiſtentem in duplici loco, & eundem exiſtentem in duplici inſtanti. Exiſtens in duplici loco, ſi in vno dicat: *eſt*, & in altero: *non eſt*: dicit ſimul: *Eſt*: & *non eſt*: in duplici autem inſtanti, ſi in vno dicat: *eſt*, & in altero: *non eſt*, non ſimul, ſed ſucceſſiue dicit: *eſt*, & *non eſt*, in quo non eſt vlla implicantia.

QVAESTIO IV.

De loco intrinſeco.

ARTICVLVS I.

Per quid formaliter res ſit in loco.

Locus, quem ex Ariſtotele ſuprà definiuimus, eſt locus extrinſecus. Agendum eſt hic de loco, quem vocant, intrinſeco; quærendo videlicet an præter illam primam ſuperficiem circumſcribentem corpus, & corpus ipſum, requiratur aliquid ad hoc, vt corpus ſit in hoc, vel illo loco.

Dicendum eſt primò. Res non eſt in loco formaliter per hoc, quod ipſa, & locus ſint. Probatur hæc concluſio, quia Petrus eſt & hic

hic locus, & tamen Petrus non eſt in hoc loco; ergo quod Petrus ſit in hoc loco non habetur per hoc, quod exiſtat & Petrus & hic locus.

Dicendum ſecundò. Petrus eſt in loco *A* per vbicationem ſibi, & loco *A* ſuperadditam. Probatur hæc concluſio: quia cæteris poſitis, & non poſita vlla forma, per quam Petrus ſit in loco *A* Petrus non eſt in loco *A*, ergo requiritur illa forma, per quam Petrus ſit in loco *A*. Hanc autem formam vocamus vbi intrinſecum, ſeu locum intrinſecum. Eſt autem hic locus forma modalis ità eſſentialiter affixa Petro vt impoſſibile ſit eſſe, & nõ eſſe in Petro, & ità determinans Petrum ad eſſe hic, vt impoſſibile ſit hanc eſſe, & Petrum non eſſe hic. Sicut diximus de alijs paſſim determinatiuis vltimis ad hanc, vel illam denominationem. Propterea dicitur ipſum hic Petri, quod idem eſt, ac ratio, per quam Petrus eſt formaliter hic.

Dices: Hæc denominatio: *Petrus eſt hic*, poteſt haberi præſcindendo ab omni modo ſuperaddito; ergo, &c. Antecedens probatur: quia poteſt haberi quod Petrus ſit hic per hoc præciſe quod Petrus ſit, & habeat indidiſtantiam ab hoc loco; in hoc non includitur modus vbicationis ſuperadditus, &c. ergo quod Petrus ſit hic habetur ſine, &c.

Reſp. negando antecedens, ad probationem conceſſa maiori: nega minorem. Habere indiſtantiam, ſeu negationem diſtantiæ ab hoc loco, dicit formaliter præſentiam in hoc loco: præſentia autem in hoc loco non habetur formaliter per Petrum, & hunc locum, ſed inſuper per aliquid quod ſit vltimum determi-

minatiuum huius denominationis.Petri exiſtentis in hoc loco. Hoc autem vltimum determinatiuum eſt illa forma, ſeu illud vbi de quo hic agimus.

Dices iterum: per hoc præciſe quod Petrus ſit, & non ſit in vllo alio loco, eſt hìc: Eſſe non includit modum vbicationis:nec illum includit non eſſe in vllo alio loco; ergo eſſe hic Petrum non includit modum vbicationis ſuperadditum. Maior probatur: quia valet illatio: *Petrus eſt, & non eſt in vllo alio loco;ergo Petrus eſt hìc.* ergo &c. Si autẽ hoc valet, manifeſtũ eſt Petrũ eſſe hìc, per hoc quod ſit; & in nullo alio loco ſit.Minor autem probatur: quia quod Petrus ſit, habetur formaliter per exiſtentiam Petri; certum eſt autem exiſtentiam Petri non haberi per modum vbicationis: rurſus quod Petrus non ſit in vllo alio loco, eſt denominatio pure negatiua, ad quam non requiritur vlla forma poſitiua, vt patet ex dictis alibi.

Reſp. negando maiorem. Ad probationẽ conceſſo antecedenti; nega conſequentiam. Ex hoc quod Petrus ſit, & non ſit in vllo alio loco recte inferes quod ſit hìc ex ſuppoſitione illius principij: *quidquid eſt alicubi eſt.* Ex hoc autem quod alicubi ſit, & non ſit in vllo alio loco recte inferes eſſe in hoc. Hoc autem nihil aliud eſt quam ex eo quod ſit & negatione omnis alterius vbicationis inferre quod habeat hanc vbicatiõnẽ. ſicut v. g. ſi *A* neceſſario eſſet vel album vel nigrum, ex hoc quod non eſſet album recte inferres: ergo eſt nigrum: non quod habeat eſſe nigrum per ſuum eſſe, & precíſam carentiam albedinis, ſed quia poſita prædicta

 ne-

neceſſitate, ex defectu vnius qualitatis rectes infertur exiſtentia alterius. Non eſſe nigrum aut non eſſe album, ſunt denominationes pure negatiuę; hoc modo non eſſe in hoc vel illo loco eſt denominatio pure negatiua. Eſſe album & eſſe nigrum eſt denominatio poſitiua ſicut & eſſe hic,vel eſſe alibi: propterea nec ibi ſufficit res & carentia nigredinis ad rationem albæ; neq, hic res & carentia omnis alterius vbicationis ad rationem exiſtentis hic. Eſſe igitur et non eſſe alibi infsrt de conſequenti, non autem includit de formali eſſe hic.

*H*oc idem accidit in alijs ſimilibus denominationibus. Puta quælibet creatura eo ipſo quod eſt, pendere debet ab aliqua cauſa: ſi autem per argumentum ab excluſione dicas: non pendet neque ab hac neque ab illa neque ab illa alia recte inferes: ergo ab iſta. Nec propterea habebit pendere ab iſta formaliter per negationem dependentiæ ab illis alijs: ſed per formam poſitiuam quæ recte infertur ex carentia omnis alterius formę; quam formam alibi vocauimus actionem, eſtque ratio qua hoc pendet ab illo.

Dices vlterius: poteſt indifferentia quam habet Petrus ad eſſe vel non eſſe hic tolli per impulſum vel per motum per quem applicatur huic loco extrinſeco: neque motus neque impetus ſunt vbicatio de qua hic agitur; ergo ſine vbicatione prædicta poteſt tolli indifferentia, &c.

Reſp. diſtinguendo maiorem: poteſt tolli indifferentia per motum aut impetum in genere determinatiui antecedentis: concedo: in genere determinatiui formalis: nego Mo-

tus antecedens & impetus totus quantus eſt, non eſt ratio formalis eſſendi hic, ſed ratio formalis qua mouetur huc, ſeu qua tendit huc. Puta per motum quo tendis ad Vaticanum non es formaliter in Vaticano. Si igitur hic motus determinat ad eſſe in Vaticano, oportet vt determinet ad illam rationem formalem per quam ſis in Vaticano. Poteſt igitur motus aut impetus antecedens eſſe cauſa formæ, per quam ſis in Vaticano non autem ipſa forma.

Dices: impoſſibile eſt dari totum motum & impetum ãtecedẽtẽ, & me nõ eſſe hic, ergo ſum hic formaliter per motum antecedentẽ.

Reſp. omiſſo antecedenti: negando conſequentiam. Impoſſibile eſt dari actionem quin detur terminus actionis; puta dari in materia actioné productiuam caloris, quia detur calor; & tamen non per actionem formaliter; ſed per calorem, ſubiectum eſt calidum.

ARTICVLVS II.

An omnia in compoſito vna vbicatione vbicentur.

DVbitatur an ſit vna an multiplex vbicatio eorum quæ idem compoſitum conſtituunt. Ex vno capite videtur eſſe vna Primò quia eſt vnus locus adæquatus extrinſecus; ergo etiam vnus erit locus intrinſecus. Secundo, quia vnius entis ſimpliciter debet eſſe vna vbicatio, ſed compoſitum eſt vnum ens ſimpliciter; ergo compoſiti eſt vna ſimpliciter vbicatio.

Tertiò. Per hoc præciſe quod forma ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis, ſit in materia exiſtente hic, ipſa etiam eſt hic: ſed quod forma ſit in materia exiſtente hic, habetur formaliter per vbicationem materiæ & inexiſtentiam formæ in materia; ergo per vbicationem materiæ & inexiſtentiam formæ in ipſa, habetur formaliter quod forma ſit hic. Hoc autem non includit aliam vbicationem quam vbicationem materiæ. Nam forma illi inexiſtit vel per vnionem vel per inhęſionem, quarum neutra eſt vbicatio. Hæc ſunt quibus mouentur aliqui ad iudicandum omnia in compoſito vbicari vna vbicatione quam vocant vbicationem primi ſubiecti: hoc eſt materiæ primæ.

Ex alio capite. Vbicatio eſt modus eſſentialiter affixus rei quam vbicat: ſed poteſt dari hæc eadem vbicatio materię abſque eo quod hęc forma, & hæc accidentia ſint hic; ergo hæc vbicatio materiæ non eſt ipſum hic huius formæ, & horum accidentium. Maior patet ex dictis vniuerſaliter de modis, de quorum conceptu eſt non exiſtere quin actu modificent ea omnia quorum ſunt modi. Minor autem probatur. Quia materia in eodem loco manens poteſt mutare formam; experientia enim conſtat idem ſubiectum in eodem loco eſſe modo calidum & modo frigidum.

Idem vrgeri poteſt contra Vaſquez qui dicit omnia vbicari in compoſito vna vbicatione quantitatis. Nam poteſt variata forma ſubſtantiali manere hic hæc eadem quãtitas: & conſequenter dari hoc vbi huius quantitatis, quin detur hic hæc forma: ergo vbi

vbi huius quantitatis non eſt vbi huius formæ. Item conſtat manente eadem quantitate & in eodem loco variari accidentia rei quãtæ. Idem enim quantum in eodem loco manens & cum eadem quantitate eſt modo album modo nigrum & ſic de cęteris.

Ex his ſequitur quod qui vnam in compoſito vbicationem volunt per quam ſingula vbicentur, vnum ex his dicere debent, videlicet vel dari poſſe hoc vbi quin dentur ea quæ vbicantur per ipſum, vel ad quamlibet uariationem cuiuſlibet accidentis in compoſito compoſitum mutare locum, vel formam ſeu ſubſtantialem ſeu accidentalem non eſſe in loco niſi improprie; proprie autem eſſe in loco ſolum primum ſubiectum.

. Hoc vltimum minus diſplicet quamuis à nullo fere dicatur, cũ omnibus fere videatur euidens quod hęc albedo eſt in hac Schola: mihi autem videtur euidentiſſimum quod hæc albedo eſt in hac pariete; & quod hic paries ſit in hac ſchola. Eſſet igitur facile ſuſtinere pręter primũ ſubiectum proprie & per ſe nihil vbicari; cętera autem quæ in ipſo ſunt denominari eſſe in hoc vel in illo alio loco, ab vbicatione ſubiecti in quo ſũt. Diximus autem quod eſſe in ſubiecto non eſt eſſe in loco.

Ratio autem cur hæc vbicatio ſit potius ſubiecti quam formæ, quamuis denominet totum eſt obuia: cum obuium ſit formam ſuperuenire ſubiecto non autem ſubiectum formæ; forma enim ex preexiſtente ſubiecto educitur ſi ſit materialis; præexiſtenti ſubiecto infunditur ſi ſit ſpiritualis: vtraq.

autem mutat locum ad mutationem ſecundum locum, illius ſubiecti in quo eſt. Et quidem ſi forma illa ſit anima, magis mouet quam moueatur, quamuis moueri dicatur localiter ad motum ſubiecti ſeu corporis, quod ipſa mouet.

In hac ſententia poterit dari vbi quin detur ea quę vbicantur ; non quidem per ſe, ſed per accidens. Puta dabitur vbi huius lapidis quin detur calor vel frigus quę ab hoc vbi denominantur eſſe in hoc loco, non autẽ quin detur lapis ipſe; vel etiam dabitur, vbi lapidis quin detur lapis, non autem quin detur id quod in lapide eſt primum ſubiectũ, à cuius vbicatione dicitur eſſe in loco ipſamet forma conſtitutiua lapidis. Iuxta hanc eandem ſententiam; poterit idem locus intrinſecus eſſe plurum corporum ſucceſſiue. Patet hoc: quia idem ſubiectum eſt pluriura ſucceſſiue corporum : locus autem eſt ſubiecti per ſe; per accidens autem formæ in ſubiecto receptæ : igitur ſi tranſmutationem intelligas ſubſtantiæ in ſubſtantiam, ſubiecto in eodem loco manente, intelligis vnum corpus habere eundem locum non ſolum extrinſecum, ſed etiam intrinſecum quam habebat alterum.

Hac in re facile eſt vtramlibet ſententiam ſuſtinere. Tenendum tamem in compoſito non omnia vna vbicatione vbicari. Ratio eſt quia de conceptu modi communiter recepto, eſt quod nequeat eſſe quin modificet rem cuius eſt modus : vnde dicitur eſſentialiter affixus rei cuius eſt modus. Quod ſi diſtinguas inter rem quam modificat per ſe, & rem quam modificat per accidens ; contra

eſt

eſt,primo: quia eo ipſo quod eſſentialiter affigitur rei quam modificat,videtur præcludi locus huic diſtintioni, & poni per hanc diſtinctionem quædam indifferentia in formis modalibus, quę eſt propria ſormarum abſolutarum: puta hæc albedo habet facere album & quidem per ſe; habet autem eſſe in hoc potius, adeoq. dealbare hoc potius quam aliud, per accidens.

Secundo: quia eſſe in loco proprie & per ſe, dicitur de corpore ſeu de toto. Immo occupare hunc locum conuenit huic corpori non tam ratione materiæ quam ratione formæ. Patet hoc quia maior vel minor extenſio materiæ ſecundum locum eſt à forma: ita vt illa materia quæ ſub forma aquę occupat palmum ſpatij; ſub forma aeris occupet decem palmos: & tamen iuxta præfatam ſententiam, non corpus ſed ſubiectum per ſe erit in loco. Cum igitur totum proprie ſit in loco; & in toto pars potiſſima ſit forma, & à forma potiſſimum habeatur quod hic vel ille locus ſit proprius huius vel illius corporis, dicendum eſt formam non minus proprie eſſe in loco, quam materiam: rurſus cum materia retineat eundem locum abeunte forma, dicendum eſt non vnam eſſe vtriuſq. vbicationem intrinſecam, ſed vniuſcuiuſq. ſuam.

Ad ea quæ dicuntur in oppoſitum breuiter reſpondetur. Ad primum conceſſo antecedenti: nega conſequentiam. Hanc non valere patet ex differentia inter locum intrinſecum ex extrinſecũ. Secundus eſt cõmunis ſucceſſiue pluribus nulli eſſentialiter affixus; ſecus primus.

Ad

Ad ſecundum diſtingue maiorem : vnius entis indiuiſibilis,eſt vna vbicatio: concedo; diuiſibilis in plura ſeparabilia ſecundum locum , nega,& eodem modo diſtincta min. nega conſ.

Ad tertium nega maiorem. Poteſt formá tam ſubſtantialis quam accidentalis eſſe in materia . quę ſit hic ; & tamen non eſſe hic; vt patebit ex ſequentibus ; vbi dicetur ex duobus extremis ſimul vnitis, poſſe alterum replicari , altero non replicato. In tali caſu anima eſt in corpore quod eſt Romæ , & tamen ipſa non eſt Romæ.

QVÆSTIO V.

An extrema ſimul vnita ſint ſeparatim replicabilia.

QVæſtio procedit tam de extremis facientibus vnum per ſe. Quam de facientibus vnum per accidens. Puta non ſolum an poſſit replicari corpus Petri , non replicata anima eiuſdem; ſed etaim an poſſit replicari Petrus non replicato eiuſdem calore, vel albedine. Vt autem clare procedamus diſtinguendum eſt inter accidētia,quæ dicuntur abſoluta à loco , & ea quæ dicuntur affixa loco . Primi generis ſunt albedo, calor,ſiccitas , &c. Secundi ipſum vbi intrinſecum , ſiue permanens per quod ſum hic ; ſiue fluens, per quod moueor hic. His poſitis,

Dicendum eſt primò. Si vtrumq. extremum intrinſece afficiat vnio , ad replica ionum

nem vnius connaturaliter replicatur & alterum abſolutum à loco. V. g. ſi replicetur corpus Petri connaturaliter replicatur, & anima. Si replicetur Petrus connaturaliter replicatur & albedo, & calor Petri. Ratio eſt : quia vnio intrinſece afficiens vtrumque extremum exigit, vt vbi eſt vnũ, ibi ſit & alterum. Dixi *Vnio afficiens vtrumque extremum intrinſece*, quia ſi daretur vnio intrinſece quidem recepta in vno, reſpiciens autem alterum, vt pure terminum extrinſecum; non exigeret, vt vbicumq. ponitur vnum, ibi ponatur & alterum. Huiuſmodi eſt v. g. vnio, quæ in venerabili Sacramento Euchariſtiæ, eſt inter ſpecies, & Corpus Chriſti, quæ intrinſecè recepta in ſpeciebus, reſpicit Corpus Chriſti, vt terminum pure extrinſecum. Hæc autem exigit quidem vt vbicumque ponuntur hæ ſpecies, ibi ponatur Corpus Chriſti: non autem vt vbicumq. ponitur Corpus Chriſti, ponantur hæ ſpecies.

Secus accidit quando vnio eſt vtriq. extremo intrinſeca : quod habetur quando extrema cõnaturaliter petunt vniri. Tunc enim vnio petit, vt vbi eſt vnum, ibi ſit & alterum. Hinc Concilium Tridentinum docet, quòd quamuis in Sacramento Euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis, & vini, hic ex vi verborũ ſolus ſanguis, illic ſolũ corpus ponatur: vtrobiq; tamen ponitur totus Chriſtus, ſecũdum corpus, & animã, & ſanguinem. Corpus quidem, inquit, ſub ſpecie panis, & sãguis ſub vini ſpecie, ex vi verborum: ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguis ſub ſpecie panis, animaq; ſub vtraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chri-

ſti

ſti Domini, qui iam ex mortuis reſurrexit non ampliùs moriturus, inter ſe copulantur. Hinc aiunt communiter, quod ſi quis in triduo mortis conſecraſſet, ille ſub ſpecie panis ſolum corpus, ſub ſpecie vini ſolum ſanguinem poſuiſſet. Nam corporis mortui caro, & ſanguis non dicunt inter ſe connexionem illam, quam dicunt caro, & ſanguis corporis viui.

Ratio diſparitatis inter vniones prædictas eſt hæc. Vnio recepta intrinſecè in vtroque extremo, vtrique extremo intrinſece vnitur. Intrinſece autem vnita, connaturaliter loquendo, ſe ſe mutuo concomitantur. At verò recepta intrinſece in altero dumtaxàt ex extremis, alterum autem reſpiciens, vt terminum pure extrinſecum, non vnitur vtriq. intrinſece. Adeoq. ſi replicetur id, cui extrinſeca eſt, non eſt cur replicetur & ipſa: ipſa autem non replicata, non eſt cur replicetur alterum extremum, cui eſt intrinſeca. Applica hanc doctrinam exemplis ſuperiùs datis, & inuenies illam eſſe liquidiſſimam.

Dicendum ſecundò. Non repugnat ex duobus extremis vnitis alterum replicari, altero non replicato: v. g. non repugnat replicari corpus Petri, non replicata anima eiuſdem. Replicari totum Petrum non replicata eius albedine, aut alio huiuſmodi accidente. Hæc concluſio non aliter probatur, quam reſpondendo obiectionibus.

Obijcitur 1. Ad hoc vt ex anima, & corpore fiat vnum, requiritur vt hæc duo ſint ſibi mutuo intimè præſentia: ſi ponatur vel corpus ſine anima, vel anima ſine corpore Florentiæ iſta duo non erunt ſibi inuicem

præ-

præſentia, ergo iſta duo non facient vnum; Minor eſt euidens. Nam corpus exiſtens Florentiæ, & anima exiſtens Romæ non autem Florentiæ, non ſunt ſibi intime præſentia.

Reſp. conceſſa maiori: negando minorem. Ad probationem nega. Si enim corpus & anima, hoc eſt totus homo exiſtat Florentiæ, & ſola anima inſuper ponatur Romæ, non propterea illa anima non eſt intimè præſens corpori quod eſt Florentiæ, vt patet ex terminis. Si ſolum corpus eſſet Romę, & ſola anima Florentiæ tunc non eſſent hæc duo ſibi mutuo præſentia; ſed nec facerent vnum, ſicut non faciunt corpus D. Petri exiſtens in Vaticano, & anima eiuſdem in Paradiſo.

Obijcies ſecundò. Si poneretur Florentiæ materia ſine forma, poſſet huic materiæ exiſtenti Florentiæ vniri naturaliter alia forma; putà materiæ habenti Romæ formam aquæ, vniri Florentiæ forma ignis: conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Antecedens probatur, quia hæc materia non habet Florentiæ vllam formam ſibi vnitam. Materiæ autem non habenti vllam formam poteſt vniri quælibet forma, vt conſtat ex alibi dictis.

Reſp. negando ſequelam maioris. Materia exiſtens Florentiæ habet vnitam ſibi formam aquæ, quamuis non habeat illam Florentiæ; hoc eſt quamuis nec forma ipſa, nec vnio formæ exiſtat Florentiæ. Repugnat autem naturaliter eidem materiæ duas formas ſubſtantiales, quales ſunt ignis, & aquæ ſimul vniri. Ad probationem dic magnam eſſe differentiam inter iſtas duas propoſitiones: *Materia Florentiæ exiſtens non habet vllam* for-

formam,&:*Materia Florentiæ exiſtens non habet ullam formam Florentiæ*: prima eſt falſa in caſu poſito : quia excludit à materia formam ſimpliciter ; ſecunda eſt vera : quia non excludit formam, ſed formam quæ ſit Florentiæ. Duo autem iſta benè ſtant : habere formam, & non habere formam Florentiæ. De facto enim de hoc meo corpore verum eſt, & quod habeat formam, & quod non habeat formam Florentiæ.

Obijcitur tertiò. Si corpus Petri poneretur Neapoli, anima non ibidem poſita; idem corpus eſſet viuum, & non viuum, ſeu eſſet viuum, & mortuum ; conſequens eſt abſurdum ; ergo & antecedens. Sequela probatur: quia corpus eſt viuum vbi eſt animatum ; eſt non viuum vbi eſt inanimatum : ſed alicubi, putà Romæ eſſet animatum, & alicubi, putà Neapoli eſſet inanimatum; ergo Romæ eſſet viuum, et Neapoli non viuum;Romæ viuũ, et Neapoli mortuum: adeoq. viuum, et non viuum, viuum, et mortuum.

Reſp. negando ſequelam maioris. Ad probationem nega minorem. Hæc propoſitio: *Corpus Petri Neapoli eſt inanimatum*, eſt æquiuoca: eſſe inanimatum eſt carere anima; in caſu autem poſito corpus Neapoli exiſtens non caret anima: neque hæc ipſa replicatio corporis ſine animæ replicatione facit, vt illud corpus ſit ſine anima : adeoque etiam ſi Neapoli non ſit anima ; tamen carentia animæ, quæ ſit Neapoli, non eſt carentia animæ ſimpliciter. An ſit viuum,an mortuum Neapoli corpus prædictum poteſt eſſe controuerſia de voce, in qua melius locuntur, qui dicunt eſſe viuum. Ratio eſt, quia etiam

Nea-

Neapoli eſt corpus animatum, quamuis non anima quæ ſit Neapoli. Nam anima per hoc quod non ſit Neapoli, non facit quod corpus exiſtens Neapoli ſit corpus inanime. Quod ſi eſſe viuum Neapoli idem ſonet, ac habere principium operationum vitalium exiſtens Neapoli, manifeſtum eſt, quod tunc illud corpus non eſt viuum Neapoli, ſed tunc eſſe viuum hic, & non alibi, non ſunt contradictoria, ſicut contradictoria non ſunt habere hic principium vitæ et illud idem alibi non habere.

Obijcies quartò. Poſſet Petrus Romæ, et Neapoli exiſtens occidi Romæ, et non mori Neapoli, conſequens eſt falſum; ergo et antecedens. Sequela maioris probatur; quia poſſet anima ſeparari à corpore Romæ, et manere vnita eidem corpori Neapoli: in tali caſu Petrus occiditur Romæ, et non moritur Neapoli; ergo Petrus poſſet occidi Romæ, et non mori Neapoli. Confirmatur, quia cauſa occidens Petrum Romæ puta pugio Romanus non agit in Petrum exiſtentem Neapoli; ergo poteſt diuidere animam à corpore hic Romæ, abſque eo quod diuidat illam eandem à corpore Neapoli. Confirmatur iterum, quia pugio Romanus non agit Neapoli, ergo non diuidit animam à corpore Neapoli.

Reſp. negando ſequelam maioris. Aequiuocatio eſt inter ſeparationem animæ à corpore, quæ ſit per deſtructionem vnionis, & & poſitionem corporis ſine anima in aliquo loco; abſque eo quod ſit ſimpliciter verum animam ſeparari à corpore. Per occiſionem anima ſeparatur à corpore ſimpliciter; implicat

cat autem corpus viuere per animam à ſe diuiſam. Per hoc autem quod Deus replicet corpus Neapoli, anima non replicata, anima non ſeparatur à corpore ſimpliciter. Ad confirmationem patet ex dictis. Pugio Romanus non diſtat à Petro exiſtente Neapoli.

ARTICVLVS II.

An ipſum vbi ſit replicabile.

PLerique negant, aliqui affirmant. Qui negant his rationibus nituntur. Primò. Vbi Romanum eſt eſſentialiter hæc diſtantia ab vbi Mediolanenſi; ergo implicat vbi Romanum poni Mediolani. Conſequentia eſt euidens: implicat enim eſſe diſtantiam Mediolano, & eſſe Mediolani, vt patet ex dictis alibi, videlicet Petrum exiſtentem Romæ, & Florentiæ non diſtare Florentia. Antecedens autem probatur item ex dictis in definitione loci vbi immobilitatem diximus haberi per diſtantiam hanc, vel illam, ab his, & illis punctis realiter, vel imaginarie fixis.

Secundò. Vbi Romanum eſt eſſentialiter affixum huic ſpatio imaginario, quod imaginor penetratum cum ipſo vbi; ergo nequit eſſe extra hoc ſpatium. Probatur conſequentia, quia ſi poteſt eſſe extrà hoc ſpatium; eo ipſo eſt eſſentialiter indifferens ad eſſe, vel non eſſe extrà hoc ſpatium: ſed quod eſt indifferens ad eſſe, vel non eſſe extrà hoc ſpatium, non eſt eſſentialiter affixum huic ſpatio; ergo, &c. Minor probatur à pari. Petrus indifferens, & vt indifferens ad eſſe, vel non eſſe extrà hoc ſpatium A, non eſt eſſentialiter affi-

affixus huic ſpatio *A*; ergò ſi hoc vbi eſt indifferens ad eſſe, vel non eſſe extrà hoc ſpatium, non eſt eſſentialiter affixum huic ſpatio.

Tertiò. Modus quilibet eſt ita eſſentialiter affixus rei, quam modificat vt impoſſibile ſit eſſe extrà rem, quam modificat (ſermo eſt de modo qui recipitur in re modificata) ſed hoc vbi modificat, Petrum exiſtentem hic vt exiſtentem hic; immò eſt ipſum hic Petri exiſtentis hic; ergo non poteſt eſſe extra Petrum vt exiſtentem hic, ſeu non poteſt eſſe, niſi in Petro vt exiſtente hic: ſed ſi nequit eſſe in Petro, niſi vt exiſtente hic; nequit eſſe Mediolani in Petro; ergo hoc vbi Romanum nequit ad replicationem Petri poni Mediolani.

Quartò. Vbicatio circumſcriptiua nequit poni cum vbi definitiuo, ſeu replicari nequit definitiue. Item rotunditas nequit poni quadrate, aut triangulariter; ergo vbi Romanum nequit eſſe Mediolani. Explicatur ſimul, & probatur antecedens. Implicat quod vbicatio tripalmaris, v. g. tota ſit in puncto, vel qualibet parte cuiuslibet ſpatij tripalmaris; Item quod vbicatio, per quam res occupat locum orbicularem ſit, vel in ſpatio quadrato, vel in ſpatio angulari, itaut hæc congruat illi. Eſt enim impoſſibile quod rotundum quadrato, aut cuilibet figuræ angulari congruat, vt ſupponimus demonſtratum in Mathematicis. Probatur iam conſequentia, quia hoc vbi tam eſſentialiter eſt hic, quã vbi rotundum eſt eſſentialiter incongruum vbi angulari; ergo tam implicat hoc vbi eſſe in alio quolibet vbi, quam eſſe in vbi angula-

ri, & congruere vbi angulari vbi rotundum.

Quinto. Duratio eſt eſſentialiter irreplicabilis, ergo etiam vbicatio. Antecedens probatur: quia implicat horam vigeſimam primam, coexiſtere horæ vigeſimę; ergo implicat horam vigeſimam iterum fluere poſtquã fluxit quod eſt replicari ſecundum tempus. Secundum ant. probatur, ex conceptu receptiſſimo temporis, quod eſt eſſentialiter ſucceſſiuum: ſucceſſiui autem partes non ſibi coexiſtunt: imo ſucceſſiuum à permanenti differt in hoc quod permanentis partes ſint ſimul; ſecus ſucceſſiui. Probatur iam prima conſequentia: quia quam eſſentiale eſt durationi *B* facere ſucceſſionem cum duratione *A*, tam eſſentiale eſt vbicationi *B* facere extenſionem cum vbicatione *A*. Siue: quam eſſentialiter duratio *A* & duratio *B* ſunt tanta extenſio temporaria, puta duarum horarum; tam eſſentialiter vbicatio *A* & vbicatio *B* ſunt extenſio localis tanta; puta duarum vlnarum; ergo quam impoſſibile eſt horam *B* poni penetratiue cum hora *A*, tam impoſſibile eſt vbicationem *B* penetratiue poni cum vbicatione *A*.

Confirmatur pro duratione & durationis irreplicabilitate per hoc dictum commune: *volat irreuocabile tempus*. Quod proloquiũ ſic ſonat apud omnes, vt exiſtiment diem heſternam eſſentialiter irreuocabilẽ ad ſpatium hodiernum. Hoc idem diximus in proœmialibus Logicæ in vulgari illo argumento: Logica vel dirigit operationem factam vel faciendam, *&c.* Item vel bonam vel malam, *&c.* vbi oſtenſum eſt vel potius ſuppoſitum pro indubitato cognitionem elapsã, eo quod
ſint

ſint cognitiones noſtræ de natura temporis, iterum reuocari non poſſe, vt ſi praua ſit emendetur. Eſt igitur ſuppoſitum pro indubitato durationem elapſam nulla virtute reuocari poſſe ad eſſe. Igitur duratio *A* nequit replicari, & poſtquam abijt iterum poni cum duratione *B*.

Dicendum eſt, his non obſtantibus, vbicationem eſſe de potentia abſoluta replicabilem. Probatur Concluſio argumento ſolidiori ijs omnibus quæ contra adducta ſunt; videlicet. Cum replicabilitate vbicationis ſaluatur tota eſſentia vbicationis; ergo vbicatio eſt replicabilis. Probatur antec. quia tota eſſentia vbicationis eſt eſſe eſſentialiter affixam hic, immo eſſe ipſum hic illius rei quam formaliter ponit hic, & vltimum determinatiuum rei exiſtentis hic ad eſſe hic. Hoc autem totum & quidlibet aliud huiuſmodi ſaluatur cum tota replicabilitate vt patebit ex dicendis. Et primo quidem manifeſtum eſt iſtos duos conceptus: *non poſſe non eſſe hic, & : poſſe eſſe alibi* non repugnare inter ſe. Non poſſe autem non eſſe hic & eſſe eſſentialiter affixum hic, ſunt vnum & idem. Explicatur hoc ipſum: indifferentia ad eſſe vel non eſſe Mediolani, non pugnat cum impoſſibilitate ad non eſſe Romæ, ſeu cùm neceſſitate metaphyſica, ex ſuppoſitione quod ſit, eſſendi Romæ. Poſſunt igitur iſta duo prædicata ſimul in vnam eandemque entitatem conuenire.

In hac ipſa metaphyſica neceſſitate eſſendi Romæ habes euidens diſcrimen inter vbi conſtituens Petrum Romæ, & Petrum ipſum. Petrus enim Romæ exiſtens non eſt

ita indifferens ad eſſe vel non eſſe extra Romam, vt habeat metaphyſicam neceſſitatem eſſendi Romæ; ſicut vbi Petrum vbicans Romæ, ita eſt indifferens ad eſſendum vel non eſſendum extra Romam, vt ſimul habeat neceſſitatem metaphyſicam eſſendi Romę. Hęc ſententia patebit illuſtrius ex argumentorum diſiectione.

Primum diſijcitur vel neg. ant. vel diſt. eſt diſtantia ſecundum id quod dicit de poſitiuo: concedo; ſecundum omne quod dicit diſtantia: nego. Quando dictum eſt in explicatione loci immobilitatem importare talem diſtantiam aut propinquitatem ab his vel illis punctis realitèr vel imaginarie fixis; intellectum eſt de propinquitate & diſtantia ſecundum id quod vtraque vel vtralibet dicit de poſitiuo. Patet hoc, quia hoc vbi non ſolum eſt diſtantia ſui, ſed etiam diſtantia rei quam vbicat: eſt enim locus non modo ſui, ſed rei locatæ. Manifeſtum eſt autem rem locatam non diſtare ab hoc vel illo corpore per hanc vbicationem præciſe, ſed per hanc & carentiam alterius. Eodem modo hęc vbicatio ſe ſola non diſtat Mediolano; ſed ſe & ſimul carentia alterius vbicationis; per quam ipſa ſit præſens Mediolano.

Ad ſecundùm. Conc. antec. neg. conſeq. Oſtenſum eſt in corpore indifferentiàm ad eſſendum vel non eſſendum Mediolani ſtare cum neceſſitate metaphyſica eſſendi Romæ. Ad prob. conceſsa mai. nega min. Ad cuius probationem patet ex dictis. Non ideo Petrus nō eſt eſſentialiter affixus ſpatio *A* quia eſt indifferens ad eſſe vel non eſſe extra ſpatium *A*: ſed quia poteſt non eſſe in ſpatio *A*.

Hoc autem non conuenit vbi Romano; quod ita eſt indifferens ad eſſe vel non eſſe extra Romam, vt nequeat non eſse Romę.

Ad tertium tranſmiſso toto primo ſyllogiſmo: nega minorem ſubſumptã. Vbi Romanum poſitum Mediolani cum Petro & in Petro; eſt in Petro vt exiſtente Romæ; & conſtituit Petrum Romæ formaliter: adeoq; digito oſtendens illud vbi Romanum replicatũ Mediolani dicere poteris: hoc vbi conuenit huic ſubiecto vt exiſtenti Romæ, nec eſt in hoc ſubiecto, niſi vt faciat illud exiſtens Romæ. Non eſt autem nouum formã aliquam præſtare in ſubiecto aliquam denominationem & non omnem quam tale ſubiectum ſuſtineat. Lac eſt album & dulce. Dulcedo eſt in albo formaliter vt dulci; & albedo in dulci formaliter vt albo. Etiamſi igitur in hoc ſubiecto quod eſt Mediolani ſit & vbi Romanum & vbi Mediolanenſe, & vnum vbi penetratiue cum alio: vbi Romanum erit in Petro exiſtente Mediolani, vt in ſubiecto exiſtente Romæ; & vbi Mediolanũ in ſubiecto exiſtente Romæ, vt in ſubiecto exiſtente Mediolani. Poſitio autem vbi Romani in ſpatio Mediolanenſi non facit quin præſtet in Petro effectum formalem exiſtentis Romæ.

Ad quartum. Conc. ant. nega. conſ. Hęc vbicatio eſt eſſentialiter tanta & talis extenſio. Implicat autem in terminis tantam & talem extenſionem huic diuerſæ extenſioni, vel nulli extenſioni congruere: puncti nulla eſt extenſio; ſpatij quadrati aut quomodolibet angularis eſt diuerſa extenſio ab extenſione orbiculari: implicat igitur hanc illis

conguere. Apparet hoc in duratione. Puta duratio horaria eſt eſſentialiter horaria: per hoc autem quod durationem eſſentialiter horariam contrahas ad quadrantem manifeſtum eſt te deſtruere ipſius eſſentiam, quod non eſt manifeſtum ſi vnam durationem horariam ſimul cũ alia duratione horaria fluẽtem intelligas. Eodem modo ſi extenſionem localem palmarẽ ad ſpatium digitale contrahas, manifeſtum eſt hanc extenſionem non manere palmarem: ſecus ſi hanc eandem cum altera æquali extenſione compenetres. Ad probationem conſequentiæ, conceſſo antec. nega conſequentiam. Ratio negandi ter dicta eſt hactenus.

Ad quintum. Inuenies qui negent antec. Ad probationem, aiunt eſſe quidem de ratione ſucceſſiui, vt vna pars poſt alteram fluat: per hoc autem quod ſimul fluat, non tolli, quod fluat poſt. Immo hoc ipſum dicimus quando dicimus replicari; videlicet illam eandem durationem quæ vel ante vel poſt horam duodecimam ita fluit vt impoſſibile ſit hanc ita non fluere, poſſe etiam ſimul cum duodecima fluere. Pariformiter igitur & de duratione & de vbicatione loquuntur: vbi Romanum ita faciunt indifferens ad eſſe, vel non eſſe Mediolani, vt eſſentialiter affigatur Romæ; durationem *B* ita faciunt indifferentem ad fluendum vel non fluendum cum duratione *A*; vt eſſentialiter fluere debeat poſt durationem *A*. Et ſicut palmus *B* etiam replicatus in palmo *A*, eſt tamen eſſentialiter poſt palmum *A*, & cum palmo *A* facit extenſionem bipalmarem: ita duratio *B* etiam replicata in duratione *A*, eſt eſſentialiter poſt

dura-

durationem *A*, & cum duratione *A* facit extenſionem ſecundum tempus duplam durationis *A*.

Ad confirmationem diſtinguunt: volat irreuocabile tempus reuocatione, faciente vt iterum ſit: nega; faciente vt non fuerit: concede. Et hic eſt ſenſus huius proloquij eleganter expreſsus à Terentio his verbis: *factum infectum fieri nequit*. Quod dictum ſit in gratiam eruditorum. Idem dic de cognitione, quæ non propterea inemendabilis eſt, quia iterum eſse nequeat, ſed quia eo ipſo quod immutetur, aliter tendit in obiectum, & conſequenter non eſt eadem, quandoquidem modus tendendi eſt ipſamet cognitio vt alibi dictum eſt.

Reſpondere tamen poteris trãſmiſso ant. neg. conſeq. diſparitatem petes tum ex dictis de conceptu ſucceſſiui: tum ex eo quod nequear exiſtere duratio *A* niſi ſuo modo ſit in natura tempus imaginarium cui illa applicat rem quam facit durantem; tempus autem imaginarium heſternũ nequit eſse nunc. At etiam dum vbicatio Romana eſt Mediolani, eſt in rerũ natura ſuo modo locus imaginarius cui hæc applicat rem locatam. Vno verbo: duo loca imaginaria ſimul ſunt ſuo modo in natura; ſecus duo tempora. Adeoq; vbicatio replicata ſimul locat rem cuius eſt vbicatio; duratio vero non faceret durantem, quia tempus imaginarium, cui eſsentialiter applicat; non eſt.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur reliqua circa ubicationem.

DE vbicatione ſiue vna, ſiue multiplici quæ dicenda ſuperſunt per quæſita breuiter expedienda ſunt.

Quæres primò quæ ſit cauſa productiua vbicationis?

Reſp. quamlibet rem vbicatam eſſe cauſam ſufficientem ſuæ vbicationis. Quotieſcunque aliquam creaturam cuiuſlibet effectus dicimus cauſam ſufficientem, non propterea excludimus concurſum cauſæ primæ, ſine qua nulla cauſa creata mouet hilum. Præter rem vero vbicatam poſſunt ad hanc vel illam vbicationem determinare hi vel illi motus antecedentes; hic vel ille impulſus; hic vel ille finis & alia huiuſmodi, puta ad vbicationem qua ſum hic, & cuius ſum cauſa & ſubiectum, determinant motus antecedens, impulſus, & per modum cauſæ finalis ipſamet prælectio quam adeo diligenter ſcribitis.

Quæres ſecundò quandonam producatur hæc vbicatio qua ego ſum hic?

Reſp. produci in illo eodem inſtanti in quo ego ſum hic. Immo per productionem, ſeu per primo eſſe huius vbicationis, ego ſum formaliter hic; ſeu ponor formaliter hic. Oportet igitur in hoc eodem inſtanti, in quo ſum primo hic, conſiderare & formam per quam formaliter ſum hic, & cauſam talis formæ. In cauſa talis formæ non debet reperiri formaliter hæc ipſa forma: cauſa enim

etiam

etiam adęquata tota quanta eſt, contradiſtinguitur à ſuo effectu. Hinc aliqui cruciantur ſic ratiocinantes. Quando produco hoc meũ hic, nõ ſũ nullibi, ergo vel ſum hic vel alibi; non ſum hic, quia ſi iam ſum hic nõ eſt cur producam per quod ſim hic: non alibi: quia implicat me alibi producere per quod ſim hic; puta me producere vnquam in meo cubiculo rationem formalem per quam ſim in hac ſchola, cum ratio formalis per quã ſum in hac ſchola, ſit eſſentialiter improducibilis alibi quam in hac ſchola.

Tota hæc difficultas oritur, vt in alijs multis, ex confuſione negationis cum præciſione. Et quidem in argumento propoſito nulla eſt difficultas. Conceſſo toto primo entimemate; nega minorem: & dic me eſſe hic quando produco vbicationem per quam ſum hic. Patet hoc ex dictis: quia in eodem inſtanti eſt prius & poſterius ſecundum naturam; immo per illud idem formaliter habetur ratio prioris, per quod habetur ratio poſterioris. Quamuis igitur vbicatio ſit effectus & ratio formalis per quam ſum hic, non debeo antecedenter ad hanc ipſam formam per quam ſum hic, eſſe hic, ad ipſam producendam. Argumentum igitur aliter proponatur, videlicet. In priori ad formam per quam ſum hic non ſum nullibi, ergo ſum hic vel alibi: neutrum dici poteſt; ergo, *&c.* Minor probatur: quia in priori ad formam per quam ſim hic non datur forma per quam ſim hic; ſed implicat me eſſe hic ſine forma per quam ſim hic; ergo in priori ad eſſe hic non ſum hic: ſed neque ſum alibi: quia in illo eodem inſtanti ſum hic: implicat autem

me in eodem inſtanti eſſe hic & alibi. Agimus enim de eſſe in loco vt naturaliter ſumus; non autem vt eſſe poſſumus per replicationem; adde quod etiamſi alibi ſim per replicationem, illud alibi impertinenter ſe habet ad rationem per quam ſum hic. Maior autem videtur nota ex terminis quia quandocunque ſum, alicubi ſum, ergo ſi in illo priori ſum, non ſum nullibi.

Reſp. diſting. mai. in illo priori non ſum nullibi neg. con, non ſum nullibi præciſiue: nego. Cauſa productiua talis vbicationis, præſcindit ab omni vbicatione; hoc eſt nō includit vllā vbicationē; ſed neq; negationem vbicationis. Cū enim prius & poſterius ſint in eodē inſtanti & vbicatio ſit in inſtanti *A*, implicat in eodem inſtanti eſſe negationem vbicationis; ne vbicatio ſui negationi coexiſtat. Semel pro ſemper intelligendus eſt ſenſus iſtarum propoſitionum. *In priori eſt hoc, & non illud. In priori non eſt neque hoc neque illud*, & ſimilium. In priori eſſe *A* & non eſſe *B*, eſt quod *A* ſe teneat ex parte cauſæ non autem *B*. In priori non eſſe neque *A* neque *B*, eſt quod neque *A* neque *B* pertineat ad cauſam, ſeu ſint ex conſtitutiuis cauſæ ſeu actus primi adæquati. In priori ad vbicationem qua corpus primo vbicatur non eſt neque vbicatio ipſa, neque negatio vbicationis; quia nec vbicatio nec negatio vbicationis ſunt cauſa aut de actu primo vbicationis quæ ponitur: ſicut in priori ad lucem hoc eſt in toto actu primo lucis non, eſt neq; lux neq; negatio lucis: quia neq; lux neq; neg. lucis eſt de actu primo ad lucē vt patet ex dictis.

Ad probationem patet ex dictis. Aliud eſt

rem

rem eſſe alicubi quandocunque eſt,quod nihil aliud ſignificat, niſi rem in nullo inſtanti eſſe nullibi: aliud eſſe alicubi in priori ad id ipſum ad quod eſt prior, & per quod eſt prior, & per quod eſt alicubi. Res in illo inſtanti, in quo per formam *A* ſeu per vbi *A* eſt hic, eſt prior ipſa forma per quam eſt hic;ſed non includit in ratione prioris ipſam formam per quam eſt hic, nec vllam aliam per quam ſit alibi, adeoque neque eſt hic, neque alibi in priori: hoc eſt: non ponitur in actu primo proximo ad hanc vbicationem per hanc vbicationem,neque per vllã aliam.

Quæres tertiò. An vbi quod replicatur replicetur per aliud vbi?Ratio dubitandi eſt: quia diximus paſſim non dari actionis actionem, vnionis vnionem, vbicationis vbicationem, ne videlicet detur poceſſus in infinitum.

Reſp. non obſtantibus ijs, quæ diximus, vbi, cum replicatur, vbicari per aliud vbi. Probatur:quia vbi quod replicatur ita ponitur in loco, in quo ponitur per replicationẽ vt ſit indifferens ad eſſe vel non eſſe in illo loco, etiam in ſenſu compoſito eſſendi in rerum natura; igitur denominatio eſſendi in illo loco non habetur formaliter per hoc, quod ipſum ſit,& locus etiam ſit,in quo eſt: igitur requiritur aliquid aliud, hoc autem aliud nihil eſt quam illud vbi,per quod ponitur ibi, vbi poſſet non eſſe. Vides eandem rationem militare pro vbi ſuperaddito in replicatione ipſius vbi, quæ militat pro vbi ſuperaddito Petri & cuiuſlibet alterius rei; nimirum rationem indifferentiæ.

Ad ea quæ dicuntur in oppoſitum dic vbi

non indigere alio vbi vt ſit vbi eſsentialiter eſt: & vbi eſt eo ipſo quod ſit, in quo apparet manifeſta diſparitas. Conſidera igitur vbi Romanum Petri replicatum Mediolani. Romæ habet de ſua eſsentia eſse Romæ, & ponere Petrum Romæ; Mediolani autem recipit ab vbi ſuperaddito eſsentialiter affixo Mediolani, ibidem eſse. Effectum igitur formalem eſsendi Romæ præſtat & ſibi intranſitiue & tranſitiue Petro; effectum vero formalem eſsendi Mediolani tranſitiue recipit ab vbi Mediolanenſi habente de ſua eſsentia eſse Mediolani: vnde dicitur vbi Romanum eſse per ſe Romæ, per accidens autem Mediolani.

Ex hac doctrina habes vbi Romanum replicatum Mediolani ſemper præſtare ſuum effectum formalem. Ratio eſt quia etiam replicatum Mediolani vbicat ſuum ſubiectum Romæ, & in ſubiecto exiſtente Mediolani facit vt idem ſit Romæ. Quod ſi dicas: non facit Mediolani vt ſit Romæ; ergo non præſtat ſuum effectum formalē Mediolani. Reſpondeo conceſso antecedenti; negando ſuppoſitum conſequentis. Quia effectus formalis vbi Romani non eſt ponere rē Mediolani. Si rurſus inferas: ergo eſt alicubi vbi non præſtat ſuum effectum formalem; diſtinguo conſequens: eſt alicubi localiter, vbi non præſtat ſuum effectum formalem: concedo; alicubi ſubiectiue: nego. Non eſt in vllo ſubiecto in quo non præſtet id quod eſsentialiter præſtat. Facere autem vt ſubiectum Mediolani quatenus Mediolani ſit Romæ, eſt inepta reduplicatio.

Actio ipſa quæ eſt modus rei actæ facit eſ-

ſentia-

ſentialiter rem actam, non tamen rem actam hic etiamſi actio ſit hic: ſed eſse actam res habet ab actione ſeu per actionem, eſse actam hic habet per actionem & vbicationem, qua eſt hic. Dictum eſt enim actionem non eſse alligatam his vel illis circumſtantijs ſed indifferentem ad has vel illas. Sic igitur argueret Aduerſarius: modus non poteſt eſse vbi non præſtat effectum formalem: ſed actio etiam quæ eſt hic non facit rem actam hic vt hic, ergo actio non poteſt eſse hic. Eodem modo ſolue hoc argumentum quo ſoluiſti primum; oſtendendo per quid formaliter res ſit acta, & per quid & actio & res ſint hic, videlicet non per vnam eandemque formam vt dictum eſt.

QVAESTIO IV.

De Vacuo.

ARTICVLVS I.

An ſit poſſibile.

AGimus hic de Vacuo non ſecundum conceptum vulgi, ſed ſecundum conceptum ſapientum. Vulgus vacuum vocat quidquid alicui rei continendæ ſpecialiter deputatum, re illa caret, vel alia ad ſenſum æquiualenti. Ita crumenam carentem nummis, lagenam carentem vino vacuas vocant, quamuis hæc & illa ſaltem aere repleantur. Vacuum à Philoſophis definitur: *locus carens corpore contento*. Ex hac defi-

nitione habes ad rationem vacui requiri locum, qui ſit capax corpus aliquod continere, & præterea quod in tali loco nullum corpus exiſtat. Ex his duo inferes. Primum eſt, quod quamuis extra mumdum nullum ſit corpus, non propterea extra mundum datur vacuum; cum non detur ibi locus aptus corpori continendo. Secundum eſt:quod ſi locus àliquis ita occupetur à ſubſtantijs ſpiritualibus, ut ab eo abigant omne corpus,eo ipſo datur vacuum.

De Vacuo fuſe diſputat Ariſtoteles 4. Phyſic.oſtendens illud ſimpliciter repugnare. Ex recentionibus multi vacuum admittunt. Inter cæteros eſt P. Magnus, qui librū ſcripſit cui titulus eſt: *Ocularis demonſtratio vacui.* Et vere in illo experimento quod adducit oculi nullum corpus intra fiſtulam depræhendunt; adeoque ſi intellectus oculis nihil præſtat,nec ipſe intellectus inuenit quo fiſtula repleatur. Experimentum illud adducetur inferius, & quam demonſtrat oculis dari vacuum, tam demonſtrabit intellectui vacuum repugnare.

ARTICVLVS II.

Ponuntur duæ Concluſiones.

PRima eſt, Vacuum naturaliter repugnat. Naturam abhorrere à vacuo innumeris experimentis fit manifeſtum. Inter alia eſt illud familiare de cucurbitulis (vulgo ventoſas vocant) quibus medici paſſim vtuntur. Nam in ijs cum aer reducit ſe ad debitam denſitatem, euaneſcente videlicet calido à

quo

quo rarnerat experientia conſtat carnem attolli, vt relictum ab aere ſpatium impleat. Immò ſi Chirurgus eas ab humeris auulſurus recta ſurſum attollat, diſtringit potius quam auellat. Vnde eas aliquantiſper eleuans ab vna parte retrahit, & aer ſubingrediens ſinit illas auelli.

Præterea ſi lagenam aquâ, vel vino plenã operto orificio inuerteris, ſæpe continget nihil ex ipſa effluere, niſi illam tantiſper inclines: videlicet vt per canaliculum ſe ſe inſinuans aer pergat ad occupandum locum, qui deſerendus eſt à liquore effluente: & quia ſi recta inuertatur non habet aer, qua ſe inſinuet, ideò nihil effluit. Hoc idem ſæpe experiuntur Acholiti dum ex ampulla bene obturata in ſuperiori orificio, nihil effluit in calicem, ex protenſo canaliculo, quamuis aperto.

Denique eſt quotidianum experimentum in tubis, quos vulgò *Trombas* appellant, quibus Nautæ ad euacuandas naues, olitores ad irrigandas carotas, Romani ad exhauriendas poſt inundationem Tiberis, cellas ſubterraneas paſſim vtuntur. In ijs attracto ſurſum aere, aqua aſcendit ad quamlibet altitudinem, nè intrà tubum non ſit neque aqua, neque aer, adeoq. vllum corpus. Sunt infinita alia, quæ ſpótè omittimus vtpotè obuia; cum in vſu verſentur quotidiano.

Ratio à priori cur natura vacuum abominetur eſt neceſſitas contiguitatis corporum inter ſe ad accipiendas, & tranſmittendas influentias vnius in aliud; mediorum videlicet in inferiora, ſuperiorum in media, & per media ad reliqua omnia. Quod ſi ſupponas

va-

vacuum, vel digitale circa te: cæleſtes influxus conſeruationi tuæ neceſſarij, hærebunt in illa vltima ſuperficie, & cum poſt hanc nihil ſit in quo fiat propagatio qualitatum (nec enim queunt eſſe ſine ſubiecto) numquam vſque ad te talium qualitatum propagatio fiet. Propterea natura quæ conſeruationi ſui maximopere ſtudet, contiguitatem huiuſmodi ſummopere amat, & quo amore amat contiguitatem corporum cum corporibus, vacuũ deteſtatur.

Secunda concluſio. Poteſt per diuinam omnipotentiam dari vacuum. Probatur concluſio, quia tota vis quam natura adhibet ad impediendum vacuum, ſuperari poteſt per diuinam omnipotentiam; ergo per eandem poterit dari vacuum. Antecedens probatur reſpondendo obiectionibus ſi vllæ ab Aduerſarijs afferantur. Sed quia poſſe fieri per diuinam omnipotentiam vix eſt, qui neget: poſſe fieri per natura multi affirment, his ſatiſfaciendum eſt.

Obijcitur primò, experimentum P. Magni. Accipe fiſtulam vitream ita clauſam ex vna parte, vt nullum corpus vel tenuiſſimum introgredi poſſit. Imple fiſtulam mercurio, ſiue argento viuo, & qua parte patet craſſo digito occlude. Deindè in concham alio mercurio plenam immerge; nec retrahe digitum donec fiſtula ſecundum illam extremitatem immerſa ſit. Tunc verò retrahe digitum, & videbis argentum viuum ex parte deorsũ ruere, & in ſpatio relicto, quod erit trium, vel quatuor digitorum, pro magnitudine, vel paruitate tubi, edere vibrationes quaſdam, & fluctuare donec poſtmodum planè conquieſcat.

In hoc experimento patet ad oculum locus relictus à mercurio in ſuperiori parte fiſtulæ: in hunc locum nullum corpus ſucceſſit mercurio deſcendenti: ſupponitur enim fiſtula hermetice clauſa, itaut nihil valeat ſeſe intus inſinuare. Ex parte autem inferiori, qua videlicet fiſtula immergitur, ſupponitur adeſſe mercurius, et tollere locum omni alteri corpori, quod ſurſum aſcēdat. Quod ſi natura ità abhorreret vacuum, vt aliquod corpus neceſſario debeat eſſe intra locum, qui apparet in tubo, potior ratio eſt remanendi in mercurio iam poſſidente hunc locum, quā ſuccedendi abeunti mercurio, in quolibet alio corpore. In hoc experimento alia ſpeculantur. Videlicet lucem ſtare ſine ſubiecto, adeoque falſam eſſe doctrinam peripateticam vel in eo quod dicit lucem eſſe accidens, vel in eo quod dicit accidens eſſe non poſſe ſine ſubjecto. Prætereà per fiſtulam hoc modo vacuam rerum ſpecies tranſmittuntur: videntur enim tum mercurius ipſe intrà fiſtulam clauſus, tum alia corpora, quæ trans fiſtulam ſunt; quæ omnia patent cuilibet oculato.

Reſp. hoc experimento probari impoſſibilitatem vacui; aſſerendo rationes cur tantum, et non plus deſcendat mercurius. Dico igitur particulas quaſdam magis tenues, et ſpiritoſas eiuſdem mercurij, vel etiam tenuiſſima quædam corpuſcula immixta mercurio ità rarefieri, vt impleant ſpatium ſupra relictum. Ad menſuram talis rarefactionis deſcendit mercurius, qui propterea edit vibrationes prædictas; quaſi tentans deſcendere vlteriùs, ſed impotens. Natura enim debet et continere mercurium ſurſum contra inclina-

tionem eiuſdem, & ipſius ſpiritus rarefacere contra eorundem exigentiam. Quamdiu autem faciliùs eſt prædicta corpuſcula rarefacere, quam continere mercurium, ſinit mercurium deſcendere: ſed quia poſt ingentem rarefactionem magis repugnat vlterior rarefactio, quam ſuſpenſio mercurij; propterea abſtinet à rarefactione maiori, & ſuſpendit mercurium. Hæc eſt ratio cur tantum,& non plus deſcendat mercurius, de quo nullam rationem reddunt vacui propugnatores.

Fundatur autem hæc ratio in naturali exigentia, quæ ineſt cuilibet ſubſtantiæ huius, vel illius qualitatis; quæ quamuis poſſit hoc vel illo modo imminui, aut admiſceri contrariæ, nequit tamen ſine ipſa in quadam determinata menſura ſtare ſubſtantia. Putà frigus; & denſitàs debetur aquæ: poſſes tamen ità alterare aquam calefaciendo, & rarefaciendo, vt ex aquà faceres aerē: quia quamuis aqua ſit capax caloris, & raritatis, nequit tamen cum qualibet iactura frigoris, & denſitatis vlteriùs conſeruari.

Quod dictum eſt in experimento poſito patet ad oculum. Si quis enim vel ſubtiliſſimè ſuperfore fiſtulā itaut vel minimū aeris ſeſe inſinuet; videt prędictos ſpiritus,ſeu corpuſcula ad debitā denſitatem redire,& ex inferiori ſuperficie tubi guttatim deorsū fluere.

Obijcitur ſecundò. Demittatur perpendiculariter columna perfectiſſime complanatā ſuper baſim item perfectiſſime complanatā. Hoc poſtulatum videtur negari non poſſe. Hoc tamen dato, vel admittendum eſt vacuum,vel negandum,quod baſis, & columna poſſint ſe mutuo immediatè contingere: ſecun-

cundum eſt abſurdum; ergo admittendum eſt primum. Maior probatur, quia ſuperficies colũnæ nequit immediate applicari ſuperficiei baſis, niſi excludatur totus aer inter columnam, & baſim: ſi enim maneat aer intermedius non ſe immediate contingent. Rurſus aer ille nequit excludi, niſi per motum localem, adeoque diffundi debet per circumferentiam columnæ, et baſis. Priuſquam autem ad extremam tam columnæ, quàm baſis oram perueniat, receſſiſſe debet à medio. In illo autem medio nullum aliud corpus ſucceſſit; nondum enim columna baſim attingit, cum inter hanc et ipſam intermediet aer diffuſus à medio ad circumferentiam; ergo in illo media datur vacuum.

Hoc vt melius intelligas diuide ſuperficiẽ baſis, & columnæ in varios circulos, alios alijs maiores; donec deuenias ad vltimum, qui in extrema vtriuſque ora erit ampliſſimus. Aer recedens à primo interiori circulo implet ſecundum, & excluſus per compreſſionem à ſecundo implet tertium, & ſic de cæteris donec extrà columnam, & baſim totus aer effluat. Quamdiu autem intra columnam, & baſim aliquid aeris reſtat, columna non tangit baſim. Probatur hoc, quia cum baſis, & columna ſint perfecte complanatæ, & hæc perpendiculariter cadat ſupra illam, nequeunt ſe contingere ſecundum vnam partem, quin ſe contingant ſecundum omnes: ſed in tali caſu non ſe contingunt ſecundum omnes, ergo non ſe contingunt ſecundum vllam. Minor probatur: quia adhuc inter extrema vtriuſque mediat aer. Rurſus non ſe contingunt in medio, et tamen iam à medio

exclu-

excluſus eſt aer; ergo inter columnam, et baſim datur vacuum : probatur conſequentia : quia loco aeris excluſi nullum corpus ſucceſſit.

In tractatu de continuo inuenies negari paſſim illa poſtulata, per quæ plana perfecta, perfectæ ſpheræ poſtulantur; non ob difficultatem hic propoſitam, ſed ob maiores, quæ ibi proponentur. Qui negant alicubi poſtulata huiuſmodi, debent ſemper illa negare; adeoq. non premuntur hic hoc argumento. Nos in præſentia damus poſtulatum, et hoc dato negamus maiorem. Dicimus autem columnam inter et baſim in caſu poſito intercedere tenuiſſimum, et inſenſibile velum aeris; ſicut intercederet, v.g. tenuiſſimum velum aquæ, vel olei ſi columna, et baſis aqua maderet vel oleo. Hoc autem non impedit quin columna, et baſis immeditè ſe tangant immediatione contactus phyſici; quamuis in rigore metaphyſico reipſa contactus immediatus non ſit columnæ, et baſis. Sicut autem ſi columna, vel baſis maderet oleo ridiculus eſſet qui diceret columnam marmoream non baſi fulciri, ſed oleo ; ità ridiculus erit, qui in caſu poſito, dicet columnæ fulcrum eſſe aerem, non marmor; cum aeris velum ſit incomparabiliter tenuius velo olei, quod haberetur in alio caſu. Dicitur autem contactus phyſice immediatus : quia aer intermedius nequit per ſenſum deprehendi.

Obijcitur tertiò. Sint duæ tabulæ perfectè complanatæ; altera alteri ſuperponatur: poſt verò ſuperior ab inferiori tota ſimul eleuetur; itaut in eleuatione maneant parallelæ. In tali caſu dabitur vacuum ; ergo vacuum

eſt

eſt naturaliter poſſibile. Minor probatur: quia aer ſubingrediens non venit ad medium niſi tranſeat prius inter extrema vtriuſque: Igitur dum aer eſt inter extrema, et nondum in medio, datur in medio vacuum; nam duæ tabulæ prædictę non ſe contingunt in medio, ſicut non ſe contingunt ſecundum latera, in quibus iam ſucceſſit aer.

Reſp. quod in caſu poſito neque Orlandus, neque Briareus, nec vterque ſimul tabulam auellet à tabula: ſed ad eleuationem vnius, altera etiam eleuabitur, non alio viſco conglutinata, quam periculo vacui. Hoc vt experiare: accipe tabulam planam; hanc aquæ placidæ in concha, vel ſitula ſuperpone: deinde tabulam recta eleua, ſeruatis aquę et tabulæ parallelis: videbis te ſimul cum tabula aquam ſurſum trahere, quod erat demonſtrandum.

Obijcitur quartò. Motus localis fieri nequit, niſi in vacuo: datur motus localis; ergo datur vacuum. Maiorem probant veteres, quia in pleno nequit corpus moueri localiter, putà lapis, qui eſt intra viſcera huius parietis nequit hac illac moueri.

Reſp. negando maiorem. Ad probationẽ. Sic mouemur localiter in àere; ſicut piſces in aqua.

Dices; ergo ad motum vnius culicis mouetur totus aer qui eſt in mundo; Conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Probatur conſequentia quia culèx abiens pellit aerem ſibi proximum, aer proximus pulſus alium ſibi proximum pellit, & ſic vſq. ad vltimam ſuperficiem aeris. Prętcrea in locum culicis abeuntis; ſuccedit æqualis

mo-

moles aeris circumfuſi ; loco aeris. Succedẽtis ſuccedit alius, & alius & ſic vſq. ad ſuperficiem, quæ contingit vel concauum lunæ, vel concauum Firmamenti. Patet hoc in concha, in cuius medium ſi vel leuiſſimus aut tenuiſſimus lapillus inciderit, tota aqua in circulos commouetur incipiendo à minimo circa lapillum deſinendo in maximum circa oram conchæ. Qua ſimilitudine vtuntur Patres Spirituales vt explicent minimam etiam culpam in maximas plerunque abire.

Reſp. negando conſequentiã Sicut Piſciculus aquam mouens circa ſe in mari, non commouet totum oceanum : ita & culex cõmouens aerem circa ſe, non agitat totam aeris maſſam. Immo minimum aeris commouet ad motum aeris ſibi propinqui. In concha ipſa quæ ad explicationem adducitur patet quod corpuſculum decidens ita leuiter mouet aquam circumfluam vt ad nullam pene diſtantiam ſenſibilem moueatur. Quãdo igitur corpus ſiue magnum ſiue paruum mouetur in aere, aliquid aeris condenſatur & aliquid rarefit: id quod rarefit implet locum relictum à corpore quod mouetur, corpus ipſum quod mouetur implet de ſpatio relicto ab aere qui denſatur : commotio autem aeris eſt ad proportionem corporis quod mouetur, numquam autem ad diſtãtiam valde notabilem extenditur ob ſummã facilitatem aeris, tum ad ſe condenſandum, tum ad rareſcendnm.

Objicitur ſecundo. Conatus ad inducendum vacuum poteſt creſcere magis in infinitum : vis impeditiua vacui ſemper eſt maior

tali conatu; ergo vis impeditiua vacui eſt infinita.

Reſp. tranſmiſſa maiori: & conceſſa minori; negando conſequentiam. Conatus prædictus quantumuis creſcat numquam eſt infinitus; adeoq. vis reſiſtitiua eidem, vt ſit ſuper ipſum, non eſt neceſſe quod ſit infinita ſufficit autem incrementum in virtute ſemper eſſe ſuprà incrementum in conatu. v. g. quando conatus ad vacuum eſt vt tria, vis reſiſtitiua ſit vt quatuor: quando ille eſt vt quatuor, hæc ſit vt quinq. immo etiamſi æqualiter creſcant: quando tantumdem reſiſtis quantum impugnaris, non vinceris.

Deniq. Obijcitur contra ſecundam Concluſionem. Eſt impoſſibilis locus carens trina dimenſione: vbi datur trina dimenſio non datur vacuum; ergo impoſſibile eſt dari vacuum. Antecedens probatur: quia intra quālibet contauam ſuperficiem datur profunditas, longitudo, & latitudo, ita vt Mathematicus poſſit infinita ibi diſcribere.

Reſp. negando maiorem. Ad probationē dic quod in vacuo dātur prædictæ dimenſiones non reales, ſed imaginariæ, adeoque que ſufficit Mathematicis vacuum, ac nobis lenum.

ARTICVLVS II.

De motu in Vacuo.

Veteres contra Philoſophum aſſumebant dari vacuum: quia ſine vacuo otus localis ſaluari non poterat. Ariſtote contra ipſos negat dari vacuum, quia in vacuo

vacuo fieri nequit motus localis. Argumentum Veterum ſolutum eſt quæſtione ſuperiori. Diſcurſus Philoſophi eſt hic examinandus. Sic igitur ratiocinatur Ariſtoteles.

Motus grauium & leuium fieri nequit in inſtanti: in vacuo fieret in inſtanti; ergo in vacuo fieri nequit. Maiorem vt indubitatam aſſumit Philoſophus, nec repugnant ij quibuſcum diſputat: animaduertentes in omni motu locali eſſe prius & poſterius, & mobile vt ab extremo tranſeat ad extremũ tranſire prius per medium. Tota igitur difficultas eſt in probanda minori. Probatur autem ſic. Maior & minor velocitas grauium in deſcenſu, & leuium in aſcenſu determinatur à maiori vel minori reſiſtentia medij: in vacuo nulla eſſet medij reſiſtentia, ergo eſſet infinita velocitas: adeoq. in inſtanti à concauo Lunæ lapis deſcenderet ſupra terram; aſcenderet ignis à terra ad concauum Lunæ. Maior vltimi ſyllogiſmi probatur experientia & ratione. Quia uidemus eundem lapidem velocius ferri deorſum in aere, quã in aqua: eo quod plus reſiſtat aqua quam aer. Vnde enim maior hęc tum velocitas tum tarditas; niſi à reſiſtentia maiori uel minori illius corporis quod à mobili permeatur? Quod autem in uacuo nullum huiuſmodi corpus daretur eſt idipſum quod ſupponitur.

Totus hic diſcurſus eſt liquidus. Dubitatur autem an ea quibus innititur ſint principia ipſius Philoſophi, an potius Aduerſariorum, ijſq. vtatur Philoſophus ut argumẽtetur ad hominem. Nos tum ob auctoritatem multorum ſic opinantium, tum ob ea quæ

dicturi ſumus inferius, putamus hunc diſcurſum niti principijs non Ariſtotelicis, ſed receptis apud eos quibuſcum Ariſtoteles cótendebat, adeoque Philoſophum hic argumentari ad hominem.

Dicendum. In uacuo fieret motus localis grauium & leuium. Ad intelligentiam cócluſionis finge Scolam hanc uacuam eſſe. In tali hypotheſi pilam ferream imaginare ſuſpenſam uel è fornice; uel in ipſo medio uacui itaut nullum uſquam corpus contingat. Si ponatur contigua fornici, non cadet deorſum. Si in medio, deorſum ruet. Hoc autem eſt moueri in uacuo. Non cadet ſi contingat fornicem; quia per huiuſmodi caſum daretur; noua diſiunctio corporis à corpore. Cadet in ſecundo caſu: quia diſiunctionem huiuſmodi non faciet.

Concluſio ſic explicata probatur: quia non eſt vlla ratio cur lapis non moueatur, ſeu quodlibet aliud corpus ſeu graue ſeu leue; ergo in caſu poſito & grauia & leuia mouentur. Antecedens patebit ſolutione obiectionum. Quod autem detur ratio poſitiua cur moueatur, probamus; quia etiam in tali caſu ineſt grauitas graui, leuitas leui; ergo eſt ratio cur hoc & illud moueantur. Probatur iterum: quia determinatio ad motum non omnis habetur à reſiſtentia medij, ergo etiamſi deſit reſiſtentia medij, non deeſt omnis determinatio ad motum. Antecedens probatur: quia in eodem medio diuerſa mobilia deuerſimode mouentur; ergo tota determinatio ad menſuram velocitatis vel tarditatis in motu, non habetur a medio. Antecedens patet experientia. Plumbum v. g. vel

g. vel ferrum etiam data paritate molis deſcendit velocius intra idem medium quam lapis; aut aliquid aliud graue quidem, ſed non tam graue.

Ex hac Concluſione habes quid reſpondeas ad argumentum Philoſophi, ſeu potius à Philoſopho factum contra veteres arguente ad hominem: negando videlicet determinationem totam ad hunc vel illum modum tarditatis, aut velocitatis; haberi vnice à reſiſtentia maiori, vel minori, medij in quo fit motus.

ARTICVLVS II.

Reſpondetur obiectionibus.

OBijciiur primò. Si pila ferrea ſit in medio vacui non eſt ratio cur potius moueatur in vnam partem, quam in aliam ergo nequit moueri. Antecedens probatur: quia in tali hypotheſi non datar neque ſurſum neq. deorſum reſpectu pilæ: ergo non eſt potior ratio cur in hanc, quam cur in illã partem feratur. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur: quia quamuis reipſa detur deorſum & ſurſum (vacuum enim huius Scholæ non impedit centrum terræ eſſe deorſum & concauum Lunæ eſſe ſurſum) pila tamen ferrea non percipit vbi ſit ſurſũ, vbi deorſum; & conſequenter reſpectu eiuſdem ita eſt ſurſum ac deorſum, ac ſi non eſſet.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem nega iterum antecedens. Probatio huius antecedentis laborat in ſuppoſiio. Quod

vide-

videlicet grauia & leuia percipiant centrum ad quod mouentur & perceptione centri moueantur ad centrum; quod eſt ineptum. Sũt qui putent grauia deorſum ferri eo quod trahantur à centro immittente ad ipſa qualitatem quandam ſympaticam; ſimilem qualitati qua magnes trahit ad ſe ferrum, Qui hoc modo philoſophantur ſapienter negant pilam in vacuo motum iri, & ſi ſupponatur hæc ſententia: noſtra Concluſio nequit ſuſtineri: prædicta enim qualitas nequit propagari per vacuum, vt patet ex dictis.

Concluſio igitur intelligenda eſt in alia hypotheſi negante huiuſmodi influxum centri, in id quod mouetur ad centrum. Dicere autem quod etiam in hac hypotheſi mobile debet percipere centrum, ad quod fertur eſt vel facere lapides ſimiles nobis, vel nos ſimiles lapidibus: vtrumq. abſurdum. Graue & Leue nec in vacuo, nec in pleno, percipiunt centrum: nec nos ipſi dum mouemur vt graues ſemper percipimus quo moueamur, vt apparet in ijs qui caſu ruunt per præcipitia. Mouetur igitur graue deorſum ſua grauitate, hoc eſt impetu quodam innato ſeu ipſi indito ab auctore naturę verſus centrum mundi, quod ab ipſo non magis percipitur quam ſcopus ad quem ſagitta dirigitur percipiatur, à ſagitta. Hanc explicationem habes ex D. Thoma conſiderante grauia & leuia impulſa, hæc quidem ſurſum, illa vero deorſum à natura, ſicut ſagitta impellitur hac vel illac à Sagittario. Quemadmodum autem non ſagitta ſed Sagittarius ſcit ſcopum ſagittæ: ita non graue et leue, ſed natura, quæ fecit graue &

 leue

leue , ſcit locum grauis & leuis.

Dices: ergo graue & leue mouentur ab extrinſeco. Probabis conſequentiam : quia mouentur ſicut ſagitta ; hæc mouetur ab extrinſeco ; ergo & illa.

Reſp. negando conſequentiam. Ad probationem diſtingue maiorem : mouetur ſicut, &c. aliqua paritate: concedo , omnimoda paritate: nego. Paritas conſiſtit in hoc quod & hæc, & illa ignorant locum quo tédant,quamuis hic locus nec ab eo qui ſagittam impellit,nec ab eo qui graue fecit,ignoretur. Diſparitas autem eſt in multis. Quoad punctum præſens eſt in hoc quod ſagitta ſecundum ſe non ſit neq. in hanc neq. in illam partem : adeoq. per hoc quod recipiat eſſe ſagittæ non recipit impelli ad dexteram potius quam ad ſiniſtram. Graue autem per hoc ipſum quod recipit eſſe graue recipit impelli deorſum: vnde impulſus vni eſt ab intrinſeco , alteri ab extrinſeco : neq. enim quando dicimus graue deorſum impelli ab auctore naturæ; ita intelligendi ſumus quaſi aliquid poneremus in graui diſtinctum à ratione per quam eſt graue , quo moueatur ad medium : ſed intelligimus per hoc ipſum quod graue ſit,habere quod deorſum impellatur. Hinc eſt quod dicit D. Thomas quod viuentia mouent ſe: grauia autem & leuia,& quæcunque non viuunt mouētur à generante : non quod generans nouis ſemper & nouis impulſibus moueat id quod genuit ſed quia dans ipſi eſſe,dedit etiam principium eorum motuum , qui conueniunt ipſius eſſe ; & quidem tale principium quod neceſſario ſeſe exerceat in his vel illis circum-

ſtan-

ſtantijs vt explicabitur fuſius in tractatu de Vita.

Obijcitur ſecundò. Si graue mouetur in uacuo; motus localis fit in inſtanti: conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Minor probatur: quia ſpatium in quo mouetur habet prius & poſterius, cum ſit diuiſibile: puta ſpatium tripalmare eſt diuiſibile in tres palmos, quorum primus propior eſt mobili, quam ſecundus, ſecundus, quam ertius, igitur debet mobile prius eſſe in primo quam in ſecundo, prius in ſecundo, quam in tertio; ſucceſſiue autem in toto illo ſpatio quod percurritur. Probatur autem ſequela maioris: quia deficiente omni corpore medio, intra quod moueatur, non eſt potior ratio; cur hac potius velocitate quam illa moueatur; vbi enim nulla habetur determinatio à medio ad modum tarditatis ut velocitatis nulla ſimpliciter determinatio habetur.

Reſp. negando ſequelam maioris. Probationi iam eſt ſatisfactum; vbi dictum eſt determinationem ad hanc vel illam velocitatem ſeu tarditatem non haberi à ſolo medio, ſed à grauitate maiori vel minori rei quæ mouetur. Probatum eſt hoc: quia experientia conſtat intra idem medium ferrum moueri velocius quam ſaxum: quemadmodum igitur in pleno magis graue, velocius; minus graue, minus velociter cadit: ita etiã continget in vacuo, in quo maior grauitas grauiori, minor minus graui ineſt.

Obijcitur tertio. Si pila moueretur in vacuo; fieret nouum vacuum: etiam ex ſuppoſitione vacui, non eſt naturale fieri aliud

vacuum; ergo etiam ex ſuppoſitione vacui non eſt naturale grauia moueri in ipſo aut leuia. Maior probatur: quia locus ille plenus pila ferrea, deſcendente eadem pila uacuatur; ergo fit in natura nouum uacuum.

Reſp. Si verum eſt fieri nouum uacuum, etiam verum eſt impleri vacuum vetus; quod non eſt minus illo quod fit de nouo: habetur autem inſuper quod pila magis accedat ad centrum & ſecundum naturam ſuam feratur: igitur etiam data paritate vtriuſque vacui, eſt cur moueatur potius quam quieſcat.

Reſp. ad argumentum directe negando maiorem. Ad probationem nega pilam in caſu predicto implere vllum locum. Conſtat ex ipſa hypotheſi hanc non contineri ab vlla ſuperfice corporis ambientis. Eſt quidē illa pila in loco formaliter; quia etiam ibi eſt per vbicationem ſibi intrinſecam, & ibi etiam habet proportionem propinquitatis & diſtantiæ cum alijs corporibus vniuerſi. Non eſt tamen in loco materialiter qui ſit locus ipſius quia non contingitur ab vlla ſuperfice corporis circumfuſi.

Dices: ſuperficies corporis ambientis ipſum vacuum dici poteſt locus pilæ prædictę; ergo pila habet locum proprium quem impleat. Probatur antecedens: quia inter prædictam ſuperficiem & pilam nihil intermediat; ergo talis ſuperficies eſt prima ſuperficies corporis ambientis pilam; ergo eſt immediata ſeu immediate applicata pilæ.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem dic inter pilam & ſuperficiem mediare vacuum, adeoq. aliquid mediare, quantum

ſuffi-

ſufficit vt ſuperficies prædicta non contingat pilam. Illa ſuperficies dici poteſt immediata immediatione quadam negatiua, non autem poſitiua: quatenus inter ipſam & pilam nullum corpus mediat, ipſa autem pilam non tangit, ſed eſt inter vtramq. interuallũ replebile alio corpore, vt patet. Vidimus autem ad rationem loci requiri vt non ſit neq. maior neq. minor locato, quod non reperies in ſuperſicie prædicta.

QVAESTIO VI.

De Tempore.

TEmpore nihil notius, nihil tamen difficilius explicatu. Quid ſit tempus omnes intelligimus cum de tempore loquimur, & alios loquentes audimus. Quid ſit tempus ſi interrogamur reſpondere neſcimus vt merito dixerit Auguſtinus: quid ergo eſt tempus? Si nemo ex me quærat, ſcio: ſi quærenti explicare velim; neſcio. Difficultas autem iſta maxime apparet ex ijs quæ ibidem ſibi proponit idem Auguſtinus. *Habes* hæc in libris Confeſſionum quos facile euolues.

Definitur tamen ab Ariſtotele 4. Phyſic. textu 101, *numerus motus ſecundum prius & poſterius.* Hanc definitionem explicat Philoſophus diſtinguendo duplicem numerum. Alius enim eſt numerus numeratus, ſeu numerabilis; alius numerus numerans. Numerus numerans ſunt ipſi actus intellectus, quibus numeramus dicendo, *vnum, duo,*

tria, prius poſterius, &c. Numerus numerabilis eſt ipſamet rerũ ſucceſſio, ſeu partiũ; quæ per huiuſmodi actus, ſunt numerabiles. Hanc Philoſophi definitionem amplectitur Schola peripatetica: diuerſimode tamen à diuerſis exponitur. Sunt qui dixerint tempus non eſſe quid reale, ſed conſiſtere ſolum in actibus intellectus metientis hoc & illud per prius & poſterius: puta dicentis: prius eſt AEneas quam Iulus, prius Iulus, quam Numa, & ſic de cæteris.

Reijciũtur hi ex hoc quod numerũ quo numeramus, pro tẽpore accipiant. Hic enim in nobis eſt nõ in rebus: tẽpus autẽ in rebus eſt, nõ ſolũ in nobis. In huiuſmodi quæſtionibus tota difficultas eſt in nimia facilitate. Eſt enim euidens ſucceſſionem importare prius & poſterius: puta diem hanc quæ ſucceſſiue fluit, non eſſe totam ſimul, ſed fluere per partes, quarum aliæ ſunt matutinæ, aliæ meridianæ, aliæ veſpertinæ. Qui autem quærit vbi ſint huiuſmodi partes; ita torquetur ſicut torquentur pueri dicentes ſe habere quinque annos: ſi rogentur vbi ſint illi anni an in crumena an alibi? quod accidit ijs omnibus qui in qualibet denominatione de præſenti, quærunt omnia de præſenti.

Hoc poſito ſatis intelligitur definitio Ariſtotelica: quomodo videlicet tempus ſit numerus ſeu menſura cuiuſlibet habentis prius & poſterius; *Dicimus enim* ait Philoſophus *motum eſſe plurem & minorem ſecũdum tempus eo quod eadem menſura vni motui pluries applicetur quam alteri.* Puta menſis eſt maior hebdomada quia menſura diurna pluries applicatur menſi, quam hebdoma-

domadæ. Meritum autem illud quod ineſt motui ad menſurationem huiuſmodi dicitur tempus ipſius. Hoc modo vita Petri dicitur tanti vel tanti temporis, prout aſſignata menſura toties vel toties illi applicatur.

Menſura autem ipſa, vt ait Philoſophus, qua metimur motum, debet eſſe aliquid nonotiſſimum: vt contingit in alijs, quę alio genere menſuræ metimur: dum dicimus pannum eſſet tot, vel tot palmorum. Quemadmodum autem menſura panni eſt panno extrinſeca; ſic etiam menſura motus erit extrinſeca motui. Hanc menſuram alij ponunt in circulatione Solis, alij in circulatione primi mobilis: utrique eadem ratione ducuntur, aientes, hi quidem circulationem primi mobilis eſſe & regulariſſimã & notiſſimam; illi autem hoc idem de circulatione ſolis. In fauorem primi mobilis eſt illud Philoſophi: *primum in unoquoque genere eſt menſura cæterorũ.* In fauorem Solis eſt quod motus ipſius nobis familiarius innoteſcit. Hinc tot Soles hunc vel illum vixiſſe dicimus, metientes annos & dies per totidem reuolutiones Solis; annos quidem per integram reuolutionem per duodecim ſigna Zodiaci; dies autem per excurſũ Solis ab Oriente ad Occidentem. Et quidem circa hoc nequit eſſe difficultas,

Neque tamen hoc obſtat quin ad metiendos hos & illos motus alijs etiam menſuris vtamur. Puta etiamſi recte metiamur motu primi mobilis, aut Solis alios motus; eoſdem etiam metiri poterimus motu Lunæ & Martis. Sicuti etiamſi pannum recte metiamur cubitis, ad huc eundem metimur & palmis.

Immo qualibet ex illis menſuris deficiente, poterit quælibet alia recte ſubſtitui.

Iuxta hanc doctrinam dixit Auguſtinus quod etiam ceſſante motu primi mobilis, Solis & Cælorum; non propterea deficeret omnis menſura eorum quę ſucceſſiue fiunt. Nam, ait ille, poſſet ita regulariter moueri rota figuli vt huiuſmodi rotæ circulationes eſſent pro menſura rerum magis vel minus, prius aut poſterius durantium. In tali hypotheſi res durans per centum circulationes eiuſdem rotæ plus duraret quam res durans per ſexaginta ſolum. Et res durans in prima circulatione prior eſſet, re durante in ſecunda dumtaxat.

QVÆSTIO VIII.

De Tempore intrinſeco.

SCopus pręſentis quæſtionis eſt inuenire an quemadmodum res eſt hic, non per ſeipſam, neque per complexum ex ſe & hoc loco extrinſeco; ſed per vbicationem vtriq. ſupperadditam, que dicitur ipſum hic huius rei: ita etiam res ſit nunc, non per ſe ipſam neque per complexum ex ſe & hoc tempore extrinſeco; ſed per durationem vtrique ſuperadditam; quę ſit ipſum nunc rei nunc exiſtentis.

Dicendum eſt rem eſſe nunc per durationem ſibi & tempori extrinſeco ſuperadditam. Hæc duratio dicitur tempus intrinſecũ rei, eſtque modus eſſentialiter affixus tum rei quam durantificat, tum tempori imagi-

nario

nario cui illam præſentat. Probatur Concluſio iiſdem argumentis quibus probata eſt concluſio circa locum intrinſecum. Puta: Petrum exiſtere, & exiſtere millioneſimam circulationem primi mobilis, non eſt formaliter Petrum eſſe in millioneſima circulatione primi mobilis; ergo requiritur aliquid huic rei, & huic circulationi ſuperadditum, per quod hæc res ſit in hac circulatione; ſeu huic circulationi coexiſtat. Antecedens probatur: quia ſi intelligas exiſtentiam Petri ante prædictam circulationem, & circulationem ipſam, in eo imaginario tempore cui eſt eſſentialiter affixa: intelligis & exiſtentiam Petri, et circulationem ipſam: nec tamen intelligis Petrum exiſtentem in ipſa; ergo, &c.

Hæc cõcluſio de tempore intrinſeco quamuis æque certa, ac de loco, non tamen adeò facile intelligitur à tironibus. Ratio eſt, quia ly *eſt*, & ly *exiſtit* conſignificant tempus, & quidem præſens. Si autem conſignificant præſens; eo ipſo quod de re dicunt *exiſtit*, ſibi videntur ponere quantum ſufficit ad hoc, vt tempori præſenti coexiſtat, & tamen nihil ponere præter exiſtentiam rei. In hoc quod putant ſe ſufficienter importare coexiſtentiã rei huic tempori, cum dicunt: *Res exiſtit*, non decipiuntur: decipiuntur autem in hoc, quod putent ſe nihil dicere, aut ponere, niſi exiſtentiam rei. Ex hoc enim ipſo quod conſignificent tempus, aliquid aliud ſignificant præter exiſtentiam rei.

Dices: impoſſibile eſt exiſtere hoc tempus extrinſecum, & exiſtere Petrum, quin Petrus coexiſtat huic tempori extrinſeco: ſed per

hoc ipſum quod coexiſtat huic tempori extrinſeco, exiſtit in hoc tempore; ergo impoſſibile eſt exiſtere hoc tempus extrinſecum, & exiſtere Petrum, quin Petrus exiſtat in hoc tempore. Maior probatur: quia ſi exiſtat hæc dies, & exiſtat Petrus, manifeſtum eſt Petrum coexiſtere huic diei; ergo & Petrum exiſtere in hac die.

Hoc argumentum eſt apparens, propter hoc verbum *Exiſtit*, quod indiuiſibiliter importat, & rem, & tempus rei. In forma nega maiorem. Ad probationem, ſcias oportet, quod ipſum exiſtere, ſeu eſſe debet hic accipi non ſecundum quod conſignificat tempus, ſed ſecundũ quod ſignificat ipſummet eſſe ſecundum ſe, quod eſt diſtinctũ à tẽpore. Iuxtà hanc acceptionem ſi Petrus exiſtat heri, vel nudius tertius vel cras, vere exiſtit, & etiam hæc dies exiſtit, & tamen Petrus non exiſtit in hac die: poteſt igitur intelligi in natura exiſtentia vera realis, & phyſica Petri, & exiſtentia huius diei, quin intelligatur coexiſtentia Petri huic diei.

Inſtabis: eo ipſo quod Petrus non eſt nũc, ſimpliciter non eſt; ergo eo ipſo quod ſimpliciter eſt, nunc eſt; ergo ad eſſe nunc ſufficit eſſe: ſeu: ergo vt ſit nunc, ſufficit vt ſit ſimpliciter.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem abutitur Aduerſarius ratione conſignificata per verbum: non autem accipit eſſe, ſeu exiſtere, ſecundum præciſam rationem eſſendi, ſeu exiſtẽdi. Etiam ſi igitur intelligas Petrum in alia differẽtia temporis exiſtentem, intelligis Petrum verè, et propriè exiſtentẽ, & tamen non intelligis coexiſtẽtem huic

huic nunc, quod de facto datur, quando intelligis Petrum cras, vel heri exiſtentem: eadem igitur exiſtentia Petri vere, & realiter poſita in natura eſt omnino indifferens, vt huic, vel illi tempori extrinſeco coexiſtat, et conſequenter indifferentia huiuſmodi debet aliunde determinari.

Replicabis: per hoc præciſe quod exiſtat Petrus, et ſimul exiſtat hæc dies; Petrus exiſtit in hac die: in hoc nihil importatur præter exiſtentiam Petri, et exiſtentiam huius diei; ergo præciſe per exiſtentiam Petri, et exiſtentiā huius diei, Petrus exiſtit in hac die.

Reſp. conceſſa maiori: negando minorem. In prædicta denominatione præter exiſtentiā Petri, et exiſtentiam huius diei, importatur ſimultas vtriuſque exiſtentiæ, quæ ſimultas non habetur per vtramque exiſtentiam ſolum. Patet hoc, quia eadem exiſtentia Petri eſt omninò indifferens, vt coniungatur cum exiſtentia huius, vel cum exiſtentia alterius diei: ergo quod coexiſtat huic, vel alteri, habetur per aliquid vtriq. ſuperadditum.

Dices iterū: quod detur heri, vel cras exiſtētia Petri, nō eſt quod Petrus exiſtat, ſed quod Petrus extiterit, vel exiturus ſit; ergo per hoc præciſe quod exiſtat, exiſtit hodie; ergo vt exiſtat hodie nihil requiritur præter exiſtentiam ipſius, et exiſtentiam huius diei. Antecedēs eſt manifeſtū. Nemo enim dicet: exiſtit dies heſterna: aut: exiſtit dies craſtina. Probatur iam conſeq. quia per hoc præciſe quod verum ſit: *Exiſtit*, verum eſt exiſtit hodie.

Reſp. diſtinguendo antecedens: quod detur etc. non eſt quod exiſtat ſi attendatur ſo-

lum ratio ſignificata: nego, ſi attendatur etiã ratio conſignificata; concedo. Et eodem modo diſtingue conſequens : per hoc præciſe quod exiſtat, attendendo tam ad rationem ſignificatam, quàm ad rationem conſignificatam, exiſtit hodie: concedo; attendendo ad ſolam rationem ſignificatam: nega conſequẽtiam. Breuiùs etiam reſpondebis ſic: per hoc præciſe quod exiſtat, exiſtit nunc ratione rei ſignificatæ: nego, ratione rei conſignificatæ: concedo. Hoc igitur argumentum, quod vim habet in verbo; habet etiam ſolutionem in verbo, immò probationem concluſionis in Verbo. Nam ideo dum dico: *Petrus eſt*, dico Petrum eſſe nunc, quia per verbum *eſt* non ſolùm ſignificatur exiſtentia, ſed inſuper ſignificatur tempus; rurſus non ſignificatur quodlibet tempus talis exiſtentiæ: ſed tale tempus per quod hæc exiſtentia coexiſtat cum hoc inſtanti extrinſeco: putà, cum inſtanti veſpertino diei octauæ Iunij: igitur præter exiſtentiam, per verbum ipſum, quo affirmas rem exiſtere, ponis in re diſtinctum aliquid, per quod huic inſtanti coexiſtat. Hoc autem eſt, quod vocamus durationem, ſeu tempus intrinſecum.

Circa durationem autem eadem fere dubitantur quæ circa vbicationem. Primo à qua cauſa, et quando producatur illa duratio; per quam ego ſum nunc. Huic dubitationi eodem modo ſatisfit, quo ſatisfactum eſt alteri, dicendo rem durantem eſſe ſuæ durationis productiuam, eamque produci in illo codem inſtanti, in quo res eſt cum puta præcedentia naturæ rei, quę durat, ad durationem, qua durat. Atque in hac

hac re idem omnino dicendum eſt, quod ſuperiùs dictum eſt de vbicatione.

Dubitatur ſecundo. An in compoſito omnia durent vna duratione, an ſingula ſingulis.

Reſp. ſingula ſingulis. Probatur, quia durante materia deficit duratio formæ, et infinitorum accidentium durantium in materia; ergo non eſt vna duratio materiæ, et duratio formæ, aut aliorum receptorum in materia. Quemadmodum autem hunc et illum locum explicandum duximus per habitudinem propinquitatis, & diſtantiæ ad hæc, & illa puncta, vel realiter, vel imaginarie fixa: ità etiam hanc & illam durationem, ſeu hoc & illud tempus optimè explicatur ſecundum habitudinem ad hæc, vel illa inſtantia, vel realiter, vel imaginarie fixa, & inmobilia. Ità tuus Proauus fuit in alio tempore quam ſis tu; quia ſi compares duratiònem tui Proaui, & tuam, cũ inſtanti craſtino, vel quolibet alio inuenies diuerſam habitudinem durationis prædictæ tui Proaui, & tuæ ad illud idem inſtans. Quando autem duo eidem indiuiſibili inſtanti, indiuiſibili autem tam formaliter, quàm æquiualenter coexiſtunt: ſibi coexiſtunt: v.g. ſi Petrus, & Paulus coexiſtunt hodierno inſtanti meridiano; Petrus, & Paulus ſibi coexiſtunt.

Non tamen valet abſolute: quæ coexiſtunt eidem tertio ſibi coexiſtunt: Petrus, & Paulus coexiſtunt eidem tertio, ergo Petrus, & Paulus ſibi coexiſtunt. Maior enim eſt falſa: cum illud tertium poſſit ita durare, vt ſecũdum vnam partem ſuæ durationis coexiſtat vni, ſecundum alteram alteri extremo. Nunc

de facto coexiſtimus multis iam ſenibus, qui dum eſſent pueri, alijs coexiſterunt, quibus non coexiſtimus. Idem apparet in hoc alio argumento: quæ ſunt proxima vni tertio ſunt proxima inter ſe, ſed Italia, & Hiſpania ſunt proximæ vni tertio, ergo ſunt proximæ inter ſe. Minor probatur: quia vtraq. eſt proxima Galliæ. Maior autem eſt euidenter falſa: cum tertium poſſit eſſe adeò amplū vt faciat maximam extremorum à ſe inuicem diſtantiam.

Hinc diuina Aeternitas non rectè accipitur pro menſura durationum creatarum ſecundum prius, & poſterius, aut ſecundum ſimul. Certum eſt enim quotquot ſunt, fuerunt, & erunt, intra diuinam Aeternitatem ſuis ſingula temporibus eſſe, adeoq; omnia quæ ſunt, fuerunt, vel erunt coexiſtentiam habere cum Aeternitate diuina: hæc tamen eſt indiuiſibilis; ergo non quæcumq. coexiſtūt durationi indiuiſibili, eo ipſo ſibi coexiſtunt. Ratio eſt, quia hæc ipſa Aeternitas quamuis formaliter indiuiſibilis, eſt æquiualenter diuiſibilis, adeoq. per diuerſas quoad æquiualentiam partes, intra idem indiuiſibile inſtans habetur habitudo propinquitatis, aut diſtantiæ ſecundum tempus eorum, quæ vel à ſe mutuo diſtant, vel ſibi mutuo propinquantur.

Aeternitas quoad hoc intelligitur per immenſitatem. Diuina enim immēſitas & vbique eſt, & vbique tota eſt; adeoq. & quod Romæ eſt, & quod eſt Neapoli ſunt eidem immenſitati præſentia; non tamen, ſunt ſibi mutuo præſentia. Hinc & immenſitas, & æternitas ſunt menſura, hęc quidem durantiū,

illa

illa locatorum, ſed menſura excedens, & incommenſurabilis. Definitur autem diuina Aeternitas: *Interminabilis uitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio.* Deus enim non plus habet durationis poſt infinita ſæcula, quam in quolibet inſtanti; ſicut non plus habet immenſitatis in toto vniuerſo, quam in quolibet puncto vniuerſi: quamuis & æternitas, & immenſitas explicentur per ordinem, & ad quælibet ſpatia, & ad quælibet tempora: quorum vtraq; ſi in infinitum amplifices, non habes quibus diuinam tum æternitatem tum immenſitatem compræhendas.

QVAESTIO IX.

De numquam, & nullibi creaturæ exiſtentis.

ARTICVLVS I.

Poſſis nè eſſe, & nunquam eſſe?

SVnt qui affirment, quia duratio eſt id per quod aliquando es: potes eſſe ſine omni duratione; ergo potes eſſe, & numquam eſſe. Maior patet ex dictis. Minor probatur, quia duratio ipſa eſt quid conſequens ad eſſe; ergo non repugnat ipſum eſſe haberi ſine duratione. Antecedens etiam patet ex dictis. Probatur conſequentia: quia poteſt Deus re poſita, ſeu te poſito in natura velle ſuſpendere omnem ſuum concurſum in ordine tum ad quemlibet alium effectum

à te ponendum, tum in ordine ad ipſammet durationem.

Confirmatur; quia certum eſt te non poſſe quidquam producere neque intra te, neq; extra te, Deo non concurrente; certum eſt inſuper poſſe Deum ſuſpendere ſuum concurſum, ſeu denegare ſuum concurſum in ordine ad multa, quæ tamen neceſſitate naturali conſequuntur ad tuum eſſe; putà in ordine ad quemlibet actum vitalem, ad quamlibet qualitatem in te producendam;& ſic de infinitis alijs: igitur poterit etiam negare ſuum concurſum in ordine ad durationem ipſam.

Prætereà eſſe, et non eſſe in vllo tempore, non eſt eſſe, et non eſſe: ergo non repugnat eſſe,et non eſſe in vllo tempore; et conſequenter eſſe, et nunquam eſſe. Antecedens probatur: quia non eſſe cum aliquo addito, non opponitur contradictoriè eſſe ſimpliciter: non eſſe autem in vllo tempore eſt non eſſe, cum aliquo addito, vt patet; ergo non opponitur contradictoriè huic, quod eſt eſſe ſimpliciter. Maior probatur: quia non eſſe hic, non eſſe album,etc.non opponũtur huic quod eſt, eſſe ſimpliciter: nonniſi quia eſſe his modis,ſeu non eſſe his modis, eſt non eſſe cum addito; ergo etc.

Vlteriùs: intelligere quod ſis, non eſt intelligere quod ſis in vllo tempore, neque determinatè, neque indeterminatè; ergo quod ſis reipſa, non eſt quod ſis in vllo tempore neque determinatè, neque indeterminatè: rursùs intelligere tuum eſſe præciſum ab omni tempore, non eſt intelligere chimeram; ergo poni tuum eſſe præciſum ab omni

tem-

tempore non eſt poni chimeram: ſed eſſe præciſum ab omni tempore, eſt eſſe, et numquam eſſe; ergo te eſſe, et numquam eſſe, non eſt chimera.

Sed contrà eſt quod ait Philoſophus: quòd eſt et numquam eſt, et nullibi, eſt ſicuti Sphinx, et Hyppocentaurus, quod idem ſignificat apud Philoſophum, ac Chimera, et Hircocerуus. Non poſſe rem eſſe, et numquam eſſe fuit adeò notum Philoſopho, vt numquam conaretur hoc demonſtrare. Et reipſa potiſſimum argumentum contra numquizantes eſt in intelligibilitas numquizationis. Fac enim te dicere: Cæſar, et Scipio, et Epaminondas alijque Heroes fuere, ſed non ſunt; et ità dicentem rogari ab Auditoribus: quando nam fuere? et rogationi reſpondere: numquã. Si non ridearis, aut pro irriſore habearis, poteſt aliquid eſſe, et numquam eſſe: Si autẽ hoc ipſo vel rideas, vel ridearis, ridiculum eſt dicere fuiſſe aliquid, et numquam fuiſſe.

Item ſi Deus ſpondeat Aduerſario illum fore Beatum: roganti autem quando, reſpondeat: numquam: non putabit Aduerſarius promiſſam ſibi beatitudinem. Quamuis autem Aduerſarij in hoc præcipuè hæreant, quod videlicet impoſſibilitas numquizationis nequeat demonſtrari; puto demonſtrari, et quidem ad euidentiam, modo conueniant nobiſcum in primis principijs. Sit igitur hęc demonſtratió.

Implicat quod res ſit & non ſit verum: *res eſt*: ergo implicat quod res ſit & numquam ſit. Antecedens eſt euidens; nam de omni quod eſt, verum eſt dicere: *eſt*. Probatur autem conſequentia. Hęc propoſitio: *Petrus*

eſt

eſt eſt de ſecundo adiacente, ergo li *eſt* habet vim verbi: ſed eo ipſo quod li *eſt* habet vim verbi ſignificat cum tempore: ergo in hac propoſitione: *Petrus eſt* li *eſt* ſignificat cum tempore: ſignificare autem cum tempore & conſignificare tempus ſunt vnum & idem, ergo li *eſt* in propoſitione prædicta conſignificat tempus: ſed hæc propoſitio eſt vera, ergo impoſſibile eſt Petrum eſſe quin de ipſo vera ſit propoſitio conſignificans tempus: ſed eo ipſo quod neceſſario vera eſt propoſitio ſignificans exiſtentiam Petri, & conſignificans tempus; neceſſario cum exiſtentia Petri datur aliquod tempus; & conſequenter neceſſario Petrus eſt cum aliquo tempore, adeoque in aliquo tempore.

Totus hic diſcurſus fundatur in primis principijs ſummularum: & hæc ipſa neceſſitas affirmandi aliquod tempus quotieſcunq; ſit propoſitio de ſecundo adiacente euincit rem eſſe non poſſe, quin in aliquo tempore ſit. Et hæc impoſſibilitas affirmandi ſolam exiſtentiam fundatur in impoſſibilitate quã habet quælibet res, vt ſola ſit & ſine omni conſequente ad ſuum eſſe.

Dices: hęc propoſitio: *Deus eſt* eſt de ſecundo adiacente: in hac propoſitione non conſignificatur tempus, ergo non in omni propoſitione de ſecundo adiacente conſignificatur tempus. Maior eſt euidens: nam iſtæ duæ propoſitiones: *Deus eſt*: & : *Petrus eſt* ſunt eiuſdem omnino rationis nec differunt niſi ſecundum materiam. Minor autem probatur: quia hæc propoſitio: *Deus eſt* vera eſt ante omne tempus: vera etiam futura ſi nullum tempus daretur: ergo hæc propoſitio

non

non conſignificat tempus. ; vel propoſitio conſignificans tempus poteſt eſſe vera etiamſi res non ſit in vllo tempore. Conſequentia eſt euidens. Igitur hæc propoſitio: *Petrus eſt* vel non neceſſario conſignificat tempus ; vel etiamſi conſignificet tempus; poteſt eſſe vera dato etiam quod non detur vllum tempus.

Reſp. ex dictis ſupra Deum eſſe ſemper: adeoque ſi quis diceret: *Deus numquam eſt* eſſet ſimilis inſipienti qui dixit in cordo ſuo *non eſt Deus*. Illud autem ſemper quod eſt ſemper Dei, eſt ipſamet æternitas, quæ Deus eſt: adeoque quamuis nos dum dicimus: *Deus eſt* reſpiciamus ad tempus in quo ſumus, quando tamen Deus dicit: *Ego ſum* longe in alio ſenſu habet illud ſum, quam habeamus nos; nam per idipſum per quod eſt, Deus eſt, & ſemper eſt, & vbique eſt, adeoque etiamſi præter ipſum nihil eſſet & conſequenter nulla tempora eſſent: vere diceret: *ego ſum* non conſignificans aliquid, quia non per aliquid à ſe diſtinctum ſemper eſt, immo & per ſeipſum ſemper eſt, & per ſeipſum formaliter, non per aliud à ſe dicit: *ego ſum*. Non eſt igitur putandũ quod quemadmodum verbum de preſenti in propoſitione quam formas, præter rem quam ſignificat conſignificat etiam tempus ab eadem diſtinctum; ita etiam in propoſitione qua Deus dicit: *ego ſum*, li *ſum* aliquid ſignificet diſtinctum a Deo.

Ad argumentum in forma conceſſa maiori nega minorem. Etiam in hac propoſitione: *Deus eſt* li eſt conſignificat tempus. Dum Angelus dicit: *Deus eſt*: & dum homo dicit: *Deus eſt*: & dum quælibet creatura dicit;

cit : *Deus eſt*, per li *eſt* non ſolum ſignificat exiſtentiam Dei ſed conſignificat rationem qua Deus ipſi cognitioni coexiſtit qua dicitur *Deus eſt*. Ad probationem diſt. ante omne tempus verum eſt: *Deus eſt* veritate propoſitionis factæ à creatura: nega ſuppoſitum, veritate quæ ſit Deus ipſe conc. Hæc autem ipſa veritas qua Deus dicit *ego ſum* importat illam ipſam ſempiternitatem, qua Deus ſemper eſt, quæ eminenter eſt omne tempus, & menſura ſupercompræhendens omne quod vnquam eſt.

Inſtabis: etiam ante omne tempus potuit eſſe aliqua creatura: in tali hypotheſi & Deus diceret: *Creatura eſt*: & Creatura ipſa diceret: *ego ſum*, & tam Deus quam creatura diceret verum: ſed in tali hypotheſi non eſſet in vllo tempore, ergo de creatura poteſt verificari quod ſit, etiamſi non ſit in vllo tempore. Minor eſt euidens, quod enim eſt ante omne tempus, non eſt in vllo tempore: probatur tamen hoc idem euidentius: quia quod eſt ante omnem diem, non eſt in vlla die: quod eſt ante omnem circulationem ſolis, non eſt in vlla circulatione ſolis; ergo quod eſt ante omne tempus non eſt in vllo tempore. Maior autem probatur: quia non implicat creatam fuiſſe aliquam creaturam ante omnia tempora.

Reſp. ex hac ipſa inſtantia ſuggeri argumentum pro noſtra ſententia. Da enim creatum fuiſſe aliquid huiuſmodi. Implicat hoc ita fuiſſe creatum, vt neque ante ipſum neque poſt ipſum poſſit aliud creari: ſed eo ipſo quod ante ipſum, & poſt ipſum poteſt aliquid creari; eſt in tempore; ergo implicat

cat aliquid creari & aliquid eſſe, & non eſſe in tempore. Maior eſt euidens: quia quandocunque fingas creatum aliquid, potes intelligere fuiſſe ante creabile, & poſt ipſum aliud creabile: niſi in aliquã re creatã intelligas diuinam æternitatem, antequam implicat aliquid eſſe & poſt quam implicat aliquid eſſe. Minor autem probatur: quia eo ipſo quod aliquid ante ipſum, aut aliquid poſt ipſum eſt creabile, habet relationem ſeu habitudinem prioris & poſterioris ad hoc & illud, & medij inter hoc & illud: poteſt igitur menſurari cum hoc & illo ſecundũ prius eſt poſterius; quod formaliſſime eſt eſſe in tempore.

Aequiuocatio Aduerſarij conſiſtit in hoc, quod putet rem non eſſe in tempore niſi ſimul cum re ponatur aliquid extrinſecum rei cui res coexiſtat, & cuius motus motum rei menſuret. Quando autem dicimus rem, eo ipſo quod eſt, aliquando eſſe, per li *aliquando* non intelligimus aliquod tempus extrinſecum, puta aliquam circulationem ſolis, aut primi mobilis. Quis enim dicat impoſſibile eſſe rem vllam exiſtere quin alicui motui huiuſmodi coexiſtat? ſed per li *aliquando* intelligimus neceſſitatem alicuius temporis intrinſeci, temporis formalis & metaphyſici, per quod illa res reſpondeat his vel illis inſtantibus etiam non realibus, ſed ſaltem imaginarie fixis & immobilibus vt dictum eſt alibi.

Igitur ad argumentũ in forma nega poſſe quid quam creari ante omne tempus, loquendo de tempore formali & de antecedentia excludente ab eo quod creatur omne

tempus,

tempus, in ſenſu explicato. Ad probationem in contrarium dic poſse creari aliquid ante omnem diem & ante omnes annos, & ante quamlibet aliam menſuram extrinſecā maioris vel minoris, prioris vel poſterioris durationis: non tamen ante omne tempus intrinſecum vt patet ex dictis; ita vt verū ſit: *res eſt ſimpliciter*; & falſum: *eſt aliquod tempus.*

Idem argumentum quod ſupra attulimus paucis variatis ſic proponi poſſet ad probationem noſtræ ſententiæ. Omnis creatura exiſtens coexiſtit æternitati diuinæ: igitur vel coexiſtit adæquatè & totaliter, vel inadæquate & partialiter. Si adæquate & totaliter, eo ipſo ſemper eſt: ſi inadæquate ſolum & partialiter eo ipſo aliquando eſt. Si primum; toti æternitati æquatur: ſi ſecundum; correſpondet alicui dumtaxat parti virtuali eiuſdem æternitatis. Rurſus Deus poteſt intra eandem ſuam æternitatē aliquid ante, & aliquid poſt prædictam creaturam creare; ergo idem quod prius. Ex hoc eodem diſcurſu vides quod creatura correſpondens adæquate toti æternitati diuinæ, eo ipſo ſemper eſſet; adeoque falſificaret propoſitionem dicentem: numquam eſt, ſicut Deus per ſuam ſempiternitatem illam eandem falſificat. His poſitis reſpondendum eſt ad argumenta initio huius articuli propoſita.

Ad primum conceſſa maiori nega minorē. Ad probationem conceſſo ant. nega conſeq. Ad prob. conſeq. nega ant. Cuius falſitas patet ex dictis. Hoc dictum *qui dat eſſe dat conſequentia ad eſſe* ita intelligendum eſt vt ea quæ naturaliter ſolum conſequūtur, natu-

tali neceſſitate etiam dentur. Quæ autem metaphyſice & indiſpenſabiliter conſequuntur nequeunt vllo modo denegari. Ita inuenies in tractatu de relatione apud eos qui illam conſtituunt in modo ſuperaddito: non poſſe per vllam potentiam poni album *A* & album *B* quin eo ipſo conſequatur modus relationis inter vtrumque. Item qui ſubſiſtentiam ponunt in modo ſuperaddito naturæ ſingulari completæ, dicunt impoſſibile eſſe à natura ſingulari completa diuiſa ab omni alio non pullulare modum illum. Et ſic de alijs. Ad confirmationem patet ex dictis: non quæcunque conſequũtur ad meum eſſe, eadem neceſſitate conſequuntur.

Ad ſecundum diſting. ant. eſſe &,&c. non eſt eſſe & non eſſe, formaliter; conc. antec. non eſt eſſe & non eſſe, conſequenter: nega ant. & conſeq. Ad probationem antec. diſt. iterum: non eſſe cum aliquo addito neceſſario neceſſitate metaphyſica conſequente ad eſſe, non opponitur contradictorie eſſe ſimpliciter, oppoſitione de formali; conc. oppoſitione de conſequenti: nega. Non eſſe autem cum aliquo addito nullo modo contradictorie opponitur ſi illud additum non ſit aliquid omnimoda neceſſitate conſequens ad eſſe. Propterea eſſe & non eſſe album, eſſe & non eſſe hic, nullo modo opponuntur.

Ad vltimum concede totum præter vltimam minorem ſubſumptam. Tuum eſſe eſt non ſolum præciſum, ſed realiſſime diſtinctum ab omni tempore, adeoque dari tuum eſſe non eſt formaliter dari vllum tempus neque determinate neque indeterminate: eſt tamen quod in aliquo tempore ſis conſequẽ-

ter propter metaphyſicam neceſſitatem ſuperius dictam. Eſse igitur tuum quamuis diſtinctum realiter à quolibet & omni tempore, eo ipſo tamen quod detur, datur in aliquo tẽpore, adeoq; implicat dari te vel quid libet aliud huiuſmodi, quin eo ipſo præter te, aut quidlibet aliud huiuſmodi, aliud detur. Sermo autem eſt hic de ijs quæ durant itaut non ſint ſibi ſua duratio.

ARTICVLVS II.

Poſſis ne eſſe & nuſquam eſſe?

ARgumenta priori articulo propoſita in fauorem numquizantium eodem robore pugnant pro nuſquizantibus. An eadem etiam facilitate ſoluantur, patebit ex dicendis. Interim.

Dicendum eſt: implicat te eſse & nuſquam eſse.

Hæc concluſio nequit eodẽ argumẽto probari, quo probata eſt antecedẽs nã propoſitio de ſecundo adiacente non conſignificat locũ, ſicut conſignificat tempus. Hoc tamen dat concluſioni præſenti concluſio antecedens; quod oſtenderit non eſse de ratione antecedentis poſse per diuinam omnipotentiam carere omni conſequenti: & conſequenter tollit ab Aduerſarijs hoc antecedens: *omne quod antecedit poteſt carere quolibet quod ſe conſequatur.*

Probatur vlterius Concluſio ab innata perſuaſione cuilibet intellectui quod eo ipſo quod res ſit, alicubi ſit. Et hoc eſt argumentum Philoſophi 4. Phyſic. textu 1. Vbi ſic

habet:

habet: *quæ ſunt omnes exiſtimant alicubi eſſe: quod vero non eſt nuſquam eſſe: vbi enim eſt Hircoceruus aut ſphinx?* In quo vides hæc duo apud Philoſophum haberi pro æqualiter certis ac manifeſtis: *quod non eſt nullibi eſt*; & : *quod eſt, alicubi eſt*. Et ſicut abſurdus eſſet qui diceret alicubi eſſe, id quod non eſt; ita etiam ridiculus erit qui dicet nullibi eſse id quod eſt.

Præterea probatur eadem Concluſio argumento ſimili illi quod factum eſt contra numquizantes. Quidquid eſt, ita eſt vt ſit intra diuinam immenſitatem: vel potius vt aliqualiter correſpondeat diuinæ immenſitati: vel igitur correſpondet immenſitati totaliter, vel partialiter ſolum; hoc eſt ſecundum aliquam partem virtualem eiuſdem immenſitatis: ſi primum: eſt vbique, ſi ſecundum: eſt alicubi, ergo vel eſt vbique vel alicubi· neutro autem ex iſtis modis eſt nullibi, ergo nihil eſt quod ſit nullibi. Inſuper: implicat ita poni in natura aliquam creaturam vt non poſſit poni alia & alia creatura: rurſus: implicat creaturam prædictam cum alijs creaturis non habere vllam proportionē propinquitatis & diſtantiæ; ergo eo ipſo quod ponitur illa creatura, eſt capax propinquitatis & diſtantiæ cum alijs creaturis. Hoc autem inuoluit locum in tali creatura, ſeu potius ponit talem creaturam in loco, ergo implicat eſse creaturam & non eſse in loco. Explicatur hoc idem. Finge creari à Deo rem illam quam Aduerſarius dicit nullibi poni. Hoc poſito proba eſse alicubi. Poſſibile eſt creari à Deo aliam & aliam creaturam: creet igitur. Creatura prius poſita habet aliquam

proportionem vel proximitatis vel diſtantiæ: aliam proportionem cum vna, aliam cum altera: per aliam ſui partem vnam propius, alteram minus prope reſpicit. Hoc autem eſt eſse in loco; ergo creatura illa eſt in loco. Quis autem dixerit quod creata illa re, de qua diſputatur, non poſſit Deus alia creare diuerſimode ſe habentia ad illam rem, itaut aliud ſit infra, aliud ſupra, aliud ad hoc, aliud ad illud aliud latus. Eſse autem huiuſmodi eſt formaliſſime eſse in loco.

Ad ea quæ opponi poſsent & ſolent reſponſum eſt ſupra.

Obijcitur tamen inſuper. Ipſe mundus & eſt, & nullibi eſt, ergo non repugnat aliquid eſse & nullibi eſse. Antec. prob. quia locus eſt ſuperficies corporis continentis; ſed nulla ſuperficies vllius corporis continet mundum; ergo mundus non eſt in vllo loco.

Reſp. neg. ant. Ad prob. dic nos non agere hic vtrum poſſit aliquid eſse, & non eſse in vllo loco phyſico & materiali. Hoc enim eſt omnino poſſibile: ſed quærimus vtrum aliquid poſſit eſse & non eſse in vllo loco formali & metaphyſico. Hic mundus non eſt in vllo loco materiali phyſico, &c. eſt tamen in aliquo loco formali & metaphyſico; habet enim relationem, aut habere poteſt, propinquitatis & diſtantiæ cum illis punctis, quæ imaginaris immobiliter fixa intra ſpatia imaginaria, diffuſa in infinitum vltra vniuerſum.

Dices: res illa quam Aduerſarius ponit nullibi non haberet relationem neque propinquitatis neque diſtantiæ cum vlla alia creatura: ergo non eſset in loco. Probatur

conſe-

conſequentia: quia eſse in loco eſt habere habitudines huiuſmodi; ergo non habere, eſt non eſse in loco. Probatur iam antecedens: illa creatura poſset ita eſse, vt nulla alia creatura eſset: in tali hypotheſi non haberet relationem neque propinquitatis, neque diſtantiæ: ergo ita eſset vt &c. Maior eſt euidens: quis enim neget poſse aliquam creaturam eſse vnicam. Minor probatur ex dictis in Logica, quia relatio habetur formaliter per hoc & illud: & conſequenter relatio propinquitatis & diſtantiæ huius ad hoc, per vbicationem huius & huius. Quæ autem non ſunt, nullibi ſunt, & conſequenter non faciunt relationem prædictam. Hoc argumentum ſi quid probat, probat mundum non eſse in loco.

Reſp. diſting. ant. non haberet relationem prædictam realiter, & phyſicè: concedo; non haberet formaliter & imaginariè: nego. Ad probationem dic relationem prædictam vt ſit ſecundum ſe totam petere illas alias vbicationes, ex quibus conſtat: nihil autē aliud petere in re illa quæ eſt. Adeoque vis argumenti conſiſtit in hoc quod res illa abſque vlla ſui mutatione intrinſeca, ſed ad puram poſitionem aliarum rerum haberet relationē prædictam: ſed prædicta relatio habetur per loca intrinſeca eorum quæ ſic referuntur; ergo iam in illa re ſupponitur locus intrinſecus. Aduerte autem nos relationem huiuſmodi in caſu poſito appellaſse imaginariam: non quod locus illius rei ſit aliquid pure imaginarium, niſi forte intelligas de loco extrinſeco: ſed quia alia requiſita ad relationem huiuſmodi, cum realiter non ſint,

ſolum imaginarie ſunt, & conſequenter tota relatio non eſt realiter, & phyſicè, quamuis formaliter & denominatiuè.

Concluditur igitur hæc demonſtratio ſic. Res illa quæ eſt & quam Aduerſarius dicit eſse nullibi, ſine vlla ſui mutatione poteſt eſse in loco; ergo illa res de facto eſt in loco. Probatur antecedens: quia poſita illa re non repugnat circa illam rem creari alias res, cũ quibus ſe habeat in ratione diſtantis vel propinquæ ſine vlla ſui mutatione; ergo illa res quæ dicitur nullibi eſse, poteſt ſine vlla ſui mutatione eſse in loco. Quia relationes huiuſmodi ſecundum locum ſunt. Probatur iam conſequentia: quia relationes huiuſmodi habentur per vbicationes eorum quæ hoc modo ſe habent; ergo in illa re iam ponitur vbicatio; aliter non ita ſe haberet ad alia, ſine vlla ſui mutatione intrinſeca. Hoc argumentum quicũque bene meditabitur inueniet eſse conuincens. Verum quidem eſt Aduerſarios magnam partem non peti hoc argumento, quia magna pars Aduerſariorum nobis non contradicit, dum nihil aliud contendit, niſi rem non eſse in loco phyſico exterinſeco, quod poſſibile eſse, vltro damus.

DISPVTATIO VIII.

De Infinito.

QVAESTIO I.

Quid ſit & quotuplex infinitum.

MAXIME Phyſici eſt conſiderare ſi ſit magnitudo ſenſibilis infinita : ait Philoſophus 3. Phyſic. textu 34. Infinitum autem & impertranſibile pro eodem habet ibidem. Porro dupliciter dicitur impertranſibile : vno modo quod impoſſibile eſt tranſire, eo quod non eſt aptum natura tranſiri: ſiue eo quod non eſt aptum vt in eo motus exerceatur:hoc modo punctum impertranſibile eſt ; & infinitum dici poteſt. Caret enim omni magnitudine, & conſequenter caret omni fine magnitudinis. Huiuſmodi infinitum dici poteſt infinitum negatiue: quod enim magnitudinem non habet,neceſse eſt nec vltimum magnitudinis habere. Hæc omnia ex Philoſopho, qui ait eodem modo punctum eſse infinitum, ſicut vox eſt inuiſibilis.

Alio modo dicitur impertranſibile, non quod careat magnitudine, adeoque ineptum ſit vt in ipſo motus exerceatur; ſed quod ha-

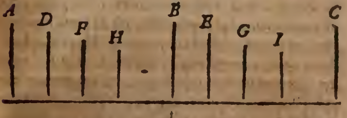
beat tranſitum inconſummabilem. Hoc modo, ſi daretur ſpatium aliquod per palmos non tot quin plures extenſum, impoſſibile eſſet ſpatium huiuſmodi pertranſire: non quod careret omni magnitudine, ſed quod magnitudinem haberet fine carentem. Finge enim te ſpatium huiuſmodi ingredi & pertranſeundo conficere mille & poſtea mille, & ſi vis milliones & milliones paſſuum: numquam verum erit, te totum hoc ſpatium tranſeundo conſummaſſe. His poſitis ponit Philoſophus definitionem qua veteres finiebant infinitum.

Infinitum, aiebant illi, *eſt id cuius nihil eſt extra*. Definitionem hanc Philoſophus improbat, aitque non infinitum hac, ſed totum, ſeu perfectum deſcribi. Totum, enim recte dicitur à quo nulla pars abeſt, ſiue cuius nihil eſt extra. Ita homo perfectus ſecundum conſiderationem phyſicam, à quo nec brachium nec auris nec oculus abeſt: imperfectus futurus, ſi quodlibet ex his ab ipſo recidas & extra ponas.

Huic autem definitioni ſuam opponit dicendo: *Infinitum eſt cuius aliquid ſemper eſt extra.* Quæ definitio vt explicabitur optima apparebit. Eſt autem ſenſus ex magnitudine infinita quantumlibet accipiatur, aliquid ſemper vlterius accipiendum eſſe. Puta ſi ſit linea infinita quantumlibet repetas acceptionem per palmos, & per quamlibet finitam multitudinem palmorum, vltra palmos acceptos alij ſemper & alij remanent accipiendi: iuxta illud: *infinitum per ablationem finiti numquam abſumitur*.

Sciendum eſt autem dupliciter conſiderari

poſſe partes in qualibet quantitate. Videlicet itaut communicent : & itaut non communicent. Communicantes dicuntur quarũ vna habet aliquid de ſuo intra alteram. Non communicantes quarum vna eſt adæquate extra alteram. In quantitate bipalmari, palmi non communicantes ſunt duo ; communicantes ſunt non tot quin plures , vt patet in ſubiecta linea , in qua non communinantes ſunt *AB* & *BC*. Reliqui autem *DE*, *FG* &c. cum ijſdem communicant, vt patet .

Rurſus aliæ dicuntur proportionales, aliæ certæ ſeu determinatæ magnitudinis : ſeu æquales vni certæ. In quantitate palmari eſt aſſignabilis medietas & medietas : & in qualibet medietate alia medietas; ſunt enim medietates medietatum in infinitum. Quod ſi in eadem quantitate partem aliquam determines huius vel illius determinatæ magnitudinis : comparando deinde reliquum magnitudinis cum illa, diuidendo illud in partes ipſi æquales , non abibis in infinitum. Puta ſi in in palmo deſignes magnitudinem digitalem, non inuenies niſi decies aut duodecies magnitudinem huiuſmodi ; adeoque accipiendo duodecies magnitudinem digitalem, vnam ſemper extra aliam & ſemper nouam vltra acceptas, totum palmum abſumes.

Secundum partes huiuſmodi vna magnitudo dicitur alia maior, puta magnitudo trium palmorum, maior eſt magnitudine bipalmari. Secundum partes autem proportionales non metimur magnitudinem aut paruitatem, æqualitatem aut inæqualitatem magnitudinum. Vnde inepte argueres: hic Gigas non pluribus medietatibus conſtat, quam hic Pigmæus, ergo hic Gigas non eſt maior hoc Pigmæo. Recte autem: hic Gigas pluribus palmis conſtat quam hic Pigmeus, ergo eſt maior.

Hinc habes magnitudines illas, quæ in magnitudine infinita reperiri debent non tot quin plures, eſſe debere determinatæ alicuius & certę menſuræ. Vnde aiunt infinitum in magnitudine conſtare partibus non tot quin pluribus vni certę æqualibus: Debes autem præterea tenere quod dictum eſt; videlicet partes illas debere eſſe non communicantes, adeoque infinitum erit quod diuiſibile eſt in partes non tot quin plures non communicantes, æquales vni certæ & determinatæ magnitudinis: puta linea illa erit infinita, quæ diuiſibilis erit in palmos non tot quin plures non communicantes. Palmus enim eſt vna certa pars huius determinatæ magnitudinis.

¶Rurſus huiuſmodi deſignatio ſeu diuiſio debet eſſe ſecundum illam rationem, ſecundum quam eſt infinitum. Puta ſi columna ſit altitudinis infinitæ, deſignatio partium non tot quin plurium æqualium vni certæ, fieri debet ſecundum altitudinem. Si enim columnam prædictam ſecundum altitudinem diuidas in partes minores & minores in infi-

nitum,

nitum, ad huc habebis partes illas ęquales vni certæ ſecundum diametrum: ſed hęc æqualitas, vt vides, impertinenter ſe habet ad infinitatem altitudinis.

Infinitum ſecundum magnitudinem ſenſibilem definiuimus: quia hoc maxime eſt phyſicæ conſiderationis. Poteſt autem hæc definitio proportionaliter adaptari infinito ſecundum perfectionem. Solemus enim perfectionem etiam in quoſdam gradus explicationis cauſa, diuidere; eodem modo philoſophantes de partibus intenſionis, quo de partibus extenſionis. Infinitum tamen in omni genere perfectionis quale eſt, extra omnem controuerſiam, Deus, perfectionem non habet conſtantem gradibus huiuſmodi niſi per ęquiualentiam quamdam, & ex modo imperfecto, quo diuina intelligimus. Huiuſmodi infinitum non eſt præſentis conſiderationis.

Infinitum igitur de quo hic agimus eſt ſecundum quantitatem. Quantitas autem alia eſt continua, alia diſcreta. Continua dicitur, cuius partes vniuntur aliquo termino communi. Huiuſmodi eſt linea palmaris, bipalmaris &c. Quantitas diſcreta cuius partes non vniuntur termino communi. Huiuſmodi eſt quilibet numerus Hominum, Angelorum, &c. Infinitum in quãtitate continua eſſet linea conſtans palmis non tot quin pluribus; in quantitate diſcreta eſſet numerus Hominum vel Angelorũ conſtans vnitatibus non tot quin pluribus. Palmi vt faciant continuum debent ſimul vniri: homines faciunt numerum etiam diuiſi.

Aduerte obiter numerum, eo ipſo quod

habet vnitates non tot quin plures, habere etiam ternarios & millenarios & quaſlibet alias collectiones huiuſmodi non tot quin plures. Patet hoc. Si per detractionem millenarij finities factam, abſumis numerum; abſumes etiam per detractionem vnitatum item finites factam. Quilibet enim millenarius per detractionem vnitatum millies factam totus abſumitur, igitur centum millenarij abſumentur per detractionem vnitatum centies millies factam. Idem dic de quolibet numero finito quorumlibet finitorum numerorum. Adde quod ſi infinitum abſumeretur per repetitam finities detractionẽ quantilibet numeri finiti, infinitum per ablationem finiti abſumeretur, quod eſt chimericũ. Idem applica infinito ſecundum quantitatẽ continuam: quæ eo ipſo quod palmos habet non tot quin plures, habet milliaria non tot quin plura, & ſic de qualibet & quantalibet extenſione finita.

Præcipua autem diuiſio infiniti eſt in Categorematicum, & Syncategorematicum. Categorimaticum vocant de quo verificari poteſt eſſe poſitum totum actu. Linea habens actu palmos non tot quin plures eſt infinita categorematice. Mundus ſi eſſet ab æterno, iam duraſſet infinite categorematice: verificaretur enim poſitos eſſe actu dies non tot quin plures, vnum adæquate extra aliũ, &c. Ex quo vides ad rationem infiniti non requiri vt conſtitutiua ſibi coexiſtant. Quod ſi requireretur, ſtultum eſſet quærere an ſit poſſibilis æterna duratio Mundi & infinitũ in continuo ſucceſſiuo.

Syncategorematicum appellant cuius quid-

quidquid eſt, finitum eſt, huic autem ſuperadditur ſẽper plus & plus in infinitũ. Propterea dicitur eſſe partim actu, & partim potẽtia. Exẽplũ huius eſt in illa æternitate quam habent & Anima rationalis & Angeli. Huius durationis quidqud eſt & quidquid vmquam verificabit quod ſit, finitum eſt: huic autem ſemper aliquid, & vlterius aliquid, & aliquid addetur. Puta poſt mille annos verum erit: quantum durauit finitum eſt, & quidquid vnquam erit ipſi additum etiam erit finitum: ſed tamen alij mille &, mille & poſt quotlibet mille, alij mille anni huic duration i addentur, adeoque numquã erit finis addendi finita; & conſequenter dicuntur finita in infinitum.

QVÆSTIO II.

De creatura omnium poſſibilium perfectiſſima.

DIco omnium poſſibilinm; quia non eſt dubium exiſtere creaturam omniũ quæ vmquam creabuntur perfectiſſimam. Dubitatur autem an ſit poſſibilis creatura qua repugnet creatura perfectior. In hac dubitatione tenenda eſt ſententia negatiua dicendo. Repugnat creatura omnium poſſibilium perfectiſſima. Probatur Concluſio ex conceptu diuinæ omnipotentiæ, cuius eſt quantumcunq. ſeſe communicauerit creaturæ, poſſe ſeſe vlterius & vlterius communicare, & non inuenire in vlla re creata quod dicere poſſit: hucuſque venies & ad nihil

perfectius extenderis. Ratio hæc aliter etiam explicatur. Eſt de conceptu diuinæ perfectionis eſſe ſemper magis & magis imitabilem in creaturis; ergo data qualibet creatura, & quæ quantumlibet diuinam perfectionem imitetur, erit poſſibilis alia quæ magis imitetur eandem.

Confirmatur quia quacunque creatura poſita: inter ipſam & Deum dabitur ſemper infinita diſtantia, ergo inter ipſam & Deum erit aliquid ſemper vlterius poſſibile quod magis & magis accedat ad perfectionem diuinam. Probatur conſequent: quia perfectio diuina ſecundum exceſſum ſupra quamlibet erit ſemper imitabilis per aliam & aliam. Imitabilis autem non per creaturam ſibi ſimilem: quod implicat, ſed per exceſſũ creaturæ ſupra creaturam, vt pateat nihil adeo perfectum creari a Deo, quo non poſſit creari perfectius. Hoc idem magis patebit ex ſequentibus.

Dices: faciat Deus perfectiſſimam creaturam quam poteſt facere: Hoc poſito erit omnium poſſibilium perfectiſſima; ergo talis creatura non repugnat. Probatur poſtulatum; quia Deus poteſt facere perfectiſſimum quod poteſt facere. Igitur poſtulare quod hoc faciat, nõ eſt poſtulare chimeram.

Reſp. neg. ſuppoſitum. Implicat quod vlli obiecto conueniat eſſe perfectiſſimum quod Deus poſſit facere: finge me poſtulare à te. Cogita numerum maximum quem potes cogitare. Ineptus es ſi mihi des hoc poſtulatum: Quidquid enim cogitaueris ſtatim oſtendam non eſſe maximum. Dicam enim huic numero poſſe addi vnitatem, &

ſic

ſic in infinitum. Dicam eſſe duplicabilem & ſic oſtendam quencunq. cogitaueris, non eſſe maximum quem cogitare potueris. Quid ſi dicas Deo: fac maximum numerum quem facere potes.

Obijcitur primo. Inter omnes creaturas poſſibiles & Deum non eſt poſſibilis vlla alia creatura; inter omnes creaturas poſſibiles & Deum datur diſtantia infinita; ergo ratione diſtantiæ infinitæ inter quamlibet creaturam & Deum non probatur poſſibilitas alterius creaturæ. Maior videtur clara ex terminis; ſi enim dicas inter omnes creaturas & Deum mediare aliquam creaturam. eo ipſo non ponis pro extremo comparationis omnes creaturas: nam illa aliqua quam dicis mediare eſt aliqua, adeoque eſt inter omnes. Minor autem probatur. quia certũ eſt omnia poſſibilia ſimul accepta ſi comparentur cum Deo eſſe minus quam guttulam aquæ comparatam cum toto Oceano. Patet hoc quia guttula adeo multoties multiplicari poteſt vt adæquet Oceanum: quantumlibet autem multiplices omnia poſſibilia, & totam perfectionem omnium poſſibilium, numquam aſſequeris perfectionem diuinam. Ratio eſt euidens quia tota illa perfectio ſemper erit creata & dependens; cum diuina perfectio ſit eſſentialiter increata & independens.

Reſp. negando maiorem. Dico autem inter omnem creaturam & Deum mediare ſẽper aliam & aliam creaturam. Probatur hæc noſtra reſpõſio: quia vel *omnis* accipitur ſeu ſupponitur diſtributiue vel collectiue, vtrolibet modo accipiatur ſemper inuenies

crea-

creaturam mediam. Si enim accipitur colle-ctiue: accipitur chimera: nam nulla eſt col-lectio quæ ſit omnium creaturarum poſſibi-lium: ſicut nullus eſt numerus qui ſit col-lectio omnium numerorum poſſibilium. Inter chimeram autem & Deum mediat omnis creatura nulla omnino excepta. Si autem ac-cipiatur diſtributiue, vt debet, eo ipſo inter omnem mediat omnis: nam inter quamli-bet & Deum, mediat quælibet alia; immo inter quamlibet & Deum mediāt nō tot quin plures, hoc eſt finitę in infinitum; & conſe-quēter quomodolibet accipias li *omnem* ac-cipis terminum inter quem & Deum medi-ent creaturæ non tot quin plures, quod erat demonſtrandum.

Obijcies ſecundo. Eſt poſſibilis aliqua creatura quæ æquiualeat immo emineat ſpe-ciebus infra ſe poſſibilibus non tot quin pluribus. Huiuſmodi creatura eſſet perfe-ctiſſima; ergo eſt poſſibilis creatura perfectiſ-ſima. Minor probatur: quia creatura huiuſ-modi continet, & ſupercontinet perfectionē omnium ſpecierum quas habet infra ſe, er-go ſupercontinet perfectionem ſpecierum non tot quin plurium. ergo eſt infinite per-fecta, ergo omnium perfectiſſima.

Reſp. conceſſa maiori; negando mino-rem, Ad probationem dic quod etiamſi pro-baretur hoc argumento creaturam illam eſſe infinite perfectam: non tamen probaretur eſſe perfectiſſimam omnium poſſibilium. Pa-tet hoc euidenter: quia etiam illa ſpecies creaturæ quæ eſt immediate poſt ipſam æ-quiualet, & eminet ſpeciebus non tot quin pluribus infra ſe poſſibilibus; adeoq. eodē

argu-

argumento probatur eſſe perfectionis infinitæ implicat enim ſub creatura prædicta contineri ſpecies non tot quin plures, & ſub ſpecie ipſi immediate proxima non contineri item ſpecies non tot quin plures: aliter ſpecies illæ per additionem vnius euaderent non tot quin plures. Rurſus eſt euidens ſpeciem quæ eſt immediate infra creaturā prædictā non eſſe omnium perfectiſſimam, quādoquidem in ipſa hypotheſi aliam habet ſe perfectiorem. Eſt igitur euidens quod ſi hoc argumentum probet perfectionem prædictā eſſe infinitam, non tamen probat eſſe maximā quę haberi poſſit. Adeoq. quoad rem præſentem potes ad probationem minoris omittere totum, præter vltimam conſequentiam.

Quia tamen falſum eſt quod omittis: ideo non ad repellendam creaturam omnium perperfectiſſimam, ſed ad repellendam falſitatē nega creaturam perfectiorem alijs infra ſe poſſibilibus non tot quin pluribus, eſſe infinite perfectam. Quod eſt æque euidenter falſum ac falſum eſt quantitatem palmarem eſſe magnitudinis infinitæ. Quantitas palmaris æquiualet & ſuper æquiualet magnitudinibus infra ſe poſſibilibus non tot quin pluribus: ergo eſt magnitudinis infinitæ. Probatur antecedens: quia non ſolū palmus ſed dimidium palmi diuiſibile eſt in partes proportionales minores & minores non tot quin plures; & tamen certum eſt dimidium palmi & palmū ipſum pluſquam æquiualentem magnitudinibus huiuſmodi minoribus & minoribus in infinitum, non eſſe magnitudinis infinitæ.

Ratio à priori eſt illa quam dedimus ini-

tio queſtionis; magnitudinem videlicet aut paruitatem non eſſe metiendam per multitudinem partium proportionalium: quæ ratio valet tam in ijs quæ comparantur ſecũdum gradus perfectionis, quam in ijs quæ comparantur ſecundum partes extenſionis; quemadmodum igitur infinitæ illæ magnitudines minores & minores infra palmum, non adæquant magnitudinem palmi, ita omnes illæ perfectiones infra perfectionem muſcæ quamuis ſint nõ tot quin plures minores & minores non adæquãt perfectionẽ muſcæ.

Dices ſi per poſſibibile, vel impoſſibile ponerentur à parte rei ſpecies illæ poſſibiles infra muſcam, poneretur eo ipſo perfectio infinita: muſca eſt æqualis & pluſquam æqualis toti illi perfectioni; ergo muſca eſt perfectionis infinitæ.

Reſp. hoc argumento recte probari quod æquiualẽtia perfectionibus huiuſmodi non eſt æquiualentia perfectioni infinitæ: cum euidenter probet muſcam fore perfectionis infinitæ. In forma ad argumentum nega maiorem. Et retorque. Si ponerentur omnes illæ magnitudines minores & minores infra palmum poneretur magnitudo infinita; palmus æquiualet & ſuperæquiualet magitudini huiuſmodi; ergo palmus eſt magnitudo infinita. Vides quam euidenter ſit falſa maior. Vtrobique ponitur infinita multitudo ibi perfectionum, hic magnitudinum: ſed facientium ibi vnam perfectionem exiguam nedum finitam; hic, magnitudinem paruam, vt patet.

Objicitur tertio. Eſt poſſibilis creatura omnium imperfectiſſima, ergo etiam omniũ per-

perfectiſſima. Conſequentia patet quia non eſt potior ratio pro vna quam pro alia. Cur enim Deus poterit adeo modice ſe communicare, vt non poſſit minus; non autem tam liberaliter & tam ample vt non poſſit plus.

Reſp. primò Poteſt dari numerus omniũ minimus, ergo etiam maximus. Probatur antecedens, quia infra binarium non eſt poſſibilis vllus numerus. Vnitas enim non eſt numerus ſed principiũ numeri. Patet etiam falſitas conſequentis: quia quocuuq. numero aſſignato poteſt illi aliquid ſuperaddi, adeoq. ſupra quencunq. numerũ aſſignabilẽ eſt aſſignabilis alius numerus. Hinc patet veritas huius propoſitionis: *preter omnes numeros eſt poſſibilis alius numerus*, quæ non ſatis animaduertentibus apparet mirabilis. Ratio eſt quia li *omnes* non poteſt accipi niſi diſtributiue vt dictum eſt ſupra.

Reſp. ſecundo negando antecedens Quemadmodum enim data qualibet parte in quantitate potes hanc vlterius & vlterius diuidere in partes minores & minores in infinitum, ita data qualibet participatione diuinæ perfectionis dari poteſt alia minor, & conſequenter nec infra deuenitur ad minimũ nec ſupra peruenitur ad maximum.

Obijcitur quarto. Eſt poſſibilis creatura ita perfecta in aliquo genere vt nequeat dari in illo perfectior, ergo eſt poſſibilis aliqua creatura ita perfecta ſimpliciter vt nequeat dari perfectior ſimpliciter. Probatur antecedens: vnio hypoſtatica v. g. eſt ita perfecta in genere vnionis vt non ſit poſſibilis vnio perfectior. B. Virgo eſt ita perfecta in genere Matris vt nequeat dari maternitas perfectior; ergo, &c. Reſp.

Reſp. conceſſo antecedenti: negando cõſequentiam. Non licet arguere à ſecundum quid ad ſimpliciter. Etiam in quantitate aſſignabis vltimum in aliquo genere, non tamen aſſignabis vltimum ſimpliciter. Puta aſsignabis vltimum palmum: vltimum digitum, & ſic in quolibet genere partis determinatæ magnitudinis: non tamen aſsignabis vltimum ſimpliciter, quia quodcſique aſsignaueris erit in plura diuiſibile. Dicitur Vnio hypoſtatica perfectiſsima in genere vnionis, ratione termini quem attingit & quem vnit, qui terminus eſt Deus ipſe: adeoque impoſsibile eſt vllam vnionem attingere terminum perfectiorem. Idem dic de maternitate B. Virginis quæ terminatur ad Deum, Cæterum ipſa B. Virgo potuit eſſe perfectior, & quamdiu vixit ſemper creuit in perfectione; adeoq. ſi vixiſſet diutius, adhuc creuiſſet vlterius.

QVAESTIO III.

An ſit poſſibile infinitum?

ARTICVLVS I.

Non repugnat ſyncategorematicum; ſecus categorematicum.

Concluſionis prima pars probata eſt articulo ſuperiori, adeoq; hic ſolum confirmanda eſt. Confirmatur autem primo per æternitatem Angeli, & Animæ rationalis. In quocumq. enim determinato

dic

die deſignetur duratio & Angeli, & Animæ rationalis ſemper hæc, & ille vixerint per dies finitos,ſeu potius per numerum dierum finitum: quotquot autem dies addideris diebus deſignatis,remanent ſemper addendi alij plures, & plures in infinitum: hoc eſt abſq. eo quod vnquam ſit finis addendi, quamuis id quod additur,ſit ſemper finitum. Hoc qui meditatur; & intelligit infinitum ſyncategorematicum,& in alijsſit ſapiens;dum æternitatem ſuam recogitat.

Confirmatur ſecundò, ex conceptu Diuinæ omnipotentiæ. Nam qualibet Angelorum multitudine poſita,poteſt alios,& alios Angelos creare abſque eo quod vmquam tot crearit, vt vlterius in creando progredi non poſſit. Hoc autem eſt eſſe poſſibile infinitum ſyncategorematicum, de quo videlicet quidquid vmquam verificatur, quod actu ſit, finitum eſt: huic autem quod finitum eſt, ſemper aliud, & aliud in infinitum addi poteſt. Hoc idem facile intelliges in quantitate continua. Si enim fingas lineam cuiuſcumq. magnitudinis, numquam talem finges cui non poſſint addi palmi plures, & plures in infinitum.

Dices: quando illa linea peruenerit ad vltimam ſuperficiem mundi, ibi neceſſariò finietur; ergo falſum eſt, quod huic lineæ poſſint addi palmi plures, et plures in infinitum. Antecedens probatur: quia vltra vltimam ſuperficiem,nõ eſt in quo deſcribatur talis linea.

Reſp. Mathematicum æque benè deſcribere in nihilo,ac in tabula, ſuas lineas. Reſp. ſecundo negando antecedens.Deus enim etiã

vltra

vltra Mundum poteſt extendere lineam. Quod ſi nolis extendi; ipſa Mundi ſuperficies ampliari poteſt magis,et magis in infinitum; et conſequenter et linea ipſa.

Pro ſecunda parte concluſionis. Primum argumentum ſit contra infinitum in quantitate diſcreta; proportionaliter valens contra infinitum in quantitate continua. Si daretur multitudo infinita,idem eſſet ęquale,et non æquale eidem ſecundum idem; conſequens repugnat; ergo et antecedens. Sequela maioris probatur. Sint duæ multitudines hominum infinitæ, altera hominum alborum, altera verò nigrorum. Duæ iſtæ multitudines per hypotheſim ſunt æquales. Hoc poſito deme à multitudine nigrorum mille homines, alia multitudine prorſus intacta: roga iam,an duæ iſtæ multitudines ſint inter ſe æquales; ſi affirmet Aduerſarius; argue contra ex principijs per ſe notis: ſi ab æqualibus inæqualia demas, ea quæ remanent non ſunt æqualia: ſed in caſu poſito ab æqualibus inęqualia demis, videlicet ab vna multitudine mille; ab altera vel nihil, vel decem homines; ergo quæ remanent non ſunt æqualia. Si autem neget Aduerſarius eſſe æquales ſic probabis contra. Quia etiam multitudo ex qua dempti ſunt mille homines eſt infinita, ergo eſt æqualis alteri multitudini. Antecedens probatur: quia antequam demeres mille homines erat infinita; ergo adhuc demptis mille hominibus eſt infinita: implicat enim et multitudinem finitam per additionem cuiuslibet numeri finiti, euadere infinitam; et multitudinem infinitam per detractionem cuiuslibet numeri finiti euadere finitam.

Vt autem rectè intelligas conſequentiam. Finge prædictos homines albos, et nigros ita diſponi, vt vtraque multitudo inſideat lineæ infinitæ; quælibet ſuæ. Hoc poſito habebis duas lineas infinitas alteram opertam hominibus albis, alteram hominibus nigris: ita autem diſpone vtramque lineam vt ſinguli albi ſingulis nigris reſpōdeant. In hac vtrorumq; hominum diſpoſitione ex hac parte, ex qua incipis vtroſque numerare, deme ab vna linea mille homines, et ſint homines nigri. Hoc facto priuſquam incipias numerare vllum hominem nigrum, numerabis mille homines albos: relinquitur enim ſpatium mille hominum non occupatum ab vllo ex hominibus nigris. Hoc facto trahe multitudinem nigrorum itaut occupet ſpatium relictum à mille hominibus quos abſtuliſti, et quære ab Aduerſario, an verſus illam partem, qua vtraque multitudo in infinitum protenditur, ſingulis albis ſinguli nigri reſpondeāt? ſi affirmet, ergo multitudo nigrorum etiam poſt ablationem prædictam eſt æqualis multitudini alborum; ſi neget: ergo multitudo nigrorum ex infinita euaſit finita per ablationem prædictam. Probatur hæc vltima conſequentia, quia vbi incipit exceſſus alborum ſupra nigros, ibi eſt terminus nigrorum; & conſequenter multitudo illa per ablationem mille hominum ex infinita euaſit finita.

Habes ex eodem diſcurſu etiam multitudinem hominum alborum eſſe finitam. Probatur: quia ex hypotheſi multitudo alborum ſuperat multitudinem nigrorum mille hominibus dumtaxat: implicat autem quod

mul-

multitudo ſuperans multitudinem finitam quocumq; numero finito dumtaxat, ſit infinita; ergo illa ipſa multitudo hominum alborum non eſt infinita.

Hoc idem argumentum facile conuertes contra infinitum in quantitate continua: ducantur duæ lineæ infinitæ inſidentes ſuperficiei huius ſcholæ verſus Orientem. Hoc poſito ab altera ex lineis demantur mille palmi, et deindè trahatur ad eandem ſuperficiem. In hac hypotheſi ità philoſophare comparando palmos vnius cum palmis alterius; ſicut philoſophatus es comparando homines nigros cum hominibus albis.

Familiaris aduerſariorum reſponſio eſt æquale, inæquale, tot quot, minus, maius, etc. et alia huiuſmodi vſurpari non poſſe in infinito vtpotè deſignatiua paſſionum quantitatis finitæ. Huiuſmodi reſponſionem habes apud Gabrielem Vaſquez, et alios.

Sed contrà eſt id, quod habetur in varijs Concilijs, et Symbolo S. Athanaſij, vbi de perſonis diuinis dicitur, quòd coæternæ ſunt et coæquales, cum tamen certum ſit eas eſſe perfectionis infinitæ. Quod ſi plura ſuppoſita perfectionis infinitæ vere, et in omni rigore dicuntur inter ſe æqualia; cur plures longitudines, aut multitudines infinitæ dici non poterunt inter ſe æquales. Certè ſi infinitudo in perfectione non officit ęqualitati in perfectione; nec infinitudo in multitudine officiet æqualitati in multitudine.

Præterea iuxta Euclidem ea ſunt æqualia, quæ ſibi mutuo congruunt: ſed non eſt contra rationem duorum infinitorum, vt ſibi mutuo congruant; ergo non eſt contra ratio-

nem

nem duorum infinitorum, vt ſint inter ſe æqualia. Adde quod præſcindendo à finito, & infinito recte intelliges multitudines illas eſſe æquales, quorum neutra excedit neutra exceditur:tales autem eſſe duas multitudines infinitas non repugnat; ergo non repugnat eſſe æquales. Quod ſi Aduerſarij nolint vllo modo nos loqui de quantitate infinita ſecundum rationes notiſſimas quantitatis: proculdubio non impugnabuntur.

Eodem argumento probatur totum non eſſe maius ſua parte, continens non eſſe maius contento; & alia huiuſmodi, quæ repugnant primis principijs. Infinitum illud, de quo ſupra,continet vt partem ſui,illos mille homines, & cum illis mille,reliqua multitudo vnam multitudinem facit: & conſequenter multitudo illa eſt pars totius multitudinis conflatæ ex ipſa, & mille illis hominibus: ſed ipſa ſola, vt oſtenſum eſt, eſt æqualis multitudini conflatæ ex ipſa, & illis,ergo pars eſt æqualis toti:contentũ ęquale continenti.

Explicatur hoc idem ex dictis. Conſtat enim multitudinem infinitam plures multitudines infinitas in ſe continere. Hinc ſequitur quod ſi ex infinita multitudine,multitudinem infinitam abſtuleris, adhuc remanet multitudo infinita. Res patet exemplo. In multitudine infinita Angelorum inueniuntur infiniti millenarij: ſi enim millenariorum numeri ſunt finiti, infinitum per ablationem finiti abſumitur. Deme igitur ex ſingulis millenarijs vnum Angelum: eo ipſo demis multitudinem infinitam Angelorum: vnitas enim infinities multiplicata

facit

facit multitudinem infinitam. Immò eo ipſo quod ex ſingulis millenarijs demis vnũ, non ſolum infinitas vnitates, ſed infinitos millenarios demis. Patet hoc, quia eo ipſo demis multitudinẽ infinitam, & conſequenter & poſt ablationem, & ante ablationem eſt eodem modo infinita: nec maiorem multitudinem habes ante ablationẽ, quam poſt: quod eſt inintelligibile.

Reſpondet Aduerſarius in caſu hic propoſito fore vnum infinitum, alio maius quo ad continentiam, non verò quoad correſpõdentiam. Eſſet maius quoad continentiam, quia vna multitudo continet plura quam alia: putà antequam demas vel mille homines, vel infinitas illas vnitates, hæc omnia continebantur intra multitudinem A, dempta autem, non ampliùs in eadem continentur, vt patet: & conſequenter multitudo illa ante ablationem maior eſt; quam poſt ablationem quoad continentiam; non eſt autem maior quoad correſpondentiam: quia vtraque multitudo eidem menſuræ correſpondet. Putà ſi fingas Mundum eſſe ab æterno, & ſingulis diebus duos homines creatos, vnum album, & alterum nigrum: etiam ablatis mille nigris, vtraque hominum multitudo retroeunti toti æternitati æqualiter reſpondebit, nec vlli diei reſpondebit homo albus, cui non reſpondeat ſuus homo niger.

Sed contrà eſt primò: quia hoc ipſum ex terminis apparet incredibile, quod videlicet creatis ſingulis diebus vno albo, & vno nigro, ablatis deinde mille ex nigris, nullus dies non habeat tam ſuum nigrum, quam

ſuum

ſuum album. Secundò probatur, duo hæc infinita non eſſe æqualiá quoad correſpondentiam. Sit multitudo infinita Zerbinorum, qui ſinguli ſuum annulum habeant proprio nomine inſcriptum. Hoc poſito erit & infinita multitudo annulorum, & multitudo infinita binariorum annulorum, vt patet ex dictis. Hoc eſt erunt non ſolum infiniti annuli, ſed infiniti binarij annulorum. Iuxtà doctrinam Aduerſariorum infinitum binariorum non erit minus infinito annulorum, quoad correſpondentiam. Sit igitur menſura communis vtriuſque infiniti ipſa multitudo Zerbinorum. Sequitur autem binarios eidem omninò menſuræ reſpondere, cui reſpõdent ſinguli annuli. Incipiat igitur Ganimedes accipere duos annulos. Totidem accipiat Giges, & ſic de cæteris, & vide an intelligere poſſis ſingulis Zerbinis æque dari poſſe duos annulos, ac vnum. Si autem hoc eſt in intelligibile, & ex terminis euidēter falſum: eſt etiam euidenter falſum binarios annulorum æquales eſſe vnitatibus eorundem. Certè ſi fingas primum ex Zerbinis accipere ſuum, & alienum: numquam intelliges totam illam multitudinem, non multiplicatis vlteriùs annulis, annulandam.

Hæc & alia huiuſmodi argumenta petuntur ex principijs per ſe notis. Sint mille homines ſinguli habentes ſuum annulum: proiciant omnes quiſque ſuum, anulós in vnum aceruum. Petrus pro vno, quem proiecit reſumat duos: idem faciat Paulus, idem Bartolomeus, & ſic de cæteris; & poſt quingentos defecerit aceruus. Hoc idem facias in ma-

maiori, & maiori multitudine, in multitudine, ſeu finita, ſeu infinita, nec vnquam intelliges ſingulos habentes, & proicientes vnum annulum, poſſe reſumere duos.

Alia Aduerſariorum reſponſio dum arguis totum non fore maius ſua parte, eſt negando ſuppoſitum: quod videlicet in infinito detur pars. Ratio negandi eſt: quia pars ab Euclide definitur, quæ ſæpius replicata adæquat totum: ſed nulla, inquiunt, magnitudo in infinito quantumlibet replicata adæquat infinitum; ergo nulla magnitudo in infinito eſt pars.

Verum ex hac ipſa partis definitione deberet Aduerſarius cognoſcere impoſſibilitatem infiniti. Eſt enim euidens lineam infinitam conſtare palmis non tot quin pluribus; & palmos non tot quin plures eſſe conſtitutiuos lineæ infinitæ: eſſe autem conſtitutiuum lineæ, & eſſe partem ſunt vnum, & idem: rurſus illi ijdem palmi non ſunt partes, quia quantumlibet replicentur non adæquant totum; ergo ſunt partes, & non partes, & conſequenter ex hac ipſa definitione Euclidis apparet per infinitum verificari contradictoria. Quilibet palmus in prædicta longitudine eſt pars; conſtituit enim & integrat illam longitudinem, qui eſt conceptus per ſe notus partis: rurſus quantumlibet replicetur non adæquat totum; ergo non eſt pars: quia pars eſt quæ &c. ergo ille palmus in longitudine infinita eſt pars, & non eſt pars; & conſequenter repugnat palmum eſſe in vlla longitudine infinita, adeoque omnis longitudo infinita repugnat.

Obiter nota partem ex Euclide aliam eſ-

ſe aliquotam aliam, aliquantam. Aliquota eſt, quæ ſæpius repetita totum ſuum commenſurat. Huiuſmodi eſt vnitas in quolibet numero. Huiuſmodi eſt binarius in quaternario, ſenario, alijque huiuſmodi. Nam & vnitas ſæpius repetita quemlibet numerum, putà ſepties ſeptenarium; & binarius repetitus quaternariſi;ter poſitus ſenariũ,& ſic de cæteris commenſurat. Pars aliquanta eſt, quæ ſæpius repetita non commenſurat, ſed vel à toto deficit, vel totum excedit. Huiuſmodi eſt ternarius in denario. Nam ter acceptus deficit, quater acceptus, excedit. Partem aliquantam non eſſe propriè loquẽdo partem, ſed partes docet idem Euclides, ſed quidquid ſit; hoc tenendum eſt, illam videlicet ita multiplicari poſſe, vt totum excedat.

Secundum argumentum ſic proponitur. Infinitum vtrinque terminatum repugnat: ſed ſi daretur infinitum ſecundum quantitatem, eſſet vtrinque terminatum; ergo infinitum ſecundum quantitatem repugnat. Vtraque præmiſſa probanda eſt. Quamuis enim maior videatur ex terminis nota, nota, negatur tamen à quibuſdam. Philoſophus 1. de Cœlo textu 59. ait: linea cuius finis eſt, impoſſibile eſt eſſe infinitam. Quod etiam apparet ex definitione ſuperiùs explicata. Adde quod terminari, & finiri: ſunt vnum & idem: infinitum igitur vtrinque terminatum, & vtrinque finitum, erunt vnũ & idem; videtur autem in terminis repugnare infinitum finitum.

In gratiam tamen gratis omnia negautiũ, probanda eſt vlteriùs maior. Si daretur infi-

nitum vtrinque terminatum linea finita per additionem magnitudinis finitæ euaderet infinita, conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur ſic. Ducatur à puncto *A* vſque ad punctum *B* linea infinita. Poſtulatum nequit negari, cum ſit ipſamet Aduerſariorum hypotheſis. In hac linea dantur aliqui palmi, qui infinitè diſtant à primo, & aliqui qui ſolum finite. Hoc etiam videtur euidens. Si enim nullus palmus infinite diſtet à primo, implicat lineam eſſe longitudinis infinitæ. Quod autem aliqui diſtent ſolum finite patet, quia ſextus, & ſeptimus, milleſimus, & millioneſimus finite ſolum diſtant à primo. His poſitis pete aſſignari palmos finite diſtantes à primo, iiſq. aſſignatis adde alterum palmũ, & roga an linea euaſerit infinita. Si negent, ergo etiam palmus additus ſolum finite diſtabat à primo, & conſequenter non fuerunt aſſignati palmi omnes diſtincti à palmis infinite diſtantibus, ſi autem concedant habes intentum, quod videlicet longitudo finita per additionem vnius palmi euaſerit infinita.

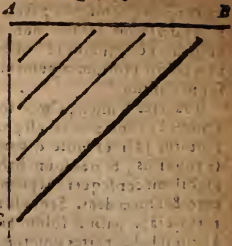
Effugium Aduerſariorum eſt: non eſſe aſſignabiles omnes palmos finite ſolum diſtantes à primo; adeoq; nec vltimum inter omnes diſtantes finite ſolum à primo. Sed contrà eſt, quia de facto in illa linea dantur palmi finite, & palmi infinite diſtantes à primo. Cur igitur nequeunt aſſignari? Secundò. Poteſt vltimum aſſignare Aduerſarius inter infinite diſtantes; ergo multò magis inter finite diſtantes. Conſequentia eſt à fortiori: quia infinito repugnat vltimum;

ex conceptu communi ; ſecus finito. Quod ſi Aduerſarius probet non poſſe vltimum aſſignari nè ſequatur id , quod intendimus, non ſoluit noſtrum argumentũ, ſed deſtruit ſuum poſitum,

Præterea ſi inter palmos ſolum finite diſtantes à primo non eſt aſſignabilis vltimus; ſequitur palmos finite diſtantes à primo eſſe infinitos , & tranſitum habere inconſummabilem: conſequens repugnat in terminis; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia in palmis ſolum finite diſtantibus à primo habes partes non tot quin plures nõ communicantes æquales vni certæ, & conſequenter habes magnitudinem infinitam actu in extenſione, in qua nullus palmus infinite diſtat à primo.

Probanda eſt iam minor primi ſyllogiſmi ; quod nimirum ſi daretur infinitum in quantitate eſſet vtrinque terminatum. Probatur autem ſic. Detur linea à puncto *A* in infinitum producta. Pete ab Aduerſario, an aliquis palmus in tali linea diſtet infinite à puncto *A*, an nullus? Si nullus, ergo non eſt infinita ; eſt enim ex terminis euidens lineã illam non eſſe infinitam , cuius nullá pars à primo puncto diſtet infinite. Si autem aliquis: eo ipſo linea illa ſpalmo aſſignato , & puncto *A* tota comprehenditur: ſeu: palmo illo & puncto *A* longitudo infinita comprehenditur, adeoq. vtrinque terminatur. Dicere autem nullum palmum aſſignari poſſe in linea prædicta infinite diſtãtem à primo, ſeu à puncto *A* eſt irrationabile cum linea illa ponatur infinita.

Eadē min. prob. ſic: à pūcto *A* ducantur duæ lineæ infinitæ, altera verſus *B*, altera verſus *C* facientes ſimul angulum rectū. Inter vtrāq; lineam ducantur lineæ tranſuerſales hac lege vt prima linea ſit vnius palmi: Secunda duorum palmorum: tertia trium, & ſic in infinitum, ita ut linea poſterior totidem palmis conſtet, quot ſunt lineæ anteriores. Hoc poſito ſic argue. Inter lineas *AB*, & *AC* ſunt ducibiles lineæ tranſuerſales in infinitum. Supponimus enim vtrāq. in infinitū produci; ergo aliqua ex huiuſmodi lineis eſt infinita: Quælibet ex his lineis eſt vtrinq. terminata, ergo aliqua linea infinita eſt vtrinq; terminata.

Probatur hoc, & explicatur vlteriùs, Aliqua ex lineis conſtat tot palmis quot ſunt lineæ tranſuerſales; lineæ tranſuerſales ſunt infinitæ, ergo aliqua conſtat palmis infinitis: linea conſtans palmis infinitis eſt infinita; ergo aliqua ex prædictis lineis eſt infinita. Rurſus omnes prædictæ lineæ clauduntur lineis *AB*, & *AC*; aliqua ex prædictis lineis eſt infinita; ergo aliqua linea infinita vtrinque terminatur, quod erat probandum.

His autem argumentis quibus probata

eſt maior primi ſyllogiſmi recte probabis nullam figuram poſſe eſſe infinitam. Nam ſecundum Euclidem: figura eſt quæ ſub aliquo, vel aliquibus terminis compræhenditur: adeoq. eſt vndiq. terminata; ſed vndiq. terminatum nequit eſſe infinitum; ergo figura nequit eſſe infinita.

Hoc idem argumentum eadem vi petit quantitatem diſcretam. Detur enim multitudo infinita Angelorum. In hac multitudine non omnis numerus diſtans à primo erit infinitus. Millenarius enim nõ eſt infinitus, nec infinitè diſtans à primo. Rurſus in hac eadem multitudine, aliquis numerus infinite diſtat à primo. Implicat enim multitudinem eſſe infinitam, in qua nullus numerus excedat infinite vnitatem, aut binarium. Quemadmodum autem in quantitate continua rogaſti aſſignari tibi palmos finite, & palmos infinite diſtantes à primo; ità etiam roga hic, aſſignari tibi, & numeros finite, & numeros infinite diſtantes à primo. Cuilibet numero, qui aſſignetur, vt vltimus inter finite diſtantes, adde vnitatem; & vide an facias infinitum, & argumentum inſtaura.

Prętereà ſi daretur numerus infinitus Angelorum, in tali numero vel continerentur omnes ſpecies numerorum finitorum, vel non, ſi non; ergo aliqua ſpecies numeri finiti non eſt intrà numerum infinitum, quod repugnat ex terminis. Eſt enim inexcogitabilis numerus finitus, qui non contineatur, & excedatur ab infinito. Si contineantur; ſequitur aliquam ſpeciem numeri finiti eſſe infinitam. Probatur hæc ſequela: quia vel numerus omnium numerorum finitorũ

eſt finitus, vel infinitus: ſi finitus; dic huic numero ſuperaddi vnitatem, & pete, an euaſerit infinitus? Si affirment, ergo finitum per additionem finiti euaſit infinitum; immò numerus finitus per additionem vnius vnitatis euaſit infinitus. Si negent: ergo non aſſignarunt numerum omnium numerorum finitorum, quãdoquidem huic poteſt ſuperaddi alius, & alius finitus.

Si autem dicant numerum omnium numerorum finitorum eſſe infinitum ſequitur aliquam ſpeciem numeri finiti eſſe infinitã. Certum eſt enim in aliquo ex prædictis numeris nõ pauciores vnitates inueniri, quam ſint numeri intra eundem numerum contenti. Hoc vt intelligas accipe numerum aliquem numerorum finitorum, ſeu numerum aliquem continentem plures numeros finitos. Sit v. g. quinarius. In quinario continetur binarius, ternarius, quaternarius, & ſi vis ipſe quinarius; ecce habes in quinario quatuor numeros, ſeu quatuor ſpecies numerorum. Numera iam vnitates, quibus cõſtat ipſe quinarius, & inuenies eſſe quinque. Verum eſt igitur in quolibet numero numerorum, reperiri aliquem conſtantem vnitatibus non paucioribus, quam ſint numeri contenti intra numerum prædictum. Idem enim quod apparet in quinario eſt euidens in omnibus; ergo ſi numerus omnium numerorum finitorum eſt infinitus, in ipſo numero numerorum finitorum reperietur aliquis numerus infinitus, adeoq. aliqua ſpecies numeri finiti erit infinita.

Aduerſariorum in hac materia reſponſiones ſunt infinitæ, & inter ſe diſcordes. Ali-

qui

qui dicunt probationes noſtras niti ſuppoſitis mathematicis, quæ non faciunt, niſi ad quantitatem finitam. Alij dicunt non eſſe ordinate loquendum de infinito, quod impoſſibile eſt eſſe ordinatum. Alij in hoc potiſſimum vim faciunt, quod putent eadem omninò argumenta eadem vi militare contra infinitum ſyncategorematicum: quod tamen admiſſum eſt ſupra.

ARTICVLVS II.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

Obijcitur primò. Quæcumq; militant contra categorematicum militant etiam contra ſyncategorematicum; ergo vel neutrum tenendum eſt, vel vtrumq; Antecedens probatur. Sint duæ multitudines infinitæ ſyncategorematice, altera hominum nigrorum, & altera hominum alborum. Ab vna multitudine demantur mille: ab altera vel duo, vel nemo. Hoc poſito iſtæ duæ multitudines erunt ęquales, & non æquales; ergo &c. Probatur hoc ratiocinatione ſuperius allata contra infinitum categorematicum.

Item: in infinito Syncategorematico hominum ſunt plures oculi quam homines, & ſimul non ſunt plures. Sunt plures quia ſinguli homines habent binarium oculorum; & conſequenter multitudo oculorum eſt dupla multitudinis hominum: non ſunt plures quia tam homines ſunt infiniti, quam infiniti oculi. Oſtenſum eſt autem eſſe eo ipſo æquales: quia ſi oculi excederent homines,

 vbi

vbi eſt exceſſus oculorum ſupra homines, ibi terminaretur hominum multitudo. Ex his patet ad alia argumenta: quod totum non eſſet maius ſua parte; & ſic de cæteris.

Reſp. neg. ant. Ad probationem tenendum eſt id quod ſæpius hactenus dictum eſt; videlicet quidquid datur de Syncategorematico finitum eſſe, quamuis huic aliud & aliud addi poſſit in infinitum. Petere autem poni à parte rei vel ſumi per modum vnius collectionis id omne quod importatur per infinitum Syncategorematicum; eſt petere non infinitum Syncategorematicum, ſed categorematicum. Nequit igitur vnum infinitum comparari cum alio infinito niſi ſecundum determinatas hinc & inde multitudines; quæ cum ſemper finitæ ſint, facile eſt inter eas decidere vtra ſit maior. Puta: creet Deus per ſingulos dies æternitatis futuræ duos homines vnum album & alterum nigrum, vt compares nigros, cum albis: debes accipere vtroſque ſecundum collectiones determinatas. Quemadmodum enim nequeũt venire per modum vnius collectionis omnes dies æternitatis prædictæ, ita nec omnes homines albi aut nigri: quaſcunque autem collectiones conferas habebis vnde alteram alteri vel æques, vel præponas: puta poſt mille annos erunt mille albi & mille nigri: ſi à nigris auferas centũ, ab albis decẽ; plures erunt albi quã nigri: quia ſi ab æqualibus inæqualia, &c. Idẽ dic de quibuslibet collectionibus acceptibilibus intra vtrumque infinitum.

Quod ſi vrgeat Aduerſarius vt & õnes albos & omnes nigros cõpares ad inuicẽ: vtroſque collectiue acceptos; negandũ eſt ſuppoſitum quia

quia non eſt aſſignabilis vlla collectio quæ ſit omnium futurorum in hypotheſi facta; ſicut nulla eſt aſſignabilis collectio quæ ſit omnium dierum æternitatis. Sed quemadmodum qualibet collectione aſſignata dierũ manent aliæ & aliæ, ita qualibet collectione aſſignata hominum, ſiue alborum, ſiue nigrorum manent aliæ & aliæ in infinitum. Explicatum eſt hoc ſupra per numeros. Si quis enim roget vt aſſignes omnes numeros poſſibiles eoſque in vnum colligas: recte negabis ſuppoſitum: quia quocunque numero aſſignato potes aſſignare maiorem. Hinc patet ad argumentum. Admitte & infinitum Syncategorematicum hominum nigrorum, & infinitum Syncategorematicum hominum alborum. Si comparentur iſta duo per collectiones determinatas: & collectiones vtrimque ponantur æquales. Illa manebit minor à qua plura dementur. Si petat Aduerſarius comparari inuicem duo hæc infinita ſedundũ omne quod dicunt de potentialitate: li *omne* vel poteſt accipi diſtributiue vel collectiue. Si accipiatur diſtributiue; eo ipſo accipitur ſecundum collectiones finitas, & habes quod dicas. Si collectiue: nega ſuppoſitum. Si enim eſſet collectiue acceptibilis & per modum vnius multitudo poſſibilium, hæc non eſſet infinita Syncategorematicè ſed categorematicè.

Dices: duæ multitudines Syncategorematice infinitæ ſecundum id quod poſt quamlibet acceptionem finitam manet in potentia, vel ſunt æquales vel non ſunt æquales: neutrum dici poteſt; ergo nulla reſponſio. Maior eſt euidens: quia eſt diſiunctiua inter

contradictoria. Minor probatur: quia ſi dicas eſſe æquales habes contra te argumenta iam facta. Si dicas non eſſe æquales: habes alia iam iterum repetita.

Reſp. primò. Tranſmiſſa maiori: negando minorem, & dico prædictas multitudines non eſſe æquales. Ratio eſt quia hæc propoſitio: *multitudo Syncategorematice infinita ſecundum id omne quod dicit de potentia non eſt æqualis huic vel illi*; eſt propoſitio negatiua, adeoque etiam de ſubiecto non ſupponente poteſt concedi, cum propoſitio negatiua ad ſui veritatem non exigat conſtantiam ſubiecti. Quod ſi inferas: *ergo eſt inæqualis alteri multitudini*: negatur conſequentia: quia inæquale non dicitur niſi de eo quod eſt aut eſſe poteſt. Hæc propoſitio: *Petrus eſt inæqualis Antichriſto* petit dari Petrum comparabilem cum Antichriſto. Hæc alia propoſitio: *Chimera non eſt æqualis Antichriſto* non petit dari Chimeram.

Reſp. ſecundò. Neg. ſuppoſitum maioris; quod videlicet ſit acceptibilis vlla multitudo Syncategorematice infinita ſecundũ omnia quæ dicit in potentia; & quod in huiuſmodi multitudine fieri poſſit vlla acceptio, poſtquam non ſit alia, & alia factibilis. Igitur poſt quamlibet acceptionem finitam fieri poteſt alia & alia acceptio item finita. Quod ſi vrgeas poſt omnem non remanere vllam; reſpondeo poſt omnem diſtributiue acceptam, remanere aliam & aliam: poſt omnem collectiue acceptam, negando ſuppoſitum.

Obijcitur ſecundò. Inter omnes collectiones finitas poſſibilium nulla eſt quæ non ſit

poſi-

poſſibilis; ergo omnes collectiones finitæ ſunt ſimul poſſibiles; ergo eſt poſſibile infinitum categorematicum. Probatur prima conſequentia: quia poſſibilitas vnius collectionis non pugnat cum poſſibilitate vllius alterius, ergo ſi omnes ſunt ſeorſim poſſibiles, omnes ſunt ſimul poſſibiles; ſed ſi nulla eſt quæ non ſit poſſibilis omnes ſunt ſeorſim poſſibiles, ergo ſi nulla eſt quæ non ſit poſſibilis; omnes ſunt ſimul poſſibiles.

Confirmatur: quia quotieſcunque plura ſunt ſingillatim poſſibilia & vnum alteri non opponitur, toties illa ſunt poſſibilia ſimul; ſed huiuſmodi ſunt vel homines, vel Angeli poſſibiles; ergo ſunt poſſibiles ſimul & omnes Angeli & omnes homines. Explicatur maior. Seſſio & negatio ſeſſionis ſunt ſeorſim poſſibiles. *Eſt* & *non eſt* circa idem ſunt ſeorſim poſſibilia: quia tamen & ſeſſio negationi ſeſſionis, & *eſt* opponitur li *non eſt* non poſſunt poni ſimul. Non ſic de Petro & Paulo: nam & Petrus eſt poſſibilis, & Paulus eſt poſſibilis; nec inter Petrum & Paulum datur vlla oppoſitio; erunt igitur non ſolum ſeorſim, ſed etiam ſimultaneè poſſibiles. Probatur iam minor: quia nullus ex Angelis poſſibilibus dicit vllam repugnantiam cum vllo alio, nec vllus ex hominibus: & ſic de cæteris. Poterunt igitur non ſolum ſeorſim & diſtributiue, ſed ſimul & collectiue poni omnes Angeli & omnes collectiones finitæ hominum & Angelorum poſſibilium. Quod autem hæ ſint infinitæ patet ex dictis, cum poſt quamlibet acceptionem finitam ſint aliæ & aliæ non tot quin plures.

Reſp. Laruam huius argumenti facile detrahi

trahi per inſtantiam in numeris. Nulla collectio numerorum finitorum pugnat cū alia, ergo quælibet eſt poſſibilis cum qualibet. Item: nulla eſt collectio numerorum finitorum, quæ non ſit poſſibilis; ergo omnes ſunt poſſibiles; ergo omnes ſimul ſunt poſſibiles: Rurſus: omnes ſunt poſſibiles ſeorſim, & nulla dicit repugnantiam cum vlla alia; ergo omnes ſimul ſunt poſſibileſ; ergo poſſunt poni ſimul omnes collectiones numerorum finitorum collectiue acceptæ. Confirmatio quæ ſupra adducta eſt, hic repeti poteſt.

Reſp. ſecundò. In hoc argumento & in inſtantia contra argumentum poſſe omnia concedi præter vltimam conſequentiam cuius falſitas ſæpe hactenus patuit. Omnia poſſibilia ſunt ſimul poſſibilia: & quæ non habent repugnantiam inter ſe ita ſunt ſimul poſſibilia vt ad ipſa detur non ſolum ſimultas potentiæ, ſed etiam potentia ſimultatis; adeoque non ſolum poſſibilitas ad mille homines ſtat cum poſſibilitate ad alios mille, ſed etiam actualitas cū actualitate idem dic de qualibet collectione cū qualibet alia cōparata, ſicut quilibet numerus eſt cum quolibet alio diuinabili poſſibilis, itaut vterque ſimul ſit in natura. Sed quemadmodum repugnat eſſe vllum numerum qui ſit numerus & collectio omnium numerorum finitorum; adeoque repugnat accipi omnes numeros collectiue, ſeu omnes numeros, li *omnes* ſupponente collectiue: ita etiam repugnat vllam collectionem eſſe collectionem omnium poſſibilium, adeoque omnia poſſibilia accipi li *omnia* ſupponente collectiue.

Hoc autem non ex eo accidit quod vlla

colle-

collectio cum vlla alia collectione pugnet; ſed ex eo quod hic terminus: *omne poſſibile* & alij ſimiles, puta; *omnes homines poſſibiles. Omnes Angeli poſſibiles.* Si li *omnes* ſupponat collectiuè, ſint de ſubiecto non ſupponente, quæcunque tandem propoſitio fiat in qua pro ſubiecto ponantur, vt patet ex dictis. Repugnantia igitur eſt in ipſamet collectione omnium.

Dices: à diſtributiuo ad collectiuum bona eſt conſequentia; ergo ſi ſingula diſtributiue ſint poſſibilia: ſunt poſſibilia omnia collectiue. Maior probatur. Eſt bona hæc conſequentia: Petrus eſt Sanctus, & Paulus eſt Sanctus, Andreas eſt Sanctus, & ſic de cęteris: ergo omnes Apoſtoli ſunt Sancti. Eſt bona inquam conſequentia etiamſi li *omnes* ſupponat collectiue. Nonniſi quia à diſtributiuo valet ad collectiuum; ergo, &c. Valebit igitur eodem modo: & Angelus *B* eſt poſſibilis, & Angelus *A* eſt poſſibilis & ſic de cæteris; ergo omnes Angeli ſunt poſſibiles, etiamſi li *omnes* accipiatur collectiue.

Reſp. primò. Rogando an valeat hoc argumentum. Et Petrus eſt vnus homo, & Paulus eſt vnus homo & Andreas eſt vnus homo; & ſic de cæteris, ergo omnes Apoſtoli ſunt vnus homo, etiamſi li *omnes* ſupponat collectiue. Item an valeat hoc aliud: & hæc particula huius montis eſt quid modicum, & hæc alia particula eſt quid modicum, & ſic de cæteris, ergo *omnes* iſtæ particulæ ſunt quid modicum, etiamſi li *omnes* ſonet collectiue. Quæ ſi valent habes & omnes Apoſtolos collectiue acceptos eſſe vnum hominem, & montem Olimpum immo totum Vniuer-

ſum eſſe quid modicum, itaut non ſit amplius mirum, poſſe illud Pancratij viribus dimoueri.

Reſp. ſecundò. Negando maiorem. Ad probationem dic prędictas illationes eſſe bonas ratione materiæ, non autem ratione formæ vt patet ex alijs, quæ cum eadem formâ in alia materia ponunt falſum. Aduerte tamen diſcrimen inter hanc illationem: & Petrus eſt vnus homo, & Paulus eſt vnus homo, & ſic de cæteris, ergo omnes Apoſtoli etiam collectiue accepti ſunt vnus homo: & hanc aliam: & Angelus *A* eſt poſſibilis, & Angelus *B* eſt poſſibilis, & ſic de cæteris, ergo omnes Angeli etiam collectiue accepti ſunt poſſibiles. In prima falſitas conſequentis non habetur ex hoc quod omnes Apoſtoli nequeant in vnam collectionem vniri: ſed ex hoc quod ipſa collectio quamuis poſſibilis & realis nequeat ſuſtinere prædicatum quod conuenit ſingulis in ipſa contentis. Collectio enim plurium entium per ſe non eſt ens per ſe, vt patet; ſed aggregatum per accidens. In ſecunda autem falſitas habetur ex hoc quod collectio omnium poſſibilium ſit Chimerica vt patet ex dictis. Ratio cur in aliquibus recte inferas à diſtributiuo ad collectiuum ratione materiæ, in alijs non: eſt quia in aliquibus fieri poteſt enumeratio adæquata, in alijs non: in Apoſtolis fieri poteſt; quia poſt duodecim non habes alios quos enumeres: Secus in poſſibilibus in quibus poſt quamlibet enumerationem, ſunt alia & alia enumeranda. Immo in ijs ipſis in quibus ſit enumeratio adæquata, nô valet pro omni prædicato, vt viſum eſt ſupra;

quod

quod ſignum eſt conſequentiam à diſtributiuo ad collectiuam nunquam eſſe formalem.

Obijcitur ſecundò. Non datur infinitum categorematicum, ergo datur infinitum categorematicum. Probatur hæc mirabilis conſequentia: quia ſi non dantur infiniti Angeli, dantur infinitæ negationes Angelorum; ergo ſi non datur infinitum rerum, datur infinitum negationum. Probatur antec. quia quot poſſent exiſtere Angeli & non exiſtunt, tot dantur negationes Angelorum; ſed poſſent exiſtere Angeli non tot quin plures, & non exiſtunt; ergo dantur non tot quin plures negationes Angelorum. Vbi nota quod Angeli qui poſſent eſſe, & non ſunt, ſunt poſſibiles: negationes autem non ſunt poſſibiles ſed exiſtentes. Maior probatur: quia ſinguli Angeli ſingulis negationibus excluduntur, ergo, &c. Antecedens probatur: quia quilibet ex Angelis qui poſſunt exiſtere & non exiſtunt, poteſt coexiſtere negationi cuiuſlibet alterius; ergo nullus Angelus excluditur per negationem vllius alterius. Patet conſequentia: eſt enim impoſſibile quidlibet coexiſtere excluſiuo ſui.

Hoc argumentum nullam vim habet contra nos qui de negationibus ſentimus, vt oportet. Nam neque dantur res neque negationes rerum, quamuis ex duabus propoſitionibus contradictorijs neceſſario alterutra vera ſit, alterutra falſa. Diximus autem, vbi de negationibus, neceſſario dari rem vel negationem rei, in ratione veri, non autem in ratione rei. Quod nihil aliud eſt niſi neceſſario rem eſſe vel non eſſe. Ad argumentum

tum igitur in forma: concede antecedens: nega conſequentiam. Ad probationem; nega antecedens, & patet ad reliqua.

Qui admittunt negationes obiectiuas ſunt in triplici claſſe, & inter ſe diſcordes Alij negationes obiectiuas ponunt in aliquo extra Deum. Alij in decretis Dei. Primi dicunt negationes eſſe non tot quin plures & infinitas Syncategorematice, nec aliter acceptibiles quam per collectiones finitas, ſicut & de illorum terminis dicitur. Secundi inter ſe diſſentiunt; alij tot decreta ponunt quot ſunt termini negati; & de ijs decretis ita philoſophantur ſicut alij de alijs negationibus obiectiui; ea videlicet eſſe acceptibilia ſecundum collectiones finitas in infinitum, ſicut & ſunt acceptibiles termini eorundem. Alij vnico decreto ea omnia excludunt quæ non ſunt cum eſſe poſſent. Ad argumentum in oppoſitum facilis eſt reſpōſio, videlicet decretum *A* eſſe excluſiuum eorum quæ non ſunt; non futurum idem decretum, ſi ex ijs quæ non ſunt aliqua ſint: adeoq. ſi ponas exiſtere Angelum *A* non autem Angelum *B* ponis eo ipſo decretum quo excludatur Angelus *B* non autem Angelus *A*. Immo facile eſt intelligere vnicum decretū quo & ponantur, quæcunq; umquam ſunt, & excludantur quęcunque non ſunt, cum eſſe poſſint. Et conſequenter nulla res coexiſtet negationi ſui; cum per ipſam hypotheſim per quam res ponitur, excludatur quodlibet decretum excluſiuum ipſius. Adde decreta huiuſmodi eſſe volitiua & nolitiua harum & illarum rerum pro his & illis differentijs temporis. Puta eſt in Deo decretum excluſiuum

ſiuum Antichriſti nõ ſimpliciter & abſolute ſed pro hac differentia temporis; & illud idem eſt volitiuum Antichriſti ſimpliciter & abſolute non tamen pro hac; ſed pro alia differentia temporis. *Hæc* dicta ſint ad intelligentiam decretorum, quę quamuis putemus male adduci pro negationibus & priuationibus: certum eſt tamen dari in Deo, cũ nihil ſit in natura niſi ipſo volente, nihil nõ ſit ex ijs quæ eſſe poſſunt, niſi ipſo vel nolente, vel non volente.

Reſponſiones diſſentientiũ à nobis argumento propoſito non ſatisfaciunt. Nam termini negati intantum non faciunt vnam collectionem, adeoq. vnum infinitũ, inquãtum implicat eos ſimul poni: ſeu inquantũ quacunq. terminorum collectione intellecta poteſt & intelligi & poni alia & alia in infinitum; ſed horum terminorum exiſtunt de facto negationes: tot enim reipſa negationes ſunt in natura, quot deſunt termini qui eſſe poſſent & non ſunt: quemadmodũ igitur ſi per impoſſibile ponerentur omnes illi termini, reipſa daretur infinitum: ita cũ de facto ponantur & ſint in natura diſtinctæ inter ſe negationes omnium terminorum, vere ponitur in natura infinitum categorematicum negationnm. Hoc valet non contra omnes ſed contra aliquos. Qui enim vno actu voluntatis diuinæ omnia excludunt. Hac ratiocinatione non feriuntur.

Obijcitur tertiò. Deus poteſt facere quidquid poteſt facere. Faciat ergo. Poſſibili enim in actu poſito nullũ ſequitur abſurdum. Sed ſi hoc faciat faciet infinitum, ergo Deus poteſt facere infinitũ. Probatur minor ſub-

ſumpta. Quia nullum finitum eſt quidquid poteſt Deus facere; ergo quidquid Deus poteſt facere, eſt quid infinitum, ergo ſi faciat quidquid poteſt facere, faciet infinitum. Rurſus: non repugnat Deum facere quidquid poteſt facere: nullum finitum eſt quidquid Deus poteſt facere; ergo non repugnat Deum facere quid, quod non ſit finitum. Hoc autem eſt infinitum; ergo idem quod prius.

Ad hoc argumentum inuenies qui ſic reſpondeant. Deus poteſt facere quidquid poteſt facere, eo modo quo poteſt facere: concedo; alio modo quam poteſt facere: nego. Ad poſtulatum: faciat ergo idem dicunt: faciat modo quo poteſt: do; modo quo non poteſt: nego poſtulatum. Modum autem ſic explicant. Deus poteſt facere quidquid poteſt facere non collectiue, ſed diſtributiue. Exemplificant in diebus æternitatis. Omnes, inquiunt, dies æternitatis poteſt Deus facere: implicat tamen quod faciat omnes illos ſimul. Ratio eſt quia ſunt eſſentialiter ſucceſſiui, adeoq. eſſe omnes dies & eſſe ſimul dicit pugnantia.

Hæc explicatio non facit ad rem. Primò quia etiam quæ ſucceſſiua ſunt faciunt vnam collectionem. Duodecim enim dies ſunt vna & vera collectio dierum, & tamen tam implicat eſſe ſimul duodecim dies quam eſſe ſimul omnes dies æternitatis futuræ. Præterea petere poteſt Aduerſarius vt Deus faciat quidquid facere poteſt non in genere ſucceſſiuorum, ſed in genere permanentium. Puta. faciat Deus quidquid facere poteſt in genere Angelorum vel in genere muſca-

rum

rum. Hoc non erit finitum; ergo infinitum. Hic nequit dici repugnantiam eſſe vt Angelus coexiſtat Angelo, adeoq. non poſſe fieri ſimul. Vides igitur explicationem horum terminorum collectiue & diſtributiue non recte fieri quando per li diſtributiue idem intelligas quod per li ſucceſſiue.

Reſp. igitur diſtinguendo: Deus poteſt facere quidquid poteſt facere, ſi li *quidquid* ſupponat collectiue: nega ſuppoſitum, ſi diſtributiue: concede, & tunc ſenſus eſt ex ijs omnibus quæ poſſunt fieri à Deo, nihil eſſe quod non poſſit fieri à Deo: quamuis nec vllus numerus nec vlla collectio ſiue rerum ſucceſſiuarum, ſiue rerum permanentium, ſit totus numerus & tota collectio quam Deus poſſit facere. Quandoquidem facta qualibet collectione quarumlibet rerum poteſt Deus aliam & aliam facere. Hæc reſponſio tam eſt pro permanentibus quam pro ſucceſſiuis vt conſtat. Ad poſtulatum: faciat, da quod petit Aduerſarius, Ad argumentum dic quod quidquid Deus poteſt facere nec eſt finitum nec infinitum ſed finitum in infinitum; hoc eſt infinitum Syncategorematice. Adeoque quodlibet fecerit nūquam fecerit quidquid poteſt facere, ſed ſemper aliud, & aliud remanebit factibile. Hoc clariſſimè intelliges ſi repetas ea, quæ dicta ſunt, & explicata per numeros. Si enim dicatur tibi: cogitare potes omnem numerum, quem cogitare potes. Cogita ergo. Vel hic numerus eſt finitus, vel infinitus. Si infinitus habetur intentum. Si finitus eo ipſo non eſt omnis numerus, quem cogitare potes. Vides vel Aduerſarium accipere ly *omnem* diſtributiuè, &

 nihil

nihil dicere. Vel collectiue,& errare in ſuppoſito. Quomodo erret in ſuppoſito dictum eſt ſatis. Quomodo nihil dicat patet ex terminorum explicatione. Si enim accipiat diſtributiue nihil aliud petit, niſi ex omnibus numeris, quos cogitare potes, nullum eſſe quem cogitare non poſſis, ſiue quemlibet ex numeris à te excogitabilibus,eſſe à te excogitabilem.

Obijcitur quarto. Numerus maior omni numero finito eſt infinitus; eſt poſsibilis numerus maior omni finito; ergo eſt poſſibilis numerus infinitus. Maior videtur nota ex terminis. Probatur tamen vlterius. Si numerus maior omni finito non eſt infinitus eſt finitus. ſed implicat quod numerus maior omni finito ſit finitus; ergo implicat quod numerus maior omni finito nõ ſit infinitus. Maior eſt euidens:omne.n.quod eſt,& nõ eſt infinitum,finitum eſt. Minor probatur quia eoipſo quod finitus eſt non eſt maior omni finito, quandoquidẽ nõ eſt maior ſeipſo. Valet hoc argumentum etiã in quantitate continua. Eſt poſsibilis longitudo maior omni finita: huiuſmodi longitudo eſt infinita; ergo poſsibilis eſt longitudo infinita. Minor eodem argumento probatur quo probata eſt maior primi ſyllogiſmi. Probatur iam minor eiuſdem primi ſyllogiſmi: quia quocunq. numero aſsignato vel aſsignabili poteſt dari maior: ſed omnis numerus finitus eſt aſsignabilis; ergo poteſt dari numerus maior omni finito.

Reſp. primò hoc argumentum ſolui per probationem minoris, in qua tollitur æquiuocatio hujus ſyncategorematis: *omni*. Certum

tum eſt quocunque numero aſsignato poſſe aſsignari maiorem; adeoque non poſe aſsignari omnem numerum aſsignabilem: ſi li *omnem* accipias collectiue. Si autem accipias diſtributiuè nihil aliud dicis niſi : quolibet numero finito, adeoq. quolibet numero ſimpliciter, poſſe dari maiorem. Ex hoc autem quod poſsibilis ſit maior quolibet aſsignato non ſequitur eſſe maiorem quolibet aſsignabili: quandoquidem ipſe numerus quem aſsignas poſt quemlibet aſsignatum, eſt & ipſe numerus aſsignabilis. Eadem igitur euidentia implicat numerus maior quocunq. aſſignabili, qua implicat numerus maior ſeipſo. Senſus tamen huius propoſitionis *Eſt poſſibilis numerus maior quocumque aſſignabili*, poſſet eſſe hic: nullus numerus aſſignari poteſt quo non ſit aſſignabilis alius maior. Et in hoc ſenſu propoſitio eſt vera. Ad argumentum in forma tranſmiſſa maiori nega minorem. Ad probationē minoris primi ſyllogiſmi: nega maiorem. Cuius falſitas patet ex eo quod nullum numerum inuenies, qui non fuerit aſſignabilis, adeoq. nullus eſt maior quocunque aſſignabili.

Reſp. ſecundo Huius propoſitionis: *eſt poſſibilis numerus maior omni finito* poſſe eſſe hunc ſenſum. *Dato quolibet numero finito poteſt dari maior* & hæc propoſitio eſt vera. Sed in hoc ſenſu falſum eſt numerum maiorem omni finito eſſe infinitum. Quandoquidem ſupra quemlibet finitum, poteſt dari maior, etiam finitus. Quod nihil aliud eſt niſi & in aſſignandis numeris numquam deueniri ad maximum, & in aſſignandis finitis

nitis procedi in infinitum. Iuxta hunc ſenſum ad argumentum in forma: nega maiorem,

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur cætera quæ pertinent ad infinitum.

ALia difficultas circa infinitum peti ſolet ex intellectu diuino; cui omnia poſſibilia & omnia futura ſimul obijciuntur. Sic igitur arguunt. Obiectum intellectus diuini non eſt chimera: omnes dies æternitatis futuræ ſunt obiectum intellectus diuini; ergo non ſunt chimera.

Reſp. tranſmittendo totum. Neq. enim dicimus omnes dies æternitatis futuræ eſſe chimeram: ſi enim *omnes* eſt indifferens vt ſupponat vel collectiue vel diſtributiue. Si diſtributiue: verum eſt videri omnes; ſi collectiue negandum eſt ſuppoſitum, quod ſcilicet ſit vlla collectio obiectiua quæ ſit omnes dies æternitatis.

Inſtabis: Deus videt ſimul & non ſucceſſiue omnes dies æternitatis futuræ; ergo Deus videt omnes dies æternitatis non ſolũ diſtributiue ſed etiam collectiue. Antecedens explicatur: quamuis dies æternitatis ſucceſſiue fiuant vnus poſt alium, non tamen ſucceſſiue veniunt in intellectum diuinum, ſed vnico illo inſtanti quo videt vnum, videt & reliquos nullo non viſo: igitur Deus non diſtributiue ſed collectiue videt omnes dies æternitatis.

Reſp. conceſſo antecedenti: negando cõſequen-

ſequentiam. In probatione antecedentis, perperam adhibetur tam *collectiue* quam *diſtributiue*. Neuter ex iſtis terminis cadit ſupra videre aut intelligere: vterq. ſupra li *omnes* Ineptum eſt dicere quod quemadmodum nõ poſſunt niſi ſucceſſiue eſſe, ita nõ poſſunt niſi ſucceſſiue cognoſci. Dum dicis: *annus* intelligis duodecim menſes qui nequeunt ſimul eſſe: non tamen propterea non intelligis ſimul illos; & vniuerſaliter loquendo ineptum eſt à modo eſſendi obiecti, arguere modum cognoſcendi obiectum: cum proloquiũ ſit: res eſt in cognoſcente per modum, ſeu ſecundum modum ipſius cognoſcentis, vt explicatum eſt vbi de ideis Platonicis. Sed aliud eſt omnes dies æternitatis eſſe ſimul in mente diuina: aliud omnes collectiue acceptos dies æternitatis eſſe in mente diuina. Primum verum eſt: quia Deus ita cognſcit omnes, & ita cognoſcit vnum poſt alium fore, vt non prius cognoſcat vnum, eſt poſtea alterum. Secundum eſt falſum: quia nõ datur vlla collectio, quæ ſit omnium dierũ æternitatis. Quandoquidem qualibet & quantalibet collectione poſita vel cogitata ponenda eſt, & cogitabilis alia & alia in infinitum.

Dices: nullus eſt dies in æternitate quem Deus non videat ergo Deus videt omnes dies æternitatis ſumendo li *omnes* collectiue. Probatur conſequentia quia niſi videt omnes, li *omnes* ſupponendo collectiue, præter omnes dies quos Deus videt eſt alius dies: ſed ſi præter omnes quos Deus videt eſt alius; non eſt verum quod nullus ſit quem

non videat videt omnes etiam collectiue.

Reſp. conceſſo antecedenti : negando conſequentiam. Ad probationem conceſſa maiori : nega minorem. Vel ſi velis diſtingue propoſitionem hanc : præter omnes dies quos videt Deus,eſt alius dies, quem non videat:nega ; eſt alius dies quem videat : concede. Rationem alibi adduximus : quia videlicet li *omnes* nequit ſupponere collectiue. Igitur præter omnes dies quos videt,eſt alius quem videt: hoc eſt præter quemlibet,alium videt. Quod dico de diebus æternitatis dic de omnibus cogitationibus per totam æternitatem futuris. Nulla eſt cogitatio per totam æternitatem quam Deus non videat. Et præter omnes cogitationes quas Deus videt,aliquam aliam videt. Nullam cogitationem Deus videt, poſtquam aliam non videat : nullus eſt dies in æternitate poſt quē Deus non videat alium diem : li poſtquam non cadit ſuprà *videat* ; quaſi vero prior ſit viſio vnius quam viſio alterius ; ſed ſupra cogitationem & diem quia poſt quamlibet diem erit alia dies. Eſt enim de eſſentia æternitatis futuræ vt aliquis dies ſit in potentia.

Dices iterum : nulla eſt dies in tota æternitate quę non poſſit eſſe actu ; ergo falſum eſt eſſe de eſſentia æternitatis quod aliqua dies ſit in potentia. Probatur conſequētia : quia ſi nulla eſt quę non poſſit eſſe actu poſſunt omnes eſſe actu : ſed ſi omnes ſunt actu,non eſt aliqua in potentia, erg o ſi nulla eſt quæ non poſſit eſſe actu , non eſt de eſſentia æternitatis vt aliqua ſit in potentia.

Reſp. has propoſitiones : nulla eſt dies

quæ

quę non poſſit eſſe actu; & : aliqua dies neceſſario debet eſſe in potentia, & alias ſimiles non eſſe contradictorias: ſicut non ſunt contradictoriæ : nulla nauis eſt neceſſaria ad nauigandum; & : aliqua nauis eſt neceſſaria ad nauigandum. Cum dicis: nulla nauis eſt neceſſaria ad nauigandum, dicis nullam nauim determinate acceptam neceſſariã eſſe ad nauigandum: & verum dicis: excurrendo enim per ſingulas naues, potes dicere de ſingulis: hęc non eſt neceſſaria ad nauigandum. Dum dicis : aliqua eſt neceſſaria ad nauigandum; dicis requiri indeterminate aliquam vt nauigetur: requiri autem indeterminate aliquam & nullam determinate requiri non opponuntur. Eodem modo dũ dicis . nulla eſt dies quæ non poſſit actu exiſtere; dicis nullam determinate acceptam diem non poſſe actu exiſtere: dum dicis: neceſſario aliqua eſt in potentia; ſeu : aliqua non actu exiſtit, dicis præter quamlibet determinate acceptam, eſſe indeterminate aliquam in potentia. Hæc autem non opponũtur. Idem habes in alijs exemplis. Neuter ex oculis eſt neceſſarius ad videndum; alteruter ex oculis eſt neceſſarius ad videndum. Nullus calamus eſt neceſſarius ad ſcribendũ. Aliquis calamus eſt neceſſarius ad ſcribendum. Eodem modo: nulla dies æternitatis eſt neceſſario in potentia. Aliqua dies æternitatis eſt neceſſario in potentia. Hoc idem applica cuilibet infinito Syncategorematico. Puta: nullus Angelus eſt neceſſario in potentia: Aliquis Angelus eſt neceſſario in potentia. Li *nullus* & li *aliquis* mutant ſuppoſitionem. Primum eſt in ſuppoſitione de-

terminata, ſecundū in ſuppoſitione indeterminata. Et ex his patet ad argumentum in quo conceſſo antec. nega conſ. Ad probationem; vel conceſſa vtraq. præmiſſa: nega conſequentiam: vel diſtingue li *omnes* vt ſupra.

Deniq. dices: ſequitur quod ſi dicam alicui: dabo tibi nummum poſſem numquam dare, & tamen non deeſſe promiſſis. Conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur quia ſi dixero tibi: *dabo* & cras petas promiſſum non teneor dare; idem accidit ſi poſt annum, idem ſi poſt mille annos. Semper enim potero dicere: adhuc eſt tempus pro ſatisfaciendo promiſſis: nondum enim elapſum eſt omne quod ſignificatur per dabo. *Dabo* enim ſignificat omne tempus futurum: & quia in tempore futuro eſt eſſentialiter ſemper aliquid & aliquid futurū; per totā æternitatē nō dabo nummum nec exprobarare mihi poteris quod non ſtem promiſſis.

Reſp. promiſſiones huiuſmodi à multis reijci vt promiſsiones nugaces propter rationem adductam in obiectione. Eſt enim euidens. Poſt quemlibet numerum annorū adhuc remanere annos non tot quin plures ſignificatos per verbum de futuro: adeoque quamuis in quolibet inſtanti poſſit verificari: *dabo*: in nullo tamen inſtanti poteſt falſificari *dabo*. Probatur hoc: quia ſi hodie dicas: *dabo*: & cras vel poſtridie des, cras vel poſtridie verificas tum *dabo*: etiam ſi autem, neq. cras neq. poſtridie des; non propterea falſificas; *dabo*: quia eſt alia dies in qua dare poſsis.

Hec

Hoc idem apparet in ſpatio vnius horę. Si enim dicas: intra ſpatium horæ, dabo tibi nummum: potes in quolibet momento determinate accepto verificare promiſsionē tuam: in quoqunq. enim momento illius horæ dederis verificas promiſsionem factam per *dabo*: nullum tamen eſt momentum intra illam horam determinate acceptum, in quo per hoc quod non des, falſifices tuam promiſsionem: non enim falſa eſt per hoc quod nō des in primo, cum non dans in primo poſsis dare in vltimo: nec falſa eſt per hoc quod non des in vltimo cum non dans in vltimo, dare poſsis in primo vel in quolibet alio & ſic de cæteris. falſificatur autem promiſsio tua per hoc quod elapſa tota hora in nullo dederis: ſed nequit falſificari promiſsio extendens ſe ad omne tempus & ad æternitatem per hoc quod hac elapſa in nullo ipſius momento dederis rem promiſſam: implicat enim eſſe vmquam elapſam æternitatem futuram ſignificatā per li *dabo*. Propterea Legiſlatores vel ſtatuunt tempus huiuſmodi promiſsionibus indeterminatis, vel habent eas pro nullis.

Aduertendum eſt tamen hanc promiſsionem: *dabo* aliter eſſe à Deo aliter à creatura. Contingere poteſt vt hanc promiſsionem homo homini faciat non determinans ſibi vllum ſpatium intra quod ſatisfaciat. Nequit autem contingere vt Deus dicat *dabo* non determinando vllum momentum inquo det, vnde eo ipſo quod Deus dicit: *dabo* determinate ſibi repræſentat illud inſtans in quo daturus eſt quod promittit: adeoque etiamſi talis promiſſo poſsit eſſe nulla facta

homini ab homine, nequit tamen eſſe nulla facta homini à Deo.

Notandum eſt præterea, quod hæc promiſſio, vt impleatur in aliquo determinato inſtanti impletur. Quidquid enim fit, in aliquo determinato inſtanti fit. Hinc ſequitur, quod videns determinate ſingula inſtantia per totam æternitatem futura ita vt nullum determinate non videat, ſi in nullo ex his determinate accepto videt promiſſionem impleri; promiſſio eſt ſimpliciter falſa. Dum igitur dicis: *dabo*; vel in aliquo determinato inſtanti daturus es, vel non: ſi primum: eſt vera promiſſio; ſi ſecundum: eſt falſa. An autem in aliquo inſtanti determinate accepto intra æternitatem, des, videt is, qui ſingula inſtantia determinate videt; quamuis non videat vllam collectionem omnium inſtantium per totam æternitatem futurorum. Atque hic nota diſcrimen inter hæc duo. *In nullo inſtanti determinate accepto eſt debita res promiſſa*: & : *In nullo inſtanti determinate accepto datur res debita.* Primum ſtat cum veritate propoſitionis promiſſiuæ; ſecus ſecundum. Quod enim debetur indeterminate in aliquo, ſi ſoluitur, ſoluitur in aliquo determinate. Hoc modo viſio fieri debet per aliquem oculum indeterminate acceptum: ſi tamen fit; per aliquem oculum determinate acceptum fit. Debes creditori nummum, non tamen nummum *A* potius, quam nummum *B*, ſi tamen ſoluis; nummus, quẽ ſoluis, eſt potius *A*, quam *B*, vt patet. Quemadmodũ igitur non ſatisfacis obligationi, qua teneris ex iuſtitia erga creditorem, niſi dando nummum, quem non teneris

nèris dare: cum de nullo verum ſit quod teneаris illum dare: ità non ſatisfacis obligationi, qua teneris erga Promiſſarium, niſi des rem promiſſam in inſtanti, in quo non teneris dare; cum de nullo verum ſit. *In hoc teneris.* Ex his nega ſequelam maioris. Ad probationem ſufficit quod dictum eſt.

DISPVTATIO IX.

De Quanto.

QVAESTIO I.

De Quidditate, & effectu formali Quantitatis.

EFFECTVM formalem quãtitatis, præter noſtram conſuetudinem, prius inquirimus quam quantitatem ipſam definiamus. Quantitas ſecundum rudem quandam intelligentiam, dicitur id quo ſatisfacimus interroganti quanta ſit res. Ita interroganti quanta ſit hæc tabula, reſpondes eſſe tripalmarem. Roganti quot ſint noſtri diſcipuli, reſpondes eſſe ducentos: Primæ interrogationi ſatisfacis per quantitatem continuam; ſecundæ per quantitatem diſcretam. De prima hic agimus, quam vocant etiam quantitatem molis.

Prima ſententia eſt rationem quantitatis conſiſtere in ratione menſuræ aptitudinalis, ſiue actiuę, ſiue paſſiuę. Menſura aptitudinalis actiua eſt illa, qua vnum aptum eſt alterum mensurare; paſſiua qua vnum aptum eſt ab altero menſurari.

Hæc ſententia reijcitur communiter ex hoc quod ipſamet menſurabilitas vnius per alterum ſit potius quid conſequens ad quãtitatem, quam ipſa quantitas. Quemadmodum enim effectus formalis qualitatis, non eſt reddere ſimile, ſed tale; quamuis ad tale, & tale ſequatur ſimilitudo, vel diſſimilitudo; ita etiam effectus formalis quantitatis non eſt reddere æquale, quamuis ad hoc & illud quantum ſequatur æquale, vel inæquale.

Secunda ſententia eſt: effectum formalem quantitatis conſiſtere in extenſione locali partium. Hæc ſententia pro eodem habet quantitatem, ac vbicationem: partes enim localiter extenduntur per locum ipſum intrinſecum. Non eſt igitur confundenda quãtitas cum vbicatione, cum eadem quantitate retenta mutetur vbicatio. Habes hoc in Venerabili Sacramento Euchariſtiæ; in quo Chriſtus Dominus eandem habet quantitatem quam habet in Cœlo, non tamen eandem extenſionem localem partium. Hanc eandem ſententiam alij, alijs verbis loquntur, dum aiunt effectum formalem quantitatis conſiſtere in extreitate partium in ordine ad locum. Idem eſt enim partes eſſe extra partes in ordine ad locum, ac partes extendi localiter.

Tertia ſententia eſt: effectum formalem

quan-

quantitatis cõſiſtere in extreitate partium in ordine ad ſe. Per huiuſmodi extreitatẽ intelligunt exigentiã, quæ ineſt partibus, vt nõ quælibet cuilibet immediate vniatur: puta vt caput non immediate vniatur humeris, ſed collo mediante, &c. Huiuſmodi extreitatem habent partes prædictæ etiam præſcindendo ab omni quantitate: ſunt enim natæ factæ facere totum huius, & illius figuræ; igitur nõ recte aſſignatur extreitas huiuſmodi pro formali quantitate.

Tenendum eſt igitur cum ſententia receptiſſima inter recentiores, effectum formalem quantitatis conſiſtere in naturali impenetrabilitate, cum alio ſubiecto eodem accidente affecto. Hoc eſt per quantitatem præſtari, vt quantum cum quanto nequeat naturaliter compenetrari. Probatur autem hæc ſententia: quia ſola quantitas molis, & omnis hac definitione comprehenditur: & ad hoc prædicatum conſequuntur alia omnia, quæ ſub experientiam cadunt, vt patebit ex ſequentibus.

Quæritur autem hic quid ſit quantitas molis; an videlicet accidens ſuperadditum rei quantæ? Qua in re ſententiam ſequimur affirmatiuam, quam tamen rationibus philoſophicis, & pure naturalibus non tuebimur; ſed altioribus argumentis; petitis videlicet ex venerabili Myſterio Euchariſtiæ. Subſtantia eſt realiter ſeparabilis à ſua quãtitate, & quantitas à ſubſtantia; ergo ſubſtantia ſeipſa formaliter non eſt quanta. Cõſequentia eſt euidens; antecedens probatur. In hoſtia conſecrata non remanet ſubſtantia panis; remanet tamen impenetrabilitas tam

enim nequit Hoſtia conſecrata penetrari cum alia conſecrata; quam nequit penetrari panis cum pane. Igitur in Hoſtia, pereunte pane, remanet quantitas. Diximus enim quãtitatem eſſe ipſammet naturalem impenetrabilitatem quanti cum quanto.

Aliud argumentum ex eodem Venerabili Sacramento deducitur. Certum eſt Hoſtiam conſecratam frigefieri, & calefieri prout approximatur illi agens naturale, aut frigidum, aut calidum: productio autem caloris, aut frigoris, ſine concurſu ſubiecti nequit naturaliter haberi: igitur in Hoſtia conſecrata datur aliquid, quod per modum ſubiecti concurrat ad productionem talium qualitatum. Hoc autem ſubiectum non eſt, neque ſubſtantia panis, quæ perijt, neque Corpus Chriſti, quod pereunti ſucceſſit. Hoc enim neque à calore patitur, neque à frigore, neque ab vllo alio accidente in Euchariſtia: igitur aſſignanda eſt quantitas.

Dices: poſſet pro ſubiecto aſſignari quodlibet aliud accidens ex præexiſtentibus; ergo non eſt cur aſſignetur quantitas. Probatur conſequentia: quia non eſt potior ratio pro quantitate, quam pro quolibet alio.

Reſp. negando antecedens. Ad probationem: nego iterum antecedens. Rationem potiorem pro quantitate affert D. Thomas: quia quantitas eſt primum omnium accidentium, adeò vt quantitatem materiæ coæuam, immò æque, ac materiam incorruptibilem, & ingenerabilem multi cenſuerint. Eſt autem potior ratio, cur primum ſit baſis ſequentium. Ratio à priori huius primitatis eſſe poſſet: quia per quantitatem

ſu-

ſubiectum redditur aptum agere, & pati. Nam impenetrabilitas eſt exigentia extenſionis, actio autem ſecundum quale, eſt in ea, quæ ſunt extenſa. Nota ſermonem eſſe hic de ijs accidentibus, quæ Hoſtiæ conſecratæ ſuperueniunt. Nam de præexiſtentibus facile diceretur, quod ſint ſine omni ſubiecto.

Dices iterum: in Euchariſtia accidentia ſunt ſine ſubiecto; ergo non eſt neceſſe, vt maneat quantitas pro ſubiecto aliorum accidentium.

Reſp. diſtinguendo antecedens: accidentia omnia collectiue accepta ſunt ſine ſubiecto: concedo antecedens; Omnia diſtributiue accepta, ſeu ſingula ſunt ſine ſubiecto; iterum ſubdiſtinguo: ſunt ſine ſubiecto vltimo, & fundamentali: concedo; ſine ſubiecto proximo, & immediato: nego antecedens, & conſequentiam. Collectio accidentium includit quantitatem ipſam, quæ in Sacramento eſt ſine ſubiecto. Cætera autem cum ſint in ipſa, non ſunt ſine ſubiecto immediato: quãuis ſint ſine ſubiecto fundamentali, & vltimo, hoc eſt ſine illa ſubſtantia, cuius ſunt accidentia.

Obijcitur primo: partes Corporis Chriſti in Euchariſtia habent ſuam quantitatem: non habent impenetrabilitem; ergo quãtitas non eſt impenetrabilitas. Maior patet ex dictis. Minor probatur: quia Corpus Chriſti Domini in Euchariſtia vbicatur definitiue, adeoq; non habet partes extra partes, in ordine ad locum: ſed vbi eſt caput, ibi eſt & brachium; eſt enim totum in tota, & totum in qualibet parte totius Hoſtiæ: adeoq. pars

penetratur cum parte; ergo non habet in Euchariſtia impenetrabilitatem.

Reſp. conceſſa maiori: negando minorem. Ad probationem conceſſo antecedenti, nega conſequentiam. Actualis penetratio partis cum parte, ſtat cum naturali impenetrabilitate: ſicut actualis replicatio ſtat cum naturali irreplicabilitate. Et vniuerſaliter loquendo quidquid ſupra naturam fit, aut cōtra naturæ exigentiam fit in ſenſu compoſito cum exigentia oppoſiti. Actualis impenetratio habetur per hoc, quod vnum ſit extra locum alterius; Impenetrabilitas per hoc quod vnum exigat eſſe extra locum alterius. Prima opponitur cum penetratione, ſecus ſecunda.

Obijcitur ſecundo. Non eſt aſſignabile quomodo ad impenetrabilitatem conſequātur ea, quæ ſub experientiam cadunt in corpore quanto; ergo falſum eſt impenetrabilitatem recte aſſignari pro quantitate ex hoc capite.

Reſp. negando antecedens. Ad impenetrabilitatem ſequitur ſenſibilis diuiſibilitas ſubiecti. Si enim fingas molem aliquam, ſeu corpus, putà lignum eſſe naturaliter cum alio penetrabile; nec ſecuris, nec ſerra, nec haſcia diuidet, ſecabit, aut ſcindet lignum: ſed ferrum in eodem loco exiſtens cum ligno non diuidet palmum à palmo, vt inter vtrumq. ſe ſe inſinuet: ſicut v. g. ſi cogites Angelum penetratum cum hoc ligno, non proprerea diuidens lignum diuidis Angelum, ſed vbi calibem ponis, ibi manet & Angelus.

Ad hanc eandem impenetrabilitatem ſequi-

quitur localis extenſio per quam pars eſt extra partem localiter: Da enim poſſibilem eſſe penetrationem; non erit cur primus palmus nequeat in eodem loco eſſe cum ſecundo: ſicut quia poſſibilis eſt de potentia abſoluta eadem penetratio; de potentia abſoluta ponetur primus palmus in eodem indiuiſibiliter loco, ac ſecundus.

Dices: Materia prima etiam præſcindendo à quantitate habet exigentiam extenſionis localis, & impenetrationis, tum cum alia materia, tum cum quolibet corpore; ergo eſſentia quantitatis non eſt reddere ſubiectum naturaliter impenetrabile, & exigitiuum extenſionis localis.

Reſp. diſtinguendo antecedens: materia prima habet huiuſmodi exigentiam per ſe ipſam formaliter, & proxime: nego antecedens; radicaliter, & remote: concedo antecedens; & nego conſequentiam. Materia prima per ſeipſam præciſe exigit quantitatem, quæ quantitas eſt formalis, & proxima exigentia impenetrationis. Materia igitur, eſt formalis exigentia quantitatis: quantitas formalis exigentia impenetrationis: & conſequenter materia ipſa eſt radicalis exigentia impenetrationis.

Obijcies vltimo. Philoſophus 7. metaph. textu 8. dicit quantitatem non eſſe ſubſtantiam ſed ſubſtantiæ ineſſe, ergo ſecundum Philoſophum quantitas eſt aliquid ſuperadditum rei quantæ: ſed Philoſophus non potuit hoc ſcire niſi ex rationibus naturalibus; ergo rationibus naturalibus poteſt probari quantitatem eſſe accidens ſuperadditum rei quantæ.

Reſp.

Reſp. primò. Vtinam Philoſophus aliquam ex ijs rationibus reliquiſſet! Reſp. ſecundò. Multa Philoſopho adeo fuiſſe certa vt rationes non inquireret. Reſp. tertiò Philoſophum loco citato nomine quantitatis intelligere trinam dimenſionem; quæ apud Mathematicos plerunque ita ſonat ac quantitas. Verba Phil. ſunt hæc: *longitudo vero latitudo & profunditas quantitates quædã & non ſubſtantiæ ſunt. Quantitas enim non eſt ſubſtantia, ſed magis cui hæc ipſa primo inſunt, illud eſt ſubſtantia.*

Denique nota nos non dicere quantitatem vt accidens ſuperadditum rei quantæ non eſſe quid demonſtrabile: ſed ſolum non demonſtrari à nobis; quibus non vacat ad grauiora properantibus examinare an hæc & illa ratio euincat.

QVÆSTIO II.

De compoſitione continui.

ARTICVLVS I.

Proponitur ſententia Zenonis & impugnatur.

CIrcà continuum eſt communis Philoſophorum ſententia, nullam ſententiam eſſe certam. An hæc communis ſententia vera ſit, eſt etiam incertum. Eſt celebris inter alias ſententia Zenonis, qui & continuum permanens ex punctis indiuiſibilibus, & ſucceſſiuum ex puris inſtantibus con-

conſtare opinabatur. Hoc articulo ponuntur argumenta quædam contra Zenonem.

Primum eſt, Omnis linea diuiſibilis eſt in duas partes æquales: hoc eſt falſum in ſententia Zenonis; ergo ſententia Zenonis eſt falſa. Maior apud Mathematicos habetur pro primo principio. Minor probatur in qualibet linea conſtante punctis imparibus. Da enim lineam conſtantem punctis tredecim. Diuide illam ſi potes in duas partes æquales,

Secundum argumentum eſt. In ſententia Zenonis circulus minor eſt æqualis maiori: conſequens eſt euidenter falſum; ergo & antecedens. Probatur maior. Deſcribatur circulus cuius diameter ſit vnius palmi. Et deinde a cẽtro eiuſdem circuli ducatur circulus maior puta cuius diameter ſit trium palmorum. Hoc poſito à quolibet puncto circuli maioris ducatur linea recta ad centrum. Nequit hoc poſtulatum negari. quia à quolibet puncto ad quodlibet punctum licet ducere lineam rectam. Hoc tamen poſito ſequitur circulum minorem eſſe æqualem maiori. Probatur hoc: quia quælibet linea ducta à quolibet puncto circuli maioris tranſibit per punctum circuli minoris: & nuſquam plures lineæ ductæ à circulo maiori incident in idẽ punctum circuli minoris. Lineæ enim ductæ a punctis circumferentiæ nuſquam coincidunt niſi in centro vt demonſtratur, & demonſtratum ſupponimus à Magiſtro Matheſeos. Hinc ſequitur totidem eſſe puncta circuli minoris quot ſunt puncta maioris: lineæ autem conſtantes numero punctorum æquali, ſunt æquales: puta linea conſtans centum

punctis

punctis eſt æqualis lineæ conſtanti centum punctis. Duo igitur prædicti circuli erunt æquales, quòd erat demonſtrandum.

Tertium. Punctum additum puncto non facit extenſionem; ergo longitudo non conſtat punctis. Antecedens probatur: quia vel punctum tangit aliud punctum ſecundum ſe totum, vel ſecundum aliquid ſui; non ſecundum aliquid ſui: quia in puncto non datur aliquid & aliquid; ergo ſecundum ſe totum: ſed ſi ſecundum ſe totum, eo ipſo punctum penetratur cum puncto: penetratum autem cum ipſo non facit extenſionem cum ipſo. ... ſic de quolibet puncto ſuperueniente; quotquot enim puncta tibi repræſentes ea omnia repræſentabis in puncto.

Hoc idem argumento de puncto cum puncto, fit de linea cum linea in ordine ad ſuperficiem, & de ſuperficie cum ſuperficie, in ordine ad profunditatem. Pro quo ſciendum eſt quod eadem ratione qua linea conſtat ex puris punctis, ſuperficies conſtat ex puris lineis, & profunditas ex puris ſuperficiebus. Hoc poſito ſic arguunt. Vel linea vnitur lineæ ſecundum ſe totam in ordine ad latitudinem, vel ſecundum aliquid ſui: non ſecundum aliquid ſui: cum ſit omnis latitudinis expers, ergo ſecundum ſe totam: ſi ſecundum ſe totam; penetratur; ergo, &c. Minor probatur: quia quotieſcunque duo tangunt ſe ſecundum ſe tota, eo ipſo compenetrantur. Puta ſi fingas manus dexteram & ſiniſtram tangere ſe ſecundum ſe totas; finges manus inter ſe penetrari: non penetratæ autem, pars tangit partem. Idem de ſuperficie, cum ſuperficie.

Qua-

Quartum & celeberrimum eſt certamen Achillis cum Teſtudine de velocitate motus. Sequitur Achillem non moueri velocius quam moueatur Teſtudo: adeoque non dari motum velociorem & tardiorem: conſequens eſt euidenter abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur conferendo motum vnius cum motu alterius. Achilles in inſtanti *A* nec plus conficit quam punctum, nec minus: non plus quia ſi conficit duo puncta ſpatij, conficit prius primum, quam ſecundum; & conſequenter datur in inſtanti *A* prius & poſterius; quod repugnat: non minus: quia in puncto non datur dimidium & dimidium; adeoque aliquid quod altero prius poſſit pertranſiri. Item: Teſtudo in inſtanti *A* non conficit minus neque plus quam punctum vt conſtat ex iiſdem rationibus. Igitur in inſtanti *A* ſunt pares Idem dic in inſtanti *B*, idem in inſtanti *C*, & numera quotlibet inſtantia, nec vmquam inuenies intra parem numerum inſtantium, adeoque intra par temporis ſpatium, aut plura puncta tranſitu conſummata ab Achille, aut pauciora à Teſtudine. Hoc argumentum adeo inualuit apud veteres vt omne argumentum in qualibet ſententia conuincens aut conuincere apparens, nuncuparetur Achilles.

Hæc ſunt potiſſima argumenta quę contra Zenonem proponuntur à Peripateticis; quibus non defendendi Zenonis gratia, ſed diſputandi, vel veram vel apparentem quorundam ſolutionem articulo ſequenti ſubtexi-mus.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Reſpondent aliqui pro Zenone.

AD primum. Vel negatur maior vel diſtinguitur: omnis linea eſt diuiſibilis in duas partes æquales diuiſione vel reali vel imaginaria: concedo; diuiſione reali: nego. Ad veritatem axiomatis mathematici ſufficit diuiſibilitas per imaginationem. Potes autem dupliciter imaginari diuiſionem lineæ; videlicet vel per hoc quod pars à parte recedat nullo puncto abſumpto per lineã diuidentem: vel per hoc quod linea diuidens ex vtraque parte puncti in quod incidit, æqualem numerum punctorum ſecernat: Primo modo lineam conſtantem numero punctorum impari non diuides in partes æquales; ſecundo modo diuides. Primum modũ adhibebis in diuiſione lineæ conſtante numero pari, ſecundum in linea conſtante numero impari punctorum. Axioma mathematicum eſt: quælibet linea eſt diuiſibilis bifariam; diuiditur autem bifariam etiamſi in vna parte ponas ſeptem & in alia ſex puncta, vnde compoſitio ex punctis non militat contra axioma vt ſonat.

Ad ſecundum nega ſequelam. Ad poſtulatum quod videlicet à quolibet puncto maioris circuli ducatur linea quæ tranſeat per circulum minorem ſine contactu ipſius cum alia linea, nega ſuppoſitum. Immò non ſolum in puncto circuli minoris linea tanget lineam, ſed in ipſo met puncto circuli maioris, ſicut in eodem circulo punctum tangit

punctum:

punctum : adeoque petere vt à ſingulis punctis circuli maioris ducantur lineæ rectæ ad centrum, eſt petere quod ponatur ſuperficies quandoquidem ita linea vnita lineæ facit ſuperficiem, ſicut punctum additum puncto facit lineam. Hoc idem apparebit in figura ſi lineam ducas à puncto *B*, quod eſt proximum puncto *A*, ita vt quemadmodum inter punctum *A* & punctũ *B* nihil intermediat, ſic nihil intermediet inter lineam *A* & lineã *B*. Ad illud. A quolibet puncto ad quodlibet punctum licet ducere lineam rectam concede. ſed quid inde ? ſi linea prope lineam ſuperficiem facit.

Ad hoc igitur vt plures lineæ ductæ à circulo maiori non faciant ſuperficiem, ſeu non coaleſcant in vnam latitudinem oportet vt inter puncta à quibus ducuntur, medient alia puncta à quibus non ducantur : & tunc etiãſi ſingulæ lineæ tangant puncta diſtincta, ſeu ſecent in punctis diſtinctis circulum minorẽ, non eueniet tot puncta reperiri in circulo minori quot in maiori, adeoque circulus maior & circulus minor non erunt inter ſe æquales.

Ad tertium nega antecedens, & dic punctum additum puncto facere longitudinem. Ad probationem reſpondetur primoq; negando ſuppoſitum. Hæc enim propoſitio diſiunctiua : vel tangit ſecundum ſe totum vel ſecundum aliquid ſui, fieri nequit niſi circa id in quo reperitur & ratio partis & ratio totius. quod non habetur in puncto. Reſpondetur ſecundò punctum tangi à puncto ſecundum ſe totum abutendo hac voce *totum* in gratiam arguentis. Negatur tamen quod pe-

netren-

netrentur hoc ipſo. Penetrari vnum cum alio eſt vnum in eodem loco eſſe ac aliud: tangi autem vnum ab alio nihil aliud eſt, quam vnum iuxta aliud eſſe, itaut inter vtrumque nil mediet; in caſu poſito habes punctum iuxta punctum, non autem punctum *A* in eodem loco cum puncto *B*.

Quod ſi rogeris an punctum *B* iuxta ponatur puncto *A* ex parte Orientali, an ex Occidentali: reſponde cum diſtinctione: ſi rogatio ſit circa partem puncti: nega ſuppoſitum; ſi circa partem ſpatij puncto circumfuſi; reſponde quod lubet, videlicet ſi punctum *B* iuxta ponatur puncto *A* ex parte Orientali eo ipſo lineam pergere Orientem verſus, incipiendo à puncto *A*; ſecus ſi ex parte Occidentali. Nec nouum eſt ad idem punctum duci lineas intra ſpatium circumfuſum ex partibus inter ſe oppoſitis: cum punctum quod ponitur pro centro circuli, reſpiciat pariformiter omnia puncta circumferentiæ, à quibus vſque ad ipſum ducibiles ſunt lineæ rectæ.

Rurſus quod tangere ſe duo ſecundum ſe tota, non ſit penetrari præterquam quod hoc apparet ex diuerſis conceptibus tangentium ſe, & compenetratorum; probatur inſuper ex eo quod ſi ponas Angelum *A* in toto ſpatio palmari *A*, & Angelum *B* in tota ſpatio palmari *B* itaut quemadmodum inter palmum *A* & palmum *B* nihil mediat, ita nihil mediet inter Angelum *A* & Angelum *B*: iſti duo Angeli ſe mutuo tangent, & quidem ſecundum ſe totos, nec tamen compenetrabuntur. Aliud eſt igitur compenetrari, aliud tangere ſe ſecundum ſe tota.

Ad

Ad quartum. Negatur ſequela maioris. Ad probationem dic quod ſi ita contingeret vt proponitur, vere æque celeriter mouerotur Teſtudo ac Achilles; ſi enim ſingulis inſtantibus vtrumque mobile ſingula puncta conſumat, nec fiat vlla in motu interpolatio manifeſtuu eſt quod in numero inſtantium æquali, æquale ſpatium conſumetur. Sed res non ita accidit: nam in primo inſtanti v.g. Achilles conficit vnum punctum & deinde in quinto inſtanti, ſecundum, interpoſita inter vtrumque morula trium inſtantium. Teſtndo vero in primo inſtanti conficit vnum punctum & vigeſimo conficit ſecundum, interpoſita inter vtrumque, mora tam longiori, quam tardior eſt in motu Teſtudo quam Achilles. Per morulas huiuſmodi plures vel pauciores qui explicant tarditatem & velocitatem motus, non premuntur Achille.

Quod ſi petas nullas moras intercipi neq; in motu Achillis neque in motu Teſtudinis: negant ſuppoſitum; petis enim in vtroque motum omnium motuum poſſibilium velociſſimum; adeoque petis impoſſibile: ſicut peteres ſi peteres numerum omnium numerorum maximum. Confirmant ſuam hanc reſpoſionem dicendo non aliter poſſe ex motibus vnum eſſe altero velociorem. Si enim dicas motum illum eſſe altero velociorem qui plus loci pertranſit intra idem tempus; reſpondent te quidem verum dicere, ſed explicare hoc ipſum non poſſe, niſi per morulas. Quomodo enim plus ſpatij conficitur intra idem tempus ab Achille quam à Teſtudine, ſi tam Teſtudo quam Achilles inceſſan-

inceſſanter mouetur. Confirmant iterum vrgendo aliud aſſignari per quod plus ſpatij conficiat vnum mobile quàm alterum intra idem tempus, quod aiunt à nemine hactenus aſſignatum.

Contra huiuſmodi morulas infinita congeruntur ad infinitis. Primum eſt ſequi ex huiuſmodi morulis etiam primum mobile motum ſuum morulis interpolare. Probatur hoc: quia eſt poſſibilis motus velocior motu primi mobilis; & conſequenter in motu primi mobilis datur id, per quod eſt minus velox motu illo poſſibili. Immo ſequitur impoſſibilem eſſe motum localem nullis morulis interpolatum. Patet hoc: quia eſt impoſsibilis motus quo non ſit poſsibilis alius velocior.

Hæ omnes ſequelæ facile conceduntur: immo ponuntur pro concluſionibus à Moruliſtis, & reipſa ſi motus à motu differt in velocitate per morulas, petere quod huiuſmodi ſequelæ negentur eſt petere principiũ. Secundum ſit. Incredibile eſt molem aſinariam è concauo Lunæ ruentem deorſum morulis interpolare ſuum deſcenſum, & ita deorſum ferri, ſicut ſurſum fertur. Alauda ſuſpendendo identidem libratis pennis ſuũ aſcenſum. Confirmatur hoc: quia nulla eſt ratio quieſcendi, cum habeas & in mole ruente, & in medio intra quod ruit determinatiuum adæquatum ad motum. Idem dicitur de pila quam eiaculatur bombarda. Eſt enim incredibile pilam huiuſmodi ſuum motum intercipere morulis interiectis, & tamen certum eſt poſsibilem eſſe motum motu huiuſmodi velociorem.

Ad

Ad hæc omnia reſpondetur nihil eſſe mirabilius in morulis molæ aſinariæ aut pilæ emiſſæ à bombarda, quam in morulis primi mobilis quod procul dubio velocius his omnibus fertur. Ad confirmationem reſpondetur quod eadem ratio cur ſit tanta velocitas & non maior, eſt etiam cur ſint tot morulæ non autem plures aut pauciores. Et quam difficulter aſsignabis cur tam velociter, & non plus mobile moueatur, tam, ſed non magis difficulter aſsignabitur, cur tot non autem pluribus aut paucioribus morulis motus miſceatur.

Tertium eſt. Si motus intercipitur morulis huiuſmodi, cum tam multæ ſint morulæ, deberent eſſe ſenſibiles ſicut eſt ſenſibilis motus ipſe: conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Sequela maioris apparet in Teſtudine comparata Achilli: adeo enim pro multitudine morularum intercipientiũ motum, ſenſibiliter vincitur ab Achille; vt præ illo magis quieſcat quam moueatur. A Teſtudine progredi licet ad alia, puta ſagitta emiſſa tam ſenſibiliter vincit lapidẽ proiectum, vt in lapide proiecto plures debeant eſſe morulæ; ſeu plura inſtantia pro morulis, quam pro motu; ergo tam ſenſibilis deberet eſſe quies prædicti lapidis, quam motus eiuſdem.

Reſp. ad hoc ea ſenſibilitate percipi morulas, qua percipitur tarditas motus, ſeu victoria vnius mobilis ſupra alterum: igitur quam percipis lapidem proiectum à te, vinci à ſagitta quam alius emittit; tam percipis motum lapidis per morulas interpolari. Idem dic de quolibet alio huiuſmodi: firmiter

implere, vel virtualiter, vel æquiualenter diuiſibile; quatenus vbi eſt vbicatio vnius puncti; poſſent eſſe duæ vel tres, vel ſi vis etiam non tot quin plures vbicationes aliorum punctorum: itaque vnum punctum in ordine ad locum eſt virtualiter multa puncta: & inter puncta alia ſunt maiora, alia minora & minora, non formaliter & ſecundum ſe; ſed virtualiter & ſecundum ſpatium quod replent. Rurſus quia de ipſo ſpatio poſſes philoſophari ſicut de re, quæ eſt in ſpatio: ipſa puncta ſpatij ſunt etiam eiuſdem rationis ac puncta rei locatæ; comparanturq. cum ſpatijs illis imaginarijs quibus reſpondent, ſicut puncta ipſa rei locatæ.

Dum autem dicitur in loco illo vbicationis *A* quæ eſt vna & indiuiſibilis poſſe eſſe tres vel quatuor, vel etiam non tot quin plures vbicationes minores & minores in infinitum: non eſt ita intelligendum quaſi vel vbicatio ipſa ſit formaliter diuiſibilis in plures minores & minores: ſed ita vt locus ille imaginarius qui hac vna vbicatione repletur, repleri poſſet alijs pluribus non reſultantibus ex diuiſione maioris præexiſtentis, ſed ſuccedentibus maiori pereunti. In hac ſententia quælibet linea etiam conſtans punctis imparibus diuiſibilis erit in duas partes æquales. Da enim lineam conſtantem quinq. punctis: hanc in duas æquales diuides ſi ex vtraq. parte punctis duobus ſepoſitis, punctum medium virtualiter in duo diuidas: hoc eſt vel loco puncti maioris duo minora ſubſtituas, vel loco vbicationis per punctum repletæ duas alias vbicationes

d d mino-

minores: nam & punctum, & vbicatio puncti ſunt formaliter quidem indiuiſibilia: diuiſibilia autem virtualiter modo explicato. Puncta huiuſmodi vulgo inflata dicuntur; non quod ſemper tumeſcant, ſed quia vel tumeſcunt, vel detumeſcunt, prout expedit hanc ſententiam ſuſtinenti.

Hanc ſententiam non alia ratione magis refelli exiſtimo quàm recta ipſius explicatione: non tamen prætereundum eſt etiam puncta temporis, hoc eſt inſtantia eiuſdem omnino rationis eſſe ac puncta continui permanentis. Quemadmodum igitur datur punctū in hoc palmo ligni, quod ratione vel ſui, vel vbicationis quam implet, eſt virtualiter viginti ſeptem alia puncta. Ita in hac hora & in hac re durante in hac hora, datur vnū inſtans vel ratione ſui vel ratione temporis imaginarij, quod replet, viginti ſeptem minoribus inſtantibus æquiualens; adeoque quod eſt modo prædicto viginti ſeptem inſtantia. Non omnes tamen qui puncta inflant, inflant & inſtantia, metuentes ne ſi vnicum inſtans intumeſcat in horam, aliquid deroget diuinæ omnipotentiæ, vt pote gloriari potens ſe intra totam illam horam non poſſe deſtrui.

In hac ſententia aiunt & vitari argumenta quæ ſunt contra Zenonem, & ſaluari doctrinam Philoſophi de diuiſibilitate continui in infinitum. Vitantur argumenta contra Zenonem inflando alia, & reprimendo alia puncta per virtualem diuiſibilitatē ſpatij aut intrinſeci aut extrinſeci; prout varij varia in hac re. Puta punctum *A* tangit punctum *B* non ſecundum ſe totum, tam formaliter

liter quam virtualiter; ſed ſecundum ſe totum quidem formaliter; cum in ipſo non ſit pars & pars; ſecundum autem partem ſui virtualiter: quia vel ipſum vel ſpatium vel vtrumque eſt virtualiter ſeptemdecim puncta minora; quæ ſingula ſunt veluti partes puncti tumidioris. Idem applica proportionaliter alijs argumentis.

Exemplum ſit in Achille contra quem etiam in hac ſententia varij varie militant. Alij enim & puncta quibus conſtat Achilles & inſtantia intrinſeca quibus durat ita inflāt vt ea proportione quodlibet ex his ſit maius quolibet puncto vel inſtanti Teſtudinis; qua velocitas Achillis ſuperat tarditatem Teſtudinis. Alij ſola punctorum inflatione contenti, aiunt in vno inſtanti & punctum ab Achille & punctum à Teſtudine confici: ſed punctum Achillis eſſe centies maius pūcto Teſtudinis; adeoq. eo tempore quo Teſtudo conficit vnum milliare, Achilles conconficit centum, vt recte computanti patebit.

Diuiſibilitatem autem in infinitum per eandem æquiualentiam explicant. Nā quæmadmodum Ariſtotelici dicunt non eſſe aſſignabilem in vlla quantitate vel minimam particulam quæ non ſit vlterius diuiſibilis: ex quo manifeſte ſequitur quamlibet eſſe diuiſibilem in infinitum; ita Punctuales iſti aiunt non eſſe in vlla quantitate vllum punctum, nec vllam vllius puncti vbicationem, cuius loco non poſſint ſubſtitui duæ minores; ex quo ſequitur poſſe dari ſemper minores & minores in infinitum: in hoc diſcrepantes à primis, quod primi ex parte

præexiſtente faciant duas minores, adeoque formaliter diuidant vnum in plura; ipſi vero non punctum maius in duo minora, aut vbicationem maiorem in duas minores partiantur, ſed loco vnius maioris duo minora reponant: & hoc vocent diuiſibile virtualiter ratione ſpatij.

Hac eadem doctrina explicant in libris de Elementis rarefactionem corporum. Condẽſatur aer v. g. per hoc quod ſingula aeris puncta minores vbicationes acquirant, deſtructis prioribus: rarefit autem per hoc quod eadem puncta maiores acquirant. Idem dic de alijs corporibus. Sunt autem qui hęc puncta ita diſtribuant in varias ſpecies corporum, vt corpora perfectiora tumidioribus: imperfectiora vero preſſioribus punctis conflentur: argumentantes ab ordine quem animaduertunt in Elementis ad ordinem quem imaginantur in mixtis. Puta terra eſt infimum elementorum: & conſtat punctis omnium preſſiſſimis: aqua ſupernatans terræ, eſt nobilior terra, adeoque in ſuis etiam punctis tumidior: & conſequenter ſi moles aquæ tanta, quanta eſt caput acus, conſtet mille punctis; par terræ moles conſtabit quater aut quinquies mille. Idem dic de aere cõparato cum aqua, de igne comparato cum aere: eo pauciora puncta ponendo in qualibet mole comparatiue ad æqualem, quo eſt rarior æquali. Eſt enim euidens decem puncta v. g. æqualem molem conflare, ac viginti duplo minora.

Hac ſententia nulla alia facilior; nulla inueriſimilior. Nulla facilior; quia naturam rerum omnino ſibi accommodat, non ſe

rerum

rerũ naturæ:& ex hoc ipſo capite eſt omnino inveriſimilis. Ob facilitatem, defenſores habet non paucos, quibus perſuaſum eſt in hac materia poſſe dici quidlibet, quia nihil ſcitur.

Quia vero conuenit, vel conuenire ſe putat cum Ariſtotele de diuiſibilitate in infinitum: priuſquam hanc redarguamus, operę pretium erit indagare an huiuſmodi diuiſibilitas in infinitum ſuſtineri poſſit: & obſeruare an in ſententia prædicta rectè teneatur.

ARTICVLVS IV.

An continuum ſit in infinitum diuiſibile.

INdiuiſibilia Zenonis reiciuntur paſſim non ſolum à Phyſicis, ſed etiam à Mathematicis opinantibus non poſſe vllam quantitatem haberi per indiuiſibilia niſi numero infinita. Iuxta hos nulla eſt linea quæ punctis infinitis non conſtet; nulla ſuperficies quæ non lineis infinitis, nulla profunditas quæ non infinitis ſuperficiebus. De punctis Zenonicis ſatis diximus, de infinitis patet ex dictis: eadem enim argumenta quæ militant contra multitudinem infinitã hominum, militant etiam contra multitudinem infinitam punctorum. Vtramq. igitur ſententiam falſam exiſtimant vnanimiter Peripatetici: ſi autem falſum eſt quantum ſeu continuum diuidi in indiuiſibilia, cum neceſſe ſit diuidi poſſe, manifeſtum eſt non diuidi niſi in diuiſibilia. Ex eo autem quod ſi diuidatur neceſſe eſt in ea diuidi, quæ vl-

terius diuidi poſſint; manifeſtum eſt quodlibet quantum eſſe diuiſibile in infinitum.

Proponitur breuiter hic diſcurſus. Quodlibet quantum eſt diuiſibile in vlteriùs diuiſibile, quod eſt diuiſibile in vlterius diuiſibile eſt diuiſibile in infinitum; ergo quodlibet quantum eſt diuiſibile in infinitum. Maior probatur: quia ſi diuidi poſſet in ea, quæ non eſſent vlterius diuiſibilia, eo ipſo conſtaret ex indiuiſibilibus: vnumquodque enim ex his componitur in quæ reſoluitur. Supponitur autem probatum non poſſe continuum reſolui in indiuiſibilia. Minor verò eſt euidens: quia ſi quælibet in quæ diuidatur ſunt vlterius diuiſibilia; numquam finem facies diuidendi: adeoque etiam ſi in æternum diuidas, numquam ad vltimam ex poſſibilibus diuiſionem peruenies.

Contra hanc ſententiam ſunt quædam argumenta, quæ imaginationem humanam plusquam mediocriter torquent.

Primum, & celeberrimum eſt de ala Muſcæ. Sequitur, inquiunt, poſſe ex vnica ala muſcæ fieri velum, quo tegatur tota ſuperficies vniuerſi; & mille aliæ,& centies mille aliæ ſuperficies huiuſmodi: conſequens videtur ridiculũ; ergo & antecedẽs. Sequela maioris eſt manifeſta. Ala Muſcæ quantumuis tenuis non eſt vna ſuperficies indiuiſibilis, adeoque ſuam habet profunditatem, & ſecundum profunditatem eſt in infinitum partibilis: diuide igitur alam muſcæ in duas partes ſecundum profunditatem; habes jam ſecundum longitudinem,& latitudinem duplum alæ: rurſus quamlibet ex iſtis eodem modo diuide, & ſic in infinitum: numquam

enim

enim deueniesad indiuiſibıle ſecũdum profunditatem, & conſequenter tam multas diuiſiones imaginari potes, vt ex ala muſcæ tegumentũ conficias totius orbis & mille, & non tot quin plurium orbium. Minor autem non indiget probatione.

Reſp. concedendo ſequelam maioris, quæ in ſententia Philoſophi eſt euidens. Si intellectus imaginationi præualeat, res erit minus mirabilis. Certum eſt alam Muſcæ diuidi poſſe etiam ſecundum profunditatem in plura, & plura dimidia. Finge igitur ab aliquo diuidente diuidi. Certum eſt præterea poſt quodlibet diuidens poſſe dari aliud ſubtiliùs, & ſubtiliùs diuidens: da igitur poſt quodlibet qualibet ſubtilitate diuidẽs, poni aliud ſubtiliùs diuidens, & videbis id quod priori non fuit vlteriùs diuiſibile, diuiſibile eſſe ſubſequenti; adeoque poſt quãlibet diuiſionem aliam diuiſionem eſſe poſſibilem. Qui rem ita conſiderat non obſtupeſcit ad primam propoſitionem alę per diuiſionem ſui dantis velum vniuerſo.

Porrò in punctis inflatis habes omninò idem, & præterea aliquid aliud. Habes idem: quia quemadmodum Ariſtotelici diuidunt formaliter alam, inflatores diuidunt illam virtualiter, dum punctis minoribus, & minoribus in infinitum quodlibet alę punctum æquiualet; ſi igitur illa puncta accipias ſecundum quod extenduntur in ſuperficiem, pro vna ſuperficie alæ habebis non tot quin plures minores, & minores ſecundum virtualem illam profunditatem. Eſt & aliud longe mirabilius; videlicet vnum punctum poſſe ita locari, vt intumeſcat ad quamlibet

amplitudinem; ità tamen vt vbicatio ipſius ſit formaliter indiuiſibilis cum virtuali diuiſibilitate modo ſupradicto. Ex quibus habes non ſolùm alam, ſed punctum alæ poſſe tegere totum vniuerſum.

Obijcitur ſecundò: Sequitur ex diuiſibilitate in infinitum impoſſibilem eſſe motū localem; conſequens eſt impoſſibile, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia nullum ſpatium eſt pertranſibile; ergo eſt impoſſibilis motus localis. Probatur antecedens eodem argumento, quo pugnatum eſt contra Zenonem. In quolibet ſpatio, putà in ſpatio palmari ſunt infinita dimidia; ergo vt pertranſeas ſpatium palmare, pertranſire debes infinita dimidia: ſed pertranſire infinita dimidia eſt impoſſibile, ergo eſt impoſſibile pertranſire ſpatium palmare. Rurſus in quolibet ſpatio prius debet pertranſiri prima medietas, quam ſecunda: ſed quælibet medietas eſt aliquod ſpatium; ergo in qualibet medietate debet prius pertranſiri prima medietas, quam ſecunda. Medietates autē medietatū ſunt nō tot quin plures; ergo vt tranſeas quālibet medietatē cuiuslibet medietatis, pertranſire debes medietates nō tot quin plures, adeoq. infinitas: ſed infinitum non eſt pertranſibile; ergo pertranſire debes impertranſibile, quod eſt chimericum.

Hoc argumentum ſoluit euidenter Philoſophus dum ait, ſpatium infinitum infinito tempore pertranſiri. Oſtendit autem eandem in tempore; putà in vno minuto, infinitatem eſſe, quæ eſt in ſpatio, putà in palmo. Quemadmodum enim palmi ſunt dimidia non tot quin plura; etiam minuti ſunt dimidia

 midia

midia non tot quin plura, & quemadmodũ dimidia dimidiorum in palmo ſunt minora, & minora; ita etiam dimidia dimidiorum in minuto; & quemadmodum dimidia dimidiorum in palmo habẽt ordinem priorum, & poſteriorum ſecundum locum; ità dimidia dimidiorum in minuto habẽt ordinem priorum, & poſteriorum ſecundum tẽpus. Et quemadmodum enumerando dimidia dimidiorum in palmo; numquam abſolues, ita enumerando dimidia dimidiorum in minuto. Ad argumentum igitur patet. Spatium infinitum nequit pertranſiri, tempore finito: concedo, tempore infinito; nego.

Verùm nec palmus loci, nec minutum temporis infinita ſunt, vt patet ex dictis de infinito; nec enim ad rationem infiniti ſufficit, quod res conſtet dimidijs non tot quin pluribus: ſunt enim partes huiuſmodi proportionales, ex quarum infinitate non habetur infinitas compoſiti, vt dictum eſt in loco.

Ad probationem patet, quod quemadmodum diuidendo per partes proportionales nulla vmquam determinata pars abſoluitur ità ſi motum conſideres per partes huiuſmodi nihil vmquam ſpatij conficies. Debet igitur aliter examinari motus, non applicando partes proportionales ſpatij partibus proportionalibus temporis; ſed determinatas determinatis: putà in quolibet minuto conficies palmum, & centum minutis centum palmos ſpatij pertranſibis.

Obijcitur tertiò. Si quodlibet quantum eſt in infinitum diuiſibile, quodlibet eſt æquale cuilibet; conſequens eſt falſum; ergo

go & antecedens. Sequela maioris probatur: quia nullum quantum paucioribus partibus conſtat, quam vllum aliud.

Reſp. negando ſequelam. Ad probatio- dictum eſt alibi. Maius, & minus dicuntur ſecundum partes determinatæ magnitudinis, & per ordinem ad certam menſuram: non autem ſecundum partes proportionales.

Obijcitur quartò. Nullus numerus finitus eſt diuiſibilis in infinitum, ergo nec vlla quantitas continua finita. Antecedens probatur, quia quicunq. numerus aſſignetur reſoluitur in tot, vel tot vnitates, vltra quas non eſt vlterius diuiſibilis. Probatur autem conſequentia: quia eadem ratio eſt de quantitate continua, quæ de diſcreta, igitur etiam continua reſolui debet in primo componentia, vltra quæ non debet vlteriùs diuidi.

Reſp. quòd quemadmodum numerus centenarius hominum reſoluitur in centum homines, & non eſt vlteriùs in alios homines diuiſibilis, ità continuum centipalmare reſoluitur in centum palmos, & vlteriùs nequit diuidi in alios palmos: & conſequenter quoad hoc eodem modo ſe habent, & quantitas diſcreta, & quantitas continua. Rurſus ex iis vnis in quæ reſoluitur numerus aliqua ſunt diuiſibilia, aliqua indiuiſibilia; putà numerus centenarius Angelorum reſoluitur in centum indiuiſibilia; numerus centenarius hominum in centum diuiſibilia: cum primis nequit comparari continuum, ſeu quantum: cum hoc ſit materiale, illa verò immaterialia, & ratione immaterialitatis indiuiſibilia. Poteſt cum ſecū dis. Quilibet homo eſt diuiſibilis in duas medieta-

tes, quarum neutra ſit homo; quilibet palmus diuiſibilis eſt in duas medietates, quarum neutra ſit palmus. Quamuis autem neutra ex partibus, in quas diuiditur palmus ſit palmus: vtraque tamen eſt lignum: vtraque aer, &c. ſi vel lignum, vel aerem palmarem, vel &c. accipias. Diſparitas igitur inter partes numeri, & partes continui non eſt in indiuiſibilitate ſimpliciter, ſed in indiuiſibilitate in plura, quibus communis ſit ratio rei diuiſæ. Putà homo eſt diuiſibilis in partes non tot quin plures, & palmus ligni eſt diuiſibilis in partes non tot quin plures. Singula in quæ diuiditur homo, non ſunt homo; ſingula in quæ diuiditur quantum, ſunt quanta, in quæ diuiditur lignum ſunt ligna. In homine habes, & rationem hominis, & rationem quanti: hominem diuides non in plures homines, ſed in plura quanta: tam enim quælibet pars hominis eſt diuiſibilis in plures alias, quam quælibet pars ligni. In ligno palmari habes & lignum, & quantum, & palmum. Diuides lignum palmare non in plures palmos, ſed in plura quanta, & in plura ligna. Ratio cur non homo in homines, ſed quantum in quanta, lignum in ligna diuidantur, eſt quia nec lignum, nec quantum talem in ſui partibus diſpoſitionem requirunt; ſecus autem homo, & alia huiuſmodi.

Ex his patet ad argumentum. Quantitas diſcreta reſoluitur in indiuiſibilia ſimpliciter, nega, in indiuiſibilia ſecundum quid: omitte, & idem dona de quantitate continua. Quemadmodum enim numerus hominum in homines ita continuum poſt palma-

re in palmos: & quemadmodum homo in homines non diuiditur, ſic nec palmus in palmos. Adeoq. numerus rerum materialium reſoluitur in vnitates rerum diuiſibilium, ſicut continuum in partes diuiſibiles. Contingit autem partes partium eſſe eiuſdē rationis in continuo cum ſuo toto, quod non contingit in partibus conſtituentium numerum, propter harum quidem etherogeneitatem, illarum verò homogeneitatem.

ARTICVLVS V.

An diuiſibilitas in infinitum ſit per potentiam phyſicam?

PRæter opiniones hactenus recitatas eſt & alia nō ignobilis inter recentiores. Opinantur igitur nonnulli continuum permanens eſſe quidem diuiſibile in infinitum, loquendo de potentia abſoluta: at ſi ſermo ſit de potentia phyſica deueniri tandem ad particulas adeò exiguas, vt per nullam vim naturalem vlterius diuidi poſſint. Particulas huiuſmodi vocant minima phyſica.

Qui ita ſentiunt, ideò ita ſentiunt, quia difficile cum ſit decidere, an in continuo dentur partes inter ſe actu diſtinctæ, & ſuppoſito quod dentur, an omnes ſint actu diſtinctæ, an aliquæ diſtinctæ actu, aliquæ ſolum potentia: an contra nullæ actu diſtinctæ, ſed omnes in potentia; abſurdum rati, & omnes diſtinguere, nè detur infinitum, & nullas nè palmus *A* ſit palmus *B* in quanto bipalmari; mediā quamdam viam ineunt, aientes conſtare continuum ex partibus partium

tim in actu, & partim in potentia.

Partes quę ſunt in actu, ſunt illa minima, quæ ſunt numero finita, adeoq. in ipſis habent diſtinctionem ſine infinitate. Partes quę ſunt in potētia, ſunt aliæ partes minores, & minores, in quas quodlibet minimum eſt abſolute diuiſibile: per hāc minimi diuiſibliitatē ſaluāt diuiſibilitatē cōtinui in infinitū.

Præterea ſunt & alia commoda minimè contemnenda in his minimis. Nam per ipſa vitantur argumenta petita ex contradictorijs, ex relationibus æqualitatis, & ſimilitudinis, cauſæ, & effectus, quæ contra eos militant, qui in continuo nullas, niſi potentiales partes admittunt. Exemplo rem explico. In hoc ligno bipalmari palmus *A* eſt æqualis palmo *B*. Hæc propoſitio videtur euiden: ergo inter palmum *A*, & palmū *B* datur relatio æqualitatis: relatio non eſt, niſi inter diſtincta; ergo palmus *A*, & pal- *B* ſunt realiter diſtincti: Qui non admittunt partes actuales, & actualiter diſtinctas, negare debent antecedens, vel ſuppoſitum antecedentis: quod videlicet detur in ligno bipalmari palmus *A*, & palmus *B*. Hæc autem negatio videtur abſurda. Qui admittunt minima, minimè hoc argumento premuntur. Si enim minimum à minimo; etiam palmus a palmo diſtinctus eſt. Hæc pro relatione æqualitatis, quæ mutatis nominibus idem faciunt pro relatione ſimilitudinis. Accipe iam aliud pro relatione cauſalitatis.

Contingit aliquando filum ita comburi, vt ab vno extremo ad alterum ſerpat ignis continuatus. In hoc caſu videtur euidens, quod vna pars ignis huiuſmodi ſit cauſa a-

terius; putà ſi filum eſt bipalmare primus palmus ignis eſt cauſa ſecundi: & quia etiã in primo palmo eſt prima, & ſecunda medietas; videtur prima medietas cauſa ſequentis, & quia & filum, & flamma in quam conuertitur filum ſunt in infinitum diuiſibilia; aſſignando ſemper partem priorem, & poſteriorem in qualibet aſſignata; quælibet prior erit cauſa poſterioris. Si autem quælibet prior eſt cauſa poſterioris datur inter hanc, & illam relatio cauſalitatis, quã certum eſt non poſſe eſſe, niſi inter diſtincta. Eſt enim euidens nihil à ſeipſo cauſari; cum præcipuè hic ſermo ſit de cauſa efficiente. Rurſus dici nequit, quod vnum indiuiſibile ignis ſit cauſa alterius indiuiſibilis: tum quia indiuiſibilia ſupponuntur reiecta: tum etiam quia indiuiſibile non agit, vt ex multis Philoſophi dictis, hic recitant.

Minimiſtę igitur hic ſua minima eſſe omnino neceſſaria putant; aiuntq. rem facile ſaluari per hoc, quod primum minimum cauſet ſecundum, ſecundum tertium, & ſic vſque ad vltimum: nam in continuo quolibet eſt numerus determinatus minimorum, vltra quem non licet vlterius progredi. Hęc autem minima quamuis partibus potentialibus conſtent, producuntur tamen quodlibet totum ſimul. Si enim dicas etiam in minimo *A* eſſe primam, & ſecundam medietatem; negant: vel diſtinguunt; concedentes vtramq. in potentia, neutram in actu. Res autem agit non ſecundum quod in potentia eſt, ſed ſecundum quod in actu. Cur autem non minus, quam minimum producat agens naturale; ratio eſt, quia nihil datur naturaliter

liter minus minimo; cur autem non plus, ratio eſt, quia minimum *A* recte aſſignatur pro cauſa minimi *B*, cum appareat in filo prædicto flammam ſucceſſiue produci. Porrò de partibus potentialibus huius minimi non licet dicere; hoc, & illud: cum non habeant vltimum complementum in ratione huius, & illius: de quibuslibet autem minimis, dicere licet hoc & illud, ex quibus patet aliter componi minimum ex partibus potentialibus ſui, aliter continuum ex ſuis minimis. Componitur minimum ex partibus potentialibus, adeoq. non habentibus vltimam actualitatem: componitur continuum ex minimis, habentibus ſingulis ſuam actualitatẽ. Hinc ſi rogetur Minimiſta quot ſint minima in palmo ligni, rectè reſpondebit eſſe viginti quatuor milliones. Si rogetur quot ſint partes potentiales in quolibet minimo, vel negabit ſuppoſitum, vel reſpondebit eſſe non tot quin plures.

De continuo autem ſucceſſiuo res eſt paulò difficilior: diſcordant enim; dum alij dicunt dari etiam minima phyſica in duratione rerum, alij negant. Qui affirmant, deſignant in tempore particulas adeo exiguas vt naturaliter nequeant dari minores. Quidquid autem eſt, ſaltem per vnam ex iſtis particulis eſt: ſiue quidquid eſt, ſaltem per vnũ ex his minimis durat. Sed quia dare durationem non eſt agentis naturalis; propterea recedunt alij ab hac ſententia dicentes nullam eſſe durationem, quæ dici poſſit naturaliter debita; decerni autem à Deo hanc vel illam tantæ vel tantæ extenſionis omnino libere. Ita quidem vt pro ſingulis duratio-

nibus

nibus tamquam pro ſingulis beneficijs, ſingulas grates quælibet creatura debeat creatori, aſſignanti hanc pro primo; illam pro ſecundo beneficio, & ſic de cæteris. Hanc & alias alienas à Philoſopho ſententias rejiciemus vbi Philoſophi veram ac germanam ſententiam ſtatuerimus.

ARTICVLVS VI.

An in continuo partes inſint actu, an ſolum potentia?

SEntentia peripatetica eſt ineſſe continuo partes non in actu, ſed in potentia; hoc eſt magnitudinem quamlibet eſſe actu vnam magnitudinem, potentia autem plures & plures. Hanc ſententiam ſtabiliuit Philoſophus per ipſammet definitionem Quanti, quam tamen admittunt etiam qui nobis contradicunt. Philoſophus igitur 5. Metaph. cap. 13. ſic habet. *Quantum eſt id quod eſt in ea quæ inſunt diuiſibile, quorum vtrumque aut ſingulum vnum quid, aut quod quid aptum eſt eſſe.* Ad intelligentiam huius definitionis repræſenta tibi duplex genus diuiſionis ſeu ſeparationis partis à parte. In ligno potes ſeparare & formam à materia, & palmum à palmo: per primam ſeparationē, neutra pars remanet vnum quid, aut quod quid: hoc eſt neutra pars remanet intra ſpeciem totius quod diuiſum eſt. Per ſecundam autem vtraque pars remanet vnum quid, aut quod quid: & ſi vtramque rurſus diuidas in ſemipalmos, & ſemipalmorum dimidia ſingula remanebunt vnum quid, & quod quid;

quid; & intra ſpeciem totius quod diuidis.
Ex hac autem definitione duo habes. Primum eſt in continuo plura ineſſe. Patet hoc ex his particulis: *in ea quæ inſunt diuiſibile.* Secundum eſt; ea quæ inſunt, non actu ſed potentia eſſe. Conſtat hoc ex his alijs particulis: *quorum vtrumque aut ſingulum vnum quid, aut quod quid aptum eſt eſſe.*

Explicatur vis argumenti, accipiendo lignum bipalmare. Si in ligno bipalmari inſunt actu duo palmi inſunt actu duo ligna; ſed in ligno bipalmari non inſunt actu duo ligna; ergo in ligno bipalmari non inſunt actu duo palmi. Maior probatur: quia duo palmi qui inſunt ligno non ſunt palmi vt ſic, nec vt proponuntur imaginationi Mathematici, ſed duo palmi ligni; adeoque duo ligna ambo palmaria. Minor etiam probatur: quia ſi inſunt duo ligna actu non ſolum vtrumque ex ijs quæ inſunt, aptum eſt eſſe vnum quid aut quod quid; ſed de facto eſt vnum quid aut quod quid. Igitur ex ipſa definitione apparet veritas ſententiæ peripateticæ.

Confirmatur hoc ratiocinium ex communi conceptu hominum. Nemo videns lignum bipalmare dicit eſſe duo ligna, quamuis omnes dicant effici poſſe ex hoc ligno duo vel plura ligna: nemo autem ſupponit eſſe actu id quod dicit effici poſſe. Vbi obiter nota quod ſi dixeris: ex hoc ligno efficiam duo ligna nemo arguet: ſi dixeris: ex hoc ligno duo alia ligna generantur; omnes te arguent dicentque ex hoc ligno fungos generari poſſe, non ligna. Idem eueniet ſi dicas producturum te ex hoc ligno duo ligna. Ex

quo patet vocabulorum diuerſitatem plus aliquando valere quam rerum.

Ex his tamen eruo argumentum pro ſententia Philoſophi. Conceditur & ſine vlla controuerſia conceditur ex vno ligno effici duo ligna: non conceditur ex vno ligno creari aut generari duo ligna: itaut qui dicit: *fiunt*, aſſenſum obtineat: qui dicit: *creantur & generantur* moueat riſum; ergo inditum eſt intellectui aliqua fieri, quæ neque per creationem neque per generationem fiunt. Tria igitur, vt ita dicam fiendi genera hic attende. Aliqua fiunt per creationem, cuiuſmodi ſunt materia prima, anima rationalis & Angelus; quæ fieri dicuntur nullo concurrente ſubiecto. Aliqua per generationem & hoc modo fiunt ſubſtantiæ ſenſibiles ex alijs ſubſtantijs per eductionem videlicet huius vel illius formæ de potentia materiæ, hoc eſt ſubiecti communis huic & illi formæ. Aliqua denique per meram diuiſionem, & hoc modo ex vna quantitate maiori fiunt plures quantitates minores; ſeu ex vna magnitudine maiori, fit multitudo minorum magnitudinum, iuxta illud: *in homogenies numerus naſcitur ex diuiſione continui*. Naſci autem numerum ex vno, & ex vno fieri plura; ſunt vnum & idem.

Probatur eadem Concluſio auctoritate eiuſdem Philoſoph. 8. Phyſic. textu 68. *In continuo inſunt infinita dimidia ſed non actu, ſed potentia*. Igitur partes in quas eſt diuiſibile quodlibet continuum, ipſi inſunt potentia, non actu. In palmo igitur ſemi palmus, in ſemipalmo eiuſdem dimidium, & ſic de cæteris, potentia inſunt. Sunt qui Philo-

Philoſophum ſic interpretantur vt non dimidia ſed infinita dimidia potentia dumtaxat ineſſe continuo intelligant. Puta palmo ineſt actu ſemipalmus, ſemipalmo actu dimidium ſemipalmi & quotquot dimidia dixeris: actu inſunt; quia numquam dixeris infinita: infinita autem non inſunt actu, ſed potentia.

Hæc interpretatio non placet; immo nulla ſententia magis diſplicet, quam quæ continuum conflat ex partibus partim actu, & partim potentia inexiſtentibus. Ratio eſt: quia meum nominare hanc & illam, hoc & illud dimidium non facit hanc & illam, hoc & illud actu dari, nec è conuerſo meum non nominare hæc & illa dimidia facit non actu eſſe hęc & illa dimidia, ſed diſtinctio ſeu pluralitas eſt aliquid quod eſt ex parte obiecti. Hinc ſic argue: dantur aliquæ partes actu in continuo: ergo dantur omnes: ſeu, ne ludaris in hoc vocabulo *omnes*: ergo dantur plures. Deinde: ergo dantur non tot quin plures. Probabis conſequentiam: quia ideo dantur plures quia continuum quodlibet eſt diuiſibile in plures: ſed eſt diuiſibile in non tot quin plures; ergo dantur non tot quin plures. Eſt autem ineptum ex terminis concedere tibi pro partibus actualibus eas omnes quas numeras, negare eas quas numerare non potes, cum euidens ſit eandem eſſe de omnibus rationem.

Dupliciter ad hoc argumentum reſponderi ſolet. Prima reſponſio eſt non omnes partes acceptibiles eſſe collectiue, adeoque poſſe dici de ſingulis quod diſtinguantur ab inuicem, non autem de omnibus. Non poſſe

accipi

accipi collectiue aiunt eſſe doctrinam communem de infinito.

Hæc reſponſio non ſubſiſtit: quia ſi nequeunt accipi omnes collectiue, nequeunt eſſe omnes: ſunt autem omnes; ergo, &c. Eſſe omnes in quas eſt diuiſibile hoc lignum, eadem ratio probat, quæ probat eſſe aliquas. Quamuis enim diuidendo numquam deuenias ad vltimam: nulla tamen eſt poſſibilis ſeu ſeparabilis ab alia, quæ de facto non exiſtat, & non componat cum alia hoc lignum: dum igitur dicis quod eſt à parte rei; eo ipſo dicis facere cum alijs vnam collectionem. Implicat autem facere collectionem cum alijs & non facere illam infinitatem; cuius omnes partes ſint actu.

Secunda reſponſio eſt: partes in continuo diſtingui actu, actu eſſe plures, ſed actu non conſtituere numerum. Adeoque interroganti quot ſint, & an ſint finitæ vel infinitæ; reſpondetur non eſſe in vllo numero; nec infinitas nec finitas: cum tam finitas quam infinitas paſſiones ſint numerorum. Non conſtituunt numerum: quia non habent ſingulæ ſuam vnitatem, numerus autem nihil aliud eſt quam multiplicitas vnitatum. Non habent autem ſuam vnitatem; quia non habet vlla ex partibus aſſignabilibus eſſe indiuiſã in ſe & diuiſam à quocunque alio cum quo faciat vnum intra eandem ſpeciem: vnum autem eſt indiuiſum in ſe & diuiſum à quocunque alio. Hoc idem alij aliter dicunt: partes videlicet non habere in continuo vltimam rationem per quam ſint vna, duæ, & tres, quia non habent vltimam terminationem; de non habentibus autem vltimam termina-

minationem male quæritur quot ſint. Hæc autem vltima terminatio conſiſtit vel in aliquo negatiuo, puta in negatione vnionis cũ vlteriori magnitudine: vel in aliquo poſitiuo; puta in aliquo puncto terminante hanc vel illam lineam; illamque in ſe ſic ſiſtente ſicut coronis vulgo il *cornicione* ſiſtit palatium in ſe. In vtrolibet autem ex his conſiſtat talis terminatio, ea deficit in parte vnita alteri parti; ſicut ſubſiſtentia ſeu conſiſtat in poſitiuo ſeu in negatiuo, deficit, ſi natura vniatur vlteriori ſubſtantiæ.

Hæc reſponſio ſubſiſtere poteſt apud eos qui pluralitatem ſine multitudine, multitudinem ſine numero: aut diſtinctionem ſine pluralitate admittere poſſunt. Huic fauet illud ipſum dictum quod ſupra retulimus: in homogeneis numerus naſcitur ex diuiſione continui. Sed ſicut numerus ſine diuiſione non ſtat: ita nec diſtinctio. Eſt enim etiam inter vnita pluralitas, & in hoc ipſo quanto licet Aduerſario numerum aſſignare, eodem iure, quo diſtinctionem & pluralitatem aſſignat. Puta ſi rogetur quot palmi ligni ſint in hac tabula reſpondebit eſſe quatuor. Si quot ſemipalmi, reſpondebit eſſe octo, & ſic per quamlibet ex iis multiplicationibus quas habetis ex veſtra Matheſi. Hinc argue: in hoc quanto eſt numerus palmorum & ſemipalmorum: in hoc quanto non eſt diuiſio palmorum à palmis, ſemipalmorum à ſemipalmis, ergo in hoc quanto eſt numerus ſine diuiſione, ergo falſum eſt quod in homogeneis numerus naſcatur dumtaxat ex diuiſione continui.

Si neget eſſe quatuor palmos: eſſe octo ſemi-

ſemipalmos, & ſic de cæteris, eodem iure tu negabis eſſe plures, & eſſe inter ſe diſtinctos. Quod ſi dicat palmum cum palmo facere numerum quia quamuis ſit vnitus alteri palmo cum quo faciat vnum lignum; non eſt tamen vnitus alteri cum quo faciat vnum palmum: & conſequenter quamuis non habeat vnitatem in ratione palmi, habet tamen vnitatem in ratione ligni.

Contra eſt: quia idem dices de reliquis omnibus partibus. Singulæ enim ita faciunt vnum cum ſingulis vt nulla faciat vnum in tali determinata menſura; puta milleſima palmi ita facit vnum lignum & vnum palmum cum alijs mille, quibus mediate vel immediate vnitur; vt cum nulla faciat vnā milleſimam; adeoque ſi palmus & palmus ſimul vniti faciunt numerum omnes ſimul vnitæ facient numerum. Præterea dictum eſt ſupra palmos & ſemipalmos non dari, niſi ex aliqua materia: igitur ſi ſunt actu quatuor palmi erunt actu quatuor quanta. Puta ſi ſint quatuor palmi ligni, erunt quatuor ligna palmaria: & ſi ſunt quatuor palmi vniti erunt quatuor ligna vnita. Quemadmodum enim palmus *A* & palmus *B* vnientur vt duę extenſiones minores in vnam maiorem; ita lignum *A* & lignum *B* vnientur vt duo ligna minora in vnum maius. Cur enim poterit eſſe extenſio minor actualis vnita cum altera in maiorem; & non poterit eſſe vnum lignū minus actuale, vnitum cum altero in maius? vnum autem lignum eſſe actu plura ligna quis dicet?

ARTI-

ARTICVLVS VII.

Stabilitur magis eadem ſententia argumentorum ſolutione.

OBijcitur primò: debent in continuo admitti aliqua puncta, ergo continuũ conſtat ex punctis; ergo reducitur in puncta. Probatur antecedens. Sphæra tangit planum in puncto. Cylindrus tangit planum in linea; planum alteri plano ſuperpoſitum tangit illud in ſuperficie; ergo datur punctum, linea, & ſuperficies. Probatur antecedens: quia ſi ſphæra tangit planum & non in puncto, tangit illud in aliqua parte diuiſibili, conſequens repugnat; ergo & antecedens. Probatur hæc minor: quia ſi pars diuiſibilis ſphæræ tangit planum, linea curua commenſuratur rectæ ſeu adaptatur rectæ, quod eſt impoſſibile. Idem dic de Cylindro qui ſi non tangit in linea, tangit ſecundum aliquam latitudinem, in quo eſt idem inconueniens, adaptatio videlicet curuæ ad rectam. De plano autem ſuper planum ſi non ſe contingant in pura ſuperficie, contingunt ſe ſecundum aliquam profunditatem; & conſequenter datur penetratio plani cum plano.

Probatur iam primi enthimematis prima conſequentia: quia ſphæra ſi voluitur ſuper plano ſemper tangit in puncto; ergo totus ille circulus ſecundum quem ſphæra contingit planum, conſtat ex punctis: tota autẽ ſphæra in circulos huiuſmodi diuiſibilis eſt, & conſequenter tota illa ſuperficies ſecundum quam apta eſt volui ſuper plano & contin-

gere planum; tota quanta eſt, ex punctis eſt. Idem proportionaliter dic de alijs.

Reſpondent aliqui conceſſo antecedenti: negando conſequentiam. Concedunt antecedens: quia putant in quanto præter partes in quas eſt diuiſibile dari puncta tum copulatiua, tum terminatiua: Puncta copulatiua ſunt vniones partium cum partibus; terminatiua autem ſunt illa quæ faciunt hanc & illam quantitatem poſitiue ſiſtere in ſe. Hi homines quando reſpondent argumentis probantibus puncta: dant puncta modo terminatiua modo copulatiua: Quando reſpondent alijs probantibus non conſtare ex punctis: dant partes diuiſibiles: Quando alijs probantibus partes eſſe diſtinctas dant diſtinctas; Quando probantibus non eſſe diſtinctas, dant non diſtinctas: quia & aliqua puncta admittunt, & partes in infinitum diuiſibiles; & inter has aliquas actuales, aliquas pure potentiales: commode quidem: ſed non vere.

Reſp. igitur tranſmiſſo antecedenti, neg. conſequentiam. Tranſmitto antecedens quia hoc dictum: *Sphæra tangit planum in puncto* eſt veluti axioma; ſed in ſenſu legitimo non inferens: *ergo datur punctum*. Ratio eſt quia ſenſus huius axiomatis eſt præciſiuus; in conſequenti autem poſitiue ponitur punctum. Quando igitur Mathematicus dicit: ſphæra tangit planum in puncto, ſignificat quod ad contactum ſphæræ cum plano, nulla omnino magnitudo requiritur: ſed quecunque magnitudo ſignetur erit diuiſibilis in duas partes, quarum altera tangat altera non tangat: nec vmquam quidquam deſignabis in ſphæra, de quo verum ſit; hoc totum requi-

ritur

ritur ad contactum. De ſphæra volue animũ ad Cylindrum. Dicitur hic tangere planum in linea, quatenus ad contactum ipſius cum plano non requiritur vlla determinata latitudo, ſed quæcunque aſſignetur erit diuiſibilis in duas longitudines; quarum altera tangat, altera non tangat. De plano ſuper plano idem omnino dices. Dicuntur ſeſe contingere in ſuperficie, quatenus ad contactum non requiritur vlla determinata profunditas. Itaque ad argumentum reſpondere poſſes: ſphæra tangit planum in puncto, præciſiue: concedo, poſitiue: nego, & ſic de cæteris. Senſum diſtinctionis habes ex dictis.

Dices: ex doctrina allata ſequitur partes in continuo eſſe actu diſtinctas; ergo hęc doctrina repugnat ſententiæ quæ hic ſuſtinetur. Antecedens probatur: quia in ſphæra aliqua pars tangit, aliqua non tangit. Item id ſecundum quod ſphæra tangit planum, diuiſibile eſt in partem tangentem & partem non tangentem: tangere & non tangere ſunt contradictoria; ergo partibus in ſphæra aſſignabilibus conueniunt contradictoria: quibus autem conueniunt contradictoria, ea ſunt diſtincta realiter.

Reſp. negando ſequelam. Ad probationem reſpondeo cum diſtinctione: aſſignatur pars, &c. potentialis: concedo; actualis: nego. Senſus igitur diſtinctionis adductæ eſt, quod quælibet pars potentialis deſignetur in globo, ea per diuiſionem poteſt euadere duę, quarum altera tangat, altera non tangat.

Inſtabis: ex duabus quarum altera tangat, altera non tangat poteſt accipi illa quæ tangit, relinqui illa quæ non tangit: ſunt enim

à ſe diuiſibiles, vt patet. Accipiatur ergo. Hæc vel eſt diuiſibilis vel indiuiſibilis, ſi in diuiſibilis habetur intentum.; ſi diuiſibilis linea curua aptatur rectæ; ergo vel dantur indiuiſibilia; vel linea curua aptatur rectæ.

Reſp. concedendo ex duabus illis poſſe alteram accipi, relicta altera. Ad argumentum dico illam partem quæ accipitur & tangit eſſe diuiſibilem in duas, quarum altera tangat, & altera non tangat. Quod ſi rurſus accipias poſt talem diuiſionem eam quę tangit; rurſus dico hanc eſſe diuiſibilem in duas, quarum altera tangat, & altera non; quæ omnia dicta ſunt dum diximus quamlibet partem aſſignabilem in globo ſecundũ quam contingat planum, diuiſibilem eſſe in duas, quarum altera tangat & altera non.

Obiter tamen monendus es multos eſſe qui ad ſolutionem argumenti huius dicant & plana perfecta & perfectos globos & alia huiuſmodi repugnare. Nos autem damus hæc omnia, & idem dicimus de linea Cylindri, de ſuperficie plani proportionaliter, quod de puncto ſphæræ.

Obijcitur ſecundò. In continuo ſucceſſiuo debent admitti indiuiſibilia; ergo etiam in continuo permanenti. Probatur conſequentia: quia ſi ſint inſtantia non poteſt mobile vno inſtanti conficere partem ſpatij diuiſibilem. Probatur hoc: quia in qualibet parte diuiſibili pertranſitur prius prima medietas quam ſecunda; implicat autem quod in inſtanti ſit prius & poſterius. Probatur iam antecedens: quia ex dictis dantur actiones inſtantaneæ: puta Deus actione inſtantanea creat Angelum, materiam primam, & quodlibet

libet aliud quod creet. Agens naturale inſtantaneè producit totam formam ſubſtantialem. Et luminoſum inſtantaneè producit in toto ſpatio ad quod extenditur ipſius actiuitas, totam lucem quam producit, ergo dantur inſtantia.

Hoc argumentum eſt ſimile primo, quamuis facilius illudat imaginationi quam primum. In forma nega antecedens. Ad probationem concede antecedens, nega conſequentiam. Dicuntur actiones inſtantaneæ non quod ſint in inſtanti mathematico temporis; ſed quod producant terminum totum ſimul & non per partes. Producitur autem terminus non per partes dupliciter, videlicet vel eo quod careat partibus, & hoc modo producitur Angelus & anima rationalis. Vel eo quod etiamſi conſtet partibus non tamen producitur vna prius altera: adeoque idem eſt dari actiones inſtantaneas ac dari actiones productiuas indiuiſibiliter totius termini. Hoc modo indiuiſibiliter mea manus dextera tangit meam ſiniſtram; non quod hæc aut illa ſint indiuiſibiles, ſed quod per applicationem vnius ad alteram non prius vna pars tangatur quam altera.

Dicuntur etiam prædicti termini produci in inſtanti ſeu inſtantaneè, in ſenſu præciſiuo ſicut dictum eſt de ſphæra tangente planum in puncto, quatenus videlicet non requiritur ad eorum productionem vlla determinata extenſio temporis; ſed quælibet aſſignetur, diuiſibilis eſt in duas, in quarum altera res producatur, in altera non. Et quia circa hoc ipſum poteſt inſtari ſicut inſtatum eſt ſupra, poſtulando videlicet vt partem in

qua producitur res, diuidas ab illa parte temporis, in qua non producitur, eædem reſponſiones tenendæ ſunt, dando diuiſiones poſtulatas: ſed non dando vllam particulam temporis, quæ non ſit diuiſibilis in duas, in quarum altera producatur, & in altera non. Hinc obiter nota non poſſe aſſignari vllã temporis particulam, in qua res ita producatur, vt intra eandem non conſeruetur: atque hoc eſt quod aiunt, non dari primam productionem contradiſtinctam ab omni conſeruatione.

Objicitur tertiò. Contigua ſunt quorum extrema ſunt ſimul: Continua quorum extrema ſunt vnum, ergo tam in contiguis quam in continuis dantur actu extrema; ergo debent copulari aliqua vnione; hæc vnio recte dicitur couſiſtere in punctis copulatiuis; ergo debent admitti puncta copulatiua.

Reſp. conceſſo antecedenti; negando conſequentiam. Immo ex hac definitione continui: videlicet: *cuius extrema ſunt vnũ*, recte confirmatur noſtra ſententia: extrema videlicet eſſe ſolum potentialia: ſi enim actualia ſint, non ſunt vnum ſed plura. In ętherogeneis quælibet coaleſcentia in vnum quid, relinquit pluralitatem coaleſcentium: ita in homine aliud eſt corpus, aliud anima. Aliud caput, aliud brachium, aliud pes, aliud cerebrum, aliud cor, aliud pulmo, ſi hæc ętherogenea ſunt, de quo in libris de anima. In homogeneis autem coaleſcentia plurium in vnum non relinquit pluralitatem. Puta ex pluribus guttis aquæ coaleſcentibus in vnum, ita ſit vna aqua, vt ineptum ſit dicere hanc eſſe actu plures aquas.

ARTI-

ARTICVLVS VIII.

Satisfit alijs obiectionibus.

OBijcitur quarto. Quæcunque ſunt ſeparabilia, ſunt diſtincta: in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* ſunt ſeparabiles, ergo in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* ſunt diſtincti. Idem dic de gutta *A* & gutta *B* in aqua diuiſibili in vtramque. Maior eſt primum principium. Nihil enim à ſeipſo ſeparabile eſt. Ex quo ſic argue. Nihil ſeparatur à ſe ipſo: palmus *A* ſeparatur à palmo *B*, ergo palmus *A* non eſt palmus *B*. minorem vtriuſque ſyllogiſmi probat ſecuris vel ſerra.

Hoc argumentum eſt omnium argumentorum quæ hic fiunt optimum. Et quia æqualiter militat contra quodlibet minimum ac contra totum Oceanum, ideò omnis Intellectus philoſophicus qui inter vnam & alteram medietatem Oceani det diſtinctionem actualem, debet illam dare inter vnam & alteram medietatem cuiuslibet minimi phyſici. Nam: quæcunque ſeparabilia ſunt, ſunt diſtincta; partes cuiuslibet minimi ſunt à ſe inuicem ſeparabiles; ergo ſunt diſtinctæ. Ad maiorem non niſi male adhibebitur hæc diſtinctio: quæ ſeparabilia ſunt naturaliter: concedo; de potentia abſoluta: nego: implicat enim per quamlibet potentiam, ſeu per vllam potentiam idem à ſe ipſo ſeparari, ſi ſit idem realiter, non autem metaphorice, ſicut ait amicus de amico plorans in diſceſſu amici ſe à ſe ſeparari. Mi-

nor autem æque probatur per diuinam omnipotentiam ac per ; haſciam & ſecurim.

Reſp. Ex duobus ſyllogiſmis in obiectione propoſitis vnum, videlicet ſecundum, eſſe verum, & occaſionem dare clariori explicationi noſtræ ſententiæ. Noſtra ſententia eſt, non palmum *A* eſſe palmum *B* neq; enim dicimus in hoc ligno bipalmari palmum *A* eſſe palmum *B* ; ſed negamus in ligno bipalmari eſſe actu aut palmum *A* aut palmum *B*. Si autem neque ſit palmus *A* neque palmus *B* adhuc verum eſt palmum *A* non eſſe palmum *B*. Hac in re decipiuntur multi ita philoſophantes de palmo *A* & palmo *B* ſicut philoſophamur de animali & rationali. In homine rationale non diſtinguitur realiter ab animali : nec ſolum non diſtinguitur ſed identificatur actu : non enim ſolum vera eſt hæc propoſitio : rationale non diſtinguitur ab animali in homine: quæ vera eſſet etiamſi in homine nec animal eſſet nec rationale, ſicut verum eſt: hinnibile non diſtingui à quadrupede in hoc ligno. Sed etiam vera eſt hæc alia : in homine animal identificatur cum rationali, quæ propoſitio ſupponit eſſe in homine & animal & rationale, & recte ſupponit : quia quamuis animal & rationale non diſtinguantur, datur tamen aliquid quod actu eſt & animal & rationale, vt patet ex dictis alibi. Non ſic philoſophandnm eſt de palmo *A* & palmo *B* in quanto bipalmari. Verum eſt palmus *A* non eſt palmus *B* : quia neuter datur, Falſum eſt : palmus *A* eſt palmus *B* quia nec datur *A* nec *B* : nec quidquam quod ſit *A* & *B* niſi

3 niſi in potentia. Nihil enim datur niſi hoc lignum quod potentia quidem eſt hoc & illud, actu autem neutrum. Prima vnitas quam conſiderauimus in animali & rationali eſt vnitas propria rei indiuiſibilis in partes phyſicas; ſecunda quam ponimus in quolibet quanto eſt propria rei diuiſibilis in multa eiuſdem ſpeciei, cum re diuiſa.

Ad argumentum in forma: quæcunque ſeparabilia ſunt cum conſtantia ſubiecti; ſunt inter ſe diſtincta: concedo maiorem: ſine conſtantia ſubiecti, ſubdiſtingue: ſunt diſtincta diſtinctione pure logica: omitte; diſtinctione phyſica: nega. Diſtingui diſtinctione logica habetur per negabilitatē vnius de alio. Diſtingui diſtinctione phyſica habetur per hoc quod vtrumque extremum ſit actu, & neutrum ſit alterum. Prima reperitur etiam inter ea quæ non ſunt, ſecus ſecunda.

Obiicitur quinto. Quæcunque verificant actu & cum conſtantia ſubiecti contradictoria, ſunt actu diſtincta: palmus *A* & palmus *B* verificant actu & cum conſtantia ſubiecti, contradictoria; ergo ſunt actu diſtincti. Maior eſt euidens: quia idem de eodem negari nequit & ſimul affirmari. Minor probatur: quia in hoc ligno palmus *A* eſt albus, & palmus *B* non eſt albus: Eſſe actu album, probatur: quia actu ſubiectat albedinem, albedo autem non eſt actu in ſubiecto quod ſit ſolum in potentia. Ita autem ſubiectari in palmo *A* vt non ſubiectetur in palmo *B*, patet ad oculum. Ex quo ſic argue. Palmus *A* ſubiectat actu albedinem; ergo actu

eſt ; palmus *B* non ſubiectat actu albedinem ; ergo palmus *A* qui actu eſt diſtinguitur à palmo *B*

Reſp. conceſſa maiori ; negando minorem. Ad probationem nega albedinem ſubiectari in palmo *A* actu ; li *actu* appellante actualitatem palmi. Verum eſt albedinem non ſubiectari actu in ſubiecto quod ſolum ſit in potentia ; ſed falſum eſt ſubiectari in palmo qui ſit actu, & non in potentia. Subiectatur autem actu in ligno quod actu eſt ; & eſt potentia palmus *A* & palmus *B*.

Idem dic proportionaliter de tempore : dum actu loqueris, non loqueris in tempore quod potentialiter ſit tempus ; ſed quod potentialiter eſt hæc & illa hora ; actu autem tempus, & quidem vnum tempus, impotens eſſe plura niſi per diuiſionem, qua ex vno maiori, fierent plura minora.

Dices : ergo idem ſubiectat actu, & non ſubiectat albedinem. Probatur conſequentia : quia lignum tam eſt palmus *B* quam palmus *A*, ſecundum palmum *A* ſubiectat actu albedinem, ſecundum palmum *B* non ſubiectat ; ergo idem ſubiectat & non ſubiectat.

Reſp. negando conſeqnentiam. Ad probationem nego ſuppoſitum maioris. Lignum hoc non eſt actu neque hic neque ille palmus. Lignum hoc ſubiectat ſimpliciter & abſolute ; adeoque falſum eſt ſimpliciter & abſolute quod non ſubiectet. Idem lignum ſubiectat etiam nigredinem & quidem ita vt vtramque qualitatem habeat in ſummo. Non enim repugnat idem lignum ſecundum diuer-

diuerſas ſui partes ſumme dealbari & ſumme denigrari. Vnde habes quod idem ſubiectum poteſt ſubiectare contraria; & de eodem ligno dicere potes: eſt ſumme album, & eſt ſumme nigrum. Ad hoc enim ſufficit quod illud lignum ſit diuiſibile, quod habetur etiam ſine actuali partium diſtinctione.

Obijcitur ſexto. Sequitur lignum bipalmare eſſe indiuiſibile: conſequens eſt abſurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia dum dicitur diuidi in duo re ipſa deſtruitur & fiunt duo ligna de nouo: adeoque non aliter diuiditur quam diuidatur punctum maius in duo minora.

Reſp. negando ſequelam maioris. Ad probationem. Diſparitas inter punctum & lignum eſt quod formaliter diuiditur lignum, & ex ipſo fiunt duo. Punctum autem non diuiditur formaliter vt patet ex dictis. Dicitur lignum bipalmare per diuiſionem deſtrui quantitatiue, ſicut duo ligna palmaria fieri dicuntur quantitatiue; Quia etiam hic ſuo modo generatio vnius eſt corruptio alterius. De hac autem factione & deſtructione dictum eſt ſupra.

Obijcitur ſeptimo. Euidens eſt in homine eſſe caput & pedes, & caput non eſſe pedes; ergo euidens eſt in homine caput diſtingui realiter & phyſice à pedibus: caput & pedes ſunt partes eiuſdem continui; ergo euidens eſt inter partes continui dari realem & phyſicam diſtinctionem.

Reſp. conceſſo toto primo enthimemate & minori ſubſumpta: diſtinguendo conſequens: inter partes continui ſecundum ra-

tionem continui: nega, ſecundum aliam rationem concede. In homine diuerſitas partium habetur vel à formis ſubſtantialibus diuerſis: vel à diuerſis accidentalibus. Quomodocunque habeatur hæc diuerſitas, ratio talem diuerſitatem conſtituens principaliter ſignificatur per has & illas denominationes harum & illarum partium. Cum igitur vel forma ſubſtantialis capitis, ſi detur, vel accidentalis, vel vtraque diſtinguatur realiter à forma pedis, quæcunque illa ſuerit, recte dicitur caput realiter diſtingui à pedibus. Quia in ætherogeneis denominatio diuerſa habetur à formis diſſimilantibus.

Dices: in Statua aurea vel marmorea non poteſt recurri ad diuerſitatem formæ: in Statua datur caput & pes, & caput non eſt pes; ergo etiam præſcindendo à formis diſſimilibus datur diſtinctio inter partem & partem eiuſdem continui.

Reſp. negando maiorem. Etiam Statua & infinita alia artefacta formis conſtant in ſuo genere ætherogeneis, quæ dicuntur per ordinem ad formas ætherogeneas naturales. Ita igitur in ſtatua diſtinguitur caput à pede ſicut in homine. Et ſicut in ſtatua non eſt aliud marmor caput, aliud pes, ita in homine non erit alia caro caput; alia pes: ſed & in ſtatua idem marmor erit pes & caput, & in homine eadem caro.

Obijcitur octauo. Relatio cauſæ & effectus dicit diſtinctionem realem; inter partes continui datur relatio cauſę & effectus; ergo inter partes continui datur diſtinctio realis. Maior eſt euidens: minor probatur in flam-

ma, quam ſupra accendimus, excurrente per filum bipalmare. Ad intelligentiam penitiorem difficultatis conſidera flammam in medio fili quod accenditur, illa flamma eſt; & flamma quę corripit aliud dimidium, non eſt: ergo flamma quæ eſt in primo dimidio nequit facere vnum cum flamma quæ erit in ſecundo. Antecedens eſt euidens. Cõſequentia probatur: quia id quod eſt nequit facere vnum cum eo quod non eſt, ergo &c. Idem ſub alijs terminis ſic propone. Eſt in natura flamma primi dimidij cum negatione flammæ ſecundi dimidij; ergo flamma ſecundi dimidi non facit vnum cum flamma primi.

Hoc idem argumentum mutatis nominibus facies contra continuum quodlibet ſucceſſiuum. Puta primum dimidium horæ eſt, & non eſt ſecundum dimidium eiuſdem. Immo primum dimidium horæ coexiſtit cũ negatione ſecũdi dimidij horæ, ergo inter primũ & ſecundũ dimidiũ horæ datur diſtinctio realis. Antecedens eſt euidens: conſequentia probata eſt ſupra.

Reſp. difficultatem continui magis apparere in ſucceſſiuo quam in permanenti. Eſt tamen verum non magis diſtingui partes in ſucceſſiuo quam in permanente. In permanenti vt ex pluribus fiat vnum debent illa plura eſſe, & ſimul eſſe. Puta vt ex pluribus guttis fiat vna aqua, debent eſſe & ſimul eſſe. In continuo autem ſucceſſiuo ad hoc vt ex pluribus fiat vnum debent quidem illa eſſe, non tamen ſimul eſſe, puta vt ex duobus dimidijs horæ; fiat vnum tempus, debent eſſe duo illa dimidia, non tamen ſimul eſſe.

Hinc ex eo quod quando eſt primum dimidium, non ſit ſecundum, non recte inferes nō fieri vnum ex primo & ſecundo.

Ad argumentum in forma; conceſſa maiori; nega minorem. Ad probationem diſtingue: exiſtit prima meditas flammæ non exiſtente ſecunda pro eâ differentia temporis pro qua requiritur vt faciat vnum: nega; pro alia differentia temporis: concede. Ignis qui accenditur vel continuate accenditur vel cum interruptione; ſi continuate accenditur numquam eſt ſecundum vltimam terminationem niſi toto filo abſumpto; ſi cum interruptione; ibi eſt ignis ſecundum vltimā terminationem, vbi interrumpitur accenſio. Si poſt interruptionem vlterius pergit flamma; ex flamma quę de nouo fit, et præexiſtente vna: fit ſicut ex duobus aquis vna aqua; & quemadmodum in aqua quæ fit ex duabus aquis non remanet actu hæc & illa aqua: ita in flamma quę fit ex duabus flammis, non remanet hæc & illa flamma, In tali autem caſu interruptionis flamma prior eſt cauſa poſterioris; relationem autem cauſæ ad effectum non retinet cum coaleſcit in vnam; ſicut non retinet eſſe quod erat: vt patet ex dictis. Vbi autem ſine interruptione fit prędicta accenſio: cauſa flammæ quæ corripit filum, eſt vel candela quæ filum accendit, vel quilibet alius ignis.

Inſtabis: ergo cauſa quæ non eſt, agit. Probatur conſequentia: quia dum accenditur vltima medietas fili, candela extincta eſt; ergo vltima medietas flammæ eſt ab igne non exiſtente.

Reſp. negando conſequentiam. Ad probatio-

pro-

probationem dic flammam quæ corripit vltimam medietatem fili & flammã quæ corripuit primam non eſſe duas; adeoq. falſum eſt non exiſtere ignem quando eſt flãma quæ corripit vltimam medietatem fili. Tota æquiuocatio in hac materia eſt in concipienda identitate ſeu vnitate tum illius flammæ tum cuiuſlibet alterius continui. Non enim debes concipere identitatem ſeu vnitatem rei indiuiſibilis, ſed vnitatem propriam rei diuiſibilis, in qua non datur hoc & illud: ſed hoc quod per diuiſionem aptum eſt dare hoc & illud. Si igitur bene concipis flammã illam quæ incipit vrere filum & flammam quæ abſoluit, eſſe vnam, recte intelliges ignẽ qui accendit filum coexiſtere flammæ, quæ totum filium abſumit: coexiſtere autem non indiuiſibiliter, ſed diuiſibiliter.

Ad illud de tempore idem dic. Prima medietas horæ coexiſtit negationi ſecundæ, quę negatio ſit pro illa differentia temporis quæ requiritur ad diuiſionem: nego, quæ negatio ſit pro alia differentia temporis; omitte. Vt ex primo & ſecundo dimidio totius ſucceſſiui fiat vnum non debent primũ & ſecundum dimidium ſibi coexiſtere, ſed vnum poſt alterum fluere. Vnum autem poſt alterum, non realiter vnum & alterum; ſed per relationem eiuſdem diuiſibilis in plura, ad varias differentias temporis vel realis vel imaginarij, hoc eſt ad varios motus vel reales vel imaginarios quibuſcum comparatur.

AR-

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur reliqua circa quantitatem.

EX dictis tota hac diſputatione habes ex duabus ſententijs quarum vna continuum conflat ex punctis Zenonicis, altera ex punctis, vt aiunt, inflatis, quamuis vtraq. ſit falſa, primam tamen eſſe longe probabiliorem ſecunda. Ratio eſt quia prima dum ponit indiuiſibilia retinet in indiuiſibilibus propriam rationem indiuiſibilium, adeoque ſibi non contradicit: ſecunda autem dum indiuiſibilia ponit & eadem inflat vel reprimit prout oportet ad tuendum quod dicit, deſtruit in indiuiſibilibus veram rationem indiuiſibilium. Nam indiuiſibile commenſurari ſpatio diuiſibili repugnat in terminis. Sermo enim eſt de indiuiſibili materiali, adeoque vero & reali corpore; cuius proprium eſt eſſe in loco commenſurabiliter.

Preterea eſt omnino contra rationem corporis eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte totius ſpatij diuiſibilis: quod tamen dicitur de quolibet ex punctis inflatis. Puta vnicum punctum aeris tantumdem loci occupat quantum mille puncta terræ, idq. per vbicationem indiuiſibilem, & ſequeretur aer eſt in toto illo ſpatio in quo eſſent mille particulę terræ, itaut totus aer impleat totum illud ſpatium, & totus quamlibet partem illius ſpatij, quod à tota terra totum impletur, & à ſingulis partibus ſecundum ſingulas partes ſui. Et quia nullum eſt corpus quo non poſſit dari aliud natura ſtra

rarius. Poſſet punctum alicuius corporis tantum ſpatij implere, quantum totus mundus, & tamen eſſe indiuiſibile quod eſt ineptum ex terminis. Quod autem aiunt, punctum non eſſe corpus, ſed punctum corporis, ſeu vnum ex indiuiſibilibus conſtantibus corpus: eſt mirabilius: quandoquidem vnico puncto corporeo, hoc eſt ex materia conſtante & forma, repletur impenetrabiliter ſpatium, cuilibet corpori par: vt poſſit eſſe in omni rigore metaphyſico, verum illud Senecæ: *punctum eſt in quo pugnamus, &c.*

Inſuper rationes quibus huiuſmodi puncta explicantur à nonnullis nequeunt ſuſtineri. Petitur enim granditas & paruitas puncti à perfectione & imperfectione corporis quod conſtat; ita vt quæ perfectiora ſunt tumidioribus, quę imperfectiora depreſſioribus punctis conſtent. Hoc autem falſum eſſe manifeſtum eſt: nam contingit ſubſtantias corporeas imperfectiores, eſſe rariores perfectioribus. Puta aer & ignis quæ ſunt elementa longe rariores ſunt quibuſlibet mixtis: nam quis dicat lignum eſſe rarius igne, adeoque quando lignum comburitur materiã tranſire in partem ſubſtantiæ denſioris: & tamen certum eſt tranſire in partem ſubſtantię imperfectioris. D. Thomas vbi gradus ſenſibilium ponit, ponit pro infimo Elementa, ab elementis aſcendit ad mixta non viuentia; ab his ad viuentia. Si igitur corpora quo perfectiora ſunt eo maioribus pũctis conſtantur, oportet vt in conuerſione elementorum in mixta, punctum materiæ quod erat in elemento, acquirat vbicationem maio-

maiorem in mixto;adeoq. quodlibet mixtũ ſit rarius quolibet elemento. Hęc contra aliquos, non contra omnes. Multi enim punctorum tumorem non metiuntur ex perfectione corporum, aientes, & rationabiliter quidem; raritatem & denſitatem aliunde peti quam ex *perfectione* entitatiua corporum.

Vlterius : non eſt verum vbicationem maiorem eſſe meliorem, nam etiam quæ cõtra naturam rarefiunt, vbicationẽ acquirunt maiorem,nec tamem melius vbicantur cum vbicantur violenter, quam cum ſe habent ſecundum naturam. In huiuſmodi rebus bonitas & malitia dicuntur relatiue ad finem ſubiecti,& illa accidentia dicuntur meliora vel deteriora, per quæ melius aut deterius ſe habet ſubiectum in ordine ad ſuos fines. Puta ſi quis quæreret : vter eſt melior motus; tardus ne an velox ? Si bene reſpondeas dices : vterq. & neuter. Neque velox eſt melior Teſtudini neq. tardus eſt melior Aquilæ: ſed & tardus melior Teſtudini & velox melior Aquilæ. Eodem modo : vtra vbicatio eſt melior an ingens an modica? Vtraq. & neutra : ingens eſt melior Boui, modica eſt melior Ranę; nec modia eſt melior Boui, nec ingens melior Ranæ. Ratio autem a priori, in fauorem doctrinæ quam hic obiter impugnamus,eſt inepta. Dicitur enim vbicationem ampliorem exigi ob æquiualentiam vnius rei,pluribus. Quaſi vero res quæ in perfectione pluribus æquiualet etiam æquiualere debeat in occupatione loci. Non eſt neceſſe quod quidquid plus participat,de vna perfectione diuina formaliter

liter plus etiam participet formaliter de qualibet alia. Puta non eſt neceſſe vt quælibet creatura perfectior altera, eo plus duret quam altera quo eſt perfectior. Eſt enim certum viuentia imperfectiora diutius viuere perfectioribus; & Angelos inæquales æqualiter viuere ſeu durare, quandoquidem ſimul creati ſimul in æternum erunt. Dicere autem quod perfectior plus duret imperfectiori, quia quodlibet inſtans ipſius æquiualet pluribus alterius: eſt extra rem, cum vterque ſimul creatus ſit, & neuter vmquam deſinat eſſe, adeoq illud inſtans tumidius inepte excogitatur in altero vt diutius viuat.

Si autem de ratione perfectionis creaturæ non eſt plus participare de æternitate, cur erit de ratione eiuſdem plus participare de immenſitate? Quod ſi de qualibet perfectione diuina formaliter accepta plus participet creatura perfectior quam imperfectior debebit quælibet creatura perfectior eſſe ſapientior, miſericordior imperfectiori: adeoque aer erit ſapientior aqua, quodlibet mixtum ſapientius elemento, & ſic de cæteris: quæ omnia, ſunt inepta ex terminis; nec venire poſſunt in mentem hominis pluſquam ſuperficialiter philoſophantis.

Denique quid ſciendum ſit de minimis: indicatum eſt ſupra: vbi oſtenſum eſt homini vtenti intellectu æque laborandum in minimo, ac in toto Oceano. Et conſequenter eadem prorſus facilitate dices in bipedali non eſſe actu, ſed potentia duos pedes; ac in minimo non eſſe actu, ſed potentia duas partes eiuſdem. Atque hæc de continuo ſatis.

DIS-

DISPVTATIO VLTIMA.

In libros de Mundo, & Cælo.

QVAESTIO I.

An Mundus ſit vnus, & perfectus.

MVNDVS eſt compages è Cælo, terraq; coagmentata, & ex ijs naturis, quæ inter ea continentur. De hoc quæritur, an ſit vnus, an plures.

Dicendum eſt 1. Mundus eſt vnus. Concluſionem hanc probat D. Thomas 1. parte, quæſt. 47. art. 9. Probat autem ratione altiſſima, & à priori; deſumpta videlicet à ſapientia conditoris. Mundus vt ſit ſapienter conditus debet in eo dari ordo eorum, quæ ſunt in ipſo, ad ſe inuicem, & eorundem ad Deum: ſed in ordine huiuſmodi conſiſtit vnitas, ergo ſi eſt ſapienter conditus, eſt vnus: ſed certum eſt eſſe ſapienter conditum; ergo certum eſt eſſe vnum. Minorem probat: quia vnitas conſiſtit in hoc, quod omnia inter ſe ita colligentur, vt ſibi inuicem correſpondeant, & per huiuſmodi correſpondentiam conditoris ſui ſapientiam monſtrent. Nam ſcire ordinare ait Philoſophus, maxime eſt ſapientis.

Con-

Confirmat ſuam hanc doctrinam Doctor Angelicus a: imaduertendo, quòd ij ſolum poſuere plures mundos, qui vnam mundi cauſam eamq; ſapientiſſimam ignorauere. Inter hos fuit Democritus, ijq. omnes, qui ex fortuitu atomorum concurſu fieri omnia opinati ſunt. Quæ autem caſu fiunt, inordinatè fiunt.

Eandem hanc rationem affert Philoſophus vbi vnitatem Mundi probat ex vnitate primi mouentis omnia propter ſeipſum facientis, & ordinantis ad ſeipſum, vt ad vltimum finem. Si autem omnia ordinet ad ſeipſum, neceſſe eſt inter ſe ipſa ordinari, cum inordinata non ordinentur ad vnum. Rationes huiuſmodi probant non modo mundum eſſe vnum, ſed non poſſe eſſe, niſi vnum. Nam implicat fieri multa non ordinata ad vnum ab eo, qui omnia propter ſemetipſum operatur: hoc eſt à Deo. Et conſequenter implicat ea multa, quæ fiunt, non habere vnitatem, quam hic propugnamus.

Dices: dici ſolet Deum poſſe facere mundos non tot quin plures; ergo non implicat mundum non eſſe vnum.

Reſp. negando conſequentiam. Etiam illi Mundi non tot quin plures eſſent vnus mundus vnitate illa, quam ſupra explicauimus. Quando igitur aiunt eſſe poſſibiles plures mundos nihil aliud intelligunt, niſi poſſibiles eſſe plures creaturas, & plures collectiones creaturarum ſimiles illis collectionibus, quæ de facto ſunt. Plures autem illæ collectiones haberent ordinem inter ſe, & omnes ordinarentur ad Deum.

Di-

Dicendum ſecũdò. Mundus eſt perfectus: Conſtat hoc ex ipſo nomine: Idem enim dicit mundus, ac ornatus elegans, & concinnus, vnde illa ornamenta, quibus vanæ mulierculæ ornantur, latinè mundus muliebris appellantur. Probatur etiam Mundi perfectio ex diuinis litteris: Dei perfecta ſunt opera: Mundus eſt opus Dei; ergo mundus eſt perfectus. Item: Mundus eſt valde bonus quod eſt valde bonum eſt perfectum; ergo &c. Probatur maior: quia vidit Deus omnia quę fecerat, & erant valdè bona.

Perfectionem Mundi probat Philoſophus in libris de Cœlo; argumento Pytagorico Omne trinum eſt perfectum, tria enim eſt vndequaque perfectio. Sed in Mundo ſunt iſta tria, ergo Mundus eſt perfectus. Nomine iſtorum trium intelligit Philoſophus cũ Pytagoricis trinam dimenſionem, quæ conuenit corpori perfecto, immò per quam corpus dicitur quid perfectum. Sed Mundus habet trinam dimenſionem; ergo Mundus eſt perfectus. Valeat hoc argumentum quantum valere poteſt.

Obijcies: in Mundo dantur plures corruptiones, dantur multa monſtra; ergo mundus non eſt perfectus. Antecedens eſt manifeſtum. Omnes morimur, & ſicut aqua dilabimur, aiebat illa ad Dauidem. De monſtris autem quod plura ſint nequit dubitari præcipuè in Africa, vnde eſt illud: *In Africa ſemper aliquid noui*. Oritur autem iſta monſtrorum frequentia in Africa ex infrequentia fontium. Contingit enim animalia ſpecie diuerſa ad eoſdem fontes ſimul concurrere, ibique monſtra concipere. De mon-

ſtris

ſtris alibi dictum, eſt vbi de cauſis per accidens.

Reſp. conceſſo antecedenti, negando conſequentiam. Hic ipſe rerum interitus pulchritudinem affert vniuerſo, cum interitus vnius ſit ortus alterius. Hanc vniuerſi pulchritudinem ortā ex ortu, & interitu rerum explicat Auguſtinus elegantiſſimè in libro de natura boni, & alibi per comparationem cum Muſica, ſiue Harmonia, quæ habetur per hoc quod alijs tonis intereuntibus, alij enaſcantur, qui ſi ſimul eſſent non facerent Harmoniam, ſed confuſionem, vt notum eſt virtuoſis.

De monſtris etiam certum eſt, quod faciant ad pulchritudinem vniuerſi, & etiam ad voluptatem. Patet hoc ex concurſu vulgi co properantis, vbi monſtra monſtrantur. Monſtra eſſe quandam vniuerſi deformitatem putant inſipientes, quia non totum vniuerſū animo ſpeculantur: qui autē totū vniuerſum inſpiciunt, ſic conſiderāt monſtrum, ſicut in formoſo corpore næuum, qui pulchritudinem non minuit, ſed commendat; vnde qui næuo carent a natura ſæpe illum ab arte ſibi adſciſcunt. De monſtris vide Auguſtinum de Ciuit. Dei lib. 16. cap. 8. vbi ſic habet. *Deus enim creator eſt omnium, qui vbi, & quando creari quid oporteat, vel oportuerit ipſe nouit: ſciens vniuerſitatis pulchritudinem, quarum partium, vel ſimilitudine, vel diuerſitate contexat: ſed qui totum inſpicere non poteſt, tamquam deformitate partis offenditur; quoniam cui congruat, aut quo referatur ignorat.*

QVAESTIO II.

De partibus Mundi.

ARTICVLVS I.

De Mole terraquea.

MOles terraquea, vt ex ipſo nomine patet, eſt totum illud, quod ex ex terra, & aqua conſtat, nobiſq. & quadrupedibus, & piſcibus natura obtigit ad incolatum. De hac mole quęritur hic cuiuſnam figuræ ſit.

Dicendum primò. Molem terraqueam non eſſe mathematice rotundam. Patet hæc concluſio conſideranti quod ſuperficies terræ alicubi extollitur in montes, alicubi deprimitur in valles, adeoq; puncta ſuperficiei non omnia æqualiter diſtant à centro.

Dicendum ſecundò. Molem terraqueam eſſe phyſice rotundam. Dicitur phyſice rotunda, quia oculo ex debita diſtantia hanc conſideranti apparebit rotunda. Probatur autem hæc concluſio ex vmbra quam emittit, quæ ſemper eſt conica. Conicam vocant, quæ illius figuræ eſt, quam habes in fructibus, ſeu pomis Cypariſſi, vnde dicit Poeta: *Et conifera Cypariſſi.* Vel ſi aliam explicationem deſideres, obijce corpori luminoſo pilam luſoriam, & vmbram illam, quam proijcit conum appella.

Probatur ſecundò ex ortu Planetarum, qui prius oriuntur regionibus Orientalibus,

Si enim in Aequinoctiali ab ortu pergas ad Occaſum, poſt ſingula nongenta milliaria, vna hora tardiùs tibi Sol orietur.

Probatur tertiò. Quia nauis recedens à littore paulatim ita deprimitur, vt de illa primũ non appareat, niſi ſummitas puppis dein ipſa puppis tota abſcondatur, & appareant vela, & antennæ, denique quod in ipſa ſummum eſt, extremum appareat, donec tota à conſpectu recedat. Si autem aliquis altiſſimam in littore turrim aſcendat, hoc ipſum videbit manifeſtiùs, diutiuſq. nauim ipſam aſpiciet, quam qui ſunt infra. Sunt & alia rotunditatis huiuſce argumenta. Sed faciliora attuliſſe in re non omninò noſtra, ſufficiat.

Obijcitur tamen: Si moles terraquea eſſet rotunda ijs qui ſunt in littore mare appareret decliue, hoc eſt deorſum vergens. Conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Minor probatur experientia, qua conſtat mare aſpicientibus, illud eleuari potius, quam deprimi.

Reſp. negando maiorem. Cuius falſitas oſtenditur in regulis Proſpectiuæ. Oculus humilia ſubleuat, & ſublimia deprimit. Conſtat hoc experientia. Finge te eſſe in aliquo longiſſimo ambulacro, cuius plana tam ſuperiùs, quàm inferiùs ſint parallela. Videbis planum inferius eo magis eleuari, quo magis ab oculo recedit, ſecus verò, planum ſuperius eo magis deprimi; itaut quæ prope aſpicientem à ſe inuicem notabiliter diſtant, procul ab aſpiciente ſibi proxima videantur.

Ratio à priori talis apparentiæ eſt, quia

cadij

radij viſuales, per quos puncta vtriuſq. plani feruntur ad oculum, quo longiùs producuntur eo magis accedunt ad lineas parallelas, cùm altero, ſeu cum quolibet, vel potius cùm vtroque plano. Lineæ autem huiuſmodi admouent apparenter planum ſuperius plano inferiori, vt conſideranti patebit.

Ratio phyſica concluſionis ſuprápoſitæ eſt: quia omnia æqualiter grauia æquali impetu tendunt, ſeu feruntur ad centrum terræ vnde eſt ille ordo in corporibus, per quem grauiora propius centro circum applicantur, adeoque ſecundum differentiam grauitatis inter ſe habent differentiam propinquitatis, & diſtantiæ à centro, cui vndique circumfunduntur.

ARTICVLVS II.

De ijs, quæ mediant inter Cœlum, & terram.

A Globo terraqueo vſque ad Cœlum circumfunditur vel ſolus aer, vel aer, & ignis. Totam aeris profunditatem in tres regiones communiter diuidunt, infimam, ſupremam, & mediam. Infima globo terraqueo immediatè circumfunditur, & ab eius ſuperficie ad quingentos circiter altitudinis paſſus aſſurgit. Media vſque ad quartum à terra milliare. Suprema ad quinquaginta duo milliaria extenditur. Totam hanc aeris profunditatem Atmoſphæram appellāt, hoc eſt ſphæram vaporum, ſiue halituum. Exiſtimant enim halitus à globo terraqueo non

altius

altius eleuari, quam ad quinquaginta duo milliaria.

Poſt aerem; an detur ſphęra ignis, controuerſum eſt, & de mente Philoſophi vix proferri poteſt certa ſententia. Exiſtimant ſatis communiter recentiores Philoſophi à globo terraqueo immediate vſque ad concauum Firmamenti diffundi corpus quoddam tenue, ac ſubtile, quod ratione halituum ab eodem globo terraqueo inceſſanter effluentium vſque ad certam diſtantiam, vno nomine vocant: poſt quam diſtantiam, quia depuratum eſt ab halitibus huiuſmodi aliud nomen ſortitur. Prope nos vbi permixtum eſt craſſioribus ſpiritibus dicitur aer: vbi autem depuratum eſt à craſſioribus, & tenuioribus abundat vſque ad concauum Lunæ ignem appellant; quamuis ſit eadem vbique ſubſtantia, & ob differentiam in puritate halituum differentia nomina ſortiatur.

Alij putant dari verum, & proprium ignem ſupra regionem aeris ſupremam; ſphæramq. ignis illam mundi partem vocari, non quod abundet ſpiritibus igneis, hoc eſt ſubtilioribus, ſed quod ignem contineat, qui verè, & ſubſtantialiter ignis ſit; adeoq. negant intra illam ſphęram eſſe ſubſtantiam eiuſdem rationis cum illa, quæ infrà diffunditur ad ſuperficiem globi terraquei. Hæc cõtrouerſia nullius momenti eſt, & vnicuiq. prout libuerit decidenda.

QVÆSTIO III.

De Syſtemate Vniuerſi.

ARTICVLVS I.

Syſtema Copernicanum.

SYſtema vniuerſi nihil aliud eſt, quam partium vniuerſi ordinatio: ſeu diſtributio partium vniuerſi ſecundum locum. Terram eſſe in medio mundi ſapientiores inter veteres vnanimi ſentẽtia exiſtimarũt, vt videre eſt apud Platonẽ, Ariſtotelẽ, Ptolomæum, alioſq; innumerabiles. Non defuere tamen, qui pro centro mundi ponerent Solem circà quem Tellus alijq. Planetæ voluerentur. Hanc ſententiam multis ſęculis obliuione ſepultam reuocauit in lucem Nicolaus Copernicus, eamq; tam multis argumentis inuehere conatus eſt, vt Syſtema hoc, meritò Copernicanum dicatur.

Ponit igitur Copernicus Solem pro centro Mundi. Circa Solem voluuntur Mercurius, Venus, Tellus, Mars, Iuppiter, Saturnus; eodem ordine, quo hic enumerantur à nobis. Poſt immenſam deinde à Saturno diſtantiam eſt Firmamentum, ſeu Cœlum ſtellarum fixarum. Circa Tellurem autem, ſeu Terram voluitur Luna cæteris Planetis excentrica, vt apparet in prima figura pag. 678.

Prius quam hoc Syſtema Copernicanum reijciatur à nobis declarandi ſunt motus, qui

qui à quolibet Planeta fiunt. Primò igitur circa Solem immobilem voluitur Mercurius, ſuamq. reuolutionem conficit octoginta diebus. Supra Mercurium voluitur Venus ſuamq. reuolutionem abſoluit menſibus circiter nouem. Sequitur orbis Terræ, quem vocant orbem magnum ſiue annuum, eo quod ſpatio vnius anni compleatur. Circa Terram circumagitur Luna, cuius curſus menſe vno conficitur. Supra orbem Lunæ eſt orbis Martis, cuius reuolutio eſt duorum circiter annorum. Supra orbem Martis eſt orbis Iouis, cuius reuolutio annis duodecim. Supra orbem Iouis eſt orbis Saturni, cuius reuolutio annis triginta peragitur. Inter Saturnum autem, & Firmamentum ingens, ac pene immenſum eſt interuallum.

Rursùs præter motum annuum Terræ eſt eiuſdem, & alius motus, quem diurnum vocant; quo videlicet ab Occidente voluitur ad Orientem ſpatio viginti quatuor horarũ. Motum hunc motum vertiginis vocant.

Iuxta hanc hypotheſim ſeptem Planetæ ſunt Mercurius, Venus, Tellus, Luna, Mars, Iuppiter, Saturnus, in ijs Sol non adnumeratur; cum immotus maneat pro centro vniuerſi. Atque hinc deſumitur prima impugnatio Syſtematis Copernicani, omnes enim Solem pro Planeta, & naturæ ductu, aſſerunt Solem circa terram circumagi; circa terram inquam, immotam, & poſitam pro medio mundi.

Reſpondent Copernicani, quod ſiue Sol moueatur immota terra, ſiue Sole immoto Terra moueatur eadem omnino ſunt appa-

tentiæ, vt patet ex apparentia, qua oculis eorum, qui in naui etiam citatiſſima recedunt à littore, videntur terra, & littus recedere eodem modo, ac ſi immota naui ipſa recederent, vnde ait Poeta: *Terræq. vrbeſq. recedunt.* Quamuis reipſa non terræ, & vrbes, ſed nauis recedat.

Hæc reſponſio non fauet Aduerſarijs. Aſſume quod dant; nimirum in vtraque hypotheſi, videlicet & in Copernicana, & in contraria eaſdem fore apparentias: ex hoc quid inferes, niſi ex apparentijs nihil concludi? Quid igitur dicendum ſit vnde ſcies, niſi ab eo, qui fecit? Hunc audi Eccleſiaſtis 1. *Generatio præterit, Generatio aduenit; terra autem in æternum ſtat: oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur.* Vides hic ortum, & occaſum ipſamq. Solis circulationem expreſsè affirmari; Terræ autem immobilitas non adeò expreſsè hic affirmatur; ſed potius eiuſdem perſeuerantia in eſſe, ſeu conſtantia: comparatur enim hic ſtare terræ cum præterire, & aduenire generationis: ſenſuſq. eſſe poteſt hic: multa quotidie naſcuntur, & multa intereunt, terra autem ex quo eſt, eadem eſt, & eadem vſq. in finem ſæculorum manebit.

Alibi tamen terræ immobilitas non minus euidenti ſcripturæ teſtimonio confirmatur. Dicitur enim Pſalm. 103. *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, non inclinabitur in ſæculum ſæculi.* Copernicani aiunt illam perpetuò inclinari, dum aiunt moueri tum motu diurno, tum annuo. Aiunt igitur intelligendas eſſe ſcripturas non ſecundum rem, ſed ſecundum apparentiam.

Hanc

Hanc reſponſionem reijcit decretum Sacræ Congregationis 5. Martij 1616. quo doctrina de mobilitate terræ, & Solis ſtabilitate declaratur falſa, & repugnans diuinæ ſcripturæ. Tunc enim conſulti ſacrorum librorum interpretes ita vnanimiter ſenſere: Quibus additi ſunt ſapientiores Philoſophi, qui doctrinam hanc abſurdam in Philoſophia cenſuerunt.

Et reipſa hæc reſponſio manifeſtè repugnat doctrinæ Patrum, hanc in intelligendis ſcripturis regulam tradentium, vt in proprio ſenſu intelligantur vbi nihil obſtat; ſed etiam iuxta Copernicanos nihil obſtat, quin intelligatur vera, & realis immobilitas terræ, vera, & realis reuolutio Solis circa terram; ergo ita debent intelligi: & reipſa ita intelliguntur etiam à Mathematicis ſapientioribus, vt habes apud Ricciolium, & alios, quamuis aliqui, vt videantur poſſe contradicere, & obſtinari contra Philoſophos, quod magno honori ſibi ducunt, aliter ſentiant, non alio argumento, niſi quia non poſſunt cogi ad bene ſentiēdum, hoc eſt, quia non poſſunt inuiti ſapere.

Argumenta mathematica contra hanc ſententiam habes innumera apud prælaudatum Ricciolium, quæ cum non ſint huius fori, non vacat huc referre.

ARTICVLVS II.

Proponuntur duo alia Syſtemata.

REpudiato Syſtemate Copernicano; ſupereſſet verum Syſtema deſcribere, &

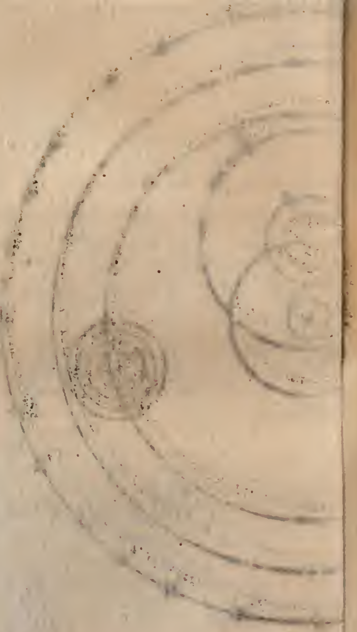
vniuerſum, vt in ſe eſt, veſtris oculis præſentare. Priuſquam tamen hoc fiat, operæ pretium erit Syſtema Ptolemaicum deſcribere, & in Syſtemate Ptolemaico ſententiam omnium fere antiquornm circa mundi conſtitutionem. Vide ſecundam figuram.

Qui rationibus à priori philoſophantur de omnibus, & etiam in rebus de facto magis ſibi credunt, quam factis: hoc Syſtema tueri poſſunt, & propugnare argumento petito à ſimplicitate. In hoc enim apparet maxima ſimplicitas cum omnes omnium Planetarum orbes ſint concentrici, hoc eſt habentes idem centrum, terram videlicet. Ità ſenſiſſe antiquiores Philoſophos non eſt mirandum, cùm ijs obſeruationibus caruerint, quæ poſterioribus hiſce ſæculis, etiam lippis, & tonſoribus factæ ſunt familiares, beneficio videlicet teloſcopiorum, ſeu tuborum, quibus etiam remotiſſima noſtris oculis admouentur.

Inter cætera autem deprahenderunt Mercurium, & Venerem circa Solem volui. Hoc idem obſeruarunt de Marte, qui quamuis ab vtroque remotiſſimus, eſt tamen vtrique concentricus. Supra Martem voluitur Iuppiter habens non Solem, ſed terram pro centro. Circa Iouem voluuntur quatuor ſtellæ, quæ ſatellites Iouis, ſeu comites, & Stellæ Mediceæ nuncupantur, eo quod regnantibus Mediceis Galilæus Florentinus eas primus obſeruauerit. Supra Iouem voluitur Saturnus, circa quem duo ſatellites, ſeu comites. Supra Saturnum eſt Cœlum ſtellarum, ſeu Firmamentum. Supra Firmamentum eſt cœlum, quod vocant cryſtallinum:

III. fig

A

num: ſuprà cryſtallinum eſt Empyreum ſtatio Beatorum, in qua deſcribendi Vniuerſi finem facimus. Vide tertiam figuram.

QVÆSTIO IV.

De Cælo.

ARTICVLVS I.

De Fluiditate, & corruptibilitate Cælorum.

Diuidimus Cœlos in eos, qui infra, & eos qui ſupra firmamentum ſunt. Hoc poſito.

Dico primò. Firmamentum eſt ſolidum. Probatur hæc concluſio ex ipſo nomine Firmamenti, quod ſoliditatem quandam ſonat. Probatur ſecundò ex ijs, quæ infrà dicemus.

Dico ſecũdò. Cœlos tam qui infrà, quàm qui ſupra Firmamentum ſunt eſſe fluidos. Probatur hæc concluſio: quia Deus fecit Firmamentum in medio aquarum, & Firmamento diuiſit aquas ab aquis; ergo Firmamectum non eſt fluidum, ſed ſolidum. Probatur conſequentia: quia ſi eſſet fluidum non eſſet aptum diuidere fluidum ſuperius ab inferiori; ſed cum vtroque continuaretur. Ex eodem antecedenti infer: ergo tam ſupra, quàm infra Firmamentum eſt fluidũ, quod intelligitur nomine aquarum. Neque enim hic nominé aquæ intelligitur illud elementum, quod immediatè ſuperfunditur

radij viſuales, per quos puncta vtriuſq. plani feruntur ad oculum, quo longiùs producuntur eo magis accedunt ad lineas parallelas, cum altero, ſeu cum quolibet, vel potius cum vtroque plano. Lineæ autem huiuſmodi admouent apparenter planum ſuperius plano inferiori, vt conſideranti patebit.

Ratio phyſica concluſionis ſuprapoſitæ eſt: quia omnia æqualiter grauia æquali impetu tendunt, ſeu feruntur ad centrum terræ vnde eſt ille ordo in corporibus, per quem grauiora propius centro circum applicantur, adeoque ſecundum differentiam grauitatis inter ſe habent differentiam propinquitatis, & diſtantiæ à centro, cui vndique circumfunduntur.

ARTICVLVS II.

De iis, quæ mediant inter Cœlum, & terram.

A Globo terraqueo vſque ad Cœlum circumfunditur vel ſolus aer, vel aer, & ignis. Totam aeris profunditatem in tres regiones communiter diuidunt, infimam, ſupremam, & mediam. Infima globo terraqueo immediatè circumfunditur, & ab eius ſuperficie ad quingentos circiter altitudinis paſſus aſſurgit. Media vſque ad quartum à terra milliare. Suprema ad quinquaginta duo milliaria extenditur. Totam hanc aeris profunditatem Atmoſphæram appellãt, hoc eſt ſphæram vaporum, ſiue halituum. Exiſtimant enim halitus à globo terraqueo non altius

altius eleuari, quam ad quinquaginta duo milliaria.

Poſt aerem; an detur ſphęra ignis, controuerſum eſt, & de mente Philoſophi vix proferri poteſt certa ſententia. Exiſtimant ſatis communiter recentiores Philoſophi à globo terraqueo immediate vſque ad concauum Firmamenti diffundi corpus quoddam tenue, ac ſubtile, quod ratione halituum ab eodem globo terraqueo inceſſanter effluentium vſque ad certam diſtantiam, vno nomine vocant: poſt quam diſtantiam, quia depuratum eſt ab halitibus huiuſmodi aliud nomen ſortitur. Prope nos vbi permixtum eſt craſſioribus ſpiritibus dicitur aer: vbi autem depuratum eſt à craſſioribus, & tenuioribus abundat vſque ad concauum Lunæ ignem appellant; quamuis ſit eadem vbique ſubſtantia, & ob differentiam in puritate halituum differentia nomina ſortiatur.

Alij putant dari verum, & proprium ignem ſupra regionem aeris ſupremam; ſphæramq. ignis illam mundi partem vocari, non quod abundet ſpiritibus igneis, hoc eſt ſubtilioribus, ſed quod ignem contineat, qui verè, & ſubſtantialiter ignis ſit; adeoq. negant intra illam ſpheram eſſe ſubſtantiam eiuſdem rationis cum illa, quæ infrà diffunditur ad ſuperficiem globi terraquei. Hæc cōtrouerſia nullius momenti eſt, & vnicuiq. prout libuerit decidenda.

QVÆSTIO III.

De Syſtemate Vniuerſi.

ARTICVLVS I.

Syſtema Copernicanum.

SYſtema vniuerſi nihil aliud eſt, quam partium vniuerſi ordinatio: ſeu diſtributio partium vniuerſi ſecundum locum. Terram eſſe in medio mundi ſapientiores inter veteres vnanimi ſentẽtia exiſtimarũt, vt videre eſt apud Platonẽ, Ariſtotelẽ, Ptolomæum, alioſq; innumerabiles. Non defuere tamen, qui pro centro mundi ponerent Solem circà quem Tellus alijq. Planetæ voluerentur. Hanc ſententiam multis ſeculis obliuione ſepultam reuocauit in lucem Nicolaus Copernicus, eamq; tam multis argumentis inuehere conatus eſt, vt Syſtema hoc, meritò Copernicanum dicatur.

Ponit igitur Copernicus Solem pro centro Mundi. Circa Solem voluuntur Mercurius, Venus, Tellus, Mars, Iuppiter, Saturnus; eodem ordine, quo hic enumerantur à nobis. Poſt immenſam deinde à Saturno diſtantiam eſt Firmamentum, ſeu Cælum ſtellarum fixarum. Circa Tellurem autem, ſeu Terram voluitur Luna cæteris Planetis excentrica, vt apparet in prima figura pag. 678.

Prius quam hoc Syſtema Copernicanum reijciatur à nobis, declarandi ſunt motus, qui

qui à quolibet Planeta fiunt. Primò igitur circa Solem immobilem voluitur Mercurius, ſuamq. reuolutionem conficit octoginta diebus. Supra Mercurium voluitur Venus ſuamq. reuolutionem abſoluit menſibus circiter nouem. Sequitur orbis Terræ, quem vocant orbem magnum ſiue annuum, eo quod ſpatio vnius anni compleatur. Circa Terram circumagitur Luna, cuius curſus menſe vno conficitur. Supra orbem Lunæ eſt orbis Martis, cuius reuolutio eſt duorum circiter annorum. Supra orbem Martis eſt orbis Iouis, cuius reuolutio annis duodecim. Supra orbem Iouis eſt orbis Saturni, cuius reuolutio annis triginta peragitur. Inter Saturnum autem, & Firmamentum ingens, ac pene immenſum eſt interuallum.

Rursùs præter motum annuum Terræ eſt eiuſdem, & alius motus, quem diurnum vocant; quo videlicet ab Occidente voluitur ad Orientem ſpatio viginti quatuor horarũ. Motum hunc motum vertiginis vocant.

Iuxta hanc hypotheſim ſeptem Planetæ ſunt Mercurius, Venus, Tellus, Luna, Mars, Iuppiter, Saturnus, in ijs Sol non adnumeratur; cum immotus maneat pro centro vniuerſi. Atque hinc deſumitur prima impugnatio Syſtematis Copernicani, omnes enim Solem pro Planeta, & naturæ ductu, aſſerunt Solem circa terram circumagi, circa terram inquam, immotam, & poſitam pro medio mundi.

Reſpondent Copernicani, quod ſiue Sol moueatur immota terra, ſiue Sole immoto Terra moueatur eadem omnino ſunt appa-

tentiæ, vt patet ex apparentia, quâ oculis eorum, qui in naui etiam citatiſſima recedunt à littore, videntur terra, & littus recedere eodem modo, ac ſi immota naui ipſa recederent, vnde ait Poeta: *Trrræq. vrbeſq. recedunt.* Quamuis reipſa non terræ, & vrbes, ſed nauis recedat.

Hæc reſponſio non fauet Aduerſarijs. Aſſume quod dant; nimirum in vtraque hypotheſi, videlicet & in Copernicanâ, & in contraria eaſdem fore apparentias: ex hoc quid inferes, niſi ex apparentijs nihil concludi? Quid igitur dicendum ſit vnde ſcies, niſi ab eo, qui fecit? Hunc audi Eccleſiaſtis 1. *Generatio præterit, Generatio aduenit; terra autem in æternum ſtat: oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur.* Vides hic ortum, & occaſum ipſamq. Solis circulationem expreſsè affirmari; Terræ autem immobilitas non adeò expreſsè hic affirmatur; ſed potius eiuſdem perſeuerantia in eſſe, ſeu conſtantia: comparatur enim hic ſtare terræ cum præterire, & aduenire generationis: ſenſuſq. eſſe poteſt hic: multa quotidie naſcuntur, & multa intereunt, terra autem ex quo eſt, eadem eſt, & eadem vſq. in finem ſæculorum manebit.

Alibi tamen terræ immobilitas non minus euidenti ſcripturæ teſtimonio confirmatur. Dicitur enim Pſalm. 103. *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam; non inclinabitur in ſæculum ſæculi.* Copernicani aiunt illam perpetuò inclinari, dum aiunt moueri tum motu diurno, tum annuo. Aiunt igitur intelligendas eſſe ſcripturas non ſecundum rem, ſed ſecundum apparentiam.

Hanc reſponſionem reijcit decretum Sacræ Congregationis 5. Martij 1616. quo doctrina de mobilitate terræ, & Solis ſtabilitate declaratur falſa, & repugnans diuinæ ſcripturæ. Tunc enim conſulti ſacrorum librorum interpretes ita vnanimiter ſenſere: Quibus additi ſunt ſapientiores Philoſophi, qui doctrinam hanc abſurdam in Philoſophia cenſuerunt.

Et reipſa hæc reſponſio manifeſtè repugnat doctrinæ Patrum, hanc in intelligendis ſcripturis regulam tradentium, vt in proprio ſenſu intelligantur vbi nihil obſtat; ſed etiam iuxta Copernicanos nihil obſtat, quin intelligatur vera, & realis immobilitas terræ, vera, & realis reuolutio Solis circa terram; ergo ita debent intelligi: & reipſa ita intelliguntur etiam à Mathematicis ſapientioribus, vt habes apud Ricciolium, & alios, quamuis aliqui, vt videantur poſſe contradicere, & obſtinari contra Philoſophos, quod magno honori ſibi ducunt, aliter ſentiant, non alio argumento, niſi quia non poſſunt cogi ad bene ſentiēdum, hoc eſt, quia non poſſunt inuiti ſapere.

Argumenta mathematica contra hanc ſententiam habes innumera apud prælaudatum Ricciolium, quæ cum non ſint huius fori, non vacat huc referre.

ARTICVLVS II.

Proponuntur duo alia Syſtemata.

REpudiato Syſtemate Copernicano; ſupereſſet verum Syſtema deſcribere, &

vniuerſum, vt in ſe eſt, veſtris oculis præſentare. Priuſquam tamen hoc fiat, operæ pretium erit Syſtema Ptolemaicum deſcribere, & in Syſtemate Ptolemaico ſententiam omnium fere antiquorum circa mundi conſtitutionem. Vide ſecundam figuram.

Qui rationibus à priori philoſophantur de omnibus, & etiam in rebus de *facto* magis ſibi credunt, quam *factis*: hoc Syſtema tueri poſſunt, & propugnare argumento petito à ſimplicitate. In hoc enim apparet maxima ſimplicitas cum omnes omnium Planetarum orbes ſint concentrici, hoc eſt habentes idem centrum, terram videlicet. Ità ſenſiſſe antiquiores Philoſophos non eſt mirandum, cùm ijs obſeruationibus caruerint, quæ poſterioribus hiſce *ſæculis*, etiam lippis, & tonſoribus *factæ* ſunt *familiares*, beneficio videlicet teloſcopiorum, ſeu tuborum, quibus etiam remotiſſima noſtris oculis admouentur.

Inter cætera autem deprehenderunt Mercurium, & Venerem circa Solem volui. Hoc idem obſeruarunt de Marte, qui quamuis ab vtroque remotiſſimus, eſt tamen vtrique concentricus. Supra Martem voluitur Iuppiter habens non Solem, ſed terram prò centro. Circa Iouem voluuntur quatuor ſtellæ, quæ ſatellites Iouis, ſeu comites, & Stellæ Mediceæ nuncupantur, eo quod regnantibus Mediceis Galilæus Florentinus eas primus obſeruauerit. Supra Iouem voluitur Saturnus, circa quem duo ſatellites, ſeu comites. Supra Saturnum eſt Cœlum ſtellatum, ſeu Firmamentum. Supra Firmamentum eſt cœlum, quod vocant cryſtallinum:

IIII. *fig*

num: ſuprà cryſtallinum eſt Empyreum ſtatio Beatorum, in qua deſcribendi Vniuerſi finem facimus. Vide tertiam figuram.

QVÆSTIO IV.

De Cælo.

ARTICVLVS I.

De Fluiditate, & corruptibilitate Cælorum.

Diuidimus Cœlos in eos, qui infra, & eos qui ſupra firmamentum ſunt. Hoc poſito.

Dico primò. Firmamentum eſt ſolidum. Probatur hæc concluſio ex ipſo nomine Firmamenti, quod ſoliditatem quandam ſonat. Probatur ſecundò ex ijs, quæ infrà dicemus.

Dico ſecũdò. Cœlos tam qui infrà, quàm qui ſupra Firmamentum ſunt eſſe fluidos. Probatur hæc concluſio: quia Deus fecit Firmamentum in medio aquarum, & Firmamento diuiſit aquas ab aquis; ergo Firmamectum non eſt fluidum, ſed ſolidum. Probatur conſequentia: quia ſi eſſet fluidum non eſſet aptum diuidere fluidum ſuperius ab inferiori; ſed cum vtroque continuaretur. Ex eodem antecedenti infer: ergo tam ſupra, quàm infra Firmamentum eſt fluidũ, quod intelligitur nomine aquarum. Neque enim hic nominé aquæ intelligitur illud elementum, quod immediatè ſuperfunditur

terræ; ſed ſubſtantia tenuis, & fluidá.

Probatur præterea ex nomine cœli cryſtallini, quod ſonat ſubſtantiam quandam diaphanam, & tenuem. Empyreum autem ignem potius ſonat quam aquam, ſed nomine ignis intelligi debet corpus tenuiſſimum. lucidiſſimum, & fluidiſſimum, adeoque per alia corpora facile permeabile. Hæc de cœlis ſuperioribus.

Quoad Cœlos, qui infra Firmamentum ſunt, facilius probabis eos eſſe fluidos. Si enim ſint fluidi aptiores ſunt motibus Planetarum. Igitur à ſuperficie globi terraquei vſque ad Firmamentum diffunditur ſubſtantia tenuis, & permeabilis, in qua ſuperiorum corporum motus faciliimè fiant. Quia verò primus omnium Planetarum eſt Luna, vltimus verò Saturnus; ideò ab orbe Lunæ vſque ad orbem Saturni ſpatium deſignatur, in quo mouêtur Planetæ ſicut in mari piſces, quod ſpatium propterea Cœlum Planetarium appellatur.

Si tamen nullum aliud eſſet argumentum fluiditatis: nimis fluido argumento hæc ſententia niteretur; veteres enim Planetarum motum cum cœlorum ſoliditate, nihil hæſitantes compoſuerunt. Eſt igitur aliud vnde prædicta fluiditas arguatur. Obſeruarunt recentiores infinita Phœnomena, quæ ab Antiquis ignorata fuere, ex quorum motu cœlorum fluiditatem demonſtrant. Huiuſmodi Phœnomena fuere plures Cometæ; qui ſupra orbem Lunæ depræhenſi fuerunt ab Aſtronomis. Talem aiunt fuiſſe eum qui apparuit 1577. Talem alium 1618. Talis etiam fuit depræhenſus à nobis ille, qui apparuit

paruit anno 1652. Talis denique qui ante octo annos terruit orbem terrarum.

Porro hi Cometæ tales motus habuere in Cęlo planetario, vt omnes rerum cæleſtium gnari pronuntiarent, non poſſe eos cum Cęlorum ſoliditate componi, quos videlicet aſcendendo & deſcendendo ita permearent, ſicut tota maris profunditas permeatur à piſcibus.

Notandum autem eſt hic iiſdem omnino argumentis Aſtronomos deſcripſiſſe Syſtema à nobis traditum, & admiſſum pro vero; quibus decripſere Cometas ſupra Lunam, & alium ordinem Planetarum. Iurant enim ſe Venerem & Mercurium & Martem ipſum aliquando infra, aliquando ſupra Solem vidiſſe; ſicut iurant ſe Cometas vidiſſe in Cęlo Planetario. Et conſequenter eadem eſt vtriuſque rei probatio, depoſitio videlicet teſtium oculatorum, & conſentientium, cum iuramento.

Quæres quomodo depręhendi poſſit altitudo illa & depreſſio vnius Phœnomeni ſupra vel infra aliud.

Reſp. depræhendi per paralaxim. Phœnomena quo depreſſiora ſunt eo maiorem; quo altiora eo minorem exhibent parallaxim. *Eſt autem parallaxis: varia ſecundum apparentiam habitudo eiuſdem Phœnomeni ad eadem puncta ſupra ſe: Phœnomeni*, inquā *vel ex vno, vel ex diuerſis locis aſpecti*. Et quia facilior eſt intelligentia huius rei ſi ex oppoſitis punctis idem ſpectetur Phœnomenon, propterea parallaxim huiuſmodi deſcriptam habes in vltima figura ex ſuprapoſitis pag. 678.

Habes in prædicta figura duo Phœnomena *D* & *C*: vtrumque ſpectatum ex punctis *A* & *B* manifeſtum eſt autem radios viſuales perforantes Phœnomenon *D* magis inter ſe diuaricari, & in puncta Firmamenti incidere a ſe inuicem remotiora; quam radios perforantes Phœnomenon *C* vſque ad idem Firmamentum productos. Primum quod eſt propius Terræ patitur maiorem, ſecundum quod eſt à terra remotius, minorem parallaxim, quò igitur ſublimiora ſunt Phœnomena eo minorem, quo Terræ propiora eo maiorem exhibent parallaxim.

ARTICVLVS II.

An Cœli ſint corruptibiles.

RESpondetur affirmatiue. Probatur Concluſio auctoritate ſacræ Scripturæ: Habetur enim in Epiſtola D. Petri quod Cęli ardentes calore ſoluentur. Quia tamen dicere poſſet aliquis per huiuſmodi teſtimonia non probari Cęlos eſſe corruptibiles, ſed ſolum de facto deſtruendos à Deo, ſeu redigendos in nihilum, afferri debent aliæ probationes. Antequam tamen afferantur notandum prædicto teſtimonio non affirmari ſolum diſſoluendos eſſe Cœlos, ſed ardentes, adeoque conuertendos in ignem, ab igne deuorandos. Si autem hoc modo ſoluantur per veram corruptionem ſoluuntur.

Sunt qui dicunt perituros Cęlos ab igne, quamuis naturaliter corrumpi nequeant, nec ab igne, nec ab vllo alio agente natura-

li; Nequeunt autem: quia ad hoc vt ignis vel quodlibet aliud agens agat in ipſos, debet ipſis applicari: nequit autem vllum ex his agentibus ipſis applicari, igitur nequit vllum ex his in ipſos agere. Minor probatur: quia hæc agentia ſunt à Cælis remotiſſima. Propterea dicunt Celos eſſe remote, non autem proxime corruptibiles. Verum controuerſia non eſt an Corporibus cæleſtibus applicari poſſint, an non, agentia corruptiua eorumdem; ſed an corpora cæleſtia ita ſint conſtituta natura, vt corrumpi poſſint. His igitur omiſſis.

Probatur Concluſio ex Phœnomenis quæ obſeruarunt curioſiores Aſtronomi. Aiunt hi & iureiurando affirmant, ſe in Cęlo planetario generationes obſeruaſſe nouorũ corporum, quod fieri nequit ſine corruptione, cum ex nihilo nihil fiat, generatioque vnius ſit corruptio alterius. Anno 1572. apparuit Stella de nouo genita in Caſſiopea, hoc eſt reſpondens ſigno Caſſiopeæ. Alia 1600. in pectore Cygni, & quidem lucidiſſima. 1604. in genu Serpentarij, quæ omnia fuſe examinata reperies apud Ricciolinm, qui inſigniorum Mathematicorum teſtimonia in hanc rem plura exaggerat.

Hæc tamen argumenta non ſunt adeo efficacia vt negari non poſſit, etiam his ſtantibus, corruptibilitas Cæli. Quemadmodum enim ex generatione Cometarum qui in Planetario Cælo accenduntur, non infertur efficaciter eos generari ex corporibus cæleſtibus, ita etiam dicere poſſes ignes illos, ſeu illa corpora non ex alijs cæleſtibus corporibus eſſe genita: ſed quemadmodum exhala-

tiones ab his inferioribus adeo ſublimiter efferuntur vt Cælum Planetarium permeent ad materiam Cometarum ; ita etiam dicere poſſes corpora illa, quæ nouæ Stellæ nuncupatæ fuerunt ab exhalationibus ſurſum elatis genita, nouorum ſyderum opinionem induxiſſe in homines ; qui cum maxime creduli ſint, nihil magis profitentur quam ſe nihil credere.

Credamus, & nos cum præcipue tantam altitudinem prędictorum ignium ſuis inſtrumentis deprehendiſſe ſe iurent vt non ſit facile credibile terreſtrem ac ſublunarem materiam tam alte aſcendiſſe. Adde quod vnicuique in ſua facultate inſigni, par eſt ab alijs aliquam fidem haberi. Cum igitur qui hoc teſtantur ſint inſignes Aſtronomi, noſtræ prudentiæ eſt, aliquid ipſis credere.

Teſtimonia veterum contra fluiditatem, & corruptibilitatem Cælorum congeri poſſent infinita ; ſed parcendum eſt antiquis, quod multa ignorauerint hac in re euidenter demonſtrata à recentioribus : qui Cælum non ſtultitia, vt ille, ſed ſapientia perierunt, ibique multa inſpexerunt, de quibus male philoſophando veteres diuinarunt.

Ariſtoteles ipſe Cæli incorruptibilitatem ex falſis principijs probat, videlicet ex eo quod ſit ingenitum, & ex eo quod ſit ſedes Deorum. Vtrumque falſum eſt : nam in principio creauit Deus Cælum & Terram : nec dantur Dij qui Cælum iſtud Planetarium incolant. Eodem fere argumento vtūtur qui incorruptibilitatem Cæli probant, ex æternitate ſecundum ſpeciem rerum corrupti-

ruptibilium. Implicat enim continuari ſeu propagari in æternum generationes rerum, quæ quotidie oriuntur & occidunt deficientibus cauſis vniuerſalibus; ſed cauſæ vniuerſales iſtorum ſunt Cæli; ergo implicat generationes iſtas in æternum extendi deficientibus Cælis. Rurſus abſurdum eſt eſſe corruptibile id, quod neceſſarium eſt numquam corrumpi: Cęlum numquam corrumpi eſt neceſſarium, ergo abſurdum eſt Cælos eſſe corruptibiles. Maior eſt euidens. Minor probatur: quia eadem neceſſitate neceſſarium eſt Cælos exiſtere, qua neceſſarium eſt exiſtere ſecundum ſpeciem hæc corruptibilia: hæc autem corruptibilia exiſtere ſemper ſecundum ſpeciem eſt neceſſe; ergo & Cælos ſemper exiſtere.

Hęc omnia argumenta nihil aliud probant quam Cælos numquam corruptum iri, ſi ſinatur natura ſuos curſus agere: non autem probant eſſe talis naturæ vt corrumpi nequeant.

ARTICVLVS III.

An materia Cęleſtis ſit eiuſdem rationis cum noſtra.

Rerum cæleſtium materiam diuerſam eſſe à materia rerum ſublunarium eſt opinio ſatis recepta præcipue apud veteres. Argumenta quibus huiuſmodi opinio nititur potiſſima ſunt hæc.

Primo. Corpora cæleſtia ſunt longe nobiliora corporibus ſublunaribus; ergo materia

teria corporum cæleſtium differt à materia ſublunarium.

Secundum. Materia rerum ſublunarium eſt ſubiectum generationum, & corruptionum quæ continuo accidunt: materia rerum cæleſtium non eſt huiuſmodi; ergo hæc eſt diuerſa ab illa. Maior probatur tum ex definitione eiuſdem materiæ; tum ex argumentis quibus neceſſitatem materiæ probauimus ex tranſmutationibus per quas fit ex quolibet quodlibet. Minor autem probatur: quia corpora cæleſtia ex quo creata ſunt eadem permanſerun, nec Stella aut quodlibet aliud corpus cæleſte in vllum aliud conuerſum eſt, ex quo ſic argue: materia rerum cæleſtium numquam tranſiuit ab vna forma ad aliam formam; ergo non eſt apta tranſire ab vna forma ad aliam formam. Vel: materia cæleſtis nunquam tranſiuit à forma ad formam ergo non appetit tranſire à forma ad formam. Probatur vtraque conſequentia: quia fruſtra eſt aptitudo ſeu potentia, quæ numquam in actum redigitur: ſtultus appetitus cui nũquã poteſt ſatisfieri.

Præterea. Materia rerum celeſtium numquam tranſibit à forma ad formam; ergo fruſtra eſt in ipſa potentia ad plures formas: in materia ſublunari eſt potentia ad plures formas: ergo materia cæleſtis & materia ſublunaris non ſunt vna. Maior probatur: quia vel Cœli in æternum durabunt, vel omnino annihilabuntur. Si durent in æternum, numquam materia mutabit formam: ſi autem annihilentur, nec formam mutabit: quia per annihilationem: ipſa etiam materia deſtructur.

Deni-

Denique forma cæleſtis adæquate implet totam capacitatem materiæ, & materiam plane ſatiat in ratione appetentis: nulla forma perfecte implet aut ſatiat materiam rerũ ſublunarium; ergo iſtæ duæ materiæ differunt. Confirmatur: quia & natura materiæ cæleſtis & natura materiæ ſublunaris eſt accomodata fini vtriuſq. materiæ: fines autem vtriuſque ſunt diuerſi; ergo & vtraque eſt diuerſa. Maior probatur: quia vniuſcuiuſque rei natura eſt ſecundum proprium finẽ; minor autem probatur: quia finis materiæ ſublunaris eſt perpetua viciſſitudo generationum & corruptionum; vnde dicitur à D. Thoma materia prima à forma elementi tendere ad formam mixti, à forma mixti imperfectioris ad formam perfectioris; donec tandem in forma omnium optima conquieſcat. Finis autem materiæ cæleſtis non eſt huiuſmodi: vt patet ex dictis; videlicet ex perpetuitate corporum cæleſtium non ſolũ ſecundum ſpeciem, quod contingit etiam in ſublunaribus; ſed etiam ſecundum indiuidua. Puta primus ignis ſublunaris qui à Deo conditus eſt durat adhuc in ſpecie, extinctus tamen in indiuiduo. Idem dic de primo homine; de primo Elephante. Atvero Sol ille qui conditus eſt initio mundi in cælo, durat adhuc, non ſolum in ſpecie, ſed in indiuiduo, duraturus quamdiu mundus durabit. His non obſtantibus.

Materia Cæleſtis & ſublunaris ſunt eiuſdẽ rationis. Probatur Concluſio argumentis tum negatiuis tum etiam poſitiuis. Negatiuis: quia nulla eſt neceſſitas diuerſitatis inter materiam cæleſtem & materiam ſublunarem;

narem; ergo ſine fundamento aſſeritur talis diuerſitas. Secundo perfectio maior vnius corporis præ alio non ponit diuerſitatem in materia, ergo etiamſi detur corpora cæleſtia perfectiora eſſe ſublunaribus, non propterea dabitur materiam eſſe diuerſam à materia. Tertiò Non probatur ſed ſupponitur corpora cæleſtia eſſe perfectiora ſublunaribus. Quartò. Hoc ipſum falſo ſupponitur, & quod mirabile eſt, ab ijs ſupponitur qui alibi ſupponunt contradictorium. Supponunt enim viuentia ex toto genere perfectiora eſſe non viuentibus; hoc eſt infimum inter viuentia perfectius eſſe ſupremo inter non viuentia; puta Formicam aut vermiculum, immo vel vnicum foliolum Pimpinellę eſſę perfectius, præſtantiſſimo Syderum v. g. Sole; hic vero, vbi de materia Cæli; à maiori perfectione rerum cæleſtium ſupra ſublunares materiæ diuerſitatem conantur oſtendere; tranſeuntes à ſecundum quid, ad ſimpliciter, videlicet à maiori aliqua alicuius generis perfectione, ad maiorem perfectionem abſolute, puta à perpetuitate qua prævalent ſublunaribus, ad prævalentiam ſimpliciter ſupra ſublunaria.

Probatur Concluſio poſita argumentis poſitiuis per generationem & corruptionem corporum quæ oriuntur & occidunt in Cælo, ex quibus apparet etiam ibi eſſe materiã aptam tranſire ab vna ad aliam formam. Generationes huiuſmodi alibi probatæ ſunt teſtimonio Aſtronomorũ quibus hac in re credendum eſt. Ex his autẽ patet etiam ex corporibus cæleſtibus alia in alia tranſmutari, Quod vero neque Sydus in Sydus neque Cę-

lum

lum in aliud Cælum tranſmutetur non probat incapacitatem materię ad tranſmutationes, cum hic etiam ſint multa corpora numquam in alia tranſmutanda. Ex his patet ad ea quæ initio articuli proponuntur.

Ad primum. Reſp. primò tranſmiſſo antecedenti: negando conſequentiam. Quæ ſi valeret: materia hominis eſſet diuerſa ſpecie à materia aliorum corporum & vniuerſaliter quot ſunt ſpecies corporum habentes inter ſe differentiam in perfectione, tot eſſent ſpecies materiæ.

Reſp. ſecundò negando ant. Cuius falſitas conſtat ex principio communi & recepto etiã ab Aduerſarijs, quod viuens toto genere vincit in perfectione non viuens: corpora autem cæleſtia non viuunt cum infinita ſublunaria viuant. Stultum eſt enim dicere ſolem eſſe ingens quoddam animal quod aſpectu ſuo illuminet & exhilaret mundum ſibi ſubiectum. Et ſic de cæteris corporibus cæleſtibus.

Ad ſecundùm. Materia cæleſtis non eſt ſubiectum tranſmutationũ. *&c.* Reſpondeo cum diſtinctione: non eſt ſubiectum in exercitio ſubiecti & in actu ſecundo: omitto; in actu primo & in aptitudine: nego. Omiſi non eſſe ſubiectum in exercitio, quod tamen falſum oſtendunt qui generationes nouorum corporum obſeruant in Cælo.

Ad tertium. Patet ex dictis materiam celeſtem tranſire aliquando à forma ad formam. Omiſſo tamen quod non tranſeat non propterea inferes non eſſe aptam tranſire. Hoc principium fruſtra eſt potentia numquam redigenda ad actum negari debet. Nam potentię

tentiæ huiuſmodi infinitæ & in æternum dabuntur. Dabitur in te per totam æternitatem potentia videndi hoc Romanum Collegium, potentia ſcribendi hanc lectionem, quam tamen per totam æternitatem numquam amplius ſcribes, &c. Materia Cæleſtis nō tranſit à forma ad formam quia non eſt agens ipſi applicatum, quod ipſam promoueat à forma ad formam. Et hoc idem dici poteſt de materia infinitorum corporū ſublunarium. Neque enim credibile eſt non fore in fine mundi vllum ſaxum ex ijs quæ fuerunt initio, & ſic de alijs infinitis, pro quibus vides inſtaurari poſſe idem argumentum.

Ad vltimum iam dictum eſt. Ad id quod dicitur quod forma cæleſtis ſatiet plene capacitatem materiæ: dic, idem dici de forma aquæ & qualibet alia forma huiuſmodi, patet ex dictis initio Phyſicæ. Quod ſi vis illa perfecte ſatiatiua haberetur ex nobilitate formæ plus ſatiaret materiam forma Pimpinellæ, quam forma Solis, aut vllius corporis Cæleſtis; cum conſtet formam Pimpinellæ vtpote formam viuentis eſſe perfectiorem qualibet forma Cæleſti. Ad illud de appetitu, eodem modo ſe habet materia cæleſtis ac ſublunaris, neutra enim appetit habere ſimul duas formas, vtraque in ſenſu diuiſo ab ab ea quam habet appetit aliam: quia neutra poteſt naturaliter habere duas formas; aut naturaliter carere omni forma. Tranſitus materiæ à forma ad formam non eſt tribuendus materiæ appetenti promotionē ſui ab ignobiliori ad nobiliorem, ſed agentibus naturalibus, vnum corrumpentibus & alterū gignentibus. D. Thomas vbi hoc dicit, magis

gis dicit ad exemplificandum id quod ibi explicat; quam ad probandum hoc ipſum ex profeſſo.

Præter ea quæ obiecta ſunt initio poſſet vlterius argui ex Philoſ.2.de Cælo vbi probat, vel probare intendit motum corporum Cæleſtium numquam deſiturum. Quia videlicet motus corporum Cæleſtium eſt circularis, motus autem circularis non habet contrarium, adeoque numquam deſinit. Non ſic dici poteſt de motu recto qui habet ſurſũ & deorſum, adeoque in contrarium mutatur, dum ex deorſum fit ſurſum, vt accidit in pila reſilientе: aut ex ſurſum deorſum vt contingit in lapide ſurſũ proiecto relabẽte in caput proiectoris. Ex hac doctrina Philoſophi ſic arguunt. Motus Cæleſtis nõ debet nec poteſt naturaliter deſinere; ergo neque corpora Cæleſtia, ergo corpora cæleſtia ſunt naturaliter incorruptibilia. Probatur prima conſequentia: quia implicat motum naturaliter perpetuum eſſe in ſubiecto naturaliter non perpetuo; ergo ſi motus eſt naturaliter perpetuus etiam ſubiectum naturaliter perpetuum erit. Antecedens probatur: quia motus nequit eſſe niſi in ſubiecto, ergo ad deficientiam ſubiecti deficit motus; ergo ea neceſſitate vel potentia qua debet vel poteſt deficere ſubiectum, debet vel poteſt deficere motus.

Reſp. circa hoc principium Philoſophi multa eſſe dicenda. Motus Rotæ figuli eſt motus circularis: motus circularis numquam debet deſinere, ergo motus rotæ figuli numquam debet deſinere: adeoque impreſſo ſemel impetu quo rota voluatur, debet im-

preſſor

preſſor recedere ſecurſus rotationis æternæ.

Facile tamen eſt huic noſtræ inſtantiæ ſatisfacere; aſſignãdo diſparitatem inter motũ circularem corporis cæleſtis & motum circularem rotæ figuli. Corpus cæleſte mouetur in medio non reſiſtente motui corporis quod mouetur: rota figuli mouetur in medio reſiſtente. Secundò. Corpus cæleſte non eſt graue adeoque per motum ipſius non aſcendit neq; deſcendit graue in medio leuiori: rota figuli eſt corpus graue, adeoque dũ mouetur aſcendit & deſcendit graue in aere, propterea qui mouet rotam, dum rotat defatigatur, quia rotatione huiuſmodi mouet ſurſum quamuis non per lineam rectam corpus graue, hoc eſt natura ſuâ tendens deorſum; adeoque motus rotæ poteſt dici vno modo naturalis, alio modo violentus; naturalis; quia eſt ſecundum naturam talis artefacti: violentus quia eſt contra naturam ligni ſurſum moueri; quod contingit ſingulis partibus rotæ ſucceſſiue, dum illa rotatur: & quia motus proprius artefacti eſt ab extrinſeco, naturalis autem ab intrinſeco: propterea rota ſibi relicta non voluitur circa axem, ſed deorſum ruit motu recto: ſicut Statua non progreditur, ſed cadit.

Aliud tamen argumentum ex ipſo Cælo afferes contra Philoſophum. Motus circularis numquam definet: motus Cometæ eſt motus circularis, ergo motus Cometæ numquam definet; ſed motus qui numquam definet ſubiectum petit incorruptibile, ergo motus Cometæ ſubiectum habet incorruptibile; & conſequenter Cometa eſt incorruptibilis. Minorem non facile probabis: quamuis multi pro

ti prô vera ſtatim illam accipiant. Vix enim aliquid eſt circa Cometam magis arduum quam motum ipſius inuenire: ſed quidquid ſit de veritate ipſius, idem robur habet apud Philoſophum. Sed omiſſis inſtantijs.

Reſpondendum eſt in forma cum diſtinctione: motus circularis numquam deſinet cum conſtantia ſubiecti ſeu corporis quod mouetur: omitte; ſine conſtantia talis corporis: nega. Motus circularis non deſinet vel per motum oppoſitum, ſicut deſinit motus ſurſum in lapide per relapſum eiuſdem, vel per quietem corporis in quo eſt, ſicut motus deorſum in lapide, quando attigit centrum: ſed per deſtructionem corporis in quo recipitur ſicut ceſſat motus Cometæ quicunque ille ſit: qui durante Cometa durat, pereunte parit. Huiuſmodi perpetuitatem in motu cæleſtium corporum admittere oportet, qua videlicet tamdiu moueantur quamdiu ſunt.

Immo videtur euidens & corpora ipſa cæleſtia & motum eorumdem eſſe ex natura rei perpetua ſimpliciter, nec deſitura niſi eo iubente cuius ad nutum mouentur: quando videlicet Cæli calore liqueſcent, & tota ſublunatis natura igne conſumetur. Hoc tamen non probat corpora huiuſmodi eſſe naturaliter incorruptibilia: ſed ſolum naturā ita eſſe diſpoſitam in ſuis partibus ſecundum locum; vt cæleſtibus corporibus ſecundum motus naturæ ordinatos nequeant applicari agentia à quibus abſumantur: ſicut v.g. ignis qui nūc eſt in Perſia numquam me comburet; quamuis & ipſe ſit naturaliter combuſtiuus, & ego combuſtibilis.

Ratio eſt: quia generationes & corruptiones

tiones rerum ſunt ex natura rei perpetuæ: ad has autem concurrunt per modum cauſarum vniuerſalium corpora cæleſtia: concurrunt, inquam, applicando per motum circularem varios influxus prout naturæ ordo requirit, puta motus Solis applicat modo plus modo minus caloris prout requiritur ad hoc vt granum frumenti quod in terram cecidit modo marceſcat, modo erumpat in herbam, modo adoleſcat in ſpicam, & ſic de cæteris. Fundatur hæc generationum & corruptionum perpetuitas in hoc quod alibi ſæpe diximus, videlicet quod generatio vnius ſit corruptio alterius & è conuerſo; vnde fit, vt nihil umquam intereat, quin aliquid in locum ipſius Natura ſubſtituat. Quod quamdiu fiet numquam tota interibit. Hinc habes rationem philoſophicam cur impoſſibile ſit ſcire finem mundi. Hic enim eſt in voluntate omnino arbitraria Dei, vnde dicitur: *non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Vnde ſi conſulas Mathematicum quando & quanta erit Eclipſis Solis, reſpondebit & recte & aſſeueranter fore die 17. Febr. hora 18. cum dimidia & tribus minutis, eamq. tantam & talem vt tertiam Solis partem occupet. Et de hac re omnis Mathematicus habet euidentiam. Si autem quæras ab eodem quando deſinet Cælum moueri, tuam interrogationem ridebit. eum in ipſo Cælo videat rationem cur moueatur: nullam rationem agnoſcat cur umquam quieſcat: & reipſa non erit vlla ratio præter voluntatem facientis. Propterea aiunt mundum deſiturum per miraculum quia tunc rem ugnabit Deus exigentiæ

gentiſq́; cauſarum ſecundarum, petentium vlterius propagari ſaltem ſecundum ſpeciem ſui.

ARTICVLVS IV.

An Cœli ſint animati.

MOueri Cælos ab intrinſeco duplex Philoſophorum claſſis affirmat. Prima eſt eorum, qui Cęlos putant eſſe animatos. Secunda eorum qui quamuis animam Cælo negent dant tamen illi principium intrinſecum motus: neq. enim ad hoc vt aliquid moueatur ab intrinſeco neceſſe eſt eſſe animatum. Ignis ab intrinſeco ſurſum mouetur, lapis deorſum: cum nec ignis nec lapis ſit animatus. Vbi aduerte obiter diſcrimen inter motum quo mouet ſe animal; & motum quo mouetur lapis. Vtrumq. recte dixeris moueri ab intrinſeco: non recte dixeris vtrumque mouere ſe. De animali recte dixeris mouet ſe: non autem de lapide.

Qui dixerunt Cælum eſſe animatum dixerunt conſequenter Cælum mouere ſe. Eſſe autem animatum ea potiſſimum ratione perſuadere conantur quod nequeat efficaciter probari oppoſitum. Prętereа corpora cęleſtia à Platone & Ariſtotele dicuntur paſſim nobiliora ſublunaribus: ſed multa ex ſublunaribus eſſe animata eſt certum & euidens: ergo ipſa etiam corpora cæleſtia ſunt animata, Conſequentia probatur: quia videtur notum ex terminis quodlibet non viuens eſſe ignobilius quolibet viuente. Igitur excellentia cæleſtium corporum ſupra ſublu-

naria ſtare nequit cum carentia vitę in iiſdem corporibus.

Tertio non ſolum videntur eſſe animati Cæli, ſed inſuper videntur eſſe ſapientes. Probatur hoc: quia ſecundum Philoſophum: ordinare eſt ſapientis: cæli autem ordinant hęc inferriora; ergo Cæli non ſolum viuunt ſed etiam ſapiunt. Minor probatur: quia totus ordo naturę ſublunaris debetur cęlorum influxibus; qui ſi impedirentur, deordinaretur natura. Vlterius motus ipſe cælorum eſt ordinatiſſimus & per hoc quod ſit in ſe ordinatus ordinat hæc inferiora, adeoq. duplicē in his inferioribus ordinationē meditari poſſes, vnam qua ordinantur in ſe, alteram qua ordinantur in cauſa: vtraq. autem videtur monſtrare ſapientiam cauſæ, cuius eſt rem ad extra ponendam prius ordinare in ſe, & poſtea extra facere ordinate. Explicatur hoc cum exemplo Pictoris, tum exemplo Architecti. Hic priuſquam domum ædificet, adeoq. ita ordinet inter ſe lapides, vt exurgant & aptentur in ædificium, ordinat in ſeipſo eoſdem lapides; qui propterea dicuntur prius ordinari in eſſe intentionali, quod habent in anima Architecti, quam in eſſe phyſico & reali. Hinc dicitur Architectus facere prius domum in anima, quam extra. Ille verò priuſquam diſponat colores in tela, eoſdem diſponit in anima, adeoq. in ipſis etiam coloribus præter ordinationem in re, habes ordinationem in mente pingentis.

Quarto. Corpora celeſtia dicuntur cauſæ vniuerſales rerum inferiorum: inter res autē inferiores multæ ſunt quæ viuunt, ergo etiam corpora cæleſtia viuunt. Maior eſt cer-

ta; vnde eſt quod ait Philoſophus *Sol & homo generant hominem*, ex quo patet cæleſtia corpora eſſe cauſas rerum etiam animatarum. Probatur autẽ conſequentiã quia in cauſa debet præcontineri perfectio, quæ eſt in effectu: cauſa enim dat effectui quidquid eſt in effectu: ſed in effectu eſt perfectio animati; ergo cauſa dat effectui perfectionem animati: ſi autem dat etiam habet: iuxta illud & apud Philoſophos & apud Legiſtas receptum: *nemo dat quod non habet*.

Confirmatur hoc ipſum, & promouetur ex doctrina D. Thomæ. Dicit enim Doctor Angelicus cauſam principalem eorum viuẽtium quæ gignuntur ex putri eſſe còrpora cæleſtia: ſed cauſa principalis debet continere vel vniuoce, vel æquiuoce totam perfectionem effectus; ergo corpora Cæleſtia debent continere vel vniuoce vel æquiuoce totam perfectionem viuentium quæ gignuntur ex putri. Vel contineãt ęquiuoce vel vniuoce, ſunt viuentia; ergo corpora cæleſtia ſunt viuentia. Minor ſubſumpta probatur: quia continere vniuoce eſt eſſe eiuſdem ſpeciei cum perfectione contenta: implicat autem non viuens eſſe eiuſdem ſpeciei cum viuente. Continere æquiuoce eſt eſſe perfectionis altioris, adeoq. corpora cæleſtia debent eſſe maioris perfectionis quam viuentia, quę gignuntur ex putri: non viuentia autem nequeunt eſſe perfectiora viuentibus.

His addi poſſet illud Scripturæ: *qui fecit Cælos in intellectu*. Quibus verbis videtur innui Cælos non ſolum anima ſed intelligente anima prędıtos eſſe.

Hanc controuerſiam vt reſoluas notandũ eſt non eadem probabilitate ſuſtineri poſſe Cælos eſſe animatos,qua ſuſtineturCælos moueri ab intrinſeco. Hæc enim poſitio : *cælũ lum eſt animatum*, eſt ridicula. Hæc alia: *Cælum mouetur ab intrinſeco* eſt probabilis. Hanc eſſe probabilem oſtendemus, priuſquã eos repellamus qui inepte putarunt Cælum eſſe animatum. Prima ratio ſuadens moueri ab intrinſeco corpora cæleſtia eſt perpetuitas & neceſſitas talis motus ad conſeruationem naturæ ſenſibilis. Eſt enim probabile quod quemadmodum grauibus eſt innatum principium ad deſcenſum, leuibus ad aſcenſum; ſic etiam corporibus cęleſtibus innatum ſit principium motus,quo circulariter mouentur. Porro principium illud eſt æque in bonum naturæ ac principium aliorum motuũ vt patet ex dictis : neq. enim magis exigit natura grauia ferri deorſum, leuia ſurſum, quam Solem & Lunam aliaq. huiuſmodi circumagi.

Atque hic obiter nota nos de Sole & Lunà alijſq. planetis hic loqui tamquam de cauſis vniuerſalibus iſtorum inferiorum. Cum enim ſint cauſæ naturales eorum quę fiunt in mundo ſublunari,videntur habere à natura quidquid requiritur vt fungantur munere Cauſarum : ad hoc autem requiritur vt moueantur in orbem , habent igitur à naturà principium quo mouentur in orbem.

Neq. obſtat quod omnis motus in ijs quæ mouentur naturaliter & non viuunt ſit motus ſurſum vel deorſum. Nam vel hoc ponitur pro principio vniuerſali ; itaut extendatur tam ad motum Cęleſtium quam ad

mo-

motum ſublunarium; & principium hoc nihil valet, quia petit principium. Eſt enim poſitio: quod quemadmodum ex ſublunaribus alia ſurſum alia deorſum feruntur, ita Cæleſtia mouentur in orbem, omnia autem ab intrinſeco. Vel principium hoc eſt circa ſublunaria dumtaxat, & & à ſublunaribus arguitur ad Cæleſtia:& tunc dupliciter peccatur; Primo dum aſſumitur in ſublunaribus nihil moueri ab intrinſeco inter inanimata niſi vel ſurſum, vel deorſum. Multi enim alios motus naturales recognoſcunt, qualis eſt v. g. motus traiectionis, qui fit veluti per diametrum quadrati: & huiuſmodi motum aiunt videre ſe in Cometis etiam ſublunaribus. Secundo peccant in eo quod à motibus quibuſdam arguunt ad omnem, decepti eo argumento, quo per inductionem probatur à beſtijs, nos etiam eſſe beſtias. Finge enim equum philoſophari circa te: en ipſius ratiocinium. Et aſinus eſt beſtia, & Rana eſt beſtia, & Elephas &c. & egó ſum beſtia: ergo etiam homo eſt beſtia. Ecce argumentum ab inductione: nec vllo argumẽto ab inductione, magis concluditur.

Nos autem non ab inductione ſed ab idẽtitate rationis per motum lapidis deorſum, ignis vero ſurſum concludimus Cęleſtia corpora moueri in orbem æque ab intrinſeco ac illa alia: quæ ſurſum feruntur & deorſum.

Confirmatur hoc noſtrum ratiocinium per doctrinam Doctoris Angelici, qui grauia & leuia moueri dicit ab auctore naturæ ad ſua centra ſicut ſagitta mouetur à Sagittario ad ſuum ſcopum. Mouetur autem ſa-

gitta per impetum impreſſum à Sagittario hanc dirigente ad ſcopum, igitur & graue deorſum, & leue ſurſum mouetur ab auctore naturæ per impetum vtriq. inditum, à dirigente alterum ſurſum, alterum vero deorſum; ſicut autem auctor naturæ vni impetũ quo deorſum, alteri vero impetum quo ſurſum moueatur, indidit: cur non etiam corporibus cæleſtibus impetũ indiderit quo moueantur in orbem?

Ea quæ contra huiuſmodi motum obijci poſſunt audiemus ſequenti articulo. Iam enim expedienda eſt altera poſitio: qua ſtatuimus Cælum non eſſe animatum.

Omnis anima eſt vel vegetatiua, vel ſenſitiua vel intellectiua. Nulla ex his animat Cælum, ergo Cælum non eſt animatum. Maior continet diuiſionem animæ adęquatam Si enim Aduerſarius velit aliquod aliud formę genus eſſe animam controuerſia erit de nomine: & eodem iure aſſeres lapidem eſſe animatum, quo hic aſſerit animatũ eſſe Solem aut quodlibet aliud ex cæleſtibus Minor probatur quia in Cælo nullum eſt indicium neque vegetatiuæ, neque ſenſitiuę, neq. intellectiuæ: ſtultum eſt autem ibi animam ponere vbi nullum eſt animæ inditium. Vnde argumentum primo loco propoſitum pro anima cæleſti laborat in ſuppoſito: non enim ibi ponenda eſt anima, vbi non probatur efficaciter eam nõ eſſe: ſed potius ibi neganda eſt anima, vbi non probatur efficaciter adeſſe.

Quod ſi ea omnia eſſe probarentur, quæ non probantur, efficaciter non eſſe, quid non liceret affirmare Proba efficaciter hac

hora

horâ Turcam non ſaltare, & alia huiuſmodi infinita. An propterea eſt certa poſitio: Turca ſaltat; & aliæ huiuſmodi infinitæ.

Porro non eſſe indicium in Cælo vllius animæ apparet: quia nullum eſt argumentū vegetationis, ſenſationis intellectionis. Quis enim dicat Cælum nutriri, augmentari, ſentire? Cum potius ex ipſius constructione appareat conſtare partibus omnino homogeneis ſine vllo prorſus indicio organizationis requiſitæ ad functiones vitales. Ipſa autem vniformitas motus quo corpora cæleſtia mouentur perpetuo non eſt inditiū quod moueantur ab anima intelligente, quæ ipſa animet; nam anima intelligens non vniformiter mouet, cum ſit libera. Motus autē Cæli eſt ita Cælo neceſſarius vt nullum ſit inditium ipſum ſic moueri, quia vult: vnde ordo ille inuariabilis quo mouentur Cæli adeo non probat Cælos eſſe ſapientes, vt probet neceſſario moueri vel à forma determinata ad vnum, quo pacto mouentur mobilia inanimata, vel ab aliquo mouente extrinſeco, ſicut mouetur rota figuli.

Ex his patet ad ea quę initio proponuntur. Ad primum retorquetur. Non probatur vllo argumento non ſolum effiaci, ſed neque probabili Cęlos eſſe animatos, ergo ſtulte aſſeritur eſſe animatos.

Ad aliud de perfectione dictum eſt alibi negando corpora cæleſtia perfectiora eſſe ſimpliciter & ex toto genere quam ſublunaria.

Ad illud de cauſis Vniuerſalibus dic, ita eſſe cauſas vniuerſales vt non ſint cauſæ adęquatæ illorum ſublunarium. Non autem eſt

de ratione cauſę partialis continere totam perfectionem, nec vniuoce nec æquiuoce, quę eſt in effectu. Ad confirmationem. Verum eſt Doctorem Angelicum ponere pro cauſa principali genitorum ex putri corpora cæleſtia: ſed vel nomine cauſæ principalis intelligit cauſam applicatiuam agentis ad paſſũ: vel in cauſa principali non exigit tantum perfectionis quantum eſt in effectu. Cauſa principalis ſi idem eſt apud ipſum ac cauſa applicans actiua paſſiuis; poteſt Cælum dici cauſa principalis eorum, quæ gignũtur ex putri, vtpote applicans per motum ſemina eorum quę giguntur: puta murium, ſerpentium, ranarum; materiæ aptæ per huiuſmodi ſemina animari in vermes, ranas & mures. Quæ omnia alibi ex profeſſo tractabuntur. Quod autem ſi ponat Cælum pro cauſa principali huiuſmodi effectuum nõ exigat in cauſa principali tantum perfectionis, quantum eſt in effectu manifeſtum eſt: quia eſt apud D. Thomam veluti primum principiũ: quodlibet viuens perfectius eſſe quolibet non viuente.

Ad alia quæ naturali ratione nituntur patet ex dictis. Ad illud de ſcriptura dic ibi commendari non intellectum quo cæli intelligant; ſed intellectum & ſapientiam eius qui Cælos condidit Dicitur enim Deus feciſſe Cælos & omnia in intellectu, quia ſapienter fecit omnia.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Audiuntur rationes contra motum ab intrinſeco.

ARticulo ſuperiori id vnum fuit nobis propoſitum vt Oſtenderemus Cælos non eſſe animatos. Eoſdem autem moueri ab intrinſeco prababile eſſe ibidem ſtatuimus. Contra tamen.

Obijcitur primo Cæli mouentur ab intelligentijs, ergo Cæli non mouentur ab intrinſeco. Probatur antecedens tum auctoritate ſcripturæ, tum ratione. Scriptura Dei maieſtatem deſcribens dicit: coram quō curuantur qui portant orbem: dantur igitur aliqui qui portant orbem; igitur orbes mouentur ab extrinſeco, feruntur. circulariter ab intelligentia aſſiſtente. Probatur hoc idem ex conſenſu Patrum, qui vnanimiter motum corporum cæleſtium tribuunt intelligentiæ aſſiſtenti; quam aiunt ita mouere Cælum ſicut equus mouetur à ſeſſore, currus ab auriga, &c. Probatur denique ratione: quia motus corporum cæleſtium ſunt implicatiſſimi vt patet ex Syſtemate à nobis tradito, in quo non omnes planetæ ſunt cōcentrici. Nam centum Lunę & Solis, Iouis & Saturni eſt centrum mundi circa quod voluntur. Ipſe autem Sol eſt centrum Mercuris Veneris & Martis. Adde quod planetę ipſi diſſimili velocitate feruntur. Motus autem implicati & non vniformes longe congruentius tribuuntur motori extrinſeco & intelligenti, quam qualitati innatę. Immo ne-

queunt congruenter tribui alteri quam intelligenti, ſicut v.g. motus Statuarij aut cuiuſlibet alterius artificis non tribuitur inſtrumento quod mouet, ſed ipſi Artifici. De hoc motu nō vniformi planetarum multa habes apud Ricciolium.

Dicendum eſt probabiliſſimum eſſe quod Cæli moueantur ab extrinſeco hoc eſt ab Intelligentia aſſiſtente. Hanc intelligentiam aliqui ex veteribus Cęli animā appellarūt. Ita alicubi loquitur Philoſophus. Plato autem & Platonici fere vbicunq. de Cęlorum motu loquntur. Non eodem tamen ſenſu loquitur Philoſophus & Plato; Plato enim ſic animari putat Cęlum ab intelligentia; ſicut corpus humanum animatur ab anima rationali: vtrumq. tamquam à forma aſſiſtente. In ſenſu autem Philoſophi corpus humanum animatur ab anima rationali, tamquam à forma informante; Cęlum autem non habet intelligentiam pro anima niſi metaphoricè: ſicut nauis dicitur habere pro anima Gubernatorem: exercitus Imperatorem.

Hęc ſententia de motu Cęlorum ab intelligentia eſt communis & alteri, quam ſupra diximus eſſe probabilem, pręferenda præcipue ob auctoritatem Sapientum, & ob difformitatem illam motuum, quam in planetis obſeruant rerum Cęleſtium peritiores.

Qui tamen oppoſitam tueri volet, habet in articulo præcedenti vnde ſatisfaciat argumentis hic propoſitis.

Ad illud de ſcriptura facile eſt dicere nō eſſe ibi ſermonem de ijs qui rotant, ſed qui portant orbem, adeoque eodem argumento

pro-

probari poſſe præter rotatores ſuos, habere etiam orbem vniuerſum ſuos portatores, quod eſt ineptum. Per eos qui portant orbem poteris eos intelligere, qui in orbe ſunt primi potentatus, adeoq. inter omnes creaturas primatum tenent: qui tamen coram Deo nihil ſunt, & ideo curuantur hoc eſt agnoſcunt ſe præ Deo minus eſſe quam exigua arena præ toto orbe terrarum, & vel guttula præ toto oceano.

Ad auctoritatem Patrum & Sapientum dic eſſe etiam Sapientes qui oppoſitum cenſuerunt.

Ad difformitatem motus dic hoc ipſum non ita conſtare vt inter ſe non certent Aſtronomi & adhuc ſub iudice lis ſit.

QVAESTIO VLTIMA.

De æternitate mundi.

ARTICVLVS I.

Mundus potuit eſſe ab æterno.

MVndum eſſe ab æterno & duraturum æternum exiſtimauit Philoſophus, & errauit: Deus enim in principio creauit Cælum & terram. Controuerſia igitur inter eos qui credunt Scripturæ, non eſt de facto ſed de poſſibili. In hac controuerſia licet vnicuiq. per religionem ſentire quid velit: nec enim minus Catholici ſunt qui putant potuiſſe mundum eſſe ab æterno, quam qui ſecus, & inter præcipua Catholicæ religio-

nis Columina fuere & ſunt quibus pro indubitato eſt potuiſſe mundum eſſe ab æterno.

Auguſtinus vbi contra eos diſputat qui Mundum putant fuiſſe ab ęterno, non negat immo ſupponit potuiſſe. En tibi argumentpm quod in fauorem æternitatis ſibi proponit nomine Philoſophi gentilis. Vel Deus potuit creare Mundum & non creauit eum poſſet: vel non potuit: vtrumq. Deo repugnat, ergo, &c. Minor probatur: quia ſi voluit, ſed non potuit: Deus eſt impotens: eſt enim impotentiæ non poſſe quod velis; Si potuit, ſed noluit; fuit inuidus: eſt enim inuidiæ nòn facere alteri bonum quod potes, ſine præiudicio tuæ fælicitatis. En reſponſionem Auguſtini. Deus noluit etiam cum poſſet: nec fuit impotens per hoc quod non poſſet, nec inuidus per hoc quod etiam potens nollet, ſed creando in tempore oſtendere voluit, quam liberaliter daret id quod dat, & quam non indigeat ijs quæ creauit qui per totam ęternitatem æque Deus & cõſequenter ęque felix fuit ſine illis, ac fuiſſet cum illis. In hac reſponſione vides non ſupponi ab Auguſtino impoſſibile mundum fuiſſe ab ęterno, quandoquidem libertati diuinæ tribuit quod non fuerit. His poſitis explicanda eſt, & ſtabilienda poſitio quam habes, pro titulo.

Hæc propoſitio. Mundus potuit eſſe ab æterno poteſt facere duplicem ſenſum. Primus ſenſus eſt potuiſſe mundum eſſe ante quodlibet inſtans aſſignabile: ſeu nullum eſſe inſtans cogitabile, ante quod mundus non potuerit eſſe. Secundus ſenſus eſt mundum

dum poſſe verificare nunc: *Fuit ab æterno*, per hoc quo reipſa æternum durauerit. In primo ſenſu ly *Ab æterno* ſumitur ſyncategorematice, in ſecundo ſumitur categorematice. In primo ſenſu intelligenda eſt concluſio poſita. De ſecundo videbitur poſtea.

Probatur autem concluſio poſita, quia in quolibet inſtanti Deus creauit mundum, ita creauit illum, vt potuerit creare ante; adeoq. quodlibet inſtans, quod reipſa fuit primum potuit eſſe non primum. Hoc eſt potuiſſe eſſe ab æterno ſyncategorematice; ergo mundus potuit eſſe ab æterno ſyncategorematice. Hoc eodem modo dicitur æternum duraturus, ſeu poſſe in æternũ durare, quia vg. in nullo inſtanti deſtruetur, in quo nõ poſſit cõſeruari; adeoq. quandoumq. deſtructur; ita deſtruetur, vt verũ ſit: poſſet durare vlterius. Sicut .n. volentis fuit creare potius quando creauit, quã mille annis antea, ità volentis deſtruere, quando deſtruit potius quam mille annis poſtea.

Eſt igitur verum mundum potuiſſe eſſe ab æterno; ſicut verum eſt poſſe in æternum durare. Quia quemadmodum per hoc dicitur poſſe in æternum durare, quod poſſit durare poſt quodlibet inſtans aſſignabile; ita dicetur potuiſſe eſſe ab æterno, per hoc quod potuerit eſſe ante quodlibet inſtans aſſignabile. Non tamen eſt verum mundum ita fuiſſe ab æterno, ſicut verum eſt creaturam futuram in æternum. Quia non quemadmodum anima erit poſt quodlibet inſtans aſſignabile, ita mundus fuit ante quodlibet inſtans aſſignabile.

Dices: Non eſt aſſignabile vllum inſtans,

in quo non fuerit mundus, ergo mundus fuit in quolibet inſtanti aſſignabili. Antecedens probatur: quia implicat ante mundũ, ſeu ante omnem creaturam fuiſſe aliquam creaturam: ſed quodlibet inſtans eſt aliqua creatura; ergo implicat ante omnem creaturam fuiſſe aliquod inſtans.

Reſp. diſtinguendo antecedens: non fuit vllum inſtans realiter, & reale: concedo, poſſibiliter, aut imaginarium: nego. Ante mundum non fuit vllum tempus; quia ante omnem creaturam non fuit vlla creatura. Vnde quærenti quid Deus faceret antequam quidquam faceret, fidenter reſpondit Auguſtinus: nihil faciebat: & vtinam ſic omnia ſcirem, ſicut ſcio, quod Deus antequam quidquam faceret, nihil faciebat. Si autem nihil faciebat, nec faciebat tempus, & conſequenter antequam quidquam faceret non erat tempus.

Inſtabis: Deus eſt ante mundum, ergo ante mundum fuit tempus. Probatur conſequentia; quia ſi Deus eſt ante mundum, præcedit tempore mundum; non enim eſt ante, pura anterioritate cauſæ. Nam quod eſt ante aliud pura anterioritate cauſæ habet illud aliud ſibi coæuum, vt patet, & in Sole habente coæuam lucem, & in pede coæuum habente veſtigium.

Reſp. conceſſo antecedenti: negando conſequentiam. Deus mundum præcedit non ſolùm natura, ſed æternitate; quia ita ſemper eſt, vt ſit impoſſibile ipſum ante fuiſſe. Mundus autem eſt in tempore, & tempus ipſum eſt, ita vt potuerit eſſe ante. Abſorbet igitur Deus æternitate ſua tempus non ſo-

ſuæ quod eſt, ſed quod potuit eſſe per modum menſuræ ſupereminentis, & incommenſurabiliter ſupercontinentis quodlibet menſurabile. Mundus autem ita durauit, vt durare potuerit tempore duplo maiori: quia pro quinquies mille annis, qui fluxerunt hactenus à conſtitutione mundi; potuit fieri, vt iam decies, & centies, & millies mille fluxiſſent.

ARTICVLVS II.

Mundus non potuit eſſe ab æterno.

IN quo ſenſu accipienda ſit hæc ſecunda concluſio dictum eſt ſupra: ita videlicet; vt in hac, vel qualibet alia temporis differentia ſit neceſſariò falſum: *Mundus æternum ſtetit, aut durauit.* Et in hoc ſenſu ſit quæſtio, an mundus eſſe potuerit ab æterno. Vbi aduerte differentiam inter has duas propoſitiones. Creatura poteſt in æternum durare: & : Creatura in æternum durabit. De hoc mundo verum eſt: In æternum poteſt durare: falſum eſt; in æternum durabit. De anima rationali, de homine, de Angelo verum eſt vtrumq. nam & poſſunt in æternum durare; & in æternum durabunt.

Probatur autem concluſio primo ex dictis in tractatu de infinito. Implicat infinitum categorematicum, tam in quantitate permanenti, quàm in ſucceſſiua: ſed ſi mundus eſſet ab æterno daretur infinitum categorematicum, ſaltem in quantitate ſucceſſiua, aut etiam tam in ſucceſſiua, quàm in permanenti; ergo nequit dari mundus ab æterno.

no. Quod daretur infinitum categorematicum in quantitate ſucceſſiua, probatur: quia ab hac die retrocedendo per durationem mũdi eſſent aſſignabiles dies non tot quin plures, adeoque partes non tot quin plures in tempore elapſo: non communicantes æquales vni certæ, & determinatæ magnitudinis. Hoc autem eſt dari infinitum categorematicum in quantitate ſucceſſiua. Quod etiam in permanenti, probatur: quia non implicat coexiſtere mundo aliquam magnitudinem, cui ſingulis diebus factum ſit additamẽtum vnius palmi; hoc autem facit quantitatem ſimpliciter infinitam; ergo &c. Explicatur hoc. Linea cui per mille annos, ſingulis annis addita ſit longitudo palmaris eſt linea mille palmorum: & cui per annos centies mille, ſingulis annis additus ſit vnus palmus, eſt linea palmorum centies mille, & ſic in infinitum. Igitur linea, cui per annos infinitos datus ſit annis ſingulis vnus palmus, eſt linea palmorum infinitorum. Hoc autẽ ita contingere non implicat, non implicante multitudine annorum infinita.

Dices: infinitum categorematicum eſt totum actu: etiam ſi mundus eſſet ab æterno duratio mundi numquam eſſet tota actu; ergo etiam ſi mundus eſſet ab æterno, non daretur infinitum categorematicum. Maior probatur: quia diſcrimen inter infinitum categorematicum, & ſyncategorematicum eſt quod hoc ſit partim actu, & partim potẽtia, illud verò ſit totum actu. Minor autem probatur: quia duratio mundi eſt ſucceſſiua, ſucceſſiuum autem non eſt totum ſimul, ſed in eo pars eſt poſt partem.

Reſp.

Reſp. nos non definuiſſe infinitum categorematicum: id quod eſt totum actu vt patet ex dictis. Si enim ad rationem infiniti requireretur coexiſtentia partium conſtituentium infinitum, inepte quæreretur, an ſit poſſibile infinitum in quantitate ſucceſſiua. Infinitum in quantitate eſt id, cuius ſemper aliquid extra eſt accipere, hoc eſt, quod diuiſibile eſt in partes non tot quin plures æquales vni certæ, non communicantes. In permanentibus partes huiuſmodi ſunt ſimul vel in actu, vel in potentia, in fluentibus, ſeu ſucceſſiuis vna eſt poſt aliam. Et quia ſi mũdus eſſet ab æterno eſſent in duratione ipſius aſſignabiles anni non tot quin plures, de quibus omnibus dici poſſet actu fuiſſe; propterea in huiuſmodi duratione eſſet vera infinitas. In forma ad argumentum nega maiorem. Ad cætera patet ex dictis.

Probatur ſecunda concluſio. Datur neceſſitas metaphyſica, vt quandocumq. creatus ſit Mundus potuerit ante creari; ergo impoſſibile eſt Mundum fuiſſe æternum, accipiendo ly *æternum* categorematice. Probatur conſeq. quia ſi creatus in inſtanti *B* potuit eſſe ante; puta in inſtanti *A*; potuit ante æternitatem ipſius eſſe inſtans *A*. Si autem potuit ante æternitatem ipſius eſſe inſtans *A* datur æternitas vtrinq. clauſa. Nam & illud inſtans *A*, & inſtans præſens ſunt duo extrema æternitatis ipſius. Aeternitatem autem vtrinque clauſam repugnare patet ex ijs, quæ diximus de infinito vtrinque terminato. Datur igitur neceſſitas metaphyſica, vt æternitas illa, qua Mundus dicitur potuiſſe eſſe ab æterno ſit æternitas ſyncategorematica.

Si-

Simili ratiocinio oſtendes ex neceſſitate, quod æternitas à parte poſt ſit æternitas ſyncategorematica deduci impoſſibilitatem, quod æternitas à parte poſt ſit æternitas categorematica. De conceptu quidditatiuo æternitatis à parte poſt, qua videlicet erimus in æternum, vel miſeri, vel beati: eſt vt poſt quemlibet annum aſſignabilem ſit futurus alius annus, ergo eſt de conceptu ipſius, vt non poſſit aſſignari vlla collectio annorum; de qua dici poſſit: hæc eſt æternitas, qua æterni ſumus, ſeu qua æternum duraturi ſumus. Si autem implicat collectio huiuſmodi eo ipſo implicat æternitas categorematica; ergo &c.

Dices: Ante creationem mundi, in quocumque tandem inſtanti creetur, implicat fuiſſe vllum inſtans; ergo male aſſignatur inſtans poſſibile ante creationem mūdi, cum inſtante præſenti pro duobus extremis durationis mundi. Ergo etiam ſi illa duratio ſit æterna; non habetur per prædictum inſtans & inſtans præſens, æternitas clauſa vtrinq; Probatur antecedens ex dictis. Implicat ante omnem creaturam creari aliquā creaturā; ergo implicat inſtās poſſibile ante omnē durationem creatā; & conſequenter qui claudit omnem durationem creatam ex vna parte per inſtans præſens, & ex altera per inſtans poſſibile, claudit durationem creatam inter chimeram, & inſtans: ſi autem claudit per chimeram: euadet.

Reſp. hoc ratiocinium laborare in æquiuoco. Hæc propoſitio: *Ante omnem creaturam implicat fuiſſe aliquam creaturam*, poteſt facere duplicem ſenſum. Primus eſt,

quod

quòd potuerit accidere eſſe aliquam creaturam, itaut verum ſit: *Eſt aliqua creatura, & nulla eſt creatura.* Et hic ſenſus eſt manifeſtè ineptus, & falſus. Secundus ſenſus eſt: *Hæc ipſa creatura, quæ primo fuit in instanti* B *potuit eſſe ante instans* B, *puta in instanti* A, *& hoc ipſum instans* A, *quod eſt primum potuit eſſe non primũ, per hoc quod ante ipſum fuiſſent mille alia inſtantia.* In hoc ſecundo ſenſu verum eſt Mundum potuiſſe eſſe antequam fuit; videlicet non in compoſito cum primo fuiſſe, quando de facto fuit: quod implicat in terminis, ſed in ſenſu diuiſo. Ex his patet ad argumentum. In forma: nega antecedens. Ad reliqua vtere diſtinctione iam data.

His poſitis in quocumq. inſtanti creatus ſit mundus finge creatum fuiſſe, vt potuit, in inſtanti antecedenti; vel ſi vis cuicumq. durationi quam durauerit mundus finge addi à parte ante vnum inſtans. Si duratio illa fuit æterna; per additionem vnius inſtantis non deſinit eſſe æterna, & extra æternitatem illam eſt illud inſtans, quod addis. Igitur illud inſtans ex vna parte, & inſtans præſens ex altera claudunt vtrinque iſtam æternitatem.

Confirmatur doctrina propoſita oſtendendo neceſſitatem temporis ante creationem cuiuslibet creaturæ, adeoq. quod in aliquo poſſibili tempore Deus præcedat creaturam; quia omnis creatura neceſſario eſt ex nihilo: oportet igitur vt præceſſerit poſſibiliter aliquod inſtans, in quo cum eſſet poſſibilis, non tamen erat. Probatur hoc, quia ſi eſſe ex nihilo habetur ſufficienter per hoc, quod ante ip-

te ipſam nihil fuerit de ipſa: etiam Deus dici poteſt eſſe ex nihilo: nam ante Deum nihil fuit de Deo: oportet igitur quod ante creaturam ita nihil fuerit de ipſa, vt potuerit eſſe; adeoq. vt præceſſerit neceſſario Deus ſuæm quamlibet creaturam in ratione ducentis; vt patebit infra.

Dices: etiam inſtans *B* eſt ex nihilo: inſtans *B* nõ potuit eſſe ante hoc tempus imaginarium; ergo inſtans *B* non fuit poſſibile antequam eſſet. Minor probatur: quia inſtãs *B* eſt eſſentialiter affixum huic tempori imaginario, adeoq. impotens exiſtere non exiſtẽte hoc tempore imaginatio.

Reſp. tranſmiſſis maiori, & minori: negando conſequentiam. Hoc ipſum inſtans *B* quod nequit eſſe, niſi in hoc nunc imaginario, eſt ab æterno poſſibile, eſt poſſibile antequam ſit; & neceſſariò præceditur ab infinitis alijs inſtantibus, vel realibus, vel imaginarijs. Finge hoc inſtans eſſe milleſimum inter inſtantia de facto creata. Hoc poſito habet quidem neceſſitatem non exiſtendi, niſi poſt illa nongenta nonaginta nouem, quæ ante fluxerunt: non tamen habet neceſſitatem, quod illa eadem realiter fluxerint; neque vt ſola illa realiter fluxerint; contingere potuit, vt non eſſet milleſimum, ſed primum, vel millioneſimum. Si foret primum non realiter, ſed imaginariè, & poſſibiliter fluxiſſent antecedentia, ſi foret millioneſimum, non ſolùm poſſibiliter, & imaginarie, vt de facto contigit; ſed realiter, & phyſice fluxiſſent illa omnia, quæ numerum millioneſimum conſtant. Hæc omnia patebunt clariùs ex dicendis.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

OBijcitur primo auctoritas Auguſtini relati à nobis initio huius quæſtionis: videtur enim ibi ſupponere Auguſtinus fuiſſe in libertate Dei creare, vel non creare Mundum ab æterno; quo poſito licet ſic argumentari. Deus fuit liber ad creandum, vel non creandum Mundum ab æterno; ergo libertati diuinæ tribuitur, quod Mundus non fuerit ab æterno: quod autem libertati diuinæ tribuitur, ita tribuitur vt tribui poſſit oppoſitum; ergo eidem libertati tribui potuit, quod Mundus fuiſset ab æterno.

Reſp. Auguſtinum non diſputare ibi an Mundus potuerit vel non potuerit eſſe ab æterno, ſed reſpondere Philoſophis gentilibus probare conantibus Mundum de facto fuiſſe ab æterno. Ita autem diſſoluit illorum argumenta vt non litiget de poſſibilitate. Immo ex hac ipſa reſponſione Auguſtini poſſet quis ratiocinari pro noſtra ſententia. Deus creauit Mundum in tempore vt oſtenderet ſe ex pura liberalitate creare, ergo non potuit creare niſi in tempore. Antecedens oſtenſum eſt initio quæſtionis: conſequentia probatur: quia debuit ita creare, ex ſuppoſitione quod crearet, vt oſtenderet ſe liberaliter creare: non potuit autem aliter quam debuit, ſed oſtendit ſe liberaliter creare dum oſtendit ſe &c. tota antecedenti æternitate æque beatum fuiſſe ſine illo ac cum illo; adeoque ſe non ex indigentia alicuius boni creaſſe; debuit

igitur

igitur potuiſſe creare antequam creauit, & quandocunque creauit, ita creaſſe, vt oſtenderet potuiſſe ſe quolibet ante aſſignabili tempore, creare.

Ad argumentum in forma nega eſſe in libertate Dei creaſſe vel non creaſſe Mundum ab æterno.

Obijcitur ſecundò. Mundus contingenter eſt in tempore; ergo Mundus potuit eſſe ab æterno. Probatur conſequentia quia ſi contingenter eſt in tempore; eſt indifferens vt ſit vel nō ſit in tempore; ſed ſi eſt ita indifferens eſt indifferens vt ſit vel in tempore, vel ab æterno; ergo ſi contingenter eſt in tempore, potuit eſſe ab æterno.

Reſp. conceſſo ant. neg. conſeq. Ad probationem conceſſa maiori, nega minorē. Eſt indifferens ad eſſe vel non eſſe in tempore per hoc præciſe quod ſit indifferens ad eſſe & nō eſse. Aliud autem eſt eſse indifferens ad eſse & non eſse; aliud ad eſse in tempore, vel eſse ab æterno. Quia tamen argumentum procedit ſine malitia, & aſſerit Mundum eſse indifferentem etiam in hypotheſi eſsendi, eſse vel non eſse in tempore: ſiue: creaturam etiam in hypotheſi eſsendi, contingenter eſse in tempore.

Reſp. ſecundò: negando antec. Mundus ex ſuppoſitione quod ſit non contingenter, ſed neceſsario eſt in tempore: quod ijſdem rationibus euincitur, quibus euincitur non potuiſſe eſſe ab æterno.

Obijcitur tertio. Potentia libera creandi Mundum eſt æterna; ergo mundus potuit eſſe ab æterno. Probatur conſequentia: quia numquam datur potentia libera completa ad

aliquem

aliquem effectum quin eo ipſo dari poſſit talis effectus; ergo ſi potentia adæquata creandi mundum eſt æterna, Mundus ipſe potuit eſſe æternus.

Hoc argumentum poſſet totum concedi in fauorem primæ concluſionis. *Hæc* propoſitio: numquam datur potentia adæquata ad vllum effectum quin dari poſſit talis effectus: bene intelligẽtibus eſt manifeſta. Facit enim hunc ſenſum: ***nullum eſt inſtans aſſignabile in quo detur potentia adæquata, & non poſſit dari effectus***: quod eſt veriſſimum. Si enim à primo inſtanti in quo Mundus creatus eſt per infinitum recurras in tota diuina æternitate, nullum inuenies inſtans in quo non potuerit eſse Mundus; quamuis ante quodlibet inſtans inuenturus ſis aliud inſtãs: immo per hoc ipſum quod ante quodlibet inſtans inuenturus ſis aliud inſtans in quo eſſe potuerit Mundus: recte probaſti ſuperius implicare æternitatem categorematicam Mundi.

Atque hic aduerte nos de illo *numquam* idem omnino philoſophari, quod philoſophati ſumus de *omne* & alijs huiuſmodi vbi de infinito. Dictum eſt autem ibi quod ſi li *omne* ſumitur collectiue propoſitio eſt de ſubiecto non ſupponente. Dicitur hic idem omnino ſi li *numquam* accipitur collectiue. Quemadmodum enim non eſt accipere omnes Angelos poſſibiles aut omnes dies futuros per totam æternitatem per modum vnius collectionis, ita non eſt accipere omnia inſtantia poſſibilia intra æternitatem diuinam antecedentia Mundum per modũ vnius collectionis. Iuxta hanc eandem doctrinam ſol-

ues

ues hoc aliud: ſiue potius hoc alio modo propoſitum argumentum. Quotieſcunque datur potentia adæquata ad aliquem effectū poteſt dari talis effectus: ſed ab æterno datur potentia adęquata ad Mundum, ergo ab ęterno poteſt dari Mundus. Totum hoc argumentum fundatur in li *quotieſcunque* quod non poteſt recte accipi niſi diſtributiue, adeoque facit hunc ſenſum: in quolibet inſtanti detur potentia adęquata ad effectum dari poteſt effectus: ſed in quolibet inſtanti intra æternitatem aſſignabili, datur cauſa adæquata Mundi; ergo in quolibet inſtanti intra totam æternitatem aſſignabili poteſt dari Mundus. Quod totum eſt verum. Qui igitur argumentum propoſitum ſic reſoluere poteſt, totum concedat. Qui non poteſt det reſponſionem communem, videlicet conceſſa maiori; diſtinguendo minorem: ab ęterno datur potentia adęquata ad mundum in tempore: concedo; ad Mundum ab ęterno: nego minorem & conſequentiam. Hoc eodem modo ad obiectionem propoſitam.

Reſpondetur cum diſtinctione potentia creatiua mundi ab æterno, eſt æterna: nego antecedens, & ſuppoſitum antecedentis: creatiua mundi in tempore, eſt æterna: concedo antecedens & nego conſequentiam. Solet hoc explicari per potentiam, quæ hodie eſt creandi durationem craſtinam. Nunc enim & heri & ſemper eſt potentia creandi durationem craſtinam: cum nec nunc, nec heri, nec vmquam detur potentia creandi nunc vel heri aut ſemper durationem craſtinam. Conceditur igitur æternitas potentiæ creatiuę: non conceditur potentia creatiua æternitatis.

Di

Dices: ſi cauſa creatiua mundi eſſet cauſa neceſſaria, eo ipſo quod ipſa eſſet æterna, mundus eſſet æternus; ergo cum ſit cauſa libera, Mundus poteſt eſſe æternus. Probatur antec. quia per hoc ipſum quod ſit cauſa neceſſaria non antecedit niſi natura ſuum effectum; ergo inter exiſtentiam ipſius & exiſtentiam effectus non intercedit vllum tempus nec reale nec imaginarium, nec poſſibile. Hoc modo dicit Auguſtinus explicando Myſterium Trinitatis quod ſi ſol eſſet æternus, eſſet & lux æterna; & alia huiuſmodi. Quæ patent ex terminis intelligenti naturam cauſę neceſſario operantis. Probatur iam conſequentia: quia quod neceſſario eſt ex ſuppoſitione cauſæ neceſſariæ; ex ſuppoſitione cauſę liberę poteſt eſſe; ergo ſi ſuppoſita ęternitate cauſę neceſſariæ infertur quod ſit ęternus effectus; ſuppoſita ęternitate cauſę libere, infertur poſſe eſſe ęternum effectū. Confirmatur: quia vnicum diſcrimen inter cauſam neceſſariam & cauſam liberam eſt quod illa neceſſario, hæc ex ſuo placito operatur. Non enim differt cauſa neceſſaria à libera per hoc quod illa quidem non antecedat tempore; hęc autem tempore antecedat effectum: nam voluntas humana in illo eodem inſtanti in quo eſt completa ad amorem libere exercendum, poteſt illum exercere, ſi velit, vel non exercere, vel loco illius exercere odium; prout eſt complete libera vel ſola libertate contradictionis, vel etiam libertate contrarietatis.

In hoc argumento ſunt aliqua conſideranda. Primum eſt quod ſi cauſa creatiua mundi eſſet cauſa neceſſaria, eſſet longe aliter

neceſſa

neceſsaria, quam ſint neceſsariæ cauſę ſecundæ, quæ tamen dicuntur ſimpliciter neceſsariæ. Da enim Deum eſse cauſam neceſsariā; implicabit Metaphyſice ipſius effectum non exiſtere; adeoque ratio cauſę neceſsarię in Deo ponit metaphyſicam neceſſitatem eſsendi in effectu. Non ita accidit in alijs cauſis, quę dicuntur neceſsarię: non enim implicat metaphyſice ſolem exiſtere ſine ſua luce, ignem ſine ſuo calore. Ratio eſt quia cauſę ſecundæ cum tota ſua neceſſitate agendi, ſubordinantur cauſæ ſuperiori ita omnia moderanti, vt nihil oriatur aut occidat niſi ipſa volente. Deus autem nequit vlli ſuperiori cauſę ſubordinari, vnde in ipſo neceſſitas agendi eſset neceſſitas ſimpliciter & abſolute metaphyſica; adeoque tam implicaret non eſse Mundum, quam implicat non eſse Deū.

Ex hoc eodem ſequitur quod hypotheſis faciens Deum cauſam neceſsariam tollit rationem contingentis in Mundo, aut qualibet creatura cuius ponatur Deus eſse cauſa neceſsaria. Eo ipſo autem autem quod ponitur Deus cauſa neceſsaria, ponitur determinatè ad hoc; cum non ſit ab vlla alia ſuperiori cauſa determinabilis. Ponit igitur in Deo impotentiam eſsendi ſine illa creatura: vnde quemadmodum non eſt liberalitatis ſed naturę, quod ſol producat lucem, & conſequenter non ſoli, ſed Deo debet agere gratias lux quod exiſtat: ſic non eſset liberalitatis ſed naturę Dei quod exiſteret Mundus; adeoque nulli deberet gratias agere quod exiſtat. Ex his alijſque capitibus conſtat quā male philoſophati fuerint, qui Deum cauſam neceſsariam putauerunt; non animaduertentes

tentes quod per hoc ipſum quod ſit cauſa neceſſaria non eſt Deus. Hinc ſuper illa verba: *De ventre matris meæ Deus meus es tu*, aiũt ita loqui Filium Dei ex quo factus eſt filius Virginis, quia videlicet per hoc quod ſit Filius Virginis & homo, factus eſt quatenus talis, minor Patre: vnde poteſt dicere Patri: Deus meus es tu, quod nequit dicere ſecundum quod Filius Dei eſt, quandoquidem vt talis non habet nec Deum nec Dominum. Quamuis enim etiam vt Filius procedat à Patre, non procedit à Patre vt Domino, quia Pater non eſt Dominus ipſum generandi vel non generandi; cum tam neceſſario detur generatio filij, quam neceſſario datur Deus; vnde hoc maxime cauent qui Myſterium explicant Trinitatis, ne inter perſonas producentes & productas aliqua videatur inęqualitas eſse.

Ad argumentum in forma tranſmiſſo antecedenti: nega conſequentiam. Tranſmittitur antecedens: quia ille ipſe effectus eſſet & non eſſet effectus, & hoc habetur ex conceptu formali effectus neceſſarij æterni. Ratio neceſſarij æterni tollit rationem effectus, quandoquidem tollit rationem contingentis: vnde recte hic dicere poſſes quod frequenter non recte dicitur: *eſſet, & non eſſet*. Eſſet æternus & neceſſarius quandoquidem eſſet à cauſa neceſſaria æterna: non eſſet effectus; quia vt probatũ eſt ſupra, non eſſet quid contingens, & eadem repugnãtia implicaret ipſum non eſſe, qua repugnat non eſſe Deum. Diſtincto autem antecedenti, nega conſequentiam. Ex eo enim quod effectus neceſſarius cauſæ neceſſariæ eſ-

ſet & non eſſet, non infertur quod effectus cauſæ liberæ eſſe poſſet. Vbi aduerte diſcrimen inter id quod procedit ex Deo præciſe, & id quod procedit ex Deo vt effectus. Primum non verificat *eſt & non eſt*; quamuis ſit æque æternum ac principium à quo procedit; ſecundum, in hypotheſi in qua æque eſſet æternum & neceſſarium ac ſuum principium verificaret: *eſt & non eſt effectus* ob rationem adductam; quia videlicet per eandem hypotheſim per quam ſupponitur effectus, ſupponitur quid contingens, & per hoc quod ſupponatur neceſſarius, ſupponitur non contingens.

Alij ſic reſpondent. Concedo antecedens: nego conſequentiam. Supponere Deum cauſam neceſſariam eſt ſupponere chimerã: quod ad rationem cauſæ neceſſariæ in Deo ſequatur neceſſaria æternitas in mundo: eſt quod ad vnam chimeram ſequatur alia chimera: ex hoc autem quod ad chimeram ſequatur chimera male infertur quod ad non chimeram poſſit ſequi chimera, quod tamen accideret ſi ex æternitate cauſæ liberæ ſequeretur poſſe eſſe æternum effectum. Hæc reſponſio pluribus ſatisfacit.

Ad confirmat. Diſtinguunt: vnicum diſcrimen inter cauſam neceſſariam veram, & cauſam liberam, eſt quod &c. concedunt: inter cauſam neceſſariam chimericam, & liberam: negant. Ipſa ratio perquam eſt chimerica, eſt ratio æternæ: & hæc ſola infert ęternitatem effectus, hæc eadem ratio in cauſa quam non chimerizet, non ponit potentiam ad æternitatem effectus.

Præterea hæc propoſitio: *Cauſa libera*

crea-

creatiua Mundi eſt æterna, ſiue eſt ab æterno poteſt dupliciter intelligi. Primo itaut prædicta cauſa ſit ſibi ſua æternitas: & in hoc ſenſu eſt vera, hac autem æternitate qua ipſa æterna eſt, tam implicat quicquā aliud ab ipſa eſſe æternū, quā aliud ab ipſa eſſe ipſam, & conſequenter nequit vllo modo intelligi libera ad effectum æternum hac æternitate. Secundo: itaut ipſi cauſæ per ſe ipſam æternæ confluat æternitas quędam; ſicut v. g. Homini centenario confluunt centum anni ab eodem diſtincti: & in hoc ſenſu cauſa creatiua Mundi non eſt ab ęterno, niſi ſyncategorematice quod nihil aliud eſt niſi in tempore retro acceptibili, & poſſibili eſſe cum ęternitate diuina: eſſe ſemper vlterius & vlterius procedendum: & in hoc ſenſu potuit Mundus eſſe ab ęterno. Hoc ſecundum genus ęternitatis multi imaginantur in Deo, dum dicunt Deum eſſe ab ęterno: & ſi li *ab æterno* ſumant categorematicè falſum dicunt. Si autem hoc genere ęternitatis eſſet ab ęterno, non ſolum eſſet poſſibilis, ſed daretur de facto creatura æterna. Cum autem alio dumtaxat genere æternitatis æternus ſit, cum implicet aliud ab ipſo eſſe eadem æternitate ętęrnum: nec ipſe intelligi poteſt liber ad quicquam faciendum hac ęternitate ęternum. cauſa neceſſaria ęterna, ſi fingatur æterna ęternitate quę ſit ipſa, nec ipſa neceſſario hac ęternitate quicquam faciet ęternum. Si autem ęternitate diſtincta, iam in ipſa hypotheſi ponitur quid ęternum et factum. Deus autem nec eſt, nec eſſe po-

teſt ęternus ęternitate à ſe diſtincta, quamuis ad ęternitatem ſyncategorematicè acceptam ſit potens. Hanc ęternitatem appellant dum dicunt. *Quandocumque, quotieſcumque eſt cauſa adęquata Mundi; poteſt eſſe Mundus*: quę vera ſunt, quia: vt dictum eſt ſupra, per huiuſmodi particulas appellantur quęlibet inſtantia poſſibilia ante quęlibet alia. Qui Deum fingit cauſam ęternam neceſſariam in agendo: fingit eo ipſo ęternum ęternitate à ſe diſtincta, & conſequenter fingit ęternitatem factam; & ab ea quæ neceſſario eſt in tali hypotheſi; infert, poſſibilitatem eiuſdem in hypotheſi vera; in qua non datur huiuſmodi æternitas. Hinc patet ad argumentum. In forma conc. antec. nego conſeq. æternum neceſſario agens dicit æternitatem factam, data autem vna æternitate facta, non repugnat alia. Ad confirmat. Idem dicendum eſt, cauſa neceſſaria æterna dicit æternitatem creatam, adeoque differt per hoc ipſum formaliter in genere æternitatis à cauſa æterna ſolum in eſſendo, non autem neceſſaria in ratione cauſæ.

Quod ſi ſupponas cauſam æternam neceſſariam non dicentem vllam æternitatem creatam, ſicut v. g. datur principium neceſſarium æternum non dicens vllam æternitatem creatam: puta Pater æternus principium Filij, facis hyppotheſim deſtruentem ſe ipſam. Pater æternus eſt principium filij non dans illi æternitatem diſtinctam ab ea qua Pater ipſe æternus eſt, cauſa autem in ratione cauſæ dicit rem à ſe diſtinctam cuius cauſa eſt: & cauſa neceſſaria æterna, æternita-

ternitatem à ſe diſtinctam cuius cauſa eſt, & hoc dicit formaliter in hypotheſi cauſæ neceſſariæ ęternæ.

Ad primam reſponſionem replicabis: ratio effectus neceſſarij non tollit rationem contingentis, ergo etiamſi à cauſa neceſſaria æterna procederet effectus adhuc ille effectus eſſet contingens. Antecedens probatur: quia per hoc quod a Sole neceſſario procedat lux, ab igne calor, & ſic de cæteris non tollitur contingentia à luce, à calore, aut à cæteris, ergo ratio contingentis ſtat cum ratione effectus neceſſarij.

Reſp. diſtinguendo antecedens: ratio neceſſarij ſecundum quid, non tollit rationem contingentis: concedo antecedens; neceſſarij ſimpliciter: nego antecedens & conſequentiam. Ad probationem eodem modo diſtingue conſequens. Effectus neceſſarii cauſæ contingenter exiſtentis duplicem habent contingentiam. Prima contingentia eſt in contingentia cauſæ, puta lux quæ eſt à Sole eſt à cauſa neceſsaria, non tamen à cauſa neceſsario exiſtente; & conſequenter lux ipſa non exiſtit neceſsario ſimpliciter, ſed ſolum ex ſuppoſitione ſolis, quæ ſuppoſitio eſt contingens. Secunda contingentia eſt in ſubordinatione ipſiuſmet cauſę neceſsariæ alteri cauſæ ſuperiori & liberæ, qua volente cauſa creata operatur, nolente non operatur, & quia cauſa illa ſuperior libere omnino concurrit vel ſuſpendit concurſum cum cauſis creatis, ideo libere omnino, libertate cauſæ ſuperioris, eſt vel non eſt effectus cauſæ creatæ. Hoc autem eſt eſſe contigenter.

Neutram ex illis contingentiis haberet effectus neceſsarius cauſæ ſimpliciter & abſolute neceſsariæ. Eo enim ipſo quod cauſa neceſsario ſimpliciter eſt, caret prima. Ex eo quod nulli ſubordinetur, caret ſecunda contingentia effectus. Deus autem & neceſsario eſt & nulli ſubordinatur vt ſuperiori, adeoque effectus Dei nequit habere contingentiam in cōtingenti exiſtentia ſuæ cauſæ: Deus nulli cauſæ ſuperiori ſubordinatur, & conſequenter effectus Dei nequit habere contingentiam in libertate dominante cauſe à quo procedit. Hæc omnia clara ſunt intelligenti.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediantur cætera de æternitate mundi.

DIctum eſt ſupra quod ſi mundus eſset ab æterno daretur infinitum categorematicum. Contra hoc ſic arguitur. Per hoc quod Mundus futurus ſit in æternum non ſequitur infinitum categorematicum, ergo per hoc quod Mundus fuiſset ab æterno non ſequeretur infinitum categorematicum. Probatur antecedens: quia de facto admittitur creatura duratura in æternum, nec tamen admittitur infinitum categorematicum. Probatur iam conſequentia primo: quia duratio per æternitatem futura ſaluatur per ſolam infinitatem ſyncategorematicam; ergo etiam duratio per æternitatem præterita ſaluari poteſt per ſolam infinitatem ſyncategorematicam. Secundo. Ideo æternitas à parte poſt non infert infinitatem categorematicam.

eam quia qualibet collectione accepta dierum futurorum accipitur quid finitum, & plura alia finita in infinitum remanent accipienda: ſed idem accideret in æternitate à parte ante, dierum præteritorum; ergo non magis vna quam altera poneret infinitatem categorematicam.

Reſp. diſcrimen inter æternitatem à parte ante & æternitatem a parte poſt, iam alibi fuiſſe indicatum. Nulla eſt collectio dierum quæ ſit tota collectio dierum fluentium in æternitate à parte poſt; adeoq. dies futuri per totam æternitatem non ſunt acceptibiles per modum vnius collectionis. Hinc non eſt aſſignabilis vlla dies intra totam æternitatem futuram in qua verum ſit: *fluxerunt dies non tot quin plures*: eſt enim de eſsentia æternitatis futuræ vt poſt omnes qui fuerint, futurus ſit alius, adeoque ſemper alius & alius ſit in potentia. De diebus autem æternitatis præteritæ non idem dices: cum enim omnes actu fuerint, ſunt acceptibiles per modum vnius collectionis; nec eſt neceſsę vt præter eos qui fuerint, ſint alii & alii in potentia; & conſequenter de iis qui fuerunt potes dicere: *iſti ſunt omnes qui fuerunt*: in æternitate autem futura, non potes accipere de quibus dicas *iſti ſunt omnes qui erunt*. Ex his patet ad argumentum. Concedo antecedens: nego conſequétiam. Ad probationem nega maiorem. Ratio cur æternitas futura ponat infinitum ſolum ſyncategorematicum, præterita autem cathorematicum: eſt; quia futura numquam tota elabetur, præterita autem iam tota elapſa eſset. Cæterum etiam in præterita

poſſent

poſsent accipi plures & plures collectiones finitæ in infinitum: ſed inſuper poſset accipi per modum vnius, collectio dierum, in qua reperiretur prædicta infinitas. Vbi aduerte hanc propoſitionem circa æternitatem futuram eſse neceſsario veram; *preter omnes dies qui erunt, neceſſario, aliquis alius erit*: non autem fore veram hanc circa æternitatem præteritam: *preter omnes dies qui fuerunt, neceſſario aliquis alius fuit*. Eſt etiam verum: *præter omnes dies ante poſſibiles, neceſſario aliquis alius eſt poſſibilis*, vnde infinitas ſyncategorematica communis eſt diebus futuris & diebus ante poſſibilibus, non autem diebus futuris, & diebus præteritis.

In probatione ſuperius ad Aduerſario poſita eſt etiam falſa minor, quod videlicet in æternitate præterita quæcunque collectio accipiatur accipitur quid finitum; tum quia poteſt accipi per modum vnius collectionis tota ipſa æternitas; tum quia etiam partes proportionales puta dimidia, tertia, quarta, & aliæ huiuſmodi multitudinis infinitæ, ſunt etiam infinitæ. Da enim tertiam infiniti non eſſe infinitam & dabis multitudinem infinitam conſtantem tribus multitudinibus finitis; adeoque infinitum per ablationem finiti abſumptibile: Hoc idem non inuenies in æternitate futura, cuius nulla pars eſt dimidia, nulla tertia, nulla quarta. Quamcunque enim dierum multitudinem aſſignes intra æternitatem futuram, nũquam verum erit: *poſt tot alias æquales multitudines, elapſa erit tota æternitas*. Ratio diſcriminis eſt eadem quæ ſupra. Col-

lectio

lectio quæ tota eſt actu, ſeu tota acceptibilis eſt, eſt etiam in ſuas partes proportionales diuiſibilis: ſecus quæ tota nequit accipi.

Objicitur iterum. Ratio æterni non pugnat cum ratione creati; ergo poteſt dari creatura æterna. Sermo eſt de æterno non ſyncategorematice ſed categorematice. Antecedens probatur: quia non eſt de conceptu æterni eſſe quid increatum. Confirmatur: quia ad huc æternitas creaturæ eſſet infinite infra æternitatem diuinam: primo quia eſſet contingens, illa neceſſaria: eſſet dependens; illa independens &c.

Reſp. idem argumentum mutatis terminis retorquendo. Ratio immenſi; ratio omnipotentis non pugnat cum ratione creati; ergo poteſt dari creatura immenſa, creatura omnipotens. Antecedens probatur: quia non eſt de ratione immenſi, de ratione omnipotentis eſſe increatum: confirmatur quia adhuc immenſitas & omnipotentia creata diſcriminaretur ab omnipotentia & immenſitate diuina; illa enim eſſet contingens, cum hæc ſit neceſſaria, illa dependens, hæc independens &c.

Huic retorſioni facilius eſt ſatiſfacere ex capite omnipotentiæ quam ex capite immenſitatis. Clarius enim apparet rationem omnipotentis non ſtare cum ratione creati, quam rationem immenſi. Creatum in ſuo conceptu formali eſt dependens; nam eſſe creatum eſt eſſe ab alio; eſſe autem omnipotens dicit eſſe independens. Quod enim non poteſt exiſtere ſine alio nec niſi ab alio, non dicitur eſſe omnipotens. At vero ratio

creati

creati in ſuo conceptu formali præſcindit ab eſſe in vno vel pluribus vel omnibus locis.

Poſſet tamē etiam in inſtantia perſiſti adhuc ex capite omnipotentiæ. Nam etiam ſecunda Perſona eſt ex prima, & tertia eſt ex prima & ſecunda: Filius enim eſt à Patre, Spiritus Sanctus ex patre filioque procedit: & tamen æque Filius ac Pater, æque Spiritus Sanctus ac Pater & Filius eſt omnipotēs. Itē vna Perſona diuina nequit eſſe ſine alia, nec propterea non eſt omnipotens. Verum quidem eſt hic etiam dari diſparitatem; nam illa creatura non poſſet eſſe ſine alio, quod eſt quid diſtinctum ſeu res diſtincta ab ipſa. At vero perſona non eſt res diſtincta ab alia Perſona; adeoque Patrem non poſſe eſſe ſine filio eſt non poſſe eſſe ſine eo, ſiue ſine ea re, quæ eſt realiter ipſe. Hinc non eſt alia omnipotentia Patris, alia omnipotentia Filij: eſſet autem alia omnipotentia creaturæ, alia creatoris. Potentia Filij quamuis Filius ſit ex Patre non eſt omnipotentia dependens ab omnipotentia Patris, ſed eſt ipſamet omnipotentia Patris, quod et de aliis huiuſmodi attributis intelliges.

Reſp. ſecundo non examinari hic an ratio creati pugnet cum ratione æterni; ſed an Mundus potuerit eſſe ab æterno. Mundus enim non eſt quælibet creatura, ſed creatura ſucceſſiue durans; adeoque ex hypotheſi æternitatis inferens durationem diuiſibilem in dies non tot quin plures, adeoque infinitam. Ex iis qui hac in re nobiſcum ſentiunt ſunt qui putent potuiſſe exiſtere ab æterno aliquam creaturam durantem alio genere

neræ durationis, ſiue illa duratio fuiſſet diſtincta, ſiue indiſtincta à re durante. Ratio eſt quia in huiuſmodi creatura non inueniebant infinitum illud categorematicum quod apud ipſos erat vnicum argumentum negandi æternitatem Mundi. Hinc inuenies apud Autores quæſtionem hanc diuiſam in duas. Prima eſt an Mundus eſſe potuerit ab æterno quoad ſucceſſiua. Secunda an ſaltem quoad permanentia. Apud aliquos vtramque partem aſſertam reperies: apud alios vtramque negatam, apud alios primam negatam, ſecundam aſſertam. Quoad propoſitam quæſtionem potes ab vtraque præſcindere. Quoad veritatem.

Reſp. tertio negando antecedens. Cuius falſitas apparet ex dictis. Præterea Deus in ratione æterni debet præcedere quamlibet creaturam; adeoque debet ante quamlibet quam creauit, potuiſſe aliam vel eandem creare. Dixi: ſecundum rationem propriam æterni, adeoque non ſolum ſecundum maiorem perfectionem entitatiuam æternitatis, ſed ſecundum rationem durantis.

Explicatur hoc. Deus eſt potens: & creatura etiã eſt potens. Deus eſt ſapiens, & creatura etiam eſt ſapiens. Deus eſt bonus & creatura etiam eſt bona. Neceſſe eſt autem vt & in ratione potentis, & in ratione ſapientis, & in ratione boni formaliter Deus vincat quamlibet creaturam; hoc eſt non ſolum per hoc quod & hæc ſapientia, & hæc potentia ſit nobilioris ſubiecti; qua ratione v. g. cognitio Angelica de obiecto A clara vt ſeptem; vincit cognitionem Hominis de eodem obiecto eiuſdem claritatis: ſed itaut

plus

plus poſſit & plus cognoſcat. Eodem modo neceſſe eſt Deum in ratione formaliſſima durantis, ita vincere quamlibet creaturam; vt neceſſario plus duret, adeoque quod ante quamlibet, fuerit poſſibilis alia & alia in infinitum.

Obijcitur vltimo Ariſtoteles, qui & Mundum poſuit ab æterno, & negauit infinitum categorematicum, ergo ex mundo ab æterno non ſequitur infinitum.

Reſp. Philoſophum hac in re male philoſophatum, & hac reſpõſione tota hęc quęſtio concluditur ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei.

FINIS.

INDEX
RERVM.

A

ACcidens reale an detur. p.20. & ſeqq. Reale à modali in quo differat.p.252. Accidentia quomodo ſint ſine ſubiecto in Euchariſtia. p. 611.
Actio quid ſit. p. 309. an ſit modus ſuperadditus cauſæ, & effectui. p 306. an identificetur realiter cum paſſione. p. 309. & ſeqq. an recipiatur in paſſo. p.312. & ſeqq. An mere corruptiua implicet. p. 196. & ſeq. Sitne vna Dei, & creaturæ ſimul concurrentium ad effectum. p. 317. Sitne vna plurium cauſarum. p. 317. An quæ eſt Dei ſimul & creaturæ poſſit eſſe à ſolo Deo.p.307.An ſit eſſentialiter alligata conditionibus. p. 317. & ſeq. An ſit perfectio Agentis. p.313.& ſeq.An eadem actione qua ponitur vnio ponatur & forma,in ſubſtantijs adæquatè materialibus. p. 370. & ſeq. An actio denominet agens ſubiectum in quo eſt. p. 315. & ſeq. An ſit prior natura effectu. p. 413. & ſeq. An actio eductiua ſit vnio accidentis ad ſubiectum.p.271. & ſeqq. An ſit vnio formæ ſubſtantialis ad ſubiectum. p. 274 & ſeq. An actio ſit quandoque violenta ipſi agenti. p. 288. & ſeqq. Quæ ſit partim ſpontea partim violenta p. 295. & ſeqq. Quomodo dicatur inſtantanea, p.650. & ſeqq.
Actus entitatiuus, & phyſicus quid ſint. p.89.
Agens creatum an agat ex abundantia p.313. & ſeqq.
Appetitus diuiditur in elicitum, & innatum. pag. 154. Eliciti definitio. p.154. Innati definitio. p.155. Appetitus materiæ ad formas ſubſtantiales. p 154. & ſeq. An ſit elicitus. p. 156. An ſit innatus. p. 156. An ſit æqualis ad formas inæquales. p.163. & ſeqq. ſub qua ratione reſpiciat formas. p. 164. & ſeqq. An appetitus vnius formæ ſit odium alterius. p. 159. & ſeqq. An appetitus ſequatur ſemper ad aliquam formam. p.157. & ſeqq. An appetitus dicatur metaphoricè de materia, potentia propriè. p.162. & ſeq. An materia appetat formam ſub ratione boni. p. 168. & ſeq. An materia ſecundum rationem ſubiecti ſit magis principaliter propter vnam, quam propter aliam formã. p.172. An magis appetat vnam formam,quam aliam

appetitu non proprio. p. 172. An appetitus & potentia materiæ ſit ad omnes formas ſimpliciter. p. 173. & ſeqq. an etiam ad corruptas. p. 183. An appetitus naturalis poſſit eſſe conditionatus conditione per impoſſibile. p. 182.

Artis duplex acceptio. p. 295. Ars ex parte artificis quid ſit? p. 295. Ex parte artefacti quid ſit. p. 296. Comparatur cum natura. p. 296. & ſeqq. An poſſit eſſe ſimul cum natura. p. 297. An mediatè poſſit facere opera naturæ. p. 298. An poſſit facere verum aurum? p. 300. & ſeqq.

Atomorum ſententia exponitur. p. 15. & ſeqq.

B

Bonum quomodo moueat. vide Finis.

C

Cauſa efficiens quid ſit? p. 303. & ſeqq An cauſet effectus indifferentes, vt pendeant ab hac, vel illa cauſa per actionem ſibi, & effectui ſuperadditam? p. 306. Cauſa finalis quid ſit? An cauſalitas in actu primo cauſæ finalis conſiſtat adæquatè in bonitate obiecti quod mouet? p. 321. An cauſet ſecundum eſſe intentionale ly *ſecundum* quid appellet. pag 324. & ſeq. An cauſæ finalis effectus ſint media ad obtinendum finem. p. 328. An amor finis ſit illius effectus. p. 329. & ſeq. An cauſa finalis, & effectus ipſius mutuò ſe cauſent. p. 331. Cauſalitas ipſius in actu ſecundo quid ſit? p. 331. & ſeqq. An cauſa paſſiua poſſit ſuppleri à Deo in genere cauſæ paſſiuæ, p. 234. & p. 374 & ſeq. An poſſit ſuppleri in alio genere cauſæ. Ibidem. An cauſa formalis poſſit ſuppleri à Deo, aut ab vlla alia cauſa ad eundem effectum formalem. p. 234. & p. 375. Cauſa idealis quid ſit. p. 339. & ſeqq. An conſiſtat in conceptu obiectiuo an in formali. p. 342. & ſeqq. An ſit in genere cauſæ efficientis p. 344. & ſeqq. Cauſa per accidens quid ſit? p. 348. Caſus quid ſit? p. 349. Fortuna quid ſit? p. 350. Fati diuerſę acceptiones. p. 351. & ſeq. Monſtrum quid ſit? p. 352. & ſeq. An cauſæ benè diuidantur quadrifariam. p. 436. Cauſarum variæ diuiſiones. p. 436. & ſeq. Quæ ſit cauſa productiua vbicationis? pag. 510. quæ durationis? pag. 540.

Quomodo materia cauſet formam? p. 354. & ſeqq. An cauſet per ſuſtentationem? p. 355. Cauſare per ſuſtentationem quid ſit? p. 357. & ſeqq. An materia & forma cauſent totum per vnionem. p. 363. & ſeqq. non verò per ſuſtentationem. p. 364. An ſola materia cauſet vnionem per ſuſtentationem? p. 365. & ſeqq. Dí-

ſcri-

ſcrimen inter materiam, & formam in cauſando. p. 373. & ſeq.

Cauſalitas. Vide Actio. mutua: vide Prioritas:

Cœlorum diuiſio. p. 779. An Firmamentum ſit ſolidũ? p. 779. An Cœli qui ſunt ſupra, & infra Firmamentum ſint fluidi. p. 779. & ſeqq. An Cœli ſint corruptibiles. p.682. An ſolùm remotè non autem proximè? p 683. & ſeq. An materia cæleſtis ſit eiuſdem rationis cum noſtra? p.685. & ſeqq. An ſit ſubiectum tranſmutationum? p. 689. An motus corporum cæleſtium poſſit deſinere. p.691. & ſeqq. An Cæli ſint animati? p.695. An moueantur ab intrinſeco? p. 698. & ſeqq. Contra Cælos animatos argumenta. p. 700. An corpora cæleſtia ſint perfectiora ſublunaribus? p.701, An Cæli moueantur ab intelligentijs. p. 703. & ſeqq.

Coeffectus quinam ſint? p 431. & ſeq.

Conditio in quo differat à cauſa. p. 437. & ſeqq. An conditio aliqua neque poſſit ſuppleri à Deo. p. 333. An cognitio ſit mera conditio reſpectu cauſæ finalis. p. 333.

Continuum an conſtet indiuiſibilibus Zenonicis. p.614. & ſeqq. Achillis cum teſtudine certamen de velocitate motus. p. 617. & 621. & ſeq. An punctum additum puncto & linea addita lineæ faciat extenſionem p. 616. & 619. & ſeq. An omnis linea in ſententia Zenonis ſit diuiſiblis in duas partes æquales. p. 615. & 618. An in ſententia Zenonis circulus minor ſit æqualis maiori. p. 615. & 619. & ſeq. Morulæ interpolantes motum. p. 621. & ſeqq. Defenditur ab aliquibus Zeno. p.618. Proponuntur indiuiſiblia diuiſibiliter locata. p. 624. & ſeqq. Quomodo hæc puncta ſint formaliter indiuiſibilia, & virtualiter diuiſibilia. p.624. & ſeqq. Inſtantia in hac ſententia an ſint eiuſdem rationis, ac alia puncta. pag 626. Quomodo in hac ſententia vitentur argumenta quę ſiunt contra Zenonem. p 626. & ſeq. Quomodo ſint hæc puncta diuiſibilia in infinitum. P. 627. & ſeq. Rarefactio, & condenſatio quomodo explicentur in hac ſententia. p. 628. An continuum ſit in infinitum diuiſibile. p. 629. An ala muſcæ poſſit ità diuidi, vt tegat totum Cælum. pag. 630. & ſeqq. An poſſibilis ſit motus localis admiſſa diuiſibilitate continui in infinitum. pag 632 & ſeqq. An maius & minus dicantur ſecundum partes determinatæ magnitudinis. p. 633. & ſeqq An diuiſibilitas in infinitum ſit per potentiã phyſicam. p 636. & ſeqq. An minima phyſica ſoluant difficultates in continuo. p.637. An dentur minima phyſica in continuo ſucceſſiuo. p. 639. & ſeq. An in continuo partes inſint actu, an ſolùm potentia. p.640. & ſeqq. Quanti definitio. p. 640. Minimiſtæ impugnantur. p. 643. An partes in continuo ſint

actu diſtinctæ, & non conſtituant numerum. p. 645. & ſeqq. Quomodo debeat intelligi tangere in puncto, in linea, in ſuperficie. pag.647. & ſeqq. Actiones quomodo dicantur inſtantaneæ pag.650. Quomodo pars ſit ſeparabilis à parte continui. p. 653. & ſeqq. An lignum per diuiſionem deſtruatur. p.657. An dentur partes actuales in homine p.657. & ſeq. An detur relatio inter partes continui. p.658. & ſeqq. An indiuiſibilla diuiſibiliter locata repugnent in terminis, p.662. An vbicatio maior ſit melior. p. 663, & ſeqq. An eædem difficultates ſint pro minimiſſis, ac pro negantibus.

Comprehenſionis duæ definitiones. p. 175. An ad comprehenſionem relationis tranſcendentalis ſit neceſſe diſtinctè attingere quemlibet terminnmipſius. p.175.

Corpus naturale conſtet ex corpuſculis? p. 15. & ſeqq. An ex materia & forma ſubſtantiali? p 31. & ſeqq.

Creatura omnium perfectiſſima. p. 573. & ſeq. An vlli creaturæ conueniat eſſe perfectiſſimam, quam Deus poteſt facere. p. 564. An inter omnes creaturas poſſibiles & Deum mediet alia creatura. pag. 565. & ſeq. An creatura continens eminenter perfectionem creaturarum non tot quin plurium ſit perfectiſſima. pag. 566. & ſeqq. Poſſitne dari creatura omnium imperfectiſſima. p. 569. An data poſſibilitate huius creaturæ, inferatur poſſibilitas perfectiſſimæ. p. 569. An ſit poſſibilis creatura in aliquo genere ita perfecta, vt in illo nequeat dari perfectior. p. 569. An ex hoc inferatur poſſe dari creaturam omnium perfectiſſimam, p.570. Creatura æterna. V. Mundus.

Diſtinctio modalis & realis in quo differant. p.97.

D

DVratio an ſit ſuperaddita rei duranti, & tempori extrinſeco, p.536. Ly *eſt* & *exiſtit* quomodo conſignificant durationem. pag. 537. & ſeq. An per hoc quod exiſtat Petrus, & hæc dies, Petrus exiſtat in hac die. p. 539. An in compoſito omnia durent vna duratione, an ſingula ſingulis. p 541. An diuina æternitas rectè accipiatur pro menſura durationum creatarum ſecundum prius & poſterius. pag. 542. An quæ coexiſtunt vni tertio tibi etiam coexiſtant. p. 541. An poſſit Creatura eſſe & nunquam eſſe. p. 543. & ſeqq. argumenta pro negatiua. p. 545. & ſeq. An hæc propoſitio *Deus eſt* conſignificet tempus. p. 546. & ſeqq. An potuerit eſſe creatura ante omne tempus. p. 548. & ſeq. An duratio metaphyſica neceſſitate conſequatur ad eſſe rei. p.550. & ſeq.

Eſſe-

E

EFfectus ſimultanei. Vide Coeffectus. V. Cauſa. V. Actio.
Eſſentia an diſtinguatur realiter ab exiſtentia in rebus creatis? p.97. & ſeq. Diſcrimen inter Iy *eſt* acceptum modo in vi copulæ, modo in vi verbi. p. 98. & ſeq. An indifferentiam quam habet eſſentia habeat etiam exiſtentia. p. 100. & ſeqq.
Exiſtentia. Vide Eſſentia.

F

FInis variæ diuiſiones. p.318. & ſeq. An agentia intellectualia agant propter finem? p.235. An etiam Bruta? p.235. An etiam non cognoſcitiua. p. 236. Diuerſitas operandi propter finem in intellectualibus, in Brutis, & non cognoſcitiuis. p. 252. & ſeq. An Deus agat propter finem. p.348. Vide Cauſa.
Formarum diuiſio. p. 340. Forma ſubſtantialis probatur. p.25. & ſeqq. & 37. Forma ſubſtantialis quid ſit? p.207. An forma ſubſtantiæ phyſicæ ſit tota quidditas compoſiti. p.210. & ſeq. Homo quomodo ſit idem puer, & ſenex quamuis mutet materiam. pag.223. & ſeq. An forma ſit natura. p. 282. An formã fiat ex nihilo ſui, non ex nihilo ſubiecti. p. 55. & ſeq.
Fortuna. V. Cauſa.

G

GEneratio, ân ſit æquè propriè hominis ab homine, ac equi ab equo? pag. 372. Per quid vna ſubſtantia denominetur generata ab alia. p. 374.

I

INclinationum varia genera. p.292.
Infinitum quid ſit? p. 552. & ſeqq. quotupliciter accipiatur. p. 552. & ſeq. Partes infiniti cuius rationis ſint. p. 560. & ſeq. Infinitum in magnitudine definitur. p.560. Infinitum ſecundum perfectionem quid ſit? p.560. & ſeq. An Infinitum per ablationem finiti conſumatur? p. 562. An in quantitate in qua dantur infinitæ vnitates, dentur etiam infiniti millenarij. p. 562. Infinitum aliud categorematicum, aliud ſyncategorematicum. p. 562. & ſeq. Syncategorematicum an ſit poſſibile? p. 570. & ſeq. Categorematicum an ſit poſſibile? p. 572. & ſeqq. Primum argumentum contra categorematicum in quantitate continua. p. 572. & ſeqq. Contra idem indiſcreta. p. 574. An vnum

infinitum poſſit eſſe æquale alteri infinito. p. 574. & ſeq. An dentur partes in infinito. p. 578. & ſeq. Pars alia, aliquota, alia aliquanta. p. 579. Secundum argumentum contra infinitum categorematicum in quantitate continua. p. 579. & ſeqq. Idem argumentum contra categorematicum in quantitate diſcreta. p. 583. An poſſit dari infinitum vtrinque terminatum. p. 579. & ſeqq. Quomodo vnum infinitum ſyncategorematicum cum alio comparetur. p. 586. & ſeqq. Quomodo ſit acceptibile. pag. 588. An quæ militant contra infinitum categorematicum militent etiam contra ſyncategorematicum. p 585. & ſeqq. An omnes Angeli poſſibiles ſint ſimul poſſibiles. pag. 589. & ſeqq. An valeas arguere à ſenſu diſtributiuo ad collectiuum? p. 491, & ſeqq. An detur infinitum categorematicum negationum. p. 563. & ſeq. An Deus poſſit facere quidquid poteſt facere. p. 595. & ſeq. An ſit poſſibilis numerus maior omni finito, an hic ſit infinitus. p. 598. & ſeqq. Quomodo Deus videat omnes dies æternitatis futuræ. p. 600. & ſeq. An præter omnes dies quos Deus videt in æternitate ſit alius dies. p. 601. & ſeq. Examinatur veritas iſtarum propoſitionum. *Nulla eſt dies in æternitate, quæ non poſſit eſſe actu. Eſt aliqua dies in æternitate eſſentialiter in potentia.* p 602. & ſeqq.

Infinitas ſecundum quid an ſemper dicat perfectioné. pag. 176.

L

LOcus quid ſit? p. 455. & ſeqq. Quid dicat determinatè quid indeterminatè? p. 456. & ſeq. Quomodo ſit eadem ſuperficies aere mutato. pag. 457 Loci proprietates. p. 457. & ſeqq. Locus alius proprius alius communis. p. 458. An ſit loco p. 459. An Mundus ſit in loco. p. 462. Per quid formaliter res ſit in loco. p. 487. An per hoc quod ipſa eſt locus extrinſecus ſint? p. 487. & ſeq. An per vbicationem ſibi & loco ſuperadditam. p. 488. An per hoc quod ſit, & non ſit in vllo alio loco. p. 489. & ſeq. An per motum antecedentem, & impulſum. p. 490. & ſeq.

Lux an ſit accidens reale? p. 23. & ſeq. Quomodo propagetur? p. 24.

M

MAteria prima an detur. p. 33. & ſeq. p. 52. & ſeqq. Materia diuiditur in primam, & ſecundam. Materia prima quid ſit. p. 71. & ſeq. & p. 75. An ſit Ingenerabilis & incorruptibilis. p 78. & ſeq. An ſit perfectior forma ſubſtantiali. p. 84. & ſeq. An ſit alterabilis.

lis. p.85. & ſeq. An ſit pura potentia. pag. 88. & ſeqq. An habeat ſuum actum entitatiuum. p.90. & ſeq. An habeat actum phyſicum. p. 89. & ſeq. An poſſet exiſtere per exiſtentiam formæ ex ſuppoſitione Thomiſtica diſtinctionis inter eſſentiam, & exiſtentiam ? p. 126. & ſeq. An habeat potentiam ad formas ſibi ſuperadditam. p. 142. & ſeq. An ſit vna omnium ſublunarium. p. 150. & ſeq. Materia naturæ, & materia artis, in quo conueniant, & in quo differant. p. 152. An materia implicaret, implicante aliqua forma ſubſtantiali. p. 180. An homo ex diuerſa materia conſtans ſuſtineret denominationem hominis. p. 209. An materia prima poſſit naturaliter ſpoliari omni forma ſubſtantiali. p. 196. An ſupernaturaliter poſſit. p. 199. An ſpoliata omni forma ſubſtantiali deberet connaturaliter deſtrui. p. 201.

Motus quid ſit? p. 440. Motus variæ ſpecies. p. 444. & ſeq. An inſtantaneus ſuſtineat definitionem Ariſtotelis. p. 443. A quo ſpecificatur? pag. 445. & ſeq. Poſſitne idem ſubiectum pro diuerſis ſui partibus moueri localiter ad contraria? p 447. Poſſitne eadem res indiuiſibilis diuiſibile ſpatium occupans intra ſpatium adæquatum moueri ad partes oppoſitas. p. 447. Poſſitne idem corpus naturaliter moueri ſecundum locum, motibus contrarijs, aut diuerſis ſecundum idem? p. 447. & ſeq. Experimentum pro ſententia affirmatiua. p. 448 & ſeq. An idem ſubiectum ſecundum quantum poſſit moueri duobus motibus contrarijs. p. 450. An eandem oppoſitionem quam habent in eodem ſubiecto qualitates habeant etiam motus ad ipſas. p. 451. Experimentum probans poſſe idem ſubiectum moueri ad qualitates oppoſitas. p. 452.

Mundus ſitne vnus? p. 666. An ſit perfectus. p. 668. An Deus poſſit facere plures Mundos? p. 667 Moles terraquea quid ſit? p. 670. Quomodo moles terraquea ſit rotunda? p. 670. Cur ſit rotunda? pag. 670. De ijs quæ mediant inter Cælum, & terram. p. 672. In quot regiones diuidatur profunditas aeris? p. 672. Poſt aerem an detur ſphæra ignis? p. 673. Mundi ſyſthema Copernicanum. p. 674. & ſeq Quinam motus à quolibet planeta fiant? p. 675. Syſthema Copernicanum impugnatur. p. 676. & ſeq. Syſthema Ptolemaicum deſcribitur. p. 678. Verum ſyſthema proponitur? p. 678. & ſeq. An Mundus potuerit eſſe ab æterno. pag. 706. & ſeq. In quo ſenſu potuerit? pag. 706. In quo ſenſu non potuerit ? p. 709. An ſi fuiſſet ab æterno daretur Infinitum categorematicum in quantitate diſcreta. pag. 710. An etiam in quantitate continua? p. 710. An eſſet poſſibilis æternitas vtrinque terminata ? p. 711. & ſeqq. An ante omnes creaturas potuerit eſſe alia. pag. 712, & ſeq. An neceſſariò præcedat Deus tempore crea-

creaturam? p. 713. & ſeq. & p. 731. & ſeq. An ſit liberum Deo creare, vel non creare Mundum ab æterno? p.719. An ex ſuppoſitione quod Deus eſſet cauſa neceſſaria Mundi, Mundus eſſet neceſſariò ab æterno, & an eſſet effectus. p. 719. & 721. & ſeq. Quod detur cauſa productiua Mundi ab æterno quotupliciter poſſit intelligi. p.727. & ſeq. An præter omnes dies, qui erunt in æternitate futura, neceſſariò aliquis alius erit? p.728. An ratio æterni pugnet cum ratione creati? p.729. & ſeq.

N

NAtura quotupliciter accipiatur? p.276. & ſeq. Quid ſit? p.277. & ſeq. An materia ſit natura? p. 280. & ſeq. An forma ſit natura. p. 282. An vnio ſit natura. p. 282. An anima ſecundum præciſam rationem intellectiuæ ſit natura. p. 283. & ſeq. An ſecundum rationem taliter intellectiuæ, ſenſitiuæ, & vegetatiuæ ſit natura? p. 283. & ſeq. An totum phyſicum proprie ſit natura, an naturale. p. 282. & ſeq. An corpus omninò immobile eſſet naturale? p. 285. & ſeq. Naturali quid apponatur. p.289. & ſeq.

Negationes, & priuationes formales an ſint aliquid. p. 223. & ſeq. Quomodo differant. p. 221. An ſint aliquid incompoſſibile cum re, quæ non eſt. p. 223. An ſint entia abuſiua, ſiue diminuta. p. 225. & ſeq. Priuatio ſapientiæ, & auditus per quid differant. p.227. & ſeq. An ſit aliquod bonum? p. 229. & ſeqq. An ſit ſolum in eſſe veri, non in eſſe rei. pag.232. An decretum Dei tolerabilius dicatur eſſe verificatiuum huius propoſitionis *Eſt lux*, quam huius non eſt lux? pag. 241. & ſeqq.

Numerus alius numerans alius numerabilis. p. 533. & ſeqq.

O

OPera naturæ an fieri poſſint per artem? v. natura.

P

PAralaxis quid ſit? p. 681. Quomodo per ipſam deprehendatur altitudo, vel depreſſio vnius phœnomeni ſupra, vel infra aliud. p 681. & ſeq.

Partes aliæ eſſentiales. aliæ integrales. p.30. & ſeq. Aliæ communicantes, aliæ non communicantes. pag.559. Aliæ proportionales aliæ certæ ac determinatæ menſuræ. p. 559. & ſeq. Aliæ aliquotæ aliquantæ. p. 579. Quomodo cauſent totum. p.387. & ſeq.

Paſſio. Vide Actio.

Penetratio corporum an repugnet ſimpliciter? p. 463. An repugnet naturaliter? p.463. & ſeq.

Perſona quid ſit. p. 390. & ſeq. vide ſubſiſtentia.

Potentia: Vide Appetitus.

Potentialitas an dicat imperfectionem. p. 377. Principium

pium definitur. p.3. Principiorum diuiſio. ibid: Principium in cognoſcendo quid ſit? p.5. Intrinſecum quid ſit. p.13. Principia corporis naturalis in fieri tria materia, forma, & priuatio. p. 33. in facto eſſe duo materia, & forma. p. 33. Priuatio formæ antecedentis an ſit principium corporis in fieri. p. 41. & ſeqq. Priuatio quando principiet. pag. 52. Principium hoc *ex nihilo nihil fit*, quomodo intelligendum. p. 34. & ſeq. Principium per quod venimus in cognitionem diſtinctionis an ſit falſificabile. p 475. & ſeqq.

Prioritatis variæ acceptiones. p. 407. Prioritas naturæ quid ſit?? pag. 407. & 410. An dicat neceſſariò prioritatem temporis? p. 410. An conueniat cauſæ finali ad ſuum effectum. p.411: An conueniat efficienti. p. 411. & ſeq. An formæ reſpectu vnionis. p.413. An prioritas mutua repugnet. pag. 415. & ſeqq. An repuguet ſecundum idem eſſe in eodem inſtanti reali. p. 417. & ſeqq.

Q

QVantitas quid ſit? p.608. & ſeq. An ſit primum omnium accidentium. p. 610. & ſeq. An partes corporis Chriſti in Euchariſtia habeant impenetrabilitatem. p.611. & ſeq. Quid ſequatur ad quantitatem? p.612. & ſeq. Quam exigentiam impenetrationis habeat materia prima præſcindendo à quantitate. p. 613.

R

REplicatio an ſit poſſibilis. p.466: An poſſit idem corpus de potentia abſoluta eſſe ſimul in vno loco definitiuè, in alio circumſcriptiuè? p.466. & ſeq. An de potentia abſoluta poſſit eſſe in pluribus locis circumſcriptiuè? p.467. & ſeqq. An data replicatione ſecunudm vbi circumſcriptiuum, poſſet idem corpus moueri motibus contrarijs ſecundum qualitates? p. 473. An ſecundum locum. p. 472. An daretur actio in diſtans. p.473. & ſeq. Si lapis poneretur in duplici loco extra centrum quid contingeret? p.479 & ſeqq. An candela replicata poſſet illuminare totum Mundum. p. 483. & ſeq. An Petrus replicatus vtrobique poſſet moueri? p 481. & ſeq. An Baiulus millies replicatus poſſet ferre quantum mille Baiuli? p. 489. & ſeqq. In ordine ad quid æquiualeat pluribus, corpus replicatum. p. 486. An Petrus replicatus poſſet in eodem inſtanti Romę aſſentire obiecto, & eidem diſſentire Florentiæ. p.486. & ſeq. An ad replicationem vnius extremi connaturaliter replicetur, & alterum abſolutum à loco ſi vtrumq; extremum vnio intrinſecè afficiat? p.496. & ſeq. An ſi vnio non afficiat intrinſecè vtrunque extremum? p, 497. & ſeqq. An repugnet ex duobus extremis intrinſece vnitis vnum replicari altero non replicato? pag.498. An ipſum vbi

ſit

ſit replicabile, p. 502. & ſeq. An vbicatio ſit talis diſtantià à punctis fixis. p. 506. Diſcrimen inter indifferentiam Petri, & vbi replicabilis. pag. 505. & ſeqq. An vbi Romanum replicatum in ſubiecto Mediolani faceret ſubiectum exiſtens Mediolani. p. 507. An duratio ſit replicabilis? pag. 508. & ſeq. Cur vbicatio poſſit replicari non duratio. p. 509. An vbi quod replicatur repleretur per aliud vbi? p. 512. An replicatum præſtet ſuum effectum formalem. p. 514. & ſeq.

S

SVbſiſtentia, ſuppoſitum, & perſona quomodo diſtinguantur. p. 385. & ſeq. An conſiſtat in modo poſitiuo. p. 387. & ſeqq. An nihil ſuperaddat poſitiuum naturæ. p. 389. & ſeq. Cur in diuinis ſuperaddat naturę aliquid poſitiuum non in creatis. p. 393. & ſeqq.

T

TEmpus definitur. p. 533. An ſit aliquid reale, an conſiſtat in actibus intellectus. p. 534. Menſura temporis quænam ſit? p. 535. & ſeq. Vide Duratio.
Totum an diſtinguatur realiter à ſingulis partibus? p. 376. An diſtinguatur à ſuis partibus ſimul ſumptis? p. 377. & ſeqq. An partes collectiuè acceptæ cauſent totum. p. 382. & ſeq.

V

VAcuum quid ſit? p. 515. Extra Mundum an detur? p. 518. An naturaliter repugnet? pag. 516. & ſeqq. Experimenta probantia vacuum poſſibile naturaliter. p. 518. & p. 520. & p. 522. An in vacuo fieret motus localis leuium, & grauium. p. 527. & ſeq. An fieret in inſtanti? p. 531. An fieret nouum vacuum, ſi pila moueretur in vacuo. p. 531. & ſeq.
Vbicatio definitiua, & circumſcriptiua quid ſint. pag. 465. & ſeq. Vide replicatio, & locus.
Violentum miſtum ſpontaneo. p. 293. & ſeqq. Violenti variæ acceptiones. p. 294.
Vnionum triplex genus. p. 245. & ſeq. Vnio ſubſtantialis an ſit modus ſuperadditus materiæ, & formæ? p. 250. An ſaluetur vnio ſubſtantialis per coexiſtentiam materiæ ad formam? p. 246. An per intimam præſentiam actus & potentiæ. p. 247. An per vltimam diſpoſitionem materiæ ad formam? p. 247. An per abſentiam cuiuslibet alterius formæ ſubſtantialis in materia vltimò diſpoſita, & compenetrata cum forma? p. 248. & ſeq. Vnio accidentium abſolutorum ad ſubiectum an ſit modus ſuperadditus? p. 252. An ſit actio eductiua. p. 271. & ſeq. Vnio materiæ & formæ ſubſtantialis an ſit accidens. p. 253. An ſit vna in compoſito. p. 260. & ſeq. Vnio ſub conceptu vnientis an reſpiciat extrema ſub ratione ſubiecti. p. 266. & ſeq.

FINIS.

Pag.	Verſ.	Errata.	Corrige.
13.	4.	prinoipia	principia
	34.	particulares	particulas
	30.	velocitaſe	velocitate
25.	6.	corpuſcuſa	corpuſcula
26.	2.	notahile	notabile
	23.	corpuſcuta	corpuſcula
	23.	interlora	interiora
31.	8.	auuris	auris
36.	1.	agen	agens
41.	23.	aſt	eſt
61.	8.	nou	non
74.	26.	compoſitio	compoſito
86.	22.	aiiter	aliter
87.	2.	retinedo	retinendo
89.	24.	propoſitiæ	propoſitæ
	28.	eutis	entis
	30.	actus metaphyſicus	actus.alter metaphy. (ſicus
97.	25.	puremus	putemus
98.	1.	repeili	repelli
102.	28.	vnio vnionem	vnionem
	36.	aſſendi	eſſendi
116.	19.	null	nulli
117.	35.	quodditatſue	quidditatiuè
131.	18.	vera	verſa
	35.	vlterius	alterius
135.	25.	ſi	ſe
146.	7.	prrus	prius
148.	24.	bebeat	debeat
150.	34.	poteſt	poſſet
151.	22.	latcre	latere
	32.	dierſis	diuerſis
163.	34.	eſt	eſſet
165.	7.	formaliler	formaliter
177.	19.	cum	cum
179.	3.	oſſenſicum	oſſenſi cum
187.	17.	ſecundum, ad	ſecundum quid, ad
	23.	potentiam	potentia
191.	8.	illa	illam
196.	11.	alter	altera
	17.	huic	huius
201.	30.	malius	melius
232.	12.	eſt	eſſe
233.	10.	oeulo	oculo
244.	27.	intellectas	intellectus
247.	20.	fit	fit
264.	18.	hypoſta:ica	hypoſtatica
269.	16.	vtroque	vtraque
270.	27.	denominatione	denominationem
274.	4.	realiier	realiter
279.	5.	matu	motu
	26.	ad	ſed

Pag.	Verſ.	Errata	Corrige.
284.	9.	ebaboratiuaj	elaboratiua
	16.	pſæſam	præciſam
285.	14.	moneri	moueri
286.	1.	naturaiis,	naturalis
	13.	qua	quo
311.	30.	altero	altera
315.	1.	per ctum	per actum
320.	19.	propterea	propter
340.	11.	anima	eſt anima
344.	4.	obiectiue	obiectiuo
357.	15.	huis	huius
365.	24.	quodlibet	quolibet
373.	15.	di	dic
379.	8.	hoe vcl	hoc ſit, vel
389.	24.	dupplete	ſupplete
390.	18.	an	ad
	20.	compoſitio	compoſito
395.	14.	determino	terminò
396.	23.	diuinam	diuinum
404.	15.	perſonalitata	perſonalitatem
419.	11.	ſui, non	ſui, & non
421.	34.	materiam	materia
424.	7.	vltima	vltimam
426.	30.	nonæ	nouæ
428.	16.	ingrediena	ingrediens
	19.	Quarum	Quartum
444.	35.	alias	alius
473.	21.	fiert	fieret
490.	1.	rectes	rectè
494.	18.	plurum	plurium
495.	34.	ex	&
548.	15.	ipſ-	ipſa
508.	1.	conguere	congruere
512.	11.	neg. con	negatiue, concedo
518.	21.	natura	naturam
520.	26.	ſuperfocc	ſnperfocet
521.	16.	media	medio
528.	17.	datar	datur
594.	29.	ſnnt	ſunt
601.	21.	eſt	&
602.	1.	videat, videt	videat, ergo videt
604.	33.	tum	tuum
616.	17.	argumento	argumentum

MAG 2005354

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

C.

PANDIMIGLIO
21 DIC. 1970
LEGATORIA - ROMA